শ্বেখ চান্দ মহম্মদ
অভিনন্দন গ্ৰন্থ

মুখ্য সম্পাদক

ডঃ পি. এন. হাজৰিকা

সম্পাদকদ্বয়

মোহাম্মদ মফিৰ আলী

আলহাজ শ্বেইখ চমছেৰ আলি

প্ৰকাশক

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন সমিতি

গান্ধীবস্তি, গুৱাহাটী-৩

শেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন গ্ৰন্থ ঃ *অসম বিধান সভাৰ ভূতপূৰ্ব অধ্যক্ষ আৰু মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য শেখ চান্দ মহম্মদৰ জীৱন আৰু কৰ্মৰাজিৰ ওপৰত যুগুতোৱা অভিনন্দন গ্ৰন্থ, শেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন গ্ৰন্থ সমিতি, গান্ধীবস্তি, গুৱাহাটী-৩ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত।*

প্ৰকাশক ঃ মহম্মদ আয়ুব আলী, সাধাৰণ সম্পাদক
শেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন সমিতি
গান্ধীবস্তি, গুৱাহাটী-৩

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০০

অৱিহণা ঃ ২০০.০০ টকা

ছপা ঃ পূৰ্বদেশ মুদ্ৰণ,
বিহাবাৰী, গুৱাহাটী-৮

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ প্ৰাৰ্থনা ঃ

হে বিশ্বৰ প্ৰতিপালক ! সকলো প্ৰশংসা তোমাৰে প্ৰাপ্য। তুমি সৰ্বগুণৰ আধাৰ, তোমাৰ গুণৰ ক্ষুদ্ৰাংশ লাভ কৰাৰ হেতুকেই গুণীৰ যশস্যা। মোৰ প্ৰতি এটা সৎ ধাৰণা আছে বুলিয়েই এওঁলোকে মোৰ প্ৰশংসা কৰিছে। তুমি এওঁলোকৰ সৎ ধাৰণা কবুল কৰা। হে অন্তৰ্যামী প্ৰভু ! মোৰ যি দোষ আছে সেইবোৰ আনে নেজানিলেও তুমি জানা। সেই দোষবোৰ তুমি ক্ষমা কৰি দিয়া, আৰু তোমাৰ প্ৰিয়পাত্ৰসকলৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা। আমিন !

শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ অভিনন্দন গ্ৰন্থ

।। সম্পাদনা সমিতি ।।

উপদেষ্টা

শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ চক্ৰৱৰ্তী

সদস্য, অসম লোকসেৱা আয়োগ

মুখ্য সম্পাদক

ড° পি. এন. হাজৰিকা,

অৱসৰপ্ৰাপ্ত, সচিব, অসম বিধান সভা,

অধিবক্তা, গুৱাহাটী উচ্চন্যায়ালয়

সম্পাদকদ্বয়

মহম্মদ মফিজ আলী

আলহাজ শ্বেইখ চমচেৰ আলি

সদস্য

১। শ্ৰীত্ৰিকেন দাস

অধ্যাপক, নলবাৰী মহাবিদ্যালয়

২। মঃ গিয়াছুদ্দিন আহমেদ

নাট্যকাৰ, সাহিত্যসেৱী

৩। মঃ আব্দুল খালেক

অধিবক্তা

৪। মঃ ইয়াৰ আলী

শিক্ষাবিদ-সাহিত্যিক

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন সমিতিৰ সদস্যসকল

উপদেষ্টা মণ্ডলী ঃ

১। ড° পি. এন. হাজৰিকা,
অৱসৰপ্ৰাপ্ত সচিব, অসম বিধান সভা

২। ড° ভগবান চন্দ্ৰ লহকৰ
অৱসৰ প্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ, গৌহাটী কমাৰ্চ কলেজ

৩। শ্ৰীগোলাপ শৰ্মা,
অধিবক্তা, উচ্চতম ন্যায়ালয়

সভাপতি ঃ

শ্ৰীনগেন কলিতা,
অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ, চৰকাৰী বাণীকান্ত বি. টি. মহাবিদ্যালয়

কাৰ্যকৰী সভাপতি ঃ

শ্ৰীপ্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ মেধি,
অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ, ৰঘুনাথ চৌধাৰী উঃ মাঃ বিদ্যালয় মুকালমুৱা

উপসভাপতি ঃ

শ্ৰীআবিৰ প্ৰাত্ৰ,
প্ৰাক্তন মেয়ৰ, গুৱাহাটী পৌৰসভা

সাধাৰণ সম্পাদক ঃ

মঃ আয়ুব আলী।
প্ৰধান শিক্ষক, জনতা হাইস্কুল, ৰামপুৰ

যুটীয়া সম্পাদক ঃ

শ্ৰীগোবিন্দ বৰ্মন

সহঃ সম্পাদক ঃ

ইমামুল ইছলাম

কোষাধ্যক্ষ ঃ

আলহাজ মঃ আবেদ আলী

সদস্যবৃন্দ

১। মঃ তফজ্জুল হুছেইন, (IAS)
২। ডঃ ব্ৰজমোহন গোস্বামী।
৩। শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্তী।
৪। শ্ৰীঅৰবিন্দ শৰ্মা।
৫। শ্ৰীৰাধা বৰা
৬। শ্ৰীপৰীক্ষিত বৈশ্য
৭। শ্ৰীকৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ।
৮। শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ বৰুৱা।
৯। শ্ৰীইয়াৰ আলী।
১০। শ্ৰীপ্ৰেমধৰ শৰ্মা।
১১। শ্ৰীপ্ৰশান্ত শৰ্মা।
১২। শ্ৰীচন্দ্ৰধৰ ডেকা।
১৩। মঃ মজিবৰ ৰহমান বৰভূঞা।
১৪। ডাঃ মছলেমুদ্দিন আহমেদ।
১৫। শ্ৰীমতী উত্তৰা কলিতা।
১৬। শ্ৰীমতী চাহিদা বেগম।
১৭। মঃ নুৰুজ্জামান।
১৮। মঃ নাছিৰ চৌধুৰী।
১৯। মঃ মুছাদ্দিক উল্লাহ।
২০। মঃ আব্দুল খালেক।
২১। মঃ গিয়াছুদ্দিন আহমেদ।
২২। মঃ মন্নাফ উদ্দিন আহমেদ।
২৩। মঃ আব্দুল কুদ্দুছ সৰকাৰ।
২৪। মঃ লতিফুৰ ৰহমান চৌধুৰী।
২৫। শ্ৰীদেবেন কলিতা।
২৬। মঃ মজিবৰ ৰহমান।
২৭। শ্বেইখ আতফুৰ ৰহমান।
২৮। মঃ ৰুহুল আমিন।
২৯। মঃ শ্বেখ শ্বাহ নেৱাজ।
৩০। শ্ৰীনলিনী তালুকদাৰ।
৩১। শ্ৰীগিৰিশ ভূঞা।
৩২। শ্ৰীপটিৰাজ চৌহান।
৩৩। মঃ মুক্তাৰ হুছেইন।
৩৪। মঃ আইনুল হক চৌধুৰী।
৩৫। শ্ৰীপবিত্ৰ ডেকা।
৩৬। শ্ৰীগণেশ তামুলী।
৩৭। শ্বেখ জামাল।
৩৮। চান্দ মহম্মদ আলী।
৩৯। মঃ চামেদ আলী।
৪০। মঃ খাইৰুল হক চৌধুৰী।

Raj Bhavan
Guwahati

September 24, 1999

MESSAGE

I am glad that a felicitation volume is being brought out on Sheikh Chand Mohammad, a very distinguished citizen of Assam who has made his mark as a lawyer, a social worker, a legislator and a humanist, as a member of Assam Human Rights Commission. His achievements in various spheres have brought credit to the State. He is looked up to as a highly respected senior citizen. I wish him many years of good health, happiness and service to the society.

(Lt Gen (Retd) S K Sinha, PVSM)

Speaker Lok Sabha

12 November, 1999

MESSAGE

I am happy to learn that a function is being organised to felicitate Sheikh Chand Mohammad, a prominent citizen, Social Worker, distinguished lawyer, a Legislator, a former Speaker of the Assam Legislative Assembly, on the occasion of his 69th birthday.

It is also heartening to learn that the felicitation committee will bring out a felicitation volume to mark the event.

Sheikh Chand Mohammad had a great urge for Social Service since his college days and had immense faith in democracy which helped him to enter the Assam Legislative Assembly in 1978. He was also elected as the Speaker of the Assam Legislative Assembly on 7th November 1979. He served the Assam Legislative Assembly as Speaker for two terms. As Speaker of the Assam Legislative Assembly, he made notable contributions.

On this happy occasion, I pray to Almighty for many more years for Sheikh Chand Mohammad full of health and spirit in the service of the people.

(G.M.C. Balayogi)

सत्यमेव जयते

Sheikh Chand Mohammad – An Appreciation
by
Ram Niwas Mirdha

MESSAGE

I am glad to learn that it has been decided to felicitate Sheikh Chand Mohammad and that a felicitation volume is being brought out in this connection. It is a great pleasure for me to pen these few lines to put on record my deep appreciation of the thoughts and deeds of this very human and humane person. I have known him for a long time and found him to be a sincere and dedicated person with great social ideals. His role as a Legislator and subsequently as the Speaker of the Assam Legislative Assembly won him respect all round. He participated in the activities of the Commonwealth Parliamentary Association which won admiration of his colleagues as a result of which he was elected as a Member of the Executive Committee representing the Asia Region.

Sheikh Chand Mohammad is a Member of the Assam Human Rights Commission and is active in promoting the cause of education and social welfare. I wish him long life in the service of the society and the nation.

অভিনন্দন সমিতিৰ পক্ষৰপৰা দুআষাৰ

গুণীৰ গুণক কদৰ কৰা, সন্মানীয়জনক সন্মানৰ আসনত বহুওৱা কৃতজ্ঞ জাতিৰ লক্ষণ। এনেকুৱা যোগ্যজনক সন্মান দেখুওৱাটো ব্যক্তিপূজা বুলি কোৱাটো অন্যায়। গুণীয়ে তেওঁৰ গুণাৰ বাবেহে পূজা পায়। তাত জাতপাত বা বংশ গৌৰৱৰ স্থান নাই।

শিক্ষাদীক্ষাত পিছ পৰা, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ খহনীয়াই জৰাজীৰ্ণ কৰা মুকালমুৱাৰ দৰে এখন সৰু গাঁৱত জন্মগ্ৰহণ কৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদে সময়ত নিজৰ যোগ্যতাৰে অসমৰ ৰাজনীতিৰ পথাৰত বিশিষ্ট আসন দখল কৰাই নহয়, কমনৱেল্‌থৰ দৰে আন্তৰ্জাতিক মঞ্চত নিজৰ যোগ্যতা প্ৰতিপন্ন কৰি বিশ্বৰ ৰাজনীতিকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিলে, সমাজ জীৱনৰ নানা স্তৰত বহুখিনি অৱদান আগবঢ়ালে। এনে এজন বিশিষ্ট আৰু আদৰ্শবান ব্যক্তিক ৰাজহুৱাভাৱে অভিনন্দন জনোৱাৰ ইচ্ছা বহুদিনৰপৰাই আছিল। কিন্তু আত্ম প্ৰশংসাবিমুখ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰপৰা বিশেষ সঁহাৰি পোৱা নাছিলোঁ। আমাৰ ইচ্ছা তেতিয়াই বাস্তৱত পৰিণত হ'বলৈ আগবাঢ়িল যেতিয়া তেওঁৰে একালৰ সহকৰ্মী ড° পি. এন. হাজাৰিকা আৰু অন্তৰংগ বন্ধু শ্ৰীনগেন কলিতাদেৱ আগবাঢ়ি আহিল। আমাৰ সন্মানীয় মঃ ইয়াৰ আলী আৰু ভ্ৰাতৃ মঃ মফিৰ আলীয়েই এই বিষয়ে বহুদিনৰপৰা চিন্তা-চৰ্চা কৰিছিল। আমাৰ এই ইচ্ছা প্ৰকাশ হোৱাৰ পিছত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ গুণগ্ৰাহী আৰু শুভাকাঙ্ক্ষী বন্ধুবৰ্গই উৎসাহিত কৰিলে। নানাজনে আমাক আৰ্থিক সাহাৰ্যও আগবঢ়ালে। আমি এই আপাহতে আটাইলৈ কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

সাধাৰণতে মানুহ এজনক তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিছতহে স্মৰণ কৰা হয় আৰু তেওঁৰ কীৰ্তিকলাপত মূল্যায়ন কৰা হয়। আমি শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবক তেখেতৰ জীৱনকালতে অভিনন্দন জনাবলৈ ওলাইছোঁ। জীৱনকালতে ব্যক্তি এজনৰ কীৰ্তিক স্বীকৃতি দিয়া আৰু অভিনন্দন জনোৱাটো নিশ্চয় ফলপ্ৰসূ বুলি বিবেচিত হ'ব। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ অভিনন্দন জনোৱাৰ কাৰ্যসূচীৰ অঙ্গ হিচাপে তেখেতৰ জীৱন আৰু কৰ্মৰাজিৰ ওপৰত আলোকপাত কৰি অভিনন্দন গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰা হ'ল। ইয়াত প্ৰবন্ধপাতি আগবঢ়াই যিসকল লেখক-

লেখিকাই সহযোগিতা আগবঢ়ালে তেখেতসকলৰ লগতে সম্পাদক সমন্বিতে সম্পাদনা সমিতিৰ সদস্যসকলক ধন্যবাদ জনালোঁ। তেখেতসকলৰ চেষ্টা অবিহনে গ্ৰন্থখন সংকলিত আৰু প্ৰকাশিত নহ'লহেঁতেন।

'পূৰ্বদেশ মুদ্ৰণ'ৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীপ্ৰশান্ত শৰ্মাদেৱে খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰি দিবলৈ গা-পাতি লোৱাত আমি সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলোঁ আৰু সময়মতে সম্বৰ্ধনা গ্ৰন্থখন ছপা কৰি উলিয়াই দিয়াত শ্ৰীপ্ৰশান্ত শৰ্মাদেৱ আৰু 'পূৰ্বদেশ মুদ্ৰণ'ৰ কৰ্মচাৰীবৃন্দৰ সলাগ ল'লোঁ।

আজিৰ মানৱীয় প্ৰমূল্যৰ অৱক্ষয়ৰ যুগত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবসকলৰ নিচিনা আদৰ্শ স্থানীয় পুৰুষৰ জীৱন আদৰ্শই যাতে নতুন প্ৰজন্মক আলোকৰ পথৰ সন্ধান দিব পাৰে সেয়ে আমাৰ প্ৰত্যাশা।

মোহাম্মদ আয়ুব আলী

সাধাৰণ সম্পাদক

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ অভিনন্দন সমিতি

গান্ধীবস্তি, গুৱাহাটী-৩

Felicitation Committee

Sitting from left : *Sri Radha Bora. Sri Nagen Kalita (President of the Committee). Dr. P.N. Hazarika (Chief Editor).Sri Pramod Chakravarty. Sri Karen Talukdar. Alhaz Sheikh Samsher Ali (Editor).*

Standing from left : *Md Ayub Ali (Gen Secy). Md Eyar Ali. Md Mafir Ali (Editor). Sri Triken Das Sri Ram Chandra Baruah. Sri Prafulla Ch. Medhi (Working President). Md Imamul Islam (Asstt. Secy)*

।। সম্পাদনা মেজৰ পৰা ।।

অসমৰ ৰাজনৈতিক, শৈক্ষিক আৰু সামাজিক অংগনত বলিষ্ঠ ভূমিকাৰে সন্মানৰ আসন অধিকাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা বৰেণ্য ব্যক্তি শ্বেখ চান্দ মহম্মদক তেখেতৰ জন্মদিনত ৰাজহুৱাভাৱে অভিনন্দন জনোৱাৰ মানসেৰে তেখেতৰ গুণমুগ্ধসকলে প্ৰয়াস কৰি তাৰ অংশ হিচাপে যি অভিনন্দন গ্ৰন্থ এখন প্ৰকাশ কৰি উলিওৱাৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল তাৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্ব অৰ্পন কৰিছিল আমাৰ ওপৰত। কথাটো সদৰি কৰাত আমি লেখকসকলপৰা ভাল সঁহাৰিয়ে পালোঁ। নবীন-প্ৰবীণ বহুতে তেখেতসকলৰ লিখনি আগবঢ়াই আমাক উৎসাহিত কৰিলে। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ লগত সুপৰিচিত আৰু লেখা-মেলাত সিদ্ধহস্ত কেবাজনো প্ৰবীণ লেখকৰ লগতে কেবাজনো নবীন লেখকৰ আমি লেখা পালোঁ। অতি সংক্ষিপ্তই হৈছে। তথাপি তেখেতসকলৰ লেখাক আমি গ্ৰন্থখনত ঠাই দিলোঁ। এইবোৰ লেখাতো যে ব্যক্তিত্বৰ এটা দিশ পৰিস্ফুট হৈছে তাত সন্দেহ নাই।

কোনো এজন ব্যক্তিয়ে নিজৰ যোগ্যতা আৰু সাধনাৰ দ্বাৰা জীৱনত যি সফলতা অৰ্জন কৰে তাৰ কাৰণে মানুহ তেওঁৰ প্ৰতি আকৃষ্ট বা শ্ৰদ্ধাশীল হয়। তেওঁৰ ব্যক্তিত্ব মহিমা, চাৰিত্ৰিক মাধুৰ্য আৰু খেদমত প্ৰৱণতাৰ কাৰণে। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবো যে সেই ব্যক্তিত্ব আৰু চৰিত্ৰগুণৰ অধিকাৰী— সেই কথা প্ৰায় সকলো লেখাতেই প্ৰকাশ পাইছে।

ৰাজনীতিত ব্যস্ত থকা মানুহে সাধাৰণতে কম লেখা-মেলা আৰু অধ্যয়ন কৰে বুলি অভিযোগ কৰা শুনা যায়। চান্দ মহম্মদ চাহাবে লেখা-মেলা নকৰে বুলি ক'লে ভুল হ'ব। ব্যস্ততাৰ মাজতো তেখেতে অধ্যয়ন আৰু লেখা-মেলা কৰে। তেখেতৰ কেবাটাও প্ৰবন্ধ-পাতি আলোচনী আৰু বাতৰি কাকতত প্ৰকাশ পাইছে। অপ্ৰকাশিত প্ৰবন্ধ-পাতিও কিছু আছে। তেখেতৰ প্ৰকাশিত কেইটামান প্ৰবন্ধ গ্ৰন্থখনত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। সুবক্তা হিচাপেও তেখেতৰ ভাল সুনাম আছে। পাঠকৰ জ্ঞাতাৰ্থে তেখেতৰ কিছু ভাষণো কিতাপখনত তুলি দিয়া হৈছে।

তেখেতে লেখা প্ৰবন্ধ-পাতিৰ সংখ্যা অসমীয়াতকৈ ইংৰাজী ভাষাতে অধিক। সেইদৰে তেখেতৰ প্ৰকাশিত ভাষণসমূহৰ অধিক সংখ্যকেই ইংৰাজী ভাষাত। বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ থকাকালত তেখেতে দেশে-বিদেশে বহু চেমিনাৰ আৰু আন্তৰ্জাতিক সন্মিলনত যোগদান কৰিবলৈ সুযোগ পাইছিল আৰু সেইবোৰত ৰাজনীতিৰ বিভিন্ন গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় আৰু সমসাময়িক সমস্যাৰ ওপৰত ভাষণদান কৰিছিল। ৰাজনীতি বিষয়ৰ প্ৰতি আগ্ৰহান্বিত পাঠকৰ উপকাৰত আহিব বুলি সেই ভাষণসমূহৰো কিছু ভাষণ ইংৰাজী খণ্ডৰ Annexure অংশত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

সদৌশেষত আমাৰ আহ্বানত সঁহাৰি দি যিসকল লেখক-লেখিকাই তেখেতসকলৰ লেখা আগবঢ়াই গ্ৰন্থখন সংকলন কৰাত আমাক সহায় কৰিলে সেইসকললৈ আমি আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালোঁ। ইতি—

ড° পুষ্পেন্দ্ৰ নাথ হাজৰিকা
মোহাম্মদ মফিৰ আলী
আলহাজ শ্বেইখ্ চমছেৰ আলি

।চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ বংশ পৰম্পৰা।।

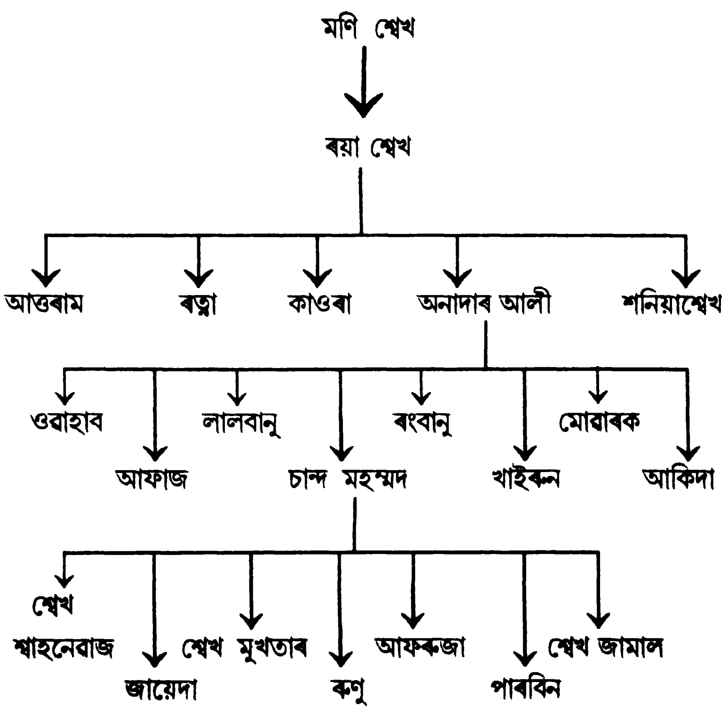

সূচীপত্ৰ

১। শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই যি হিচাপে জানো ১
গৌৰীশঙ্কৰ ভট্টাচাৰ্য

২। মোৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব ৪
অধ্যাপক আশ্ৰফ আলী

৩। শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বত এভুমুকি ৭
ডঃ হৰিপ্ৰসন্ন দাস

৪। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ—ব্যক্তিত্বৰ এটি ৰূপৰেখা ১০
ডঃ মহম্মদ তাহেৰ

৫। শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই যি হিচাপে জানো ১৩
জগন্নাথ চক্ৰবৰ্তী

৬। বিধায়ক হিচাপে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১৭
শ্ৰীনগেন কলিতা

৭। বৰক্ষেত্ৰী আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ২১
শ্ৰীত্ৰৈলোক্য গোস্বামী

৮। অসম গৌৰব শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ঃ
সংহতি আৰু শান্তিৰ প্ৰবক্তা ২৪
জাহিদ চৌধুৰী

৯। বিৰল ব্যক্তিত্ব যাৰ ২৬
ডাঃ ৰফিক চৌধুৰী

১০। হাজো-বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা কানাডালৈ ২৮
নুৰুল হুচেইন

১১। মোৰ সেই চিনাকি ব্যক্তিজন ৩২
ডঃ জেউতী বৰুৱা

১২। বন্ধুবৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৩৪
তফজ্জুল আলী

১৩। অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদক
মই যেনেদৰে জানো—এটি টোকা ৩৭
পুলকেশ বৰুৱা

১৪। স্পষ্টবাদী শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৪০
শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্তী

১৫। ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয় আৰু
শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৪২
শ্ৰীপ্ৰফুল্ল মেধি

১৬। অগ্ৰজ প্ৰতিম শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বত এভুমুকি ৪৭
শ্ৰীযোগেন বৰ্মণ

১৭। দেৱীৰাম পাঠশালাত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৫১
নৰেন দত্ত

১৮। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজন ৫৪
শ্ৰীকবেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ তালুকদাৰ

১৯। আজীৱন প্ৰতিবাদী কণ্ঠ ৫৮
মহম্মদ ইয়াৰ আলী

২০। মোৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজন ৬৬
চফিউৰ ৰহমান শইকীয়া

২১। বিহঙ্গম দৃষ্টিৰে আলহাজ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৬৮
মহম্মদ আয়ুব আলী

২২। অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৭২
পৰমানন্দ কলিতা

২৩। দীন-দুখীৰ বন্ধু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৭৪
শ্ৰীৰাধা ৰবা

২৪। শ্বেখ চান্দ মহম্মদলৈ মনত পৰে ৭৮
ডাঃ ব্ৰজমোহন গোস্বামী

২৫। জনপ্ৰিয় নেতা চান্দ দা ৮০
শ্ৰীকামেশ্বৰ লস্কৰ

২৬। জননেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৮২
ঠাকুৰ প্ৰসন্ন কুমাৰ

২৭। মোৰ বন্ধু চান্দ মহম্মদ ৮৫
শ্ৰীমোহন চন্দ্ৰ শৰ্মা

২৮। বসুধৈৱ কুতুম্বকম ৮৭
মহম্মদ মফিৰ আলী

২৯। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ খুড়াৰ জীৱনাদৰ্শত এভুমুকি ৯০
চৈয়দ মকিবৰ ৰহমান

৩০। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মোৰ পাৰ্টনাৰজন ৯৩
শ্ৰীধৰণী কান্ত গোস্বামী

৩১। ছাত্ৰৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ৯৫
শ্ৰীত্ৰিকেন দাস

৩২। বজালেই কাঁহ পাত্ৰ ৯৭
ডঃ ফণী ডেকা

৩৩। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰক মই যিদৰে জানো ১০৪
অনিমা হাজৰিকা

৩৪। ব্যতিক্ৰম ব্যক্তি শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১০৫
দীনেশ শৰ্মা

৩৫। মোৰ চাৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১০৯
শ্ৰীচন্দ্ৰধৰ ডেকা

৩৬। আদৰ্শৰ প্ৰতীক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১১১
শ্ৰীদীনেশ চন্দ্ৰ শৰ্মা

৩৭। চান্দ দাদাৰ গুণ ১১৩
শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰ বৰুৱা

৩৮। মই ভাল পোৱা জেঠাৰ গুণ কেইটামান ১১৫
মঃ মজিবৰ ৰহমান

৩৯। আমাৰ শ্ৰদ্ধাভাজন চান্দ মহম্মদ ১১৮
মঃ পিয়াৰ আলী

৪০। বৰ্তমানৰ নীতি বিবৰ্জিত ৰাজনীতি আৰু
শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১২০
আব্দুৰ ৰৌফ

৪১। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ঃ
বৰক্ষেত্ৰীৰ প্ৰথম স্থানীয় বিধায়ক ১২৩
পৰীক্ষিত বৈশ্য

৪২। নিৰ্ভীক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১২৫
মহম্মদ ৰুহুল আমিন

৪৩। ক্ৰীড়া সংগঠক হিচাপে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১২৭
বখ্তিয়াৰ হুচেইন

৪৪। প্ৰতিবেশীৰ দৃষ্টিৰে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব ১৩০
নাজিৰ আহমেদ

৪৫। জনতাৰ বন্ধু ১৩৩
শ্ৰীদেৱেন কলিতা

৪৬। শহুৰ আব্বাৰ মহানুভৱতা ১৩৪
নাছিৰ চৌধুৰী

৪৭। ডাঙৰ বাবাক মই যি হিচাপে জানো ১৩৬
ইমামুল ইছলাম

৪৮। কৰ্মযোগী চান্দ মহম্মদ চাহাব ১৪০
মঃ লতিফুৰ ৰহমান চৌধুৰী

৪৯। চান্দ মহম্মদৰ বদান্যতা ১৪২
মঃ মান্নাফ উদ্দিন আহমেদ

৫০। মান্যবৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদক কিভাবে জানো ১৪৪
সন্তোষ কুমাৰ বৈশ্য

৫১। নতুন পুৰুষৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ১৪৫
গুণেশ্বৰ কৈৱৰ্ত

৫২। চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ বিষয়ে দু-আষাৰ ১৪৭
হাফিজ হিলাল কাছিমী

৫৩। মোৰ উপদেষ্টাজন ১৪৮
শ্ৰীচিত্তৰঞ্জন পাটোৱাৰী

৫৪। ল'ৰালিৰ বন্ধু—চান্দ মহম্মদ ১৪৯
অৰবিন্দ শৰ্মা

৫৫। পৰিয়ালৰ দৃষ্টিত চান্দ মহম্মদ মানুহজন ১৫১

৫৬। শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ
কেইখনমান ৰচনা আৰু কেইটামান ভাষণ

(ক) ভাৰতৰ ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা—এইটোৱেই বাস্তৱ ১৬১

(খ) জ্ঞানী-অজ্ঞানীৰ আদৰ্শৰ প্ৰতীক—
হিন্দু ধৰ্মৰ মূল অষ্টাদশোপাধ্যায় গীতা ১৬৪

(গ) মোৰ জীৱনৰ স্মৰণীয় ঘটনা ১৬৬

(ঘ) বিছমিল্লাহিৰ ৰহমানিৰ ৰহিম ১৬৯

(ঙ) জাতীয় সংহতি সুদৃঢ় কৰক ১৮১

(চ) হিন্দুস্তানী সমাজৰ উন্নতিয়ে দেশৰ উন্নতি ১৮২

চান্দ মহম্মদক মই যি হিচাপে জানো

গৌৰীশংকৰ ভট্টাচাৰ্য

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই নিজৰ ভাইৰ দৰে গণ্য কৰি আহিছোঁ। তেওঁ বয়সত মোতকৈ পোন্ধৰ বছৰে সৰু ; কিন্তু প্ৰতিভা, জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাত মোতকৈ বহুত ডাঙৰ আৰু মহান। সেই কাৰণে মৰম প্ৰীতিৰ লগে লগে শ্ৰদ্ধাৰ ভাবো সদায় তেওঁৰ সম্পৰ্কে মোৰ অন্তৰত জাগ্ৰত হৈ থাকে। আমাৰ বিশিষ্ট নাগৰিক কেইজনমানে তেওঁক ৰাজহুৱা সন্মান জনাবলৈ প্ৰস্তুতি চলোৱা বুলি জানি মই আপ্লুত হৈছোঁ। আজিকালি দেশত এটা ভাল প্ৰথা প্ৰবৰ্তন হোৱাটো লক্ষ্য কৰিছোঁ। কোনো এগৰাকী মহান ব্যক্তিৰ প্ৰতি সন্মান আৰু শ্ৰদ্ধা জনোৱাৰ কাৰণে সেইগৰাকী ব্যক্তিৰ শেষ জীৱনলৈ নাইবা দেহান্তৰৰ সময়লৈকে অপেক্ষা নকৰি অলপ আগতীয়াকৈ সেইখিনি ৰাজহুৱাভাৱে আগবঢ়োৱা হয়। এই চিন্তাধাৰাটোৰ এটা বিশেষ সাৰ্থকতা আছে ; কাৰণ সেই লোকগৰাকীয়ে কৰ্মজীৱনৰ শেষৰফালে নতুন উৎসাহ আৰু প্ৰেৰণা পায়, হিয়া উবুৰিয়াই তেওঁৰ মূল্যবান অবদান দেশ আৰু দহৰ সেৱাত অৰ্পণ কৰিবলৈ উৎসাহ আৰু প্ৰেৰণা পায়।

মই শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ বিদ্যাৰ্থী জীৱনৰ সম্পৰ্কে বা খেলা-ধূলাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ বৰগুণি সম্পৰ্কে বিশেষ একো নেজানো, গতিকে সেই বিষয়ে মই কোনো মন্তব্য দিবলৈ নেযাওঁ ; কিন্তু তেওঁৰ ৰাজহুৱা চিন্তা-চৰ্চা আৰু কৰ্মৰাজি সম্পৰ্কে মই ভালেখিনি কথা জানো। এই সম্পৰ্কেহে দুটামান কথা উল্লেখ কৰিব খোজোঁ।

(১) তেওঁ অতি স্পষ্টবাদী সাহসী আৰু নিষ্ঠাবান জনসেৱক। কোনো লোক দুখ-কষ্ট নাইবা অসুবিধাত পৰা দেখিলে তেওঁ মৌখিক সমবেদনা দেখুওৱাতে ক্ষান্ত নেথাকি বাস্তব ক্ষেত্ৰত তেওঁক সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি যায়।

(২) তেওঁ এজন ধৰ্মপ্ৰাণ মুছলমান, নৈষ্ঠিক মুছলমান এজনৰ যিকেইটা মূল কৰ্তব্য কোৰাণেই নিৰ্দিষ্ট কৰি দিছে সেইকেইটা তেওঁ সম্পূৰ্ণ নিষ্ঠা, সততা আৰু একাগ্ৰতাৰে সৈতে পালন কৰা দেখি আহিছো ; কিন্তু এই ধৰ্মপ্ৰাণ ব্যক্তিগৰাকী শতকৰা ১০০ (এক শ) ভাগ অ-সাম্প্ৰদায়িক আৰু উদাৰ। অ-মুছলমান লোকসকলৰ আবেগিক আৰু ধৰ্মীয় সত্তাক তেওঁ সদায় শ্ৰদ্ধা আৰু সন্মান কৰে। কোনো ক্ষেত্ৰতে তেওঁ অমুক মোৰ আঁপোন অমুক পৰ— এনেবোৰ ধাৰণাৰ প্ৰশ্ৰয় নিদিয়ে।

(৩) তেওঁ এজন একনিষ্ঠ দেশ প্ৰেমিক। মই সদায় শ্ৰদ্ধাৰে সৈতে লক্ষ্য কৰি আহিছোঁ যে তেওঁ এজন ভাল অসমীয়া, ভাল ভাৰতীয় আৰু ভাল বিশ্ব নাগৰিক। আমি কিছুমানে তেওঁৰ সহকৰ্মী হিচাপে অসমত 'জনগণ তান্ত্ৰিক' দল তৈয়াৰ কৰিছিলোঁ। সেই দলটোৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ আছিল অসম ; কিন্তু দৃষ্টিভংগী আছিল ভাৰতীয় তথা বিশ্বজনীন। আমি একে সুৰতে ধ্বনি তুলিছিলোঁ ; জয় অসম, জয় ভাৰত, জয় জগত। কেৱল ভৌগোলিক দৃষ্টিৰে আমি অসম, ভাৰত আৰু বিশ্বৰ কথা চিন্তা কৰা নাছিলোঁ। মানুহ আৰু মানৱ হৃদয়ে আছিল আমাৰ মূল কৰ্ম আৰু সেৱাৰ লক্ষ্য। এই দলৰ মতাদৰ্শ আৰু কৰ্মসূচী প্ৰণয়ন কৰাত শেখ চান্দ মহম্মদৰ যথেষ্ট অৱদান আছিল।

ইন্দিৰা গান্ধীয়ে কিছুমান "কমিউনিষ্ট আৰু কমুনেলিষ্ট'ৰ সহযোগিতাত ১৯৭৫ চনত ভাৰতত জৰুৰী কালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰি যি একনায়কত্ববাদী শাসন চলাইছিল, আৰু আমাৰ দেশৰ সংবিধানখনৰো অৱজ্ঞা কৰিছিল তাৰ বিৰুদ্ধে আমি একেলগে আন্দোলন কৰিছিলোঁ আৰু আমাৰ আঞ্চলিক দলটোক ভাৰতৰ জনতা পাৰ্টিৰ লগত চামিল কৰি দিছিলোঁ। সেই পাৰ্টিৰ ফালৰপৰা আমি বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিত প্ৰাৰ্থী হিচাপে শেখ চান্দ মহম্মদক থিয় কৰাইছিলোঁ আৰু সেই নিৰ্বাচনত বিপুল ভোটত জয়যুক্ত হৈছিল। সেই সময়ত মই এটা কথা লক্ষ্য কৰিছিলোঁ যে ৰাইজে শেখ চান্দ মহম্মদক ভালদৰে মূল্যায়ন কৰিব পাৰিছিল আৰু জাত-পাত নিৰ্বিশেষে সকলো লোকৰ সৰহভাগে তেওঁক অকুণ্ঠ সমৰ্থন জনাইছিল। সেই নিৰ্বাচনৰ সময়তে মই চান্দ মহম্মদৰ ৰাজহুৱা ভাষণো বহুত ঠাইত শুনিছিলোঁ ; তেওঁ এই কথাটোকে ৰাইজক অতি সহজ সৰল ভাষাত বুজাই কৈছিল যে ধৰ্ম আচৰণ কথাটো বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ মাজত বিভিন্ন ধৰণে হ'ব পাৰে, তাত কোনো আপত্তি থাকিব নোৱাৰে। যিবিলাক সাধাৰণ মানুহৰ সাধাৰণ সমস্যা সেইবোৰত জাত-পাত বা সম্প্ৰদায়ৰ ভিত্তিত কোনো পাৰ্থক্য নাথাকে। যেতিয়া কোনো এটা অঞ্চলত খৰাং বতৰ, বানপানী অথবা অইন কোনো প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ আহে তেতিয়া সেইবোৰে সকলো সম্প্ৰদায় বা গোষ্ঠীকে সমানে সামৰি লয়। সেয়ে সেই সমস্যাবোৰক সকলো জনসাধাৰণে সমবেতভাৱে মকাবিলা কৰাৰ প্ৰয়োজন হয়। সেই প্ৰয়োজন পূৰণ কৰাৰ বাবেই ৰাজনৈতিক দল বা সংঘ গঠন কৰাৰ প্ৰয়োজন হয়। সেইবাবে ৰাজনীতিত তথা সামাজিক কামত কেতিয়াও জাত-পাত বা সাম্প্ৰদায়িক স্থান'বা প্ৰশ্ৰয় দিয়াটো অনুচিত। এয়ে হৈছে প্ৰকৃত অ-সাম্প্ৰদায়িকতাবাদ বা চেকুলাৰ ধাৰণা। সেই হিচাপে মই শেখ চান্দ মহম্মদ এজন শ্ৰেষ্ঠ আৰু জ্যেষ্ঠ চেকুলাৰ নেতা হিচাপে গণ্য কৰোঁ।

(৪) একে সময়তে নহ'লেও শেখ চান্দ মহম্মদ আৰু মই বিধান সভা আৰু কমনওৱেল্‌থ সংস্থাত কাম কৰিছিলোঁ। কমনওৱেলথৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ অভিজ্ঞতা আৰু

অৱদান মোতকৈ বহুত বেছি, সেই ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ সাফল্য আৰু অৱদানক মই সদায় শ্ৰদ্ধাৰে সৈতে লক্ষ্য কৰি আহিছোঁ। আশাকৰোঁ আমাৰ ভৱিষ্যৎ বংশধৰসকলৰ ভিতৰত যিসকলে ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত নামিব খোজে সেইসকলে শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ অভিজ্ঞতাৰপৰা বহুত প্ৰেৰণা সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিব।

(৫) ওকালতি কৰা এগৰাকী অধিবক্তা হিচাপে তেওঁৰ অৱদান লেখত ল'ব লগীয়া আৰু আমাৰ ৰাজ্যৰ উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু দেশৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে তেওঁক সেই স্বীকৃতিটো দিয়া দেখি মই সুখ পাইছোঁ। মোৰ বিবেচনাত যিসকল মোক্কেলৰ গোচৰৰ দায়িত্ব হাতত লৈ তেওঁ নিষ্ঠাৰে কাম কৰি আহিছে সেইসকলৰ স্বীকৃতি আৰু কৃতজ্ঞতা দেখি মই অপৰিসীম আনন্দ পাইছোঁ।

(৬) মানৱ অধিকাৰ আয়োগে শ্বেখ চান্দ মহম্মদক ৰাজ্যিক শাখাৰ বিশিষ্ট সদস্য হিচাপে লৈ যিটো সামাজিক স্বীকৃতি আৰু সামাজিক মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিছে সেইটোও তেওঁৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰাপ্য। মই মোৰ ভাই সদৃশ শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ দীৰ্ঘ জীৱন, কৰ্মশক্তি আৰু কৰ্মোদ্যম প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ যাতে দেশৰ জনগণে তেওঁৰপৰা আশা কৰা সকলোখিনি অৱদান পাব পাৰে।

শ্ৰীভট্টাচাৰ্য বিশিষ্ট ৰাজনীতিবিদ, আইনজীৱী আৰু চিন্তাশীল লেখক।

মোৰ দৃষ্টিত
শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব

অধ্যাপক আশ্ৰফ আলী

গুৱাহাটী 'হাই কোৰ্ট' তথা 'চুপ্ৰিম কোৰ্ট'ৰ সুযোগ্য অধিবক্তা, বৰ্তমান মানৱাধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য, জ্ঞানী-গুণী-জননায়ক, কওমৰ খাদিম, নিৰ্ভীক ৰাজনীতিজ্ঞ, ধৰ্মভীৰু, সমাজ সংস্কাৰক আৰু সংগঠক, অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদটো সুখ্যাতিৰে সুদীৰ্ঘ ৭ বছৰ কাল পৰ্যন্ত অলংকৃত কৰা, মোৰ অতিকৈ আপোন আৰু প্ৰিয় কটন কলেজৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰনেতা, তাৰ্কিক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবৰ ৬৯তম জন্মদিনৰ লগত ৰজিতা খুৱাই এখনি 'অভিনন্দন গ্ৰন্থ' প্ৰকাশ কৰিবলৈ লোৱা খবৰ পাই মই বৰ আপ্লুত হৈছোঁ। বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত ব্যুৎপত্তি তথা তেওঁৰ গুণমুগ্ধ ব্যক্তি বিশেষৰ উদ্যোগত এই গ্ৰন্থখনি প্ৰকাশ পাব— এয়াও মোৰ বাবে সুখবৰ বুলিয়েই ক'ব লাগিব। পিছে সময়তকৈ বহু আগেয়ে মই বৃদ্ধ হৈ পৰিছোঁ। 'হাই ব্লাড প্ৰেচাৰ' থকা বাবে মোক পৰিচৰ্যা কৰি থকা 'এটেণ্ডিং ফিজিচিয়ান'গৰাকীয়েও বিশেষ গুৰুত্ব সহকাৰে মগজুৰ শ্ৰম সন্নিৱিষ্ট কাম-কাজ, লেখা-মেলা কৰিবলৈ বাৰণ কৰিছে। বয়সো মোৰ কম হোৱা নাই। এতিয়া ৭৬ বছৰত ভৰি দিছোঁ। তৎসত্ত্বেও শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজনৰ নিবিড় সান্নিধ্যৰ কথা, তাগিদাত পৰি হ'লেও, মই দু-আষাৰ ক'বই লাগিব। তেওঁৰ লগত মোৰ সম্বন্ধ আৰু এৰি অহা দিনবোৰৰ দুই-চাৰিটা স্মৃতি ৰোমন্থন কৰাৰ যে এয়াই সুবৰ্ণ সুযোগ।

— মই বিভিন্ন কাৰণত মুকালমুৱা, নলবাৰী আৰু বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ বিভিন্ন ঠাই পৰিভ্ৰমণ কৰাটো, এটা সময়ত মোৰ অভ্যাসত পৰিণত হৈছিল। এবাৰ মুকালমুৱালৈ যাওঁতে হঠাৎ লগ পালোঁ ডড়িয়া ছাত্ৰ নেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদক। অনুমান কৰিলোঁ, বহুতৰে ধাৰণা "মই যেন চান্দ মহম্মদৰ ছাত্ৰ, তেওঁ মোৰ ছাত্ৰ নহয়।" ভবাটো স্বাভাৱিকো কিয়নো তেওঁৰ তেতিয়া জনমানসত ৰাইজৰ সেৱক হিচাপে খিয়াতি বৈ-বৈ যোৱা।

— প্ৰসঙ্গতঃ মনত পৰিছে বি. বৰুৱা কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ লগত চান্দমাৰীৰ পেঞ্চনাৰ ভৱনত সাক্ষাৎ হোৱাৰ এটি মুহূৰ্তৰ কথা। তাত চলি থকা পেঞ্চনাৰসকলৰ বছৰেকীয়া অধিৱেশনৰ কোনো এক মুহূৰ্তত ড° ভট্টাচাৰ্যৰ মুখামুখি হওঁতে হঠাৎ তেওঁ মোৰ ভৰি ছুই সেৱা জনাই ক'লে —"চাৰ, আপুনি

যদি শীঘ্ৰে আপোনাৰ চুলিকেইডাল পকিব নিদিয়ে, এইবাৰৰ পৰা আপুনি, মোক চা'ৰ বুলি সম্বোধন কৰিলে কৃতজ্ঞ হ'ম।"

— ঠিক একে কথাই চান্দ মহম্মদৰ ক্ষেত্ৰতো খাটে, যিহেতু পকা ডাড়িৰ মানুহ এজনক বয়োবৃদ্ধ বুলিহে সকলোৱে জানে।

— সি যি কি নহওক, তেওঁৰ অনুৰোধত মই তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ গৈ জিৰণি ল'লোঁ। দুপৰীয়াৰ জোহৰৰ নামাজৰ অন্তত তেওঁলোকৰ ঘৰতে ভাতসাজ খাবলৈ বাধ্য হৈছিলোঁ। সেইখিনি সময়ৰ ভিতৰতে তেওঁ তেওঁৰ পৰিয়ালৰ বয়োবৃদ্ধ লোককেইগৰাকীৰ লগতে পৰিবাৰ, পুত্ৰ, কন্যা সমন্বিতে সকলোকে পৰিচয় কৰাই দি তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি লোৱাৰ দৃশ্য মোৰ চিৰদিনেই মনত থাকিব। তেওঁৰ প্ৰথম পুত্ৰগৰাকী তেতিয়া তেনেই কেঁচুৱা। ৰূপহ আৰু মৰম লগা। চান্দ মহম্মদে তাক মোৰ কোলাত তুলি দি 'দোআ' কৰিবলৈ ক'লে। সেইজনেই তেওঁৰ প্ৰথম পুত্ৰ শেখ চাহ নেৱাজ—বৰ্তমান ষ্টেডফেডৰ ইন্সপেক্টৰ। আল্লাহ-পাকৰ ৰহম আৰু মহানবী (ছঃ)ৰ দোআ তেওঁৰ ওপৰত বৰ্ষিত হওক আৰু পিতৃ-মাতৃ, ভাত-ভগ্নী সমন্বিতে মুকালমুৱাবাসীৰ মুখ উজলাওক, এই আশা ময়ো অন্তৰেৰে কামনা কৰিছোঁ।

—অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে মই শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবৰ "Presence of mind", "Sharp intellect" আৰু "Un-nerved attitude" — প্ৰশংসা নকৰি নোৱাৰোঁ।

—এবাৰ বিধান সভাৰ 'গেলেৰী'ত দৰ্শকৰ শাৰীত বহাৰ সৌভাগ্য মোৰ হৈছিল। সিদিনা "Speaker" হিচাপে সদনত দিয়া তেওঁৰ "Verdict"টো যি দক্ষতাৰে নিৰপেক্ষতা ৰক্ষা কৰাৰ লগতে সঠিক বিচাৰৰ মাপকাঠিৰে প্ৰদান কৰিলে, তাৰ আধাৰত চৰকাৰী পক্ষ, বিৰোধী পক্ষ, আমাৰ দৰে "Visitors' Gallery"ত বহি থকা বিষয়া আৰু সাংবাদিক-বুদ্ধিজীৱীসকলক তবধ লগাইছিল। লগে লগে বিধান সভাৰ বিধি নিষেধ আওকাণ কৰিও সকলোৱে হাত চাপৰি বজাই মুহূৰ্তটো উছৱমুখৰ কৰি তুলিছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব ইছলামী মৌলিক নীতি-নিয়ম সহৃদয়েৰে বজাই ৰখাৰ ক্ষেত্ৰতো অতিশয় কঠোৰ। পৰিয়ালৰ মহিলা-স্ত্ৰী-বোৱাৰীক পৰ্দাজনিত আদব-আবৰু মানি চলাতো গাফিলতি চকুত নপৰে। জনমানসতো তেওঁৰ উদাৰতা সৰ্বজনবিদিত। এনে এজন ব্যক্তি বৰ্ণ, ধৰ্ম, সম্প্ৰদায় নিৰ্বিশেষে সকলোৰে লগত সমভাবাপন্ন ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰাটো অকল আচৰিতেই নহয় বৰং অনন্য ব্যতিক্ৰম হিচাপে গণ্য। আনহাতে তেওঁ ধৰ্মীয় অন্ধতাৰ বহুতো ওপৰত, সাম্প্ৰদায়িকতাৰ উৰ্দ্ধত এনে উদাৰ ভাবাপন্ন ব্যক্তি আমাৰ সম্প্ৰদায়ৰ মাজত আজি পাবলৈ বিৰল। শিক্ষাৰ

প্ৰসাৰতা শ্ৰীবৃদ্ধি, বিশেষকৈ গাঁৱলীয়া পৰিৱেশত থাকিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক প্ৰকৃত মানুহৰূপে গঢ় দিয়াৰ তেওঁৰ যি প্ৰচেষ্টা সঁচাকৈ অতুলনীয়। মুকালমুৱাৰ ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক প্ৰধান শিক্ষক হিচাপেও তেওঁৰ নাম আছে।

—আল্লাহ পাকে শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবক সুস্বাস্থ্য আৰু সুদীৰ্ঘ জীৱন প্ৰদান কৰক এয়ে— "মোৰ আন্তৰিক দোআ"। লগতে "আমাৰ মাজৰ সদৌটিকেই আল্লাহ পাকে একো একোগৰাকী ভাল অসমীয়া, ভাল ভাৰতীয়, সুনাগৰিক আৰু ইছলাম আৰু কওমৰ খেদ্‌মতগাৰ্ হোৱাৰ তৌফিকতা দান কৰক।" "ওৱা-আখিৰু-দা' আৱনা-আনিল-অলিসামদু লিল্লাহি ৰাব্বিল - আ'লামিন।"

লেখক অধ্যাপক আজৰ আলী চাহাব কটন কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ। তেওঁ অসম চৰকাৰৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত শিক্ষাবিষয়া।

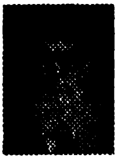

শেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বত এভুমুকি

ড° হৰিপ্ৰসন্ন দাস

শেখ চান্দ মহম্মদক মই সৰুৰেপৰা ভালদৰে জানো। তেওঁ নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ এজন প্ৰাক্তন ছাত্ৰ, পঢ়াৰেপৰা স্কুলৰ হোষ্টেলত আছিল। পিতা গৰ্ডন স্কুলৰ প্ৰখ্যাত হেডমাষ্টৰ স্বৰ্গীয় মণিৰাম দাসে তেওঁক বৰ মৰম কৰিছিল আৰু এটা কথাৰ বাবে চান্দ মহম্মদৰ আমাৰ পৰিয়ালৰ লগত ভাল সম্পৰ্ক আছিল। মোৰ এটা সৰু ভাই শ্ৰীমান শ্যাম প্ৰসন্ন তাৰ সহপাঠী আছিল। ই ১৯৪৪ চনত ঢুকাল, সেইবাবে আমাৰ আইয়ে তাক নিজৰ ল'ৰাৰ দৰে মৰম কৰিছিল। সেই পুৰণি সম্বন্ধ এতিয়াও অটুট আছে। আমি বৰ্তমানে বহু আঁতৰি থাকিলেও কেতিয়াবা দেখা পালেই চান্দ মহম্মদে মোক দাদা বুলি মাত দি ঘৰৰ সকলোৰে খবৰ লয়।

চান্দ মহম্মদৰ জন্ম নলবাৰীৰ ওচৰৰ মুকালমুৱা নামৰ গাঁও এখনত। পিতাক স্বৰ্গীয় অনাদৰ আলিৰ তৃতীয় ল'ৰা, জন্ম ১৯৩১ চনৰ ১ মাৰ্চৰ দিনা। খেলা-ধূলা আৰু ৰাজহুৱা কামত সৰুৰেপৰা আগ্ৰহী, স্বভাৱত মধুৰ আৰু পঢ়া-শুনাত মনোযোগী। চান্দ মহম্মদ ডাঙৰ হ'লে যে সমাজৰ এজন শীৰ্ষ স্থানীয় লোক হ'ব তাৰ চিন ফুটি ওলাইছিল। নলবাৰীৰ স্কুলীয়া শিক্ষা শেষ কৰি গুৱাহাটীত কলেজত পঢ়া দিনত মই ঘৰলৈ গ'লে পিতাই সদায় চান্দ মহম্মদৰ খবৰ-বাতৰি সুধিছিল আৰু সময়ত যে সি এজন বহুমুখী প্ৰতিভাৰ লোক হ'ব, আমাক কৈছিল। মুকালমুৱাৰ ওচৰৰ লোহাৰ কাঠাৰ আন এজন প্ৰতিভাশালী ল'ৰাক সদায় পিতাই মনত ৰাখিছিল। এওঁ হ'ল মহিবুৰ ৰহমান। মহিবুৰ মোৰ সহপাঠী আছিল। এওঁ এম-এ পৰীক্ষাত দৰ্শন বিষয়ত প্ৰথম শ্ৰেণী লৈ এজন সুদক্ষ প্ৰশাসনীয় বিষয়াৰূপে অৱসৰ লৈ গুৱাহাটীতে বসবাস কৰি কেইবছৰ মান আগতে স্বৰ্গী হয়। মহিবুৰ আৰু চান্দ মহম্মদ মুকালমুৱা অঞ্চলৰ দুটা উজ্জ্বল তৰা। চহৰত থাকিও এওঁলোক দুয়ো গাঁওৰ লগত সম্বন্ধ অটুট ৰাখিছিল।

চান্দ মহম্মদ এজন সুদক্ষ সংগঠক আছিল। বি-এ পাচ কৰি শিক্ষা-দীক্ষাত পিচ পৰা মুকালমুৱাত এখন 'ৰঘুনাথ চৌধাৰী' নামৰ হাইস্কুল স্থাপন কৰি তাৰ হেডমাষ্টৰৰূপে কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰিছিল।

মোৰ লগত চান্দ মহম্মদৰ সম্পৰ্ক অতি মধুৰ হৈ পৰে ১৯৫৯ চনৰপৰা। সেই বছৰতে নতুনকৈ Gauhati University Sports Board গঠিত হয়। তাৰ সম্পাদকৰ দায়িত্ব মোৰ ওপৰত দিয়ে। Jt. Secretary মোৰ পৰম বন্ধু সুৰেন দাস, আৰু ল. কলেজৰ Union Secretary চান্দ মহম্মদক সহকাৰী সম্পাদক হিচাবে নিয়োগ কৰে। এই Boardৰ সভাপতি আছিল বৈদ্যনাথ মুখাৰ্জী। এই Boardৰ দ্বাৰা পৰিচালনা কৰিবলগীয়া হৈছিল সকলোবোৰ Interversity Foot Ball, Circket, Music comp, Debating comp আদি আৰু ইয়াৰ মাজেদি নিৰ্বাচিত হৈছিল সৰ্বভাৰতীয় প্ৰতিযোগিতাত যোগ দিব লগা দলবোৰ। আগেয়ে এই প্ৰতিযোগিতা অনুষ্ঠিত কৰিছিল। অসম ৰাজ্য চৰকাৰৰ এটা শকত ধনৰ পুঁজিৰে অসমৰ ৰাজিক এছোছিয়েচনবোৰে। প্ৰথমে আমি অলপ ভয় খাইছিলোঁ। ৩০০/৪০০ ল'ৰা-ছোৱালী থকা-খোৱা, খেল আদি নিয়াৰিকৈ পতাৰ অভিজ্ঞতা আমাৰ কাৰো নাছিল। কিন্তু মোৰ সহকৰ্মীসকলৰ অক্লান্ত পৰিশ্ৰম আৰু উৎসাহৰ ফলত অতি সুচলভাবে পাতিব পাৰিছিলোঁ। এই সময়েত চান্দ মহম্মদৰ Organising Capabilityৰ চিন পাইছিলোঁ। প্ৰতিযোগীসকলৰ সকলো আপত্তি, খোৱা-লোৱাৰ সমস্যা আদি চান্দ মহম্মদে অকলে ওৰ পেলাইছিল, আৰু তেতিয়াৰেপৰা এওঁৰ সুন্দৰ ভবিষ্যৎ কল্পনা কৰিব পাৰিছিলোঁ। এইখিনিতে আন এজন সহকৰ্মীৰ নাম উল্লেখ নকৰি নোৱাৰিছোঁ। তেওঁ হ'ল মোৰ বিভাগীয় অধ্যাপক ডক্টৰ মহম্মদ তাহেৰ। এওঁ থাকিলে খোৱা-বোৱাৰ বাবে মোৰ কোনো চিন্তা কৰিবলগীয়া হোৱা নাছিল। ধীৰ স্থিৰ তাহেৰে খোৱা-লোৱাৰ সকলো সমস্যা অকলে চম্ভালি লৈছিল।

University Sports Boardৰ Secretary ৰূপে থকা কালতে মই ধাৰণা কৰিছিলোঁ যে বয়সৰ লগে লগে চান্দ মহম্মদ এজন সুদক্ষ ৰাজনৈতিক নেতা হ'ব। মোৰ সেই আশা বিফলে নগ'ল। সময়ত অসমৰ তেওঁ শিক্ষা, সমাজ, সংস্কৃতি, আইন আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত কেইবাটা দশক জুৰি অফুৰন্ত বৰঙণি যোগাই আহিছে। তেওঁ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হ'ল, মানবাধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হ'ল কেন্দ্ৰীয় গভৰ্ণমেণ্টৰ উকিল হ'ল আৰু স্থানীয় ৰাইজৰ নানা ধৰণৰ অনুষ্ঠানৰ সদস্য বা সভাপতি হ'ল। বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে পৃথিৱীৰ বহুদেশ ভ্ৰমণ কৰিলে।

চান্দ মহম্মদৰ পৰোপকাৰিতাৰ এটা উদাহৰণ দি মোৰ এই লেখাৰ সামৰণি মাৰিব খুজিছোঁ। U.P.S.C. এটা পৰীক্ষাৰ কামত এবাৰ দিল্লীলৈ যাবলগীয়া হ'লোঁ ১৯৮৩ চনত। আকৌ তালৈ গ'লে সদায় অসম ভৱনত যোৱাৰ আগতে দিশপুৰৰপৰা অনুমতি পত্ৰ যোগাৰ কৰা হ'য়। সময়ত গৈ অসম ভৱন পালোঁ কিন্তু তাত কৰ্মৰত বিষয়াই জনালে যে মোৰ ৰুম Cancel কৰি অসমৰপৰা যোৱা মন্ত্ৰীসকলক দিবলগীয়া হ'ল। তেওঁলোকে মোক উপদেশ দিলে যে মই সোনকালে হোটেললৈ যোৱাই ভাল

হ'ব। তাত থাকিবলৈ ঠাই নহ'ব। উপায় নেপাই Taxi এখন মাতি আনি হাতত Suit-case লৈ অসম ভৱনৰপৰা ওলাই আহিলোঁ। এনেতে আন এখন গাড়ীৰে চান্দ মহম্মদ তাত উপস্থিত হ'ল। মুখত এটা হাঁহি মাৰি মোক সুধিলে— দাদা, কেতিয়া আহিল ক'লৈ যাব ওলাইছে? মোৰ কথা শুনি তেওঁ উত্তৰ দিলে আপুনি যাব নোৱাৰে মোৰ ৰুমতে থাকিব। ভৱনৰ কৰ্মচাৰীক ক'লে দাদাক মোৰ ৰুমৰ Seat টো দিয়ক। লগতে ক'লে যিবোৰ মন্ত্ৰী, এমেলেৰ Seat দিবলৈ গৈ এখেতৰ Seat cancel কৰিলে, তাৰে সৰহ ভাগৰে এখেত শিক্ষক। কৈয়েই মোৰ Suit-case লৈ lift ৰ পিনে চান্দ মহম্মদ আগ বাঢ়িল। দিল্লীত থকাকেইদিন মই তেওঁক Room mate হিচাপে পাই অতি আনন্দেৰে থাকিলোঁ। মোৰ কিন্তু এটা অসুবিধা হৈছিল। চান্দ মহম্মদৰ Visitor বহুত। বহু ৰাতিলৈ তেওঁলোকৰ ৰাজনৈতিক আলোচনা চলি থাকে। মই শুব নোৱাৰোঁ। চান্দ মহম্মদে এই কথাটো গম পাই তেওঁৰ আলহীবোৰক বাৰান্দালৈ লৈ যায়। মোক শুব দিয়ে।

এয়েই চান্দ মহম্মদ। তেওঁৰ সুদীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰিলোঁ।

ড° দাসে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ "প্ৰফেচৰ এমিৰেটাচ" হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ : ব্যক্তিত্বৰ এটি ৰূপৰেখা

ড° মহম্মদ তাহেৰ

জীৱন পৰিক্ৰমাত আমি প্ৰত্যেকেই বহু ব্যক্তি বহুতো অৱস্থা আৰু বিচিত্ৰ পৰিস্থিতি পাৰ হৈ আহোঁ। তাৰে কিছুমান আমাৰ মনত জীৱন্ত হৈ থাকে, কিছুমান বিস্মৃতিৰ ধূসৰতাত হেৰাই যায়। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ এনে এজন ব্যক্তি যাৰ লগত মোঁৰ প্ৰথম পৰিচয় হৈছিল আজি প্ৰায় অৰ্ধ-শতাব্দীৰ আগতে, ১৯৪৯ চনত। কিয় জানো, তেখেতৰ ব্যক্তিত্বই মোৰ মানসপটত সদায়েই এক বিশেষ ঠাই অধিকাৰ কৰি থাকি গ'ল।

১৯৪৯ চনত কটন কলেজত পঢ়িবলৈ আহি শ্বেখ চাহাবে থাকিবলৈ লৈছিল কস্ম'পলিটান হোষ্টেলত। মই আছিলোঁ কটন মুছলিম হোষ্টেলত। হাঁহি মাতি স্ফূৰ্তি কৰি থকা উদাৰ অন্তৰৰ তেতিয়াৰ চান্দ মহম্মদক বৰ ভাল লাগিছিল, কাৰণ তেওঁৰ বন্ধুত্বৰ আন্তৰিকতাৰ এটা দুৰ্বাৰ আকৰ্ষণ আছিল। ব্যক্তিত্বৰ এই আকৰ্ষণৰ বাবেই হয়তো আমি তেওঁক কেতিয়াও অকলশৰে ফুৰা নেদেখিছিলোঁ। তেওঁৰ লগত চাৰি-পাঁচজনীয়া একোটা সমনীয়াৰ দল সদায়েই আছিল আৰু সদায়েই দলটোৰ মুখত প্ৰতিফলিত হৈছিল জীৱনৰ সজীৱতা আৰু নিষ্পাপ যৌৱনৰ নিষ্কলুষ উচ্ছ্বাস। শ্বেখ চাহাবৰ ঘনিষ্ঠ দলটো কিন্তু এটা বেপৰোৱা কলেজীয়া ছাত্ৰৰ দল নাছিল, আছিল আতুৰক সহায় কৰি ভাল পোৱা, নিজক বিলাই দি ভাল পোৱা এটা নিৰ্ভীক যুৱকৰ দল। কটন কলেজৰ বিৰাট চৌহদৰ ভিতৰতেই হওক বা বাহিৰতেই হওক, যেতিয়া দুদল যুৱকৰ মাজত থকা-খুন্দা, তৰ্ক-বিতৰ্ক আৰু হাই-কাজিয়া হয়, তেতিয়াই চান্দ মহম্মদৰ দলটো উপস্থিত হৈ বিবাদৰ নিষ্পত্তি কৰি দল দুটাক মিত্ৰ কৰি পেলায়। আৰু সততেই মধ্যস্থতাকাৰী দলটোৰ মুখ্য ব্যক্তি হয় তেওঁ নিজেই।

মনত আছে, সেই কালত কটন কলেজৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ নিৰ্বাচনৰ সময়তেই কেতিয়াবা ছাত্ৰৰ মাজত বিভিন্ন ধৰণৰ মনোমালিন্যৰ সৃষ্টি হৈছিল আৰু এনে মনোমালিন্যক স্বাৰ্থান্বেষী কিছু ছাত্ৰ বা আন লোকে উজনি অসম নামনি অসমৰ ছাত্ৰৰ মাজৰ কাজিয়া বা হোষ্টেলবাসী ছাত্ৰ আৰু গুৱাহাটীৰ স্থানীয় ছাত্ৰ-যুৱকৰ মাজৰ কাজিয়া ৰূপে সজাই তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। শ্বেখ চাহাবে এনে পৰিস্থিতিত নিজৰ সম্ভাব্য বিপদকো নেওচি নিৰ্ভীক আৰু নিৰপেক্ষভাৱে আগবাঢ়ি আহি নেৰানেপেৰাকৈ

দুয়ো দলৰ মাজত মধ্যস্থতা কৰি মিত্ৰতা স্থাপন কৰি দিছিল আৰু যেতিয়ালৈকে তেওঁ ইয়াৰ সুসমাধান উত্তৰ কৰিব পৰা নাছিল, তেতিয়ালৈকে মনত শান্তি নেপাইছিল। চান্দ মহম্মদৰ এই উচ্চ মানসিকতাই দৰাচলতে আমাক আৰু আমাৰ দৰে বহুতক তেওঁৰ ওচৰলৈ আকৰ্ষণ কৰিছিল।

কটন কলেজৰ শিক্ষা সমাপন কৰি আমি ১৯৫৩-৫৪ চনত নিজ নিজ কৰ্মপথত কিছু বছৰলৈ আঁতৰি গৈছিলোঁ। শ্বেখ চাহাবে বি.এ. পাছ কৰি নিজ অঞ্চল মুকালমুৱালৈ ঘূৰি গৈ সমাজসেৱাত মনোনিবেশ কৰিছিলগৈ। ১৯৫৮-৫৯ চনত আমি আকৌ একেলগ হ'লোঁ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰাণ-চঞ্চল প্ৰাংগণত। তেওঁ তেতিয়া গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক আৰু একেধাৰে বিশ্ববিদ্যালয় 'স্পৰ্টছ বৰ্ড'ৰ ছাত্ৰ-সম্পাদক, তথা অবিসম্বাদী ছাত্ৰনেতা। ডেকা অধ্যাপক হিচাপে আমিও বিশ্ববিদ্যালয়ৰ বিভিন্ন ক্ৰীড়া আৰু সাংস্কৃতিক সংগঠনবোৰৰ লগত জড়িত হৈ পৰি পুৰণি বন্ধু শ্বেখ চাহাবক বৰ ওচৰৰপৰা পাইছিলোঁ। ছাত্ৰনেতা হিচাপে তেওঁ তেতিয়া অত্যন্ত ব্যস্ত। তদুপৰি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ 'স্পৰ্টছ বৰ্ডখন' তেতিয়া প্ৰথম গঠন কৰা হৈছে আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনত থকা অসম, মেঘালয়, মিজোৰাম, মণিপুৰ, নাগালেণ্ড আৰু অৰুণাচল, এই সকলোবোৰৰে কলেজবোৰক লৈ পৰিষদখন সংগঠিত কৰিব লগা হৈছে। ইয়াৰ লগে লগে পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া প্ৰতিযোগিতা আৰু যুৱ-মহোৎসৱ যুটীয়াভাবে পাতিব লগা হ'ল। এই সাংগঠনিক কামবোৰ দ্ৰুতভাৱে আৰু নিয়াৰিকৈ সমাপন কৰাত শ্বেখ চাহাবে কৰ্তৃপক্ষক দক্ষতাৰে সহায় কৰি আমাক সকলোকে চমক খুৱাই দিছিল। চমক আমি বেছিকৈ খাইছিলোঁ আকস্মিকভাৱে এটা অভাবনীয় পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হোৱাত। প্ৰতিযোগিতাৰ দুদিনমানৰ আগতে সেই সময়ৰ দুজন প্ৰখ্যাত ছাত্ৰনেতা (পাছলৈ ৰাজনৈতিক নেতা)ৰ মাজত নেতৃত্বক লৈ কাজিয়াৰ সূত্ৰপাত হয় আৰু সেই তীব্ৰ বিবাদে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিৱেশত অত্যধিক উষ্মাৰ সৃষ্টি কৰে। এনে পৰিৱেশৰ যেই কোনো মুহূৰ্ততে বিস্ফোৰণ ঘটিব পাৰিলেহেঁতেন আৰু আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া প্ৰতিযোগিতা আৰু যুৱ-মহোৎসৱ জন্মক্ষণতে বিঘ্নিত হ'ব পাৰিলেহেঁতেন। শ্বেখ চাহাবে তেওঁৰ স্বভাৱসুলভ দক্ষতাৰে, কিন্তু কোনো চাতুৰীৰ সহায় নোলোৱাকৈ দুয়োজন ছাত্ৰনেতাৰ মাজত অকল মিত্ৰতা স্থাপন কৰিবলৈকে সক্ষম নহ'ল, তেওঁলোক দুয়োজনকেই প্ৰথম যুটীয়া ক্ৰীড়া প্ৰতিযোগিতা আৰু যুৱ-মহোৎসৱখন সফলভাৱে অনুষ্ঠিত কৰাত সক্ৰিয় অংশীদাৰ কৰি ল'ব পাৰিলে। সেই বছৰেৰে শেষৰ ফালে সৰ্বভাৰতীয় আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় ক্ৰিকেট প্ৰতিযোগিতাত যোগদান কৰিবলৈ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দলটি লৈ আমি কলিকতালৈ যাওঁ। শ্বেখ চাহাব আছিল সেই দলটিৰ মেনেজাৰ। মনত আছে শ্ৰীনৃপেন ভট্টাচাৰ্য, শ্ৰীঅনিল মেচ, শ্ৰীসুনীল মেচ, শ্ৰীতপন ভট্টাচাৰ্য (এতিয়াৰ মুম্বাইৰ সংগীত জগতৰ জিতু-তপনখ্যাত যুটিৰ তপন) প্ৰমুখ্যে আমাৰ দলটি যথেষ্ট সবল আছিল।

ইডেন গাৰ্ডেনত আমাৰ খেলা পৰিছিল উৎকল বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দলটিৰ বিপক্ষে। শেখ চাহাবে আমাৰ দলটিৰ প্ৰাণচাঞ্চল্য, উদ্দীপনা আৰু নিয়মানুবৰ্তিতা অটুট ৰখাত যিমান যত্ন লৈছিল তাক দেখি আমি তবধ মানিলোঁ। এনেবোৰ ঘটনাৰ মাজত তেওঁৰ স্বাভাৱিক নেতৃত্ব-ক্ষমতা ছাত্ৰাৱস্থাতে পৰিস্ফুট হৈ পৰিছিল। ১৯৮০ চনত তেওঁ লণ্ডনত বহা কমনৱেল্‌থ পাৰ্লিয়েমেণ্টাৰী আলোচনা চক্ৰতো যোগদান কৰিছিল। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভিত্তিক এনেবোৰ আলোচনাত শেখ চাহাবে ভাগ লোৱা বিষয়বোৰ আছিল বিশ্বৰ দুৰ্গতি, অনগ্ৰসৰ লোকসকলৰ সমস্যাক লৈ। অনগ্ৰসৰ, অৱহেলিত মানুহৰ প্ৰতি থকা মমতা আৰু তেওঁলোকৰ উন্নতিৰ কল্পে দিয়া দিহা-পৰামৰ্শই শেখ চাহাবক সকলোৰে প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ কৰিছিল। হয়তো সেই বাবেই তেওঁক কমনৱেল্‌থৰ এছীয় আঞ্চলিক সমিতিৰ কাৰ্য-পৰিষদৰ সদস্য নিৰ্বাচিত কৰি লৈছিল। ১৯৮৫ চনৰ হজ্বৰ সময়তো তেওঁক ভাৰতৰপৰা শুভেচ্ছা সাঁজাতী দলত মক্কাশ্বৰীফলৈয়ো পঠোৱা হৈছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদ যেনে সফল বিধায়ক আছিল, আইন ব্যৱসায়ৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁ তেনেকৈ স্বীকৃতি পাইছিল। ডেকা অৱস্থাতে তেওঁ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰো এজন প্ৰবীণ উকিল হোৱাৰ বাহিৰেও তেওঁ ১৯৮৬ চনৰপৰা ১৯৯৩ চনলৈ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ত ভাৰত চৰকাৰৰ 'ছিনিয়ৰ ষ্টেণ্ডিং কাউন্সেল' হিচাপে নিযুক্তি পাইছিল।

মানৱপ্ৰেমী এই মানুহজনে, দক্ষিণ আমেৰিকাৰ বাহিৰে, পৃথিৱীৰ আটাইকেইখন মহাদেশেই ভ্ৰমণ কৰিছে আৰু বিভিন্ন দেশৰ মানুহৰ ভিন্ ভিন্ অৱস্থাৰ লগত পৰিচিত হ'বলৈ যত্ন কৰিছে। জাতি, ধৰ্ম আৰু ভাষাৰ উৰ্ধত, মানুহক মানুহ হিচাপে আঁকোৱালি ল'ব পৰা শেখ চাহাব এজন বিৰল ব্যক্তিত্বৰ লোক। সেইবাবেই হয়তো তেওঁক বাছি লোৱা হৈছে 'মানৱ অধিকাৰ পৰিষদ, অসম'ৰ অন্যতম সদস্য ৰূপে।

ব্যক্তিগত জীৱনত আজিও যেতিয়াই এইজন লোকৰ সান্নিধ্যলৈ আহোঁ, তেতিয়াই তেওঁৰ সৌহাৰ্দপূৰ্ণ ব্যৱহাৰ আৰু মৰম-প্ৰীতি-বন্ধুত্বৰ আন্তৰিকতাই আমাক মোহিত কৰে। ভাবোঁ, এনে মানুহে সমাজ এখন বাসোপযোগী কৰি ৰাখে, কাৰণ এনে মানুহৰ উপস্থিতিয়ে সমাজৰ বহুতো অসূয়া স্বাভাৱিকতেই দূৰ কৰে। শেখ চাহাবৰ সুস্বাস্থ্য কামনা কৰিছোঁ আৰু আল্লাহক খাটিছোঁ তেওঁক যেন দীৰ্ঘায়ু কৰে।

ড° জাহেদ চাহাব গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ভূগোল বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য অধ্যাপক।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই যিদৰে জানো

জগন্নাথ চক্ৰৱৰ্তী

সমাজ এখনত নানা তৰহৰ মানুহ আছে। সাধু, সৎ পণ্ডিত, লেখক, সাহিত্যিক, সমাজকৰ্মী, দেশনেতা, দেশকৰ্মী, দেশপ্ৰেমী, চোৰ, দগাবাজকে ধৰি বহুতো মানুহ আছে আৰু এনে মানুহবোৰৰ লগত সময়ত আমি মুখামুখিও হওঁ। কাৰোবাক শ্ৰদ্ধা কৰোঁ। কাৰোবাক ঘৃণা কৰোঁ আৰু কিছুমানৰ প্ৰতি আমি উদাসীন। সেইবোৰ ব্যক্তি ভাল নে বেয়া তাক বিচাৰ নকৰোঁ। ইয়াৰ মাজতে বহু মানুহক আমাৰ স্বাভাৱিকতে ভাল লাগে, সংগ স্পৃহনীয় হৈ উঠে আৰু বহুতৰ লগত বন্ধুত্ব বা ভাতৃত্বৰ ভাব গঢ়ি উঠে।

১৯১৭ চনত নলবাৰীত প্ৰতিষ্ঠিত গৰ্ডন হাইস্কুলত অসংখ্য ছাত্ৰই শিক্ষা লাভ কৰি জীৱনত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। বহুতেই দেশত উচ্চ স্থানত প্ৰতিষ্ঠিত হৈ নিজৰ জীৱনত সফলতা লভিছে, সমাজৰ কামতো বহুত সময়ত বৰঙণি আগবঢ়াইছে। গৰ্ডন স্কুলৰ সকলো ছাত্ৰৰ বিষয়ে জনাতো অসম্ভৱ, তথাপি তাৰ মাজতে বহুজনক জানো, বহুতৰ লগত ব্যক্তিগত সান্নিধ্যও লাভ কৰিছোঁ— বহুতৰ লগত বন্ধুত্বও গঢ়ি উঠিছিল। বিশিষ্ট গৰ্ডনিয়ানসকলক আমি পৰিয়ালৰ লোক বুলি ভাবিবলৈ মন যায়। সেইসকলৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰোঁ। তেখেতসকলৰ নাম-যশ শুনিলে গৌৰৱ অনুভৱ কৰোঁ। সঁচাকৈয়ে গৰ্ডন স্কুলখনে আমাক একত্ৰিত কৰিছিল, চেনেহৰ শিকলিৰে বান্ধি এক গোট কৰিছিল। এই আত্মীয়তাৰ কথা ভাবিলে এতিয়া খুব আনন্দ লাগে, বয়সীয়াল লোক এজনক যেতিয়া গৰ্ডন স্কুলত পঢ়া বুলি জানো তেতিয়াই পৰিয়ালৰ এজন যেন ভাব হয়। আনৰ হয় নে নহয় নেজানো, মোৰ কিন্তু এতিয়াও তেনে ভাব এটা উদ্ৰেক হয়। এই গৰ্ডন প্ৰীতি এতিয়াও আমাৰ সজীৱ হৈ আছে কিন্তু সতীৰ্থ সকল দূৰে দূৰে থকা বাবে স্মৃতি কিছু ম্লান হ'ব পাৰে।

১৯৪১ চনটো গৰ্ডন হাইস্কুলৰ বাবে এটা সোণালী বৰ্ষ। সেই বছৰ কৈলাশ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই গৰ্ডন হাইস্কুলৰপৰা কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনত প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰি অসম আৰু বংগদেশত নলবাৰী গৰ্ডন স্কুলৰ নাম ৰজনজনা কৰি তোলে। লগতে চকমপ্ৰদ ফলাফলৰ বাবে ভট্টাচাৰ্যক গোটেই অসমতে সকলোৱে প্ৰশংসা কৰে আৰু ধইন ধইন দিয়ে। নলবাৰীত ৰাজহুৱা সভা

পাতি ভট্টাচাৰ্য্য আৰু প্ৰধান শিক্ষক মণিৰাম দাস প্ৰমুখ্যে সকলো শিক্ষককে ৰাজহুৱা সম্বৰ্ধনা জ্ঞাপন কৰে। তাত ডি পি আই এচ্ চি ৰায়ে সভাপতিত্ব কৰিছিল। সেই বছৰে প্ৰবীণ এড্‌ভোকেট, ৰাজনীতিজ্ঞ, সমাজকৰ্মী আৰু বৰেণ্য ব্যক্তি শেখ চান্দ মহম্মদে গৰ্ডন স্কুলৰ ৩য় মান শ্ৰেণীত নাম ভৰ্তি কৰে। আন বহুত ছাত্ৰই নাম ভৰ্তি কৰে কিন্তু সেইবোৰৰ ভিতৰত দুজনৰ নাম মনত আছে ক্ষিতীশ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য (কৈলাশ ভট্টাচাৰ্যৰ ভাই) আৰু শ্ৰীঅৰবিন্দ শৰ্মা। ক্ষিতীশৰ অকাল মৃত্যু হৈছে। বাকীবোৰৰ নাম মনত নাই। সেই বছৰ আমিও নলবাৰী সত্ৰ মজলীয়া স্কুলৰপৰা মজলীয়া পৰীক্ষাত ১ম বিভাগত উত্তীৰ্ণ হৈ গৰ্ডন স্কুলৰ ৫ম শ্ৰেণীত ভৰ্তি হওঁ। সেই সময়ৰপৰা শেখ চান্দ মহম্মদক জানো যদিও তেতিয়া মাতবোল বা ঘনিষ্ঠতা হোৱা নাছিল। যেতিয়া বছৰেকীয়া পৰীক্ষাত তৃতীয়মানৰ পৰা প্ৰথম হৈ উত্তীৰ্ণ হ'ল তেতিয়াৰপৰাহে তেওঁৰ লগত চিনাকী হওঁ। আমি তেওঁক অনুজৰ দৃষ্টিৰে সদায় চাইছিলোঁ, আৰু এতিয়াও চাওঁ।

সেই সময়ত বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলত কোনো ইংৰাজী স্কুল নাছিল। বৰক্ষেত্ৰীৰ কেন্দ্ৰ স্থল মুকালমুৱাতো ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল আৰম্ভ হোৱাই নাই। বৰক্ষেত্ৰীৰ লাউপাৰা, নপাৰা, ডাগাপাৰা, চতেমাৰী, আদাবাৰী, লোহাৰকাঠা, বাগতা ভোমা, সূতাৰকুছি, ৰামপুৰ, চাদাঁ, বৰতোলা প্ৰভৃতি গাঁৱত কোনো হাইস্কুল নাছিল। নলবাৰী বা গুৱাহাটীৰ লগত যাতায়তৰ সুবিধাও মুঠেই নাছিল। নাৱেৰে নলবাৰীলৈ আহিব লাগে। তেনে প্ৰতিকূল অৱস্থাতো দুই-চাৰি ছাত্ৰই নলবাৰীলৈ আহি পঢ়া-শুনা কৰিছিল। তেনে এজন ছাত্ৰ আছিল শেখ চান্দ মহম্মদ। দুখ-কষ্ট কৰি নাৱেৰে বা খোজকাঢ়ি আহি নলবাৰী গৰ্ডনত পঢ়িছিল। আজিৰ ছাত্ৰৰ বাবে ই কল্পনাৰ অতীত। তেখেতৰ আগতে মঃ মহিবুৰ ৰহমান চাহাবে নলবাৰীত পঢ়িছিল। তেখেতে এম এ পাছ্ কৰি নলবাৰী গৰ্ডন আৰু নলবাৰী কলেজত কিছুদিন অধ্যাপনা কৰে। পিছত মেজিষ্ট্ৰেট হৈ গৈ অসবৰ লয়। তেখেতে আমাৰ শিক্ষক আছিল ১৯৪৩ চনত। আন কোনোবা ছাত্ৰ আছিল নে নাই মনত নাই। সেই ক্ষেত্ৰত চান্দ মহম্মদ অগ্ৰণী আৰু স্মৰণীয় ব্যক্তি। চতুৰ্থ শ্ৰেণীত বছৰেকীয়া পৰীক্ষাত যেতিয়া প্ৰথম স্থান পায় হেড্ মাষ্টৰে থিয় কৰাই সকলোকে পৰিচয় কৰি দিয়ে। ই চান্দ মহম্মদ পিছপৰা অঞ্চলৰপৰা বহু কষ্ট কৰি আহি প্ৰথম স্থান পাইছে।" সেই দিনৰপৰা আমি জানিব পাৰিলোঁ যে তেওঁ এজন মেধাৱী ছাত্ৰ। ৫ম মান শ্ৰেণীত আৰু ৭ম মান শ্ৰেণীত নতুন ছাত্ৰ ভালেমান ভৰ্তি হৈছিল। এইসকল— শ্ৰীকমলেশ্বৰ শৰ্মা (পিছত অতিৰিক্ত শিক্ষাধিকাৰ), ˚খগেন্দ্ৰ চক্ৰৱৰ্তী ডাক্তৰ, ˚যোগেন্দ্ৰ মল্ল বৰুৱা, ˚প্ৰিয়নাথ গোস্বামী (পুলিচ অধীক্ষক, ˚হোমেশ্বৰ শৰ্মা (পিছত ড° হেমন্ত কুমাৰ) শ্ৰীগোলক চন্দ্ৰ দত্ত (উপপঞ্জীয়ক, সমবায় বিভাগ), শ্ৰীদেবেশ গোস্বামী নপ্তিপাৰা প্ৰভৃতি। আনবিলাকৰ নাম মনত নাই।

এই আটাইবোৰে মেধাৱী আৰু স্বপ্ৰতিষ্ঠিত ব্যক্তি। এইসকলৰ ভিতৰত দেখিলোঁ চান্দ মহম্মদে চৰকাৰী চাকৰিৰ ধান্দা এৰি আইনৰ ডিগ্ৰী লৈ এতিয়া খ্যাতনামা আইনজ্ঞ আৰু অধিবক্তা। এই স্বাধীন ব্যৱসায়ত থাকি তেওঁ সমাজৰ কাম কৰাৰ সুযোগ লাভ কৰে। সৰুৰেপৰা তেওঁৰ এই বৈশিষ্ট্য সকলোৰে দৃষ্টিত পৰিছিল আৰু আমি আশা কৰিছিলোঁ সময়ত তেওঁ এজন বিখ্যাত লোক ৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব আৰু সমাজ গঢ়াৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভূমিকা ল'ব। ডাঙৰ চৰকাৰী কাম-কাজ কৰি ধনে ধানে প্ৰতিষ্ঠিত ব্যক্তিসকলে যদি সমাজৰ বাবে একো চিন্তা নকৰে কেৱল অৰ্থ সংগ্ৰহত ব্ৰতী হয় তেনে মানুহক সমাজে ভয় কৰিব পাৰে, কিন্তু শ্ৰদ্ধা আৰু সন্মান নজনায়।

১৯৩১ চনত মুকালমুৱাত শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ জন্ম হয়। দেউতাক শ্বেখ অনাদৰ আলী। সৰুৰেপৰা চোকা বুদ্ধিৰ চান্দ মহম্মদে সময়ত বি এ আৰু আইনৰ ডিগ্ৰী লৈ সুখ্যাতিৰে শিক্ষা সমাপ্ত কৰে। খেলা-ধুলাতো অতি মনোযোগী আছিল আৰু ভাল খেলুৱৈ হিচাবে স্কুল-কলেজত সুখ্যাতি অৰ্জন কৰিছিল। গৰ্ডন স্কুলত পঢ়া কালত ফুটবল, ভলীবল আৰু ক্ৰিকেট টীমৰ কেপটেন হৈ শিক্ষক-ছাত্ৰ সকলোৰেপৰা প্ৰশংসা বুটলিছিল। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আইন কলেজত থাকোঁতে স্পোৰ্টচ বোৰ্ডৰ সাধাৰণ সম্পাদক আৰু উপসভাপতি হৈ খেল-ধেমালি'ৰ উৎকৰ্ষ সাধনত ব্ৰতী হৈছিল। তাৰোপৰি সদৌ অসম কলেজ তৰ্ক প্ৰতিযোগিতাত নিয়াৰিকৈ চলাই নিজৰ যোগ্য প্ৰতিপন্ন কৰিছিল। আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় প্ৰতিযোগিতাৰ টিম মেনেজাৰ নিৰ্বাচিত হৈছিল ১৯৫৮-৫৯ চনত। এই প্ৰতিযোগিতা কলিকতাত অনুষ্ঠিত হৈছিল।

শিক্ষা অনুষ্ঠান গঢ়াত আগভাগ লৈ মুকালমুৱাৰ ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চৰ মাধ্যমিক স্কুল স্থাপন কৰি চাৰিবছৰ কাল ইয়াৰ অধ্যক্ষ হিচাপে সেৱা আগবঢ়াইছিল। ১৭ বছৰ কাল এই স্কুলৰ পৰিচালনা কমিটিৰ সভাপতিও আছিল। ইয়াৰ উপৰিও পঞ্চায়ত সভাপতি নিৰ্বাচিত হৈছিল। গুৱাহাটীত থাকোঁতে স্কুল আদি অনুষ্ঠানত সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত হৈ সমাজ সেৱা কৰিছিল।

চান্দ মহম্মদ ৰাজনীতি প্ৰিয় লোক। ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছত যোগ দি ৰাজনৈতিক জীৱন আৰম্ভ কৰে। ১৯৭৮ চনত অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হৈ বিধান সভাৰ 'স্পীকাৰ' নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৮৩ চনত দ্বিতীয়বাৰ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা পুনৰ বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হৈ বাইজৰ কামত মন দিয়ে। সেইবাৰো তেওঁ বিধান সভাৰ স্পীকাৰ নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৮৩ পৰা ১৯৮৬ চনলৈ দ্বিতীয়বাৰ স্পীকাৰ নিৰ্বাচিত হয়।

বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰূপে লণ্ডন প্ৰভৃতি বহু ঠাইত কমনওয়েলথ্ কনফাৰেঞ্চত যোগ দি অংশ গ্ৰহণ কৰি বহু মূল্যবান পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল। আন্তৰ্জাতিক সমস্যাৰ ওপৰত ওজস্বী ভাষণ দি সকলোৰেপৰা ধন্যবাদ আৰু প্ৰশংসা পাইছিল। শুভেচ্ছা মিচনৰ সদস্যৰূপে ১৯৮৫ চনত তেওঁ মক্কালৈ গৈছিল।

তেওঁ পৃথিৱীৰ বহু ঠাই ভ্ৰমণ কৰি অভিজ্ঞতা অৰ্জন কৰিছে। হংকং, চিদনি ওৱেলিংটন, চিঙ্গাপুৰ, বেংকক, পেৰিচ, লণ্ডন, ৰোম, ফ্ৰাংফাৰ্ট নাইৰবী, ডাৰ, ইচ-চালাম, আদিচ আবাবা, লুচাকা, কাইৰো, কুয়েট, ডুবাই, জেনেভা, লচ এঞ্জেলচ্, টোকিও, বাগদাদ, মক্কা, নিউইয়ৰ্ক, ওৱাচিংটন, মচকো, নাচো আদি ঠাইত বিস্তৃত ভ্ৰমণ কৰিছে।

আইনৰ ডিগ্ৰী লোৱাৰ পাছতে গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা হিচাপে কাম আৰম্ভ কৰে। বাৰ এছোছিয়েচনৰ সহকাৰী সম্পাদক হয়। তেওঁ জ্যেষ্ঠ অধিবক্তা হোৱাটো উল্লেখযোগ্য। অধিবক্তা হিচাপে তেখেতে খ্যাতি অৰ্জন কৰিছে। বৰ্তমানে মানৱ অধিকাৰ কমিচনৰ সদস্য ১৯৯৬ চনৰপৰা।

এই সকলো কথাৰ বাহিৰেও চান্দ মহম্মদ মানুহজন উদাৰ, সৰল আৰু অসাম্প্ৰদায়িক। সৰু বৰ ধনী-দুখী সকলো মানুহৰ লগতে সদ্ভাব আৰু সম্প্ৰীতি ৰক্ষা কৰি এতিয়ালৈকে একে ধৰণে চলি আছে। এই গুণটোৱেই তেওঁক জনপ্ৰিয় কৰিছে আৰু সেইবাবে আমি চান্দ মহম্মদক ভাই বুলি আদৰি লওঁ। মোকো বহুক্ষেত্ৰত তেওঁ কিবা-কিবি সহায় কৰিছিল, সেইবোৰ উল্লেখ কৰিব বিচৰা নাই। এনে এজন উপযুক্ত ব্যক্তি ৰাজহুৱা সম্বৰ্ধনা পোৱাতো নিতান্তই অতি সজ কাম হৈছে। আমি ব্যক্তিগতভাবে তেওঁক শ্ৰদ্ধা জনাইছোঁ, অভিনন্দন যাচিছোঁ আৰু সমাজৰ কাম কৰাৰ বাবে ভগৱানে তেওঁক দীৰ্ঘ জীৱন দান কৰে তাকে কামনা কৰিছোঁ।

বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ্ শ্ৰীচক্ৰৱৰ্তী নলবাৰী কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ।

Father & Mother of Sheikh Chand Mohammad

Sheikh Chand Mohammad, Cottonian, 1952.

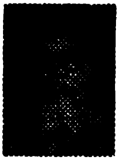

বিধায়ক হিচাপে শেখ চান্দ মহম্মদ

শ্রীনগেন কলিতা

শেখ চান্দ মহম্মদ অসম তথা ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনীতি আৰু আইনৰ ক্ষেত্ৰত এজন বৰেণ্য ব্যক্তি। ছাত্ৰ জীৱনৰপৰাই তেওঁ ৰাজনীতি কৰি আহিছে। মই বি বৰুৱা কলেজত পঢ়ি থাকোতেই কটন কলেজৰ চুদমাৰ্চন হলত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ক্ৰিয়া সংগঠনে পতা সদৌ অসম আন্তঃকলেজ বক্তৃতা প্ৰতিযোগিতাৰ সম্পাদক, শেখ চান্দ মহম্মদৰ বক্তৃতা শুনিছিলো। উক্ত বক্তৃতা প্ৰতিযোগিতাৰ অধ্যক্ষৰ আসনত আছিল অসম বিধানসভাৰ অধ্যক্ষ দেৱকান্ত বৰুৱা আৰু বিচাৰক মণ্ডলীৰ আসনত আছিল প্ৰবীণ ৰাজনীতিবিদ শ্ৰীগৌৰী শংকৰ ভট্টচাৰ্য, হৰেশ্বৰ গোস্বামী আৰু বাহাৰুল ইচলাম ডাঙৰীয়া।

১৯৭১ চনত অসমত জনগণতান্ত্ৰিক দল গঠন হয়। এই দলৰ শেখ চান্দ মহম্মদ এজন সাধাৰণ সম্পাদক আছিল আৰু মই এজন সদস্য আছিলো। ১৯৬২ চনত শেখ চান্দ মহম্মদে অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী প্ৰয়াত মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰীৰ বিৰুদ্ধে নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থী হিচাপে নিৰ্বাচন খেলিছিল। ১৯৬৭ চনত তেওঁ চেঙা সমষ্টিৰ পৰাও নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থী হিচাবে নিৰ্বাচন খেলিছিল আৰু ১৯৭২ চনত হাজোৰপৰা অসম জনগণতান্ত্ৰিক দলৰ প্ৰাৰ্থী হিচাপে নিৰ্বাচনত নামিছিল।

১৯৭৫ চনত ইন্দিৰা গান্ধীয়ে ভাৰতত আপদকালীন অৱস্থা ঘোষণা কৰিছিল আৰু তাৰ বিৰুদ্ধে অসমৰ জন-গণতান্ত্ৰিক দলে আন্দোলন কৰিছিল আৰু ভাৰতৰ জনতা পাৰ্টিৰ লগত লগ লাগি গৈছিল। সেই পাৰ্টিৰপৰা অৰ্থাৎ ভাৰতৰ জনতা পাৰ্টিৰপৰা শেখ চান্দ মহম্মদ প্ৰাৰ্থী হিচাপে বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিত ১৯৭৮ চনৰ নিৰ্বাচনত থিয় দিছিল আৰু বিপুল ভোটৰ ব্যৱধানত জয় লাভ কৰিছিল।

বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টি বৰ্তমান নলবাৰী জিলাৰ দক্ষিণ পূবত অৱস্থিত। ১৯৭৮ চনত এই সমষ্টিটোৰ জন্ম হয়। এই সমষ্টিত উপৰবৰভাগ মৌজা আৰু চাৰি বৰক্ষেত্ৰী অন্তৰ্ভুক্ত; ইয়াৰ আগতে উপৰবৰভাগ নামেৰে এটা স্বকীয় সমষ্টি আছিল ; আৰু চাৰি বৰক্ষেত্ৰী হাজো সমষ্টিৰ লগত লগ লাগি আছিল।

বিগত তিনিটা নিৰ্বাচনত বৰভাগ সমষ্টিৰপৰা জয় লাভ কৰা অসম তথা ভাৰতৰ প্ৰবীণ ৰাজনীতিবিদ শ্ৰীগৌৰীশংকৰ ভট্টচাৰ্য্য ডাঙৰীয়াই উক্ত সমষ্টিৰ (বৰক্ষেত্ৰী) পৰা ১৯৭৮ চনৰ নিৰ্বাচনৰ প্ৰাৰ্থী হ'বলৈ ইচ্ছা নকৰাত সমষ্টিটোৰ ভালেমান গণ্য-

মান্য ৰাজনীতিবিদে জনতা পাৰ্টিৰপৰা প্ৰাৰ্থিত্বৰ দাবীদাৰ আছিল, যদিও ভট্টাচাৰ্য্য ডাঙৰীয়াই শেখ চান্দ মহম্মদৰ নামটোহে মোক উপৰ বৰভাগৰ (বৰক্ষেত্ৰী) সমষ্টিৰ প্ৰাৰ্থী হ'ব বুলি কৈছিল আৰু মই সহায় কৰিলে চান্দ মহম্মদ নিৰ্বাচনত জিকাটো খাটাং বুলি কৈছিল।

১৯৭৮ চনত জনতা পাৰ্টিৰ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ প্ৰাৰ্থী শেখ চান্দ মহম্মদ ; কিন্তু শেখ আৰু মহম্মদ শব্দ দুটা বাদ দি সকলোৱে তেওঁক চান্দ দা আৰু ডাঙৰবোৰে চান্দ বুলিহে মাতিছিল। নিৰ্বাচনৰ সময়ত তেওঁ সমষ্টিটোৰ হিন্দু জনসাধাৰণৰ অতি প্ৰিয় হৈ পৰিছিল কাৰণ তেওঁ সৰু ডাঙৰ সকলোকে আপোন কৰি লব পাৰিছিল। মাজে সময়ে মই তেওঁক সময়ৰ কথা নিৰ্বাচনৰ সময়ত মনত পেলাই দিব লগা হৈছিল, কাৰণ সৰু বৰ সকলোৰে লগত কথা পাতোতে সময়ৰ কথা পাহৰি গৈছিল। সেই নিৰ্বাচনৰ ফলা-ফলত দেখা গৈছিল যে তেওঁ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিত সৰহ সংখ্যক হিন্দু ভোট লাভ কৰি বিপুল ভোটত জয় লাভ কৰিছিল।

অসম বিধান সভাৰ এম. এল. এ. নিৰ্বাচিত হোৱাৰ পিছত তেওঁ অধ্যক্ষ হিচাপে সুখ্যাতিৰে বিধানসভাৰ কাম-কাজ পৰিচালনা কৰিছিল। শেখ চান্দ মহম্মদে ১৯৮৩ চনৰ নিৰ্বাচনত তেওঁ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হৈছিল। এই নিৰ্বাচনৰ এম. এল. এ হৈ তেওঁ বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হৈছিল। একেৰাহে দুবাৰ নিৰ্বাচনত জয় লাভ কৰি তেওঁ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ জন সাধাৰণৰ অতি প্ৰিয়ভাজন হৈছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদ অসম বিধানসভাৰ সদস্য হিচাপে সেই সময়ত সমষ্টিটোৰ অনেক জনহিতকৰ কাম কৰিছিল —সেইবোৰৰ ভিতৰত শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ প্ৰায়বোৰ প্ৰাইমাৰী স্কুলতে ১০ (দহ) হেজাৰ টকা এককালীন চৰকাৰী অনুদান দিয়াইছিল; কিছুমান এম. ভি. আৰু এম. ই. স্কুলে প্ৰায় ৬০ (ষাঠি) হেজাৰ টকীয়া অনুদান লাভ কৰিছিল। সেই সময়ত প্ৰতিটো সমষ্টিত একোখন হাইস্কুলে ৬০ (ষাঠি) হেজাৰ টকাৰ চৰকাৰী অনুদান লাভ কৰিছিল, কিন্তু বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিত এনে চাৰিখন হাইস্কুলে অনুদান পাইছিল (দৌলাশাল হাইস্কুল, নটিমা হাইমাদ্ৰাছা, গোপাল থান হাইস্কুল আৰু আই তৰু হাইস্কুল) তেওঁৰ সময়তে সমষ্টিটোৰ কেইবাখনো হাইস্কুল চৰকাৰীকৰণ হৈছিল, আৰু দক্ষিণ বৰভাগ ছোৱালী হাইস্কুল স্থাপন কৰাত আৰু চৰকাৰীকৰণ কৰাত তেওঁৰ অবদান অঞ্চলটোৰ বাইজৰ অবিদিত নহয়। উক্ত হাইস্কুলৰ আৰম্ভণীৰেপৰা " চৰিত্ৰ ডাউকা " ডাঃ ভাবিত ডাউকা, মই নিজে আৰু অঞ্চলটোৰ বহুতো গণ্য-মান্য ব্যক্তি জড়িত আছিল।

বিধান সভাৰ সদস্য হিচাপে তেওঁ সমষ্টিটোৰ ৰাস্তা ঘাটৰ উন্নতিৰ কাৰণে অশেষ যত্ন কৰিছিল ; তেওঁৰ যত্নতে ভাৰত চৰকাৰে ২২ কিঃ মিঃ দৈৰ্ঘ্যৰ লোহাৰ

কাঠা দৌলাশাল ৰাস্তাৰ উন্নতিৰ কাৰণে ৮৬ লাখ টকা অনুদান দিছিল। ইয়াৰ উপৰিও কলিতাকুছিৰ চকৰপৰা নলবাৰীলৈ যোৱা পি. ডাব্লিউ ডি ৰাস্তাৰ উন্নতি সাধন কৰাৰ বাবে তেওঁৰ যত্নৰ কাৰণে ভাৰত চৰকাৰে ৩৫ (পয়ত্ৰিচ) লাখ টকাৰ অনুদান দিছিল। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁৰ দিনতে সমষ্টিটোৰ অনেক সৰু বৰ ৰাস্তা তৈয়াৰ আৰু মেৰামতি কৰা হৈছে ; আৰু নিঃচিহ্ন হ'বলৈ ধৰা বৰভাগ মৌজাৰ আৰংজমৌ গাঁওৰ মাজেৰে যোৱা মথুৰা -চলা ৰাস্তাটো জীৱিত কৰি তুলিবলৈ চৰকাৰৰদ্বাৰা কিছু কাম কৰাইছিল।

বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ উপৰবৰভাগ মৌজাৰ পূব বৰভাগ আৰু পশ্চিম বৰভাগ মৌজাক তথা চাৰি বৰক্ষেত্ৰী মৌজা আৰু উপৰবৰভাগ মৌজাক সংলগ্ন কৰি সমষ্টিটোৰ ৰাইজৰ যাতায়তৰ সুবিধাৰ অৰ্থে উলাববী আৰু নখেতি ঘাটত পাগলদিয়া নদীৰ ওপৰত এখন দলং দিয়াৰ কাৰণে তেওঁৰ যত্নতে উলাববী ঘাটত সেই সময়ৰ গড়কাপ্তানি মন্ত্ৰী শ্ৰীদুলাল চন্দ্ৰ বৰুৱাক আনি এখন বিৰাট ৰাজহুৱা সভা পতা হৈছিল আৰু সেই সভাতে পাগ্লদিয়া নদীৰ ওপৰত এখন দলং নিৰ্মাণ কৰা হ'ব বুলি ৰাইজক প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল। সেই প্ৰতিশ্ৰুতি মতে সেই সময়ৰ জনতা চৰকাৰে ৬০ (ষাঠি) হেজাৰ টকা খৰচ কৰি নদীৰ ঘাটৰ মাটি পৰীক্ষা কৰি উলাববী নখেতি ঘাটৰ দলংখন পকি দলং হ'ব বুলি P.W.D. য়ে ঘোষণা কৰিছিল বৰ্তমান যিখন দলং পৰৱৰ্তী কালৰ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ এম. এল. এ তথা অসমৰ প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীভূমিধৰ বৰ্মনৰ দিনত আৰম্ভ কৰি শেষ হওঁ হওঁ অৱস্থাত বৰ্তমানলৈ বৈ আছে। তেওঁৰ যত্নতে মুকালমুৱাৰপৰা কালাচৰলৈ ফেৰি ঘাট প্ৰচলন হৈছে।

তেওঁ সমষ্টিটোৰ জন স্বাস্থ্যৰ প্ৰতিও চকু দিছিল। তেওঁৰ যত্নতেই সমষ্টিটোত কেইবাখনো পাব্লিক হেলথ চেণ্টাৰ গঢ়ি উঠিছিল আৰু পিছলৈ সেই হেলথ চেণ্টাৰবোৰৰ আলম লৈ ক'ৰবাত ক'ৰবাত চৰকাৰী হস্পিতেল স্থাপন হৈছে। অসম বিধান সভাৰ সদস্য হিচাপে চান্দ মহম্মদে জাতি ধৰ্ম, নিৰ্বিশেষে সকলোকে সমভাৱে চাইছিল। মানুহৰ দুখত তেওঁ দুখিত হৈছিল আৰু পাৰ্যমানে সহায় কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল। কাৰোবাৰ বেমাৰ আজাৰ হ'লে তেওঁ খবৰ বাতৰি লৈছিল আৰু সাধ্যানুসাৰে সহায় কৰিছিল। সঞ্জীৱ বৰুৱা নামৰ শিক্ষকজনৰ দুৰাৰোগ্য বেমাৰৰ সময়ত তেওঁ চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা সহায় কৰাৰ উপৰিও মাদ্ৰাজৰ আদিয়াৰ হস্পিতেলত নিজে গৈ খবৰ লৈছিল। ইয়াৰ উপৰি তেওঁ সমষ্টিৰ বাহিৰৰ লোককো দুৰাৰোগ্য বেমাৰত সহায় কৰাৰ উদাহৰণো বিৰল নহয়।

তেওঁ নিবনুৱা ডেকা ল'ৰা-ছোৱালীক (যুবক-যুবতীক) চাকৰি-বাকৰি আৰু চৰকাৰী অনুদান আদিৰে সহায় কৰি তেওঁলোকৰ পৰিয়ালবোৰক সহায় কৰিছিল। তেওঁৰ সহায়ত চাকৰি পোৱা বা অন্যান্য সুবিধা পোৱা প্ৰায় ভাগ ডেকা-গাভৰুৰে মনুষ্যত্বৰ খাতিৰত ; তেওঁলোকৰ পৰিয়ালবোৰক মৃত্যুৰ মুখৰপৰা ৰক্ষা কৰাৰ কাৰণেহে

চাকৰি আৰু চৰকাৰী অনুদান পাইছিল। তেওঁ সদায় দুখীয়া আৰু সৎলোকক সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছিল।

তেওঁ বিধান সভাৰ 'স্পিকাৰ' হ'লেও চৰকাৰী নিয়ম-কানুনৰ ব্যতিক্ৰম কৰি চলা নাছিল। আনকি তেওঁক ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দিয়া চৰকাৰী গাড়ীখনত তেওঁৰ অহিবনে পৰিয়ালৰ কোনো মানুহে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ সাহস নকৰিছিল। তেওঁ বৰ স্পষ্টবাদী লোক। ঈশ্বৰৰ ওপৰত অটল বিশ্বাসী। মিছা কথা নকয় আৰু আনে কোৱাটোও তেওঁ সহ্য কৰিবলৈ টান পায়। তেওঁ সদায় আলোচনাৰ মাজেৰে ৰাইজৰ কৰণীয় কামবোৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল।

তেওঁ একেৰাহে ৮ বছৰ কাল এম. এল. এ. অৰ্থাৎ ডেপুটি স্পিকাৰ পিছলৈ স্পিকাৰ হিচাপে থাকি আৰ্থিক ভাৱে উন্নতি সাধন কৰিব নোৱাৰিলেও তেওঁ উক্ত আঠ বছৰ কালৰ ভিতৰত পৃথিবীৰ বহুত ঠাইত চৰকাৰৰ তৰফৰপৰা গৈ ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰৰ ওপৰত অনেক বক্তৃতা আৰু লিখিত পাঠ পঢ়ি অসম তথা ভাৰতবৰ্ষৰ সুনাম অৰ্জন কৰিছে। তেওঁ নিজে কোৱা মতে সেয়ে তেওঁৰ জীৱনৰ পৰম সৌভাগ্য।

শেখ চান্দ মহম্মদ মোতকৈ প্ৰায় সাত বছৰমান ডাঙৰ যদিও আমি ইজনে সিজনক ভাইৰ দৰে গণ্য কৰোঁ। ১৯৭৮ চনৰ নিৰ্বাচনৰ দিন ঘোষণা কৰাৰ দিনৰ পৰা আজিলৈ আমাৰ দুয়োজনৰ সম্বন্ধ একেদৰে আছে। ভগৱানৰ ওচৰত শেখ চান্দ মহম্মদৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ— যেন তেওঁ জীৱনৰ শেষছোৱাত ৰাইজৰ সেৱা কৰাত অকণো বাধাপ্ৰাপ্ত নহয়।

শ্ৰীনগেন কলিতা চৰকাৰী বাণীকান্ত বি. টি কলেজৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ আৰু বিশিষ্ট সমাজকৰ্মী।

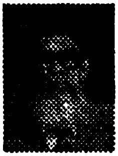

বৰক্ষেত্ৰী আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

ত্ৰৈলোক্য নাথ গোস্বামী

মোৰ জন্ম ১৯১৪ চনত আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ জন্ম ১৯৩১ চনত। দুয়োৰে বয়সৰ পাৰ্থক্য সোতৰ বছৰৰ। গতিকে অধ্যয়ন কালত লগ লগাৰ প্ৰশ্নই নুঠে। কিন্তু তেখেতে নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়া সময়ত মোৰ ভাই অৱসৰপ্ৰাপ্ত গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজৰ অধ্যক্ষ শ্ৰীমান ব্ৰজমোহন গোস্বামী আৰু অৱসৰপ্ৰাপ্ত ডি. আই. জি মোৰ খুৰাতুভাই ʼ প্ৰিয়নাথ গোস্বামী চাহাবৰ সমসাময়িক, একেলগে পঢ়া। গতিকে তেওঁলোকৰ লগত কেতিয়াবা কথা-বতৰা হওঁতে চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ বিষয়ে অলপ গম পাইছিলো যদিও ব্যক্তিগতভাৱে লগ-লগি হোৱাৰ সুবিধা ঘটা নাছিল। ফুটবল, ভলীবল, ক্ৰিকেট আদি খেল খেলাই নহয়, দলৰ নায়ক হিচাপে পৰিচালনা কৰাৰ যোগ্যতা থকাটোও বিশেষ মন কৰিবলগীয়া। কেৱল স্কুলতেই যে খেলা-ধূলাত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল বা দল গঠন কৰি পৰিচালনা কৰিছিল এনে নহয়। বিশ্ববিদ্যালয়ত থকা সময়তো সেই পাৰদৰ্শিতা অক্ষুন্ন ৰাখিছিল। ব্যক্তিত্ব আৰু দক্ষতা নাথাকিলে এইবোৰ কাম সহজ সাধ্য নহয়।

উত্তৰ, পূব, মধ্যম আৰু পশ্চিম চাৰিওখন বৰক্ষেত্ৰী লগ লাগি এখন সন্মিলনী আছে। ১৯৩৯ চনত বি. এ. পাছ কৰাৰ পাছত এই সন্মিলনৰ বছৰেকীয়া অধিৱেশনত মাজে মাজে যোগ দিছিলোঁ যদিও ১৯৪৮ চনত সন্মিলনৰ জোৰ কৰি স্থায়ী সভাপতি পতাৰ পিছৰপৰা ইয়াৰ সাংগঠনিক দিশ আৰু উন্নতিৰ বিষয়ত একাণপতীয়াভাৱে জড়িত হৈ পৰোঁ। তেতিয়া বৰক্ষেত্ৰী ৰাস্তা-ঘাট, শিক্ষা আদি বিষয়ত তেনেই পিছপৰা আছিল। তেতিয়া দুখন মাত্ৰ মজলীয়া (ছাত্ৰবৃত্তি) আৰু লাওপাৰাত এখন মধ্য ইংৰাজী স্কুলহে আছিল, তাৰ ওপৰত কোনো বিদ্যালয়েই নাছিল। গতিকে প্ৰত্যেক গাঁওলৈ যোৱা আৰু সকলো লোকৰ লগত পৰিচয় হোৱাৰ বিশেষ দৰ্কাৰ হৈছিল। তাৰ পিছৰপৰাই মই চান্দ মহম্মদ চাহাবকো লগ ধৰাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। সেই সময়ত সন্মিলনৰ সভাপতিৰ দায়িত্ব বৰ গধুৰ আছিল। সন্মিলনত প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰি চৰকাৰৰপৰা কাম আদায় কৰাত চাহাব প্ৰমুখ্যে ভালেকইজন গণ্যমান্য লোকে সহায় সহযোগ কৰি অঞ্চলটোক আগবঢ়াই নিয়াত যথেষ্ট কষ্ট কৰিবলগীয়া হৈছিল।

শিক্ষা বিস্তাৰৰ প্ৰতি ধাউতি থকা কথাটো বৰক্ষেত্ৰীৰ প্ৰথম উচ্চ মাধ্যমিক (বৰ্তমান উচ্চতৰ) ৰঘুনাথ চৌধুৰী বিদ্যালয় স্থাপন কৰি নিজে কেবাবছৰো প্ৰধান শিক্ষকৰ দায়িত্ব আৰু পিছত বহুবছৰ ধৰি পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি হৈ থাকি

বৰ্তমানৰ ৰূপ দিয়াটোৱেই জ্বলন্ত উদাহৰণ। যাতায়তৰ বাবে সুবিধা পালেই সেই সুযোগ গ্ৰহণ কৰি কামত লাগি থকাতো তেখেতৰ স্বভাৱ। কলিতাকুছিৰপৰা চেঙালৈ গোটেই ৰাস্তা পকীকৰণৰ বাবে কেন্দ্ৰত নিজে গৈ বিভাগীয় মন্ত্ৰীক লগ ধৰি টকা মঞ্জুৰ কৰি কাম সমাধা কৰাটোও তেওঁ বিধানসভাত থকা সময়ৰ উল্লেখযোগ্য ঘটনা।

সমষ্টিগত হিচাপে বৰক্ষেত্ৰীৰ চাৰিখন মৌজা দুটা সমষ্টিত বিভক্ত হৈ আছিল। কেন্দ্ৰীয় সীমা নিৰ্দ্ধাৰণ সমিতিক বহুবাৰ সাক্ষ্য দি অনুৰোধ কৰাৰ পাছত চাৰিখন বৰক্ষেত্ৰী আৰু বৰভাগ লগলগাই বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টি গঠন কৰা হয়। শ্বেখ চাহাব আগতে কংগ্ৰেছী নাছিল। পিচত ১৯৮৩ চনতহে তেখেতে কংগ্ৰেছত যোগ দিয়ে। শিক্ষাৰ ফালৰপৰা মোতকৈ তেখেত ভালেখিনি ওপৰত হ'লেও মোৰ ওপৰত তেখেতৰ আস্থা আৰু বিশ্বাস অতি গধুৰ বাবেই নানা ক্ষেত্ৰত মোৰ লগত আলোচনা কৰিয়েই কাম কৰে। ১৯৭৮ চনৰ আগত বৰক্ষেত্ৰীৰ কোনো লোকেই বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হোৱা নাছিল। ৰাইজৰ ফালৰপৰা বিশেষভাৱে জোৰ কৰাত তেখেতে প্ৰাৰ্থী হয় আৰু নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৮৩ চনতো কংগ্ৰেছৰ টিকট লৈ নিৰ্বাচিত হৈ একেৰাহে দুয়োবাৰেই অধ্যক্ষ হিচাপে পাৰদৰ্শিতাৰে নিৰপেক্ষ হিচাপে অধ্যক্ষৰ দায়িত্ব পালন কৰিছিল। সময়ত নিজৰ দলৰ মতামত উলাই কৰিও নিজৰ যুক্তি আৰু আইনৰ আধাৰত ৰাইজৰ মংগলৰ সপক্ষে ৰায়দান কৰিছিল। এইবোৰে তেখেতৰ দৃঢ় মনোবল আৰু দক্ষতাৰ পৰিচয় দিয়ে।

চাৰিত্ৰিক বিষয়ত তেখেত বহুত আগবঢ়া। ধৰ্মনিৰপেক্ষতা তেখেতৰ বিশেষ গুণ। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত সামাজিক কামত ক'ৰবাত প্ৰতিনিধি হিচাপে যাব লাগিলে দলত যদি কেৱল মুছলিমহে থাকে তেন্তে সেই দলত তেখেতে কেতিয়াও সহযোগ নকৰিছিল। হিন্দু-মুছলমান লগ লাগি থাকিলে কামটো যদি স্বাৰ্থজড়িত নহয় তেতিয়াহে লগ হৈছিল। অধ্যক্ষ হৈ থাকোতে **Education Board** ত মোকেই তেখেতৰ প্ৰতিনিধি কৰিছিল আৰু কোনোদিনেই হিন্দুৱেই হওক বা মুছলমানেই হওঁক কাকো একো লিখিও নিদিছিল বা মুখেৰেও একো নকৈছিল। সামাজিক কামতেই হওঁক বা বিধানসভাতেই হওঁক নিষ্ঠাসহকাৰে সূক্ষ্ম বিচাৰ বুদ্ধিৰে নিজ কৰ্ত্তব্য পালন কৰিছিল।

তেখেত কিছুপৰিমাণে ধৰ্মভীৰু। ধৰ্মনিৰপেক্ষতা তেওঁৰ পথ নিৰ্দেশক। সৎ চিন্তাই তেওঁৰ জীৱনৰ লক্ষ্য বুলিয়েই মোৰ ভাব হয়। এদিনাখন মই তেখেতক আকৌ ৰাজনীতিত নামিবলৈ কৈছিলোঁ। কিন্তু তেখেতে বৰ্তমান ৰাজনীতিত প্ৰায়েই সৎ মানুহ নাই আৰু থাকিব নোৱাৰে বুলি কৈ মন নকৰিলে। চান্দ মহম্মদৰ দৰে কিছু সংখ্যক লোকৰ সহায়তেই বৰক্ষেত্ৰীত কোনো জটিল সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ নোহোৱাকৈ আছিল। এবাৰ কাক্কবাৰী-দাগাপাৰাৰ মাজত এটা গুৰুতৰ সংঘৰ্ষ হৈছিল। কিন্তু

দুয়োপক্ষৰ সম্মতিত আমি চেচন কেছো উঠাই ল'বলৈ সক্ষম হৈছিলো।

ৰাজহুৱাই হওক বা ব্যক্তিগতই হওক কাম কৰাৰ আগ্ৰহ যথেষ্টই আছিল আৰু কৰিছিলোঁ। কিন্তু কি ফল পাব তাৰ প্ৰতি বৰ ব্যগ্ৰ নাছিল। মালিকে যি দিয়ে তাতেই সন্তুষ্ট থাকিবলৈ ৰাজি আছিল। গীতাৰ 'কৰ্ম্মন্যোবাধিকাৰস্তে মাফলেষু কদাচন।" বচনকেই সাৰ কৰিছিল।

"যতোধৰ্ম ততো জয়।" এইভাৱ লৈয়েই কামত ব্যস্ত হোৱা দেখিছিলোঁ। সৎ উদ্দেশ্য লৈ সৎপথেৰে কাম কৰিলে পলমকৈ হ'লেও সিদ্ধ হয় বুলিয়েই আগবাঢ়িছিল আৰু আনকো তেনে কৰিবলৈ উপদেশ দিয়ে। জীৱনত বহুতো অনুষ্ঠানৰে দায়িত্বত থকা গম পাও কিন্তু কোনো ক্ষেত্ৰতে টকা পইচা বা হিচাপ-পাতিৰ গণ্ডগোল কৰা মই এতিয়ালৈকে শুনা নাই।

বিধানসভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা সময়ত ভাৰতীয় সংসদীয় দলৰ সদস্য হিচাপে কেইবাখনো দেশ ভ্ৰমণ কৰি প্ৰায়বোৰ সভাতেই নানা আন্তৰ্জাতিক বিষয়ৰ ওপৰত মন্তব্য দাঙি ধৰি যি কৃতিত্ব অৰ্জন কৰিছে তাৰ বাবে তেখেতে নহয় 'আমিও আমাৰ দেশেও গৌৰৱ অনুভৱ কৰে আৰু কৰোঁ।

ভগবানৰ ওচৰত সুস্বাস্থ্যৰে তেওঁৰ কৰ্মময় জীৱন দীঘলীয়া হোৱাৰ বাবে প্ৰাৰ্থনা জনাই সামৰিলোঁ।

বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ শ্ৰীগোস্বামী জাগাৰা হাইস্কুলৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত প্ৰধান শিক্ষক আৰু বৰ্তমান বৰক্ষেত্ৰী সম্মিলনীৰ সভাপতি।

অসম গৌৰৱ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ : সংহতি আৰু শান্তিৰ প্ৰবক্তা

জাহিদ চৌধুৰী

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ প্ৰতি প্ৰধানতঃ তিনিটা কাৰণত আমাৰ শ্ৰদ্ধা আৰু আকৰ্ষণ অটুট আছে — (ক) তেখেতে অতি পবিত্ৰ আৰু সম্মানিত পদ শিক্ষকতাৰে কৰ্ম-জীৱন আৰম্ভ কৰিছিল। (খ) তেখেতৰ নামটো আমাৰ পৰিয়ালৰ বাবে অতি আপোন আৰু আকৰ্ষণীয় তথা সম্মানিত আৰু (গ) দীঘল দাড়িৰে টুপী পৰিহিত তেখেতৰ তেজগোৰা মুখখন আমাৰ আব্বাজান বাঁহী যুগৰ কবি সাহিত্যিক মৰহুম চান্দ মহম্মদ চৌধুৰী কামৰূপী চাহেবৰ নিচিনাই বুলি বহুলোকে মন্তব্য কৰা শুনা যায়। তদুপৰি সৎসাহস, কওঁম তথা সমাজৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰৰ মঙ্গলৰ বাবে কাম কৰাৰ দুৰ্বাৰ বাসনা আৰু মনোবলৰ সাদৃশ্য আমাৰ চকুত পৰে।

শ্বেখ চাহাবে নিজৰ অধ্যৱসায়, আন্তৰিকতা বিদ্যা-বুদ্ধি তথা প্ৰচেষ্টাৰ ফলত অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ দৰে অতি সম্মানিত আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ পদবী অলংকৃত কৰি অসমলৈ গৌৰ-কঢ়িয়াই আনিছিল। তেখেত অতি সৰল ; সহজ আৰু পৰোপকাৰী লোক বুলি সৰ্বজনবিদিত।

তেখেতক আমাৰ ছাত্ৰ জীৱনৰপৰা লগ পোৱাৰ সৌভাগ্য ঘটিছিল। সমাজ তথা কওঁমৰ বিভিন্ন সমস্যা সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে আগবঢ়োৱা দিহা-পৰামৰ্শ তথা সহায় সহানুভূতিয়ে আমাক সদায় অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। বিশেষকৈ তেখেতে অসম বিধানসভাৰ অধ্যক্ষৰ পদ অলংকৃত কৰি থকাৰ সময়ত আমি আমাৰ অঞ্চলৰ সমস্যা কিছুমানৰ আশু সমাধানৰ বাবে তেখেতৰ ওচৰ চাপিছিলো আৰু তেখেতে উক্ত সমস্যাসমূহৰ সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত আমাক যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। আমি কমলপুৰ সমষ্টিৰ লোক, জালুকবাৰী সমষ্টিত আমাৰ খেতি-বাতি আছে, ৰঙিয়া সমষ্টিত আমাৰ আত্মীয়লোক আছে। গতিকে উক্ত অঞ্চলসমূহৰ ৰাইজৰ অভাৱ-অভিযোগসমূহ লৈ আমি সততে তেখেতক আমনি কৰিছিলোঁ। তেখেতে সদায় আমাক হাঁহিমুখে সহায় কৰিছিল। সেইবোৰ কথা মনত পৰিলে শ্বেখ চাহাবলৈ আন্তৰিক শ্ৰদ্ধাৰে হিয়া উপচি পৰে।

সংহতি আৰু শান্তিৰ প্ৰবক্তা :

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব অতি অমায়িক আৰু অসাম্প্ৰদায়িক লোক হিচাপে

সৰ্বজনবিদিত। সেয়েহে তেখেতে সমাজৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ লোকৰ শ্ৰদ্ধা তথা স্নেহৰ পাত্ৰ। সমাজত যেতিয়াই কোনো সমস্যাৰ উদ্ভৱ হয় তেতিয়াই তেখেতে উক্ত সমস্যা সমাধানৰ বাবে ক্ষিপ্ৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰি সমস্যাৰ আশু সমাধান কৰে। বিশেষকৈ সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষৰ সূত্ৰপাত হ'লে তেখেত উক্ত স্থানলৈ নিজে গৈ শান্তি-সম্প্ৰীতি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে ক্ষিপ্ৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

এনে এজন মহৎ লোকৰ ৬৯তম জন্ম দিৱসত ৰাজহুৱাভাৱে সম্বৰ্দ্ধনা জনাবলৈ উদ্যোক্তাসকলে লোৱা প্ৰচেষ্টাৰ বাবে আমি অনুপ্ৰাণিত আৰু আনন্দিত হৈছোঁ। এনে প্ৰচেষ্টাই আমাৰ ভৱিষ্যত বংশধৰসকলক নিশ্চয় অনুপ্ৰেৰণা যোগাব। উদ্যোক্তা সকলক আন্তৰিক শুভেচ্ছা জনাইছো শ্ৰদ্ধেয় কবিৰ মহান বাণীৰে —

"মহা মহা পুৰুষৰ চানেকিৰে জীৱনৰ
আমিও কৰিব পাৰে জীৱন গঢ়িত।
অভিনয় শেষ হ'লে আয়ুবেলি মাৰ গলে
থই যাব পাৰো খোজ সময় বালিত।"

অধ্যাপক জাহিদ চৌধুৰী কামাখ্যাৰাম বৰুৱা ছোৱালী কলেজৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ তথা গুৱাহাটী সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি।

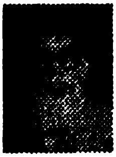

বিৰল ব্যক্তিত্ব যাৰ

ডাঃ ৰফিক চৌধুৰী

১৯৪১-৪২ৰ সময়। তেতিয়াৰ উত্তৰ কামৰূপৰ নলবাৰীৰ গৰ্ডন হাইস্কুলখনেই আছিল উচ্চ শিক্ষাৰ অনুষ্ঠান। সেয়েহে নানা ঠাইৰপৰা ছাত্ৰ (অৱশ্যে ছাত্ৰী নাছিল) আহি গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়া-শুনা কৰিছিল। আমি তেতিয়া হাইস্কুলৰ শেষ শ্ৰেণীত। তেনে সময়তে মুকালমুৱাৰপৰা এনে তজবজীয়া স্মাৰ্ট আৰু নিটোল দেহৰ ল'ৰা বাপেকৰ সৈতে গৰ্ডন হাইস্কুললৈ আহিল। বাপেকৰ নাম আছিল অনাদাৰ আলী যিজন আমাৰ আত্মীয় হোৱা হেতুকে আগৰেপৰা চিনি পাওঁ। তেওঁ আমাক খুব মৰম কৰিছিল। ল'ৰাটোৰ বিষয়ে তেওঁ আমাক ক'লে —"বাপা, ইয়াক অলপ চাবি, ই অলপ দাগাবাজ, কিন্তু পঢ়াত চোকা। দেখিলোঁ ল'ৰাটো বৰ মেধাবী আৰু ভদ্ৰ। আমাক বৰ সমীহ কৰি চলে। তেতিয়াৰ দিনত গৰ্ডন হাইস্কুলত এটা পৰম্পৰা আছিল যে তলৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰই ওপৰৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰক শিক্ষকৰ দৰে সমীহ কৰে। আমাৰ আত্মীয় হোৱা হেতুকে তাক সৰু ভাইৰ দৰে জ্ঞান কৰিছিলোঁ। সেই ল'ৰাটোৱেই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। তাৰ লগত আমাৰ নিবিড় সম্বন্ধ গঢ়ি উঠে। সময়ত আমি হাইস্কুলৰ দেওনা পাৰ হৈ নানা দিশ ল'লোঁ। চান্দ মহম্মদেও নিজৰ একাগ্ৰতাৰ বলত সময়ত হাইস্কুলৰ দেওনা পাৰ হৈ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা স্নাতক হৈ আৰু আইনৰ ডিগ্ৰীলৈ কিছু দিন অন্যান্য চাকৰি কৰাৰ পিছত ওকালতি ব্যৱসায় কৰে আৰু নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। লগে লগে ৰাজনীতিত প্ৰবেশ কৰি নিজৰ যোগ্যতাৰ বলত শেষত বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ পদ অলংকৃত কৰে। সেই সুবিধাতে পৃথিবীৰ বিভিন্ন দেশ ভ্ৰমণ কৰি প্ৰভুত অভিজ্ঞতা অৰ্জন কৰে।

আমিও নানা ৰাজহুৱা কামৰ সম্পৰ্কত সময়ত আমি অধ্যক্ষ চান্দ মহম্মদৰ সান্নিধ্যলৈ আহোঁ। আজিও মনত আছে অধ্যক্ষ হোৱাৰ পিছত তেখেতক আমি যিদিনা প্ৰথম সাক্ষাৎ কৰিবলৈ যাওঁ সেইদিনাই তেখেতৰ ব্যৱহাৰে আমাক অভিভূত কৰে। গৰ্ডনৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰি আমাক তেতিয়াৰ তলতীয়া ছাত্ৰই কৰাৰ দৰেই সমীহ কৰিলে। চান্দ মহম্মদৰ সদাচাৰ এটা বিশেষ গুণ।

পৃথিৱীৰ বহু দেশ ভ্ৰমণ কৰিও, বহু ওপৰ খাপৰ মানুহৰ লগত বন্ধুত্ব কৰিও তেখেতৰ আদৰ্শ একেই থাকিল—"Simple living and high thinking." কোনো ভেম নাই, কোনো লাহ বিলাহ নাই। ব্যক্তিগত জীৱনত তেখেত এজন নৈতিক

মুছলমান। মূৰত সদায় টুপী, মুখত দাড়ি, ইছলামৰ ৰীতি-নীতিৰদ্বাৰা চালিত। সেইবুলি ধৰ্মান্ধ নহয়। নাই সাম্প্ৰদায়িকতাৰ গোন্ধ। সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ লগত মিলাপ্ৰীতি। সকলোৰেপৰা সন্মান আৰু শ্ৰদ্ধা পায়।

তেখেতে এটা সৰল, দুৰ্নীতিমুক্ত জীৱন-যাপন কৰে। এদিনাখনৰ এটা ঘটনাই মোক বাৰুকৈয়ে মোহিত কৰিছিল। এদিনাখন মই কিবা কামত তেখেতৰ দিছপুৰৰ বাসগৃহত আছিলোঁ। এনেতে মুকালমুৱাৰ ফালৰপৰা এজন শিক্ষক আহিল তেওঁৰ ল'ৰাৰ চাকৰিৰ কাৰণে। মই অলপ আঁতৰি থাকিলোঁ। শিক্ষকজনে তেওঁৰ ল'ৰাৰ চাকৰিৰ কাৰণে খাটনি ধৰিলে। কিছু সময়ৰ পিছত দেখিলোঁ শ্বেখ চাহাবে খঙত উগ্ৰমূৰ্ত্তি ধৰিছে। শিক্ষকজনক বহুত তিৰস্কাৰ কৰি বাহিৰ কৰি দিলে। যিজন মানুহে দৈনিক শ শ মানুহৰ লগত হাঁহিমুখে কথা কয় সেইদিনাৰ তেওঁৰ সেই ব্যৱহাৰত মই আচৰিত হ'লো। পিছত গম পালো শিক্ষকজনে ল'ৰাৰ চাকৰিৰ কাৰণে তেখেতক ভেটি যাচিছিল যিটোক তেখেতে একেবাৰে ঘৃণা কৰিছিল। পিছত শিক্ষকজনক এদিন নলবাৰীত লগ পাই জানিব পাৰিলোঁ গালি-গালাজ পাহৰি হ'লেও তেওঁৰ ল'ৰাৰ চাকৰিৰ ব্যৱস্থা তেখেতে কৰি দিছে।

এইজনেই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ, বিৰল ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী যিজন।

মথুৰাপাৰ নিবাসী ডাঃ ৰফিক চৌধুৰী পেছাত চিকিৎসক আৰু সমাজ সেৱক হিচাপে খিয়াতি থকা লোক।

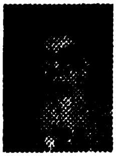

হাজো-বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা কানাডালৈ

নুৰুল হুছেইন

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবক আমি বাল্যকালৰপৰাই জানো। আমাৰ বাবাই ৰেলৱে বিভাগত চাকৰি কৰিছিল আৰু মালিগাঁৱৰ ৰেলৱে কোৱাৰ্টাৰত থাকিবলৈ লৈছিল। তাত থাকিয়ে আমি ডাঙৰ-দীঘল হ'লোঁ। চান্দ মহম্মদ চাহাবেও প্ৰথমে ৰেলৱে বিভাগৰ চাকৰিত সোমাই আমাৰ ওচৰৰ আন এটা কোৱাৰ্টাৰত আছিল। তেতিয়াৰপৰাই আমাৰ পৰিয়ালৰ সৈতে তেখেতৰ ঘনিষ্ঠতা। মোৰ ককাইৰ নামো চান্দ মহম্মদ (বৰ্তমান গুৱাহাটী বাৰৰ সদস্য)। 'তই চান্দ মহম্মদৰ সৰু ভাই যেতিয়া মোৰো সৰু ভাই' বুলি তেখেতে আমাক আত্মীয়তাৰ বান্ধোনেৰে আঁকোৱালি লৈছিল আৰু আমিও তেখেতক জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃজ্ঞান কৰিছিলোঁ।

ছাত্ৰাৱস্থাত চান্দ মহম্মদ চাহাবে দুষ্টক দমন শান্তৰ সুৰক্ষা আৰু অন্যায়ৰ প্ৰতিৰোধকল্পে কিছুমান সাহসিকতাপূৰ্ণ কাৰ্য কৰা বুলি আমি সৰুচামে ডাঙৰৰ মুখত শুনিছিলোঁ আৰু সৎসাহসিক সেইবোৰ ঘটনা শ্ৰৱণে আমাৰ কিশোৰ মনত বেচ শিহৰণ জগাইছিল। পৰৱৰ্তীকালত আমিও ছাত্ৰসংগঠনৰ লগত জড়িত হৈ অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে যিবোৰ প্ৰতিবাদী আন্দোলন আৰু বিশেষকৈ বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলন কৰিবলৈ সংগ্ৰামী চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ হৈছিলোঁ তাৰ অন্তৰালত শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবসকলৰ নিচিনা সাহসী আৰু প্ৰতিবাদী কণ্ঠৰ লোকৰ প্ৰভাৱ আৰু প্ৰেৰণা নুই কৰিব নোৱাৰি।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে ছাত্ৰাৱস্থাত ছাত্ৰ সমাজৰ নেতৃত্ব বহন কৰি ক্ৰীড়া আৰু অন্যান্য অনুষ্ঠান পৰিচালনা কৰাৰ বাবেই হয়তো ছাত্ৰসমাজৰ প্ৰতি তেখেতৰ দৰদ অসীম। তেখেতৰ পৰৱৰ্তী পেচাদাৰী আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনতো ছাত্ৰৰ প্ৰতি থকা এই দৰদ আমি প্ৰত্যক্ষ কৰোঁ। ছাত্ৰৰ ওপৰত ক'ৰবাত কিবা জুলুম অত্যাচাৰ হোৱা দেখিলে তেখেতে তাৰ প্ৰতিবাদ কৰে। আমি অসমৰ ছাত্ৰসন্থাৰ নেতৃত্ব বহন কৰা কালত যেতিয়াই তেখেতৰ ওচৰলৈ কিবা দিহা পৰামৰ্শ আৰু সদুপদেশ বিচাৰি গৈছিলোঁ তেতিয়া তেখেতে আন্তৰিকতাৰে আমাক প্ৰয়োজনীয় পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল। গৌৰীশংকৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু অন্যান্য ৰাজনৈতিক নেতাসকলৰ সৈতে জনগণতান্ত্ৰিক দল গঠন কৰি অসমত যি আঞ্চলিক ৰাজনীতিৰ সূচনা কৰিছিল আমিও তাৰপৰা প্ৰভূত পৰিমাণে অনুপ্ৰাণিত হৈছিলোঁ। ছাত্ৰসন্থাৰ দৃষ্টিত ১৯৮৩ চনত নিৰ্বাচনটো আছিল অবৈধ, তাত অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ কাৰণে তেখেত গ্ৰহণযোগ্য নাছিল, তথাপি গণতান্ত্ৰিক আদৰ্শত বিশ্বাসী শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ ছাত্ৰ সংস্থাৰ দ্বাৰা গঠিত অ.গ.প. দলৰ চৰকাৰৰ প্ৰতি বিৰূপ ভাব নাছিল আৰু সেই কাৰণে হয়তো অ.গ.প. মন্ত্ৰীসভাৰ প্ৰথম

শপত গ্ৰহণ অনুষ্ঠানত তেখেতে আনন্দেৰে যোগদান কৰিছিল। ধৰ্মনিৰপেক্ষ আদৰ্শত গভীৰ বিশ্বাসী শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে গোটেই জীৱন সাম্প্ৰদায়িক ঐক্যৰ হকে মাত মতা আমি সততে লক্ষ্য কৰি আহিছোঁ।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে ৰাজনৈতিক জীৱন আৰম্ভ কৰে ১৯৬২ চনত অসম বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত হাজো সমষ্টিত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি। এই সমষ্টিত তেখেতৰ প্ৰতিদ্বন্দী প্ৰাৰ্থী আছিল কংগ্ৰেছ দলৰ বিচক্ষণ ৰাজনৈতিক নেতা মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰী। জনামতে নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থী শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব কম ভোটৰ ব্যৱধানত হাৰিলেও হাজো সমষ্টিৰ দৰে এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ সমষ্টিত কংগ্ৰেছ দৰে এটা ঐতিহ্যবাহী ৰাজনৈতিক দলৰ এজন প্ৰখ্যাত নেতাৰ সৈতে তীব্ৰ নিৰ্বাচন যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈ তেখেতে জনমানসত এজন ভবিষ্যৎ সম্ভাৱনাপূৰ্ণ নেতা হিচাপে ঠাই অধিকাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হয় আৰু নিজৰ ৰাজনৈতিক জীৱনৰ ভেটি গঢ়াৰ পথ সুগম কৰে।

প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখনীয় যে অসম বিধান সভাৰ হাজো সমষ্টিটো এটা ঐতিহ্যপূৰ্ণ সমষ্টি। কেবাটাও সম্প্ৰদায়ৰ আবাসভূমি, কেবাটাও ঐতিহাসিক মঠ-মন্দিৰৰ বাবে সুপ্ৰসিদ্ধ হাজো সমষ্টিৰপৰাই নিৰ্বাচিত হোৱা একাধিক প্ৰখ্যাত নেতাই অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী হোৱাৰ উপৰিও একাধিক ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপাল হৈ অকল হাজোলৈয়ে নহয় গোটেই অসমলৈ গৌৰব কঢ়িয়াই আনিছে।

এই হাজো সমষ্টিক ভাগ কৰি ইয়াৰ পশ্চিমাংশক লৈ নতুনকৈ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টি গঠন হোৱাৰ পিছত ১৯৭৮ চনৰ নিৰ্বাচনত এই বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰাই শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হয়। তেখেত বৰক্ষেত্ৰীৰ প্ৰথম বিধায়ক। বৰক্ষেত্ৰীৰ বিধায়ক হ'লেও তেখেত হাজোবাসীৰ পৰ হৈ নগ'ল ; হাজো সমষ্টিৰ জাতি বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সকলো শ্ৰেণীৰ লোকে নিজৰ প্ৰিয় নেতা বুলি তেখেতক গণ্য কৰে।

এইখিনিতে উনুকিয়াব পাৰি যে বৰ্তমান হাজো আৰু বৰক্ষেত্ৰী দুটা ভিন্ন সমষ্টি হ'লেও ইয়াৰ অধিবাসীসকল কিন্তু এতিয়াও পূৰ্বৰ দৰে একে এলাকাধীন, একে পৰিয়ালভুক্ত লোকৰ দৰে মিল মহত্বৰ সেতু ৰক্ষা কৰি আছে। সমষ্টি নিৰ্ধাৰক ৰাজনীতিৰ কৃত্ৰিম সীমাৰেখাডালে এই দুই সমষ্টিৰ লোকৰ মাজত কোনো ভিন্নতা বা অনৈক্য আনিব পৰা নাই আৰু নোৱাৰেও। সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় ঐক্যসূত্ৰেৰে তেওঁলোক এনেদৰে গ্ৰন্থিত যে তেওঁলোকৰ মাজত কেতিয়াও ভিন-পৰভাৱে ঠাই পাব নোৱাৰে, তেওঁলোকৰ মাজত শতাব্দীজোৰা সুমধুৰ সম্পৰ্কৰ ক্ষতি পৰিব নোৱাৰে। হাজোৰ বিভিন্ন ধৰ্মীয়, সাংস্কৃতিক আৰু সামাজিক অনুষ্ঠান উৎসৱ-পাৰ্বণ আদিত হাজো-বৰক্ষেত্ৰীৰ ৰাইজে একেলগে যোগদান কৰে, ইয়াৰ মঠ-মন্দিৰ আদি সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ সমূহীয়া দৰ্শনস্থল, আদৰৰ সম্পদ।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা দুবাৰ বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হয় আৰু দুটা কাৰ্যকালত বিধানসভাৰ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হয়। অধ্যক্ষ হৈ থকা কালত

তেখেতে ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভালেমান সন্মিলন আৰু চেমিনাৰত যোগদান কৰে। বিশেষকৈ কমনৱেল্‌থৰ দৰে আন্তৰ্জাতিক সংস্থাৰ সন্মিলনত ভাৰতীয় প্ৰতিনিধি হিচাপে যোগদান কৰিবলৈ কেবাবাৰো সুযোগ পায়। কমনৱেল্‌থ পাৰ্লিয়ামেন্টাৰী সন্মিলনত প্ৰথম যোগদান কৰে ১৯৭৯ চনত, নিউজিলেণ্ডৰ ওৱেলিংটন চহৰত। পিছৰ বছৰ তেখেতে জাম্বিয়াৰ লুচাকা সন্মিলনত আৰু লণ্ডন চেমিনাৰত যোগদান কৰে। ১৯৮২ চনত বাহামাৰ নাচাউ, ১৯৮৪ চনত মালদ্বীপৰ দগলাচ আৰু ১৯৮৫ চনত কানাডাৰ চাছ্‌কাটশ্বিৱান চহৰত অনুষ্ঠিত কমনৱেলথ্ পাৰ্লিয়ামেন্টাৰী সন্মিলনত ভাৰতীয় প্ৰতিনিধি হিচাপে যোগদান কৰে। এই সন্মিলন আৰু চেমিনাৰবোৰত যোগদান কৰি চান্দ মহম্মদ চাহাবে সমকালীন বিশ্বই সন্মুখীন হোৱা নানা সমস্যা, যেনে সন্ত্ৰাসবাদ সমস্যা, শৰণাৰ্থী সমস্যা আদি বিষয়ৰ ওপৰত বক্তব্য দাঙি ধৰাৰ লগতে ৰাজনীতিৰ নানা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ যথা গণতন্ত্ৰৰ অন্তৰ্নিহিত উদ্দেশ্য আৰু লক্ষ্য, জনপ্ৰতিনিধিৰ দায়িত্ব আৰু কৰ্তব্য, সংসদ পৰিচালনাৰ নীতি আৰু পদ্ধতি কমনৱেল্‌থ পাৰ্লিয়ামেন্টত সংসদীয় আৰু ৰাষ্ট্ৰপতীয় পদ্ধতি, ইত্যাদি বিষয়ৰ ওপৰত আলোকপাত কৰি আকৰ্ষণীয় বাগ্মিতাৰে সাৰগৰ্ভ ভাষণ দান কৰি বিশ্বৰ নানা দেশৰ বিজ্ঞ প্ৰতিনিধিসকলৰপৰা ভূয়সী প্ৰশংসা লাভ কৰিছিল। সংশ্লিষ্ট সংস্থাৰ স্মৰণিকা গ্ৰন্থাদিত প্ৰকাশিত তেখেতৰ সেইবোৰ ভাষণ আৰু নিবন্ধ তেখেতৰ ৰাজনৈতিক বুদ্ধিদীপ্ততা, আলোচ্য বিষয়ৰ ওপৰত অধ্যয়নপুষ্টতা আৰু ৰাজনীতি বিষয়ক জ্ঞানৰ গভীৰতাৰ এতিয়াও স্বাক্ষৰ হৈ আছে। কমনৱেল্‌থ পাৰ্লিয়ামেন্টাৰী কনফাৰেন্সসমূহত শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে আগবঢ়োৱা গঠনমূলক পৰামৰ্শ আৰু তেখেতৰ যুক্তি আৰু তথ্যনিৰ্ভৰ ভাষণবোৰে সংস্থাটোৰ সংশ্লিষ্ট দেশসমূহৰ সদস্যসকলক মোহিত কৰিছিল আৰু শেখ চান্দ মহম্মদক এই বিশ্ব সংস্থাৰ কাৰ্যকৰী কমিটিৰ এচিয়া অঞ্চলৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰিছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰৰ খহনীয়া গ্ৰস্ত এখন অখ্যাত গাঁও মুকালমুৱাৰপৰা অহা শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে কমনৱেলথৰ দৰে আন্তৰ্জাতিক মঞ্চত নিজৰ যোগ্যতা প্ৰতিপন্ন কৰি বিশ্বৰ ৰাজনৈতিক মহলৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পৰাটো কম গৌৰৱৰ কথা নহয়।

সত্তৰ বছৰত ভৰি দিয়া শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ হয়তো এতিয়া ৰাজনৈতিক উচ্চকাংক্ষা নাই, ধৰ্মকৰ্মতে তেখেতৰ মতি বেছি, সেইবুলি সমাজ জীৱনৰপৰা তেখেতে নিজকে বিচ্ছিন্ন কৰি ৰখা নাই। এতিয়াও তেখেত সমাজৰ সেৱামূলক কামত উছৰ্গিত প্ৰাণ। নানা সামাজিক অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ লগত নিজকে জড়িত কৰি ৰাখিছে। অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হৈ বিপন্নজনক সহায় কৰিবলৈ সুযোগ পাইছে।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ মানৱতাবাদী ধ্যান-ধাৰণাক মোৰ বৰ ভাল লাগে। তেখেতৰ মতেও 'সবাৰ উপৰে মানুষ বড়'। ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰতে হওক বা ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰতে হওক, তেখেতৰ ভিতৰত গোড়ামি আৰু উগ্ৰতা নাই। ধৰ্মীয় বা দলীয় মতামতক তলত থৈ তেখেতে মানুহক মানুহ হিচাপেহে লক্ষ্য কৰে। যিকোনো মত

বা বিশ্বাস গ্ৰহণ কৰিবলৈ প্ৰত্যেক মানুহৰ নিজা অধিকাৰ আছে, ইয়াত আনৰ জবৰদস্তি নাখাটে—গণতন্ত্ৰৰ এই মৌলিক নীতিৰ প্ৰতি তেখেতৰ পূৰ্ণ বিশ্বাস।

জীৱিত কালতে তেখেতক গুণগ্ৰাহী ৰাইজে অভিনন্দন জনাবলৈ ওলোৱাটো ভাল কথাই হৈছে। ইয়াতে অভিনন্দিতজনে পাব অন্তৰত বিমল আনন্দ আৰু নতুন প্ৰজন্মৰ বাবেও হ'ব ই প্ৰেৰণাৰ উৎস।

প্ৰবন্ধ লেখক নুৰুল হুছেইন চাহাব হাজো সমষ্টিৰ বিধায়ক, অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন উপাধ্যক্ষ আৰু বৰ্তমান অসমৰ সমবায় মন্ত্ৰী। তেখেত অসম সাহিত্য সভাৰ ৬০ তম হাজো অধিৱেশনৰ আদৰণী সমিতিৰ সভাপতি আছিল।

মোৰ সেই চিনাকি ব্যক্তিজন

ড° জেউতি বৰুৱা

চিনাকি। গোনতে সেই চিনাকি একপক্ষীয় হৈ আছিল। শ্বেতকায়ী, সদা শুভ্র বসন পৰিহিত এজন শ্রদ্ধাশীল ব্যক্তি। ব্যক্তিগৰাকীৰ গোছাক-পৰিচ্ছদ, খোজৰ ভঙ্গী, ভাব-প্ৰকাশ তথা কথা কোৱাৰ স্বকীয়তাত যেন এক বিশেষ ব্যক্তিত্ব প্ৰতিফলিত হৈছিল ! গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মজিয়াত, অ'ত-ত'ত দেখা পোৱা এই কোনোবা বিশেষ ব্যক্তিজন কোন হ'ব পাৰে জানিবলৈ মন গৈছিল।

মোৰ কৌতূহলী মনে ঠিকেই জানিছিল। সৌজন সঁচায়ে হেনো এজন 'বিশেষ ব্যক্তি' ! বহুদিনৰেপৰা শুনি থকা সেই চিনাকি নামটোৰ গৰাকী বোলে এইজনেই। এইজনেই সেই অসম বিধান সভাৰ মজিয়া সু-পৰিকল্পিতভাৱে নিয়ন্ত্ৰিত কৰি থকা এসময়ৰ 'অধ্যক্ষ মহোদয়' শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়া ! জনতা পাৰ্টিৰ এজন সক্ৰিয় সদস্য হিচাপে বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা ১৯৭৮ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হোৱা এইজনেই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। ১৯৭৯ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে আৰু ১৯৮৩ চনৰপৰা ১৯৮৬ চনলৈ দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হৈ এইজন ব্যক্তিয়েই সেই বিশিষ্ট আসনখনি অলঙ্কৃত আছিল।

বয়সৰ গাম্ভীৰ্য্যতাৰে, পৰিপুষ্ট অভিজ্ঞতাৰে আকৰ্ষিত এইগৰাকী নমস্য ব্যক্তিক বহুদিনলৈ কেৱল উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মজিয়াত তেনেকৈয়ে ব্যস্ততাপূৰ্ণ পৰিৱেশত দেখা পাইছিলোঁ। কেৱল দেখিছিলোহে। কাষ চাপি পৰিচয় বিনিময় কৰাৰ সুবিধা পোৱা নাছিলোঁ। কেতিয়াবা কাষেৰে পাৰ হৈ যোৱাৰ সময়ত সমীহভাৱেৰে মূৰ দোঁৱাইছিলোঁ, নহ'লেবা মৃদু হাঁহিৰে শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিছিলোঁ। মোৰ সেই একপক্ষীয়ে চিনাকিৰ সীমিত পৰিধিৰ মাজত চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ ব্যক্তিত্বৰ কাষ চাপিবলৈ সুৰুঙা পোৱা নাছিলোঁ।

সুবিধা পালোঁ কেৱল ১৯৯৬ চনতহে। সেই বছৰৰ আগভাগত, 'অসম মানব অধিকাৰ গঠিত হোৱাৰ পিছত এইগৰাকী বিশিষ্ট ব্যক্তি আয়োগৰ এজন অন্যতম সদস্য হৈ পৰিল। সেই সময়ৰ মহামান্য মুখ্য ন্যায়াধীশ শ্ৰীবিনয়কৃষ্ণ খান্না মহোদয়ৰ নিৰ্দেশক্ৰমে আৰু অসমলৈ নতুনকৈ অহা আয়োগৰ অধ্যক্ষ মাননীয় ন্যায়াধীশ শ্ৰীসুৰেন্দ্ৰ নাথ ভাৰ্গৱ ডাঙৰীয়াৰ অনুৰোধত গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ আইন গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালিকা ৰূপে বিভিন্ন কাম-কাজৰ মাজেৰে মই আয়োগৰ সৈতে জড়িত হৈ পৰিছিলোঁ। আৰু এই সুবিধাৰেই শ্বেখ ডাঙৰীয়াৰ সান্নিধ্যলৈ অহাৰ বাট বিচাৰি পালোঁ।

ইমানদিনে চকুৰ চিনাকি হৈ থকা এইজন ব্যক্তিৰ সৰলতাপূৰ্ণ আন এক ব্যক্তিত্বৰ পৰিচয় পালোঁ। অন্তৰ তেওঁৰ তেনেই সৰল। হাঁহিটোও শৈশৱৰ সেই মুকলি হাঁহি। মনলৈ যি আহিছে, তাকেই দ্বিধাহীনভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে। সাৱলীল প্ৰকাশভঙ্গীত তেওঁৰ আন্তৰিকতা আৰু আপোনভাব। পুৰণি ৰাজনীতিৰ সতে বৰ্তমানৰ ৰাজনীতিৰ সুৰ ক'ত কেনেকৈ পৰিৱৰ্তন হৈছে, কেতিয়াবা তেনে আলোচনাৰেই অতীত সোঁৱৰণৰ চেষ্টা। কেতিয়াও কাৰো প্ৰতি বেয়া ভাব প্ৰকাশ কৰা শুনা নাই। প্ৰতিটো আলোচনাই যেন যুক্তিপূৰ্ণ তথা সত্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ বাবেই নিৰ্ভয়পূৰ্ণ।

উপযুক্তজনক প্ৰাপ্য মৰ্যাদাৰে কিদৰে সামাজিকভাৱে স্বীকৃতি দিব লাগে, সেইকথা মোৰ বোধেৰে শ্বেখ ডাহৰীয়াৰ সান্নিধ্যলৈ অহা প্ৰতিজনেই উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে।—এদিনৰ কথা। অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ দ্বাৰা এখন আলোচনা চক্ৰৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। দীঘলীয়া আলোচনা চক্ৰৰ অন্তত সকলোৰে মনত যেন আমনিৰ ভাব ! শলাগৰ শৰাই আগবঢ়োৱাৰ সময়লৈকে যেন উপস্থিত থকাৰ ইচ্ছা আটাইৰে হেৰাই গৈছে। সভাৰ অন্তত এই বিশেষ দায়িত্বৰ ভাৰ পৰিছিল শ্বেখ ডাঙৰীয়াৰ ওপৰত। সেইদিনাৰ সেই মুহূৰ্তত প্ৰতিজনেই নিশ্চয় অনুভৱ কৰিছিল কিদৰে শেষৰ আমনিদায়ক পৰিবেশটো কথাৰ ভাবাৰে আৰু উপযুক্ত মৰ্যাদা প্ৰদৰ্শনেৰে ভাগৰুৱা মন সজীৱ কৰি তুলিব পাৰি। সেইদিনা আলোচনা চক্ৰত অংশগ্ৰহণকাৰী প্ৰতিজন সৰু-বৰ ব্যক্তিৰ সহায়-সহযোগিতাৰ শলাগ লৈ তেওঁ কিদৰে প্ৰত্যেকজনকে সামাজিকভাৱে আন্তৰিকতাৰে স্বীকৃতি দিলে সেইদিনা সেয়াই মোৰ বাবে এটি শিকিবলগীয়া অধ্যায় হৈ পৰিছিল। এজন উচ্চ-পদাধিকাৰী, নিৰহংকাৰী, সমাজৰ আগশাৰীৰ এই ব্যক্তিগৰাকীৰ জীৱন প্ৰণালী আমাৰ প্ৰত্যেকৰে বাবেই একো একোটি পাঠ।

ঘৰুৱা পৰিবেশতো তেখেতক লগ পোৱাৰ সুবিধা পাইছোঁ। তেওঁৰ মাতৃ বিয়োগত খবৰ ল'বলৈ গৈ বুজি পোৱা তেওঁৰ মাতৃ-ভক্তি, পত্নী আৰু পৰিয়ালৰ আটাইৰেই সৈতে থকা মধুৰ সম্পৰ্ক, ধৰ্মৰ প্ৰতি থকা আসক্তি, তেওঁৰ দেশভক্তি, এইবোৰ গুণাৱলীয়ে তেওঁৰ ব্যক্তিত্বক এক সুকীয়া ৰূপ দিছে। স্পষ্টবাদী অথচ মিঠা ব্যৱহাৰে সকলোকে মুগ্ধ কৰিব পৰা মহম্মদ ডাঙৰীয়াক এবাৰ যিজনে লগ পাইছে, সহজে তেওঁ কেতিয়াও এইজনা ব্যক্তিৰ মহানুভৱতাক পাহৰিব নোৱাৰিব।

এইজনা ব্যক্তিৰ সান্নিধ্যত অনুভৱ কৰা মোৰ বিভিন্ন অভিজ্ঞতাৰ মিঠা সোঁৱৰণেই হ'ব তেওঁৰ বাবে আয়োজিত এই ৰাজহুৱা সম্বৰ্ধনাৰ ক্ষণত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ প্ৰতি মোৰ সশ্ৰদ্ধ প্ৰণিপাত, আন্তৰিক শুভেচ্ছা আৰু অভিনন্দন !

ড° (মিচেছ) ৰুবা গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ আইন গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালিকা।

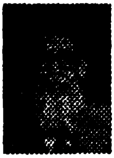

বন্ধুবৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

তফজ্জুল আলি

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবক মই পঞ্চাশৰ দশকৰ (১৯৫১-৫৩) আৰম্ভণিতে কটন কলেজত সহপাঠী হিচাপে পাইছিলোঁ। মই ১৯৪৯ চনৰপৰা ১৯৫৩ চনলৈ কটন কলেজত ক্ৰমে আই. এ. (Intermediate Arts) আৰু বি. এ. শ্ৰেণীত পঢ়িছিলোঁ। এতিয়া উচ্চতৰ মাধ্যমিক শ্ৰেণী দুটাই আই. এ. শ্ৰেণীৰ ঠাই লৈছে। সেইদৰে আগৰ দুবছৰীয়া বি. এ. পাঠ্যক্ৰমো মোৰ সহপাঠী হিচাপে পোৱা কেইবাজনো ছাত্ৰ-ছাত্ৰী পৰৱৰ্তী কালত অসমৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত নামজ্বলা ব্যক্তি স্বৰূপে পৰিগণিত হৈছে। সেইসকলৰ ভিতৰত শ্বেখ চান্দ মহম্মদো অন্যতম।

আচলতে বি. এ. মহলাত পঢ়ি থকা দুবছৰতহে শ্বেখ চাহেবৰ লগত চা-চিনাকি হোৱাৰ সুযোগ মই পাইছিলোঁ। কাৰণ তেওঁ আই. এ. শ্ৰেণীত পঢ়িছিল ভোলানাথ বৰুৱা বা বি. বৰুৱা কলেজত। সেই সময়ত যদিও বৰ্তমানৰ তুলনাত কটন কলেজত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা কম আছিল, তথাপি একে শ্ৰেণীৰে কলা আৰু বিজ্ঞান শাখাৰ সৰহভাগ সহপাঠীৰ সৈতে কেৱল মুখ-চিনাকিহে হৈছিল। একোটা সৰু সৰু মূল বা গোটৰ মাজতহে ঘনিষ্ঠতা গঢ়ি উঠা সম্ভৱ হৈছিল। বি. এ. পঢ়ি থকা দুবছৰত মই আছিলোঁ কটন মুছলিম হোষ্টেলৰ আবাসী আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ আছিল কস্মপলিটান হোষ্টেলৰ আবাসী। বৰ্তমান কটন কলেজৰ ছাত্ৰাবাসবোৰৰ নাম সলনি হৈছে। মনত নপৰা কাৰণে নতুন নামবোৰ উল্লেখ কৰিব নোৱাৰিলোঁ। সি যি কি নহওক, কটন মুছলিম হোষ্টেল আৰু কস্মপলিটান হোষ্টেল দুখন নিচেই ওচৰা-ওচৰিকৈ আছিল আৰু তদুপৰি দুয়োখন হোষ্টেলতে শ্বেখ চাহেব আৰু মোৰ বন্ধু-বান্ধৱো কেইবাজনো আছিল। সেই সূত্ৰে দুয়োখন হোষ্টেললৈ আমাৰ অহা-যোৱাও হৈছিল সঘনে। গতিকে তেনেকৈয়ে সঘন সাক্ষাতৰ ফলত আমাৰ চা-চিনাকিও ক্ৰমে বন্ধুত্বত পৰিণত হৈছিল। অৱশ্যে আমি দুজনৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ পৃথক আছিল। চান্দ মহম্মদ চাহেব খেলা-ধূলা, সমাজ-সেৱা আদি নানা কামত ব্যস্ত হৈ আছিল আৰু মই নিমগ্ন হৈ আছিলোঁ সাহিত্য আৰু সংগীতৰ ক্ষেত্ৰত। আমাৰ স্বভাৱ আৰু দৃষ্টিভংগীৰ এনে সূক্ষ্ম পাৰ্থক্য কিছুমান থাকিলেও দুয়ো দুয়োকে আন্তৰিকতাৰে মৰম আৰু সন্মান কৰিছিলোঁ। শিক্ষা সমাপ্ত কৰি শ্বেখ চাহেব আৰু মই নিজৰ জীৱিকা অৰ্জনৰ ক্ষেত্ৰলৈ আঁতৰি যোৱাত আমাৰ দেখা-সাক্ষাতো পাতলীয়া হৈ পৰিছিল, কিন্তু বন্ধুত্ব অক্ষুণ্ণ

হৈ আছিল। কালচক্ৰৰ আৱৰ্তনত আমি পুনৰ গুৱাহাটীত লগ লাগিলোঁহি। অৱশ্যে আমাৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ সুকীয়া হৈয়ে থাকিল।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবৰ দুটা উত্তম গুণে মোক ছাত্ৰ অৱস্থাৰপৰাই মুগ্ধ কৰিছিল। তাৰে এটা আছিল তেওঁৰ অদমনীয় সাহসিকতা আৰু আনটো আছিল অফুৰন্ত কৰ্মোদ্যম। কলেজত বা হোষ্টেলৰ চৌহদত কোনো অবাঞ্ছনীয় পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'লে কোনো ভয়ভীত নকৰাকৈ সকলোকে পাছ পেলাই আগবাঢ়ি গৈছিল কস্মপলিটান হোষ্টেলৰ চান্দ মহম্মদ, নিউ হোষ্টেলৰ দুলাল বৰুৱা। (পিছলৈ অসমৰ কেবিনেট পৰ্যায়ৰ মন্ত্ৰী।) প্ৰমুখে কেইজনমান ছাত্ৰ। তেওঁলোকে যে কেৱল অদম্য সাহসেৰে প্ৰতিকূল পৰিস্থিতিৰে সন্মুখীন হৈছিল এনে নহয়, লগতে নিপুণ বুদ্ধিমত্তাৰে তেনে পৰিস্থিতিৰ উপশমো ঘটাইছিল। কলেজৰ বিভিন্ন সভা-সমিতি, উৎসৱ আৰু খেলা-ধূলাত চান্দ মহম্মদ চাহেবক সদায় সক্ৰিয় কৰ্মী হিচাপে দেখিবলৈ পাইছিলো। তেওঁ কেৱল নিঃস্বাৰ্থ কৰ্মীয়েই নাছিল, লগতে এজন সুদক্ষ সংগঠকো আছিল। পৰৱৰ্তী কালৰ ৰাজনৈতিক জীৱনত এনেবোৰ গুণে নিশ্চয় তেওঁক প্ৰচুৰ সহায় কৰিছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য হ'ল তেওঁৰ সংকীৰ্ণ সাম্প্ৰদায়িকতাবিহীন দৃষ্টিভংগী। তেওঁৰ বন্ধু-বান্ধৱৰ মাজত সকলো ধৰ্ম বা সম্প্ৰদায়ৰ লোক দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৰাজহুৱা কাম-কাজতো শেখ চাহেবৰ কোনো বিশেষ সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্ব চকুত নপৰে। এইখিনিতে এটা কথা মনত পৰিছে। প্ৰাক্‌স্বাধীনতা কালৰেপৰা বিগত শতিকাৰ পঞ্চাশৰ দশকলৈকে কটন কলেজত 'কিউমুলেটিভ' (Cumulative) পদ্ধতিৰে ছাত্ৰ একতা সভাৰ (Students' Union) নিৰ্বাচন পতাৰ ৰীতি প্ৰচলিত হৈ আছিল। এয়া আছিল ইংৰাজসকলে ভাৰতত সাম্প্ৰদায়িক বিভেদ আৰু বিদ্বেষ সৃষ্টিৰ বাবে কৰা প্ৰচেষ্টাৰ এটি ক্ষুদ্ৰ নিদৰ্শন। ১৯৫১-৫২ চনতেই কটন কলেজৰপৰা এই বিষাক্ত নিৰ্বাচনী পদ্ধতি বিলোপ কৰি তাৰ ঠাইত সাধাৰণ নিৰ্বাচন (General Election) পদ্ধতি প্ৰচলন কৰিবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত এটি আন্দোলনে গা কৰি উঠিছিল। শেখ চান্দ মহম্মদ আৰু মই এই আন্দোলনৰ পূৰ্ণ সমৰ্থক আছিলোঁ আৰু সেইবাবে আমি দুয়োজন কলেজত আমাৰ একাংশ বন্ধু-বান্ধৱৰ অপ্ৰিয়ভাজনো হৈছিলোঁ, কিন্তু তাৰ বাবে আমাৰ মনত কোনো খেদ নাছিল। এই আন্দোলনৰ এবছৰৰ পিছতেই কটন কলেজৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ নিৰ্বাচনৰ কাৰণে সাধাৰণ নিৰ্বাচন পদ্ধতিৰ প্ৰচলন হৈছিল। এই পৰিবৰ্তনৰ সুফল পৰৱৰ্তী কালৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ভোগ কৰিছে।

ছাত্ৰ অৱস্থাৰেপৰা শেখ চান্দ মহম্মদৰ চৰিত্ৰত যি সাহস, কৰ্ম প্ৰেৰণা আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনা দেখিবলৈ পাইছিলোঁ সেয়ে তেওঁৰ মাজত লুকাই থকা নেতৃত্ব দানৰ ক্ষমতা তেওঁৰ পৰৱৰ্তী কৰ্ম-জীৱনত প্ৰতিভাত হ'ল। এগৰাকী বিশিষ্ট অধিবক্তা আৰু

শিক্ষাব্ৰতী হিচাপে প্ৰচুৰ সফলতা লাভ কৰাৰ পিছত শেখ চাহাবে যেতিয়া ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত প্ৰৱেশ কৰিলে, তাতো তেওঁ অনায়েসে জয়যুক্ত হ'ল। তেওঁ দুবাৰকৈ বিধান সভাৰ সদস্য (এম. এল. এ) ৰূপে নিৰ্বাচিত হোৱাৰ উপৰি দুয়োবাৰেই সদনৰ অধ্যক্ষ হিচাপেও আসন লাভ কৰিছিল। এনেবোৰ কথাই শেখ চান্দ মহম্মদৰ কৃতিত্বৰেই পৰিচয় দিছে। আজি শেখ চাহেব অসমৰ এগৰাকী সন্মানিত আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ ব্যক্তি।

দেশ আৰু দহৰ কাৰণে সৎ কাম কৰিবলৈ আল্লাহ-তাআলাই শেখ চান্দ মহম্মদক দীৰ্ঘায়ু দান কৰক, তাকেই মুনাজাত কৰিছোঁ।

কবি গীতিকাৰ তফজ্জুল আলি গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজৰ অসমীয়া বিভাগৰ ভূতপূৰ্ব মুৰব্বী অধ্যাপক।

অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই যেনেদৰে জানো—এটি টোকা

পুলকেশ বৰুৱা

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ অসমৰ মানুহৰ এটা চিনাকি নাম। ৰাজনীতিত থকা মানুহৰ বাবে তেখেত অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ। বৰক্ষেত্ৰী তথা আন অঞ্চলৰ মানুহখিনিৰ বাবে তেখেত এজন অতি স্পষ্টবাদী নিৰ্ভীক জননেতা। কুৰি শতিকাৰ ৫০ৰপৰা ৬০ৰ দশকলৈ মালিগাঁও ৰেলৱে ক'লনিৰ মানুহখিনিৰ বাবে তেখেত এজন উগ্ৰ অসমপ্ৰেমী। আমাৰ বাবে কিন্তু তেখেত এজন এই দেশখনক আৰু দেশৰ মানুহখিনিক অকৃত্ৰিমভাৱে ভালপোৱা এজন সৎ দেশপ্ৰেমিক নেতা।

নলবাৰী জিলাৰ দক্ষিণ প্ৰান্তত লুইতৰ পাৰত অৱস্থিত এসময়ৰ মাছ, গাখীৰ, ধানে-ধনে ভৰপূৰ গাঁও মুকালমুৱাত হৈছিল শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ জন্ম। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ গৰাখহনীয়াত আক্ৰান্ত হোৱাৰ আগলৈকে গাঁওখনত আছিল দুটা চোপা এটা বৰিগাঁও, আনটো চান্দা। বৰিগাঁওত আছিল হিন্দু মানুহৰ বসতি আৰু চান্দাত আছিল মুছলমানসকলৰ। হিন্দু-মুছলমানৰ মাজত প্ৰেম-প্ৰীতি আৰু ভালপোৱা আছিল অকৃত্ৰিম। আজিও পৰম্পৰাগতভাৱে সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতিৰ এক অপূৰ্ব মিলনভূমি হ'ল মুকালমুৱা। শৈশৱ কৈশোৰৰ কাল কটোৱা শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ মুকালমুৱাত এফালে আছিল নামঘৰ আৰু আনফালে আছিল মছজিদ। গাঁওখনত হিন্দু-মুছলমান উভয়ে ইজনে সিজনক দাদা-বৌ, খুৰা-খুৰী, পেহা-পেহী ইত্যাদি সম্বন্ধৰ বান্ধোনেৰে মাত-বোল কৰি আটায়ে সহজ-সৰলভাৱে এক নিভাজ অসমীয়া কৃষিজীৱী জীৱন যাপন কৰি আহিছিল। সেয়ে এনে এটা উদাৰ বহল পৰিৱেশত ১৯৩১ চনত জন্ম গ্ৰহণ কৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়া আজি অঞ্চলটোৰ হিন্দু-মুছলমান উভয়ৰে বাবে এক আদৰ্শ পুৰুষ।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াক প্ৰথম লগ পাওঁ ১৯৬১ চনত। আমি তেতিয়া নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ অষ্টমমান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। তেখেতক তেতিয়া এজন উগ্ৰ অসমপ্ৰেমী বুলিয়ে জানিছিলোঁ। সেই সময়ত নলবাৰী চহৰত নতুনকৈ আহি খোপনি পোতা অসম বিৰোধী ব্যৱসায়ী চক্ৰৰ লগত নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰৰ এক

সংঘাত হৈছিল। উক্ত চক্ৰটোৱে ছাত্ৰৰ বিৰুদ্ধে ফৌজদাৰী গোচৰ তৰিছিল। উক্ত প্ৰসঙ্গত পৰামৰ্শৰ বাবে আমি ছাত্ৰ কেইজনমানে তেখেতক লগ ধৰিছিলোঁ। তাৰ পিছত ১৯৭২ চনৰ মাধ্যম আন্দোলনৰ সময়ত বিশ্ববিদ্যালয় চৌহদত আমাৰ খা-খবৰ লোৱা ব্যক্তি জন আছিল শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়া। তাৰ পিছত ১৯৮৫ চনত বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ বিধান সভাৰ সদস্য পদৰ নিৰ্বাচনৰ বাবে মনোনয়ন পত্ৰ দাখিলৰ সময়ত অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ ৰূপত তেখেতক নলবাৰী জিলাৰ উপায়ুক্তৰ কাৰ্যালয়ত লগ পোৱাত তেখেতে মোক কৈছিল—"বুজিছা, নিৰ্বাচনত হাৰ-জিত কিবা এটা হবই। মই গৰ্ডন হাইস্কুলৰ গেম কেপ্তেইন আছিলো। তেতিয়া প্ৰায়বোৰ খেলতে আমি জিকিছিলোঁ। এতিয়া এই নিৰ্বাচনী খেলখনত যি হয় হ'ব—মই ইয়াক সেই ফুটবল খেলৰ দৰেই ল'ম—তুমিও খেলুৱৈসুলভ মনোভাব লৈ নিৰ্বাচনত অৱতীৰ্ণ হবা।" এইবুলি মোক শুভেচ্ছা জনাই তেখেতে বিদায় লৈছিল। পিছত নিৰ্বাচনৰ ফলা-ফলত মই নিৰ্বাচিত হ'লোঁ তেখেতে পৰাজয় বৰণ কৰিলে। ভাগ্যৰ চকৰিত মই পুনৰ তেখেতৰে স্থলাভিষিক্ত হ'লোঁ। অৰ্থাৎ ১৯৮৬ চনৰ ৯ জানুৱাৰীত অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদত অধিষ্ঠিত হ'লোঁ। মই অধ্যক্ষৰ কাৰ্যভাৰ লোৱাৰ দিনাখনেই বিধান সভা সচিবালয়ৰ বিষয়া কৰ্মচাৰীসকলে বিদায়ী অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ বিদায় সভা পাতিছিল। সেই সভাখনত ময়ো উপস্থিত আছিলোঁ। মোক উদ্দেশি তেখেতে বিষয়া কৰ্মচাৰীসকলক কৈছিল—"পুলকেশ মোৰ চাৰৰ ল'ৰা, সৰু ভাইৰ নিচিনা, চাৰ ভাল মানুহ আছিল—এয়ো ভালেই হ'ব—আপোনালোকে এওঁক সহায়, সহযোগিতা আগবঢ়াব"। তেখেতৰ সেই কথাখিনি মনত পৰিলে আজিও মোৰ আবেগত, আনন্দত চকুপানী ওলায়।

আমি জনামতে সৰুৰেপৰা অতি তীক্ষ্ণ বুদ্ধিৰ ছাত্ৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে ১৯৪১ চনত এল-পি পৰীক্ষাত বৃত্তি লাভ কৰি নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত ক্লাচ থ্ৰিত নাম লিখি ১৯৪৯ চনত সুখ্যাতিৰে মেট্ৰিক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পিছত স্নাতক মহলা আৰু আইনৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰি গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ত ওকালতি কৰিছিল। তাৰ আগতে তেখেতে ৰেলৱেত চাকৰি কৰিছিল। সেই সময়ছোৱাত মালিগাঁওৰ ৰেলৱে ক'লনিত থকা অসম বিৰোধী চক্ৰৰ চক্ৰান্ত বোধ কৰাত তেখেতে যি অগ্ৰণী ভূমিকা লৈছিল তাৰ বহু কাহিনী ইজন-সিজনৰ মুখে আমি শুনিছিলোঁ। আইন পঢ়ি থাকোঁতে ১৯৫৮ চনৰপৰা ১৯৬০ চনলৈ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়া বিশ্ববিদ্যালয় আইন মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ সন্থাৰ ক্ৰমে সাধাৰণ সম্পাদক আৰু উপ-সভাপতি হিচাপে অসমৰ বিভিন্ন ছাত্ৰ আন্দোলনত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। ৰেলৰ চাকৰি ইস্তফা দিয়াৰ পিছত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াই ১৯৬১ চনৰপৰা ১৯৬৬ চনলৈ মুকালমুৱাৰ ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলত শিক্ষা দান কাৰ্যত ব্ৰতী হৈছিল।

বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পাৰদৰ্শিতা প্ৰদৰ্শন কৰা, পৃথিৱীৰ বহু দেশ ভ্ৰমণৰ অভিজ্ঞতা লাভ কৰা, ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়াত ইন্দিৰা গান্ধী, মোৰাৰজী দেশাই, ৰাজীৱ গান্ধী আৰু শ্ৰীঅটল বিহাৰী বাজপেয়ী প্ৰমুখ্যে দেশৰ আগশাৰীৰ নেতৃবৃন্দৰ সান্নিধ্য পোৱা অসমৰ বৰ্তমান মানৱাধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য স্পষ্টবাদী জননেতা শেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াক সম্বৰ্ধনা জ্ঞাপন কৰাৰ বাবে যি উদ্যোগ লোৱা হৈছে তাক আমি আদৰণি জনাইছোঁ আৰু তেখেতৰ কাৰ্যাৱলীৰদ্বাৰা উঠি অহা ডেকা বন্ধুসকল অনুপ্ৰাণিত হ'ব বুলি আশা কৰিলোঁ।

শ্ৰীপুলকেশ বৰুৱা অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ, বৰ্তমান বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ বিধায়ক।

স্পষ্টবাদী শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্তী

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ অসমৰ এটি জনপ্ৰিয় চিনাকি নাম। জাতি-ধৰ্ম-বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজতে জনপ্ৰিয় এই গৰাকী ব্যক্তি একেধাৰে ৰাজনীতিবিদ, সমাজকৰ্মী, সংগঠক, খেলুৱৈ, ছাত্ৰ নেতা, শ্ৰমিক নেতা, মানৱ অধিকাৰৰ প্ৰবক্তা আৰু বহুতো। সমাজ জীৱনৰ এনে এটা দিশ নাই য'ত তেখেতৰ অৱদান নাই।

নিকা চৰিত্ৰৰ অধিকাৰী শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ এক উল্লেখনীয় দিশ হ'ল তেখেতৰ স্পষ্টবাদিতা। দুতলীয়া কথা বিৰোধী, তেখেতৰ বাবে হয় নহয়ৰ পাৰ্থক্য সদায় সুস্পষ্ট। কোনোবাই কিবা কামৰ বাবে ধৰিলে, কৰিব নোৱাৰা কাম হ'লে নোৱাৰিব বুলি স্পষ্টভাৱে কৈ দিয়াটো তেখেতৰ স্বভাৱ। আনহাতে কিবা এটা কৰিম বুলি ক'লে তাক কৰিবই। তেখেতৰ কথা মানে শিলৰ ৰেখা। বহুতো ৰাজনীতি কৰা লোকে সস্তীয়া জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰাৰ উদ্দেশ্যে নোৱাৰা কাম হ'লেও চাম, চেষ্টা কৰিম বুলি মিছা আশা দিয়াৰ দৰে তেখেতে কেতিয়াও আশ্বাস নিদিয়ে। এনে স্পষ্টবাদিতাই তেখেতৰ জনপ্ৰিয়তা বৃদ্ধিহে কৰিছে।

নলবাৰী গৰ্ডন স্কুলত মোৰ দাদাৰ সমসাময়িক হোৱা হেতুকে শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই দাদা বুলি মাতো। মোকো ভাতৃ সদৃশ মৰম কৰে। অৱশ্যে ১৯৫৯ চনত তেখেতৰ নিবিড় সান্নিধ্যলৈ অহাৰ সুযোগ পাও। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ উদ্যোগত কটন কলেজ চুদমাৰ্চন হ'লত ২২/৩/৫৯ তাৰিখে এখন গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আন্তঃকলেজ তৰ্ক প্ৰতিযোগিতা অনুষ্ঠিত হৈছিল। উক্ত ছাত্ৰ সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদকৰূপে শ্বেখ চান্দ মহম্মদে এদিন আগতে আহি প্ৰতিযোগিতা আয়োজনৰ নেতৃত্ব দিছিল। কটন কলেজৰ তৰ্ক বিভাগৰ সম্পাদক ৰূপে এই আয়োজনত ময়ো জড়িত হৈ পৰিছিলোঁ আৰু তেখেতৰ নিবিড় সম্পৰ্কলৈ অহাৰ সুযোগ ঘটিছিল।

ছাত্ৰ নেতা হিচাপে তেখেতৰ সাংগঠনিক দক্ষতা আৰু স্পষ্টবাদী স্বভাৱৰ প্ৰতি মই তেতিয়াই বিশেষভাৱে আকৰ্ষিত হৈছিলোঁ।

ব্যক্তিগত কথাই হওঁক অথবা ৰাজহুৱাই, হওক, মানুহে ভালপোৱা বেয়া পোৱালৈ ভ্ৰুক্ষেপ নকৰি স্পষ্টভাৱে সত্য কথা কোৱাটো তেওঁৰ বৈশিষ্ট্য। ১৯৭৮ চন, তেখেত তেতিয়া অসম বিধানসভাৰ উপাধ্যক্ষ। তাৰিখটো পাহৰিলো। নলবাৰী পৰিদৰ্শন বঙলাত উপাধ্যক্ষ আৰু একাধিক মন্ত্ৰীৰ সমাবেশ। নেতাসকলৰ উপস্থিতিৰ

বাবে আন ভালেমান স্থানীয় লোক তালৈ আহিছিল। স্থানীয় সাংবাদিক হিচাপে ময়ো উপস্থিত আছিলোঁ।

পৰিদৰ্শন বঙলাত সকলোবোৰ বহি বিভিন্ন আলোচনাত ব্যস্ত আছে। এনেতে তথাকথিত নেতৃস্থানীয়লোক এগৰাকী আহি মন্ত্ৰীৰ ওচৰত অনুৰোধ জনালেহি-দুদিনমান পূৰ্বে চাকৰিৰপৰা নিলম্বিত হোৱা উচ্চ পদস্থ বিষয়া এগৰাকীৰ নিলম্বিত কৰণৰ আদেশ প্ৰত্যাহাৰ কৰিব লাগে। নিলম্বিত বিষয়াজন সংখ্যালঘু সম্প্ৰদায়ৰ বুলি উল্লেখ কৰি ব্যক্তি গৰাকীয়ে নেতৃবৃন্দৰপৰা বিশেষ সহানুভূতি আদায় কৰাৰ বাবেও চেষ্টা কৰা যেন পৰিলক্ষিত হৈছিল।

আগন্তুকৰ বক্তব্য শেষ হ'বহে পালে, আন কাকো কোৱাৰ সুযোগ নিদি চান্দ মহম্মদে লগে লগে খণ্ডত গৰজি উঠিল—"দুৰ্নীতি কৰিলে মানুহে শাস্তি পাবই, ইয়াত সংখ্যালঘু, সংখ্যা গুৰুৰ কথা নাই........।" সকলো সময়তে দুৰ্নীতিৰ বিৰুদ্ধে মাত মতা চান্দ মহম্মদে স্পষ্টভাৱে কথাখিনি কৈ দিলে। কোনোৱে ভালপোৱা বেয়া পোৱাৰ প্ৰতি কেৰেপ নকৰি তেখেতে কথাখিনি কৈছিল। সস্তীয়া জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিব বিচৰা কোনো ৰাজনীতিকে নিশ্চয় এনে স্পষ্টভাৱে কথাখিনি নকলেহেঁতেন।

বেয়াক বেয়া বুলি স্পষ্টভাৱে কোৱাটো তেখেতৰ স্বভাৱ। এই ক্ষেত্ৰত তেখেতৰ অণুহী-বণুহী অথবা বন্ধু বান্ধৱো বাদ পৰি নাযায়।

সাম্প্ৰদায়িক ঐক্য সম্প্ৰীতিৰ প্ৰতীক স্বৰূপ শেখ চান্দ মহম্মদ নলবাৰীত পঢ়া সময়ত অঞ্চলটোৰ বহুতো পৰিয়ালৰ লগত নিবিড় সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠে। এইবোৰৰ ভিতৰত হিন্দু পৰিয়ালেই অধিক। এতিয়াও এইবোৰৰ লগত তেখেতৰ ভাত ঘৰ।

নিজৰ তথা পৰিয়ালৰ সাফল্যৰ দিশৰপৰা গৰ্ব কৰাৰ বহুতো থল আছে যদিও, তেখেতৰ কথা বতৰা অথবা আচৰণত কেতিয়াও মই বৰ ভাব প্ৰকাশ কৰা দেখা নাই। মৰম চেনেহৰ আকৰ সদৃশ শেখ চান্দ মহম্মদ এগৰাকী উদাৰ, সহজ, সৰল ব্যক্তি। তেখেত ধৰ্মপ্ৰাণ, কিন্তু ধৰ্মান্ধ নহয়, ধৰ্মীয় গোড়ামিৰ সদায় পৰিপন্থী।

এবাৰ সান্নিধ্যলৈ অহা কোনোলোকে তেখেতক পাহৰিব নোৱাৰে। আমিও জীৱনত চান্দ দাক পাহৰিব নোৱাৰিম। তেখেতৰ সুদীৰ্ঘ কৰ্মময় জীৱনৰ বাবে ভগৱানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনালোঁ।

লেখক শ্ৰীপ্ৰমোদ চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্তী নলবাৰী কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ আৰু বৰ্তমান অসম লোকসেৱা আয়োগৰ সদস্য।

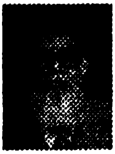

ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয় আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীপ্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ মেধি

(এক স্মৃতিচাৰণ চমুটোকা)

স্বাধীনতা লাভৰ বহু সময়ৰ আগৰেপৰা বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চল এখন ভোগৰ ঠাই আছিল। ইয়াৰ জনসাধাৰণে কৃষিকৰ্মৰ বাহিৰেও মহ, গৰুৰ পাল পোহ-পালন কৰি অতি সুখ-শান্তিৰে বসবাস কৰি আছিল। গোপাচাৰ বা চৰণীয়া পথাৰ পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ আছিল। অঞ্চলটোৰ সেয়েহে একেটা পৰিয়ালৰ কোনোৱে কৃষি আৰু কোনোৱে পশুপালনত নিয়োজিত হৈছিল আৰু এইবোৰ পৰিয়ালেই অঞ্চলটোৰ চহকী পৰিয়াল হিচাপে জনাজাত আছিল। সেই সময়ত অঞ্চলটোত উচ্চ শিক্ষাৰ অনুষ্ঠান স্থাপিত হোৱা নাছিল যদিও প্ৰাথমিক বিদ্যালয় আৰু কেইখনমান এম. ই. আৰু এম. ভি. স্কুল আছিল। এই বিদ্যালয়বোৰৰপৰা শিক্ষা সাং কৰি উচ্চ শিক্ষা লবলৈ ইচ্ছা কৰা ছাত্ৰই নলবাৰী, বৰপেটা নাইবা গুৱাহাটী আদি দূৰ-দূৰণি ঠাইলৈ যাব লগা হৈছিল।

স্বাধীনোত্তৰ কালছোৱাত ভাৰতৰ অইন ঠাইবোৰৰ দৰে বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলৰ ৰাইজৰ মাজতো উচ্চ শিক্ষাৰ প্ৰতি ধাউতি জন্মিল। বৰক্ষেত্ৰীতো অ'ত ত'ত হাইস্কুল স্থাপনৰ ঢৌ উঠিল। ইং ১৯৫০ চনত লাউপাৰা আৰু পেৰাধৰাত আঞ্চলিক ৰাইজ মিলি দুখন হাইস্কুল আৰম্ভ কৰিলে। পৰৱৰ্তী সময়চোৱাত বৰক্ষেত্ৰীৰ বিভিন্ন ঠাইত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ চাহিদা অনুসৰি কেবাখনো হাইস্কুল গঢ় লৈ উঠিল যদিও মুকালমুৱাৰ আঞ্চলিক ৰাইজ তেতিয়াও পিছ পৰি থাকিল।

ইং ১৯৬০ চনত মুকালমুৱা আঞ্চলিক ৰাইজেও কেন্দ্ৰস্থল মুকালমুৱাত এখন হাইস্কুল স্থাপন কৰাৰ উদ্যোগ হাতত লয়। সেই উদ্দেশ্য সাৰোগত কৰি মুকালমুৱা, হাউলীঘাট, সাপকাটা, নাৰায়ণপুৰ, টেঘেৰীয়াটাৰী, আদাটাৰী, জয়সাগৰ, মেৰুৱাটাৰী আদি গাঁওৰ ৰাইজ মিলি 'মিলন হাইস্কুল' নামেৰে এখন হাইস্কুলৰ শুভাৰম্ভ কৰিলে। বিদ্যালয়খনৰ পৰিচালনা সমিতিৰ প্ৰথমজন সভাপতি মনোনীত হ'ল সেই সময়ৰ উদ্যোগী পুৰুষ প্ৰয়াত চৰিন চন্দ্ৰ ডেকা। পৰিচালনা সমিতিয়ে কৰিয়া গাঁও নিবাসী

প্ৰায়ত দেবেশ্বৰ ভট্টদেৱক প্ৰধান শিক্ষক পদত মকৰল কৰিলে যদিও তেখেতে বিদ্যালয়খনত বেছিদিন নাথাকিল। পৰিচালনা সমিতিৰ সিদ্ধান্ত অনুসৰি ইং ১।১১।৬২ তাৰিখৰপৰা মুকালমুৱা নিবাসী শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মহোদয়ে প্ৰধান শিক্ষকৰ কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰিলে। ইতিমধ্যে মুকালমুৱা মিলন হাইস্কুলৰ অংশীদাৰ কেইখন মান গাঁৱে বিদ্যালয়খনৰ প্ৰতি আগবঢ়োৱা সহায়-সহযোগ বন্ধ কৰাত মুকালমুৱা ৰাইজে সকলো দায়িত্ব মূৰ পাতিলে বিদ্যালয়খনৰ নাম "মুকালমুৱা হাইস্কুল" নামেৰে নামকৰণ কৰিলে। কিন্তু কিছুদিন যোৱাৰ পাছত বিদ্যালয়খন ভীষণ আৰ্থিক সংকটৰ সম্মুখীন হ'ল। এনেহেন বিপৰ্যয়ত পৰি মুকালমুৱা আঞ্চলিক ৰাইজে উপযুক্ত দাতা পালে দাতাৰ নামতে বিদ্যালয়খন উছৰ্গা কৰাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে। উপযুক্ত দাতাৰ সন্ধানত বিদ্যালয়খনৰ সম্পাদক প্ৰয়াত চবিন চন্দ্ৰ ডেকা আৰু প্ৰধান শিক্ষক মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ দুয়োজনাই ব্যস্ত থাকিল আৰু ভাগ্যক্ৰমে গৈ স্বনামন্য বিহগী কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীদেৱৰ সন্মতি আদায় কৰিলে। বিদ্যালয়খনৰ পৰিচালনা সমিতিয়ে ইং ৮।১২।৬৩ তাৰিখৰ বৈঠকত কবিজনাক উপযুক্ত দাতা বিবেচনা কৰি বিদ্যালয়খন তেখেতৰ নামতে অৰ্পণ কৰাৰ সৰ্বসন্মতভাৱে সিদ্ধান্ত ল'লে। ইং ১৫।১২।৬৩ তাৰিখে এক আড়ম্বৰ পূৰ্ণ উদ্বোধনী সভাৰ জৰিয়তে 'মুকালমুৱা হাইস্কুল'খনৰ নাম সিদিনাৰপৰা 'ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুল' ৰখা হ'ল। কবিজনাই বিদ্যালয়খনৰ ঘৰ-দুৱাৰ সজাই-পৰাই এখন আদৰ্শ বিদ্যালয়ৰ লেখীয়াকৈ সজাই তোলাৰ চিন্তা চৰ্চা কৰিছিল। কিন্তু তেখেতক ভগবানে বেছিদিন বিদ্যালয়খনক আপডাল কৰাৰ সুবিধা নিদিলে। ইং ১৯৬৭ চনত কবিজনা স্বৰ্গগামী হোৱাত সকলো আশা-আকাংক্ষা তেনেই স্তিমিত হৈ গ'ল । বিদ্যালয়খনৰ পুঁজিলৈ তেখেতে ১১,০৭৫/- টকা আগবঢ়াইছিল। টকাৰ পিনৰপৰা তেখেতে আমাৰ বিদ্যালয়খনক বেছি দি যাব পৰা নাই সঁচা ; কিন্তু তেখেতে যে তেখেতৰ নামটো দি গ'ল, সেইটোৱে বিদ্যালয়খনৰ বাবে অতুলনীয় সম্পদ হৈ ৰ'ল।

ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলৰ দ্বিতীয়জন প্ৰধান শিক্ষক মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। ক'বলৈ গ'লে এখেতকে প্ৰতিষ্ঠাপক প্ৰধান শিক্ষক বুলি ক'ব লাগিব। কাৰণ এখেতৰ পূৰ্ববৰ্তী প্ৰধান শিক্ষক প্ৰয়াত দেবেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্যদেৱে কিছুদিন কাম কৰিয়ে অইন বিদ্যালয়লৈ গুচি গৈছিল। শিক্ষাত পিছ পৰা অঞ্চল এখনত হাইস্কুল স্থাপন কৰাৰ কষ্টসাধ্য কামখিনি শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবে অম্লান বদনে মূৰপাতি ল'ব পাৰিছিল। বিদ্যালয়খনৰ শিক্ষক আৰু কেইগৰাকীমান বয়ো বৃদ্ধ ছাত্ৰক লগত লৈ গাঁৱে গাঁৱে ঘূৰি বিভিন্ন ধৰণে দান-বৰঙণি সংগ্ৰহ কৰিছিল। এইজনা শ্ৰদ্ধেয় প্ৰধান শিক্ষকে নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক প্ৰয়াত ৰায়চাহাব মণিৰাম দাস মহোদয়ৰ আৰ্হিত ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখন চলাবলৈ দৃঢ় সংকল্প হ'ল আৰু সেই উদ্দেশ্য

আগত ৰাখিয়েই এই বিদ্যালয়খনতো শিক্ষকসকলৰ মাজত 'স্কিম বুক' আৰু 'লগ বুক' প্ৰবৰ্তন কৰে। মাজে-সময়ে শিক্ষক সভা পাতি তেখেতে পঢ়ি অহা গৰ্ডন হাইস্কুলৰ গুণী শিক্ষকসকলৰ আৰ্হিত শিক্ষাদান কৰিবলৈ সহকৰ্মীসকলক অনুপ্ৰেৰণা যোগায়। তেখেতৰ প্ৰিয় বিষয় ইংৰাজী আৰু বুৰঞ্জী আছিল যদিও হাইস্কুলৰ ওপৰ শ্ৰেণীবোৰত প্ৰত্যেকটো বিষয়ক নিখুঁটভাৱে আৰু সম্মান পাৰদৰ্শিতাৰে পঢ়ুৱাব পাৰিছিল। এইটো তেখেতৰ স্বকীয় গুণ আছিল বুলিবই লাগিব। কলেজীয়া জীৱনত লাভ কৰা 'ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষাৰ্থী বাহিনীৰ প্ৰশিক্ষণৰ অভিজ্ঞতাৰে ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলৰ ছাত্ৰসকলোকো প্ৰশিক্ষণত কৰি তুলিছিল আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় দিৱস আদিত ৰৰক্ষেত্ৰীৰ আঞ্চলিক ভিত্তিত উদ্‌যাপন কৰা পোন্ধৰ আগষ্ট আৰু গণতন্ত্ৰ দিৱসত ছাত্ৰসকলৰ দ্বাৰা পতাকা উত্তোলনকাৰীক গাৰ্ড-অব্-অনা'ৰ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। খেল বিষয়তো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ফুটবল, ভলীবল, কাবাদী আদিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সক্ৰিয়ভাৱে অংশ গ্ৰহণ কৰাইছিল। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শৈক্ষিক, শাৰীৰিক, মানসিক উৎকৰ্য সাধন কৰিবলৈ তেখেতে সততে যত্নপৰ আছিল। ইয়াৰ মাধ্যম হিচাপে বিদ্যালয়খনত জ্ঞানদায়িনী সভাত তৰ্কসভা, আকস্মিক বৰ্ক্তৃতা, ৰচনা প্ৰতিযোগিতা আদি দৈনিক পাঠদানৰ তালিকাত সন্নিবিষ্ট কৰিছিল। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সকলো সময়তে শৃংখলা আৰু নিয়মানুবৰ্তিতা মানি চলাৰ লগতে তেওঁলোক চাৰিত্ৰিক উৎকৰ্ষ সাধন হোৱাৰ প্ৰতি সজাগ আছিল। মন কৰিবলগীয়া কথা যে, তেখেতৰ প্ৰধান শিক্ষকতাৰ সময়ত কোনো পৰীক্ষাতে পৰীক্ষাৰ্থীয়ে পৰীক্ষা গৃহত অসৎ উপায় অৱলম্বন কৰিবলৈ সাহস গোটাব পৰা নাছিল। এনেহেন কৰ্মঠ শ্ৰদ্ধেয় প্ৰধান শিক্ষকজনাৰ পৰিচালনাত ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখনত তেতিয়াই এক আদৰ্শৰ বুনিয়াদ গঢ়ি উঠিছিল। বিদ্যালয়ত নিয়োজিত স্থায়ী শিক্ষকসকলৰ উপৰিও অঞ্চলটোৰ আদৰ্শবান কৃতী ছাত্ৰক মাজে সময়ে মতাই আনি শ্ৰেণীত পাঠদান কৰিবলৈ নিবিষ্ট কৰাইছিল। তাৰোপৰি বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ দুই এগৰাকী বছৰটোৰ ভিতৰত আমন্ত্ৰণ কৰি আনিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মানসিক আৰু শৈক্ষিক উৎসাহ যোগাবলৈ বক্তৃতাৰ আয়োজন কৰাৰ এটা নিয়ম কৰিছিল। সকলো দিশতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক এজন দাৰ্শনিক পথ প্ৰদৰ্শক আৰু অনুশাসক হিচাপে পথ দেখুৱাই এজন সুদক্ষ প্ৰধান শিক্ষক হিচাপে সকলোৰে পৰা স্বীকৃতি লাভ কৰিছিল।

শ্ৰদ্ধেয় শেখ চান্দ মহম্মদ মহোদয়ে বিদ্যালয়খনত প্ৰধান শিক্ষকতা কৰি থকা সময়তে এজন আইনৰ স্নাতক আছিল। হয়তো যুক্তিতৰ্কত থকা অন্তৰ্নিহিত অদম্য ইচ্ছাৰ কাৰণতে ইং ২৮।২।৬৬ তাৰিখত বিদ্যালয়খনৰ প্ৰধান শিক্ষক পদৰপৰা অব্যাহতি লয় আৰু গুৱাহাটীত গৈ ওকালতি আৰম্ভ কৰে, বিদ্যালয়খনৰপৰা চাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত আঁতৰি থাকিল যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত কিন্তু বিদ্যালয়খনৰ লগত ওত-প্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ থাকিল।

ইং ১৯৭৮ চনত বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা তেখেতে অসম বিধান সভালৈ জনতা দলৰ প্ৰাৰ্থী হিচাপে নিৰ্বাচিত হয়। বৰক্ষেত্ৰীবাসীয়ে প্ৰথমবাৰৰ বাবে বৰক্ষেত্ৰীৰ এজন সুযোগ্য ভূমিপুত্ৰক তেওঁলোকৰ বিধায়ক হিচাপে পোৱাৰ অপাৰ আনন্দ লভিলে। বৰক্ষেত্ৰীৰ অতি পুৰণি অৰাজনৈতিক সংগঠন বৰক্ষেত্ৰী সম্মিলনীয়ে বিধায়ক মহোদয়ক সম্বৰ্ধনা জনালে। সম্মিলনীৰ তৰফৰপৰা অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত সমষ্টিটোৰ বাবে কৰিবলগীয়া কেইটামান কামৰ তালিকা সম্বলিত এখন স্মাৰকপত্ৰ অৰ্পণ কৰিলে। ইয়াৰ ভিতৰত আছিল শৈক্ষিক দিশৰ ক্ষেত্ৰত ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখনক উচ্চতৰ পৰ্যায়লৈ উন্নতি কৰণ, হাইস্কুল শিক্ষান্ত পৰীক্ষাৰ কেন্দ্ৰ স্থাপন, বৰক্ষেত্ৰী মহাবিদ্যালয়ত খোলা আদিয়েই প্ৰধান। সেই বছৰতে শৈক্ষিক দিশত চৰকাৰৰপৰা আদায় কৰিব পৰাবোৰ আদায় কৰি দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰে সভাত ৰাইজক আশ্বাস দিলে।

ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখন উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়লৈ উন্নতিকৰণৰ বাবে তেখেতে আগবাঢ়িল। পিছে সমস্যা একেই দেখা দিলে। অতিৰিক্ত শিক্ষাধিকৰ্তাজন ছুটীত থকাত ফাইলটোৰ কাম আগবাঢ়ি নাযায়। ইপিনে শিক্ষাবৰ্ষ আৰম্ভ হোৱাৰ উপক্ৰম। তেতিয়াৰ ৰাজ্যিক শিক্ষামন্ত্ৰী শ্ৰীৰমণী বৰ্মণদেৱৰ লগতো যোগাযোগ কৰা হ'ল কিন্তু অতিৰিক্ত শিক্ষাধিকৰ্তা মহোদয় আহি কামত যোগদান কৰিলেহে কামখিনি সিজে। হওঁতে অতিৰিক্ত শিক্ষাধিকৰ্তা মহোদয় আহি কামত যোগদান কৰিলে। খবৰ পোৱাত ৰিহাবাৰীস্থ তেখেতৰ নিজ গৃহত কিন-কিনীয়া বৰষুণৰ মাজতে ৰঙা লাইটৰ গাড়ীখনেৰে আমি গৈ ওলালোঁ। অতিৰিক্ত শিক্ষাধিকৰ্তা শ্ৰীদেৱীচৰণ মহন্তদেৱক চাৰ সম্বোধন কৰি এখেত সোমাই গ'ল। শ্ৰীমহন্তদেৱে দেখিয়েই সুধিলে—'চান্দ তোমাক বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ হিচাপে নে ছাত্ৰ হিচাপে সম্বোধন কৰিম"? "ছাত্ৰ হিচাপে চাৰ" বুলি তপৰাই উত্তৰ দিলে। সকলো কথা শেষ হ'ল। পিছদিনাখন হায়াৰ চেকেণ্ডাৰীলৈ উন্নীতকৰণৰ হুকুম উলিয়াই দিব বুলি কোৱাৰ উপৰিও একেটা হুকুমতে কলা শাখাৰ লগতে বিজ্ঞান শাখাটোও লোৱাৰ কথা ক'লে। কিন্তু সা-সুবিধা নথকাকৈ বিজ্ঞান শাখা খুলি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নষ্ট কৰিব নোৱাৰি বুলি উত্তৰ দি পৰৱৰ্তী সময়ত বিজ্ঞান আৰু বাণিজ্য শাখা দুটাৰ হুকুম ল'ব বুলি তেখেতে উত্তৰ দিলে। সেয়েহে ইং ১৯৮১ চনত বিদ্যালয়খনত বিজ্ঞান আৰু ইং ১৯৮৪ চনত বাণিজ্য শাখাৰ মঞ্জুৰী পোৱা হয়। লগতে ইং ১৯৭৯ চনত মুকালমুৱা হাইস্কুল শিক্ষান্ত পৰীক্ষাৰ কেন্দ্ৰটো বৰক্ষেত্ৰীবাসীয়ে লাভ কৰিলে। স্মৰ্তব্য যে, ইং ১৯৮৪ চনৰপৰা তেখেতৰ চেষ্টাতেই ৰঘুনাথ চৌধাৰী বিদ্যালয়ত হায়াৰ চেকেণ্ডাৰী পৰীক্ষা কেন্দ্ৰটোও মঞ্জুৰ হয়। বিগত বছৰবোৰত মুকালমুৱা হাইস্কুল শিক্ষান্ত পৰীক্ষা কেন্দ্ৰ আৰু হায়াৰ চেকেণ্ডাৰী পৰীক্ষা কেন্দ্ৰ দুটাত ভালধৰণে পৰীক্ষা পৰিচালনা হয় বুলি বিভাগীয় কৰ্তৃপক্ষৰ ঘৰত এক সুনাম আছে। ইয়াৰ গুৰিতেও এইজনা শ্ৰদ্ধেয় ব্যক্তিৰ বিদ্যালয়খনলৈ সঘন শুভাগমন, দিহা-পৰামৰ্শ আদিয়েই কাৰণ বুলিব লাগিব।

শ্ৰদ্ধেয় শেখ চান্দ মহম্মদ মহোদয়ে ইং ১৯৭৩ চনৰপৰা একেৰাহে ১৭ বছৰ কাল বিদ্যালয়খনৰ পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতিৰ আসন শুৱনি কৰি আছিল। এই সময়ছোৱাত ইং ১৯৮০ আৰু ইং ১৯৮৪ চনৰ হায়াৰ চেকেণ্ডাৰী শিক্ষান্ত পৰীক্ষাত দুইগৰাকী ছাত্ৰই প্ৰথম স্থান আৰু ইং ১৯৮৮ চনৰ হাইস্কুল শিক্ষান্ত পৰীক্ষাত আন এগৰাকী ছাত্ৰই নৱম স্থান অধিকাৰ কৰে। ইয়াৰ উপৰিও বিদ্যালয়খনৰ বাৰগৰাকী ছাত্ৰই ভিন ভিন বছৰত বাছনি পৰীক্ষাৰ মাধ্যমত গোৱালপাৰা সৈনিক স্কুল আন এগৰাকীয়ে সৰ্বভাৰতীয় পৰীক্ষাৰ মাধ্যমত শ্বিলঙৰ অসম ৰাইফল পাব্লিক স্কুলত নাম ভৰ্তি কৰাৰ সুবিধা পায়। এনেদৰে ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়খনৰ নামটো অসমৰ শিক্ষা জগতত এটি সুপৰিচিত নাম।

ৰঘুনাথ চৌধাৰী বিদ্যালয়— এই নামটো তেখেতৰ আজিও হিয়াৰ আমঠু স্বৰূপ। নামটো শুনিলে বহু সময়ত নিজৰ শাৰীৰিক অসুস্থতাৰ কথাও পাহৰি যায় যেঁন লাগে। ন্যায় নিষ্ঠ এইজনা শ্ৰদ্ধেয় ব্যক্তি বিদ্যালয়ৰ প্ৰধান শিক্ষক আৰু পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি হৈ থকা সময়ত শিক্ষক নিযুক্তি আদিও অৰ্হতাৰ মাপকাঠিতে হৈছিল : স্বজন প্ৰীতিৰ নাম-গোন্ধেই নাছিল। আজিৰ এই পবিত্ৰ ক্ষণত তেখেতৰ সুস্বাস্থ্য আৰু দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ শ্ৰীপ্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ মেধি আজীৱন শিক্ষাবিদ আৰু সমাজ কৰ্মী।

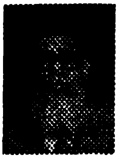

অগ্ৰজ প্ৰতীম শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বত এভুমুকি

শ্ৰীযোগেন বৰ্মণ

তেতিয়া আছিল ১৯৪৭ চন। আমি তেতিয়া নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ তৃতীয় শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। গৰ্ডন হাইস্কুলত নাম ভৰ্তি কৰাৰ পিছতো আমি শ্বেখ চান্দ মহম্মদ কোন, ক'ৰপৰা তেখেত গৰ্ডন হাইস্কুললৈ পঢ়িবলৈ আহিছে, এইবোৰ কথা একেবাৰেই জনা নাছিলোঁ। ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টত আমাৰ দেশখন স্বাধীন হোৱা বাবে উদ্‌যাপিত হোৱা স্বাধীনতা উৎসৱৰ সময়তহে তেখেতক মোৰ শ্ৰেণীৰে কোনোবা বন্ধুৱে দূৰৰ-পৰা আঙুলিয়াই দেখুৱাই দিছিল। ধকুধকিয়া বগা ধৰণৰ চিৰহাস্য বদনৰ এজন ধুনীয়া ল'ৰা, খেলা-ধূলাত বৰ উৎসাহ, প্ৰায়ে বন্ধু-বান্ধৱৰ লগত কথা-বতৰা পাতি ব্যস্ত থাকে, আনৰ ফালে কোনো লক্ষ্য নাই। তেতিয়া তেখেত নৱমমান শ্ৰেণীত পঢ়ে। তেখেতক প্ৰায়ে আমি শ্ৰীযুত কমলেশ্বৰ শৰ্মা, প্ৰিয় নাথ গোস্বামী ˚ বিশ্ব মোহন গোস্বামী আদিৰ লগত দেখা পাইছিলোঁ। সেই সময়ত তেখেতৰ গাল মুখত ডাঢ়ি গোফ কোনো দিনেই দেখা নাছিলোঁ।

১৯৪৮ চনত আমি তৃতীয় শ্ৰেণীৰপৰা ৪ৰ্থ শ্ৰেণীলৈ শ্ৰেণীত প্ৰথম হৈ উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ কেইমাহমান পিছতহে আমাৰ শ্ৰদ্ধেয় শিক্ষা গুৰু ˚ ইয়াকুব আলী চাৰে তেখেতৰ লগত চিনাকি কৰি দিয়ে। প্ৰথম চিনাকিৰ দিনাই তেখেতৰ প্ৰতি কিবা এটা বিশেষ ভাল লাগিছিল আৰু সেই ভাল লগাটো এতিয়া বহুগুণ বৃদ্ধি পাইছে তেখেতৰ কৰ্মময় জীৱনৰ মাজেদি প্ৰকাশিত হোৱা গুণবাজিৰ বিষয়ে ভালদৰে অনুধাৱন কৰাৰ পিছত।

তেখেত যে এজন ন্যায়পৰায়ণ ব্যক্তি সেইটো প্ৰকাশ পাইছিল তেখেতে কটন কলেজত পঢ়া সময় ছোৱাত। সেই সময় ছোৱাত তেখেতে ছাত্ৰ সভাৰ বিভিন্ন কামৰ মাধ্যমেদি ভালেমান ছাত্ৰৰ হিত সাধন কাৰ্যত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। আমি যদিও নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত অধ্যয়ন কৰি আছিলোঁ তথাপি তেখেতসকলে অংশ গ্ৰহণ কৰা বহুতো জনহিতকৰ, বিশেষকৈ ছাত্ৰ হিতকৰ কামৰ বিষয়ে অৱগত হৈ আছিলোঁ। শ্ৰীযুত কমলেশ্বৰ শৰ্মাই ছাত্ৰ ইউনিয়নৰ সম্পাদক হিচাপে কটন কলেজৰ ইতিহাসত নতুন পৰম্পৰা সৃষ্টি কৰিছিল আৰু শ্ৰীযুত শৰ্মাৰ প্ৰায়বোৰ কামতে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ সোঁহাত স্বৰূপ আছিল। সেই সময়ত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ আৰু তেখেতৰ সহযোগী বন্ধুসকলৰ বহুতো কাৰ্যৰ সমালোচনাও হৈছিল। কিন্তু পিছৰ সময়ছোৱাত সেই

কামবোৰৰ অন্তর্নিহিত উদ্দেশ্য আৰু ন্যায়ৰ বিষয়ে জানিব পৰাতহে সমালোচকসকলে আচল কথা বুজিব পাৰিছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদক তেখেতৰ অনুজসকলে বেছিভাগেই চানদা বুলি সম্বোধন কৰে। এই "চানদা" শব্দটোৰ মাজতে তেখেতৰ জনপ্ৰিয়তা আৰু মানুহৰ প্ৰতি ভাল পোৱা ফুটি উঠা বুলি ক'ব পাৰি। "চানদা" শব্দটো কোনে তেখেতক সম্বোধন কৰি প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰিছিল আমি ক'ব নোৱাৰো যদিও সেইটো শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি তেখেতক মাতিলে তেখেতেযে নিজক পাহৰি যায় আৰু মাতোঁতাজনৰ প্ৰতি ভ্ৰাতৃ স্নেহত আপ্লুত হৈ উঠে তেনে পৰিৱেশত মই বহুদিন লগ পাইছোঁ। অনুজ সকলক তেখেতে friend, philosopher, guide হিচাপে সহায় কৰাটো তেখেতৰ স্বভাব সিদ্ধ সৰলতাত নিহিত হৈ আছে। আমিও তেখেতৰপৰা তেনে সহায় বহুদিন লাভ কৰিছোঁ।

বৰ্তমান শতিকাৰ পঞ্চাশৰ দহকত তেখেত পৰোক্ষভাৱে বামপন্থী আন্দোলনৰ লগত জড়িত আছিল। সেই সময়ছোৱাত অসমত বিপ্লৱী কমিউনিষ্ট পাৰ্টিয়ে বাম পন্থী আন্দোলনৰ সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। তেখেত সেই দলৰ সদস্য নাছিল যদিও সেই দলৰ ভালেকেইজন নেতৃস্থানীয় লোকৰ লগত তেখেতৰ ভাল সম্পৰ্ক আছিল আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱ শেখ চান্দ মহম্মদৰ জীৱনত নপৰাকৈ থকা নাছিল। তেখেতক বহুতে ইছলাম ধৰ্মপৰায়ণ লোক বুলি গণ্য কৰো। ধৰ্মৰ প্ৰতি তেখেতৰ গভীৰ বিশ্বাস আছে সঁচা, কিন্তু তেখেতক সাম্প্ৰদায়িকতা বুলি কোনেও ক'ব নোৱাৰে। ১৯৬২ চনৰ সাধাৰণ নিৰ্বাচনত তেখেতে হাজো সমষ্টিৰপৰা অসম বিধান সভাৰ সদস্যপদৰ বাবে প্ৰতিদ্বন্দ্বিত কৰিছিল প্ৰখ্যাত কংগ্ৰেছ নেতাৰ মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰীৰ বিৰুদ্ধে। সেই নিৰ্বাচনত তেখেত পৰাজয় বৰণ কৰিছিল। তেওঁৰ ধৰ্মীয় লোকসকলৰ সৰহভাগেই তেওঁক ভোট দিছিল, তেওঁ কিন্তু কাকো সম্প্ৰদায়ৰ ভিত্তিত ভোট দিবলৈ অনুৰোধ কৰা নাছিল, বহুতো হিন্দু সম্প্ৰদায়ৰ লোকেও তেওঁৰ প্ৰতি সমৰ্থন আগবঢ়াইছিল তেওঁৰ নিষ্ঠা আৰু ধৰ্ম নিৰপেক্ষ মানৱতাবাদী গুণৰাজিৰ বাবে। সেয়ে মই তেখেতক ধৰ্মপৰায়ণ ব্যক্তি নুবুলি মানৱতাবাদী ব্যক্তি বুলিহে গণ্য কৰিব খোজোঁ। অৱশ্যে সঁচা অৰ্থত ধৰ্ম আৰু মানৱতাবাদৰ মাজত বিশেষ কোনো মৌলিক প্ৰভেদ নাই।

আমি যেতিয়া অসমীয়াৰ সুকীয়া ব্যক্তিত্ব প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে আৰু অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি অসমখনক ভাৰতৰ ভিতৰতে এখন জাকত জিলিকা ৰাজ্য হিচাপে গঢ়ি তোলাৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি 'জনগণতান্ত্ৰিক দল' অসম সংগঠিত কৰিবলৈ পুৰুষাৰ্থ কৰিছিলোঁ আৰু শেখ চান্দ মহম্মদক দলৰ অন্যতম নেতা হিচাপে স্থান দিয়া হৈছিল তেতিয়াও তেখেতৰ ব্যক্তিত্ব আৰু প্ৰতিভাৰ পৰিচয় পোৱা গৈছিল। আমাৰ উদ্যোগত গঠিত হোৱা আঞ্চলিক দলটোৱে কেৱল অসমীয়াৰ নহয় অসমত স্থায়ীভাৱে বাস কৰা অসমৰ মানুহৰ সকলো প্ৰকাৰৰ প্ৰগতি সাধণৰ বাবেহে কাৰ্যসূচী

গ্ৰহণ কৰিছিল। অসমৰ জনগণে সেই দলটোৰ প্ৰতি থকা সময়ত প্ৰয়োজনীয় সঁহাৰি নজনোৱাত আৰু প্ৰধান মন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে নিজকে ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত কৰি ৰাখিবলৈ ভাৰতত আভ্যন্তৰীণ জৰুৰী অৱস্থা বলবৎ কৰি জয় প্ৰকাশ নাৰায়ণ প্ৰমুখ্যে কংগ্ৰেছ বিৰোধী নেতাসকলক কাৰাগাৰত আবদ্ধ কৰি ৰাখি আৰু অন্যান্য ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰি ভাৰতৰ গণতন্ত্ৰৰ লাই খুঁটাবোৰ ধ্বংস কৰিবলৈ বিচৰাত আমাৰ উদ্যোগত গঠিত হৈ চালুকীয়া অৱস্থাতে থকা আঞ্চলিক দলটোৱে অনা বামপন্থী কংগ্ৰেছ বিৰোধী দলবোৰৰ লগত চামিল কৰি দিয়া হয় আৰু তাৰ ফলশ্ৰুতিতে গঠিত হয় জনতা পাৰ্টি।

ভাৰতৰপৰা আভ্যন্তৰীণ জৰুৰী অৱস্থা উঠাই দিয়াৰ পিছত অনুষ্ঠিত হোৱা ১৯৭৭ চনৰ নিৰ্বাচনত জনতা পাৰ্টিৰ হাতত ইন্দিৰা গান্ধীৰ নেতৃত্বাধীন কংগ্ৰেছ দলৰ শোচনীয় পৰাজয় হয় আৰু মোৰাৰজী দেশাইৰ নেতৃত্ব ভাৰতৰ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ গঠিত হয়। তাৰ পিছত অনুষ্ঠিত হোৱা ১৯৭৮ চনৰ অসম বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত অসমতো এখন শক্তিশালী আৰু যোগ্যত সম্পন্ন চৰকাৰ গঠন কৰিবলৈ জনতা পাৰ্টি অসমৰ এজন বিষয়ববীয়া হিচাপে এই লেখকে সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু তেওঁৰ সেই প্ৰচেষ্টাত শ্বেখ চান্দ মহম্মদে যথেষ্ট অৰিহণা যোগাইছিল। সেই প্ৰচেষ্টা সফল হোৱা হ'লে সম্ভৱতঃ অসমৰ ওপৰেদি ইমান ৰাজনৈতিক ধুমুহা নবলিলহেঁতেন আৰু অসমৰ জনগণেও আজিৰ এই পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা উপনীত হৈ এনেকৈ নিকাৰ ভুগিব নালাগিলহেঁতেন। এইখিনিতে মোৰ অগ্ৰজ প্ৰতিম শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বৰ আন এটা দিশ মই বাৰুকৈয়ে অনুভৱ কৰোঁ। সেইটো হৈছে তেখেতৰ স্পষ্টবাদিতা আৰু সৎসাহস। সেই সময়ত এই লেখকে জনতা পাৰ্টিৰ যিটো বিষয়বাবত কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰি আছিল তেওঁক অসমৰ এগৰাকী বিশিষ্ট ৰাজনীতিকৰ পৰামৰ্শ ক্ৰমে সেই বিষয়বাবৰপৰা আঁতৰ কৰি কাৰ্যকৰী সমিতিতো ৰখা নাছিল। সেই কথাষাৰ সেই বিশিষ্ট নেতাজনৰ মুখৰ আগতে শ্বেখ চাহাবে কৈছিল, সেই বৈঠকত আমিও উপস্থিত আছিলোঁ। সিদিনা গধূলি সময়ত তেখেত মোৰ ঘৰলৈ আহি মোক তালৈ মাতি লৈ গৈছিল আৰু বৈঠকত পিছত তেখেতে মাক ঘৰলৈ আহিবলৈ নিদি তেখেতৰ ঘৰলৈ মাতি লৈ গৈছিল। সেইদিনা নিশা তেখেতৰ ঘৰত আমি দুয়োজনে বহুৰাতিলৈকে ৰাজনৈতিক আলোচনা কৰিছিলোঁ। তেখেতৰ লেখিয়া স্পষ্টবাদিতা আৰু সৎ সাহস to call spade a spade কাচিৎহে দুই-এজন লোক ক্ষেত্ৰত পোৱা যায়।

কোনো প্ৰকাৰৰ দুৰ্নীতিয়ে তেখেতকযে স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে সেয়া সৰ্বজন বিদিত। এবাৰ বৰ্তমান সমাজ জীৱনত চলি থকা ৰাজনৈতিক দুৰ্নীতিৰ বিষয়ে আমাৰ লগত আলোচনা চলি থাকোঁতে তেখেতে কৈছিল—"বৰ্তমানৰ ৰাজনৈতিক পথাৰখন দুৰ্নীতিয়ে এনেকৈ গ্ৰাস কৰি পেলাইছে যে কোনো ভাল আৰু সৎ প্ৰকৃতিৰ মানুহে ৰাজনীতি কৰিব নোৱাৰা হৈছে।" তেতিয়া আমি তেখেতক সুধিছিলোঁ—"আপুনি দেখোন এজন ভাল মানুহ আপুনি কেনেকৈ ৰাজনীতিত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰি আছে ?" (সেই সময়ত তেখেত অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদত অধিষ্ঠিত হৈ

আছিল) তাৰ উত্তৰত তেখেতে কৈছিল, "কিবা এটা ঠৌত আহি গ'লোঁ, ভৱিষ্যতে আৰু আশা নাই।" ১৯৮৫ চনৰপৰা তেখেতে ৰাজনীতিত কোনো সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই। কোনো প্ৰকাৰৰ দুৰ্নীতি আৰু সাংম্প্ৰদায়িকতাৰ লগত জড়িত থকাহ'লে সেই অৱস্থা নহ'লহেঁতেন।

বৰ্তমান ৰাজনৈতিক পথাৰত বিচৰণ কৰি থকা নেতাসকলৰ বিষয়ে তেখেতৰ সম্যক জ্ঞান আছে। বিশেষকৈ অসমৰ ৰাজনৈতিক নেতাসকলক তেখেতে হাড়ে-হিমজুৱে জানে। আমি কেতিয়াবা কোনো এজন ৰাজনৈতিক নেতাৰ বিষয়ে দুৰ্নীতি বিষয়ক মন্তব্য কৰিলে তেখেতে এনে বহুতো নেতাৰ বিষয়ে তথ্য সহ বহুতো দুৰ্নীতিত জড়িত থকাৰ বিষয়ে আমাক জানিবলৈ দিয়ে অৱশ্যে দুই এজন নেতাৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে আমাৰ মন্তব্যতে হয়ভৰ দিয়ে। সেয়ে কোন ৰাজনৈতিক নেতা কিমানখিনি দুৰ্নীতিত জড়িত হৈ আছে তাৰ সঠিক তথ্য জানিবলগীয়া হ'লে আমি তেখেতৰ ওচৰ চাপোঁ আৰু তেখেতৰ মন্তব্যকে চূড়ান্ত বুলি গণ্য কৰোঁ।

শেখ চান্দ মহম্মদৰ ব্যক্তিত্বৰ আৰু এটা ডাঙৰ দিশ আছে। সেইটো হৈছে— তেখেতে নিজৰ অতি আপোনজন আৰু বিশিষ্ট বন্ধুৰ বিপক্ষেও কটু সমালোচনা কৰিবলৈ সংকোচ বোধ নকৰে। ১৯৬৯ চনত এবাৰ আমাৰ জনগণতান্ত্ৰিক দলৰ কাৰ্যকৰী সমিতিৰ বৈঠকত তেখেতে আমাৰ দলৰ শীৰ্ষস্থানীয় নেতাজনক সমৰ্থন জনাই আমাৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ ভাষাত মন্তব্য কৰিছিল। বিষয়টো আছিল ১৯৭২ চনত অনুষ্ঠিত হোৱা নিৰ্বাচনত ৰাজনৈতিক জোঁট বান্ধিবলৈ আমি কেইজন মান প্ৰতিক্ৰিয়াশীল নেতা আৰু কেইজনমান প্ৰাক্তন প্ৰগতিশীল নেতাৰ লগত অনানুষ্ঠানিকভাৱে আলোচনা কৰিছিলোঁ কাৰ্য্যকৰী সমিতিৰ কোনো সিদ্ধান্ত নোহোৱাকৈ। সেই সময়ত আমি তেনেকৈ আলোচনা চলোৱাটো ঠিক হোৱা নাছিল সঁচা, কিন্তু পিছত কংগ্ৰেছ (সা) ভাৰতীয় ক্ৰান্তি দল, জনসংঘ লোকদল আদিয়ে চন্দ্ৰ শেখৰৰ নেতৃত্বাধীন তথাকথিত প্ৰগতিশীল নেতাসকলৰ লাগি জয় প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ পৰামৰ্শমত জনতা পাৰ্টি গঠন কৰি কংগ্ৰেছক শোচনীয়ভাৱে পৰাস্ত কৰি ক্ষমতালৈ আহিছিল আৰু আঞ্চলিকতাবাদী জনগণতান্ত্ৰিক দলেও তাত যোগদান কৰিছিল তথাপি আমাৰ অগ্ৰজ প্ৰতীম শেখ চান্দ মহম্মদৰ কটু সমালোচনা মই মুৰপাতি মানি লৈছিলো।

বেয়া দেখিলে তেখেতে নিজৰ আপোনজনকো কাঠৰ ভাৱে সমালোচনা কৰিব পাৰে। সাধাৰণ বিচাৰ-বুদ্ধিৰ বিবেচনা কৰিলে তেওঁক তেনে কাৰ্যৰ বাবে বহুতে হয়তো সমালোচনা কৰিব। কিন্তু তাত তেওঁৰ মহত্ত্ব ফুটি উঠাৰ যথেষ্ট আছে। সেয়ে তেওঁ আমাৰ আগত কথা প্ৰসঙ্গত এদিন কৈছিল। "মই প্ৰকৃত অৰ্থত শেখ চান্দ মহম্মদ হৈ থাকিবলৈ বিচাৰোঁ" ইয়াৰ অৰ্থ সুদূত প্ৰসাৰী আৰু বিস্তৃত।

লেখক বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ আৰু বজালী কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ।

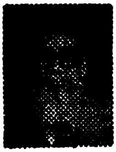

দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল)ত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

নবেন দত্ত

পাতনিতে শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ৬৯ তম জন্মদিন উপলক্ষে তেওঁৰ কৰ্মময়, বৰ্ণময় সুদীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰি চান্দ মহম্মদ সম্বৰ্ধনা গ্ৰন্থ সমিতিলৈ উপৰোক্ত শিৰোনামাত এটি নিবন্ধ লিখিবলৈ যোগাযোগ কৰা বাবে সংশ্লিষ্ট সকলোলৈ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

বৰ্ণাঢ্য জীৱনৰ অধিকাৰী শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। তেওঁৰ কৰ্মজীৱন ক্ৰীড়াঙ্গন, শিক্ষালয়, বিচাৰালয়, গাঁওসভা, স্কুল পৰিচালনা সভা, বিধান সভা, আন্তৰ্জাতিক কমনৱেল্‌থ সন্মিলন আৰু চেমিনাৰ আৰু বৰ্তমানে মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ বিয়পি আছে।

চান্দক মই গৰ্ডন হাইস্কুলৰ তলৰ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ অৱস্থাৰপৰাই জানো। তেওঁৰ সম্বন্ধীয় ককায়েক তাজেৰুদ্দিন আহমেদ আছিল মোৰ সহপাঠী, সহ-খেলুৱৈ আৰু অন্তৰঙ্গ বন্ধু। এই সূত্ৰেই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মোৰ পৰিচিত আৰু মোৰ সোদৰ সদৃশ। মৰম লগা চেহেৰা আৰু সুস্বাস্থ্যৰ অধিকাৰী চান্দ আছিল অমায়িক, সুশৃংখল, সদাচাৰী, সৎসাহসী আৰু নিয়মানুৱৰ্তী। আছিল তেওঁ খেল-ধেমালিত শৈশৱত আৰু আগৰণুৱা। স্কুলৰ চাৰিসীমাৰ বাহিৰৰ কাম-কাজতো তেওঁ অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। 'যি মূলা বাঢ়ে তাৰ দুপতীয়াতেই চিন' কথাষাৰ চান্দৰ জীৱনত আখৰে আখৰে প্ৰযোজ্য।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ হিচাপে লগ পোৱাৰ উপৰিও কৰ্মজীৱনৰ ৰ'দ-কাঁচলিত হাইস্কুলৰ শিক্ষক হিচাপে লগ পাইছোঁ দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল)ত আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনত লগ পাইছোঁ অসম বিধান সভাৰ প্ৰথমে উপাধ্যক্ষ, পিছত অধ্যক্ষ্য হিচাপে ১৯৭৮ আৰু ১৯৭৯ চনত। লেখকেও ১৯৭৮ চনত নলবাৰী সমষ্টিপৰা অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হৈ প্যানেল অৱ্ চেয়াৰম্যানৰ অন্যতম সদস্য আছিলোঁ। বিধান সভাৰ সদস্যসকলে লেখকক সৰ্বাধিক ভোটত নিৰ্বাচিত কৰি গুৱাহাটী ইউনিভাৰ্চিটি কোৰ্টৰ সদস্য হিচাপে পঠাইছিল। বহু স্মৃতি বিজড়িত হৈ আছে ৬ষ্ঠ সাধাৰণ নিৰ্বাচনত গঠিত এই বিধান সভাৰ চাৰি বছৰীয়া কালছোৱাত অসমৰ জনজীৱন বিধ্বস্ত হোৱা উত্তাল দিনবোৰৰ।

এই চাৰি বছৰীয়া কালছোৱাত চাৰিজন মুখ্যমন্ত্ৰী ক্ৰমে গোলাপ বৰবৰা, যোগেন হাজৰিকা, কেশৱ গগৈ আৰু আনোৱাৰা টাইমূৰে অতি কম কম সময়ৰ বাবে কাৰ্য

নিৰ্বাহ কৰিবলগীয়া হৈছিল। অসমৰ বিদেশী বিতাৰণ আন্দোলনৰ তুঙ্গাবস্থাত এই তাৎপৰ্যপূৰ্ণ ঐতিহাসিক বিধান সভা ভঙ্গ হৈছিল ১৯৮২ চনত। সেই আন্দোলনে কঢ়িয়াই অনা দুৰ্দিনৰ আজিকোপতি অৱসান হোৱা নাই। অলপ বিষয়ান্তৰ হ'লেও কথাখিনি অপ্ৰাসঙ্গিক নহ'ব বুলিয়েই উপস্থাপন কৰা হ'ল।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল)ত শিক্ষক হিচাপে লগ পোৱাৰ বিষয়ে লেখকে আগতেই উল্লেখ কৰি আহিছে। ১৯৫৩ চনৰ নবেম্বৰ মাহত তেওঁ দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল)ত সহকাৰী শিক্ষক হিচাপে নিযুক্তি লাভ কৰি ১৯৫৪ চনৰ জুলাই মাহলৈ সেই স্কুলত শিক্ষকতা কৰে। মাথোঁ ৮ মাহ কাল শিক্ষকতা কৰি তেওঁ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ কৰ্ম জীৱনৰ পাতনি মেলে। শিক্ষক হিচাপে তেওঁ আছিল দায়বদ্ধ শিক্ষক। নিয়মীয়াকৈ স্কুললৈ আহি নিয়মীয়াকৈ পাঠদান কৰা আছিল তেওঁৰ দায়বদ্ধ জীৱনৰ বৈশিষ্ট্য। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক সৌহাৰ্দপূৰ্ণভাৱে মৰমেৰে শিক্ষাদান কৰিছিল। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে নুবুজা কথা বুজিবলৈ তেওঁক বাৰে বাৰে প্ৰশ্ন কৰাৰ সাহস পাইছিল। স্কুল বিলাকত এনেকুৱা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী আছে যিসকলে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে প্ৰশ্ন কৰিলে বিৰক্তি অনুভৱ কৰে আৰু তীৰ্যক মন্তব্য দিয়ে। এনে ক্ষেত্ৰত ছাত্ৰ-শিক্ষক সম্পৰ্কৰ দূৰত্ব বাঢ়ে আৰু সাধাৰণ ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে শিক্ষালাভত নানা আহুকালৰ সৃষ্টি হয়।

শিক্ষাদানৰ উপৰিও স্কুলৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠান আৰু সভা-সমিতিত চান্দে সক্ৰিয়ভাৱে যোগদান কৰি শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকললৈ সহায়-সহাযোগিতা আগ বঢ়াইছিল। স্কুলৰ খেল-ধেমালি, গীত-মাত-নাট, তৰ্কসভা আদিত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক উৎসাহিত কৰি তেওঁ সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল) দেশৰ স্বাধীনতাৰ উষা লগ্নতেই শিক্ষাসেৱী বিশিষ্ট সাহিত্যিক সাহিত্যৰত্ন হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱাৰ বৰেণ্য দানেৰে ১৯৫০ চনত প্ৰতিষ্ঠিত হয়। সেই উষালগ্ন আছিল পৰাধীনতাৰ এন্ধাৰ নাশি স্বাধীনতাৰ নব প্ৰভাত প্ৰতিভাত কৰাৰ প্ৰত্যাশাৰ দিন। এই স্কুল প্ৰতিষ্ঠাৰ সময়লৈকে স্বাধীন ভাৰতৰ শিক্ষানীতিৰ দিশ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰাৰ বাবে দুটা আয়োগ গঠিত হৈছিল ৰাধাকৃষ্ণণ আয়োগ আৰু মুদানিয়াৰ আয়োগ। মুদানিয়াৰ আয়োগৰ পৰামৰ্শ মৰ্মে সকলো হাইস্কুল পৰ্যায়ক্ৰমে উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুললৈ উন্নীত কৰাৰ কাম চৰকাৰে আৰম্ভ কৰিছিল। দুঃখৰ বিষয় মুদানিয়াৰ আয়োগ গঠিত হোৱাৰ আজি সাতচল্লিছ বছৰ পাছতো বেছিভাগ উচ্চ মাধ্যমিক স্কুল উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুললৈ উন্নীত নহ'ল। তাৰ পিছত ১৯৬৪ চনত কোঠাৰি আয়োগ গঠিত হয়। ১৯৮৬ চনৰপৰা নতুন শিক্ষানীতি প্ৰচলিত হৈ আছে। কিন্তু পৰিতাপ আৰু গভীৰ উদ্বেগৰ বিষয় যে পৃথিৱীৰ ভিতৰতেই আটাইতকৈ বেছি নিৰক্ষৰ ভাৰতবাসী আৰু বৰ্তমানে আন্তৰ্জাতিৰ শ্ৰমিক সন্থাৰ (ILO) প্ৰতিবেদন

মতে ৫০% দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকো ভাৰতবাসী। স্বাধীনতাৰ নব প্ৰভাতৰৰ প্ৰত্যাশা বাস্তবায়িত হ'বলৈ হয়তো বহুদূৰ বাট বুলিব লাগিব !

শ্বেখ চান্দ মহম্মদে এল. এল. বি. ডিগ্ৰী লোৱাৰ আগতেই দেৱীৰাম পাঠশালা (হাইস্কুল)ত কৰ্ম জীৱনৰ পাতনি মেলি দেশীয় আৰু আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰলৈ কৰ্মক্ষেত্ৰ সম্প্ৰসাৰিত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তেওঁৰ কৰ্মৰাজিয়ে সময় বালিত পদচিহ্ন ৰাখি নতুন পুৰুষ আৰু ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মক দেশৰ প্ৰগতি, ঐক্য-সংহতি, সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতি আৰু ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত নিশ্চয় বাট দেখুৱাব পাৰিব। চান্দ চন্দ্ৰমাৰেই আকৰ। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ দীৰ্ঘজীৱী হওঁক।

বিশিষ্ট বাঁওপন্থী নেতা, ৰাজনীতিবিদ আৰু সমাজসেৱক শ্ৰীদত্ত সকলো ধৰণৰ লোকৰ মাজত সমানেই প্ৰিয়।

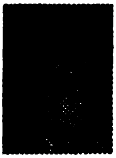

"শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজন"

শ্ৰীকবেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ তালুকদাৰ

অসমীয়া মানুহ সদায় অতিথি পৰায়ণ আৰু খুব সহজ-সৰল বুলি এটা জনৰব আছে। ইয়াৰ মাজতো দুষ্ট চৰিত্ৰৰ চকু চৰহা কুটিল স্বভাৱৰ দুই-চাৰিটা মানৱ দেহৰ আকৃতি লৈ জন্তুৰ আচৰণ কৰা লোকো নথকা নহয়। আনৰ ভাল দেখিব নোৱৰা আনকি উন্নতিত বিঘি পথালি দিয়া, আনক স্বীকৃতি দিব নোখোজা কু-অভিপ্ৰায়ৰ কুৎসিত চৰিত্ৰৰ মানুহ দুই-চাৰিটাই সমাজক কলুষিত কৰা দৃষ্টান্তও আছে। এনে চৰিত্ৰৰ লোকক কুকৰ্মৰ বাবে সমাজে এঘৰীয়া কৰি ৰখাও দেখা যায়। ভালে-বেয়া বিচাৰ সমাজৰ তুলাচনীত নিৰ্ধাৰিত কৰা হয়। সাধাৰণতে জীৱিত কালত মানুহ এজনক প্ৰশংসা কৰা আৰু জীৱনী লিখা প্ৰয়োজনবোধ কৰা নহয়। আমাৰ সমাজত মৃত্যুৰ পিছত ব্যক্তিত্ব সম্পন্ন মানুহ এজনক খুব প্ৰশংসা কৰি কাকতে-পত্ৰই আলোচনী আদিত তেখেতৰ কৰ্মময় জীৱন আলোকপাত কৰা হয়। দৰাচলতে জীৱিত কালতে কিছু সত্য আৰু সঁচা জনা কথা লোকসমাজত প্ৰচাৰ কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে। সজ গুণৰ অধিকাৰী ব্যক্তিত্ব সম্পন্ন লোক এজনক সমাজত স্বীকৃতি দিয়া আমাৰ কৰ্তব্য। এনেবোৰ লিখনিৰ মাজেৰে কথাবোৰ জানি আন বহুতে উপকৃত হ'ব পাৰে আৰু এনে ব্যক্তিক শ্ৰদ্ধা আৰু ভক্তি জনাবৰ সুবিধা হয়।

আজি যিজন ব্যক্তিৰ বিষয়ে মই লিখিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ সেইজন হ'ল ১৯৩১ চনৰ ১ মাৰ্চ তাৰিখ নলবাৰী জিলাৰ মুকালমুৱা গাঁৱত জন্ম গ্ৰহণ কৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। মোতকৈ প্ৰায় দহ বছৰ ডাঙৰ যদিও ৰাজনৈতিক জীৱনৰ মাজেৰে মোৰ পৰিচয়। এই ব্যক্তিজন প্ৰচাৰ বিমুখ, কিন্তু অক্লান্ত পৰিশ্ৰমী আৰু কৰ্তব্য পাৰায়ণ তেখেতৰ নাম শুনি আছিলোঁ যদিও পৰিচয় ঘটিছিল ১৯৭৮ ইং চনৰ কোনোবা এটা তাৰিখত (মনত নাই) বৰভাগ কলেজৰ শিক্ষক জিৰণি চ'ৰাত। বৰক্ষেত্ৰী বিধান সভা সমষ্টিৰ জনতা দলৰ প্ৰাৰ্থী হিচাপে বৰভাগ কলেজৰ শিক্ষকসকলৰ লগত দুষাৰ কথা পাতিম বুলি আহিছিল। তেখেতৰ কথা-বতৰা মই খুব মনদি শুনিছিলোঁ আৰু মানুহজনৰ প্ৰতি মোৰ এটা আকৰ্ষণ হৈছিল। এখেত বৰ মিষ্টভাষী আৰু এবাৰ পৰিচিত হ'লে বন্ধু হৈ পৰে। সেই বছৰে তেখেত বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা বিধায়ক নিৰ্বাচিত হয়। আৰু ১৯৭৯ ইং চনৰ ৭ নবেম্বৰৰপৰা অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ পদত অধিষ্ঠিত হয়। জনতা দল ভাঙোনমুখী হোৱাৰ লগে লগে এখেতে ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছত যোগদান কৰে। ১৯৮৩ ইং চনৰ বিধান সভা নিৰ্বাচনত ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ

প্ৰাৰ্থী হৈ ২য় বাৰৰ বাবে জয়ী হৈ পুনশ্চঃ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে নিৰ্বাচিত হয় আৰু ১৯৮৬ ইং চনলৈ কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰে। অধ্যক্ষ হৈ থাকোঁতে বহুবাৰ সমষ্টিৰ উন্নয়নৰ কামত মই তেখেতৰ সান্নিধ্যলৈ আহি মানুহজনৰ ব্যক্তিত্ব উপলব্ধি কৰিছিলোঁ। তেখেতৰ মুখৰপৰা শিক্ষা, অসমীয়া সমাজ, বিদেশৰ সমাজ আদিৰ বিষয়ে বহুকথা জানিব পাৰিছিলোঁ। মোৰ উপলব্ধি হৈছিল শেখ চান্দ মহম্মদ সমাজ সংস্কাৰৰ এজন অগ্ৰণী লোক আৰু অসমীয়া ভাষা, সংস্কৃতি, শিল্প-কলাক ভাল পোৱা বিশেষ ব্যক্তি। তেখেতৰ কথাৰ মাজত প্ৰকাশ পাইছিল জাতীয় চেতনাৰ প্ৰতি থকা গভীৰ টান। ডেকা কালৰপৰা বৰ সাহসী আৰু উদ্যোগী, সমাজ সংগঠক হিচাপে বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলত তেখেতৰ এটা নাম আছে। শিক্ষা আৰু শিক্ষিতৰ প্ৰতি তেওঁৰ আগ্ৰহ আৰু শ্ৰদ্ধা অপৰিসীম। সেয়েহে তেখেতৰ জন্মস্থান মুকালমুৱাত ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুল প্ৰতিষ্ঠা কৰি নিজে তাত চাৰি বছৰ কাল প্ৰধান শিক্ষক হিচাপে কাম কৰিছিল। উক্ত স্কুলৰ পৰিচালনা কমিটিৰ সভাপতি হিচাপে একেৰাহে সোতৰ বছৰ কাল থাকি স্কুলখনৰ উন্নয়নত অৰিহণা যোগাইছিল। এখেতৰ দিনতে ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখন উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুললৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে আৰু এই অঞ্চলৰ ভিতৰত নামজ্বলা স্কুল হিচাপে পৰিগণিত। পৰীক্ষাৰ ফলাফল উৎকৃষ্টমানৰ। এইখন স্কুলৰ অধ্যক্ষ শ্ৰীপ্ৰফুল্ল মেধিৰ শিক্ষা আৰু প্ৰশাসনিক দক্ষতা শলাগীবলগীয়া। এইখন স্কুল সকলোৰে বাবে আদৰ্শৰ স্কুল। বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলত শেখ চান্দ মহম্মদ বৰ প্ৰিয় ব্যক্তি। জনপ্ৰিয়তাৰ বাবে মুকালমুৱা গাঁও পঞ্চায়তৰ সভাপতি হিচাপে নিৰ্বাচিত হৈছিল। তেখেত মুকালমুৱা আঞ্চলিক প্ৰগতি সংঘৰ সভাপতি হিচাপেও নিৰ্বাচিত হৈছিল। সৰু কালৰপৰা বিপ্লৱৰ মন্ত্ৰণা ৰচনা কৰা এজন সুদক্ষ কৰ্মী। পুঁজিপতি আৰু সামন্তবাদীৰ বিৰুদ্ধে ডেকা কালৰপৰা তীব্ৰ প্ৰতিবাদ জনাই আহিছে। সমাজ সংস্কাৰৰ বাবে আগবাঢ়ি অহা এজন অগ্ৰণী লোক। শেখ চান্দ মহম্মদ অতি সহজ-সৰল, নিৰ্জু আৰু সহনশীল ব্যক্তি হিচাপে সকলোৰে পৰিচিত। স্কুলীয়া জীৱনৰপৰা সুদক্ষ খেলুৱৈ হিচাপেও প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছিল। নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়ি থকা সময়ত ১৯৪৬, ১৯৪৭ আৰু ১৯৪৮ ইং চনত ক্ৰমে ক্ৰিকেট কেপ্তেইন, ফুলটবল কেপ্তেইন আৰু ভলীবাল কেপ্তেইন হিচাপে দল পৰিচালনা কৰিছিল। কৃতী খেলুৱৈ আৰু সাংগঠনিক কৰ্ম ক্ষমতা পঢ়াদিনৰপৰাই লগ বন্ধুসকলে জানে। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আইন কলেজৰ ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদক হিচাপে নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৫৮-৫৯ ইং চনত কলিকতাত অনুষ্ঠিত আন্তঃবিশ্ববিদ্যালয় টুৰ্নামেণ্টত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় ক্ৰিকেট দলৰ মেনেজাৰ হিচাপে যোগদান কৰিছিল। ১৯৫৯-৬০ ইং চনত সৰ্বভাৰতীয় স্কাউট সমাৰোহ উৎসৱ জয়পুৰলৈ উত্তৰ-পূব ৰেলওৱে দৰ্শৰ অধিনায়ক হিচাপে নেতৃত্ব দিছিল।

বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা সময় চোৱাত তেখেতৰ কৰ্মৰ তৎপৰতা আৰু শীঘ্ৰে সিদ্ধান্ত ল'ব পৰা দক্ষতা সকলোৱে জনে। শেখ চান্দ মহম্মদ বৰ ৰসিক ব্যক্তি

আৰু প্ৰত্যুৎপন্নমতিতাৰ বাবে সকলোৰে বন্ধু আৰু তলতীয়া কৰ্মীৰ বৰ প্ৰিয়। এনেকুৱা নিৰহংকাৰী কৰ্মময় জীৱন যাপন কৰা লোক সমাজত বিৰল। এখেতে অমানবীয় কাৰ্যক সদায় ঘৃণাৰ চকুৰে চায়। মানবীয়তাবাদী আৰু মানব প্ৰেমক জীৱনৰ আদৰ্শ হিচাপে লোৱা ব্যক্তি চান্দ মহম্মদ। এখেতে সদায় সকলোকে সদুপদেশ দিয়ে। ঈশ্বৰ আল্লাক বিশ্বাস ৰাখিবলৈ কয়। ৰাজনীতিলৈ অহাৰ আগতে ১৯৬৬ ইং চনৰ পৰা ১৯৭৮ ইং চনলৈ গুৱাহাটীৰ আদালতত ওকালতি কৰি সুদক্ষ উকীল হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল। সেই সময়ছোৱাত এখেতৰ বিশেষ ব্যক্তিত্ব গুণৰ বাবে উকীল সন্থাৰ সহকাৰী সম্পাদক হিচাপেও নিৰ্বাচিত হৈছিল। তেখেতৰ নিজ কৰ্মদক্ষতা আৰু বিচক্ষণ বুদ্ধিমত্তাৰ বাবে শ্ৰেষ্ঠ উকীল হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। ৰাজনীতি এৰি পুনৰাই ওকালতি জীৱনলৈ ঘূৰি আহিল। ১৯৮৬ ইং চনৰপৰা ১৯৯৩ ইং চনলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ জ্যেষ্ঠ চৰকাৰী অধিবক্তা হিচাপে গুৱাহাটীৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ত কাম কৰিছিল। তাৰোপৰি চুপ্ৰিম কোৰ্টৰো এজন জ্যেষ্ঠ অধিবক্তা আছিল। নিষ্ঠা, কৰ্তব্য পৰায়ণতা আৰু অধ্যৱসায়ৰ গুণত দোপত দোপে উঠি জীৱন সাৰ্থক কৰিব পাৰিছে। বৰ্তমানেও ১৯৯৬ ইং চনৰপৰা এখেতে মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি আছে। একনিষ্ঠ, সততা, সৰলতা আৰু গাম্ভীৰ্যপূৰ্ণ স্বভাৱৰ বাবে ব্যক্তিজন অকল আমাৰে নহয় অসমবাসী সকলোৰে বৰ প্ৰিয়। তেখেতৰ দিনত বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিত বহুতো উন্নয়নমূলক কাম হৈছিল। আজি দুবছৰমান আগত এখন বিয়াত প্ৰায় দুঘণ্টামান সময় এখেতৰ লগত কটালোঁ আৰু উক্ত সময়ছোৱাত তেখেতৰ কথা-বতৰা, বিদেশলৈ যোৱা ভ্ৰমণৰ অভিজ্ঞতা আদি শুনি মুগ্ধ হৈছিলোঁ। তেখেতে আক্ষেপ কৰি কয় যে প্ৰচলিত সমাজ ব্যৱস্থাত ন্যায় পোৱা নাযায়। যুগৰ উপৰি যুগ বাগৰি গৈছে। পৰিৱেশ পৰিস্থিতিৰ আমূল পৰিবৰ্তন ঘটিছে। সমাজত বৰ্তমান স্নেহ-মমতা, সততা শালীনতাবোধ, ত্যাগ নাইকিয়া হ'ব ধৰিছে। আমাৰ দেশৰ অৰ্থনৈতিক দুৰ্দশাগ্ৰস্ত সমস্যা, কামনা-বাসনাই মানুহক অক্টোপাছৰ দৰে আৱৰি ধৰিছে। এনে পৰিস্থিতিত নিকা সমাজ গঠনৰ বাবে সমাজ সচেতক ব্যক্তিৰ সৃষ্টিৰ প্ৰয়োজন হৈছে।

এখেত অধ্যক্ষ হৈ থাকোঁতে পৃথিৱীৰ বহুতো দেশ ভ্ৰমণ কৰি অভিজ্ঞতা অৰ্জন কৰিছে। তেখেতে ১৯৭৯ ইং চনত নিউজিলেণ্ডৰ ওৱেলিংটন চহৰত অনুষ্ঠিত হোৱা প্ৰজাতন্ত্ৰ শাসন বিলাতৰ মহাসভাত (Commonwealth Parliamenyary Conferences) যোগদান কৰিছিল। আৰু তাত বক্তৃতা প্ৰদান কৰি নিজৰ দক্ষতা আৰু কৃতিত্ব অৰ্জন কৰিছিল। ১৯৮০ ইং চনত জাম্বিয়াৰ লুচাকাত, ১৯৮২ ইং চনত বাহামাছৰ নাছাওত, ১৯৮৪ ইং চনত ম্যানদ্বীপৰ ডগলচত আৰু ১৯৮৫ ইং চনত কানাডাৰ শশকাট্‌ষিৱনত ভাৰতৰ সদস্য হিচাপে অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। তেখেতে ১৯৮০ ইং চনত লণ্ডনত অনুষ্ঠিত হোৱা প্ৰজাতন্ত্ৰ শাসন মহাসভাৰ আলোচনা চক্ৰত

যোগদান কৰিছিল। উক্ত সভাত চান্দ মহম্মদৰ ভাষণ আৰু পৰামৰ্শ শুনি আন আন দেশৰ সদস্যসকলে প্ৰশংসা কৰিছিল। এখেত প্ৰজাতন্ত্ৰ শাসন মহাসভাৰ গঠিত হোৱা কাৰ্যকৰী কমিটিৰ সদস্য হিচাপে এছিয়া মহাদেশক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও তেখেতে ভ্ৰমণ কৰা দেশসমূহ হ'ল হংকং, চিডনী, ওৱাকলেণ্ড, ছিঙ্গাপুৰ, বেংকক, পেৰিছ, ৰোম, ফ্ৰেঙ্কফাৰ্ট, নাইৰোবি, ডৰ-ই চালাম, আদিচ আবাবা, লুছাকা, কইৰো কুৱেইট, ডুবাই, জেনেভা, লচ্-এঞ্জেলচ, টোকিও, বাগদাদ, মক্কা, নিউইয়ৰ্ক, ওৱাছিংটন, মস্কো, নাচাউ আদি। বিদেশ ভ্ৰমণৰ জ্ঞানপুষ্ট অভিজ্ঞতাই কঢ়িয়াই আনিছে তেখেতৰ অন্তৰত এখন সোণৰ ভাৰত গঢ়াৰ সপোন। এখেত এজন সমাজ সচেতক ব্যক্তি। ডেকা কালৰপৰা বিভিন্ন ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান, প্ৰতিষ্ঠানৰ লগত জড়িত। অসমৰ বৰ্তমান দুখলগা পৰিৱেশ পৰিস্থিতিৰ বাবে মাজে-সময়ে বৰ আক্ষেপ কৰে। কেনেকৈ পৰিবৰ্তন অনা যায় তাৰ চিন্তাত মন বৰ ব্যাকুল। গান্ধী দৰ্শনৰ প্ৰতি তেওঁ সদায় আনুগত্য প্ৰকাশ কৰিছে। লিখনিৰ মাজেৰে তেখেতলৈ হিয়াভৰা শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰি দীৰ্ঘায়ু জীৱন কামনা কৰিছোঁ। "জয়তু অসম মাতৃৰ সন্তান শেখ চান্দ মহম্মদ।"

শ্ৰীকবেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ তালুকদাৰ দমদমা মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ

আজীৱন প্ৰতিবাদী কণ্ঠ

মহঃ ইয়াৰ আলি

হাদিছ শাস্ত্ৰত বিশ্বনবী হজৰত মহম্মদ (ছঃ)ৰ এটা বিখ্যাত উক্তি আছে। তেখেতে কৈছিল—"তোমালোকৰ কোনোৱে কিবা অসৎ অবৈধ কাম হোৱা দেখিলে তাক শক্তিৰে দমন কৰিব লাগে, যদি তেনে শক্তি নাথাকে তেন্তে মুখেৰে বুজনি দি সংস্কাৰ কৰিব লাগে আৰু যদি এই পৰিমাণো শক্তি নাথাকে তেনেহ'লে অন্তৰেৰে সেই কৰ্মক বেয়া পাব লাগে ; অৱশ্যে ই হৈছে ঈমানৰ (ধৰ্ম বিশ্বাস) সৰ্বনিম্ন স্তৰ।"

এই হাদিছৰ আলোকত বিচাৰ কৰিলে আজীৱন প্ৰতিবাদী কণ্ঠৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদক আমি এজন "উৎকৃষ্ট শ্ৰেণীৰ ঈমানদাৰ" বুলি গণ্য কৰিব লাগিব। সৰুকালত ভবালোক নামেৰে জনজাত শ্বেখ চান্দ মহম্মদে অন্যায় কাৰ্য দেখিলে তাৰ প্ৰতিৰোধ কৰো কেনেকৈ সাহসেৰে আগবাঢ়ি আহিছিল তাৰ বহুত কাহিনী বয়োবৃদ্ধলোক, তেওঁৰ সমনীয়া বন্ধুবৰ্গৰ মুখত শুনা যায়। আমি নিজেও তেওঁৰ সৎসাহসৰ বহু ঘটনা সম্পৰ্কে অৱহিত। তাৰে কেইটামান ঘটনা এই নিবন্ধত উল্লেখ কৰা হ'ল।

১। যি মূলা বাঢ়িব তাৰ দুপাততে চিন।

ভবালোকৰ বয়স তেতিয়া পাঁচ কি ছয় বছৰ। চোতালত বিক্ৰী মৰাপাটৰ জোখ-মাপ চলি আছে। ওচৰতে লাইদা ঠাকুৰ আৰু পিতৃ অনাদাৰ আলী বহি কথা কৈ আছে। মৰাপাট জোখ কৰি থকা মানুহজনে কিমান পাল্লা জোখ কৰিলে তাক মুখে মুখে শব্দ কৰি কৈ আছে আৰু ঠিক যোল্ল যোল্ল বুলি কোৱাৰ লগে লগে ওচৰতে জোখ মাপৰ ৰেহৰূপ চাই থকা শিশু ভবালোকে চিঞৰি উঠিল "যোল্ল নহয়, যোল্ল নহয়, পোন্ধৰহে।" কথাষাৰৰ প্ৰতি কাণ নকৰি মানুহজনে মৰাপাট জুখিয়েই থাকিল। কিন্তু ঋজু মনৰ শিশু ভবালোকে কথাটো সহজভাবে ল'ব নোৱাৰিলে। তৎক্ষণাৎ পাল্লাখনৰ জৰীত ধৰি মানুহজনক কৈ উঠিল, জোখত ভুল হৈ গৈ আছে। যোল্ল নহয়, পোন্ধৰ পাল্লাহে।" অগত্যা পিতৃ অনাদাৰ আলীয়ে মৰাপাটখিনি পুনৰ জুখিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। পুনৰ মৰাপাট খিনি জুখি লোৱা হ'ল আৰু শিশু ভবালোকৰ কথাটোৱেই সঠিক বুলি প্ৰতিপ্ৰন্ন হ'ল। লাইদা ঠাকুৰে ল'ৰাটোৰ পিনে ক্ষণিক কাল চাই থাকিল আৰু বহাৰপৰা উঠি আহি ভবালোকৰ মূৰত হাত দি অশীৰ্বাদ দিলে—"বোপা, ভৱিষ্যতে তুমি এজন হিচাপি মানুহ হ'বা।"

২। দেশতকৈ বৃত্তি ডাঙৰ নহয়—

৪২ চনৰ গণ বিপ্লব। দেশৰ লগতে গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰসকলেও স্কুল বৰ্জন কৰিলে। স্বনামধন্য প্ৰধান শিক্ষক ৰায়চাহাব শ্ৰীমণিৰাম দাস বাবুয়ে বৃত্তিধাৰী

ছাত্ৰসকলক মতাই আনি ক'লে যে, বৃত্তি পোৱা ছাত্ৰসকলে স্কুললৈ নাহিলে বৃত্তিবোৰ কটা যাব। তৎক্ষণাৎ চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ চান্দ মহম্মদে কৈ উঠিল, "চাৰ দেশতকৈ বৃত্তি ডাঙৰ নহয়। বিদেশী চৰকাৰৰ বৃত্তি আমাক নালাগে। মহাত্মা গান্ধীৰ আদেশ মতেহে আমি শ্ৰেণী বৰ্জন কৰিছোঁ, আৰু চাৰ, বৃত্তিবোৰ কাটিলেও আমাৰ একো নহয়, ঘৰৰপৰা পইচা আনি পঢ়ি থাকিম।" এনে প্ৰতিবাদী কণ্ঠস্বৰে গুণী প্ৰধান শিক্ষকজনাক আনন্দ দিলে।

৩। নলবাৰীৰ ৰবিনহুড

১৯৪৫ চনৰ ঘটনা। চান্দ মহম্মদ তেতিয়া গৰ্ডন স্কুলৰ ছাত্ৰ। এদিন হোষ্টেলৰ তিনিজন ল'ৰাৰ সৈতে তেওঁ ৰেল লাইনৰ ওপৰেৰে খোজ কাঢ়ি গৈ আছিল। এনেতে এজন চিপাহীৰ মুখা-মুখি হ'ল। চিপাহীজনে ক'লে—"ঐ ল'ৰাহঁত তহঁতে এই নিষিদ্ধ এলেকাত কিয় ঘূৰা-ঘূৰি কৰি আছা ? দেশত কুটাঘাটমূলক কাৰ্য-কলাপ চলি আছে বুলি নাজান ? ব'ল তহঁত চিকিউৰিটি অফিচাৰৰ ওচৰলৈ যাব লাগিব। তেওঁ এৰি দিলেহে যাব পাৰিবি।" চিপাহীৰ কথা শুনি চান্দ মহম্মদে "ঐ বৃটিছৰ চুৰাচেলেকা কুকুৰ আমাক চিনি পোৱা নাই ?" বুলি কৈ চিপাহীক চৰ মাৰি বগৰাই দিলে আৰু হাতৰ ৰাইফলটো কাঢ়ি লৈ থানালৈ দৌৰ দিলে আৰু ৰাইফলটো তাত জমা দিলে। ইফালে দুষ্কৃতিকাৰীয়ে চিপাহীৰপৰা ৰাইফল কাঢ়ি লৈ যোৱা বুলি হুলস্থুল লাগিল। ষ্টেচন মাষ্টৰে লগে লগে থানালৈ ফোন কৰাত ভাৰপ্ৰাপ্ত বিষয়াই তেওঁলোকক আবদ্ধ কৰি ৰাখিলে।

নিমিষতে এই কথা চাৰিওফালে ৰাষ্ট্ৰ হৈ পৰিল। বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-শিক্ষক আৰু নলবাৰীৰ ৰাইজ গৈ থানাত হাজিৰ হ'ল বিদ্যালয়ৰ স্বনামধন্য প্ৰধান শিক্ষক ৰায় চাহাব মণিৰাম দাসৰ প্ৰচেষ্টাত তেওঁলোকক জামিনত মুক্ত কৰি লৈ আহে।

১৯৪৬ চনত কামৰূপৰ উপায়ুক্তৰ আদালতৰ প্ৰথম শ্ৰেণীৰ হাকিম শ্ৰীথানেশ্বৰ গোহাঁইৰ এজলাচত ছাত্ৰকেইজনৰ বিৰুদ্ধে গোচৰ উঠিল। পইন্টম্যান চাখাত আলী হ'ল স্বচক্ষে দেখা পোৱা চৰকাৰী সাক্ষী। যথা সময়ত প্ৰিয় ছাত্ৰক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ দয়ালু প্ৰধান শিক্ষক মণি বাবু আগবাঢ়ি আহিল আৰু গুৱাহাটীৰ খ্যাতনামা উকিল শ্ৰীবিচিত্ৰ নাৰায়ণ দত্তবৰুৱা, শ্ৰীপ্ৰভাত নাৰায়ণ দত্তবৰুৱা আৰু লক্ষ্মী শৰ্মাদেৱক ওকালতিৰ বাবে বন্দোবস্ত কৰিলে।

বিচাৰৰ প্ৰাক্কালত চান্দ মহম্মদে চৰকাৰী সাক্ষী পইন্টম্যান চাখাত আলীক লগ ধৰিলে আৰু ঘটনাটো নেদেখা বুলি হাকিমৰ সমুখত ক'বলৈ অনুৰোধ জনালে। কিন্তু চাখাত আলী নাচোৰবান্দা। সাক্ষী ক'বই। চাখাত আলীৰ সাক্ষ্য দানে ভৱিষ্যৎ জীৱনৰ দিশ অন্যফালে ঢাল খুৱাব বুলি আশংকা কৰি শিয়ৰি উঠিল চান্দ মহম্মদ। তৎক্ষণাৎ এক কঠোৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি ঋঢ় কণ্ঠে ক'বলৈ ধৰিলে—"তেন্তে আপুনি যি খুচি তাকেই কওক, কিন্তু মনত ৰাখিব, কাৰোবাৰ সাক্ষীয়ে যদি আমাৰ জীৱন বৰবাদ

কৰি দিয়ে, তেনেহ'লে আমিও তাৰ জীৱন বৰবাদ কৰিবলৈ পিছ হোঁহকি নাযাম Last Warning."

বিচাৰ আৰম্ভ হ'ল। আচামী, সাক্ষী বাদী কাঠগৰাত উঠিল। হাকিমে সাক্ষীৰ বক্তব্য বিচাৰিলে। চান্দ মহম্মদৰ দুচকুত যেন দুকুৰা জুই হে জ্বলি আছে। হঠাৎ চাখাত আলীৰ চকু চান্দ মহম্মদৰ চকুত পৰিল। চাখাত আলী তলমুৰা হ'ল আৰু ঘটনাটো নিজ চকুৰে নাই দেখা বুলি ক'লে। শেষত ৰায় হ'ল—"বেকচুৰে আচামী খালাচ"।

অৰ্থলোলুপ দুৰ্নীতিপৰায়ণ বিষয়াসকলৰ প্ৰতি শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ প্ৰচণ্ড ঘৃণা আছিল ছাত্ৰবস্থাৰ পৰাই। তেওঁ তেতিয়া গৰ্ডনৰ ৮ম মান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। শুনিবলৈ পালে যে নলবাৰীৰ চাপ্লাই অফিচৰ বিষয়াজনে ৰাইজক যোগান ধৰিব লগা অত্যাবশ্যকীয় সামগ্ৰীবোৰ চোৰাংভাবে বিক্ৰী কৰি উপযুক্ত গ্ৰাহকক বঞ্চিত কৰি আছেঁ। এই কথা শুনি তেওঁ এদিন আন এজন হোষ্টেলবাসী চাদেক আলীক লগত লৈ বীৰদৰ্পে হাজিৰ হ'ল যোগান কাৰ্য্যালয়ত। যোগান বিষয়াজনক এই সম্পৰ্কে প্ৰশ্ন কৰাত "প্ৰশ্ন কৰিবলৈ তহঁত কোন ?" ভাল চাইচা যদি লগে লগে ওলাই যা বুলি আস্ফালন কৰিবলৈ ধৰাত তেজাল যুবকদ্বয়ৰ কৰাঘাটত ধৰাশায়ী হ'ল। ইয়াৰ কিছুদিন পিছত অনুৰূপ ঘটনা সংঘতিত কৰে টেক্সাইল কাৰ্যালয়ত।

গুৱাহাটী মাছখোৱাৰ এজন প্ৰখ্যাত তীৰ খেলৰ নায়কে নলবাৰীলৈ আহি তীৰ খেল আৰম্ভ কৰি দিলে, তীৰখেলত নামি বহুতে সৰ্বস্বান্ত হ'ল। টকা আৰু সংগীবলত বলীয়ান এই তীৰ খেলৰ নায়কক বাধা দি তীৰখেল বন্ধ কৰিবলৈ কোনোৱে সাহস কৰা নাছিল। কিন্তু চান্দ মহম্মদৰ নেতৃত্বত গৰ্ডন হোষ্টেলৰ ছাত্ৰকেইজন মানে সেই কুখ্যাত তীৰ ব্যৱসায়ীক এদিন কাবু কৰি পেলালে। কাণত ধৰি, সইত তিনি সইত কাঢ়ি নলবাৰীলৈ আৰু কোনো দিন নাহিম বুলি পলাই পত্ৰং দিলে।

এনেদৰে দুৰ্নীতিপৰায়ণ আৰু জালিমসকলক শায়েস্তা কৰাৰ বাবে ডেকা চান্দ মহম্মদৰ এইবোৰ কাৰ্যক কোনেও বেয়া দৃষ্টিৰে চোৱা নাছিল নাইবা আইন নিজৰ হাতত তুলি লোৱা বুলি কোনেও সমালোচনা কৰা নাছিল। কাৰণ সেই সময়ত মানুহে বিশ্বাস কৰিছিল যে চান্দ মহম্মদে যি কৰিছে ন্যায়ৰ হকে কৰিছে।

৪। পৰভাষাদ্বেষ নিন্দনীয়।

অন্যায়ৰ প্ৰতিবাদ কৰি ন্যায়ৰ হকে মাত মতা আৰু সংগ্ৰাম কৰা স্বভাৱ অকল ছাত্ৰাবস্থাতে যে আছিল এনে নহয়, পৰবৰ্তীকালত চাকৰি আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনটো চান্দ মহম্মদৰ এই প্ৰকৃতি আমি সততে দেখিবলৈ পাওঁ। তেওঁ তেতিয়া লামডিঙৰ ৰেলৱে কাৰ্যালয়ৰ নতুন চাকৰিয়াল। লামডিং ৰেলওৱে কাৰ্যালয়ত অসমীয়া আৰু বঙালী লোকসকলৰ মাজত ভাষা লৈ অলপ টনা-আঁজোৰা লাগি থাকে। অসমীয়া ভাষাত কথা ক'লে জনৈক মণ্ডল উপাধিধাৰী ওপৰৱালা বিষয়া এজনে অসমীয়া

ভাষাক লৈ কটাক্ষ কৰি থাকে। চান্দ মহম্মদে এই কথাটো টং কৰি আছিল। এদিন ক্ষোভত ৰ'ব নোৱাৰি মণ্ডলৰ ওচৰ চাপি সুধিলে—"চাৰ, আপুনি অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়া কৰ্মচাৰীৰ প্ৰতি সদায় হেয়জ্ঞান কৰি থাকে কিয় ?" চান্দ মহম্মদৰ এই প্ৰশ্নত বিষয়াজন টিঙৰি তুলি হৈ উত্তৰ দিলে—"হা আচামিৰা সব সময়ে আমাদেৰ পায়ে তেল মাখতে হবে।"

"তেনেহলে অসমৰ বুকুত থাকি চুকত খোৱা অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়া মানুহক ঘৃণা কৰা ব্যক্তিজনো অসমীয়াৰ বৈৰী" বুলি কৈ এক পূৰ্ণহতীয়া চৰ মাৰি পৰিদৰ্শক বিষয়া চণ্ডীচৰণ মণ্ডলক চকীৰপৰা বগৰাই দিলে। কাৰ্যালয়ৰ কোনো এজন ব্যক্তিয়েই হকাবধা কৰিবলৈ ওলাই নাহিল।

১৯৫৬ চনৰ আৰম্ভণিত চান্দ মহম্মদে লামডিঙত ৰেলসেৱাৰ আৰ পি এফ বিভাগত চাকৰি কৰিছিল। তেওঁৰ ওপৰৱালা অফিচাৰ শ্ৰীসুৰেশ চন্দ্ৰ মজুমদাৰ এজন বৰ ভাল মানুহ আছিল। চান্দ মহম্মদৰ লগত তেখেতৰ সম্পৰ্ক বৰ মধুৰ আছিল।

এদিনাখন চান্দ মহম্মদক বিষয়াজনে নিজৰ কোঠাত মাতি নি বহুতো কথা আলোচনা কৰাৰ লগতে প্ৰশ্ন কৰিছিল— "চান্দ আমি তোমাকে দেখেছি যে তুমি অচমীয়া হিন্দি, ইংৰাজী ব'ল—কিন্তু কখনও আমি তোমাকে বাংলা বল্‌তে শুনেনি ?" উত্তৰত চান্দ মহম্মদে ক'লে—'হয় চাৰ, মই অসমীয়া, হিন্দি আৰু ইংৰাজী ভাষা কওঁ কিন্তু বঙলী নকওঁ। কাৰণ অসমীয়া মোৰ মাতৃভাষা, হিন্দি ৰাষ্ট্ৰভাষা আৰু ইংৰাজী অন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা। মই জানো বঙালী ভাষা চহকী ভাষা আৰু মোৰ ইয়াৰ ওপৰত যথেষ্ট শ্ৰদ্ধা আছে। তথাপিও মই বঙালী ভাষা ক'ব নিবিচাৰোঁ। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল অসমত অসমীয়া ৰাজ্যিক ভাষা হোৱাত বঙালী ভাষাই অন্তৰায় হ'ব পাৰে।"

চান্দ মহম্মদে আকৌ কৈছিল—"সেই ভাবেঁ Language of the Soil should be the language of state. অসমত অসমীয়া ভাষা ৰাজ্যিক ভাষা হোৱাটো বিচাৰোঁ। সেইবাবে অসমত বঙালী ভাষাৰ ব্যৱহাৰ নকৰোঁ।"

চান্দ মহম্মদে পুনৰ কৈছিল—"মই বঙালী ভাষা ক'ব জানো লিখিবও জানো। বঙালীৰ ভাষাৰ বহু কিতাপ মই অধ্যয়ন কৰিছোঁ। মই যেতিয়াই বেংগললৈ যাওঁ তেতিয়াই বঙালী ভাষাৰে কথা কওঁ। অসমতো মই বঙালী ভাষা প্ৰয়োগ কৰিম একমাত্ৰ মানৱতাৰ প্ৰশ্নত। অৰ্থ্যাৎ যেতিয়া এজন বঙালী ভাষাৰ মানুহ বিপদত পৰি মোৰ ওচৰত আহে আৰু বঙালীত বাহিৰে তেওঁ অন্য ভাষাও প্ৰয়োগ কৰিব নাজানে তেতিয়া মই সেই মানুহজনৰ প্ৰাপ্য সুবিধাখিনি আদায় দিয়াৰ বাবে বঙালী ভাষা নিশ্চয় ব্যৱহাৰ কৰিম।"

মজুমদাৰ নামৰ অফিচাৰজনে কৈছিল—"চান্দ আমি দেখেছি তুমি বেছ logical, তোমাৰ কথায় যুক্তি আছে। আমি আজ থেকে অচমীয়া ভাষা শিখবাৰ চেষ্টা কৰিবো"।

৫। "অসম জংগলৰ বাঘ"।

চীনৰ ভাৰত আক্ৰমণৰ পিছত ১৯৬৩ চনত Short Service Commissioned Officerৰ বাছনিৰ বাবে এলাহবাদৰ 18th S.S.B.ত হাজিৰ হ'ল শেখ চান্দ মহম্মদ। কেন্দ্ৰত উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগেই বিভিন্ন ৰাজ্যৰপৰা অহা প্ৰাৰ্থীসকলৰ মাজত চা-চিনাকি পৰ্ব আৰম্ভ হ'ল। হঠাতে শেখ চান্দ মহম্মদক লক্ষ্য কৰি পাঞ্জাবী প্ৰাৰ্থী এজনে কৈ উঠিল—"A man coming from the jungle of Assam." চান্দ মহম্মদে এই কথা শুনাৰ লগে লগে নিজকে "অসম জংগলৰ বাঘ" বুলি কৈ পাঞ্জাবীজনক এশিকনি দিবলৈ খেদামাৰি গ'ল। তাত উপস্থিত থকা মেজৰজনৰ হস্তক্ষেপত হে একো অঘটন নঘটিল। অবশ্যে পিছত পাঞ্জাবীজনে চান্দ মহম্মদক ক্ষমা খুজিলে।

চান্দ মহম্মদৰ এই কাৰ্যবোৰ দেখি হয়টো কোনোবে তেওঁক উগ্ৰ ভাষা প্ৰেমী বা সংকীৰ্ণ আঞ্চলিকতাবাদী লোক বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰে। নিজৰ ভাষা কৃষ্টিৰ প্ৰতি নিজৰ ৰাজ্যখনৰ প্ৰতি তেওঁৰ অকৃত্ৰিম ভাল পোৱা আছে সঁচা সেই বুলি নিজৰ ভাষা কৃষ্টিৰ অনুৰাগে তেওঁক কেতিয়াও ভিন্ন ভাষাকৃষ্টিৰ প্ৰতি বৈৰী ভাৱাপন্ন কৰা নাই। এই সংকীৰ্ণতাৰপৰা তেওঁ মুক্ত। নহ'লে তেওঁৰ বন্ধু বৰ্গৰ মাজত এক বৃহৎ সংক্ষক অনা অসমীয়ালোক দেখিবলৈ পোৱা নগলহেঁতেন।

৬। আমি আটায়ে ভাৰতীয়।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে এবাৰ Presiding Officer's Conferenceত যোগদানৰ বাবে হায়দৰাবাদলৈ যাওঁতে নিজৰ এটা অভিজ্ঞতাৰ কথা এদিন আমাৰ আগত বৰ্ণনা কৰিছিল। কনফ্ৰেন্স চলি থকা সময়ত জনৈক বিনোদ কুমাৰ মালানী নামৰ ডেকা এজনৰ সৈতে চিনাকি হয়। ডেকাজনে শেখ চান্দ মহম্মদৰ আচৰণত সন্তুষ্ট হৈ তেওঁক তেওঁৰ ঘৰলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰে আৰু যথা সময়ত নিজৰ গাড়ীৰে তেওঁক লৈ যাম বুলি কয়। চান্দ মহম্মদে ক'লে ঠিক আছে যাম বাৰু, কিন্তু গাড়ী পঠাব নালাগে। আমাৰ পুলিং কাৰ আছে। স্থানীয় ড্ৰাইভাৰ যেতিয়া কাৰ্ডখন চায়েই ঘৰ উলিয়াব পাৰিব।

পিছদিনাখন আবেলি মালানীৰ ঘৰ বুলি অধ্যক্ষ গাড়ীত উঠিল। গাড়ীত উঠাৰ পাছত ড্ৰাইভাৰজনে কলে "চাৰ আপুনি যিজন মালানীৰ ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাইছে তেওঁ এজন ঘোৰ বিজেপি। আমাৰ ইয়াত কোনো মুছলমানলোক বিজেপিৰ ঘৰলৈ নাযায়। "হেৰা ড্ৰাইভাৰ গাড়ী চলাই দিয়া, মই এজন মানুহৰ ঘৰলৈহে যাম, কোনো বিজেপিৰ ঘৰলৈ নহয়।"

যথা সময়ত তেওঁ গৈ মালানীৰ ঘৰ পালে। গৃহস্বামীয়ে আথে-বেথে আলহীক আগবঢ়াই নি ড্ৰয়িংৰুমত বহুৱালে। পৰিয়ালৰ আটায়ে আহি তেওঁৰ লগত চা-চিনাকি হ'ল আৰু একেলগে চাহ-জলপান খালে। খোৱাৰ সময়ত পৰম আনন্দেৰে মালানীৰ পিতৃয়ে কৈ উঠিল—"চাৰ, আজি আমাৰ বাবে বৰ সৌভাগ্যৰ দিন। আমাৰ পৰিয়ালৰ

আজিয়েই প্ৰথমদিন য'ত আপোনাৰ নিচিনা এজন মহান মুছলমান ব্যক্তি আমাৰ ঘৰত পদাৰ্পণ কৰিছেহি।" কথাষাৰ শুনি অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে হো হোৱাই হাঁহি উঠিল।

তেওঁলোকে আনন্দ ফুৰ্টিৰ মাজেৰে নানা ধৰণৰ কথা পাতিলে। কথাৰ মাজতে শ্বেখ চান্দ মহম্মদে বৃদ্ধ মালানীক প্ৰশ্ন কৰিলে—"মালানী ডাঙৰীয়া আপোনাৰ ঘৰলৈ কোনো মুছলমান নাহে নেকি নাইবা আপুনিও কোনো মুছলমানৰ ঘৰলৈ নাযায় নেকি ?" চান্দ মহম্মদৰ এই অপ্ৰত্যাশিত প্ৰশ্নত মিঃ মালানীয়ে থত-মত খাই থেৰোগেঁৰো কৈ উত্তৰ দিলে—হয় চাৰ আমাৰ সংঘ পৰিবাৰৰ লোকৰ মুছলমানৰ লগত সম্পৰ্ক কম।

গৃহস্বামীৰ এই কথাত চান্দ মহম্মদৰ প্ৰতিবাদী কণ্ঠ সোচ্চাৰ হৈ উঠিল। সংঘ পৰিবাৰৰ এই সংকীৰ্ণ আৰু সাম্প্ৰদায়িক দৃষ্টিভংগীয়ে ভাৰত উপমহাদেশৰ কি সাংঘাটিক ক্ষতি সাধন কৰিছে লগতে নানা জাতি-উপজাতি, ভাষা-ভাষী আৰু ধৰ্ম সংস্কৃতিৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ জনসাধাৰণৰ মাজত ঐক্য সংহতি কিমান প্ৰয়োজনীয় এই সম্পৰ্কে তেওঁ এটা সৰু ভাষণে দান কৰিলে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ আবেগময় আৰু যুক্তিসংগত কথাত মালানী পৰিয়ালৰ আটায়ে মুগ্ধ হ'ল। বৃদ্ধ মালানীয়ে থোকা-থুকি মাতেৰে ক'লে—"হয় চাৰ, মোৰ আজি জ্ঞানৰ চকু মুকলি হৈছে, সংঘ পৰিবাৰৰ বহুত ভুল, মই সিহঁতৰ লগত সম্পৰ্ক ত্যাগ কৰিলোঁ।"

ইয়াৰ এমাহ মান পিছতে হায়দৰাবাদত সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ লাগিছিল। এই সংবাদ দি বিনোদ কুমাৰ মালানীয়ে শ্বেখ চান্দ মহম্মদক জনাইছিল—"Riot in Hyderabad, Beasts are fighting."

১৯৫৪ চনত লামডিঙত ৰেলত চাকৰি কৰি থকা সময়ত অনুৰূপ ঘটনা এটা ঘটা বুলি আমি তেওঁৰপৰা শুনিছিলোঁ।

লামডিং জংচনত Watch and Ward শাখাত চাকৰি কৰি থকা সময়ত এখন কিতাপৰ দোকানৰ ল'ৰা এজনৰ লগত চান্দ মহম্মদৰ বন্ধুত্ব গঢ়ি উঠিল। এদিনাখন ল'ৰাজনে চান্দ মহম্মদক তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ আমন্ত্ৰণ জনালে।

সাধাৰণতে লামডিঙৰ অনা-অসমীয়া হিন্দু মানুহখিনিৰ ওপৰত জনসংঘৰ প্ৰভাৱ বেছি। সেইবাবে মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ মানুহৰ লগত আহ-যাহ অতি কম। চান্দ মহম্মদকো তেখেতৰ সহকৰ্মীয়ে এই কথাষাৰ অবগত কৰাইছিল। এদিন আবেলি ল'ৰাজনৰ লগত সিহঁতৰ ঘৰ ওলাল। Things are not what they seem." আচলতে মানুহৰ প্ৰতি পোষণ কৰি অহা ধাৰণা অনেক সময়ত সঠিক নহয়। মানুহঘৰৰ আদৰ-অভ্যৰ্থনা, আচাৰ-ব্যৱহাৰে জাতি-ধৰ্ম সম্প্ৰদায়বপাৰ ভাঙি দিলে। এটি সৰু পৰিয়াল। ভদ্ৰলোকজনৰ নাম ৰঘুনাথ বাজাজ ঘৈণীয়েক শকুন্তলা বাজাজ, দোকানত থকা একমাত্ৰ ল'ৰা বিদ্যা সাগৰ বাজাজ ষষ্ঠ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ আৰু একমাত্ৰ জীয়েক নিৰ্মলা বাজাজ অষ্টম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰী।

এক মধুৰ পৰিবেশৰ মাজত কিছু সময় কটাই চান্দ মহম্মদ আহিবলৈ ওলাল। বিদায় পৰত পৰিয়ালবৰ্গই প্ৰত্যেক দিন আবেলি অফিচ ছুটীৰ পাছত এপাক মাৰি যাবলৈ অনুৰোধ জনালে।

সময় বাগৰি গৈ আছে। ইতিমধ্যে পৰিয়ালটোৰ লগত শেখ চান্দ মহম্মদৰ সম্পৰ্ক অতি গাঢ় হৈ পৰিল। ৰঘুনাথ বাজাজ এজন সদালাপী, সদাচাৰী আৰু আত্মসংযমী পুৰুষ। সময়ত দুয়োজনৰ মাজত অনেক বিষয়ৰ আলোচনা হয়। এদিন কথাৰ চলতে বাজাজে ক'লে, "শেখ চাহাব, মই দেখিছোঁ, আপোনাৰ অন্তৰত হিন্দু-মুছলমানৰ একো প্ৰভেদ নাই। কথা-বতৰা, আচৰণত কোনেও আপোনাক এজন মুছলমান বুলি ক'ব নোৱাৰে।" "শুনক বাজাজ বাবু, 'আপোন ভালেহে জগত ভাল।' আমাৰ এজন স্বনামধন্য কবিয়ে গাইছে "তুমি ভালে জগত ভাল সবাতো সুন্দৰ বিকটালে মুখ কিন্তু বিকট বদন।" আপুনি ভাল হ'লে আনকো ভাল দেখিব, বেয়া হ'লে আনকো বেয়াই দেখিব। মহামতি ইকবালে ভাৰতবাসীক গাবলৈ শিকাইছে— 'মহজব নাহি শিখাতা, আপচ্‌মে বৈৰ ৰাখনা।' ৰবি ঠাকুৰে প্ৰচাৰ কৰি গ'ল 'সবাৰ উপৰে মানুষ সত্য'। মানুহে ধৰ্ম ধৰ্ম কৰে কিন্তু শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম কি জানে ? আত্ম সংশোধন। মানুহক মানুহ হিচাপে চিনি নোপোৱাজন অতি নীচ, ক্ষুদ্ৰমতি। মানৱতা কি বস্তু সিজনে বুজি নাপায়, মানৱতা বিহীন লোক দেশৰ শত্ৰু, জাতিৰ শত্ৰু, সিজনে দেশত অশান্তিহে সৃষ্টি কৰিব পাৰে, কিন্তু শান্তি আনিব নোৱাৰে। আমি প্ৰথমতে একোজন ভাৰতীয় তাৰ পাছত হে হিন্দু বা মুছলমান।" "চাব্বাচ শেখ চাহাব, চাব্বাচ। আপোনাৰ নিচিনা ডেকা মানুহ এজনৰ মুখত এনে জ্ঞান গৰ্ভ কথা শুনি মোৰ এনেহে লাগিছে যেন আপোনাৰ কণ্ঠত গুৰু কবীৰহে স্থিত হৈ আছে। যাহওক মোৰো আজি জ্ঞান চকু উদয় হ'ল। আপোনাক ক'বলৈ লাজ নকৰোঁ—ময়ো এজন সক্ৰীয় জনসংঘী। হিন্দু, হিন্দি, হিন্দুস্থান ভাবধাৰাই সঁচাকৈয়ে আমাক এক ঠেক পৰিসৰৰ মাজলৈ ঠেলি নিছে। আপোনাৰ সংস্পৰ্শই মোক সেই ঠেক ব্যূহৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিলে। আজিৰপৰা মই সংঘী পৰিবাৰৰ লগত সম্পৰ্ক ছেদ কৰিলোঁ। কিন্তু আপুনি মোৰ পৰিয়ালৰ লগত এই মধুৰ সম্পৰ্ক বজাই ৰাখিব।" সহাস্য বদনে চান্দ মহম্মদ ওলাই আহিল।

৭। মানৱতাই পৰম ধৰ্ম—

অফিচ ছুটীৰ পাছত ঘৰমুৱা হ'ল চান্দ মহম্মদ। থানাৰ সমুখ পাওঁতেই দেখিলে অনেক মানুহৰ ভীৰ। সকলোৰে দৃষ্টি থানাৰ পিনে। লোক এজনক সুধি গম পালে যে, নিৰাপৰাধী ছাত্ৰ এজনক থানাত আবদ্ধ কৰি ৰাখিছে। কৌতূহল বশতঃ থানালৈ সোমাই গ'ল নিপীড়িতৰ বন্ধু শেখ চান্দ মহম্মদ। থানাৰ মজিয়াত ল'ৰা এজনে চকু পানী মচি আছে। সৌহাতৰ তলুৱাৰপৰা কেঁচা তেজ বৈ আছে।

ভাৰপ্ৰাপ্ত পুলিচ বিষয়া মিঃ বৰা। বহি থকা পুলিচ বিষয়া মিঃ বৰাৰ ওচৰ চাপি চান্দ মহম্মদে সুধিলে—"ল'ৰাজনৰ অপৰাধ কি ?"

মিঃ বৰা—"হওঁতে তেনে অপৰাধ একো নাই। এওঁলোকৰ আচী গাইজনী হেনো দৰখ ছিঙি দেওচৰণ সিঙৰ বাৰীত সোমাল। দেওচৰণৰ মানুহে গাইজনী ধৰি লৈ যাবলৈ ধৰোঁতেই ল'ৰাজনে দোৰখ খোৰত ধৰি টনা-টনি কৰিলে আৰু মানুহজনে হাতত থকা কটাৰীখনেৰে ঘাপ মাৰি দিলে আৰু ল'ৰাজনক ইয়াত সোধাই থৈ গ'ল। কিন্তু এতিয়ালৈ ল'ৰাজনক নিবলৈ ঘৰৰপৰা মানুহ আহি পোৱা নাই।"

চান্দ মহম্মদ—"মিঃ বৰা, এই সামান্য কথাতেই ইমান সময় ল'ৰাজনক কিয় আবদ্ধ কৰি ৰাখিছে ? দিয়ক, ল'ৰাজনক উলিয়াই দিয়ক, মই লৈ যাওঁ।"

থানাৰপৰা উলিয়াই অনাৰ পাছত ৰাইজে শেখ চান্দ মহম্মদক আগুৰি ধৰিলে আৰু অশেষ ধন্যবাদ দিলে। জুমটোৰ মাজৰপৰা এজন ডেকা ল'ৰা আগবাঢ়ি আহি ক'বলৈ ধৰিলে—"চাৰ, এই নিৰীহ ল'ৰাজন জলপাইগুৰি কলেজৰ ছাত্ৰ। ঘৰত মায়েকৰ বাহিৰে থানালৈ আহিবলৈ মানুহ এজনো নাই। কিন্তু দেওচৰণ সিঙৰ অখণ্ড প্ৰতাপ। বিহাৰৰপৰা আহি এতিয়া লামডিঙৰ উঠি ৰজা বহি ৰজা হৈ পৰিছে। তাৰ ভয়ত এই ল'ৰাজনক থানাৰপৰা উলিয়াই লবলৈ এজনো বঙালী ভদ্ৰলোক আগবাঢ়ি নাহিল। অথচ আপুনি এজন অচিনাকি অসমীয়া হৈ এই নিৰীহ ল'ৰাজনক থানাৰপৰা উলিয়াই লৈ আহিল। ধন্য আপোনাৰ সাহস, ধন্য আপোনাৰ মানৱতা।" "ৰাইজ, মই বিশেষ একো কৰা নাই। মানুহে মানুহৰ প্ৰতি কৰিবলগীয়া কামখিনিহে কৰিছোঁ" বুলি চান্দ মহম্মদে প্ৰস্থান কৰিলে।

আজীৱন শিক্ষাব্ৰতী জোনাব ইয়াৰ আলী চাহাবে মাজে-সময়ে চিন্তামূলক প্ৰবন্ধ লিখাৰ উপৰিও পূব বৰনেৱী হাইস্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক হিচাপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

মোৰ দৃষ্টিত
শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজন

চফিউৰ ৰহমান শইকীয়া

বহুদিন আগৰ কথা। ১৯৫৪ চনৰ কথা। মই আৰু ককাদেউতা মুকালমুৱালৈ গৈছিলোঁ মটৰলালেৰে পেহীৰ ঘৰলৈ। ইয়াৰ আগতে মটৰলালত উঠাৰ মোৰ অভিজ্ঞতা নাছিল। ভয়ো লাগিছিল আৰু অজানিত পুলকো অনুভৱ কৰিছিলোঁ। পেহীৰ ঘৰ পায়েই এজনী ধুনীয়া ছোৱালী দেখিলোঁ। ধুনীয়া গঢ়, তেজাল মুখ, ধুনীয়া চকু। জানিব পাৰিলোঁ সেইজনী মোৰ বাইটি, প্ৰায় মোৰ সমসাময়িক। এম. ভি. স্কুলৰ তেতিয়া ষষ্ঠমান শ্ৰেণীত পঢ়ে। প্ৰথম লগ পোৱাৰ পিছতে আমি পঢ়া-শুনাৰ কথা পাতিলো। লহে লহে গম পালোঁ এই ধুনীয়া বাইটিজনীৰ বাগদত্তা কোনোবা এজন চান্দ মহম্মদ। মনে মনে মই ভাবিলোঁ, মানুহজন সঁচাকৈয়ে ভাগ্যবান যিজনে আমাৰ ধুনীয়া বাইটিজনীক পাব। তেতিয়াই প্ৰথম চান্দ মহম্মদৰ কথা শুনিলোঁ। কিন্তু দেখা পোৱা নাছিলোঁ। বিয়াৰ পিছত অৱশ্যে তেওঁক প্ৰথম দেখিলোঁ। প্ৰথম দৃষ্টিত তেওঁকো বেচ্ ভাল লাগিল, নিয়মীয়া উচ্চতাৰ, ৰঙা-বগা মুখখনেৰে সৈতে বাইটিৰ লগত তেওঁকো বেচ্ যোৰ খাইছিল। তেওঁলোকৰ সংসাৰ সুখময়। কেতিয়াও কোনো বিবাদ মনোমালিন্যৰ কথা নাই। অভাৱ-অনাটন আহিছে, তেতিয়া তেওঁ নিৰাশ নহৈ কেৱল আল্লাৰ ওচৰত তেওঁ মোনাজাত্ কৰে।

বেলৰ চাকৰিৰে আৰম্ভ কৰি শিক্ষকতা, ওকালতি আদি কৰি নিজৰ দক্ষতা আৰু জনপ্ৰিয়তাৰে তেওঁ ৰাজ্যৰ আটাইতকৈ সন্মানীয় অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ পদলৈ উন্নীত হয়। ডেকা বয়সত তেওঁ যথেষ্ট উগ্ৰ আছিল। মানুহে ভয় কৰিছিল। উচিত কথাত মাৰ-পিটো কৰিছিল। কিন্তু মানুহজনৰ ভিতৰখন সদায় কোমল আৰু স্বভাৱত মৰমিয়াল।

তেওঁৰ মুখত সদায় এটি ধুনীয়া হাঁহি লাগি থাকে। সদায় স্ফূৰ্তিত থাকে। আনকো হহুৱাব জানে। এবাৰ বেলত তেওঁৰ লগত সহযাত্ৰী হোৱাৰ সৌভাগ্য হৈছিল। তেওঁ তেওঁৰ বন্ধু এজনৰ বিয়াযাত্ৰীৰ লগত ধুবুৰীৰ ওচৰৰ খুদিমাৰীলৈ গৈ আছিল। তেওঁ বহুতো কৌতুকেৰে লগত যোৱা বিয়া পাৰ্টিৰ মানুহবোৰক হঁহুৱাই গৈছিল। কোৰ্টকেছ এটাত হাকিমে ঘৈণীয়েকক গিৰিয়েকৰ নামটো সোধাত তাই গিৰিয়েকৰ নামটো নকৈ এটা মাছৰ নাম বুলি কৈ হাকিমক এটা এটাকৈ মাছৰ নাম ক'বলৈ দি শেষত নামটো "গৰৈ" বুলি কোৱা বগৰখিনিৰ কথা মোৰ এতিয়াও মনত আছে। তেওঁ কোৱাৰ প্ৰকাশ ভঙ্গী ইমান ভাল যে নাহাঁহি কোনেও থাকিব নোৱাৰে। মোৰ দৃষ্টিত ই তেওঁৰ ব্যক্তিত্বৰ আন এটা ৰূপ।

অধিবক্তা হিচাপে তেওঁৰ স্থান অন্যতম। জীৱিকা হিচাপে ল'লেও তেওঁ সকলো মানুহকে মোকৰ্দমাৰ ক্ষেত্ৰত নিজৰ স্বাৰ্থৰ কথা নাভাবি সহায় কৰে আৰু সজ উপদেশ দিয়ে। যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰাত সাহসী আৰু বাক্‌পটু। মই নিজে আইন সম্বন্ধীয় কিছুমান কথাত তেওঁৰ ওচৰত গৈ ভাল পৰামৰ্শ পাইছিলোঁ, যিবোৰ আন কোনো উকিলে হয়তো বিনা স্বাৰ্থত পৰামৰ্শ দিবলৈ টান পালেহেঁতেন। অকল ময়েই নহয় আইন সম্বন্ধীয় কথাত যিকোনো মানুহে তেওঁৰপৰা যথেষ্ট সহায় পাই থাকে।

অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থাকোঁতে, বিধান সভা পৰিচালনা কৰাত তেওঁ যথেষ্ট সাহসিকতা আৰু পাৰদৰ্শিতাৰ পৰিচয় দিছিল। যিকোনো উত্তপ্ত পৰিৱেশ তেওঁ নিজৰ ৰুলিং দি শান্তিৰ পৰিবেশত ৰূপান্তৰিত কৰিছিল। অধ্যক্ষ পদত থাকোঁতে তেওঁ পৃথিৱীৰ বহুতো ঠাই পৰিভ্ৰমণ কৰি তেওঁ নিজৰ বহুমূলীয়া ভাষণেৰে নিজৰ ব্যক্তিত্বৰ পৰিচয় দিছিল। ভাৰতৰ বহুতো শীৰ্ষস্থানীয় ৰাজনৈতিক নেতাৰ লগত তেওঁৰ যথেষ্ট ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ আছে। আজিৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী শ্ৰীযুত অটল বিহাৰী বাজপেয়ী ডাঙৰীয়াই শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবক বিশেষভাৱে ভাল পায়। তেওঁলৈ লিখা চিঠি এখন পঢ়ি সেই কথাৰ প্ৰমাণ পালোঁ।

শেখ চাহেব এজন জ্ঞানী আৰু ধাৰ্মিক মানুহ। তেওঁৰ মুখমণ্ডলত এটা জেউতি আছে। তেওঁৰমুখখন চালে ভিতৰৰ মানুহজন সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। নিয়মীয়া ওখ, মুখমণ্ডলৰ ডাঢ়ি আৰু বগা পাইজামা-কুৰ্তাৰে মানুহজন সুপুৰুষ আৰু শুৱনি। তেওঁ সৎপথৰ পথিক। জীৱনত বহুত বাধা বিঘিনি আহিলেও তেওঁ সৎপথৰপৰা কেতিয়াও বিচলিত হোৱা নাই। তেওঁ সৰল-সহজ জীৱন যাপন কৰি ভাল পায়। বহুত সময়ত তেওঁ মানুহৰপৰা ধাৰ কৰিব লগাত পৰিছে। কিন্তু ধাৰ পৰিশোধ কৰিব নোৱৰা পৰ্যন্ত তেওঁৰ মনত শান্তি নাথাকে।

তেওঁ নিজৰ ধৰ্মত নিষ্ঠাবান হ'লেও আন ধৰ্মক আদৰ আৰু সন্মান কৰে। তেওঁৰ মতে ধৰ্ম ভগৱানৰ ওচৰলৈ যোৱা এটা পন্থাহে। বিভিন্ন ধৰ্মৰ মানুহে নিজৰ বিশ্বাসেৰে নিজস্ব পথেৰে ভগৱানৰ ওচৰ চাপিবলৈ চেষ্টা কৰে। সকলোৰে গন্তব্যস্থল একেই, পৰমাত্মাৰ লগত বিলীন হৈ যোৱাৰ প্ৰয়াস মাত্ৰ। মই জনামতে তেওঁৰ ভাল বন্ধুখিনি আন ধৰ্মৰ মানুহহে। তেওঁলোকে তেওঁক যথেষ্ট ভাল পায় আৰু সন্মান কৰে।

ৰাজনৈতিক জীৱনত কোনোদিন তেওঁ মন্ত্ৰীত্ব লাভৰ আশা কৰা নাছিল। বিধান সভাৰ সন্মানীয় পদটো তেওঁ গ্ৰহণ কৰিছিল দুবাৰো। তেওঁক ৰাইজে লোকসভাৰ বাবে প্ৰাৰ্থী হৈ থিয় দিয়াৰ বাবে অনুৰোধ কৰিছিল কিন্তু তেওঁ তাৰ বাবে মান্তি নহ'ল। আমাৰ ধাৰণাত তেওঁ গৱৰ্ণৰ হোৱাৰ বাবে যোগ্য ব্যক্তি। গৱৰ্ণৰ হিচাপে তেওঁক এবাৰ চাবলৈ ৰাইজৰ হেঁপাহ আছে। আশাকৰোঁ ভগৱানে ৰাইজৰ এই ইচ্ছা কোনোবা এদিন পূৰণ কৰিব।

লেখক শ্ৰীশইকীয়া অসম চৰকাৰৰ জনস্বাস্থ্য কাৰিকৰী বিভাগৰ মুখ্য অভিযন্তা।

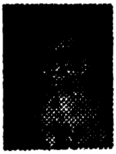

বিহঙ্গম দৃষ্টিৰে
আলহাজ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

মহম্মদ আয়ুব আলী

জন্ম ঃ অবিভক্ত কামৰূপ জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ এখনি সৰু গাঁও মুকালমুৱা। বৰ্তমান মুকালমুৱা নলবাৰী জিলাৰ অন্তৰ্গত। হিন্দু আৰু মুছলমান মানুহৰ বসতিস্থান এইখন গাঁও। মুকালমুৱা গাঁওৰ হিন্দু মানুহ বাস কৰা অংশক বড়ীগাঁও আৰু মুছলমান মানুহ বাস কৰা অংশক চান্দা নামেৰে জনাজাত আছিল। বৰ্তমান বড়ীগাঁও আৰু চান্দা নাম দুটা মুকালমুৱা নামত বিলীন হৈ গৈছে। ১৯৩১ চনৰ ১লা মাৰ্চ তাৰিখে মুকালমুৱাৰ এটি কৃষক পৰিয়ালত শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ জন্ম হৈছিল। শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ বাবা মৰহুম অনাদাৰ আলী কৃষক আছিল। চাৰি/পাঁচ বছৰ চৰকাৰী চাকৰি কৰিছিল যদিও চাকৰি ইস্তফা দি কৃষিতেই মনোনিবেশ কৰিছিল। ১৯৬৫ চনত শ্বেখ অনাদাৰ আলীৰ ইন্তেকাল হয়। মাতৃ মৰহুমা ফুলচেনী বেগমে ১০১ বছৰ বয়সত ১৯৯৯ চনৰ ১৮ জুন তাৰিখে ইহলীলা সম্বৰণ কৰে। মৰহুম অনাদাৰ আলীৰ চাৰিটা পুত্ৰ সন্তানৰ ভিতৰত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ তৃতীয় পুত্ৰ।

প্ৰাথমিক শিক্ষা ঃ মুকালমুৱা প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত ভৰ্তি হৈ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে শিক্ষাৰ পাতনি মেলিছিল। তেখেত প্ৰখৰ স্মৃতিশক্তিৰ অধিকাৰী আছিল। ১৯৪১ চনত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ বৃত্তি পৰীক্ষাত বৃত্তি পাই উত্তীৰ্ণ হৈছিল। সেই সময়ত মুকালমুৱাত মজলীয় বিদ্যালয় আৰু উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয় নাছিল।

হাইস্কুলীয়া শিক্ষা ঃ ১৯৪১ চনত নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত ভৰ্তি হৈ তেখেতে হাইস্কুলীয়া শিক্ষা আৰম্ভ কৰিছিল। ছাত্ৰবাসত থাকিয়েই তেখেতে হাইস্কুলীয়া শিক্ষা সাং কৰিছিল। মুকালমুৱাৰপৰা নলবাৰীলৈ ২৫ কিঃ মিঃ বাট মাহে-পষে তেখেতে খোজকাঢ়ি অহা-যোৱা কৰিছিল। হাইস্কুলীয়া জীৱনৰপৰাই তেখেত বৰ চৌখীন আছিল। খুব কম দিনৰ ভিতৰতেই গৰ্ডন হাইস্কুলৰ শিক্ষক-ছাত্ৰৰ মাজত নিজক প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ কিশোৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ সমৰ্থ হৈছিল। ১৯৪৯ চনত তেখেতে গৰ্ডন হাইস্কুলৰপৰা সুখ্যাতিৰে মেট্ৰিক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈছিল।

কলেজীয়া শিক্ষা ঃ উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে নলবাৰী এৰি গুৱাহাটীলৈ গৈ ১৯৪৯ চনত বি. বৰুৱা কলেজত ভৰ্তি হৈছিল। ১৯৫১ চনত বি. বৰুৱা কলেজৰপৰা আই. এ. পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয় আৰু কটন কলেজৰ বি. এ. পঠ্যক্ৰমত ভৰ্তি হয়। ১৯৫৭ চনত কটন কলেজৰপৰা বি. এ. পৰীক্ষা উত্তীৰ্ণ হয়। ১৯৫৭ চনতেই গুৱাহাটী

বিশ্ববিদ্যালয় আইন কলেজত ভৰ্তি হয় আৰু এল. এল. বি. পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ গুৱাহাটীত ওকালতি আৰম্ভ কৰে।

চাকৰি জীৱন ঃ দৰাচলতে শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ কলেজীয়া জীৱন আছিল Earning while Learningৰ সমন্বয়। কলেজত পঢ়িও আছিল আৰু মাজে মাজে চাকৰিও কৰি আছিল। ১৯৫০ চনৰ ১লা জুনত মলিগাঁও সদৰ কাৰ্যালয়ত কেৰাণীৰ চাকৰিত যোগদান কৰি ১৯৫১ চনৰ অক্টোবৰ মাহলৈ চাকৰি কৰিছিল। কিছুদিনৰ বাবে চাকৰিৰপৰা অব্যাহতি লৈছিল যদিও ১৯৫৪ চনত লামডিঙত ৰেলৱে বিভাগত পুনৰ চাকৰিত যোগদান কৰে আৰু ১৯৬১ চনলৈ তাতেই চাকৰি কৰিছিল।

পেছাত শেখ চান্দ মহম্মদ এজন উকীল। গুৱাহাটী নিম্ন আদালতত ওকালতি আৰম্ভ কৰি শেষত গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়তো তেখেতে ওকালতি কৰিছিল। তেখেতে ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালতো এজন পঞ্জিয়নভুক্ত অধিবক্তা আছিল। ১৯৬৬ চনৰপৰাপৰা ১৯৭৮ চনলৈ তেখেত গুৱাহাটী উকীল সন্থাৰ সদস্য আছিল। এটা বৰ্ষৰ বাবে তেখেতে গুৱাহাটী উকীল সন্থাৰ সহকাৰী সম্পাদকৰ দায়িত্বও বহন কৰিছিল। ১৯৮৬ চনৰপৰা ১৯৯৩ চনলৈ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ উকীল নিযুক্ত হৈছিল। উকীল হিচাপে তেখেতৰ ডাঙৰ গুণ আছিল যে বাদী আৰু বিবাদী উভয় পক্ষই তেখেতক সমান বিশ্বাসত লৈছিল। তেখেতৰ ওপৰত বিচাৰক মণ্ডলীৰ গভীৰ আস্থা আছিল। শিক্ষানুৰাগী শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে অশেষ দুখ ক্লেশ সহ্যকৰি মুকালমুৱা ৰঘুণাথ চৌধাৰী হাইস্কুলত চাৰি বছৰ প্ৰধান শিক্ষক হিচাপে ১৯৬২ চনৰপৰা ১৯৬৬ চনলৈ কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। ৰাজনীতি কৰিও তেখেতে ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুল খনৰ গুৰি বঠা ধৰিছিল। ১৯৯১ চনলৈ বিগত ১৭ বছৰে ৰঘুনাথ উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয় পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি পদত থাকি বিদ্যালয়খনক উন্নতিৰ পথত বগুৱাবাই নিয়াত তেখেতৰ অৰিহণা উল্লেখযোগ্য।

ৰাজনৈতিক জীৱন ঃ গণতন্ত্ৰৰ প্ৰতি শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ আস্থা বৰ গভীৰ। ৰাইজক সেৱা কৰাৰ মানসেৰে তেখেতে ৰাজনীতিৰ পথাৰত প্ৰৱেশ কৰে। আৰু জনগণ তান্ত্ৰিক দল গঠন কৰি সেইদলৰ সম্পাদকৰ দায়িত্ব লয়। পিছলৈ জয় প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ আহ্বানত সেই দল জনতা দলৰ লগত চামিল হয়। ১৯৭৮ চনত জনতা দলৰ টিকতত প্ৰথমবাৰৰ বাবে বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হৈ বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ আৰু ১৯৭৯ চনৰপৰা অধ্যক্ষৰ আসন শুৱনি কৰিছিল। ১৯৮৩ চনৰপৰা ১৯৮৬ চনলৈ কংগ্ৰেছ (আই)ৰ টিকতত দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে অসম বিধান সভাৰ মজিয়ালৈ নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৮৩ চনৰপৰা ১৯৮৬চনলৈ তেখেতে অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদ অলংকৃত কৰিছিল।

বিদেশ ভ্ৰমণ ঃ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা কালত তেখেতে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশ, চহৰ, নগৰ ভ্ৰমণ কৰিছিল। তেখেতে ভ্ৰমণ কৰা ঠাইবোৰৰ ভিতৰত হংকং, অক্‌ল্যাণ্ড, ৱেলিংটন, চিঙ্গাপুৰ, ব্যাংকক, পেৰিছ, লণ্ডন, ৰোম, ফ্ৰাংফুৰ্ট,

নাইৰোবী, দাৰ-এচ-চালাম, আদ্দিছ আবাবা, লচাকা, কাইৰো, কুৱেট, ডুবাই, জেনেভা, লছ-এঞ্জেলছ, বাগদাদ, টকিও, মক্কা-মদিনা, নিউয়ৰ্ক, মস্কো, নাছুৱা, ৱাছিংটন আদিয়েই প্ৰধান।

আন্তৰ্জাতিক সম্প্ৰদায় আৰু শেখ চান্দ মহম্মদ ঃ Commonwealth Conferenceবোৰত শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ ভূমিকা আন্তৰ্জাতিক সম্প্ৰদায়ৰ দ্বাৰা বহুলভাৱে প্ৰশংসিত হৈছে। শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে যোগদান কৰা Commonwealth Conferenceবোৰ হ'ল—

১৯৭৯ চনৰ নিউজিলেণ্ডৰ ২৫ তম ৱেলিংটন Conference, ১৯৮০ চনৰ ২৯তম লণ্ডন Commonwealth Perliamentary seminar.

১৯৮০ চনৰ ২৬তম লুচাকা Commonwealth Parliamentary conference.

১৯৮২ চনত ২৮তম বাহামা Commonwealth Parliamentary conference,

১৯৮৪ চনৰ ৩০তম Isle of Man, Commonwealth Parliamentary Conference,

আৰু ১৯৮৫ চনৰ ৩১তম চাচ্‌কেটছ্ন Commonwealth Parliamentary Conference,

Commonwealth Parliamentary Conferenceবোৰত আন্তৰ্জাতিক সমস্যাৰ ওপৰত তেখেতে দিয়া ভাষণ আৰু পৰামৰ্শাৱলী আন্তৰ্জাতিক সম্প্ৰদায়ৰ দ্বাৰা প্ৰশংসিত হৈছিল আৰু প্ৰতিনিধিবৰ্গৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। Commonwealth Parliamentary Conferenceত এছিয়া মহাদেশৰ দেশবোৰক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ তেখেতক কাৰ্যকাৰ কমিটিৰ প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচন কৰা হৈছিল।

ক্ৰীড়া সংগঠক ঃ খেলাধূলাত শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে ল'ৰালিৰপৰা নেতৃত্ব দিছিল। ১৯৪৬ চনত গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ক্ৰীকেট দলৰ কেপ্তেইন নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৫৮-৫৯ বৰ্ষত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা কলিকতাত খেলিবলৈ যোৱা ক্ৰীকেট দলক শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে নেতৃত্ব দিছিল। ১৯৫৮-৫৯ বৰ্ষত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় আইন কলেজৰ প্ৰথম সম্পাদক আৰু ১৯৫৯-৬০ বৰ্ষত প্ৰথম উপসভাপতি নিৰ্বাচিত হৈছিল।

সামাজিক জীৱন ঃ একেধাৰে সুদক্ষ শিক্ষক, ক্ৰীড়া সংগঠক আৰু নিৰ্মল ভাবমূৰ্ত্তিৰ ৰাজনীতিক শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব বিভিন্ন চৰকাৰী আৰু বেচৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানৰ লগত জড়িত। মুকালমুৱা প্ৰগতি সংঘৰ সভাপতি আৰু মুকালমুৱা গাঁও পঞ্চায়তৰ সভাপতিৰ পদত কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। বৰ্তমানেও গুৱাহাটী হাকিজীয়া

আৰু কাৰিকৰী মাদ্ৰাছাৰ সভাপতি আৰু বৰক্ষেত্ৰী চিৰাতুন্নবী সম্মিলনৰ (মুকালমুৱা) সভাপতিৰ দায়িত্ব লৈ ৰাইজলৈ একনিষ্ঠ সেৱা আগবঢ়াই আছে। ১৯৯৬ চনৰপৰা অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰি আছে।

পাৰিবাৰিক জীৱন ঃ ১৯৫৬ চনৰ ৫ এপ্ৰিল তাৰিখে মুকালমুৱাৰ চৌধুৰী পৰিয়ালৰ মৰহুম জালনুৰ চৌধুৰীৰ প্ৰথম কণ্যা মুঃ কবুৰাণ চৌধুৰীৰ লগত শেখ চান্দ মহম্মদৰ বিবাহ সম্পন্ন হৈছিল। শেখ চান্দ মহম্মদৰ তিনিটা পুত্ৰ সন্তান আৰু চাৰিজনী ছোৱালী। তেখেতৰ ডাঙৰ ল'ৰা শেখ চাহ নেৱাজ ওৰফে ইফতিকাৰ ষ্টেড্‌ফেদৰ পৰিদৰ্শক, দ্বিতীয় ল'ৰা শেখ মুক্তাৰ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা আৰু তৃতীয় ল'ৰা শেখ জামালে Tata Consultancy Service (A.S.E.)ত চাকৰি কৰি আছে। শেখ জামাল ১৯৯৭ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰপৰা স্নাতক বিজ্ঞান শাখাৰ অঙ্ক শাস্ত্ৰত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰে আৰু তেওঁক সেই বছৰৰ শ্ৰেষ্ঠ স্নাতক (Best Graduate of the year) ঘোষণা কৰা হয়। তেখেতৰ দুহিতা জামেদা বেগম, ৰুণু বেগম, আফ্ৰজা বেগম আৰু পাৰবীন বেগম আটাইকেইজনীকে উপযুক্ত পাত্ৰত সম্প্ৰদান কৰা হৈছে। গুৱাহাটীৰ গান্ধীবস্তীত স্ত্ৰী, পুত্ৰ, বোৱাৰী আৰু নাতিৰে সৈতে বৰ্তমান বাস কৰি আছে।

প্ৰকৃতাৰ্থত ধৰ্মনিৰপেক্ষ, অল্পে তুষ্ট, দুৰ্নীতি আৰু কু-নীতিয়ে স্পৰ্শ কৰিব নোৱৰা আলহাজ শেখ চান্দ মহম্মদৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

লেখক মহম্মদ আব্দুৰ আলী জনতা হাইস্কুলৰ (বামপুৰ) প্ৰধান শিক্ষক, বৰক্ষেত্ৰী চিৰাতুন্নবী সন্মিলনৰ সাধাৰণ সম্পাদক আৰু সমাজ কৰ্মী।

অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

—পৰমানন্দ কলিতা

ভাৰতত মানৱ অধিকাৰৰ চিন্তাধাৰা অতি প্ৰাচীন। এই সম্পৰ্কে উপনিষদৰ এটা শ্লোক উল্লেখনীয় :

"সৰ্ব্বে ভবন্তু সুখিনঃ, সৰ্বে্ব সন্তু নিৰাময়।
সৰ্ব্বে ভদ্ৰানি পশ্যন্তু, মা কশ্চিৎ দুখঃ ভাগাবেৎ।।

(সকলো সুখী হওক, সকলো ৰোগমুক্ত হৈ থাকক, সকলো মঙ্গলময় দৃশ্যমান হওক, কোনেও যেন কেতিয়াও দুখী নহওক।)

দ্বিতীয় বিশ্ব যুদ্ধৰ পিছত ভবিষ্যতে তেনে ধ্বংসলীলাৰ যাতে পুনৰ অৱতাৰণা হ'ব নোৱাৰে মানুহৰ জন্মগত অধিকাৰসমূহৰ উলঙ্ঘা হ'ব নোৱাৰে, এই উদ্দেশ্যৰেই আমেৰিকাৰ চান ফ্ৰান্সিচকো চহৰত ১৯৪৫ চনৰ ২৬ জুন তাৰিখে সম্মিলিত জাতি সংঘৰ প্ৰতিষ্ঠা হয়।

পিছলৈ মানৱ অধিকাৰসমূহৰ উপলব্ধি নিশ্চিত কৰিবলৈ ভাৰতত ১৯৯৩ চনত মানৱ অধিকাৰ সংৰক্ষণ আইন প্ৰণয়ন কৰা হয়। এই আইনৰ ২ (ম) ধাৰাত মানৱ অধিকাৰৰ সংজ্ঞা সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। জীৱন, স্বাধীনতা, সমতা আৰু মৰ্যাদাৰ অধিকাৰকেই মানৱ অধিকাৰৰ আখ্যা দিয়া হৈছে।

এই আইন অনুসৰি অসম চৰকাৰে ১৯৯৬ চনৰ ১৯ মাৰ্চ তাৰিখে অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগ গঠন কৰে। ইতিমধ্যে ভাৰতৰ আন তিনিখন ৰাজ্য পশ্চিম বঙ্গ, হিমাচল প্ৰদেশ আৰু মধ্য প্ৰদেশতহে ৰাজ্যিক মানৱ অধিকাৰ আয়োগ গঠন হৈছিল।

অসমৰ ৰাজ্যপালে শ্বেখ চান্দ মহম্মদক অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ অন্যতম সদস্য হিচাপে নিযুক্তি দিয়াত তেখেতে ২৯ মাৰ্চ তাৰিখে কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰে আৰু মই তেখেতৰ সান্নিধ্যলৈ আহোঁ ১ মে তাৰিখে আন এজন সদস্য হিচাপে যোগদান কৰাৰ পিছত।

অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ ৰায়দানৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে এজন প্ৰকৃত বিচাৰকৰ নিৰপেক্ষ ভূমিকা প্ৰদৰ্শন কৰি আহিছে। বিশেষকৈ অসহয়া নাৰীৰ প্ৰতি কৰা অবিচাৰ আৰু অন্যায়ৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে অপৰাধীৰ প্ৰতি কঠোৰ মনোভাৱ পোষণ কৰি আহিছে। শিশুৰ অধিকাৰৰ ক্ষেত্ৰটো তেখেতে কোনোদিন কাৰ্পণ্য কৰা নাই।

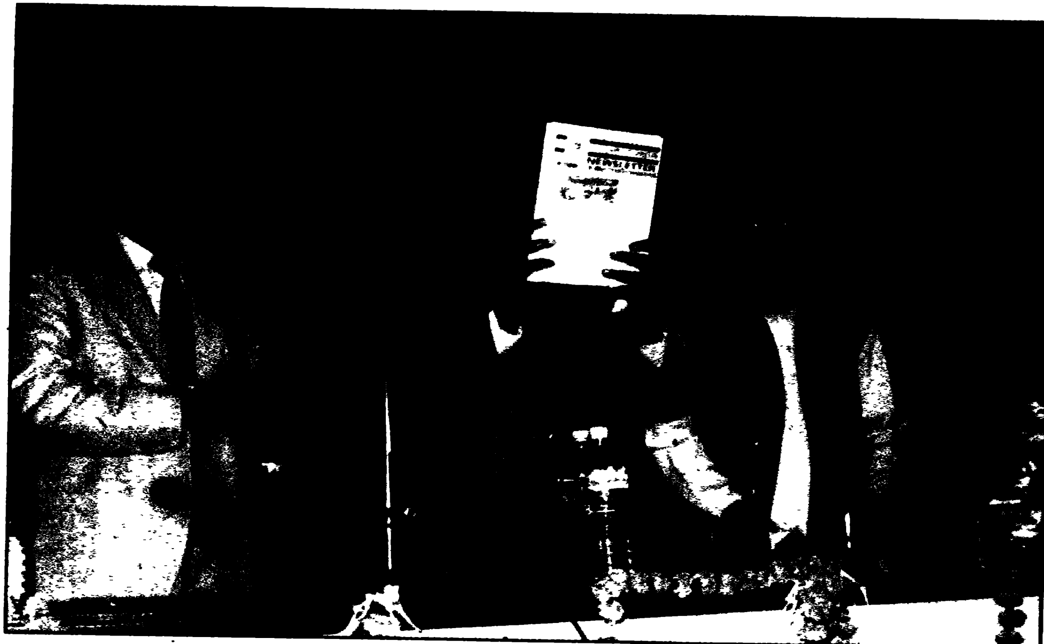

Justice S.N. Bhargava, Chairperson Assam Human Rights Commission. Hon'ble Governor of Assam (Retd.) Lt. S.K. Sinha & Sheikh Chand Mohammad, Member. Assam Human Rights Commission.

দীৰ্ঘকাল ৰাজনৈতিক নেতা হৈ থকাৰ পিছতো আইনৰ নীতি বিনে আন কোনো কথাতেই এই আয়োগৰ সদস্য হিচাপে গুৰুত্ব দিয়া মই দেখা নাই।

তেখেত গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়লয়ত কিছুকাল কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নিযুক্ত অধিবক্তা আছিল।

এসময়ত অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ আৰু পিছলৈ অধ্যক্ষ পদত অধিষ্ঠিত হৈ থকা কালত সঘনাই বিধান সভাত তেখেতে ৰায়দান কৰাৰ আৱশ্যক হৈছিল আৰু সেই অভিজ্ঞতা তেখেতৰ কাৰণে অসম মানৱ অধিকাৰ আইনৰ সদস্য হিচাপে কাৰ্যনিবাহ কৰাত যথেষ্ট পৰিমাণে সহায়ক হয়।

তাৰোপৰি তেখেতৰ বিদেশ ভ্ৰমণৰপৰা লাভ কৰা বিভিন্ন সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ গুণেও নিশ্চয় তেখেতৰ চিন্তাধাৰক গঢ় দিয়াত সহায় কৰিছে। মই জনাত তেখেতে বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে ১৯৭৯ চনত নিউজিলেণ্ডৰ ৱেলিংটন চহৰত ১৯৮০ চনত জাম্বিয়াৰ লুচাকাত, ১৯৮২ চনত বাহামাৰ ডগলাচত, ১৯৮৪ চনত আইল অব্ মানত, ১৯৮৫ চনত কানাডাৰ চচকিচিয়ানত কমনওয়েলথ সংসদীয় সন্মিলন, ১৯৮০ চনত লণ্ডনত কমনওয়েলথ সংসদীয় আলোচনা চক্ৰত ভাগ লয়। ১৯৮৫ চনত মক্কালৈ যোৱা ভাৰতীয় শুভেচ্ছা সজাতি দলৰ সদস্য আছিল। তাৰোপৰি একাধিক বিদেশ ভ্ৰমণৰ সময়ত তেখেত হংকং, চিদনী, চিঙ্গাপুৰ, বেঙ্কক, পেৰিচ, ৰোম, ফ্ৰেঙ্কফাড', নাইৰবি, চাৰ এ চলাম ; আদিৰ আবাবা, লুচাকা, কাইৰো, কুৱাইট, ডুবাই, জেনেভা, লচ এঞ্জেলেচ, টকিও, বাগদাদ, নিউ ইয়ৰ্ক, ওৱাচিংটন, মস্কো আৰু লাভচ আদি চহৰলৈকো হৈছিল।

চৰকাৰৰ দ্বাৰা এনে বিস্তৃত বিদেশ ভ্ৰমণৰ কাৰণে তেখেতক নিৰ্বাচিত কৰা কথাটোৱেই তেখেতৰ ৰাজনৈতিক জীৱনত এক প্ৰকাৰ সাফল্যকেই বুজায়।

তেখেতৰ বিশেষ গুণ হ'ল সকলোৰে প্ৰতি সমভাব আৰু স্পষ্টবাদিতা, আয়োগৰ কাৰ্যালয়লৈ ন্যায় বিচাৰি সমাজৰ নানা স্তৰৰ বিশেষকৈ ক্ষমতাহীন, অৰ্থহীন, পদবীহীন আহে। কিন্তু এইসকল ব্যক্তিৰ প্ৰতি কৰা তেখেতৰ ভদ্ৰ আৰু আশ্বাসভৰা ব্যৱহাৰ সঁচাকৈয়ে অনুকৰণীয়।

তেখেত এজন স্পষ্টবাদী ব্যক্তি। তেখেতৰ লগত আলোচনাত অংশ গ্ৰহণ কৰা-সকলে তেখেতৰ নিৰ্ভীক মতামতৰ লগত একমত নহ'লেও এইটো স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হয় যে ভাৰতত গণতন্ত্ৰৰ নাগৰিকৰ বাক স্বাধীনতা আছে আৰু তেখেতে তেনে অধিকাৰৰ ভিত্তিত নিজৰ মতামত প্ৰকাশ কৰিছে।

তেখেতৰ জীৱন অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হিচাপে সফলকাম হওক এই আশা ৰাখিলোঁ আৰু তেখেতৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

শ্ৰীকণিকা অসমৰ প্ৰাক্তন বিশেষ ন্যায়াধীশ আৰু বৰ্তমান অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য।

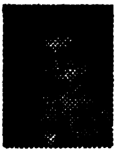

দীন-দুখীৰ বন্ধু

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীৰাধা বৰা

বগলী পাখিৰ দৰে বগা সাজপাৰ পিন্ধা, বগা ধুনীয়া চেহেৰাৰ দিল্ খুলি দপ্‌দপাই কথা কোৱা স্পষ্টবাদী মানুহটোৱেই হ'ল আমাৰ অতি শ্ৰদ্ধাৰ আৰু আদৰৰ আদৰ্শপুৰুষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। বয়সে পোটোকা পেলাব নোৱাৰা মানুহটোক বগা দীঘল ডাঢ়িখিনিয়ে যেন ব্যক্তিত্বৰ অধিক ৰূপ চৰাইহে দিছে। এনেহেন কৰ্মযোগী, সমাজসেৱক, সংগঠক এজনৰ জীৱনৰ দীঘে-পথালিয়ে লিখাটো বৰ সহজ কথা নহয়। ল'ৰালি কালৰ বিষয়ে একো নাজানিলেও মই লগ পোৱাৰ পাছৰপৰা যি জানিছিলোঁ আৰু যি দেখিছিলোঁ তাৰেই কিছু কথা এৰা-ধৰা কৰি লিপিবদ্ধ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ।

আত্মনিৰ্ভৰশীল, অদম্য উৎসাহী, সৰবৰহী এজন যুবক গাঁওৰপৰা ওলাই আহি এখন নগৰত নিজৰ কৰ্মশক্তি আৰু অধ্যৱসায়ৰ দ্বাৰা নিজক প্ৰতিষ্ঠা কৰি অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ আৰু পাছত অধ্যক্ষ হিচাপে দীৰ্ঘদিন শাসনৰ বাঘজৰী ধৰিবলৈ সমৰ্থ হোৱাটো এটা অতি গৌৰৱৰ কথা। নিৰ-হংকাৰী সৰু-ডাঙৰ সকলোৰে সহজে লগ ধৰিব পৰা মানুহজনেই হ'ল ৰাজনীতিক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ আমাৰ লগৰ সকলোকে যি নাম কাঢ়ি মাতিছিল। আমাক সহজ ভাষাত সম্বোধন কৰিছিল এনেদৰে, "ঐ ৰাধা কি কৰি আছ। "ঐ" শব্দটো আগৰ দিনৰ মানুহে নিজৰ তিৰোতাক মাতোঁতেহে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তাৰমানে "ঐ" শব্দটো অতি মৰম লগা অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। এনে ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা যি মানুহক অতি আপোন কৰিবপৰা এটা শক্তি আছিল।

১৯৫৭ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ কোনোবা এটা দিনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আইন মহাবিদ্যালয়ত নাম লগাইছিলো। সেইদিনাই অফিচৰ সহকাৰী মহঃ হবিব বাবুয়ে কি ভাবি ক'ব নোৱাৰোঁ মোক ল' কলেজৰ নিৰ্বাচন খেলক বুলি কৈ এখন নমিনেচন ফৰ্ম দিলে। মই তেতিয়া হোষ্টেলত চিট পোৱা নাই কাৰণে মোৰ ককাদেও শ্ৰীচন্দ্ৰ বৰাৰ লগত R.C.C. Hostel No 2ত আলহী হিচাপে আছিলোঁ। ভগৱানক চিন্তা কৰি নমিনেচন পত্ৰ জমা দিলো। বাকীসকলে মোক হোষ্টেলৰ ল'ৰা বুলিয়েই হয়তো প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা নকৰিলে। সাধাৰণ সম্পাদকৰ বাবে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ আৰু প্ৰয়াত কুলৰমল আগৰৱালাই থিয় হ'ল। তেওঁলোক দুয়োজনে মোক হোষ্টেলত লগ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ লগত কথা-বতৰা হৈ দুয়োজনৰ ভিতৰত শ্বেখ চান্দ মহম্মদক ভাল লাগি

তেওঁৰ লগত হাত মিলালোঁ। আমাৰ লগ লাগিল বৰ্তমানৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত জিলা ন্যায়াধীশ আব্দুল মজিদ, অৱসৰপ্ৰাপ্ত গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ পঞ্জীয়ক শ্ৰীৰবিন দাস আৰু অৱসৰপ্ৰাপ্ত কৃতি শিক্ষক শ্ৰীঅৰুণ কলিতা। শেখ চান্দ মহম্মদৰ ৰাজনীতিৰ চতুৰাল তেতিয়াই বুজি পাইছিলোঁ। তেওঁৰ বুদ্ধি-পৰামৰ্শত আমি ইলেক্চন খেলি জিকিলোঁ। শেখ চান্দ মহম্মদ হ'ল সাধাৰণ সম্পাদক, মই হ'লো ক্ৰীড়া সম্পাদক, আব্দুল মজিদ হ'ল চাৰু কলা, শ্ৰীৰবিন দাস হ'ল কমনৰুম সম্পাদক আৰু শ্ৰীঅৰুণ কলিতা হ'ল আলোচনী সম্পাদক। আমাৰ সভাপতি হ'ল—প্ৰয়াত অধ্যাপক ওৱাজেদ আলী। তেখেতৰ মৃত্যুৰ পাছত আমাৰ ইউনিয়নৰ সভাপতি হৈছিল বৰ্তমান অৱসৰ প্ৰাপ্ত উৰিষ্যা হাইকোৰ্টৰ মুখ্য নায়াধিশ শ্ৰীডম্বৰুধৰ পাঠক। তেখেতৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি আমি গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ খেলা-ধুলা সম্পৰ্কত বহুত কাম কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিলোঁ। আমাৰ দিনতেই বৰ্তমান আৰ-চি-চি ছোৱালী ছাত্ৰীবাসৰ সম্মুখত থকা খেল পথাৰখন ঠিক-ঠাক কৰিছিলোঁ। এই ক্ষেত্ৰত আমি গড়কাপ্তানি বিভাগৰ দুজন ইঞ্জিনিয়াৰৰ নাম নক'লে ভুল হ'ব যেন পাওঁ। এজন আছিল প্ৰয়াত মুখ্য অভিযন্তা অমূল্য ভট্টাচাৰ্য্য আৰু বৰ্তমানৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য অভিযন্তা শ্ৰীঘন দত্ত। তেখেতসকলৰ সহায়ত বুলডজাৰ নি খেল পথাৰখন সমান আৰু ধুনীয়া কৰিছিলোঁ। তাত আমি আইন মহাবিদ্যালৰ বছৰেকীয়া খেল-ধেমালি পাতি সেইখন পথাৰতে ১৯৫৯ চনত পঞ্চম আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া মহোৎসৱ পাতিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ। সদৌ অসম আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া মহোৎসৱৰ ষ্ট্যাণ্ডিং কমিটিত আছিল ডঃ হৰিপ্ৰসন্ন দাস সাধাৰণ সম্পাদক, ডঃ যামিনী মোহন চৌধুৰী, অধ্যাপক ৰায়হান ছাহ, অধ্যাপক শৈল গগৈ, শেখ চান্দ মহম্মদ, শ্ৰীভুবন চন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু চৈয়দ আফজাল হুছেইন, মই আৰু প্ৰয়াত অৱনী প্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্যদেৱ যুটীয়া সম্পাদক আছিলোঁ। প্ৰথম আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া মহোৎসৱ পাতিবলৈ লোৱাত গুৱাহাটীৰ ছাত্ৰসকলে আমাৰ লগত সহযোগ নকৰাত আমি অলপ বিপদত পৰিছিলোঁ যদিও সেইখিনি শেখ চান্দ মহম্মদৰ সাহসত সকলো সুচাৰুৰূপে সমাধা কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিলোঁ। ক্ৰীড়া মহোৎসৱৰ মাজতে দুটা দলৰ মাজত এখন ডাঙৰ কাজিয়াৰ সূত্ৰপাত হোৱাত ডঃ হৰিপ্ৰসন্ন দাস আহি আমাৰ শেখ চান্দ মহম্মদক লৈ গৈ কাজিয়াৰ স্থলীত উপস্থিত হৈছিলগৈ। চান্দ মহম্মদৰ এটা ভেকাহিত কাজিয়াৰ সিমানতে শাম কাটিলে। কাৰণ শেখ চান্দ মহম্মদক সকলো ছাত্ৰই ভাল পাইছিল আৰু সমীহ কৰি চলিছিল তেওঁৰ নিৰ্ভীক স্পষ্টবাদিতাৰ বাবে। সত্য কথাত তেওঁ কালৈকে পৰোৱা নকৰাৰ স্বভাৱ। পঞ্চম সদৌ অসম আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া মহোৎসৱ সমাপ্ত কৰি এসপ্তাহৰ ভিতৰত আমি সকলো হিচাপ-পত্ৰ সাধাৰণ সম্পাদকক চমজাই দিয়াত তেখেতে আমাৰ শলাগ লৈছিল আৰু আমাক আশীৰ্বাদ দিছিল।

এইখিনিতেই আৰু এষাৰ কথা নক'লে ভাল নালাগিব। শেখ চান্দ মহম্মদৰ দক্ষতা আৰু কৰ্মপটুতাৰ বাবে হয়তো তেওঁক গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় ক্ৰীড়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাটোও এক অতি গৌৰৱৰ কথা, বিখন বোৰ্ডত আছিল সভাপতি—প্ৰয়াত বৈদ্যনাথ

মুখাৰ্জী, উপসভাপতি-প্ৰয়াত ৰাজবালা দাস, ধন ভঁৰালী শ্ৰীঅনিল শৰ্মা, সাধাৰণ সম্পাদক—শ্ৰীহৰিপ্ৰসন্ন দাস আৰু সহকাৰী শেখ চান্দ মহম্মদ।

শেখ চান্দ মহম্মদৰ আৰু এটা অতি ডাঙৰ গুণ আছে। বলীয়ে দুৰ্বলীৰ ওপৰত অন্যায়-অত্যাচাৰ কৰা কথা তেওঁ একেবাৰে সহ্য কৰিব নোৱাৰিছিল। তেনে কোনো অন্যায় কাৰ্য দেখিলে তেওঁ বাঘৰ দৰে গৰ্জি উঠিছিল। মালিগাঁও ৰেলওৱেত চাকৰি থকা সময়ত কোনোবা অসমীয়া ল'ৰাক চাকৰি দিয়াত বা বাসঘৰ আবন্টন দিয়াত কোনো বিষয়াই হেমাহী কৰিলে তাক তেওঁ শুদাই নেৰিছিল। কিন্তু সেইবুলি নিজৰ স্বাৰ্থৰ খাতিৰত কোনো কাম নকৰিছিল। সেই মহৎ গুণৰ বাবে মালিগাঁৱৰ সেইসময়ৰ লোকসকলে আজিও তেওঁৰ নাম স্মৰণ কৰে।

আমি ইমান আপোন হৈ পৰিছিলোঁ যে, আমাৰ মাজৰপৰা 'আপুনি' শব্দটো কেতিয়া কেনেকৈ পলাই পত্ৰং দি তাৰ ঠাইত 'তই' শব্দই প্ৰতিপত্তি লৈছিল আমি গমকে নাপালোঁ। আজি আমাৰ সম্বন্ধ ভাই ককাইৰ দৰে। কাৰণ আমি তাক লগ পাওঁতেই সি লৰাৰ বাপেক। গতিকে আমি তাক ডাঙৰ ককাইৰ দৰে সন্মান কৰিছিলোঁ। আনকি ল' পাছ কৰাৰ পাছত মই তাক 'বাৰ'ত জইন কৰাৰ বাবে ফিজ আৰু ক'লা কোট এটা উপহাৰ দিছিলোঁ। শেখ চান্দ মহম্মদ ধনৰ ধনী নাছিল, মনৰহে ধনী আছিল উকীল হৈ সি ধনী হ'ব নোৱাৰাৰ কাৰণ আছিল সি দীন-দুখীয়াৰ উকীল হিচাপেহে নাম আছে। কেতিয়াবা হয়টো জেপৰ পইচা ভৰিও মোক্কেলৰ কাম কৰি দিছিল। যাক যেনেকৈ পাৰে তাক তেনেকৈ মাতে কথাই-বুদ্ধি উপায়ৰে সহায় কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। দহজনৰ ভালৰ বাবে কাম কৰি সুখী হৈছিল।

শেখ চান্দ মহম্মদৰ জীৱনী লিখিবলৈ যাওঁতে যদি এগৰাকীৰ নাম উল্লেখ কৰা নাযায় তেনেহ'লে মোৰ লিখনি সমাপ্ত নহ'ব। যি গৰাকীৰ প্ৰেৰণাত আজি তেওঁ দপ্ দপাই আছে, সেইগৰাকী হ'ল গৃহলক্ষ্মী সহধৰ্মিণী আৰু আমাৰ অতি মৰমৰ বৌ শ্ৰীমতী কবুৰান নেছা, যিগৰাকীৰ মাতৃ সুলভ হাঁহিৰে সকলোকে আপোন কৰি ৰাখিব পাৰে। বিয়াৰ পাছৰপৰাই তাৰ জীৱনৰ গতি সলনি হৈ উন্নতিৰ জখলাত দোপত দোপে আগুৱাই যোৱাত এইগৰাকী মহিলাৰ অৱদান কোনো গুণে কম নহয়। এইগৰাকী মহিলাই নিমিলা অঙ্ক মিলাই ল'ৰা-ছোৱালীক বুকুত বান্ধি সংসাৰৰ দায়িত্ব বহন নকৰা হ'লে হয়তো সি সমাজ আৰু দেশ সেৱা কৰিবলৈ ইমান সুবিধা নাপালেহেঁতেন। শ্ৰীযুতা বৌলৈ আমাৰ শতকোটি প্ৰণাম জনালোঁ।

ধৰ্ম ক্ষেত্ৰত শেখ চান্দ মহম্মদ এজন নৈষ্ঠিক মুছলমান হ'লেও আন ধৰ্মক নিন্দা কৰা তাৰ অভ্যাস নাই। সকলোৰে নিজৰ ধৰ্মত থাকি সৎপথে চলি দেশ আৰু দহৰ সেৱা কৰিবৰ বাবে সদায় সি মানুহক উপদেশ আৰু উৎসাহ দিয়াতো তাৰ স্বভাৱ।

শেখ চান্দ মহম্মদ অধ্যক্ষ হৈ থাকোঁতে বিধান সভাৰ সচিবালয়ৰ কৰ্মচাৰীক মাৰ্চ মাহত এমাহৰ মূল দৰমহা উৎসাহজনক হিচাপে দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। এই

কাম কৰাত সকলো সুখী হৈছিল আৰু দিনে-ৰাতি দৰ্কাৰ হ'লে কাম কৰাত উদ্দীপনা নেহেৰুৱাইছিল। সেই কাৰণে পিয়নৰপৰা ওপৰলৈকে সকলোৱে তেওঁৰ গুণ গান গাই থাকে। এইজনেই হ'ল পৰৰ দুখত দুখী পৰৰ সুখত সুখী শেখ চান্দ মহম্মদ।

অধ্যক্ষ হৈ থকা কালছোৱাত শেখ চান্দ মহম্মদে বহুত দেশ-বিদেশ ভ্ৰমণ কৰিছিল। সেই সময়ত দেশ-বিদেশত দিয়া তত্ত্ব-গধুৰ ভাষণবিলাক পঢ়িলেহে অনুমান কৰিব পাৰি যে, তেওঁ কিমান পঢ়া-শুনা কৰিছিল আৰু জ্ঞানৰ ভঁৰাল কিমান চহকী। তেওঁ এজন সুবক্তা হিচাপে দেশ-বিদেশত নাম আছে আৰু অসমৰ বাবেও ই এক গৌৰবৰ কথা। তেওঁ কমনওৱেলথ্ সম্মিলনত দিয়া বক্তৃতাবোৰেই তাৰ প্ৰমাণ দিয়ে। বৰ্তমানে তেওঁ অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হিচাপে সেৱা আগবঢ়াই আছে। এইবোৰেই হ'ল তেওঁৰ গৌৰৱময় জীৱনৰ উপহাৰ।

মই মোৰ নিবন্ধটো মহাকবি শ্বেলীৰ স্কাইলাৰ্ক কবিতাৰ কথাৰে সামৰিব খুজিছোঁ। স্কাইলাৰ্ক চৰাইজনী আকাশৰ বহু ওপৰলৈ উৰি গ'লেও পৃথিৱীত থকা সৰু বাহটোৰ কথা কেতিয়াও পাহৰি নোযোৱাৰ দৰে আমাৰ ভ্ৰাতৃসম শেখ চান্দ মহম্মদে দেশ আৰু দহজনৰ হিতৰ চিন্তা নকৰাকৈ থাকিব নোৱাৰে।

ভগৱানৰ ওচৰত, খোদাৰ ওচৰত দোৱা কৰিছোঁ তাক যেন সুস্বাস্থ্যৱান আৰু সুদীৰ্ঘ জীৱন লৈ দেশসেৱাত ব্ৰতি হ'বলৈ শক্তি দিয়ে—এয়ে আমাৰ প্ৰাৰ্থনা।

শ্ৰীবাধা বৰা এজন ব্যৱসায়ী, সমাজকৰ্মী আৰু সমাজ সংগঠক।

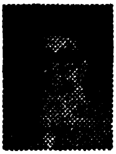

শেখ চান্দ মহম্মদলৈ মনত পৰে

ডাঃ ব্ৰজমোহন গোস্বামী

শেখ চান্দ মহম্মদক মই প্ৰথমে লগ পাওঁ ১৯৪৫ চনত নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ হিচাপে। মোতকৈ এবছৰ তলৰ শ্ৰেণীত পঢ়া চান্দ মহম্মদ দেখিবলৈ ধুনীয়া, তজবজীয়া, খেলা-ধূলাত পাৰ্গত ছাত্ৰ আছিল। নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰাবাসত থাকি পঢ়া চান্দ মহম্মদ ফুটবলৰ কেপ্তেইন হিচাপে সকলোৰে জনাজাত। তাৰোপৰি সকলো বাৰ্ষিক উৎসৱত নাটক আদিত ভাগ লোৱা চান্দ মহম্মদক নলবাৰী স্কুলত নজনা মানুহ নাই। পঢ়াত যদিও মধ্যম আছিল, চান্দ মহম্মদৰ স্পষ্টবাদিতা, সৎসাহস, অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰা আৰু লগৰ ল'ৰা-ছোৱালীক আৰ্থিক অৱস্থা বেয়া হ'লে মুক্তহস্তে দান কৰা কথাবোৰ এতিয়াও মোৰ মনত পৰে।

মই ১৯৪৮ চনত নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰপৰা মেট্ৰিক পৰীক্ষা পাঁছ কৰাৰ পিছত বহু বছৰ চান্দ মহম্মদক লগ পোৱা নাছিলোঁ। কিন্তু আনৰ মুখত মই চান্দ মহম্মদৰ কথা শুনিছিলোঁ।

চান্দ মহম্মদৰ জন্ম ঠাই মুকালমুৱা। মোৰ জন্ম ঠাই নপ্তিপাৰাৰপৰা মুকালমুৱালৈ পাঁচ ছয় মাইলৰ দূৰত্ব। আমি একে বৰক্ষেত্ৰীৰ বাসিন্দা হিচাপে তেওঁৰ কথাবোৰ মানুহৰ মুখৰপৰা গম পাই আছিলোঁ। তাৰপিছত এদিন শুনি সুখ পালোঁ যে চান্দ মহম্মদে মুকালমুৱা ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলখনৰ হেড মাষ্টৰ হিচাপে কাম কৰি অতি সুখ্যাতিৰে স্কুলখনৰ গঢ় দিয়াত ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি হাইস্কুলখন গঢ় দিছে অতি সামান্য পাৰিশ্ৰমিক লৈ বহুত দিয়াৰ বাবে বৰক্ষেত্ৰীৰ ৰাইজে চান্দ মহম্মদৰ যথেষ্ট শলাগ লৈছিল।

বহুদিন পিছত মোক বন্ধু এজনে ক'লে যে চান্দ মহম্মদে হাইস্কুলত কাম কৰাৰ আগতে ৰেলৱে বিভাগতো চাকৰি কৰিছিল আৰু আইন মহাবিদ্যালয়ত পঢ়ি বি. এল. ডিগ্ৰীও লৈছে। ইতিমধ্যে মাজে মাজে ৰাজনীতিত যোগ দি চাঞ্চল্যৰ সৃষ্টি কৰিছে। বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত তেওঁ প্ৰথমবাৰ পৰাজয় হৈও ৰাজনীতি এৰা নাছিল। তাৰ পিছত ১৯৭৮ চনত চান্দ মহম্মদে জনতা দলৰ প্ৰাৰ্থী হৈ বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা জয়ী হৈ শ্ৰীযুত গোলাপ বৰবৰাৰ মন্ত্ৰীসভাত বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ হয়। তাৰ পিছত বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে চান্দ মহম্মদৰ নিৰপেক্ষতা, ন্যায় কথাত উপযুক্ত ব্যৱস্থা লোৱা আদি কথা সকলোৰে জনাজাত।

স্বৰ্গীয় হিতেশ্বৰ শইকীয়া মুখ্যমন্ত্ৰী হোৱা সময়ত চান্দ মহম্মদক যিকোনো বিভাগতে মন্ত্ৰী হ'বলৈ অনুৰোধ কৰা সত্ত্বেও মন্ত্ৰী পদ নল'লে। অধ্যক্ষ পদতে থাকি গ'ল। এই বিষয়ে মই তেখেতক সোধাত ক'লে যে মন্ত্ৰী হ'লে বহু বদনাম ল'ব লগা হয়। গতিকে অধ্যক্ষৰ পদেই ভাল।

চান্দ মহম্মদ বৰ্তমান গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এজন অধিবক্তা আৰু অসম মানব অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য। তেখেত বহু সামাজিক কামত জড়িত। মই মাজে মাজে চান্দ মহম্মদক লগ পাই সুখ-দুখৰ কথা পাতোঁ। চান্দ মহম্মদক বন্ধু হিচাপে মোৰ এই কাৰণে ভাল লাগে যে তেখেতে সকলো কথাতে এটা নিৰপেক্ষ যুক্তি দিয়ে আৰু কাৰো অন্যায় চিন্তা নকৰে। বোধকৰোঁ এটা সম্ভ্ৰান্ত পৰিয়ালত জন্ম গ্ৰহণ কৰা কাৰণে তেখেতৰ ভিতৰত এই গুণবোৰ আছে। মই আশা কৰোঁ শেখ চান্দ মহম্মদে দীৰ্ঘজীৱন লাভ কৰি সমাজৰ আৰু দেশৰ হকে কাম কৰি যাব।

চিকিৎসা-বিজ্ঞানৰ বিশেষ গৱেষক পণ্ডিত ড° গোস্বামী গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যক্ষ।

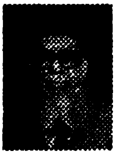

জনপ্ৰিয় নেতা চান্দ দা

শ্ৰীকামেশ্বৰ লস্কৰ

অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ বিষয়ে দুআষাৰ লিখাৰ আগতে মই অভিনন্দন গ্ৰন্থৰ সম্পাদকক মোক এই সুবিধা দিয়াৰ বাবে প্ৰথমে ধন্যবাদ নিদি নোৱাৰিলোঁ।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক আমি সদায়েই "চান্দ দা" বুলিয়েই সম্বোধন কৰোঁ। তেখেতৰ লগত আমাৰ সম্পৰ্ক ভ্ৰাতৃবৎ। যদিও তেখেতৰ লগত আগতে ছেগা চোৰোকাকৈ চিনাকি হৈ কথা-বতৰা পাতিছিলোঁ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ নোহোৱালৈকে তেখেতৰ লগত ঘনিষ্ঠতা ইমান হোৱা নাছিল। ১৯৫৮-৫৯ চনত আমি বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ হোৱাৰ পিছৰপৰাহে তেখেতৰ লগত আমাৰ ঘনিষ্ঠতা বাঢ়ে। ১৯৫৮-৫৯ চনত বিশ্ববিদ্যালয় আইন মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰথম ছাত্ৰ একতা সভা গঠিত হয় আৰু "চান্দ দা" প্ৰথম সাধাৰণ সম্পাদক নিৰ্বাচিত হয়। তাৰপিছত ১৯৫৯-৬০ চনৰ ছাত্ৰ একতাসভাৰ চান্দ দা উপসভাপতি আৰু এই লেখক সাহিত্য বিষয়ক সম্পাদক নিৰ্বাচিত হয়। গতিকে তেতিয়াৰেপৰা বিশ্ববিদ্যালয় ছাত্ৰ একতা সভাৰ বিষয়ে বিভিন্ন আলোচনা কৰোঁতে তেখেতৰ লগত আমাৰ ঘনিষ্ঠতা বাঢ়ে। তাৰোপৰি বিশ্ববিদ্যালয় যুৱমহোৎসৱ অনুষ্ঠিত কৰাত বিভিন্ন কামত আমি একেলগে কাম কৰিবলগীয়া হৈছিল।

গতিকে পঞ্চাশ দশকৰ শেষৰপৰা আৰম্ভ কৰি এই নব্বৈ দশকৰ শেষলৈকে প্ৰায় চাৰি দশক ধৰি চান্দ দাৰ লগত আমাৰ সম্পৰ্ক বৰ নিবিড়। এই সুদীৰ্ঘ চাৰি দশকত ইতিমধ্যে বুঢ়া লুইতৰ মাজেৰে বহুত পানী বাগৰি গ'ল। জীৱনৰ বহু ঘাত প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে আমাৰ সকলোৰে জীৱনৰ গতি সলনি হৈ গ'ল। কিন্তু চান্দ দা আৰু আমাৰ মাজৰ ভ্ৰাতৃবৎ সম্বন্ধৰ বান্দোন সলনি হোৱা নাই। দূৰৰপৰাই দেখিলে চিঞৰি মতাৰ অভ্যাস এতিয়াও যোৱা নাই।

ষাঠিৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে যেতিয়া চান্দ দাই তেতিয়াৰ মহা প্ৰতাপী স্বৰ্গীয় মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰীৰ বিৰুদ্ধে নিৰ্বাচন যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈছিল তেতিয়া আমি আমাৰ সাধ্যানুসাৰে তেখেতক সহায় কৰাত কুণ্ঠাবোধ কৰা নাছিলোঁ। তেখেতে সেইবাৰ নিৰ্বাচনত পৰাজয় বৰণ কৰিলেও সামাজিক কামত তেখেতে দুগুণ উৎসাহেৰে লাগি গৈছিল। তাৰ পিছৰপৰা অৱশ্যে তেখেতে একাধিকবাৰ নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি জয় লাভ কৰিছিল আৰু প্ৰথমে উপাধ্যক্ষ আৰু পিছত বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ পদ অলংকৃত কৰিছিল।

বিধান সভাত অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হোৱাৰ দিনা এই লেখক চৰকাৰী বিষয়াৰ গেলেৰীত উপস্থিত আছিল। বিধান সভাৰ বিভিন্ন সদস্যই চান্দ দাক ওলগ জনাই দিয়া ভাষণ আছিল অতি আনন্দদায়ক। তেখেতৰ গুণৰাজিক সকলো বক্তাই ভূয়সী প্ৰশংসা কৰিছিল। তেতিয়াৰ বিধান সভাৰ সদস্য প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী বাৰ্মীয়ান নেতা শ্ৰীশৰৎচন্দ্ৰ সিংহয়ো তেখেতৰ ভূয়সী প্ৰশংসা কৰিছিল।

বিধান সভাৰ সদস্য থকাৰ সময়ত তেখেতৰ জনপ্ৰিয়তা দেখি তবধ মানিছিলোঁ। ৰাতিপুৱাৰপৰা ৰাতিলৈকে দৰ্শনাৰ্থীৰ ভীৰৰ প্ৰকোপত আনকি তেখেতে দুপৰীয়াৰ আহাৰৰ বাবেও সময় পোৱা নাছিল। তথাপি তেখেতে কোনো দৰ্শনাৰ্থীকে বেয়া ব্যৱহাৰ কৰা দেখা নাছিলোঁ।

বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকাৰ সময়ত এবাৰ তেতিয়াৰ মুখ্যমন্ত্ৰী স্বৰ্গীয় হিতেশ্বৰ শইকীয়াই তেখেতক মন্ত্ৰীত্বৰ পদ যাচিছিল কিন্তু চান্দ মহম্মদে মন্ত্ৰীত্বৰ পদ প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল—যি সাধাৰণতে এটি বিৰল ঘটনা। তেখেতে ৰাজনীতি, বোকা ছটিওৱা আদিৰপৰা সদায় আঁতৰত আছিল। ইংৰাজীত এবাৰ কথা আছে যে "In Politics everything is possible and in Politics there is no permanent friend or foe." চান্দ মহম্মদৰ বাবে এনে নীতিৰ প্ৰয়োগৰ কোনো স্থান নাই। নিজৰ বিবেক আৰু আদৰ্শ বিবৰ্জিত ৰাজনীতিত চান্দ মহম্মদৰ বিশ্বাস নাই।

এসময়ত বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদ প্ৰায় এক দশক ধৰি অলংকৃত কৰি পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশ ভ্ৰমণ কৰা চান্দ মহম্মদক গুৱাহাটীৰ ৰাস্তাত চিটি বাছৰ বাবে ৰৈ থকা দেখিলে বৰ্তমান ৰাজনৈতিক নেতাসকলৰ প্ৰতি পুঁতৌ জন্মে। ইচ্ছা কৰা হ'লে মন্ত্ৰী হৈ চান্দ মহম্মদে অগাধ সম্পত্তিৰ মালিক হ'ব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু চান্দ মহম্মদ এইবোৰৰপৰা বহু উৰ্দ্ধত। আনকি অধিবক্তা হিচাপেও মক্কেলৰপৰা চান্দ মহম্মদৰ দাবী আছিল আতি সামান্য।

শ্ৰীকামেশ্বৰ দাস্তৰ অসম চৰকাৰৰ প্ৰাক্তন আইন সচিব আৰু বৰ্তমান গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা।

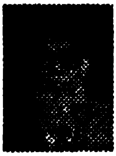

"জননেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ"

ঠাকুৰ প্ৰসন্ন কুমাৰ

জননেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ নলবাৰী জিলাৰ অন্তৰ্গত (তেতিয়া নলবাৰী মহকুমা) মুকালমুৱা গাঁওত এটা মুছলমান কৃষক পৰিয়ালত জন্ম গ্ৰহণ কৰে। হাউলীঘাটত থকা ঘৰবস্তি বৰ্তমান ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীত জাহ গৈছে। ১৯৮৩ চনতে তেখেতৰ পৰিয়ালবৰ্গই মুকালমুৱাৰ অইন এটুকুৰা ঠাইত ঘৰ সাজি থাকিবলৈ লয়। উল্লেখ কৰা ভাল হ'ব যে পিছত গুৱাহাটীলৈ আহি আইন বৃত্তিক জীৱিকাৰ উপায় হিচাপে লৈ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে গুৱাহাটীত ঘৰবস্তি কৰি বসতি কৰিবলৈ লয়।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদে তেখেতৰ স্কুলীয়া শিক্ষা তেতিয়াৰ উচ্চ মাধ্যমিক স্কুল (বৰ্তমান চৰকাৰী গৰ্ডন উচ্চতৰ মাধ্যমিক, নলবাৰী)ৰ স্কুলীয়া শিক্ষা শেষ কৰে। শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ সমাজত তেখেত বৰ সৰবৰহী আছিল। খেল-ধেমালিত বৰ হেঁপাহ আছিল আৰু সম্পাদক হিচাপে খেল বিভাগ চলাইছিল। শিক্ষকসকলে তেখেতৰ বাকপটুতাত শলাগ লৈ মৰমৰ চকুৰে চাইছিল।

শিক্ষা-দীক্ষা শেষ কৰি প্ৰথমে তেখেতে ৰেলৱে বিভাগত কিছুদিন কাম কৰিছিল যদিও পিছত কটন কলেজৰপৰা স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰি মুকালমুৱা ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলত শিক্ষকতা কৰে। এই স্কুল আৰু পৰৱৰ্তীকালত মুকালমুৱাৰ কলেজ স্থাপনত তেখেতৰ অৱদান অসীম। তাৰ পিছত আইনৰ স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰি গুৱাহাটীত ওকালতি জীৱন আৰম্ভ কৰে। নিজৰ মেধাশক্তিৰ গুণত কম সময়ৰ ভিতৰতে তেখেত এজন খ্যাতনামা উকীল হৈ পৰে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ উকীল হিচাপে এগৰাকী দক্ষ আৰু সৎপ্ৰকৃতিৰ লোক। কোনো মোকৰ্দমা আদালতত উঠাৰ পূৰ্বতে মিতমাত হ'লে তেখেতে আগধন স্বৰূপে পোৱা টকা ঘূৰাই দিয়া প্ৰমাণো আছে। কেছ মিতমাত কৰি দুয়ো পক্ষৰ মাজত ঐক্য আনি দিয়াৰ চেষ্টাহে কৰিছিল। ফিজ তেখেতৰ সামান্য আছিল। ৰাজনৈতিক জীৱনত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ এজন সৰল আৰু পৰোপকাৰী ব্যক্তি। অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ কম সময়ৰ ভিতৰতে যি দক্ষতাৰে কাম কৰিছিল তাক শলাগিবলগীয়া। তেখেত মন্ত্ৰী হোৱাহেঁতেন ৰবক্ষেত্ৰী তথা অসমত উন্নয়নমূলক কাম-কাজ কৰাৰ বহু সুবিধা পালেহেঁতেন। নিবনুৱা সমস্যা বা সকলো সামাজিক সমস্যা সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত তেখেতে আপ্ৰাণ চেষ্টা কৰিছিল। তেখেত বৰ্তমান চাৰি ৰবক্ষেত্ৰী মৌজা সন্মিলনৰ মুখ্য উপদেষ্টা পদত আছে।

জননেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ কৰ্ম আৰু ধৰ্মৰ ওপৰত বিশ্বাসী। ফলৰ ওপৰত নহয়। সেইবাবে স্বাধীনোত্তৰ কালত অসম বিধান সভাৰ নিজা সমষ্টিটোৰ ১৯৬২ চনৰপৰা কেবাবাৰো প্ৰতিনিধি হ'বলৈ ব্যৰ্থ চেষ্টা কৰিও তেখেত হতাশ হোৱা নাই। প্ৰতীকৰ পৰিবৰ্তন কৰি তেখেতে প্ৰতি বাৰে প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। সেই সময়ত স্বাধীন ভাৰতত কংগ্ৰেছ, ছচিয়েলিষ্ট আৰু কমিউনিষ্ট এই তিনিটা দলেই প্ৰধান দল আছিল। তেখেতে প্ৰত্যেকটো দলৰ লগত হাত মিলায়ো চাইছে। নিজ দলে সমৰ্থন নিদিলেও আন দলৰ সমৰ্থনক কোনো দিনে প্ৰত্যাখ্যানো কৰা নাছিল। কোনো দল বা মানুহক বেয়া বুলি তেখেতে নিঘিণাইছিল। সকলোৰে লগত সম্পৰ্ক ৰাখি বা নিজেও হাত মিলাই জনসাধাৰণৰ মাজত সোমাই পৰিছিল।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ পৰাজয়ৰ বাবে কেতিয়াও বিচলিত হোৱা মানুহ নহয়। পৰাজয়ৰ গ্লানিত সহজে সেওমনা বিধৰ তেখেত নহয়। মকৰাই ৰাতিৰ ভিতৰত অশেষ চেষ্টা কৰি জালেৰে ঘৰ সজোৱাৰ নিচিনাকৈ জননেতাগৰাকীয়ে ধৈৰ্য সহকাৰে দুগুণ উৎসাহেৰে বৰক্ষেত্ৰী ৰাইজৰ মাজত সোমাই পৰিল। তেখেতৰ ব্যক্তিত্ব ও জনপ্ৰিয়তাত মুগ্ধ হৈ বৰক্ষেত্ৰী ৰাইজ এইবাৰ একগোট হৈ তেখেতৰ পিছত থিয় দিলে। শ্বেখ গৰাকীয়ে একাগ্ৰচিত্তে নিজৰ লক্ষ্যৰ পিনে অগ্ৰসৰ হ'ল।

১৯৭৮ চন। জনতা দলৰপৰা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি অসম বিধান সভাৰ নিজা সমষ্টি বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা বিপুল ভোটত জয়যুক্ত হৈ অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হ'ল। প্ৰথমে অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ হয় তাৰ পিছত অধ্যক্ষ হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰে। ১৯৮৩ চনতো বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচিত হৈ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰে। পাৰিম বুলি যিজনে বিশ্বাস কৰে তেৱেঁই জয়লাভ কৰিব পাৰে। জননেতাজনেই তাৰ প্ৰমাণ দিলে।

অসমত বিদেশী বহিষ্কৰণৰ আন্দোলন। ১৯৭৯ চনৰপৰা ১৯৮৩ চনলৈ চলিছিল। এই সময়ছোৱাক অসম অৰাজকতাৰ দেশ বুলি ক'লেও ভুল নহয়। এই অসম আন্দোলনৰ গইনা লৈ অসমৰ কেবা ঠাইত ১৯৮৩ চনত অগ্নিসংযোগ, হত্যা, লুণ্ঠন কাৰ্য চলিছিল। আমাৰ চাউলখোৱাৰ পাৰতো বহুতো নিৰীহ মানুহ হত্যাৰ মুখত পৰিল, ঘৰ জ্বলিল, লুটপাত চলিল যেন মানৱহে অত্যাচাৰ। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সান্ধ্য আইন জাৰি কৰি পুলিচ মিলিটাৰী লগাই দিলে। আন্দোলন দমনৰ নামত চলিল অসমীয়া লোকৰ ওপৰত নিৰ্যাতন। এই ক্ষেত্ৰত জননেতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ভূমিকা আছিল এক সবল নিৰপেক্ষ দৃষ্টি ভঙ্গী। তেখেতৰ চেষ্টাতেই নিৰপৰাধী ডেকা-গাভৰু মুনিহ-তিৰোতাই, পুলিচ-মিলিটাৰীৰ হাৰাশাস্তিৰপৰা ৰক্ষা পৰে। তেখেতে এই ক্ষেত্ৰতেই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ লগত যোগাযোগ কৰি অসমত বলবৎ থকা সান্ধ্য আইন উঠাবলৈ সমৰ্থবান হৈছিল। যাৰ ফলত অসমৰ জীয়াৰী-বোৱাৰী আদি কৰি সকলোৰে পুলিচ-মিলিটাৰীৰ হাৰাশাস্তিৰপৰা ৰক্ষা পৰে। সেয়েহে আজি অসমত এই

নেতাগৰাকীৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনত সক্ৰীয় সহযোগ অতিকৈ প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে।

শেখ চান্দ মহম্মদ সত্যৰ পূজাৰী। অহিংস আন্দোলনৰ মাজত হিংসাকাৰ্য সোমোৱাৰ প্ৰতিবাদত গান্ধীজীয়ে যেনেকৈ আন্দোলনৰ প্ৰত্যাহাৰ কৰিছিল তেনেকৈ জননেতাগৰাকীয়ে বৰ্তমান মৌলবাদী আৰু থকুৱা ৰাজনীতিক নেতাসৱৰ ব্যক্তিকেন্দ্ৰিক ভাৱ ধাৰাক সমৰ্থন নিদি তেখেত সমাজবাদী ভাবধাৰাৰ আদৰ্শৰ ভেটি স্থাপন কৰিব খোজাৰ কাৰণেই আজিৰ নেতাসকলৰ বহুতৰে লগত মতৰ অমিল দেখা যায়। সেয়েহে তেখেত ৰাজনীতিৰ বাটৰপৰা ফালৰি কাটি যেন থমকি ৰৈছে, এনেকুৱা অনুমান হয়।

শেখ চান্দ মহম্মদ মুখ্যত ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ উপাসক। হিন্দু, ইছলাম, খ্ৰীষ্টান সকলো ধৰ্ম যে একেজন সৃষ্টিকৰ্তাকে উপলব্ধি কৰাৰ ভিন ভিন পথ এই কথা তেখেতে সম্পূৰ্ণ উপলব্ধি কৰে। তেখেত সাম্প্ৰদায়িক ভাবধাৰাৰপৰা মুক্ত। মানব জীৱনৰ চৰম সত্যবোৰ নিজে উপলব্ধি কৰি তাকে সাধাৰণভাবে তেখেতৰ সংস্পৰ্শলৈ অহা লোকৰ আগত ব্যক্ত কৰি বৰ ভাল পায়। শেখ চাহাব সম্পূৰ্ণ গান্ধীবাদী। অনাড়ম্বৰ জীৱন যাপন কৰাই তেখেতৰ জীৱনৰ লক্ষ্য।

জননেতা শেখ চান্দ মহম্মদ অসম মানবাধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হোৱাত বৰ্তমান অসমৰ কাৰণে সময়োপযোগী হৈছে। মানব সমাজৰ এনে এজন আগশাৰীৰ ব্যক্তিৰ নাম গোটেই ভাৰতবৰ্ষত বিয়পি পৰক, এয়ে কামনা।

লেখেই পৰিচয় দিয়াৰ নৰে শ্ৰীকুমাৰ বিশিষ্ট সমাজ কৰ্মী।

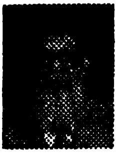

মোৰ বন্ধু চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীমোহনচন্দ্ৰ শৰ্মা

মানুহৰ জীৱনকালত একোজন লোকৰ সান্নিধ্য লাভ কৰি এক বিচিত্ৰতা আৰু বিৰল অভিজ্ঞতা পোৱা যায়। এনে অভিজ্ঞতাৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰি আমি এনে এক অনুভূতি আৰু আনন্দ অনুভৱ কৰোঁ যে তাক ভাষাৰে বৰ্ণাব নোৱাৰি। আমি আমাৰ সুদীৰ্ঘ কৰ্মময় জীৱনত লগ পোৱা যিসকল সুহৃদৰ কথা, তেওঁলোকৰ সৈতে সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি বিভিন্ন দিশত একালত নীবিড়ভাৱে জড়িত থকাৰ কথা আজিও জীৱনৰ প্ৰতিটো মুহূৰ্ততে মনত পেলাওঁ তাৰ ভিতৰত ক'ব নোৱৰাকৈয়ে মনৰ ভিতৰত সোমায়হি 'চান্দ'ৰ কথা। বিশিষ্ট উকীল আৰু অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ চান্দ মহম্মদৰ কথা, একালত দুয়োজনে একেলগে ৰেলৱেৰ চাকৰিত সোমায় মালিগাৱত কৰ্মময় জীৱনৰ এক বৈচিত্ৰ্যময় আৰু বিভিন্ন স্মৃতি বিজৰিত কাল অতিবাহিত কৰাৰ কথা। ক'বলৈ গ'লে চান্দ মোৰ এজন সুখ-দুখৰ বিশ্বস্ত বন্ধুই নাছিল—সি আছিল মোৰ এজন ভাতৃ, যিগৰাকী দিন-ৰাতি মোৰ সৈতে ছাঁটোৰ দৰে লাগি আছিল। সেইবোৰ কথা আজি পুৰণি হ'ল। কিন্তু চান্দৰ কথা মনত পেলালেই আমাৰ পুৰণি স্মৃতিৰ সেই এৰি অহা দিনবোৰ পুনৰ মনৰ মাজত সজীৱ হৈ ধৰা দিয়েহি।

ডেকা কালৰপৰা 'চান্দ' আছিল আমাৰ বন্ধু মহলৰ মাজত আটাইতকৈ বেছি তজ বৰ্জীয়া স্বভাৱৰ। তাৰ যিটো চাৰিত্ৰিক গুণে মোক বিশেষভাৱে আকৰ্ষিত কৰিছিল—সেয়া আছিল তাৰ ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা। চিন্তা-চৰ্চা, কথা-বতৰা, কাম-কাজ সকলোতে ধৰ্মীয় সংকীৰ্ণতাৰ উৰ্দ্ধত থাকি সি সকলোকে আঁকোৱালি ল'ব পাৰিছিল। সি আছিল হাড়ে-হিমজুৱে এজন অসমীয়া। অসমীয়া জাতিৰ, ভাষা-সাহিত্যৰ উন্নয়নৰ বাবে সেৱাৰ মনোভাৱেৰে কাম কৰি যাব সি আছিল এজন নিষ্ঠাবান কৰ্মী। এজন আগৰণুৱা সৈনিক। চাকৰি জীৱনত মালিগাঁৱত থকা কালত ভাষা আন্দোলন, তেল শোধানাগাৰ আন্দোলনৰ উপৰিও ৰেল নগৰীৰ কেৰাটাও সামাজিক অনুষ্ঠানৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ চান্দে নিজকে এগৰাকী নিষ্ঠাবান সমাজ কৰ্মী আৰু অসমীয়া জাতিক মনে-প্ৰাণে ভালপোৱা এগৰাকী অসমীয়া হিচাপে নিজৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছিল।

'চান্দ' আছিল অত্যন্ত কৰ্মতৎপৰ। Very prompt in action. কামৰ তালিকা আমি বন্ধু মহলে কি কৰিম, কি নকৰিম ভাবি থাকোঁতেই চান্দে ঘপহকৈ সিদ্ধান্ত লৈ আমি ভবা কথা হাতে-কামে কৰি পেলাইছিল।

আনহাতে সি আছিল অত্যন্ত সাহসী, নিভীক আৰু স্পষ্টবাদী। তাৰ লেখিয়া সৎসাহসী এজন বন্ধু লগত থকা বাবেই আমি সেই সময়ত জাতীয় স্বাৰ্থ জড়িত যিকোনো বিষয়কে সজোৰে ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰাৰ সাহস পাইছিলোঁ অনাঅসমীয়া বসতিপ্ৰধান ঠাই মালিগাঁৱত।

বন্ধু হিচাপে আমাৰ মাজত আছিল এক অভিন্ন হৃদয়ৰ সম্পৰ্ক। সেই সম্পৰ্ক আছিল স্বাৰ্থহীন। গতিকে চান্দৰ বিষয়ে ক'বলৈ গ'লে এজন বিখ্যাত লোকে কোৱা উক্তি এটালৈ মনত পৰে। উক্তিটো হ'ল—"Life has no blessing like a prudent friend." চান্দ মহম্মদৰ দৰে এজন চিন্তা-চৰ্চাশীল, দূৰদৃষ্টি সম্পন্ন ব্যক্তিক বন্ধু হিচাপে সুদীৰ্ঘদিন লগ পোৱাতো মোৰ বাবে আছিল যেন এক আশীৰ্বাদ স্বৰূপ।

এজন ৰাজনৈতিক নেতা হিচাপেও চান্দ মহম্মদে নিজৰ বিচক্ষণতা প্ৰমাণ কৰিছিল। তাৰ কৰ্মস্পৃহা আৰু কৰ্তব্য নিষ্ঠাৰ বাবেই সেয়ে হয়তো সি জীৱনত সফলতা লাভ কৰিছিল। সি, যেতিয়া গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় স্পৰ্ষ্টচ বৰ্ড আৰু ৰেলৱেৰ স্কাউট গাইডৰ সৈতে জড়িত আছিল তেতিয়াই দেখিছিলোঁ তাৰ কি দুৰন্ত কৰ্তব্যনিষ্ঠা। কামৰ তাগিদাত আনকি সি নিজৰ ঘৰ-সংসাৰৰ কথাও পাহৰি গৈছিল। বন্ধু মহলৰ বা ওচৰচুবুৰীয়াৰ কাৰোবাৰ বিপদ-আপদ হ'লেতো কথাই নাই। চান্দে সকলৰে আগত হাজিৰ হৈ পাৰ্যমানে বিপদগ্ৰস্তজনক সহায়-সাহায্য আগবঢ়াইছিল। আচলতে সি মোৰ দৃষ্টিত সি আছিল—বন্ধু চান্দৰ জীৱন দীৰ্ঘজীৱী হওক।

লেখক অৱসৰপ্ৰাপ্ত ৰেলৱে বিষয়া।

বসুধৈব কুটুম্বকম্

মোহাম্মদ মফিৰ আলী

মহাকবি ড° আল্লামা ইকবালে তেওঁৰ সেই বিখ্যাত দেশপ্ৰেমমূলক গীত "চাৰা জাহাঁচে আচ্ছা হিন্দুস্থান হামাৰা'ত কৈছিল—

"মজহব নহী শিখাতা
আপচ মে বেইৰ ৰখানা......"

ধৰ্মই আমাক পৰস্পাৰে পৰস্পৰৰ প্ৰতি শত্ৰুতা পোষণ কৰিবলৈ নিশিকায়। সচাঁ কথা, ধৰ্মই মানুহক হিংসা, ঈৰ্ষা আৰু শত্ৰুতাৰ শিক্ষা নিদিয়ে, মানুহক মানুহৰ প্ৰতি শত্ৰুজ্ঞান নকৰি মিত্ৰজ্ঞান কৰিবলৈহে শিকায়। যি ধৰ্মত মানবপ্ৰেমৰ শিক্ষা নাই, বিশ্বভ্ৰাতৃত্ব আৰু মানৱতাবোধৰ অনুভূতি নাই সি মানুহৰ কল্যাণকামী ধৰ্ম হ'ব নোৱাৰে, তেনেকুৱা ধৰ্মই মানুহৰ স্বীকৃতি আৰু গ্ৰহণযোগ্যতা হেৰুৱাই পেলায়। কোৱা বাহুল্য, পৃথিৱীৰ সকলো প্ৰতিষ্ঠিত ধৰ্মই কিন্তু মানুহক প্ৰেম আৰু ভ্ৰাতৃত্ববোধৰহে শিক্ষা দিয়ে। ধৰ্মৰ এই মৌলিক শিক্ষা আৰু অন্তৰ্নিহিত ৰহস্য হৃদয়ংগম কৰিব নোৱাৰা হেতুকে আমিসবে ধৰ্মক লৈ হিংসা-বিদ্বেষৰ সৃষ্টি কৰোঁ, ইয়াৰ বিশ্বজনীন উদাৰতাক ঠেক গণ্ডীৰ ভিতৰত আবদ্ধ কৰি ৰাখো।

এই প্ৰসংগত ইছলামৰ উদাৰতা আৰু সাৰ্বজনীন বিশ্বভ্ৰাতৃত্বৰ কথা অলপ উনুকিয়াব পাৰি। এই ধৰ্মৰ প্ৰবৰ্তক হজৰত মোহাম্মদৰ (ছঃ) সমগ্ৰ জীৱনটোৱে আছিল প্ৰেম আৰু অহিংসাৰ প্ৰতিভূ। তেখেতৰ পবিত্ৰ মজলিছত উচ্চনীচ, স্বজাতীয়, বিজাতীয় সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰে প্ৰৱেশাধিকাৰ আছিল। সেই মজলিছ আছিল নানা বৰ্ণ, গোষ্ঠী সম্প্ৰদায়ৰ মিলনভূমি, সমন্বয়স্থল। "মছজিদে নববী" বুলি খ্যাত হজৰতৰ মদিনাৰ মছজিদত ইহুদী খৃষ্টান আদি ভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ প্ৰতিনিধিৰ সৈতে তেখেতে একেলগে বহি নানা সমস্যা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিছিল, তেখেতৰ পবিত্ৰ দৰবাৰ আছিল ন্যায় ইনচাফৰ দৰবাৰ। তাত জাত পাত সম্প্ৰদায়গত তুচ্ছ-চিন্তাৰ স্থান নাছিল। ন্যায়-বিচাৰৰ তুলাচনীত দোষী সাব্যস্ত হ'লে স্বধৰ্মীয় মুছলমানেও শাস্তি ভোগ কৰিছিল, নিৰপৰাধী হ'লে বিজাতীয় ইহুদীও ৰেহাই পাইছিল। বিদায়ী বা শেষ হজৰ সময়ত লাখ লাখ শ্ৰোতাৰ সম্মুখত মহানবী হজৰতে যি ঐতিহাসিক ভাষণদান কৰিছিল তাত তেখেতে দীপ্তকণ্ঠে ঘোষণা কৰিছিল—"বগা ক'লাতকৈ শ্ৰেষ্ঠ নহয়, ক'লাও বগাতকৈ শ্ৰেষ্ঠ নহয় ; আৰবীয় অনাৰবীয়তকৈ শ্ৰেষ্ঠ নহয় আৰু অনাৰবীয়ও

আৰবীয়তকৈ শ্ৰেষ্ঠ নহয় ; তোমালোক সকলোৱে আদমৰ সন্তান আৰু আদমক সৃষ্টি কৰা হৈছিল মাটিৰপৰা।”

নানা ভাষা, নানা বৰ্ণ, নানা মতাদৰ্শ আৰু নানা সীমাহীন বৈচিত্ৰ্যৰে পৰিপূৰ্ণ মানৱজাতিৰ মাজত ঐক্যৰ সেতু প্ৰতিষ্ঠাৰ অনন্য উপায় হৈছে—সকলো মানুহ এক আদি পিতাৰ সন্তান আৰু একেজন স্ৰষ্টাৰে সৃষ্টি-এই অনুভূতি জাগ্ৰত কৰা। মহানবীৰ ওপৰোল্লিখিত কালজয়ী বাণীত এই মৌলিক ঐক্যসূত্ৰৰ প্ৰতি আলোকপাত কৰাৰ লগতে মানুহক মাটিৰপৰা সৃষ্টি কৰাৰ কথা সোঁৱৰাই দি মানুহৰ উচ্চ-নীচৰ ভেদাভেদ, বংশ কৌলিন্য, জাতপাতৰ বিচাৰ, বগা ক'লাৰ প্ৰভেদ পাহৰি আৰু আত্মম্ভাৰিতা পৰিহাৰ কৰি মাটিৰ দৰে সহনশীল আৰু সবল হ'বলৈ শিক্ষা দিছে।

“সমগ্ৰ মানৱজাতি এক গোষ্ঠীভূক্ত, এজন পুৰুষ আৰু এজনী নাৰীৰপৰাই তোমালোকৰ বংশ বিস্তাৰ কৰা হৈছে, তোমালোকৰ মাজত পৰিদৃষ্ট বৈষম্য-বিচিত্ৰতা তোমালোকৰ পাৰস্পৰিক চিনাকিৰ কাৰণেহে, ই উচ্চ-নীচৰ মানদণ্ড নহয়, পৰহেজগাৰী বা আত্মিক পৰিশুদ্ধতাৰ দ্বাৰাই তোমালোকৰ মৰ্যাদা নিৰ্ণীত হয়” পবিত্ৰ কোৰআনৰ এনেধৰণৰ ঘোষণাবোৰে নিৰ্দেশ কৰে-মানৱৰ অভিন্নতা, চিৰন্তন ঐক্য আৰু ভ্ৰাতৃত্বৰ এনাজৰী।

ইছলামৰ এই উদাৰ শিক্ষা আৰু আদৰ্শ সম্পৰ্কে যি মুছলমান অৱহিত তেওঁ কেতিয়াও সংকীৰ্ণমনা, আত্মকেন্দ্ৰিক, স্বাৰ্থপৰ, পৰধৰ্মাবিদ্বেষী তথা সাম্প্ৰদায়িক হ'ব নোৱাৰে।

ইছলামৰ এই চিৰন্তন উদাৰতাপূৰ্ণ আদৰ্শৰে অনুপ্ৰাণিত এজন আদৰ্শবান ব্যক্তি বুলি আমি শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবক গণ্য কৰোঁ। ধৰ্মৰ প্ৰতি তেখেতৰ অনুৰাগ গভীৰ, আল্লাহ ৰছুলৰ প্ৰতি তেখেতৰ অচলা ভক্তি। তেখেতে নিষ্ঠাৰে নামাজ, ৰোজা আদি ধৰ্মৰ আনুষ্ঠানিক কৰ্তব্যবোৰ নিয়মিতৰূপে পালন কৰে ; কিন্তু ধৰ্মৰ এই আনুষ্ঠানিকতাৰ মাজতে তেখেতে নিজক সীমাবদ্ধ কৰি নাৰাখে। মজলুমৰ সেৱাক তেখেতে অন্যতম ধৰ্মকাৰ্য বুলি গভীৰভাৱে বিশ্বাস কৰে।

ধৰ্মৰ নামত ভণ্ডামি আৰু সাম্প্ৰদায়িকতাদুষ্ট ধ্যান ধাৰণাক তেখেতে অন্তৰেৰে ঘৃণা কৰে। তেখেতৰ কথা বতৰা ভাবভংগীত লেশমাত্ৰও সাম্প্ৰদায়িকতাৰ উমান পোৱা নাযায়। টুপী পৰিহিত শশ্ৰূধাৰী চান্দ মহম্মদ চাহাবক বাহ্যিক দৃষ্টিত কোনোৱে হয়তো তেখেতক এজন গোড়া মুছলমান বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰে কিন্তু তেখেতৰ অন্তৰ্জগতত প্ৰৱেশ কৰা জনে নিশ্চয় উপলব্ধি কৰিব তেখেতৰ ভিতৰত ধৰ্মীয় সংকীৰ্ণতা তথা গোড়ামি নাই। তেখেতৰ আচৰণ আৰু কথা বতৰাতে উমান পোৱা যায়—তেখেতৰ মনৰ ব্যাপ্তি আৰু উদাৰতা। “মানুহে আনৰ উপকাৰ কৰিব নোৱাৰিলেও অন্ততঃ অপকাৰ কৰিব নালাগে। আল্লাহৰ বান্দা বুলি সকলোকে সমান চকুৰে চালে, কাৰো প্ৰতি হিংসাভাৱ অন্তৰত নাথাকিলে মানুহ এজন আল্লাহৰ প্ৰিয়পাত্ৰ নহ'ব কিয় ? কথা প্ৰসংগত তেখেতে এদিন এনেদৰে কৈছিল। মানুহ যেনেকুৱা তেওঁৰ কথা বতৰাও তেনেকুৱা।

অন্যায় আৰু দুৰ্নীতিৰ লগত আপোচ কৰা মানুহে অন্তৰেৰে অন্যায় আৰু দুৰ্নীতিক ঘৃণা কৰিব নোৱাৰে। দেশসেৱাই বোলক বা জনসেৱাই বোলক বা মানুহৰ প্ৰতি দৰদ সহানুভূতি প্ৰদৰ্শনেই বোলক, অন্তৰত নিষ্ঠতা নাথাকিলে কৃত্ৰিমতা প্ৰকাশ পাবই। অন্যায় দুৰ্নীতি আৰু ভ্ৰষ্টাচাৰৰ প্ৰতি প্ৰচণ্ড ঘৃণা পোষণ কৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ দেশৰ প্ৰতি ভালপোৱা যেনেকৈ অকৃত্ৰিম, জনসাধাৰণৰ প্ৰতি দয়া মমতাও অপৰিসীম। "হুব্বুল ওৱাতন্" (দেশ প্ৰেম) আৰু "ইকৰামুন্নাচ্" (মানুহৰ প্ৰতি মৰম প্ৰীতি পোষণ) যে এজন কামিল মোমিন বা বিশুদ্ধ মুছলমানৰ চৰিত্ৰৰ অংগ।

বৰ্তমানৰ বহু নীতিভ্ৰষ্ট আৰু ক্ষমতালোভী ৰাজনীতিকে নিৰ্বাচনৰ সময়ত সাম্প্ৰদায়িক ৰাজনীতিৰ আশ্ৰয় লয়। তেওঁলোকৰ দুখন মুখ থাকে। এখন মানুহক দেখুৱাবৰ কাৰণে আৰু এখন লুকাই ৰাখিবৰ কাৰণে। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে এই লেতেৰা ৰাজনীতিক প্ৰশ্ৰয় দিয়া আমি দেখা নাই। নিজে নিৰ্বাচন খেলাৰ সময়ত কোনো উগ্ৰসমৰ্থকে সাম্প্ৰদায়িক দৃষ্টিকোণেৰে প্ৰচাৰাভিয়ান চলালে তাক নিষেধ কৰা কথা আমি বহুতে জানোঁ। মোনাফিকী বা কপটাচাৰণক তেওঁ বৰ ঘৃণা কৰে। কালৈকে ভ্ৰুক্ষেপ নকৰি হক কথা স্পষ্টভাৱে প্ৰকাশ কৰাৰ সাহসিকতা চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ অন্যতম চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য।

মজলুমৰ বন্ধু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ এতিয়াও কৰ্মব্যস্ত মানুহ। অসম মানবাধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য হৈ তেওঁ নিৰ্যাতিতক সহায় কৰিবলৈ সুযোগ পাইছে। শৰীৰত বাৰ্দ্ধক্যৰ ছাপ পৰিস্ফুট হ'লেও মনৰ উদ্যম একে আছে। যৌৱন কালত অন্যায় আৰু জুলুমৰ প্ৰতিৰোধকল্পে জপিয়াই পৰা, প্ৰয়োজন সাপেক্ষে দৈহিক শক্তি প্ৰয়োগ কৰিবলৈকেও কুণ্ঠাবোধ নকৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ এতিয়া হয়তো দেহৰ সেই শক্তি নাই ; কিন্তু মনৰ শক্তি অটুট আছে। বৰ্তমান সমাজ জীৱনত ছানি ধৰা অন্যায়, অত্যাচাৰ, দুৰ্নীতি, হত্যা, লুণ্ঠন, মানৱীয় মূল্যবোধৰ অবক্ষয়বোৰ দেখি বেদনাৰে মন ভাৰাক্ৰান্ত হয়, অন্তৰেৰে এইবোৰৰ অৱসান বিচাৰে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে এতিয়া সক্ৰিয় ৰাজনীতিৰপৰা আঁতৰি আছে। তেখেত অধ্যক্ষ এম. এল. এ. একো নহয়। তথাপি তেখেতৰ ওচৰলৈ মানুহৰ সমাগম অব্যাহত। এতিয়াও নানা শ্ৰেণীৰ লোক আহি তেখেতৰ ওচৰত ভীৰ কৰে। কোনোজন আহে নিজৰ কিবা শুভকৰ্মত তেখেতৰ দোৱা আশীৰ্বাদ বিচাৰি, কোনোজন আহে নিজৰ কিবা সমস্যা সমাধানৰ বাবে তেখেতৰ দিহা পৰামৰ্শ বিচাৰি, কোনোজন বা আহে আজৰি সময়ত তেখেতৰ ওচৰত বহি দুআষাৰ ভাল কথা শুনিম বুলি। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে কাকো বিমুখ নকৰে। আন্তৰিক আলাপ আৰু হৃদতাপূৰ্ণ আচৰণেৰে সকলোকে মুগ্ধ কৰে।

উদাৰ পুৰুষসকলৰ দৃষ্টিত কোনো ভিনপৰ নহয়, সকলোৱেই আপোনজন— বসুধৈব কুটুম্বকম্।

আজীৱন শিক্ষাব্ৰতী এই প্ৰবন্ধৰ লেখক, আলী চাহাব কেইবাখনো গৱেষণা মূলক পুথিৰ ৰচক আৰু সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ সতে ওতোঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ খুৰাৰ জীৱনাদৰ্শত এভুমুকি

চৈয়দ মকিবৰ ৰহমান

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ খুৰা মোৰ জীৱনৰ এজন আদৰ্শ পুৰুষ আৰু মোৰ পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে মই গণ্য কৰোঁ। তেখেতৰ আদৰ্শ, দিহা-পৰামৰ্শ মোৰ জীৱনত বহুগুণে প্ৰভাৱ পেলাইছিল তাক মই কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰো। কিয়নো মোৰ ল'ৰালিকালৰপৰা বহু সমস্যাৰ সন্মুখীন হোৱাৰ আগমুহূৰ্তত তেখেতৰ সু-পৰামৰ্শই মোক বহু অনুপ্ৰেৰণা আৰু সৎসাহস যোগাইছিল আৰু জটিল সমস্যাবোৰৰপৰা মই পৰিত্ৰাণ পাইছিলোঁ।

১৯৫৬ চনৰ শেষ ভাগত মই তেতিয়া ৬ষ্ঠ মান শ্ৰেণীত পঢ়া ছাত্ৰ, কোনো এক শুভ-মুহূৰ্তত চান্দ মহম্মদ খুৰা আমাৰ গাঁওৰ ঘৰ বৰ্ণিলৈ আহিছিল আৰু মোৰ বাবাৰ লগত কথা-বতৰা হৈ থকা মুহূৰ্তত খুৰাৰ লগত মোক পৰিচয় কৰাই দি বাবাই মোক কৈছিল "বাপা এইজন তোৰ খুৰা (কিয়নো মোৰ নিজা খুৰা চান্দ মহম্মদ খুৰাৰ একে নামৰ বন্ধু) এইজনা ব্যক্তিৰ দিহা পৰামৰ্শ আৰু আদৰ্শ ল'বা, তেওঁ আমাৰ নিজা মানুহ। তেওঁ মোক (বাবাক) ককাইৰ দৰে সন্মান কৰে, মোৰ আদৰ্শ তেওঁ লৈছে, তেওঁৰ বুদ্ধি প্ৰখৰ, তেওঁৰ আদৰ্শই তোমাৰ বহু সহায়ক হ'ব।" আজিও মোৰ উক্ত কথাফাকি মনত পৰে, সেয়েহে জীৱনৰ প্ৰত্যেক মুহূৰ্ততে তেখেতৰপৰা মই আদৰ্শ, দিহা-পৰামৰ্শ বিচাৰিছিলো আৰু চান্দ মহম্মদ খুৰায়ো তেখেতৰ সদা ব্যস্ততাৰ মাজতো মোৰ খা-খবৰ লৈছিল আৰু সু-পৰামৰ্শ দিবলৈ হেলা কৰা নাছিল। তেখেত মোক সদায় আন্তৰিকতাৰে 'বাচা' আৰু 'বেটা' বুলি আমাৰ ঘৰুৱা ভাষাত মোক সম্বোধন কৰে আৰু ময়ো নিজৰ খুৰা বুলি ভাবি তেওঁৰ ওচৰত প্ৰায়ে যাওঁ। দৰাচলতে চান্দ মহম্মদ খুৰাৰ হাঁহি মুখ, সহজ সৰল মনোভাৱে মোক সদায় আকৰ্ষণ কৰে।

চান্দ মহম্মদ খুৰাই এদিন মোক হঠাৎ ফাঁচি বজাৰৰ এজন পাঞ্জাবী মানুহৰ ঘৰলৈ লৈ গৈছিল। বোধহয় ১৯৬৪ চনত। খুৰাই মোক কোৱা এতিয়াও মোৰ মনত পৰে "ব'ল বাপ বেটাই লগা লাগি এঠাইত যাওঁ।" তাৰপিছত ফাঁচি বজাৰত থকা শিখ মন্দিৰৰ গলিৰে বহু ভিতৰত নি তাত এটা পৰিয়ালৰ ঘৰত মোক বহিবলৈ কৈ খুৰাই তেওঁলোকৰ পাক ঘৰলৈ সোমাই গৈছিল আৰু অতি ঘৰুৱাভাৱে সেই পৰিয়ালটোৰ লগত কথা পাতিছিল আৰু পৰিয়ালৰ লোক বিলাকৰ লগত মোক পৰিচয়

কৰাই দিছিল। মই তেতিয়া কটন কলেজত বি. এ. পঢ়ি থকা ছাত্ৰ। খুৰাই ওলাই আহি মোক কৈছিল 'মকিব, আজি আমি যি ঘৰত গৈছিলোঁ তেওঁলোক শিখ সম্প্ৰদায়ৰ মানুহ ; কিন্তু দেখিলা "মোৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ কেনেকুৱা মৰম আৰু মই সেই কাৰণে তোক ইয়ালৈ আনিছোঁ। সৎ সাহস, নিষ্ঠাবান আৰু মৰমীয়াল হ'লে সকলো মানুহৰ অন্তৰ জয় কৰিব পাৰি।" খুৰাৰ অন্তৰ খোলা মনোভাৱ আৰু সৰলতাই সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহকে আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিল। এইদৰে খুৰাই মোক বহু মানুহৰ লগত পৰিচয় কৰাই তেখেতৰ এই মহান আদৰ্শত ব্ৰতী হ'বলৈ শিকাইছিল।

খুৰাই প্ৰায়ে মোক মোৰ বাবা মৰহুম চৈয়দ চাদেক আলী চাহেবৰ আদৰ্শৰ কথা মনত পেলাই দিছিল। সময়ে সময়ে তেখেতে মোক কোৱা মনত পৰে— "তই চাদেক ভায়া (খুৰাই বাবাক 'ভায়া' বুলি সম্বোধন কৰিছিল)ৰ নিচিনা আদৰ্শবান পুৰুষ হ'ব পৰা নাই। মই ভায়াৰ আদৰ্শ ল'বলৈ সদায় চেষ্টা কৰোঁ আৰু দেখিছা মোৰ আখৰবোৰো ঠিক ভায়াৰ আখৰৰ নিচিনা সুন্দৰ। সেই ব্যক্তি জনৰ আদৰ্শ আৰু গুণৰাজি পালন কৰিলে মানুহ হ'ব পাৰিবি।" আকৌ কেতিয়াবা খঙত কৈছিল। 'তই ভায়াৰ ল'ৰা হৈ ভায়াৰ আদৰ্শ ল'ব পৰা নাই' ইত্যাদি। সঁচাকৈয়ে মোৰ বাবাৰ স্বভাৱ-চৰিত্ৰ, সাহসিকতা, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, মানুহৰ প্ৰতি মৰম আৰু কথা কওঁতে মুখত এমোকোৰা হাঁহি লৈ যুক্তিপূৰ্ণ কথা কোৱাৰ স্বভাৱ। অঙ্গি-ভঙ্গী, দুৰদৰ্শিতা, ধৰ্ম পৰায়ণতা মনোভাব, যিকোনো সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে উপস্থিত বুদ্ধি, বাক্‌পটুতা ইত্যাদি গুণবোৰ খুৰাৰ লগত প্ৰায়ে মিল দেখা যায়। সেয়েহে হয়তো মোৰ বাবাই খুৰাৰ আদৰ্শ আৰু দিহা-পৰামৰ্শ লৈ চলিবলৈ কৈছিল আৰু খুৰায়ো ঠিক তেনেদৰে বাবাৰ আদৰ্শ ল'বলৈ মোক অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। মোৰ বাল্যকালৰপৰা এতিয়ালৈ এই মহান বুজৰুগ ব্যক্তি দুজনৰ আদৰ্শৰ কথা শিৰোধাৰ্য কৰি আহিছো।

চান্দ মহম্মদ খুৰাক মই লগ পোৱাৰ পৰা ১৯৭৫ চনৰ ২৪ আক্টোবৰ তাৰিখলৈ এজন ধুনীয়া স্বাস্থ্যবান, সুন্দৰ সুঠাম দেহৰ এজন নিষ্ঠাবান আৰু দৈনন্দিন জীৱনৰ আদৰ্শৰ মাজেৰে সংগ্ৰাম কৰি অহা এজন ডেকা-পুৰুষ। ইয়াৰ পিছত এদিন হঠাৎ দেখিলোঁ তেখেতৰ সেই সুন্দৰ মুখ মণ্ডল ডাঢ়ি একোচাৰে অন্য এক ব্যক্তিত্বৰ পৰিবৰ্তন। তেতিয়া মই খুৰাক ইয়াৰ কাৰণ সোধাত তেখেতে মোক কৈছিল, "যোৱা ২৪ আক্টোবৰৰ ৰাতিপুৱা মৌলানা আচাদ মাদানী চাহেবৰ দীক্ষা গ্ৰহণ কৰি ৰছুল হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ চুন্নত আদায় কৰিলো।" খুৰায়ে মোক কৈছিল যে দীক্ষা লোৱাৰ সময়ত মৌলানা চাহাবে 'ডাঢ়ি ৰখ্‌না বেহতৰ হ্যায়।' বুলি মোক কোৱাত মই ভাল কামতো নো কিয় নকৰো এইবুলি মই ডাঢ়ি ৰাখিবলৈ আৰম্ভ কৰিলো। তাৰপিছত বৰ্তমানৰ খুৰা একোচা ডাঢ়িৰে আৰু মুৰৰ টুপী এটাৰ সৈতে এজন ধৰ্ম পৰায়ণ, নিষ্ঠাবান ব্যক্তি। সঁচাকৈয়ে এই পৰিবৰ্তনত তেখেতৰ ব্যক্তিত্বৰ প্ৰকৃত

মানুহজনক আজি আমি চিনি পাইছো। তেখেত অসমৰ বিধান সভাৰ সন্মানীয় অধ্যক্ষ পদত থাকি বহু দেশ বিদেশ ভ্ৰমণ কৰি আৰু বহু চৰকাৰী দায়িত্ব পালন কৰি সাধাৰণ পাজাৰী পায়জামা পৰিধান কৰি একেবাৰে সহজ সৰলভাৱে সাধাৰণ মানুহ হিচাপে দিনবোৰ কটাইছে। তেখেতৰ নম্ৰতা, সৰলতা, স্পষ্টবাদিতা, সত্যবাদিতা ইত্যাদি গুণেৰে ভৰপূৰ মানুহজনৰ পূৰ্ণতা এতিয়াহে প্ৰকাশ পাইছে।

শেষত আজি মই আৰু মোৰ পৰিয়ালবৰ্গই এইজনা গুনী পুৰুষৰ ৬৯ বছৰীয়া জন্মদিনত তেখেতৰ সু-স্বাস্থ্য আৰু দীৰ্ঘায়ু কামনাৰে পৰম করুণাময় আল্লাহ্ তাআলাৰ ওচৰত দোৱা/মোনাজাত কৰিছো। তেখেতৰ বহুমূলীয়া পৰামৰ্শ আৰু আদৰ্শৰদ্বাৰা মোৰ নিচিনা আৰু বহু উঠি অহা ল'ৰা-ছোৱালী উপকৃত হওক, বৰ্তমান সমাজত তেখেতৰ আদৰ্শ চিৰস্থায়ী হওক—এয়ে মোৰ বিনম্ৰ কামনা আল্লাহপাকৰ ওচৰত।

লেখক কটন কলেজৰ আৰবী বিভাগৰ প্ৰাক্তন মুখ্য প্ৰবক্তা। বৰ্তমান অসম চৰকাৰৰ শিক্ষা বিভাগৰ উপ-সঞ্চালক।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মোৰ পাৰ্টনাৰ জন

শ্ৰীধৰণীকান্ত গোস্বামী

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ মানুহজন বৰ্তমান অসমত আৰু বাহিৰত সকালোৰে পৰিচিত নাম। তেখেত শিক্ষক হিচাপে, ৰাজনীতিবিদ হিচাবে, উকীল হিচাপে সকলোৰে মাজত জনাজাত। কিন্তু মই তেখেতক এজন বুদ্ধিমান চফল ডেকা হিচাপে ষাঠিৰ দশকত যেনেকৈ জানিছিলো তাকেই অলপ ক'ব বিচাৰিছোঁ। সেই সময়ত অৰ্থাৎ ষাঠিৰ দশকত মই আৰু চান্দ মহম্মদ মালিগাঁও ৰেলৱে হেডকোৱাৰ্টাৰত ৰেল বিভাগত কাম কৰিছিলোঁ। সেই কাৰণে আমাৰ মাজত বৰ ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ গঢ়ি উঠিছিল। আমি দুয়ো দুয়োকো এক সুকীয়া নামেৰে 'পাৰ্টনাৰ' বুলি সম্বোধন কৰিছিলোঁ। এই সম্বোধন ইমান মধুৰ আছিল যে আমি এতিয়ালৈ দুয়ো দুয়োকো 'পাৰ্টনাৰ' বুলি সম্বোধন কৰো। ভাৰত স্বাধীন হোৱাৰ পিছত অসমত 'অসম ৰেলৱে' ইয়াৰ পিছত 'নৰ্থইৰ্চটান ৰেলৱে' আৰু তাৰ পিছত নৰ্থইষ্ট ফ্ৰন্টিয়াৰ ৰেলৱে পতা হৈছিল। সেই ষঠিৰ দশকত ৰেলৱেত অসমীয়া মানুহ বৰ কম আছিল। চান্দ মহম্মদে অফিচৰ কামৰ বাহিৰেও মালিগাঁওত নানা ৰকম সামাজিক কামত ব্যস্ত আছিল। ৰুৰবাত নামঘৰ পাতিব লাগে, স্কুল পাতিব লাগে, ক্লাব বনাব লাগে, খোলা-ধূলা কৰিব লাগে পাৰ্টনাৰে সকলোতে আগুৱাই যায়। এতিয়াও মালিগাঁওত বহু অনুষ্ঠানত পাৰ্টনাৰৰ নাম জড়িত আছে। সেই সময়ত কেইজনমান ৰেল কৰ্মী আমাৰ "পাৰ্টনাৰৰ" বন্ধু হিচাপে এইবোৰ কামত যোগ দিছিল। নামবোৰ সকলোৰে মনত নাই তথাপি সৰ্বশ্ৰী অৰবিন্দ শৰ্মা, নন্দেশ্বৰ ঠাকুৰীয়া, মোহন শৰ্মা, মুকুন্দ শৰ্মা, শৈলেন শৰ্মা ইত্যাদি বন্ধু সকলক মনত পৰে। তেতিয়াৰ দিনত ইয়াত বহুত ৰেলৱে কৰ্মী, অফিচাৰ বাহিৰৰ মানুহ আছিল। পাৰ্টনাৰৰ এটা অতি মহান গুণ আছিল যে সেই বাহিৰৰ মানুহবিলাকে যাতে অসমীয়া মানুহৰ কৃষ্টি, সভ্যতাক নিন্দা কৰিব নোৱাৰে তাৰবাৰে চোকা দৃষ্টি ৰাখিছিল। এইবাবে ৰেলৱেত কাম কৰি থকা সময়ত বহুতো সময় সংঘাত কৰিব লগীয়া হৈছিল।

মোৰ পাৰ্টনাৰ স্বভাৱত বৰ সৰল মানুহ আছিল। ৰেলৱেৰপৰা কাম ইস্তাফা দি তেওঁ ৰাজনীতিত সোমায় আৰু এটা সময়ত অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হয়। এই ৰাজনীতি কৰি থকা সময়খিনিত মোৰ লগত তেখেতৰ যোগাযোগ বৰ কম আছিল। মই মোৰ কৰ্মত ব্যস্ত আৰু পাৰ্টনাৰো ৰাজনীতিত ব্যস্ত। কিন্তু তাৰ মাজতো আমাৰ সকলোৰে খবৰ পাৰ্টনাৰে ৰাখিছিল। হঠাৎ এদিন অধ্যক্ষ হৈ থাকোঁতে কি মনত কৰি ৰাজকীয় আদৰ কায়দাৰে মই গুৱাহাটীত থকা বাংলো নং DG/51 ত

উপস্থিত হ'ল বন্ধুৰ খবৰ কৰিবৰ কাৰণে। মই আচৰিত হৈ ভাবিলো যে মোৰ ঘৰত ৰজাঘৰীয়া কোন মানুহ আহিল ? দেখো যে শেখ চান্দ মহম্মদ আহিছে। বৰ বিমোৰত পৰিলো কি ভাবে সম্ভাষণ জনাও ৰজাঘৰীয়া মানুহ হিচাপে নে বন্ধু হিচাপে ? এনেকুৱা অভ্যৰ্থনাত মই অভ্যস্ত নহয়। বন্ধুৱে মোৰ মনৰ সমস্যাতো বুজি আগুৱাই আহি সাৱট মাৰি ধৰি ক'লে পাৰ্টনাৰ আমি যেন সদায় 'পাৰ্টনাৰ' হৈয়েই জীৱনতো কটাই দিব পাৰোঁ। এই বয়সতো দুয়ো পাৰ্টনাৰ হৈয়েই আছো। মই মাত্ৰ তেখেতৰ এটা সৰলতাৰ উদাহৰণ হে দিলো। এনেকুৱা ঘটনা বহুতো আছে।

মই জানিব পাৰি বৰ সুখী হৈছো যে মোৰ 'পাৰ্টনাৰৰ' জন্মদিন এইবাৰ ৰাজহুৱা ভাবে পাতিবলৈ ৰাইজে যো-জা কৰিছে। এই শুভদিনত মই ভগৱানৰ ওচৰত তেখেতৰ সু-স্বাস্থ্য, শান্তি ও দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিছোঁ। ইয়াৰ লগতে তেখেতৰ পৰিবাৰ আৰু পৰিয়ালৰ সকলোকে মোৰ 'পাৰ্টনাৰক' সকলোপিনে ইমান উজ্বল কৰি ৰখাৰ বাবে মই আন্তৰিক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

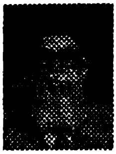

ছাত্ৰৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীত্ৰিকেন দাস

প্ৰায় দুকুৰি বছৰ আগৰ কথা। মই তেতিয়া পঞ্চম মান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। এদিন নলবাৰী দেৱীৰাম পাঠশালা হাইস্কুলত আমি এজন হঠাতে নতুন শিক্ষক দেখিলো চটফটিয়া ডেকা ল'ৰা। পিন্ধনত এটা বগা হাফ্‌চার্ট আৰু পাতল ঘি ৰঙৰ এটা লংপেন্ট। নতুন চাৰজনক চাবলৈ আমাৰ কৌতুহ'ল জন্মিছিল। প্ৰথম পিৰিয়দৰ পিছত আমি শিক্ষকৰ জিৰণিকোঠালৈ ভয়ে ভয়ে জুমি জুমি চাবলৈ গৈছিলোঁ—নতুন চাৰজনক। দুই এজন পুৰণি চাৰক সুধি গম পালোঁ তেখেত মুকালমুৱাৰ চান্দ মহম্মদ (শ্বেখ্ চান্দ মহম্মদ বুলি তেতিয়া জনা নাছিলোঁ)। চাৰে আমাক প্ৰথমতে ইংৰাজী পঢ়াইছিল। পিছত বুৰঞ্জী পঢ়োৱা মোৰ মনত পৰে। ছয়মাহিলী পৰীক্ষাত মই বুৰঞ্জীত ৫০ নম্বৰৰ ভিতৰত ৪৫ নম্বৰ পাইছিলোঁ। আজিও চাৰে মাজে সময়ে মই বুৰঞ্জীত চাৰৰ হাতত ৫০ ৰ ভিতৰত ৪৫ নম্বৰ পোৱা "চাৰৰ মৰমৰ ছাত্ৰ" বুলি গৌৰৱ কৰা শুনোঁ।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত মোৰ দেউতাৰ অতি মৰমৰ ছাত্ৰ আছিল বুলি দেউতাই কোৱা শুনিছিলোঁ। চাৰ হেনো নলবাৰীত পঢ়ি থকা সময়ত বৰ সৰবৰহী ডেকা ল'ৰা আছিল। চাৰৰ সমসাময়িক কেবাজনেও বৰ্তমানে কোৱা শুনো, চাৰ নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ফুটবল টিমৰ ভাল বেক্ থকাৰ উপৰিও সেই সময়ৰ ভাল ভলীবল খেলুৱৈ আৰু ক্ৰিকেটাৰ আছিল। চাৰক নলবাৰীত সেই সময়ত হেনো বহুতে ভয়ো কৰিছিল। চাৰ বৰ জনপ্ৰিয় আৰু সমাজসেৱক আছিল। আজিও চাৰে মাজে মাজে কয়— "বহুতো দেশ ঘুৰিলোঁ, বহুতো চহৰ দেখিলোঁ, কিন্তু ক'ত পাবা সেই সময়ৰ নলবাৰীৰ দৰে সমাজ ?"

পিছলৈ বহুবছৰ চাৰৰ, সৈতে আমাৰ কোনো সম্বন্ধ নাছিল। চাৰে যেতিয়া সক্ৰিয় ৰাজনীতিত অংশ গ্ৰহণ কৰে, তেতিয়া আমি নলবাৰী যুৱক কংগ্ৰেছ কৰিছিলোঁ। তেতিয়াৰপৰাই চাৰৰ সৈতে আমাৰ আকৌ সম্বন্ধ গঢ়ি উঠিছিল। এতিয়াও চাৰে আমাক ছাত্ৰৰ দৰেই মৰম কৰে, উপদেশ দিয়ে আৰু আমাৰ অভিভাৱকত্ব লয়। বেয়া দেখিলে চাৰে কাকো ক্ষমা নকৰে—কেতিয়াবা কেতিয়াবা গালিও দিয়ে। সকলোৰে দোষ মুখৰ আগত কয় খাতিৰ নকৰে। চাৰ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ থকাৰ সময়ত দুই এজন সহকৰ্মী মন্ত্ৰীক বেয়া কথাৰ বাবে সম্মুখত বেয়াকৈ কোৱাও আমি শুনিছোঁ। চাৰে দুৰ্নীতিৰ লগত কোনো দিনে আপোচ কৰা দেখা নাই। চাৰৰ লগত ৰাজনীতি সমাজনীতি আদিৰ আলোচনা কৰিলে—ভাবিবলৈ বাধ্য হওঁ— চাৰ মুছলমান নে হিন্দু,

নে শিখ , নে খৃষ্টিয়ান। চাৰ ধৰ্মভীৰু লোক যদিও ধৰ্মৰ প্ৰতি কোনো গোড়ামী নাই।

কিছু বছৰ আগতে (বিধায়ক থকা সময়ত) হঠাতে এদিন চাৰক দেখা পালোঁ। কামাখ্যা মন্দিৰৰ বাটত মন্দিৰৰ ওচৰত এখন বাছৰপৰা চাৰ নামিল আৰু প্ৰায় ৪০/৫০ জন মান নিজৰ সমষ্টিৰ সৰু ল'ৰা-ছোৱালী বাছৰপৰা নমা দেখিলোঁ। আচৰিত হৈ চাৰৰ ওচৰলৈ গৈ সুধিলো—"চাৰ ! কৰ পৰা আহিল ? চাৰে ক'লে—"এৰা আহিছোঁ ৰবা, এই ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে বোলে গুৱাহাটী দেখা নাই। ইহঁতক গুৱাহাটী আৰু কামাখ্যা মন্দিৰ দেখুৱাব আনিছো।"

১৯৮৩ চনৰ কথা। অসমৰ বতাহ গৰম। মোক ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ দলে নলবাৰীৰপৰা বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিবলৈ নিৰ্বাচিত কৰিলে। মনোনয়ন দিয়াৰ দুই দিন আগতে অসম প্ৰদেশ কংগ্ৰেছ কমিটিৰ কাৰ্যালয়লৈ গলোঁ— মনোনয়নৰ লগত দিব লগা দলৰ চাৰ্টিফিকেট আনিবলৈ। অফিচলৈ গৈ হতাশ হলোঁ। অফিচত ক'লে—আপোনাৰ চাৰ্টিফিকেট নাই। আপোনাৰ চাৰ্টিফিকেট চান্দ মহম্মদে লৈ গৈছে। খং উঠিছিল যাত্ৰা বেয়া বুলি ভাবিছিলোঁ। আকৌ মুকালমুৱালৈ আহিলো—চাৰক বিচাৰি। মুকলমুৱাত চাৰক ঘৰত লগ পোৱাত চাৰে ধমক দি ক'লে—"তুমি কিয় আহিছা ? মোৰ চাৰৰ ল'ৰা, তুমি প্ৰাৰ্থীত্ব (Candidature) পাইছা ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ। আমাৰ কি গৌৰৱৰ কথা। মই তোমাক চাৰ্টিফিকেট তোমাৰ ঘৰত দি আহিম।" তেতিয়া ৰাতি প্ৰায় সাতটা। চাৰে মোক তেখেতৰ গাড়ীত লৈ মোক চাৰ্টিফিকেট দিবলৈ নলবাৰী পালেহি। বহুতো আপত্তি কৰাতো চাৰে নামানিলে। তেতিয়াহে উপলব্ধি কৰিলো—চাৰৰ ছাত্ৰৰ প্ৰতি মৰম কিমান। খঙো গুচিল। শ্ৰদ্ধাত মুৰ দো খাই আহিল।

চাৰৰপৰা আমি বহু কথাই শিকিছোঁ। চাৰৰ লগত আলোচনাত বহিলে—চাৰে কোৱা কথাবোৰে মনত বাৰুকৈ প্ৰভাৱ পেলায়। সেইবোৰ জীৱনত পালন কৰাৰ চেষ্টা কৰোঁ। চাৰে কয়—"তোমাক কোনোবাই হিংসা কৰিলে তুমি তেওঁক হিংসা নকৰিবা। তেওঁক নামাতিব পাৰা তেওঁৰ লগত সম্বন্ধ কমাই দিব পাৰা কিন্তু তুমি ওলোটাই তেওঁক হিংসা কৰিলে তোমাৰ আৰু তেওঁৰ মাজত পাৰ্থক্য নোহোৱা হ'ব।"

শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰৰ আজিৰ জন্মদিনত আমি শ্ৰদ্ধাৰে চাৰলৈ সোঁৱৰিছো। ভগৱানৰ ওচৰত দহৰ আৰু সমাজৰ মঙ্গলৰ বাবে চাৰৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিছোঁ। ছাত্ৰ হিচাপে চাৰ সম্বন্ধে লিখি শেষ কৰিব নোৱাৰা কিছু কথাৰ মাজত অন্তপতে এটা বিশেষ স্থানত চাৰে কৰা এটি উক্তিৰে সামৰিছোঁ—"God is secular, Sun is secular and the Indian soil is secular."

শ্ৰীত্ৰিবেন দাস নলবাৰী কলেজৰ প্ৰাণীবিদ্যা বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক, সমাজকৰ্মী, ক্ৰীড়া সংগঠক।

UNIVERSITY LAW COLLEGE STUDENTS' UNION EXECUTIVE COMMITTEE 1958-59.
- GAUHATI UNIVERSITY

Sitting (L to R) : *Prof. D. Pathak, LL.M (London), Barrister-at-Law, Prof. D.K. Sarma, B.L., Principal Dr. J.C. Medhi, M.A., Ph. D., Prof. Wajed Ali, B.L. and Sheikh Chand Mohammad (General Secretary).*
Standing (L to R) : *Rabindra Ch. Das (Secy. Common Room & Minor Games), Nadiruzzaman Ahmed (C.R., 1st Year), Abdul Mazid (Secy. Fine Arts), Arun Kr. Kalita (Literary Secy.) and Radha Bora (Secy. Games & Sports).*

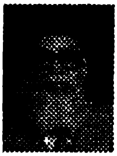

বজালেই কাঁহ পাত্ৰ

ড° ফণী ডেকা

জীৱন নদীৰ ভটিয়নী সোঁতত মোৰ কৰ্ম আৰু কৰ্তব্যৰ নাওখনি নিজামৰ দেশৰ ইতিহাসে গৰকা নগৰী হায়দৰাবাদৰ ঘাটত পাৰ চপোৱাৰ তিনিটা নিঃসংগ সংঘাতত বিহীন ব্যস্ত বসন্তৰ অন্ত পৰিলে মাথোন। সিদিনা কৰ্তব্যৰ অৱস্থাতে শ্ৰীমতীৰপৰা ফোনযোগে জানিব পাৰিলো যে অসমৰ মাননীয় প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদদেৱে মোৰ খবৰ কৰিছিল। সময় নষ্ট নকৰি তেখেতৰ ঘৰলৈ ফোন কৰিলো। সিফালৰ পৰা উত্তৰ আহিল তেখেতে নামাজত বহিছে। প্ৰায় আধা ঘণ্টা পিছত পুনৰ চেষ্টা কৰিলো। এইবাৰ মোৰ চেষ্টা সফল হ'ল। Telephone ৰ আনটো মূৰৰপৰা ভাঁহি আহিল—সেই একে উল্লাসভৰা, আত্মীয়তাপূৰ্ণ ৰসাল কণ্ঠস্বৰ। কণ্ঠস্বৰৰ গভীৰতা কিছু হ্ৰাস পালেও তীব্ৰতাৰ পৰিৱৰ্তন হোৱা নাই আৰু সলনি হোৱা নাই উচ্ছ্বাস, দুৰ্নীতিৰ প্ৰতি ঘৃণাভৰা অভিব্যক্তি, দেশৰ ৰাজনীতিৰ প্ৰতি নিজস্ব অনুভূতি, বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলৰ অভাৱ অৱনতিৰ কাৰণ আৰু আন আন স্থানীয় খবৰ-খাতিৰ এটা-থুলমূল আভাস দিয়াৰ প্ৰৱণতা।

তেখেতৰ পৰাই জানিব পাৰিলো যে নলবাৰী জিলাৰ বহুসংখ্যক সুহৃদে বৰক্ষেত্ৰীৰ ভূমিপুত্ৰ মাননীয় প্ৰাক্তন অধ্যক্ষক সম্বৰ্ধনা জনাবলৈ যোজা কৰিছে। খবৰটো পোৱাৰ লগে লগে প্ৰতিশ্ৰুতি দিলো যে মই তেখেতৰ বিষয়ে টৌতে খৰ মাৰি হ'লেও কিবা এটা লিখিম। কিন্তু কলম হাতত লোৱাৰ পিছতহে অনুভৱ কৰিলো যে অনুশীলন নাথাকিলে আনকি নিজৰ মাতৃভাষাটো অন্তৰৰ অনুভূতি প্ৰকাশ কৰাটো দুৰূহ। তাতে যদিহে কোনো জনে নিজৰ জন্মভূমিৰপৰা দূৰত, নিজৰ মাতৃভাষাৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা অচিন পৰিৱেশত, আত্মীয় স্বজনৰ দৈনন্দিন মৰম চেনেহৰপৰা বঞ্চিত অৱস্থাত কলম হাতত ল'ব লগা হয় তেনে লিখনি নীৰস আৰু বাৰিষাৰ লক্ষ্যভ্ৰষ্ট নিজৰা সদৃশ অপৰিকল্পিত হোৱাতো নিত্যন্তই স্বাভাৱিক।

অজি ১২ চেপ্তেম্বৰ, ৰবিবাৰ। দাক্ষিণাত্যৰ ৰাজ্যবোৰত শ্ৰীশ্ৰীগণেশ চতুৰ্থীৰ পূৰ্বাগমণ। আকাশত মৌচুমী মেঘৰ পূৰ্ণ পয়োভৰ। অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ হায়দৰাবাদত লোকসভা আৰু বিধানসভাৰ নিৰ্বাচন কালি হৈ গ'ল। ৰাস্তা ঘাটত যান বাহন আৰু জনসমাগম সেৰেঙা। মাননীয় শ্বেখ চাহাবৰ বিষয়ে কিবা এটা লিখিম বুলি ঠিক কৰোঁতেই হঠাতে মনত পৰিল ল'ৰালি কালতে পঢ়া কবিতা এটাৰ মাত্ৰ কেইটামান শব্দ।

'বজালেই কাঁহ পাত্ৰ ভগা ভাল চিনি...........।' কবিতাটোৰ নাম বোধহয় আছিল 'কাক কেনেকৈ চিনি', কবিৰ নাম পাহৰিলোঁ। মনতে ভাবিলোঁ চান্দ মহম্মদ আৰু এই কবিতা কাঁকিৰ নিশ্চয় কিবা এটা নিবিড় যোগসূত্ৰ আছে। এই বিষয়ে অধিক কিব্য মনত পৰিলে পিছে পৰে কোৱাৰ ইচ্ছা ৰাখি চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ বৰ্ণাঢ্য জীৱনৰ কেইটিমান অনুল্লেখযোগ্য ঘটনাৰ নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ যত্ন কৰিলো।

মানুহজন ঃ

দুবাৰকৈ বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত বিজয়ী, প্ৰায় আঠ বছৰ কাল অসম বিধানসভাৰ উপাধ্যক্ষ আৰু অধ্যক্ষৰ সম্মানীয় আসনৰ অধিকাৰী মানুহজন তেখেতক নজনা বা নেদেখা মানুহৰ বাবে বাৰু কেনেকুৱা হ'ব এবাৰ ভাবি চাইছেনে ? একৈশ শতিকাৰ দুৱাৰদলিত থিয় হৈ বৰ্তমান সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক বাতবৰণত এই মানুহজনক সম্পূৰ্ণ অচিনাকিৰ চকুৰে চাবলৈ মন গ'ল। লগে লগে আহিল মনলৈ এটা দুষ্ট বুদ্ধি। ভালেকেইজন বিদ্বান সহকৰ্মীক ওপৰৰ বিৱৰণৰ ভিত্তিত মানুহজন কেনেকুৱা হ'ব বিশ্লেষণ কৰিবলৈ ক'লে। সংক্ষেপে তেওঁলোকৰ ধাৰণা।

"মানুহজন বিদ্বান, বিধান সভাৰ কাম কাজত পাৰদৰ্শী, প্ৰচুৰ ধন সম্পত্তিৰ গৰাকী, সমষ্টিত জনপ্ৰিয় আৰু হয়তো বিশেষ Vote Bank ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।"

এতিয়াহে বুজিলো 'বজালে কাঁহ পাত্ৰৰ' অৰ্থ কি ? আনে দিয়া বিৱৰণৰ ভিত্তিত লোৱা ধাৰণাবোৰ কিমান যে ভ্ৰান্ত হ'ব পাৰে

মই তেতিয়া প্ৰাইমাৰী স্কুলৰ ছাত্ৰ। আমি জনাত দেউতাৰ বায়েক আছিল দুজনী আৰু প্ৰত্যেকজনীৰে একোটাকৈ ল'ৰা। ডাঙৰজনী মুকালমুৱাৰ ˚ খৰ্গেশ্বৰ মেধিৰ মাতৃ। কিন্তু দেউতাই কৈছিল তেওঁৰ হেনো এইজনী বায়েকৰ ল'ৰা-ভাগিনীয়েক দুজন। প্ৰথমতে, একো বুজা নাছিলো যদিও পিছতহে গম পাইছিলোঁ যে জোনাব চান্দ মহম্মদ কি সূত্ৰত দেউতাৰ ভাগিনীয়েক হয়। সেই সম্বন্ধ কোনো ৰক্ত বা বিবাহৰ ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠিত নাছিল। ই আছিল মাত্ৰ আন্তৰিক স্নেহৰ বন্ধনত আবদ্ধ। মুকালমুৱাত এম. ভি স্কুলত পঢ়োতে প্ৰায়ে˚ অনাদৰ জেঠাইতৰ ঘৰত প্ৰায়ে আম, তিয়ঁহ-গাখীৰ আদি খোৱাৰ কথা মনত পৰে। দেউতাই কৈছিল সেইখন 'চানবাপা' ভাগীনৰ ঘৰ।

চানদাৰ লগত সৰুতে চিনাকি নাছিল যদিও তেখেত আছিল আমাৰ বাবে এজন আদৰ্শ ছাত্ৰ। দেউতাই পঢ়াশুনাৰ কথা কওঁতে সদায় তেওঁৰ দুই ভাগিনীয়েক কেনেকৈ সুদূৰ ককয়া আৰু নলবাৰীত পঢ়াশুনা কৰিছিল তাৰ বিষয়ে আমাক উদাহৰণ দিছিল। মোৰ সহপাঠী চানদাৰ কণিষ্ঠ ভ্ৰাতৃ মোবাৰকৰ মুখত শুনামতে চানদা আছিল অতি খঙাল, স্পষ্টবাদী আৰু মৰমিয়াল। অৱশ্যে এই গুণকেইটাৰ বিষয়ে পিছত তেওঁৰ সান্নিধ্যলৈ আহি নিজেই উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিলোঁ। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁ এজন লোভমোহ বৰ্জিত বি পায় তাতে সন্তুষ্টি লাভ কৰা, সাত্বিক আৰু ধৰ্মভীৰু লোক।

Leadership Quality চানদাৰ সৰু কালিৰপৰাই আছে। মই জনাত তেওঁ স্কুলত পঢ়োতে ছাত্ৰসভাৰ অগ্ৰণী সদস্য, কলেজত সাধাৰণ সম্পাদক আৰু

উপসভাপতি আছিল। সেইবাবেই হয়তো তেওঁ ৰাজনীতিৰ আৱৰ্তত প্ৰৱেশ কৰোঁতে বিশেষ অসুবিধাৰ সন্মুখীন হোৱা নাছিল।

চানদাক প্ৰথমবাৰৰ বাবে অতি ওচৰৰপৰা লগ পাইছিলোঁ তেওঁৰ মালিগাঁৱৰ কোৱাৰ্টাৰত। সেইসময়ত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত তিনিটা নাম বিশেষভাৱে জনজাত আছিল—দুলাল বৰুৱা, চান্দ মহম্মদ আৰু উমেশ্বৰ কটকী। চানদাই মালিগাঁৱত থাকি ৰেলৱেত চাকৰি কৰিছিল বাবে নিজস্ব প্ৰতিভাৰ বলত অনায়াসে মালিগাঁৱৰ সামাজিক সাংস্কৃতিক পৰিমণ্ডলত এক উল্লেখযোগ্য স্থান অধিকাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল।

এদিনৰ কথা ঃ

চানদা তেতিয়া অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ। গান্ধীবস্তিৰ নিজৰ ঘৰৰপৰাই অহা যোৱা কৰে। এদিন ৰাতিপুৱা কিবা এটা কামত তেওঁৰ তালৈ যাওঁতে গম পালো যে তেওঁ হেনো কানাডাৰ চাচকেটশ্বেৱানত বাহিৰ লগীয়া ৩১ তম কমন্বেলথ পাৰ্লিয়ামেণ্টৰ সন্মিলনত যোগদান কৰিবলৈ নিৰ্বাচিত হৈছে। কথাটো শুনি অতি আনন্দ লাগিল। কথাৰ মাজতে চাহৰ ফৰমাইছ। মোৰ উপৰিও তাত ৩/৪ জনমান আন মানুহ আছিল। অলপ সময়ৰ পিছতে চাহ আহিল। লালচাহ আৰু ব্ৰিটেনিয়া বিস্কুট। সানন্দে চাহ পান কৰি থাকোঁতে মনলৈ আহিল—এহাতে আন্তৰ্জাতীয় সন্মিলনত যোগদানৰ বাবে ভাৰতীয় দলৰ নেতৃত্ব বহন কৰা অসমৰ মাননীয় অধ্যক্ষ চান্দ মহম্মদ আৰু আমাৰ সন্মুখত বহি পৰম তৃপ্তিৰে লালচাহ আৰু ব্ৰিটেনিয়া বিস্কুট চোবাই থকা চানদা। কোনজন সত্য ? অলপ ৰগৰ কৰিবৰ মানসেৰে সুধিলোঁ ঃ

অসমৰ মাননীয় অধ্যক্ষৰ ঘৰত লাল চাহ আৰু ব্ৰিটানেয়া বিস্কুটৰ ব্যৱস্থাটো খাপ নোখোৱা হোৱা নাইনে বাৰু ?

মিচিকিয়া হাঁহি এটাৰে তেওঁৰ উত্তৰ দিলে ঃ

খাই ল। কেইদিনমান পিছত হয়তো তাৰো টনাটনি হ'ব। পইচা নাই অ'। যিকেইটা টকা পাওঁ ল'ৰা-ছোৱালী কেইটাৰ পঢ়াশুনাৰ খৰচ-পাতিৰ বাবেই যথেষ্ট নহয়। ভাগ্য ভাল যে ডাঙৰ ককাই গাঁওৰপৰা চাউল কেইটা পঠাই থাকে।

তেওঁৰ পৰা গম পালো যে পিছৰ সপ্তাহতেই কানাডালৈ তেওঁ যাত্ৰা কৰিব লাগিব। যাত্ৰাৰ বাবে কি যোগাৰ কৰিছে চোৱাৰ ছলেৰে মই ভিতৰলৈ গলোঁ—

পাক ঘৰত চানদাৰ পত্নী শ্ৰীমতী কবুৰান ৰন্ধা-বঢ়াত ব্যস্ত। কবুৰানৰ লগত মোৰ সম্বন্ধ দুটা। চানদাৰ পত্নী হিচাপে বৌ আৰু বিবাহৰ পূৰ্বৰপৰাই চলি অহা মোৰ সখা ˚ কৃদ্ৰত চৌধুৰী আৰু সহপাঠী খৰিৰুদ্দিন চৌধুৰীৰ ভতিজা সূত্ৰে ভতিজা। গতিকে কোনো সম্বন্ধ নকৰাকৈয়ে 'তুমি' বুলিয়েই কথা বতৰা হওঁ। বিদেশ যাত্ৰাৰ লেখজোখ লওঁতে গম পালো যে—অধ্যক্ষ মহোদয়ৰ চুট মাত্ৰ এজোৰ।

হায় হায়। ভাৰতীয় দলৰ স্বনামধন্য নেতাৰ মাথোঁ এজোৰ চুট আৰু ইয়াৰেই কানাডাৰ নিচিনা ৰৰফৰ দেশত থাকিব দহ দিনতকৈও অধিক। মইও ভাই-ভনীৰে পৰিপূৰ্ণ পেটেভাতে খাই থকা সংসাৰ এখনৰ জৰাজীৰ্ণ গাড়ীখন। শিক্ষকতাৰ

আৰ্জনেৰে টানিলৈ ফুৰাবলৈ আপ্ৰাণ চেষ্টা কৰা এজন চাকৰিয়াল। তথাপি ভগৱানৰ আশীৰ্বাদত বিদেশৰপৰা ঘূৰি অহা অভিজ্ঞতাৰে আৰু এজোৰ চুটৰ দৰ্কাৰটোৰ বিষয়ে তেওঁৰ পত্নী কবুৰানক সৈমান কৰালো। চানদাই প্ৰথমতে ঘোৰ আপত্তি কৰিছিল যদিও পিছত আৱশ্যকতাৰ বিষয়ে বুজি পালে।

কানাডাৰপৰা ঘূৰি আহি চানদাই কৈছিল তেওঁ দিয়া ভাষণে ভাৰতলৈ কঢ়িয়াই অনা গৌৰৱৰ কথা।

আন এদিন ঃ

চানদা তেতিয়া পৰিয়ালসহ দিছপুৰৰ নতুন হোষ্টেলত থাকে। নৱেম্বৰ নে ডিচেম্বৰ মাহৰ কোনোবা এটা ৰবিবাৰৰ ৰাতিপুৱা। কিবা এটা কামত তেওঁৰ ঘৰলৈ গৈছিলো। অনেক মানুহ। অফিচ কমত ঠাই প্ৰায় নাইয়েই। মই সোমাই অহাৰ লগে লগেই কমত থকা মানুহখিনিক সচৰাচৰ চিনাকিৰে কৰি দিয়াৰ দৰে ক'লে—

মোৰ মামাৰ ল'ৰা। ইউনিভাৰচিটিৰ প্ৰফেছৰ। বহু বছৰ আমেৰিকা, আদিত থাকি আহিছে। মোক চকি এখন দেখুৱাই বহিবলৈ কৈ পুনৰ অফিচৰ আলোচনা কৰিবলৈ লাগিল।

প্ৰায় আধাঘন্টামান পিছত আলোচনা অৰ্ধসমাপ্ত কৰি তেওঁ ভিতৰলৈ গ'ল। তাত বহি থকা মানুহখিনিৰ কেইজনমান আছিল অনা অসমীয়া। তাৰে এজনে আৰম্ভ কৰিলে—

— আপোনাৰ ঘৰ ক'ত ?
— মোৰ ঘৰ অধ্যক্ষৰ ঘৰৰ ওচৰতে প্ৰায় ২/৩ কিলোমিটাৰ দূৰত।
— আপোনাৰ নামটো ?
— মই মোৰ নাম কোৱাৰ লগে লগেই মানুহজনে অবিশ্বাসৰ দৃষ্টিৰে মোৰ মুখলৈ চালে।
— কিন্তু অধ্যক্ষ ডাঙৰীয়াই ক'লে যে আপুনি তেখেতৰ মামাকৰ ল'ৰা ?
— হয়।
— আপোনাৰ দেউতাকে কি কাম কৰিছিল ?
— মজলীয়া স্কুলৰ শিক্ষকতা।
— তেখেত নিশ্চয় খুব উদাৰ মনৰ মানুহ আছিল ?
— কিয় ?
— সেই দিনতে আন্তঃ ধৰ্মীয় বিবাহৰ প্ৰচলনত সন্মতি দিয়া মানুহজন নিশ্চয় উদাৰ হ'ব লাগিব।

তেতিয়াহে মই বুজিব পাৰিলো 'মামাৰ ল'ৰা' শব্দ দুটাৰ অৰ্থ আৰু তাৎপৰ্য। মই তেওঁলোকক সেইটো ধাৰণাই নিজৰ ৰাজ্যলৈ কঢ়িয়াই নিয়াৰ সুবিধা দি শলাগি থলো। কথাটো মনত পৰিলে মনটো আজিও ভাল লাগে। ৰবক্ষেত্ৰীৰ লগতে অসমৰ বহু অঞ্চলৰ হিন্দু-মুছলমান-শিখ-খ্ৰিষ্টান আদি ধৰ্মীয় গোটৰ মাজত থকা সৌহাৰ্দ্যৰ

এনাজৰীডাল যেন সদায় সুদৃঢ় হৈ থাকে তাৰ বাবে আমি সকলোৱে বিশেষকৈ নতুন প্ৰজন্মই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকাত অৱতীৰ্ণ হ'ব লাগিব।

গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজ হস্পিটালত অকস্মাৎ ঃ

১৯৯৬ চনৰ বোধহয় অক্টোবৰ মাহ। মেডিকেল কলেজত আমাৰ গাঁৱৰে দুখীয়া মানুহ এজনৰ 'মেলিনা' হোৱা বাবে ৫ নং ওৱাৰ্ডত ভৰ্ত্তি কৰোৱা হ'ল। সেই সংক্ৰান্তত মই কেইদিনমান হস্পিটাললৈ সদায় ৰাতিপুৱা গধূলি অহা যোৱা কৰিবলগীয়াত পৰিলোঁ। হস্পিটালৰ জেনেৰেল ওৱাৰ্ডৰ পৰিৱেশৰ কথা নকলেও হ'ব। ওৱাৰ্ডৰপৰা ওলাই আহি ৰাজগড় ৰাস্তা নোপোৱা পৰ্যন্ত সেই উৎকট গোন্ধবোৰ নাকতে লাগি থাকে। অৱশ্যে আমাৰ ৰোগীবিলাকৰ লগতে সহায়কাৰী সকলৰো পৰিৱেশ কদৰ্য কৰাত অৰিহণা কম নহয়। মেনেজমেন্ট, ৰোগী, চাফাই কৰ্মী আৰু ৰোগীৰ লগতে সহায়কাৰীসকলৰ কৃপাত গোটেই হস্পিটালখনেই এটা কদৰ্য ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। স্বাস্থ্যৰক্ষা শব্দটো যেন তাত হেৰাই গৈছে। আৰু হয়তো পুনৰ উদ্ধাৰ কৰোঁতে বহু শ্ৰম, অৰ্থ আৰু সময়ৰো আৱশ্যক হ'ব।

সিদিনা কি বাৰ আছিল মনত পেলাব নোৱাৰিলো। মই গতানুগতিকভাৱে ৫নং ওৱাৰ্ডলৈ সোমাই গৈ আমাৰ গাঁৱৰ মানুহজনৰ খবৰ খাতি লৈছো। ঘৰৰপৰা নিয়া খোৱা বস্তু উলিয়াই দি থাকোঁতে তেওঁ মোক ফুচফুচাই ক'লে যে যোৱাৰাতি আমাৰ অধ্যক্ষ চাহাব হস্পিটালত ভৰ্ত্তি হৈছে।

— হাঃ কি হৈছে ?

— কি হৈছে নাজানো কিন্তু হস্পিটালত আছে।

— তুমি জানা নেকি তেওঁ ক'ত আছে ?

— অ'। সেইটো বেৰৰ কাষৰ বিছনাখনত।

উচাপ খাই উঠিলো। বিশ্বাস কৰিবলৈ টান লাগিল। তথাপি মনৰ খুদুৱনি মাৰিবৰ বাবে ভালকৈ বেৰৰ কাষলৈ থকা বিছনাখন নিৰীক্ষণ কৰিলো। এৰা, হয়। সুদীৰ্ঘ ৭ বছৰ ধৰি অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ পদ অলংকৃত কৰা প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ চানদাই জেনেৰেল ওৱাৰ্ডৰ বেৰৰ কাষৰ বিছনাখনত সুন্দৰকৈ শুই আছে। মই লৰালৰিকৈ বিচনাখনৰ ওচৰলৈ গলো। বিছনাৰ কাষতে টুল এখনত ল'ৰা এজন বহি আছে। তেওঁৰ নামটো পাহৰিলোঁ। তেওঁ টুলখন এৰি দি থিয় হ'ল। মই টুলখনত বহি লাহে লাহে মাতিলো—

— চানদা, টোপনি আহিছে নেকি ?

চকু দুটা লাহে লাহে মেলি সেই সদায় মুখতে লাগি থকা মিচিকিয়া হাঁহিটোৰে ক'লে—

— ৰহ ৰহ। মই আগতে বহি লওঁ তাৰ পিছত সকলো কম।

এই বুলি তেওঁ বিছনাখনৰ মাজতে বহি ললে। আৰু আৰম্ভ কৰিলে—

— যোৱাৰাতি বি. পি. টো বেছি পালে অ'। আৰু সিহঁতে লৰালৰিকৈ ইয়ালৈ লৈ আহিল।

— এতিয়া কেনে আছে ?

— এতিয়া ঠিকেই আছে। ডাক্তৰে সকলো চাইচিতি ঔষধ দিছে। কথা কমকৈ ক'বলৈ দিছে।

— কিবা অসুবিধা হৈছে নেকি ? আপুনি অন্তত ঃ ভাৰাতীয়া কেবিন এটা ল'ব পাৰিলেহেঁতেন। নাইবা কোনোবা এখন নাৰ্চিংহোমলৈকো যাব পাৰিলেহেঁতেন।

— ইয়াত বেছি ভাল অ'। ডাক্তৰ-নাৰ্চবোৰে খুব যতন লৈছে। লগতে ওৱাৰ্ডৰ আন ৰোগীবোৰৰ খবৰ খাতিও ল'ব পাৰিছোঁ। তাৰ পিছত ওলোটাই মোক প্ৰশ্ন কৰিলে—

— তই এই ৰাতিপুৱাই ইয়াত কিয় ?

মই মোৰ যোৱাৰ কাৰণটো ক'লো। তাৰপিছত আৰু প্ৰায় আধা ঘন্টা বহত কিবা কিবি কথা পাতিলোঁ। মাজতে তেওঁক ডাক্তৰে বেছি কথা ক'বলৈ বাধা দিয়াৰ কথা সকিয়াই দিলোঁ। কিন্তু, চানদা আৰু কম কথা। দুটা যেন পৃথিবীৰ উত্তৰ মেৰু আৰু দক্ষিণ মেৰু।

উত্তৰ দিলে।

— আল্লাই যি ইচ্ছা কৰে সেইমতেই হ'ব। তইঁতে চিন্তা কৰিব নালাগে। সব ঠিক আছে।

ইতিমধ্যে দুই এজনকৈ খবৰ লোৱা মানুহৰ সংখ্যা বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। মই আৰু কিছু দেৰি ইটো সিটো কথাকে মানুহখিনিক বেছি কথা নকবলৈ অনুৰোধ কৰি বিদায় ল'লো।

আবেলি পুনৰ আমাৰ গাঁৱৰ ৰোগীজনৰ খা-খবৰ লবলৈ গৈ গম পালো যে— চানদা দুপৰীয়াই ঘৰলৈ গৈছে।

পৰিশিষ্ট ঃ

প্ৰাত্যহিক জীৱনত সুদীৰ্ঘকাল সুনিবিড় সম্পৰ্ক অব্যাহত ৰাখিব নোৱাৰিলেও যিসকল লোকৰ সুখ-দুখ, দ্বিধা-দৈন্য, উত্তৰণ-সীমাবদ্ধতাই আমাৰ অন্তৰত গভীৰভাৱে ক্ৰিয়া কৰে, চমুকৈ ক'বলৈ গ'লে যিসকল লোকৰ লগত নিজৰ অজ্ঞাতসাৰেই গঢ়ি উঠে অপৰিহাৰ্য, প্ৰগাঢ় আন্তৰিক সম্বন্ধ, তেওঁলোকৰ বিষয়ে হ্ৰস্বভাৱে নিয়াৰিকৈ বৰ্ণনা কৰাটো অত্যন্ত দুৰূহ। বিক্ষিপ্তভাৱে ইয়াত যিকেইটি ঘটনা উল্লেখ কৰা হ'ল, তাৰ সহায়ত এগৰাকী নৈষ্ঠিক, সংবেদনশীল, দেশৰ-দহৰ প্ৰতি সমৰ্পিত লোকৰ সামগ্ৰিক চিত্ৰ পৰিস্ফুট হৈ উঠা বুলি কোৱাৰ ধৃষ্টতা আমাৰ নাই। তৎসত্বেও সেই অনুল্লেখযোগ্য

ঘটনাৰাজিয়ে চানদাৰ হৃদয়ৰ উষ্ণতা আৰু উদাৰতা যে আংশিকভাৱে হ'লেও প্ৰকাশ কৰিব, তাত কোনো সন্দেহ নাই। বৰ্তমানৰ পংকিল সামাজিক বাতাবৰণত ৰাজনৈতিক ক্ষমতাই নেতাক জনসাধাৰণৰপৰা বিচ্ছিন্ন কৰে। চমকপ্ৰদ ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ অধিকাৰী হৈয়ো চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াই ওৰে জীৱন অন্তৰত সযত্নে লালন কৰিছিল সমস্ত মানৱীয় প্ৰমূল্যৰ, যাৰ বাবে তেওঁ হৈ পৰিছিল সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ আশা-আকাঙ্ক্ষাৰ অন্তহীন উৎস। চানদাৰ কৰ্মদক্ষতা তথা মানৱ সেৱাৰ অভিনৱ নিদৰ্শনে বৰ্তমানৰ ক্লেদাক্ত পৰিমণ্ডলতো অজস্ৰ চান্দ মহম্মদৰ সৃষ্টি কৰক, সংকুচিত জনতাৰ আড়ষ্ট অন্তৰ প্ৰত্যয় আৰু প্ৰাপ্তিৰ আনন্দেৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠক, আমি আন্তৰিকভাৱে তাকেই কামনা কৰিছো।

ড° ডেকা গুৱাহাটী বিশ্ব বিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন অধ্যাপক আৰু বৰ্তমানে উদ্যোগ পৰিকল্পনা আৰু বিকাশ কেন্দ্ৰ হায়দৰাবাদৰ সঞ্চালক।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰক মই যিদৰে জানো

—অণিমা হাজৰিকা

অদম্য কৰ্মশক্তিৰে প্ৰাণৱন্ত, বিৰল ব্যক্তিত্বসম্পন্ন, মৃদুভাষী, সত্যনিষ্ঠ, আপুৰুগীয়া সততাৰে উদ্ভাসিত এগৰাকী বৰেণ্য ব্যক্তিৰ দীৰ্ঘদিনীয়া সান্নিধ্যৰে গৌৰৱান্বিত হ'বৰ বাবে যিকেইজন মুষ্টিমেয় লোকৰ ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন, সেইসকলৰ সৈতে ময়ো আজি নিজকে চামিল কৰিবলৈ পাই ধন্য মানিছোঁ। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ এনে এজন মহান ব্যক্তি যিজনৰ মহানতাৰ নিদৰ্শন পৰিস্ফুট হৈছে অসমৰ শিক্ষা, সমাজ, সংস্কৃতি, আইন, ৰাজনীতিকে আদি কৰি বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত। দীৰ্ঘদিন ধৰি ক্ৰীড়াক্ষেত্ৰৰ বিভিন্ন দিশত সফলতাৰে ক্ৰীড়া নৈপুণ্যৰ পৰিচয় দাঙি ধৰাত কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ প্ৰকৃতে পৰিচয় কিন্তু উঠি অহা চামক উৎসাহ উদগনি সহ ক্ৰীড়াক্ষেত্ৰত পাৰদৰ্শিতা লাভ কৰাৰ বাবে কৰা অহোপুৰুষাৰ্থহে। তেনে আহোপুৰুষাৰ্থৰ তুলনা হয় কেৱল পিতৃসুলভ মৰম আৰু আচৰণৰ সৈতেহে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ সততা হ'ল ৰাজনীতি এক অবিচ্ছেদ্য অংগ। সততাহীন ৰাজনীতি এক নিঃসংগ অধ্যায়। ইয়াৰ পৰিসমাপ্তিত নিঃসংগতাতেই সীমাবদ্ধ। ৰাজনীতিৰ সৈতে সততাৰ সম্বন্ধৰ বিচাৰৰ বিষয়টোলৈ মনটোৱে গতি কৰিলেই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ মুখখনি মোৰ মনৰ মাজত জিলিকি উঠি মোক এক অনিৰ্বচনীয় বিমল আনন্দ প্ৰদান কৰে। বোধ হয় এয়া যোৱা তিনিটা দশক জুৰি তেখেতৰ সৈতে থকা মোৰ ব্যক্তিগত সান্নিধ্যৰেই ফল। এনে এজন মহান পুৰুষে তেখেতৰ কৰ্মময় দীৰ্ঘজীৱনৰ যোগেৰে অসম তথা মানব সমাজলৈ আগবঢ়াব পৰা সম্ভাৱৰ বোজা যাতে বব নোৱৰাকৈ গধুৰ হয়—জাতি ধৰ্ম, বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সকলোৱেই ইয়াকেই কামনা কৰিব আৰু ময়ো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহওঁ।

লেখিকা গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিবক্তা।

ব্যতিক্ৰম ব্যক্তি
শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ

দীনেশ শৰ্মা

ঃ চাৰ, মই বৰভাগৰপৰা আহিছোঁ। মোৰ নাম......

ঃ সেইটো বুজিছো। তোৰ বাইপেৰেৰ নামটো কউ

ঃ ....

ঃ অ' আমাৰ সোণকুৰিহাৰ শাস্ত্ৰীয়েথৰ ঘৰৰ। কৌচুন কি হছি ? বহি লউ ! বহি লউ !

আমি তাহানি আমাৰ এম এল এ চান্দ মহম্মদ চাৰক দেখা কৰিবলৈ গ'লে আমি যুৱক-যুৱতী চামে ওপৰত উল্লেখ কৰা ধৰণে চাৰৰ প্ৰশ্নৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়া হৈছিল। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰক মই প্ৰথম দেখা পাওঁ ১৯৭৮ চনত। তেতিয়া তেখেত বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰপৰা বিধায়ক নিৰ্বাচিত হৈছিল। সেই নিৰ্বাচনত এটাই আচৰিত হ'ব লগীয়া কথা আছিল এইটোৱেই যে চান্দ মহম্মদ চাৰৰ কাৰণে সকলো ভোটাৰ নহ'লেও এক বুজন সংখ্যক ভোটাৰ এক মতত উপনীত হৈছিল আৰু সৰহ সংখ্যক 'ভোটাৰেই আছিল হিন্দু ধৰ্মাৱলম্বী। ভাৰতবৰ্ষত সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ সময়ত ধৰ্ম আৰু জাত পাতৰ বিচাৰে বৰকৈ প্ৰাধান্য লাভ কৰা দেখা যায় ; কিন্তু সেইবাৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰৰ ক্ষেত্ৰত সেইটো হোৱা নাছিল। আমি তাহানিতে দেউতা, খুড়াইতৰ মুখত শুনিছিলোঁ—চাৰ হেনো এসময়ত এজন ভাল খেলুৱৈ আছিল আৰু খেলা-ধূলাৰ এজন ভাল সংগঠকো আছিল। নলবাৰীৰ গৰ্ডন হাইস্কুল, কলেজ আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ হৈ থাকোঁতে বোলে তেখেতে ক্ৰিকেট, ভলীবল, ফুটবল আদিৰ কেপ্তেইন আছিল অসমৰ বাহিৰতো প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। সেই সময়ত হেনো খেলৰ অনুৰাগীসকলক মানুহে, বিশেষকৈ গ্ৰাম্য সমাজে ভাল চকুৰে চোৱা নাছিল। চান্দ মহম্মদ চাৰে পঢ়া শুনা আৰু খেল দুয়োটাকে সমানে বজাই ৰাখিবপৰা বাবে সমাজৰ সেই 'ভেটা' বহু পৰিমাণে ভাঙি দিব পাৰিছিল।

এইবোৰ কথাৰ কাৰণেই নেকি, আমি সেই সময়ৰ ডেকা-চামে চাৰৰ চেম্বাৰত কাকো নোসোধাকৈ সোমাই যাবলৈ কোনো দিন ইতস্ততঃ কৰা নাছিলোঁ। সমষ্টিৰ ডেকা গাভৰুহঁত যেতিয়াই তেখেতৰ কাষ চাপিছিল, হাতৰ কাম পেলাই থৈ লগে লগে সমস্যাৰ সমাধানৰ কাৰণে লাগি গৈছিল। কামটো হওঁক নহওঁক—আমি সকলো

কিন্তু তেখেতৰ ওচৰত সম্পূৰ্ণ সন্তুষ্ট হৈ ওলাই আহিছিলোঁ। কাৰণ তেখেতে কোনো দিন কাকো মিছা প্ৰতিশ্ৰুতি বা আশ্বাস দিয়া নাছিল।

চান্দ মহম্মদ চাৰৰ আৰু আন এটা বিশেষ গুণে তেতিয়াৰ আমাৰ চামক বৰ আকৰ্ষণ কৰিছিল। সেইটো হ'ল—ত্ৰিশ পঁয়ত্ৰিছ বছৰৰ তলৰ ডেকাচামক তেখেতে সদাই 'তই' 'তই' কৈ সম্বোধন কৰি কথা কৈছিল। নলবাৰী জিলাত 'তই' সম্বোধনটো বৰ আপোন মানুহৰ ক্ষেত্ৰতহে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সেয়ে স্পীকাৰ চাহাবৰ কোঠাত দুখীয়া নিচলাকে ধৰি সকলো সহজ হৈ পৰিছিল। সহজ হৈ পৰিলেই ক'ব লগীয়া কথাখিনি সুন্দৰভাৱে খোলোচাকৈ ক'ব পাৰে।

নিবনুৱাক চাকৰি বাকৰি নাইবা আন সুবিধা দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত চাৰে কোনোদিন প্ৰাৰ্থীক ধৰ্মীয় নাইবা জাত পাতৰ দৃষ্টিৰে চোৱা নাছিল। আজিও নাচায়। চাকৰিৰ প্ৰয়োজন আৰু যোগ্যতা অনুসৰি তেখেতে নিবনুৱাক মকৰল হোৱাৰ সুবিধা কৰি দিছিল। সৌ-সিদিনা গুৱাহাটী মিউনিচিপালিটিৰ কৰ্মচাৰী এজনে আমাক তাকেই কলে। আমি অন্য কথা পাতি আছিলো যদিও কথা প্ৰসঙ্গতে উক্ত কৰ্মচাৰীজনে চান্দ মহম্মদ চাৰৰ নামটো টানি আনিহে যেন শান্তি পালে। ডেকা কৰ্মচাৰীজনে আজিও চাৰৰ কথা আৰু ব্যৱহাৰক শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰে।

এইটো খোলাখুলিকৈ কোৱাই ভাল হ'ব যে আজি অসমখন তথা ভাৰতবৰ্ষখনৰ মানুহ যি মানসিকতাৰে ৰাজনীতিৰ চিন্তা চৰ্চাবোৰ কৰিবলৈ লৈছে তালৈ চাই শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰৰ তাহানিৰ কিছুমান কাৰ্যকলাপ নতুন চামৰ বাবে আচৰিত যেনেই লাগিব। আজিৰ দিনত মুকালমুৱাত এজন ইছলামধৰ্মীলোকে হাইস্কুল স্থাপন কৰিলে স্কুলখনৰ নামটো ককা বিহগী কবি 'ৰঘুনাথ চৌধুৰী হাইস্কুল' নামাকৰণেৰে নামাকৰণ হ'লহেঁতেন নে নহ'লহেঁতেন সন্দেহ হয়। কিন্তু চান্দ মহম্মদ চাৰ সুকীয়া তেজেৰে গঢ়া মানুহ। তেখেতে বিহগী কবিৰ নামেৰে স্কুল স্থাপনো কৰিলে আৰু বহু দিনলৈ সামান্য মাননিত প্ৰধান শিক্ষক হৈ থাকিল। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ এজন নিষ্ঠাবান মুছলমান হৈও সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি সহিষ্ণু। কৰ্তব্যত যিটো উচিত বুলি বিবেচিত হয় তেখেতে সেইটোৰ বাহিৰে আন একো নকৰে। সাময়িকভাৱে কোনোবা ৰুষ্ট হ'লেও সময়ত চাৰৰ ওচৰত সহজ হৈ পৰে।

শুনা কথা। এবাৰ হেনো বৰপেটা জিলাৰ চেঙা সমষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ আৰু সেই সময়ৰ প্ৰতাপী তথা ফখৰুদ্দিন আলি আহমেদৰ আৰ্শীবাদপুষ্ট আজিজুৰ ৰহমান চৌধুৰীৰ লগত বিধান সভা নিৰ্বাচনৰ তুমুল প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা চলিছিল। চান্দ মহম্মদ চাৰ আছিল নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থী। প্ৰচাৰ অভিযান চলি থকা কোনো এটা দিনত তেখেতে তেখেতৰ নিৰ্বাচনী কেম্পৰপৰা দেখিলে—কেইজনমান কংগ্ৰেছ কৰ্মী নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰ চলাই ক্লান্ত হৈ পৰিছে। সেই সময়ৰ নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰবোৰত আজিৰ দৰে পইচা নহ'লে

পাৰ্টিৰ কাম নকৰা বিধৰ সেইবোৰ ল'ৰা নাছিল। বৰ নিষ্ঠাৰে পাৰ্টিৰ কাম কৰিছিল। ভোকে পিয়াহে মুখবোৰ শুকাই থকা বিৰোধী পক্ষৰ ল'ৰা কেইজনক দেখি চাৰৰ মনটোত বৰ বেয়া লাগিল। তেখেতে ডেকা ল'ৰা দহজনক নিজৰ কেম্পলৈ মাতি আনিলে আৰু প্ৰত্যেককে গাঁঠিৰ ধন ভাঙি চাহ চিঙ্গাৰা খুৱাই দিলে।

ঃ "তহঁতৰ ভাল হ'ব যা। মই হাৰিম।" —শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰে সিহঁতৰ উদ্দেশ্যি ক'লে। এইবাৰ ডেকা ল'ৰা কেইজন আকৌ এবাৰ আচৰিত হোৱাৰ পাল। সকলোৱে তৃপ্তিৰে চাহ চিঙ্গাৰা খাই উঠি প্ৰতিদ্বন্দ্বীৰ আশীৰ্বাদৰ উত্তৰ দিলে,—"চাচা ! আপোনাৰ দোৱা কামত আহিব। আমি আহো।

এইখিনি কথা কেবা বছৰ আগতে স্বৰ্গীয় আজিজুৰ ৰহমান চাহাবৰ কনিষ্ঠ পুত্ৰ মোৰ অনুজ সদৃশ শ্ৰীমান মুকুটে কৈছিল। শ্ৰীমান মুকুটে কোৱা কথাবাৰিয়ে প্ৰমাণ কৰে চান্দ মহম্মদ মানুহজনৰ হৃদয় কিমান প্ৰসাৰ।

চাৰে বিলাসী জীৱনৰ কথা কোনোদিনেই ভবা নাছিল। আজিও নাভাবে। ধন সম্পত্তিও তেনেকৈ নাই। আজি তেৰ চৈধ্য বছৰ আগতে নিৰ্বাচন খেলোৱা খৰচৰ ঋণ এতিয়াও পৰিশোধ হোৱা নাই। ধাৰে দিয়া মানুহে কিন্তু তেখেতক টকা খুজি আমনি কৰা নাই। তেখেতে কিন্তু এই ঋণ লাহে লাহে পৰিশোধ কৰি আছে।

শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ ধনী দুখীয়া সকলোৱে সম-অধিকাৰৰ পক্ষপাতী। ক্ষমতাৰ গৰ্ববোধ তেখেতে নিজে যেনেদৰে পৰিহাৰ কৰি চলি আহিছে তেনেদৰে আনকো সেই গৰ্ববোধৰ পৰা আঁতৰত থকাটো বিচাৰে। মায়াময় সংসাৰত আছোৱে বা কিমান দিন ? তেখেতৰ কৰ্মক্ষেত্ৰত কোনোবাই প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি কৰিব খুজিলেও, তেখেতে সদায় সম্মানপূৰ্বকভাৱে তাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। আল্লাহৰ প্ৰতি অটল বিশ্বাসে তেখেতক তেনেকুৱা হ'বলৈ শিকাইছিল। পৃথিৱীখনত আমি যিমান দিনলৈ বাছি থাকিম, আমাৰ প্ৰেমৰ আৰু চেনেহৰ লগৰী কেৱল মাথোন মানুহ। গতিকে দোষে গুণে মানুহক—মানুহ হিচাপে চাবলৈ যত্ন কৰিব লাগে। এটা বেয়া গানও গান। এজন বেয়া মানুহো কিন্তু মানুহেই। আমাৰ সকলোৱে ভোগৰ স্থানও এখন পৃথিৱী আৰু কবৰস্থানও একে ডোখৰেই। এতেকে এজন মানুহৰে ৰূপ আৰু স্বৰূপ দুটা হ'ব নালাগে। সেয়ে হ'লে নিজেও কষ্ট পাই আৰু আনকো কষ্ট দিয়ে। ই প্ৰেম আৰু সম্ভাৱৰ পৰিপন্থী।

মানুহৰ নৈতিক স্খলনৰ য'ত পদে পদে গুঞ্জন, ৰাজনৈতিক 'এথিকচ' য'ত ধৰ্ষিতা, শ্ৰদ্ধা চেনেহ য'ত নিৰ্বাসিত, সামাজিক ভ্ৰষ্টাচাৰৰ য'ত টিঘিলঘিলনি ; এতিয়া, আজি যদি কোনোবাই সোধে—শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰে বৰ্তমান কি কৰি আছে ? তাৰ সঠিক উত্তৰ বোধহয় এটাই ঃ তেখেতে এতিয়া সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ আদৰ্শক সাৰোগত কৰি নতুন পুৰুষক সঠিক মাৰ্গৰ সন্ধান দিয়াত ব্যস্ত আছে। এই ব্যস্ততাৰ

স্বীকৃতি কোনো কাগজে কলমে নিদিলেও তেখেত মানুহজনক জনা বুজা আৰু সান্নিধ্য পোৱাসকলে সদায় স্বীকৃতি দি থাকিব। আনকি তেখেতৰ অবৰ্তমানতো।

পৰৰ ধন আৰু মানুহৰ আয়ুসৰ কথা হেনো ভাবিব নাপায়। সেয়ে তেখেতৰ আয়ুসৰ ওপৰত ভগৱানক বিচাৰি বক্তব্য দাঙি ধৰাৰ মোৰ কোনো অধিকাৰ নাই। তেনে চাটুকাৰীতাৰ আশ্ৰয় নোলোৱাকৈও ক'ব পাৰো ঃ বৈচিত্ৰময় জীৱনৰ বিভিন্ন পৰিক্ৰমাত বিচৰণ কৰি উঠিও জীৱনবোধ আৰু আদৰ্শৰপৰা যিসকল ব্যক্তি বিচ্যুত নহয় তেনেলোকৰ প্ৰায়োজনীয়তাক আজিৰ যুগটোৱে বৰকৈ বিচাৰিছে। সেয়ে শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰৰ দৰে লোক আমাৰ সমাজত সুস্বাস্থ্যৰে সদায় থকাটোকে সকলোৱে মনে প্ৰাণে কামনা কৰে।

অসমৰ বিশিষ্ট উপন্যাসিক গল্পকাৰ শ্ৰীশৰ্মা বৰ্তমান অসম মানৱাধিকাৰ আয়োগৰ অধ্যক্ষৰ "প্ৰাইভেট সচিব"।

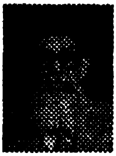

মোৰ চাৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীচন্দ্ৰধৰ ডেকা

চাৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ জন্ম ঠাই মধ্যম বৰক্ষেত্ৰী মৌজাৰ মুকালমুৱাত। কবি ৰঘুনাথ চৌধাৰীৰো জন্ম ঠাই মুকালমুৱাৰ ওচৰৰে লাউপাৰা গাঁৱত।

"চাৰ" শব্দটো বিদেশী ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ হ'লেও শিক্ষিত আৰু সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ মাজত ই গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। স্কুল-কলেজ, অফিচ-আদালত, বিধান-সভা ৰাজনীতি ক্ষেত্ৰ আদিত তলৰ শ্ৰেণীয়ে উপৰ শ্ৰেণীলোকক "চাৰ" বুলি সম্বোধন কৰা-কাৰ্যত মান-সন্মান জড়িত হৈ পৰিছে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ ক্ষেত্ৰত "চাৰ" শব্দটো পবিত্ৰ শিক্ষানুষ্ঠানৰ শিক্ষা-গুৰু অৰ্থতহে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। শিক্ষানষ্ঠানৰ ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকৰ সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰত শিক্ষকক গুৰু আৰু ছাত্ৰক শিষ্য বুলি উল্লেখ কৰিলেহে শিক্ষক, ছাত্ৰ আৰু শিক্ষানুষ্ঠানৰ মৰ্যাদা ৰক্ষা পৰে। এই অৰ্থতে গুৰু-শিষ্য বুলি কোৱা হয়।

চাৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে নলবাৰী দেবীৰাম পাঠশালাত শিক্ষকতা কৰা সময়ত ১৯৫৪ খৃঃত মই তেতিয়া ক্লাচ চেভেনৰ ছাত্ৰ আছিলোঁ। ক্লাচ নাইন, টেনৰ ছাত্ৰ হ'লেও এক কথা আছিল ; কিন্তু তলৰ শ্ৰেণীৰ কম বয়সীয়া ছাত্ৰ হিচাপে চাৰৰ লগত নিকট সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠা টান আছিল। কাৰণ তেতিয়াৰ দিনত শিক্ষকৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা লগতে ভয়ো আছিল।

চাৰ এজন মৰমিয়াল শিক্ষক আছিল। কৃতী ক্ৰীড়াবিদ হোৱা হেতুকে ছাত্ৰ-শিক্ষক আৰু সমাজৰ জনসাধাৰণৰ পৰাও তেখেতে শ্ৰদ্ধা লাভ কৰিছিল। কৃতী খেলুৱৈ খলিলুৰ ৰহমান চাৰৰ সংগী আছিল। ইয়াৰ উপৰিও চাৰ বিভিন্ন সামাজিক অনুষ্ঠানতো জড়িত আছিল। তেখেত ধৰ্মপ্ৰাণ আৰু সদাহাস্য মুখৰ ব্যক্তি।

১৯৫৭ চনত মই নলবাৰীৰপৰা গুৱাহাটীলৈ গুচি আহিলোঁ। চাৰো কৰবালৈ গুচি আহিল। তেতিয়াৰপৰা চাৰৰ লগত মোৰ সম্পৰ্ক বিচ্ছিন্ন হৈ পৰিল।

মই গুৱাহাটীলৈ আহি শান্তিপুৰত ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰোঁ। তেতিয়াই শান্তিপুৰ নিবাসী অক্লান্ত কংগ্ৰেছ কৰ্মী দেৱেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মাদেৱৰ সান্নিধ্যলৈ আহোঁ আৰু ১৯৬১ চনৰপৰা সক্ৰিয়ভাৱে কংগ্ৰেছত লাগি থাকোঁ। চাৰে ৰাজনৈতিক জীৱন আৰম্ভ কৰা কথা জানিব পাৰো যেতিয়া তেখেত জনতা-পাৰ্টিৰ টিকটত বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হয়। তেতিয়া আছিল ১৯৭৮ চন। সেই চনতে চাৰ অসম বিধান

সভাত অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হয়। তেতিয়াৰপৰা চাৰৰ লগত মোৰ পুনৰ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠে।

এফালে ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ সম্পৰ্ক আৰু আনফালে ৰাজনৈতিক সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠাত মই উপকৃত হওঁ।

চাৰ ১৯৮৩ চনত পুনৰবাৰ কং (ই) বিধায়কৰূপে অসম বিধান সভালৈ নিৰ্বাচিত হয়। দ্বিতীয়বাৰৰ বাবে তেখেত পুনৰ বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ নিৰ্বাচিত হয়। ১৯৮৬ চনলৈ অধ্যক্ষ ৰূপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। এই সময়ছোৱাত অধ্যক্ষ ৰূপে তেখেতৰ কাৰ্য দক্ষতা আৰু নিৰপেক্ষতা প্ৰকাশ পাইছিল।

দেশ-বিদেশৰ ভ্ৰমণ অভিজ্ঞতাৰে পুষ্ট সত্যনিষ্ঠ চাৰলৈ সশ্ৰদ্ধ প্ৰণামেৰে দীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰিছোঁ।

লেখক সমাজ কৰ্মী আৰু ব্যৱসায়ী।

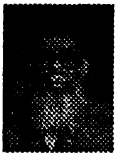

আদৰ্শৰ প্ৰতীক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

শ্ৰীদীনেশ চন্দ্ৰ শৰ্মা

১৯৬৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ কথা। আৰ্থিক অৱস্থা বেয়া হেতুকে ষষ্ঠ শ্ৰেণীৰ পৰা উত্তীৰ্ণ হৈও ঘৰত বহি থাকিব লগা হৈছে। মনৰ বেজাৰতে আমাৰ ঘৰৰ ওচৰৰে চাৰিআলি, শিৱৰ থানত থিয় হৈ আছিলোঁ। তেনে সময়তে চাইকেলেৰে গৈ আছিল এজন সুন্দৰ চেহেৰাৰ মানুহ। মোক দেখা পাই মানুহজন চাইকেলৰপৰা নামিল আৰু মোক 'মোৰ নাম কি, ক'ত থাকো, কি কৰি আছোঁ, ঘৰত কোন কোন আছে" ইত্যাদিৰে প্ৰশ্ন কৰিলে। মইও সঠিক উত্তৰ দি ঘৰলৈ গুছি আহিলো আৰু মাক সকলোবোৰ বিৱৰি কলোঁ। সিদিনাখনেই আবেলি সময়ত ভদ্ৰলোক জন আমাৰ ঘৰত উপস্থিত হ'ল। মাৰ লগত সমস্ত ঘটনাৰ বুজ লৈ মোক মুকলমুৱাৰ ৰঘুনাথ চৌধুৰী হাইস্কুলত পঢ়াৰ ব্যৱস্থা কৰি দিলে। অকল সেয়ে নহয়—স্কুল বা পিন্ধা কাপোৰ-কানিৰ লগতে মোক কিতাপ পত্ৰৰ ব্যৱস্থা কৰি দিলে যাৰ ফলত মই স্কুললৈ নিয়মিতভাৱে যাব পৰা হৈছিলোঁ। ভক্তিত মোৰ মূৰ দো খাই গৈছিল। এই ব্যক্তিজনেই আমাৰ পৰম পূজনীয় শ্ৰদ্ধেয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ। এনেকৈয়ে শ্বেখ চাৰে মোক পঢ়াশুনাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সকলো দিশতেই চকু কাণ ৰাখিলে।

হাইস্কুলত পঢ়ি থাকোতেই এবাৰ মোৰ দাঁতৰ অসুখত কেইবাদিনো স্কুলত যাবপৰা নাছিলোঁ। চাৰে অসুখৰ কথা জানিব পাৰি গুৱাহাটী Rail-way Hospitalত চিকিৎসা কৰাই মোক সুস্থ কৰিলে। এনেদৰে চাৰৰ আশীৰ্বাদত ১৯৬৯ চনত মই মেট্ৰিক পাছ কৰি কলেজত পঢ়িবলৈ গুৱাহাটীত আহিলো। এই সময় খিনিত চাৰে বোধকৰো শিক্ষকতাৰ চাকৰি এৰি গুৱাহাটীত ওকালতি আৰম্ভ কৰিলে। চাৰে মোৰ কলেজৰ পঢ়া-শুনাত পইচা, উপদেশ ইত্যাদিৰে সাধ্যনুসাৰে সহায় কৰিলে যিবোৰ মই কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰো। এনেদৰে চাৰে মোৰ লগতে মোৰ বি বৰুৱা কলেজৰ সহপাঠীৰ (ভাৰা ঘৰত একেলগে থাকো) খৰৰ বাতৰি লৈ অভিভাৱকৰ দায়িত্ব পালন কৰিলে আৰু আমিও চাৰৰ শান্তিপুৰত থকা ভাড়া ঘৰলৈ অহা যোৱা কৰি ঘৰুৱা পৰিবেশ গঢ়ি তুলিছিলোঁ।

বি-বৰুৱা কলেজত পঢ়ি থাকোতেই মই Bata Companyৰ চাকৰিৰ আমন্ত্ৰণ পালোঁ। কিন্তু যোগদানৰ বাবে মোক দুখন উল্লেখযোগ্য ব্যক্তিৰ Character Certificate ৰ প্ৰয়োজন হয়। এই বিষয়ে মই চাৰৰ সহায় বিচৰাত চাৰে নিজেই এখন আৰু অন্য এজন ব্যক্তিৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি দিলে। মই চাকৰিত যোগদান কৰিলো।

চাকৰিত যোগদান কৰাৰ কিছু বছৰ পাছত মোৰ অভাৱগ্ৰস্ত পৰিয়ালটোৰ বন্ধকত থোৱা মাটিবোৰ মোকালবলৈ ব্যৱস্থা কৰো যদিও পইচাৰ অভাৱত মই সম্পূৰ্ণ সফল হ'ব পৰা নাছিলো। ইপিনে মোৰ এটা মোকৰ্দমা লাগি দিক-বিদিগ্ হেৰুৱাই পেলাব লগা অৱস্থা হ'ল। চাৰৰ ওচৰত শৰণাপন্ন হোৱাৰ বাহিৰে মোৰ কোনো উপায়ে নাছিল। চাৰেই মোৰ হৈ ওকালেতি কৰিলে আৰু মোকৰ্দমাৰ সমাপ্তি ঘটালে। অকল সেয়ে নহয় বন্ধকৰ মাটিবোৰ উলিয়াবৰ বাবে ধন-জন সকলোৰে সহায় কৰিলে।

ব্ৰাহ্মণ সমাজৰ যথা-ৰীতি-নিয়ম অনুসৰি মোৰ উপনয়ন (লগুন লোৱা) হৈ যোৱাত চাৰৰ আশীৰ্বাদ ল'ব আহিলো। কথা প্ৰসংগত চাৰে মোক উপনয়নৰ নীতি-নিয়মবোৰ মানি চলিছো নে নাই প্ৰশ্ন কৰিছিল। চাৰৰ প্ৰশ্নত মই বৰ লাজ পালো কিয়নো মই কোনো ধৰণৰ নীতি-নিয়ম পালন কৰা নাছিলো। মোক আচৰিত কৰি চাৰে মোক সুন্দৰভাৱে বুজাই দিছিল সন্ধ্যা-গায়ত্ৰী, পূজা উপ-সনাই মানুহৰ মন কেনেভাৱে বিশুদ্ধ কৰে। চাৰ এজন অন্য ধৰ্মৰ মানুহ হৈও এইবোৰ উপদেশে দিয়াত মোৰ মন প্ৰাণ ভৰি গৈছিল আৰু তেতিয়াৰপৰা আজিলৈকে নিয়মিতভাৱে সন্ধ্যা গায়ত্ৰী, প্ৰাৰ্থনা কৰি আহিছো। চাৰৰ এনেধৰণৰ উদাৰ ধৰ্মীয় দৃষ্টিভংগী বহুত দেখা যায়। মোৰ খুৰা˚ বিদ্যাভূষণ শৰ্মা এজন তান্ত্ৰিক ধৰণৰ মানুহ আছিল। চাৰ তেতিয়া অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ আছিল। চৰকাৰী বাসভৱনত থাকে। এদিন দুপৰীয়া খুৰা চাৰৰ বাসভৱনত উপস্থিত হৈ কলে—"বোপা মোক এজন হিন্দু মানুহৰদ্বাৰা পানী আনি দিয়া-মোৰ উপাসনাৰ সময় উপস্থিত হৈছে।" চাৰেও অতি আনন্দৰে হিন্দু কনিষ্টবল এজনৰদ্বাৰা পানী অনাই খুৰাৰ উপাসনাৰ সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিলে। এইজনেই আমাৰ শেখ চান্দ মহম্মদ চাৰ যিজনাই অন্তৰত কোনোধৰণৰ কুটিলতা নাৰাখি হিন্দু-মুছলমান কাৰো আঘাত নহ্যনাকৈ কথা ক'ব পাৰে, সৎ কথা-সৎ উপাৰ্জনকাৰীৰ পৰম বন্ধু। মিছা কথাকে অকণো প্ৰশ্ৰয় নিদিয়া শ্ৰদ্ধেয় চাৰক মই লৰালি কালৰেপৰা এতিয়ালৈকে এজন সমাজকৰ্মী, ধাৰ্মিক, জাতি ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে পৰোপকাৰী হিচাপে পাই আহিছো। এইজনেই মোৰ শ্ৰদ্ধেয় চাৰ যিয়ে মোৰ বিয়াত ধনৰ বাহিৰেও সেইখিনি সময়ত কেৰাচিন তেলৰ নাটনি হোৱাত চাৰে নিজে গুৱাহাটীৰপৰা তেল নি দিছিল। ১৯৮৩ চনত মুকালমুৱাৰ চাউলখোৱা নদীৰ পাৰত সংখ্যা লঘু লোক সাম্প্ৰদায়িকতাৰ বলি হোৱাত পৰিস্থিতিৰ যথেষ্ট অৱনতি ঘটিছিল। পৰিস্থিতিৰ গুৰুত্ব বুজি চাৰ তাত স্বয়ং উপস্থিত হৈ পৰিস্থিতিৰ উন্নতি ঘটাইছিল। নহ'লে ৰক্তাক্ত মুকালমুৱাই আজি ইতিহাসৰ পাত সমৃদ্ধ কৰিলেহেঁতেন।

চাৰৰ ব্যক্তিত্ব আকাশলংঘা, অশেষ গুণৰ অধিকাৰী। মোৰ পথ প্ৰদৰ্শক শ্ৰদ্ধেয় চাৰৰ জীৱন অসমৰ সকলো ৰাইজৰ আদৰ্শৰ প্ৰতীক হওঁক এয়েই কামনা কৰিলো।

লেখক-জনদৰদী আৰু ব্যৱসায়ীলোক।

THE BEST TEAM OF THE

All Assam Inter-College Debating Competition 1959.

L to R : Sri A. P. Bhattacharjya, Sheikh Chand Mohammad (General Secretary) & Mr. T. Hussain. Sri Bhattacharjya was declared as the first while Mr. Hussain secured the fifth position in the competition.

চান্দ দাদাৰ গুণ

শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ বৰুৱা

শৈলে শৈলে ন ঃ মাণিক্যং
মৌক্তিকং নঃ গজে গজে
সাধবঃ নহি সৰ্বত্ৰ
চন্দনং নঃ বনে বনে।।

বৰ্তমান চলি থকা শতাব্দীটোত অবিভক্ত কামৰূপ জিলাত জন্ম লাভ কৰি বিভিন্ন দিশত খ্যাতিমন্ত হোৱা পূজ্য ব্যক্তিসকলৰ তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰা আৰু এজন ব্যক্তি হ'ল—জাতি, ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে সকলোৰে মৰমৰ শ্ৰদ্ধেয় চান্দ দাদা অৰ্থাৎ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ।

বৰ্তমান নলবাৰী জিলাৰ মুকালমুৱাৰ এটা সাধাৰণ কৃষক পৰিয়ালত জন্ম লাভ কৰা চান্দ দাদা একেধাৰে ক্ৰীড়াবিদ, সু-বক্তা, সু-সংগঠক, সৎ সাহসী আৰু নিৰ্ভীক স্পষ্টবাদী। এই আটাইবোৰ গুণক অতিক্ৰম কৰি শীৰ্ষ স্থানত থকা চান্দ দাদাৰ গুণটো হ'ল ধৰ্মনিৰপেক্ষতা।

পাঁচ ওৱাক্ত নামাজ পঢ়া একোছা শুভ্ৰ দাড়িৰে গোড়া মুছলমান চান্দ দাদাক— তেওঁৰ সান্নিধ্যত অহা কোনো এজন হিন্দু ব্যক্তিয়ে তেওঁক মুছলমান বুলি নাভাবে— যেতিয়া দাদাই গীতা বা অন্য ধৰ্ম শাস্ত্ৰৰ সংস্কৃতৰ শ্লোক মাতি সুন্দৰভাৱে ধৰ্মীয় তাত্ত্বিক বাখ্যা দাঙি ধৰে।

প্ৰথমে ৰেলবিভাগত কৰ্মজীৱনৰ পাতনি মেলোঁতেই লগে লগে আইনৰ উপাধিও লাভ কৰা চান্দ দাদাই কিছুদিন মুকালমুৱাৰ ৰঘু নাথ চৌধাৰী হাইস্কুলত সুখ্যাতিৰে শিক্ষকতা কৰি, পিছলৈ এজন ভাল অধিবক্তা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈও, ৰাজনীতিত প্ৰৱেশ কৰি ১৯৭৮ চনৰপৰা অসম বিধান সভাত প্ৰথমে উপাধ্যক্ষ, তাৰপিছত ১৯৮৬ চনলৈ অধ্যক্ষতা কৰি, বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশ ভ্ৰমণৰ যোগেদি, কল্পনাতীত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতা লাভ কৰিলেও, এটা বিষয়ত তেওঁ কোনো জ্ঞান বা অভিজ্ঞতা লাভ কৰিব নোৱাৰাটো—আজিৰ তথাকথিত ৰাজনৈতিক নেতাসকলে সেইটো শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ মূৰ্খতা বা ধৃষ্টতা বুলি ক'ব খোজে যদিও চান্দ দাদাই অন্তৰ খোলা মুক্ত হাঁহিৰে সকলো সহ্য কৰি যায়।

প্ৰায় সকলো বিষয়তে সফলতা অৰ্জন কৰা চান্দ দাদাই যিটো বিষয়ৰ পৰীক্ষাত কোনো দিনেই কৃতকাৰ্য হ'ব নোৱাৰিলে আৰু বৰ্তমানৰ যুগ ধৰ্ম বুলি সেই ধৰ্মত

দীক্ষিত অধিক সংখ্যক ৰাজনীতিবিদে শেখ চান্দ মহম্মদৰ সেইটো ঋণাত্মক দিশ বুলি ইতিকিং কৰা বিষয়টো হ'ল—দুৰ্নীতি।

সকলো শিলতে মহামূল্যবান মাণিক নথকাৰ দৰে, সকলো হাতী দাঁতত দুষ্প্ৰাপ্য গজমুক্তা নোপোৱাৰ দৰে সকলো হাবিতে সুগন্ধি চন্দন কাঠ নথকাৰ দৰে—বিশাল জনসমুদ্ৰৰ মাজতো সাধুলোক পাবলৈ কঠিন হ'লেও দুৰ্নীতিৰ বিষবাষ্পত উশাহ-নিশাহ বন্ধ হ'বলৈ উপক্ৰম হোৱাৰ সময়ত চান্দ দাদাইতৰ নিচিনা দুই-এজন ব্যক্তিৰ সান্নিধ্যত সৎপথত জীয়াই থকাৰ প্ৰেৰণা পাওঁ।

সেয়েহে চান্দ দাদাৰ সুস্বাস্থ্য আৰু সু-দীৰ্ঘ জীৱনৰ বাবে বিশ্ব নিয়ন্তা সৰ্বশক্তিমানৰ ওচৰত সকাতৰে প্ৰাৰ্থনা জনাওঁ।

।। হিয়াৰ আকুতি ।।

মুকালমুৰাৰ মুক্ত আকাশত উদিত চান্দ—
বিশ্ব পৰিক্ৰমাত জেউতি বিলাই বিলাই
অনেক মেঘৰ মাজত লুকা ভাকু খেলি
গান্ধীবাদেৰে পৰিপুষ্ট হৈ গান্ধী বঞ্চিত
খন্তেক জিৰণিৰ প্ৰয়াস কৰিছা ???
মহাকাল স্ৰোতত তুমিতো জিৰাব নোৱাৰা !
অন্তহীন গতিৰে.................
স্নিগ্ধ পোহৰ তোমাৰ বিলাই যোৱা...................।
সেই পোহৰত.................
পথভ্ৰষ্ট পথিকৰ দিক নিৰ্ণিত হওক।
হে অমাৱস্যা.............
সকাতৰ মিনতি তোমাক
দ্ৰুত গতিৰে নাহিবা তুমি
বিলাব দিয়া পোহৰ চান্দক
অক্লান্ত অনন্ত গতিৰে.............।
এয়া-এয়াযে অগণনৰ হিয়াৰ আকুতি !!!!

লেখক অভিযন্তা আৰু সমাজকৰ্মী।

মই ভালপোৱা জেঠাৰ গুণ কেইটামান

মঃ মজিবুৰ ৰহমান

মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ সম্বন্ধত মোৰ জেঠা হয়। জেঠাৰ নিচিনা এজন ধৰ্মপৰায়ণ, ৰাজনীতিবিদ, সমাজকৰ্মী, পৰোপকাৰী আৰু জনসেৱকৰ বিষয়ে লিখিবলৈ হ'লে বহু কথাই লিখিব লগাত পৰে। তেখেতৰ এনেকুৱা কিছুমান মহৎ গুণ আছে যাৰ কাৰণে তেখেত সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত শ্ৰদ্ধা আৰু প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ। এই চমু প্ৰবন্ধত মই ভালপোৱা তেখেতৰ দুটামান গুণৰ কথা উল্লেখ কৰিব খুজিছোঁ।

প্ৰাপ্তি-অপ্ৰাপ্তি সকলো অৱস্থাতে সমানভাৱে সন্তুষ্ট হৈ থাকিব পৰাটো মহৎলোকৰ লক্ষণ। সাধাৰণ মানুহে সম্পদৰ দিনত আনন্দত আত্মহাৰা আৰু আপদৰ দিনত দিশহাৰা আৰু উদ্বিগ্ন হৈ পৰে। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ জেঠাক আমি কি সুখ কি দুখ সকলো অৱস্থাতে নিৰ্বিকাৰ দেখিবলৈ পাওঁ। তেখেতে সদায় হাঁহিমুখে থাকে আৰু আগধৰি হাঁহিমুখে মাত আষাৰ দি মানুহৰ অন্তৰ জয় কৰিব পাৰে।

ধন-সম্পদৰ প্ৰতি সকলো মানুহৰে কম-বেছি পৰিমাণে আসক্তি থাকে। শ্বেখ চান্দ মহম্মদ জেঠাৰ ধনৰ প্ৰতি মনত কিমান আসক্তি আছে সেই কথা হয়তো আমি নেজানো কিন্তু তেখেতৰ হাব-ভাব কথা-বতৰাত কোনো দিনেই ধন-সম্পত্তিৰ প্ৰতি লোভ আৰু আসক্তি দেখা নাই। তেখেত ধনৰ লুভীয়া নহয়। অন্যায় পথেৰে উপাৰ্জন কৰা ধনৰ প্ৰতি তেখেতৰ প্ৰচণ্ড ঘৃণা। অন্যায় পথেৰে ধন উপাৰ্জন কৰি, ধনী হোৱাতকৈ তেখেতৰ মতে দৰিদ্ৰ হৈ থকাই ভাল।

এজন প্ৰভাৱশালী ৰাজনৈতিক নেতা হিচাপে তেখেতে ইচ্ছা কৰিলে সোঁহাত বাঁওহাতেৰে ধন গোটাই উচ্চ স্তৰৰ ধনী লোক হ'ব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু তেখেতে সেইটো নকৰিলে। তেখেতে সদায় ঋণগ্ৰস্ততাৰ মাজত আছিল ; নিজৰ গাড়ী এখনো লোৱা নাছিল, ৰিক্সা, চিটি বাছতে চলাচল কৰিছিল। আৰ্থিক অভাৱত দেৰাদুনত পঢ়ি থকা ল'ৰাকো তাৰপৰা ঘূৰাইলৈ আনিব লগাত পৰিছিল। তেনে অৱস্থাটো কোনোবাই অযাচিতভাৱে টকা পইচা আগবঢ়ালে তেখেতে প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল।

জেঠাৰ ধৈৰ্য শক্তি অসীম। যিকোনো বিপদ-আপদতে তেখেতে ধৈৰ্য ধৰি অবিচলিত হৈ থাকিব পাৰে। এইখিনিতে আৰু এটা ঘটনা উল্লেখ কৰা হ'ল।

১৯৮২ চনৰ জানুৱাৰীৰ ২২ তাৰিখে তেখেতে বাণীকান্ত বি. টি. কলেজৰ বাৰ্ষিক অধিৱেশনত সভাপতি হিচাপে ভাষণ দান কৰি আছিল। তেতিয়া সময় গধূলি প্ৰায়

৭টা মান বাজিছিল। হঠাতে লাইট অফ্ হ'ল। কেন্দেল জ্বলাই পুনৰ সভাপতিৰ ভাষণ আৰম্ভ হ'ল। এনেতে ধুমুহাৰ গতিত দুই-তিনিজন ডেকা ল'ৰা আহি সভাপতিৰ মেজৰ সম্মুখত থিয় হ'ল আৰু এজনে ভাষণত সভাপতি শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ মুখত প্ৰচণ্ড ঘোচা সোধাই পলকতে অন্তৰ্ধান হ'ল। মেজৰপৰা মমবাতি ছিটিকি পৰিল। অন্ধকাৰৰ মাজত হুলস্থূল পৰিৱেশ। দুষ্কৃতিকাৰীয়ে পৰিকল্পিতভাৱে আগতীয়াকৈ লাইট আৰু ফোনৰ সংযোগ বিকল কৰি থৈছিল। উল্লেখ্য যে, সিদিনা তেখেতে লগত চিকিউৰিটিৰ মানুহ নিয়া নাছিল।

যথা বিহিত চিকিৎসা প্ৰদাণৰ পাছত ঘৰ চাপিল আক্ৰান্ত অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। মুখ্যমন্ত্ৰী কেশৱ চন্দ্ৰ গগৈ, আই. জি. পি. শ্ৰীসমৰ দাস প্ৰমুখ্যে চৰকাৰী বিষয়া আৰু শুভাকাংক্ষীসকল আহি ঘৰ ভৰি পৰিল। আঘাত প্ৰাপ্ত মুখত কেইবাটাও চিলাই। মুখ মেলি কথা কোৱাৰ অৱস্থা নাই যদিও স্বভাৱ সুলভ মিচিকিয়া হাঁহিটিৰে সকলোকে সম্ভাষণ জনালে। নাই কাৰো ওপৰত অভিযোগ, নাই কোনো অনুযোগ। সকলোকে কৈছে—"ই আল্লাহৰ হুকুম"।

মুখ্যমন্ত্ৰী কেশৱ গগৈয়ে আই. জি. পি. সমৰ দাসক ৰাতিটোৰ ভিতৰতে এলেকাটোত ৰেইদ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। "নাই, নাই সেইটো হ'ব নোৱাৰে। ৰাতি এলেকাটোত ৰেইদ কৰিলে অনেক নিৰপৰাধী লোকে কষ্ট পাব। পাৰে যদি দুষ্কৃতিকাৰীক ধৰি আনি মোৰ আগত হাজিৰ কৰাব। নামাৰিব কিন্তু। মই জানিব পাৰিলে শান্তি পাম—কিহৰ বাবে মোৰ ওপৰত আক্ৰমণ চলোৱা হ'ল। ধৈৰ্য আৰু বিচাৰ শক্তিৰ ই এক অপূৰ্ব নিদৰ্শন।

জেঠাৰ ওপৰত চলা এই বৰ্বৰ আক্ৰমণৰ সংবাদ পিছদিনা কেবাখনো বাতৰি কাকতত প্ৰকাশ হয়। এই খবৰ শুনি অসম আৰু ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰপৰা ভালেমান গণ্যমান্য ব্যক্তিয়ে এই আক্ৰমণক গৰিহণা দি আৰু তেখেতৰ দীৰ্ঘজীৱন আৰু সুস্বাস্থ্য কামনা কৰি পত্ৰ প্ৰেৰণ কৰিছিল। বৰভাগৰ আৰংগমৌৰ সংস্কৃত পণ্ডিত, নলবাৰী সংস্কৃত কলেজৰ শ্ৰীচক্ৰপতি তৰ্কতীৰ্থই তেখেতৰ চিঠিত লিখিছিল—

শ্ৰীহৰিঃ শৰণম্

২৫/১/৮২
সাং-আৰঙ্গমৌ

পৰম শ্ৰদ্ধাস্পদ

আপোনাৰ ওপৰতো দুৰ্বৃত্তৰ দানবীয় আক্ৰমণ হ'ল। ২৩/১/৮২ তাৰিখৰ দৈনিক অসমত খবৰটো পঢ়ি মৰ্ম্মাহত হ'লো। বোধকৰোঁ ৰাজনৈতিক কাৰণতে আপোনাৰ ওপৰত দানবীয় আক্ৰমণ চলালে।

আশা কৰোঁ আপুনি বিচলিত নহ'ব। ভগৱানে আপোনাক ৰক্ষা কৰিব। আমি সৰ্ব্ব নিয়ন্তা ভগৱানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাইছোঁ যে, আপোনাক নিৰাময় কৰি দীৰ্ঘ জীৱন দান কৰি দেশ আৰু দহৰ সেৱাত আত্ম নিয়োগ কৰিবলৈ শক্তি দিয়ক। ইতি—

আশীৰ্ব্বাদক
শ্ৰীচক্ৰপতি তৰ্কতীৰ্থ

মই ভালপোৱা জেঠাৰ গুণাৱলীৰ ভিতৰত আন এটা হ'ল কাৰো প্ৰতি বিৰূপভাব নৰখা। অন্যায় আচৰণ বা বেয়া কথা দেখিলে তেখেতৰ খং উঠে। খং উঠাৰ সময়ত কোনোৱে হয়টো ধাৰণা কৰিব যে মানুহজন বৰ খঙাল, যাৰ ওপৰত খং কৰিছে তাৰ লগত বোধ হয় আৰু সম্পৰ্ক নাৰাখিব। কিন্তু বাস্তৱত দেখা যায় তেখেতে নিমিষতে খং দমন কৰি পূৰ্বৰ সেই মানুহজনৰ লগত হাঁহিমুখে কথা পাতিছে। কাৰো লগত তেখেতে স্থায়ীভাৱে ৰাগ-দ্বেষ পোষণ কৰি নাথাকে।

তেখেতৰ অন্য এটা গুণ হ'ল যি কাম কৰে তাক আন্তৰিকতাৰে কৰে। ব্যক্তিগত বা সামাজিক যি কোনো কামতে তেখেতে হাত দিলে তাক শেষ কৰিবলৈ আন্তৰিকতাৰে চেষ্টা কৰে। ৰাজনৈতিক নেতাসকলক বহু মানুহে কাম কৰিব দিব নোৱৰাহেতুকে বেয়া পায়। সকলোৰে সকলো কাম কৰি সকলোকে সন্তুষ্ট কৰা কোনো ৰাজনৈতিক নেতাৰ পক্ষে সম্ভৱ নহয়। এই ক্ষেত্ৰত বহু ক্ষমতাশালী নেতাই অনুৰোধকাৰীক চলাহি কথা আৰু মিছা প্ৰতিশ্ৰুতিৰে আঁতৰাই পঠায়। জেঠা কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত ব্যতিক্ৰম। তেখেতে কাকো মিছা প্ৰতিশ্ৰুতি নিদিয়ে। কৰিব পৰাখিনি আন্তৰিকতাৰ কৰে। নিজেও কথা খিলাফ কৰিবলৈ টান পায় আনে খিলাফ কৰিলেও বেয়া পায়। নিজে বহু কথা জানিলেও নিজৰ জ্ঞান আৰু গৰিমাকলৈ অহংকাৰ নকৰে। জেঠা দীৰ্ঘজীৱী হওঁক।

লেখক ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ ভূতত্ত্ব বিভাগৰ বিষয়   শিক্ষক।

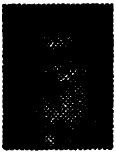

আমাৰ শ্ৰদ্ধাভাজন চান্দ মহম্মদ

মঃ পিয়াৰ আলী

নলবাৰী জিলাৰ দক্ষিণ প্ৰান্তেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ বৈ গৈছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰত হাজোৰপৰা ২০ কিঃ মিঃ পশ্চিমে মুকালমুৱা গাঁও। গুৱাহাটী-হাজো-দৌলাশাল-বৰপেটা গড়কাপ্তানি পথত মুকালমুৱা এটা মটৰ ষ্টেচন। গুৱাহাটী মুকালমুৱাপৰা ৫০ কিঃমিঃ পুবত আৰু বৰপেটা ৪০ কিঃমিঃ পশ্চিমত। মুকালমুৱাৰপৰা নলবাৰী চাউন ২৫ কিঃমিঃ উত্তৰ পুবত। নলবাৰীৰপৰা এটা ৰাস্তা আহি মুকালমুৱাত গুৱাহাটী-বৰপেটা ৰাস্তা সংযোগ হৈছে। আবহমান কাল ধৰি মুকালমুৱাৰ মানুহ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ লগত পৰিচিত। এই গাঁৱতে একালৰ অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ জন্ম। নিজ গাঁৱৰ একমাত্ৰ শিক্ষানুষ্ঠান প্ৰাইমাৰী স্কুলত শিক্ষা কৰি ১৯৪১ চনত নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত ৩য় শ্ৰেণীত ভৰ্তি হয়। মুকালমুৱা প্ৰাইমাৰী স্কুলৰ তেওঁ প্ৰথম বৃত্তি পোৱা ছাত্ৰ। মুকালমুৱাত নতুনকৈ এম. ভি. স্কুল এখন স্থাপন কৰা হৈছিল। তেওঁ তাত নপঢ়ি গৰ্ডন স্কুলত পঢ়িবলৈ মন মেলিলে। গৰ্ডন স্কুলৰ দৰে এখন আদৰ্শ স্কুলত পঢ়িবলৈ এই সৰু ল'ৰাজনৰ আগ্ৰহ আৰু উৎসাহ দেখি সকলোৱে তবধ মানিছিল আৰু তেওঁৰ মনৰ দৃঢ়তাক প্ৰশংসা কৰিছিল।

সেই সময়ত যাতায়াতৰ সুব্যৱস্থা নাছিল। গুৱাহাটী আৰু নলবাৰীলৈ মানুহে খোজকাঢ়ি অহা-যোৱা কৰিব লাগিছিল। এই দূৰত্ব আৰু যাতায়াতৰ দুৰ্গতিৰ চিন্তা কাতি কৰি থৈ দৃঢ় মনোবলেৰে আকাংক্ষিত শিক্ষানুষ্ঠানত ভৰ্তি হৈছিল। তেতিয়া তাত পুখুৰীৰ সৈতে টিনৰ ঘৰৰ ছাত্ৰাবাসত থাকিবলৈ লৈ বেহেস্তত প্ৰৱেশ কৰাৰ দৰে আনন্দ পাইছিল। চহৰত থকা ল'ৰাক বাপেকে মাহে-পথেকে খোজকাঢ়ি গৈ খবৰ লয় আৰু সান্দহ গুড় আদি কঢ়িয়াই নি দি আহে। যি সময়ৰ ভিতৰতে শ্বেখ চান্দ মহম্মদে নিজৰ বুদ্ধি বৃত্তি, কৰ্ম পটুতা আৰু আচৰণৰ দ্বাৰা ছাত্ৰ, শিক্ষক আৰু নলবাৰীৰ বিদ্বান সমাজৰ মাজত প্ৰিয়পাত্ৰ হৈ উঠে। সোনকালে এজন ওজা ছাত্ৰ হিচাপে সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে। শিক্ষক আৰু উচ্চ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰসকলে মৰমতে চান্দ বুলি মাতে। মানুহে কিবা কাৰণত তেওঁৰ প্ৰতি খং কৰি ওচৰলৈ গ'লে মন কুমলি যায় আৰু তেওঁৰ প্ৰতি মৰম উপচি পৰে।

দুৰ্বলৰ প্ৰতি সবলে কৰা অন্যায়, আৰু নিম্নজনৰ প্ৰতি ধনীয়ে কৰা শোষণ দেখিলে তেওঁ লগে লগে প্ৰতিবাদ কৰে আৰু সাহসেৰে গুজৰি গুমৰি উঠে। সৎ সাহস তেওঁৰ অন্যতম গুণ। দৃঢ় মনোবল, সৎ সাহস আৰু সুস্বাস্থ্যই মানুহক উদ্যমী

আৰু কৰ্তব্যনিষ্ঠ কৰে। তেওঁৰ স্বাস্থ্য সৰুৰেপৰা ভাল বুলিয়ে ক'ব লাগিব। লগৰীয়া ল'ৰাৰ লগত নেতৃত্বৰ গুণেৰে কথা কোৱা, পথপ্ৰদৰ্শক হোৱাৰ লক্ষণ আছিল।

সেই সময়ত জোতা পিন্ধা ল'ৰা নাছিল বুলিবই পাৰি। বাপেকে তেওঁক জোতা এযোৰ দিছিল আৰু সেই যোৰ তেওঁ পিন্ধিছিল। তেওঁ জোতা পিন্ধিলে জোতা নথকা ল'ৰাই দুখ পাব বুলি ভাবি মাজে-সময়ে সিহঁতকো জোতাযোৰ পিন্ধিবলৈ দিছিল। এইটোৱে প্ৰমাণ কৰে সমনীয়াসকলৰ প্ৰতি তেওঁ কেনে সহানুভূতিশীল আছিল।

খেলাধুলাত চান্দ মহম্মদ সৰুৰেপৰা আছিল আগৰণুৱা। নাওখেল, ঘিলা খেল, হাউখেল, দৌৰা, সাঁতোৰাত তেওঁ পাৰ্গত আছিল। হাইস্কুলত পঢ়া কালত ফুটবল, ক্ৰিকেট আদি খেলিবলৈ সুযোগ পাইছিল আৰু দলৰ নেতৃত্ব বহন কৰিছিল। সৰুতে গৰু ৰখা, খাল-বিল-নৈত মাছ ধৰাও, তেওঁৰ অভ্যাস আছিল।

ঘৰৰ আৰ্থিক অৱস্থা ভাল নোহোৱাৰ কাৰণে উচ্চ শিক্ষা সাং কৰিবলৈ নৌপাওঁতেই চাকৰি কৰিবলৈ বাধ্য হয়। পিছত আইন পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ নিজৰ ৰুচিমতে আইন ব্যৱসায় কৰে আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত দৃঢ় পদক্ষেপ ল'বলৈ সক্ষম হয়।

স্কুল-কলেজৰ বহু ছাত্ৰক তেওঁ অধ্যয়নৰ সুবিধা কৰি দিছে। সংকট কালত বহুতক সহায় কৰি সংকট মোচন কৰিছে।

নিজৰ পিতৃ-মাতৃ আৰু জ্যেষ্ঠজনৰ প্ৰতি তেওঁৰ অসীম ভক্তি, দুখীয়াবিলাকৰ প্ৰতি অগাধ মৰম। কি ওচৰৰ কি দূৰৰ, কি আত্মীয় কি অনাত্মীয় সকলোকে অগবাঢ়ি মৰমৰ মাত আৱাৰ দি আপোন কৰি লয়। আনক শ্ৰদ্ধা আৰু মৰম কৰা বাবে নিজেও শ্ৰদ্ধা আৰু মৰম পায়।

মঃ সিৰাৰ আলী মুকালমুৱা ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ অৱসৰ- প্ৰাপ্ত শিক্ষক।

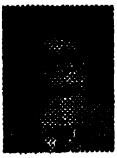

বৰ্তমানৰ নীতি বিবৰ্জিত ৰাজনীতি আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

আব্দুৰ ৰউফ

ৰাজনীতি এক কলা। দেশ শাসন কৰা, দেশৰ কল্যাণ সাধন কৰা আৰু দেশক বহিঃ আক্ৰমণৰপৰা ৰক্ষা কৰি ইয়াৰ সাৰ্বভৌমত্ব বজাই ৰখাৰ কাৰণে ৰাজনীতিয়ে শাসকবৃন্দক শিক্ষা দিয়ে। ৰাজনীতিৰ নান্দনিক দিশটো যথাৰ্থতে সাম্প্ৰতিক ৰাজনীতিবিদসকলৰ গৰিষ্ঠ সংখ্যকেই উলাই কৰিছে। ৰাজনীতি মানে জনতাৰ সান্নিধ্য লাভ, ব্যক্তিস্বাৰ্থ, লোভ আৰু সংকীৰ্ণতাৰ অৱসান। সুস্থিৰ ৰাজনীতি অবিহনে দেশৰ সমাজ, অৰ্থনীতি, ধৰ্ম, দৰ্শন, বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তি আৰু আন উন্নতি সম্ভৱপৰ নহয়। বৰ্তমানৰ ৰাজনীতি মাথো এক ৰাষ্ট্ৰপৰিচালনাৰ মাধ্যমেই হৈ থকা নাই, ই মানুহৰ চেতন আৰু অবচেতন মনৰো এক নিৰ্ণায়ক শক্তি হৈ পৰিছে।

দৰাচলতে আধুনিক বিশ্বৰ কোনো ব্যক্তিয়েই ৰাজনীতি-নিৰপেক্ষ হ'ব নোৱাৰে, ই হোৱাটো বাঞ্চনীয় নহয়। প্ৰকৃতাৰ্থত ৰাজনৈতিকভাৱে সচে[illegible] নাগৰিকহে শিক্ষিত নাগৰিক। ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষৰ তিনিটা দশকৰপৰা কুৰি শতিকাৰ অষ্টম দশকলৈ ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনীতিত গুণী, জ্ঞানী, চৰিত্ৰবান আৰু ত্যাগী মানুহৰ ভিৰ আছিল। বিদ্যা-বুদ্ধি, বাক-চাতুৰ্য আৰু মতাদৰ্শৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি জনসাধাৰণে দেশ পৰিচালনা কৰাৰ কাৰণে যোগ্য প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচন কৰিছিল। মতান্তৰত কেতিয়াও তেওঁলোকে উগ্ৰৰূপ দি হত্যা-সন্ত্ৰাস আৰু পাশৱিক পৰ্যায়ত হ'ব পৰা নিৰ্লজ্জ পৰিস্থিতিলৈকে অৱনমিত কৰা নাছিল। গান্ধী, নেহেৰু, আজাদ আৰু বৰদলৈ প্ৰমূখ্যে এচাম বৰেণ্য ব্যক্তিৰ জীৱনত ৰাজনীতি মানে আছিল জনতাৰ সেৱা, কৃচ্ছ্ৰ সাধনা আৰু সহিষ্ণুতাৰ অনুশীলন। ঈৰ্ষা-অসূয়া, হত্যা-ধৰ্ষণ, দুৰ্নীতি, শোষণ, সাম্প্ৰদায়িকতা আদি শব্দৰ লগত তেওঁলোকৰ পৰিচয় আছিল অতি ক্ষীণ।

পিছে এতিয়াৰ দিন কাল উকলিল। সম্প্ৰতি কোনো চৰিত্ৰবান আৰু আদৰ্শবান ব্যক্তিয়েই ৰাজনীতিৰ কথা পাতিবলৈ বা শুনিবলৈ ভাল নাপায়—সক্ৰিয় ৰাজনীতি কৰাটো দূৰৈৰ কথা। সমগ্ৰ বিশ্বতে এতিয়া বিদ্বান, প্ৰতিভাশালী আৰু আদৰ্শবান মানুহৰ সংখ্যা ৰাজনীতিৰ জগতত খুউব তাকৰ। ই বিশ্ববাসীৰ কাৰণেই এক দুৰ্ভাগ্যৰ কথা। এনে মানুহ নাথাকিলে ৰাজনীতি এক নিৰ্লজ্জ পাশা খেলত পৰিণত হ'ব। সম্প্ৰতি এনে হৈছেও। ৰাজনীতি মানে এতিয়া গাদী দখল। যিকোনো প্ৰকাৰে, চৰম অমানৱীয় পৰ্যায়লৈকেও, মানুহে এতিয়া ক্ষমতা বিচাৰে। ৰাজনীতিৰ এই জঘন্য নিচাই উঠি

অহা চামকো লম্ভিছে। গাদী দখল কৰা মানেই যেন জীৱনৰ যোল অনা আশাই বাস্তবায়িত হ'ল। দৰাচলতে এনে ৰাজনীতিবিদে দেশৰ সেৱা কৰাৰ বিপৰীতে দুৰ্নীতি, শোষণ আৰু স্বজন প্ৰীতিৰে নিজৰ দীৰ্ঘদিনীয়া ক্ষমতাতৃষ্ণা আৰু ধন সংগ্ৰহৰ অভীলা পূৰণ কৰে। বৰ্তমানৰ ৰাজনীতিত মানুহৰ প্ৰাণৰ কোনো মূল্য নাই, মূল্য আছে মাথোন ভোটৰ। মায়া, মমতা, বিবেক, ন্যায়-বিচাৰ, মানৱতা আৰু উদাৰতা আদি নাই। ক'লা টকাৰ খেল আৰু নিলাজ মানুহৰ চৰিত্ৰ হননৰ খেল বৰ্তমানৰ ৰাজনীতিৰ মূল দিশ হৈ পৰিছে। জনসাধাৰণক শিক্ষা, স্বাস্থ্য, যাতায়ত আৰু বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ সম অধিকাৰ দিয়াৰ বিপৰীতে এতিয়াৰ ৰাজনীতিকে আমাক চলাহি কথা কৈ যুগ যুগ ধৰি এচামক শোষণ আৰু বঞ্চিত কৰাৰ কাৰণেহে উৎসাহ যোগাই আহিছে। ৰাজনীতিৰ নামত হত্যা, ধৰ্ষণ আৰু ধৰ্মৰ বাচ-বিচাৰ অতি সাধাৰণ কথা হৈ পাৰিছে। মন্ত্ৰী-বিধায়কৰ কথা নকৈও তেওঁলোকৰ লেমটো কেইজনৰ কথা কলেই যথেষ্ট হয়। ৰাজনীতিৰ ক-খ নজনা মানুহো এতিয়া ৰাজনীতিৰ নামত দালালি কৰি গো গ্ৰাসে ধন সম্পদ লুট কৰাত লাগিছে। জনসাধাৰণো ক্ৰমান্বয়ে বেছি আবেগিক, অন্ধ আৰু উগ্ৰ জাতীয়তাবাদী বা সাম্প্ৰদায়িকতাবাদী হৈ পৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। জনতাৰ প্ৰাপ্য ধনেৰে কৰা ৰাজহুৱা কামতো আমাৰ এচামে মন্ত্ৰী-বিধায়কৰ ত্যাগ দেখা পায়। ই আমাৰ ৰাজনীতি সম্পৰ্কীয় অজ্ঞতাৰ লক্ষণ। কোনো নেতাই নিজৰ সম্পত্তি খৰচ কৰি ৰাইজৰ কাম নকৰে। আজিৰ যুগত এইবোৰ কল্পনাৰ অতীত। বক্তৃতা আৰু কাম, দিনৰ আৰু ৰাতিৰ নেতাৰ মাজত আকাশ-পাতাল প্ৰভেদ।

ৰাজনৈতিক জগতৰ এনে চৰম অৱক্ষয়ৰ মাজতো কিন্তু খুব কমসংখ্যক ৰাজনীতিবিদ এচামে হাজাৰ বাধা-বিপত্তিৰ মাজতো নিজৰ আদৰ্শ আৰু ভাবমূৰ্ত্তি অটুট ৰাখিব পাৰিছে। সস্তীয়া প্ৰচাৰ আৰু তোষামোদৰপৰা নিজক সততে আঁতৰত ৰখা এনে ৰাজনীতিবিদহে আমাৰ সংকটকালৰ ভাৰতীয় গণতন্ত্ৰৰ বাবে আদৰণীয় আৰু চিৰনমস্য। এনে ব্যক্তিৰ বিষয় লেখা-মেলা আৰু আলোচনা-বিলোচনা কৰি নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত তেওঁলোকৰ আদৰ্শ প্ৰচাৰ কৰাটো অতি আৱশ্যকীয় আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম।

সৰ্বভাৰতীয় স্তৰত বিশ্বনাথ প্ৰতাপ সিং, ইন্দ্ৰকুমাৰ গুজৰাল আৰু জ্যোতি বসুৰ লেখীয়া নিভাঁজ আদৰ্শৰ ৰাজনীতিবিদ আছে। অসমতো এতিয়াও শৰৎচন্দ্ৰ সিংহ, গৌৰীশংকৰ ভট্টাচাৰ্য, গোলাপ বৰবৰা আদিৰ দৰে মানুহ ৰাজনীতিৰ জগততো মানৱতাৰ অতন্দ্ৰ প্ৰহৰীৰূপে বিৰাজমান। অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ, আইনজীৱী শেখ চান্দ মহম্মদো এনে এজন ব্যতিক্ৰম ধৰ্মী ৰাজনীতিবিদ। বৰ্তমানৰ পঙ্কিল ৰাজনীতিৰ লগত শেখ চান্দ মহম্মদৰ সম্পৰ্ক খুউব ভাল নহয়। তেওঁৰ ৰাজনীতিত হিংসা, ঘৃণা, বিভেদ, ভণ্ডামি আৰু দুৰ্নীতিৰ স্থান নাই। পৰিবৰ্তিত ৰাজনৈতিক প্ৰেক্ষাপটত তেওঁ বোধহয় সেই কাৰণে চতুৰ ৰাজনীতিবিদ বুলি স্বীকৃতি লাভ কৰিব পৰা নাই।

শেখ চান্দ মহম্মদৰ লগত মোৰ পৰিচয় নিবিড় নহয়। যি দুই-চাৰিদিন লগ পাই কথা-বতৰা পাতিছোঁ, তেওঁৰ সমনীয়া শ্ৰদ্ধেয় ব্যক্তি এচামৰপৰা যি শুনিছো আৰু নিজেই যি দেখিছোঁ তাৰ পৰা মই এটা কথাই উপলব্ধি কৰিছোঁ যে, শেখ চান্দ মহম্মদ জন্মগতভাৱে আছিল এজন দক্ষ আৰু নিষ্ঠাবান শিক্ষকহে। সমাজসেৱাৰ তাড়নাতহে তেওঁ ৰাজনীতিত যোগ দিছিল। এটি দুখীয়া পৰিয়ালৰপৰা অতি কষ্ট আৰু ত্যাগৰ মাজেৰে জীৱন সংগ্ৰামত নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰা শেখ চান্দ মহম্মদ এজন অকৃত্ৰিম, আপোনভোলা আৰু জন্মস্থানৰ মায়াত মানসিকভাৱে পীড়িত লোক। তেওঁৰ গভীৰ ধৰ্মনিষ্ঠা আৰু হাঁহি মুখত কোনো স্বাৰ্থ আৰু গোড়ামি আমি দেখা নাই। বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলৰ ৰঘুনাথ চৌধাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰপৰা আৰম্ভ কৰি বহু শিক্ষানুষ্ঠানৰ লগত আত্মিকভাৱে জড়িত শেখ চান্দ মহম্মদ সকলো জাতি, বৰ্ণ আৰু ভাষাৰ মানুহৰ মাজত জনপ্ৰিয়, অজাতশত্ৰু।

এজন ভদ্ৰ আৰু সৰবৰহী লোক হিচাপে শেখ চান্দমহম্মদ সমগ্ৰ অসমতে পৰিচিত। চাৰিবাৰলৈ বিধান সভাৰ সদস্যৰ বাবে প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰা শেখ চান্দ মহম্মদ কোনো দিনেই দুখ-কষ্ট, নিৰ্যাতন আৰু অপবাদৰদ্বাৰা বিচলিত হোৱা নাই। নিজৰ মত আৰু আদৰ্শত অবিচলিত থাকি নিৰ্ভীক আৰু স্পষ্ট বক্তব্যৰদ্বাৰা শত্ৰুৰ মুখত ছাই সানি দিব পাৰিছিল। অসম বিধান সভাৰ দক্ষ আৰু নিষ্ঠাবান অধ্যক্ষ হিচাপে তেওঁ আনকি বিৰোধী দলৰপৰাও সমাদৰ লাভ কৰিব পাৰিছিল। অসম আন্দোলনৰ উগ্ৰ জাতি দম্ভপ্ৰেমী এচামৰদ্বাৰা প্ৰহৃত হোৱাৰ সময়ত তেওঁ দিয়া মন্তব্যই সমগ্ৰ অসমৰ চেতনাসম্পন্ন ব্যক্তিৰ বিবেক জোঁকাৰি গৈছিল। মুকালমুৱাৰ দৰে উদাৰমনৰ এটা অঞ্চলত জন্ম লাভ কৰি সৰুৰেপৰা সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতিৰে পালিত হোৱা, গৰ্ডন উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ দৰে অসমৰ এখন অতি উচ্চমানৰ বিদ্যালয়ৰপৰা পঞ্চাশৰ দশকৰ সময়ৰ বিদগ্ধ পণ্ডিতসকলৰপৰা শিক্ষা লাভ কৰি ভাৰতীয় জাতীয় নৱজাগৰণৰ অংশীদাৰ হোৱা, সুদীৰ্ঘ সময় আইনজীৱি হিচাপে লাভ কৰা বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতা আৰু অসমক বিশ্বৰ বহুদেশত ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত প্ৰতিনিধিত্ব কৰি অৰ্জন কৰা আন্তৰ্জাতিক দৃষ্টিভংগী আৰু সৰুৰেপৰাই মন-মগজুক ধৰ্মীয় অনুশাসনেৰে পৰিচালিত কৰা শেখ চান্দ মহম্মদ দৰাচলতে এজন বিস্ময়কৰ আৰু অনুকৰণীয় ব্যক্তি। ক্ষমতা পোৱা সত্ত্বেও তেওঁ ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ কৰি ব্যক্তিগত, আঞ্চলিক আৰু দলীয় স্বাৰ্থত কোনো কাম নকৰিলে। স্বজনপ্ৰীতি আৰু দুৰ্নীতিয়ে কোনোকালেই তেওঁক স্পৰ্শিব পৰা নাই। বৰ্তমান সক্ৰিয় ৰাজনীতিৰপৰা নিজক আঁতৰাই ৰখা শেখ চান্দ মহম্মদ বহু ৰাজ্যিক, দেশীয় আৰু আৰ্ন্তজাতিক সংগঠনৰ লগত জড়িত।

এজন উদাৰ, গঠনমূলক আৰু অসম প্ৰেমী দেশসেৱক হিচাপে মই তেওঁৰ সুদীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰিলোঁ।

লেখক বৰক্ষেত্ৰী কলেজৰ (মুকালমুৱা) ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা আৰু তীক্ষ্ণধী প্ৰবন্ধকাৰ।

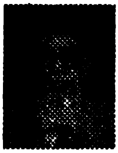

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ ঃ বৰক্ষেত্ৰীৰ প্ৰথম স্থানীয় বিধায়ক

পৰীক্ষিত বৈশ্য

ইং ১৯৭৮ চন। আমি তেতিয়া কালদি গোপাল থান এম. ই. স্কুলৰ ছাত্ৰ। এই চনটোতে কালদি গোপালথান হাইস্কুলখন স্থাপন কৰে। হাইস্কুল উদ্বোধনী সভাত উপস্থিত থকাৰ সৌভাগ্য আমাৰো ঘটিছিল। হাইস্কুলৰ ফিটা কাটি শুভাৰম্ভ কৰে মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদে। উদ্বোধনী সভাত স্কুলখনৰ অগ্ৰগতিত বিভিন্ন প্ৰকাৰে সহায় কৰি দিব বুলি আশ্বাস দিয়াৰ লগতে শিক্ষাবিষয়ক বক্তৃতা এটাও প্ৰদান কৰিছিল।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদক দেখা আৰু তেখেতৰ বক্তৃতা শুনা সেয়াই প্ৰথম। তাৰ পিছৰেপৰা তেখেতক বহুবাৰ দেখিছোঁ, বহুবাৰ লগ পাইছোঁ, বহুত সভা-সমিতিত বক্তৃতা শুনিছোঁ আৰু দিন যোৱাৰ লগে লগে মানুহজনৰ বিষয়ে বহু কথা শুনিলোঁ ; বহু কথা জানিলোঁ।

নলবাৰী জিলা তথা অসমৰ এটা বৃহৎ অঞ্চলৰ নাম বৰক্ষেত্ৰী। কিন্তু বৰক্ষেত্ৰী এটা বৃহৎ অঞ্চল হোৱা সত্বেও প্ৰথমতে 'বৰক্ষেত্ৰী' নামৰ এটা বিধানসভা সমষ্টি নাছিল। ইং ১৯৭৮ চনতহে বৰক্ষেত্ৰীৰ পূব, পশ্চিম, উত্তৰ আৰু মধ্যম এই চাৰিখন মৌজাক সামৰি 'বৰক্ষেত্ৰী বিধানসভা সমষ্টি' গঠিত হয়।

সুকীয়া 'বৰক্ষেত্ৰী বিধানসভা সমষ্টি'ৰপৰা পোন প্ৰথমবাৰ নিৰ্বাচিত প্ৰাৰ্থীগৰাকী হ'ল বৰক্ষেত্ৰীৰ কেন্দ্ৰস্থল মুকালমুৱাৰ অনাদৰ আলিৰ পুত্ৰ বৰক্ষেত্ৰীৰ সুসন্তান শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। সেয়ে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ বৰক্ষেত্ৰীৰ প্ৰথম স্থানীয় বিধায়ক। তেখেতে ঘৰুৱা সমষ্টি বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা ১৯৭৮ চনত জনতা পাৰ্টিৰ প্ৰাৰ্থী আৰু ১৯৮৩ চনত কংগ্ৰেছ (ই) পাৰ্টিৰ প্ৰাৰ্থী হিচাপে নিৰ্বাচিত হৈ অসম বিধানসভাৰ মজিয়াত বৰক্ষেত্ৰীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ বিধায়ক হ'ল। দুবাৰকৈ অসম বিধানসভাৰ অধ্যক্ষ হ'ল। বৰক্ষেত্ৰীবাসীয়ে আনন্দ পালে। অসমীয়া মুছলমান, অভিবাসী মুছলমান, কোচ, কলিতা প্ৰমুখ্যে সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকে অঞ্চলটোৰ উন্নতি বিচাৰিলে। বৰক্ষেত্ৰীৰ বাইজে আশা কৰিলে ঃ ইমান বছৰে বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলৰ নিৰ্বাচিত প্ৰতিনিধিয়ে বিধায়ক, অধ্যক্ষ, মন্ত্ৰী তথা মুখ্যমন্ত্ৰী হোৱাৰ পিছতো অঞ্চলটোৰ যিবিলাক সমস্যা সমস্যা হৈয়েই থাকিল ; সেইবোৰ সমস্যা স্থানীয় বিধায়কজনৰ কৰ্মকালত সমাধা হ'ব।

বৰক্ষেত্ৰীবাসীৰ আশা কিছু পূৰণ হ'ল ; কিছু নহ'ল। কিমান হ'ল আৰু কিমান নহ'ল সি এটা বেলেগ আলোচনা। কিন্তু সাম্প্ৰতিক বৰক্ষেত্ৰী তথা অসমৰো

শেখ চান্দ মহম্মদ আগশাৰীৰ আসন পোৱা বিশিষ্ট আইনজীৱী, ৰাজনীতিক তথা সমাজকৰ্মী।

বহুতো মানুহে ওখ পদবী পালে, জীৱনলৈ মান-যশ আহিলে, বিয়া-বাৰু কৰাই সুখৰ সংসাৰ হ'লে, বেলেগে সুন্দৰ ঘৰ-দুৱাৰ সাজি থাকিবলৈ ল'লে নিজৰ মাক-দেউতাক, ভাই-ককাই, ওচৰ-চুবুৰীয়া, সমনীয়া-লগৰীয়া আনকি নিজৰ পূৰ্বৰ চিনাকিও পাহৰি যায়। কিন্তু শেখ চান্দ মহম্মদে পাহৰি যোৱা নাই। তেখেতে অসম বিধানসভাৰ দুবাৰকৈ অধ্যক্ষ হ'ল, গুৱাহাটী হাইকোৰ্টত জ্যেষ্ঠ এডভোকেট হিচাপে ওকালতি কৰাৰ উপৰি ভাৰতৰ চুপ্ৰিম কোৰ্টতো ওকালতি কৰিলে, অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য পদো পালে। গুৱাহাটীৰ গান্ধীবস্তীত ঘৰ সাজি পত্নী পুত্ৰ-বোৱাৰী, নাতি-নাতিনীৰ সৈতে স্থায়ীভাৱে বাস কৰিবলৈও ল'লে। তথাপি তেখেতে বৰক্ষেত্ৰী সমষ্টিৰ মানুহৰ, জন্মভূমি মুকালমুৱাত থকা ভাই-ককাই, ইষ্ট-কুটুম্ব, ওচৰ-চুবুৰীয়া, সমনীয়া-লগৰীয়া আৰু অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠানাদিৰ খা-খবৰ লয়। উৎসৱ-পৰ্ব, বিয়া-সবাহ, বিহু-সংক্ৰান্তিয়ে অহা-যোৱা কৰে।

বৰ্তমান শেখ চান্দ মহম্মদৰ পূৰ্বৰ দৰে ৰাজকীয় ক্ষমতা নাই সঁচা, এই কথা জানিও বিভিন্ন সমস্যাৰ সমাধান বিচাৰি বৰক্ষেত্ৰী তথা অন্যান্য ঠাইৰ মানুহৰ লানি নিছিগা সোঁত বৈ থাকে তেখেতৰ বাসভৱনলৈ। ব্যস্ততাৰ মাজতো ধৈৰ্যৰে সমস্যাবোৰ শুনে আৰু নিৰাময়ৰ চেষ্টা কৰে। বৰক্ষেত্ৰী অঞ্চলৰপৰা যোৱা লোকৰ লগত ঘৰুৱাভাৱে কথা কয়, অঞ্চলৰ খা-খবৰ লয়, কাৰ অৱস্থা কেনেকুৱা ইত্যাদিৰ বুজ লয়।

অধ্যক্ষৰ পদত থাকোঁতে এখেতে যেনেদৰে সভা-সমিতিত ভাগ লৈছিল বৰ্তমানো লয়। বৰক্ষেত্ৰীৰ বিদ্যালয়ৰ সোণালী জয়ন্তী, ৰূপালী জয়ন্তী, বিদ্যালয়ৰ শুভাৰম্ভ, বাৰ্ষিক অধিৱেশন ও বঁটাবিতৰণী সভা আৰু অন্যান্য বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ সভালৈ নিমন্ত্ৰণ পায়েই আৰু যথাসময়ত সভাত উপস্থিত হৈ সভাৰ লগত প্ৰাসঙ্গিকতা ৰাখি সাৰগৰ্ভ ভাষণ দিয়ে আৰু য'তেই সুৰুঙা পায় ত'তেই সাম্প্ৰদায়িক সম্প্ৰীতিৰ কথা কয়। বৰক্ষেত্ৰী সমন্বয়ৰ প্ৰতীক ; ঐক্য-সংহতিৰ মিলনতীৰ্থ তথা শান্তি-সম্প্ৰীতিৰ মিলনভূমি বুলি ক'বলৈ নেপাহৰে। অতীজৰ বৰক্ষেত্ৰীৰ হিন্দু-মুছলমানৰ ঐক্য-সংহতিৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰি অতীত ৰোমন্থন কৰে আৰু ভবিষ্যতলৈও অতীতৰ ঐতিহ্যৰপৰা বিচলিত নহৈ সমগ্ৰ অসমত এক আদৰ্শ অঞ্চলৰূপে বৰক্ষেত্ৰীক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ বাবে বৰক্ষেত্ৰীৰ সমূহ বাসিন্দাক আহ্বান জনায়।

আমিও এই একেই আহ্বান ৰাখি শেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিছোঁ আৰু বৰক্ষেত্ৰীৰ উত্তৰোত্তৰ উন্নতি বিচাৰি সামৰিছোঁ।

শ্ৰীকেশ্য বৰক্ষেত্ৰী কলেজ (মুকালমুৱা)ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰবক্তা।

নিৰ্ভীক শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

মহঃ ৰুহুল আমিন

সৰু-বৰ সকলো চিনাকিজনক ৰাস্তাত এমোকোৰা মিঠা হাঁহি উপহাৰ দি পিছত খা-খবৰ সোধা ব্যক্তিজনেই হ'ল শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। হাই কৰ্টৰপৰা ৰিক্সা এখনত অহা-যোৱা কৰা, চিন্তা ৰহিত তেখেতৰ হাঁহি ভৰা মুলখন দেখা পালে ভাল লাগে। জীৱনৰ নানা ঘাত-প্ৰতিঘাত অতিক্ৰম কৰি নিজৰ যোগ্যতাৰ বলত ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক জীৱনত উচ্চ আসন লাভ কৰিও সাধাৰণ লোকৰ দৰে জীৱন যাপন কৰা সঁচাকৈয়ে এক উৎকৃষ্ট আদৰ্শৰ নিদৰ্শন।

শ্ৰদ্ধেয় চান্দ জেঠা মোৰ দেউতা-মৰহম আলহাজ ৰংছা আলী-ৰ বাল্য-কালৰেপৰা নলে গলে লগা বন্ধু-দুখ-সুখৰ সহভাগী। দেউতাৰ মুখৰপৰা তেখেতৰ ব্যক্তিত্বৰ বৰ্ণনা মই সৰুৰেপৰা পাওঁ আৰু সেই সাবলীল বৰ্ণনাবিলাক মোৰ বাবে প্ৰেৰণা। দুৰ্নীতি তথা বেয়া দিশৰ লগত কোনোদিনে আপোচ নকৰা, খোলা-খুলিকৈ অন্তৰৰ কথা কোৱা, পেটত কথা নৰখা, তেখেতৰ স্বভাৱ। তেখেত সৎ নিৰহংকাৰী নিৰ্ভীক আৰু এখন পবিত্ৰ হৃদয়ৰ অধিকাৰী।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ নিৰ্ভীকতা আৰু সৎসাহসৰ অনেক কাহিনী মানুহৰ মুখত শুনা যায়। সৰুৰেপৰা তেখেতৰ এইটো স্বভাৱ আছিল যে ক'ৰবাত যদি কোনোবাই কাৰোবাৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰে তেনেহ'লে তেখেতে সেই অত্যাচাৰীক বাধা দিবলৈ লগে লগে জঁপিয়াই পৰে। অত্যাচাৰীজন যিমানেই বলবান বা ডাঙৰ নহওক কিয়। ছাত্ৰাৱস্থাত অন্য কোনো ছাত্ৰৰ ওপৰত যদি কোনোবাই কিবা অন্যায় বা অত্যাচাৰ কৰা বুলি শুনে তেনেহ'লেতো কথাই নাই ; লগে লগে দৌৰি তেখেতে বিহিত ব্যৱস্থা ল'বই। গুৱাহাটী আৰু নলবাৰীৰ কেবাজনো খল নায়ক, মস্তান আৰু দস্যু প্ৰবৃত্তিৰ লোকক চান্দ মহম্মদে উচিত শিক্ষা দি অপকৰ্মৰপৰা বিৰত কৰাইছিল।

সামাজিক কামত জেঠা সৰুৰেপৰা আগৰণুৱা। নলবাৰীৰ গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়ি থাকোঁতে ছাত্ৰ সংগঠন কৰি চোৰাং ব্যৱসায়ী আৰু অবৈধ মজুতকাৰীৰ বিৰুদ্ধে আন্দোলন গঢ়ি তুলি ৰাইজক প্ৰকৃত দামত উপযুক্ত বস্তু যোগান ধৰিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। হাইস্কুলীয়া জীৱনতে মহাত্মা গান্ধীৰ অসহযোগ আন্দোলনত সম্পূৰ্ণ সহযোগ কৰিছিল। ফলত মাজে-সময়ে স্কুলত অনুপস্থিত থাকিবলগীয়া হৈছিল। স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষকে তেখেতৰ মাহিলি তিনিটকীয়া বৃত্তি কাটি দিম বুলি কোৱাত তেখেতে

স্পষ্ট ভাষাৰে প্ৰত্যুত্তৰ দিছিল "দেশতকৈ বৃত্তি ডাঙৰ নহয়।"

কলেজীয়া শিক্ষা সাং কৰি গাঁওৰ শিক্ষা-সংস্কৃতি উন্নয়নত লাগি পৰিছিল। ৰঘুনাথ চৌধাৰী হাইস্কুলৰ প্ৰতিষ্ঠাপক প্ৰধান শিক্ষক হিচাপে চাৰিবছৰ কাম কৰিছিল। পিছলৈ স্কুলৰ পৰিচালনা সমিতিৰ সভাপতি হিচাপে ১৭ বছৰ সেৱা কৰি অসমৰ এখন আগশাৰীৰ উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়লৈ ৰূপান্তৰিত কৰিছিল।

ৰাজনীতিক হিচাপে তেখেতে ১৯৭৮ চনৰপৰা ১৯৮৬ চনলৈ কোনো কালিমা নোহোৱা অধ্যায় পাৰ কৰিছিল। প্ৰয়াত মুখ্যমন্ত্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়াদেৱে তেখেতক কেবাবাৰো লোভনীয় কেবিনেট মন্ত্ৰীৰ পদ আগবঢ়োৱা সত্ত্বেও তেখেতে অধ্যক্ষৰ আসন ত্যাগ কৰা নাছিল। অসম বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে তেখেতৰ বিশেষ সুনাম আছে। তেখেতৰ মহানুভৱতাৰ অনেক নিদৰ্শন আছে। তাৰে সামান্য এটি উদাহৰণ ১৯৮৪ চনৰ কথা। তেখেতৰ সমষ্টিৰ আদাবাৰী গাঁওৰ কৃতী শিক্ষক মঃ মণিৰুদ্দিন আহমেদৰ অকাল বিয়োগ হয়। একমাত্ৰ চৰকাৰী চাকৰিটোকে সম্বল হিচাপে লোৱা পৰিয়ালটো মহা বিপদত পৰিল। ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাও সৰু সৰু। পৰিয়ালটোৰ ভাত মুঠিৰ কথা চিন্তা কৰি তেখেতে ৰাজহুৱা সভাতে এটি প্ৰস্তাৱ দিলে যে চাকৰিটো গাঁওৰে এজন উপযুক্ত প্ৰাৰ্থীক দিয়া হ'ব এটা চৰ্তৰ ভিত্তিত-মৃতকৰ পৰিয়ালৰ লোক উপযুক্ত নোহোৱালৈকে আধা দৰ্মহা পৰিয়ালটোক দিব লাগিব। কথামতে কাম, কেইদিনৰ পিছতে গাঁওতে উপযুক্ত প্ৰাৰ্থী মঃ আজিজৰ ৰহমানক চাকৰিটো দি দুটি পৰিয়ালৰ অভাৱ দূৰ কৰা হ'ল।

ধাৰ্মিক, সৰ্বধৰ্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা তেখেতৰ বিশেষ গুণ। জাত-পাতৰ, ৰাজনীতি, সাম্প্ৰদায়িকতা তেখেতৰপৰা বহু আতৰত। গণতন্ত্ৰত বিশ্বাসী, তেখেতে ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ হকে সদায় যুঁজ দি আহিছে। বৰ্তমানে তেখেতে অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সদস্য পদত থাকিও গুৱাহাটীৰ ইছলামপুৰত অৱস্থিত হাফিজী আৰু কৰিকৰী মাদ্ৰাছাৰ সভাপতি হিচাপে দেহোকেহে লাগি ধাৰ্মিক আৰু সৎ জীৱিকাধাৰী লোক গঢ়াত ব্যস্ত।

এনেহেন বহুমুখী প্ৰতিভাধাৰী ব্যক্তি সকলোৰে প্ৰেৰণৰ উৎস হওক। তেখেতৰ দীৰ্ঘায়ু জীৱন কামনা কৰিছোঁ।

মহম্মদ কফল আমিন গড়কাপ্তানি বিভাগৰ সহ অভিযন্তা।

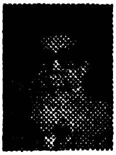

ক্ৰীড়া সংগঠক হিচাপে শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

বখ্‌তিয়াৰ হুচেইন

Health is wealth. A healthy mind is in a healthy body. দেহমন সতেজ কৰি ৰাখিবলৈ হ'লে খেল-ধেমালি শিক্ষাৰ এক অপৰিহাৰ্য অঙ্গ। শিক্ষা লাভৰ লগে লগে সমান্তৰালভাৱে খেল-ধেমালিত নিবিষ্ট হোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে খেলুৱৈ সুলভ মনোবৃত্তি আহৰণ কৰি ভৱিষ্যৎ জীৱনত এক সুস্বাস্থ্য আৰু উন্নত মনৰ অধিকাৰী হয়। এনে ধৰণৰ ব্যক্তি সময়ত কৰ্মযোগী হিচাপে উত্থিত হৈ সমাজত হিতকাংক্ষী বা কিংবদন্তি পুৰুষ হিচাপে ধৰা দিয়ে। এনে এজন পুৰুষৰ ল'ৰালি আৰু যুৱ কালত প্ৰদৰ্শিত হোৱা ঘটনাৰাজি এই নিবন্ধত দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। নিবন্ধৰ এই সুপুৰুষজনেই হ'ল অসম বিধান সভাৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ আৰু বৰ্তমানে অসম মানৱ অধিকাৰ আয়োগৰ সক্ৰিয় সদস্য মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব।

নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়ি থকা অৱস্থাত উদ্যোগী আৰু তজবজিয়া ছাত্ৰ চান্দ মহম্মদে শিক্ষক-ছাত্ৰ উভয়ৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিল। সেই সময়ত অবিভক্ত কামৰূপ জিলা আৰু দৰং জিলাৰ অনেক ঠাইৰ ছাত্ৰই গৰ্ডন হাইস্কুলত পঢ়িবলৈ জুমুৰি দিছিল। ইমানবোৰ ছাত্ৰৰ মাজত অষ্টম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ চান্দ মহম্মদ বিনা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰে সৰ্বসন্মতিক্ৰমে ক্ৰিকেট খেলৰ সম্পাদক, নৱম শ্ৰেণীত ফুলবল খেলৰ সম্পাদক আৰু দশম শ্ৰেণীত ভলিবল খেলৰ সম্পাদক নিৰ্বাচিত হৈছিল।

সেই সময়ত গৰ্ডন হাইস্কুল খেল পথাৰখন ক্ৰীড়াৰ এক মিলন ক্ষেত্ৰ ৰূপে পৰিগণিত হৈছিল। জিলাৰ ডাঙৰ ডাঙৰ খেলবোৰ এই খেল পথাৰখনতেই অনুষ্ঠিত হৈছিল। খেল চাবলৈ নলবাৰীৰ চাৰিওফালৰপৰা মানুহ আহি খেল পথাৰ ভৰি পৰিছিল। বিশেষকৈ বিবি কোৱাৰুন নেছা মেমৰিয়েল শ্বিল্ড্‌ প্ৰতিযোগিতাখন এক বাৰ্ষিক উৎসৱত পৰিণত হৈছিল। দূৰ-দূৰণিৰ অনেক নামি-দামী টীম আহি এই প্ৰতিযোগিতাত যোগদান কৰিছিল। স্থানীয় ঐতিহ্যপূৰ্ণ গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ফুটবল টীমেও প্ৰতি বছৰে এই প্ৰতিযোগিতাত যোগদান কৰি ফাইনেল খেলত উপনিত হ'লেও জয়লাভ কৰিব পৰা নাছিল।

ইং ১৯৪৭ চন। গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ক্ৰীড়া ইতিহাসৰ এক স্মৰণীয় বছৰ। গৰ্ডন হাইস্কুল খেল পথাৰত বি বি কোৱাৰুন নেছা মেমৰিয়েল শ্বিল্ড্‌ প্ৰতিযোগিতা পূৰ্ণ গতিত চলি আছে। খেল খেলি খেলি গৰ্ডন হাইস্কুল টীম ফাইনেল খেলত উঠিল। বিপক্ষ দল হ'ল—নলবাৰী টাউন ক্লাব। টাউন ক্লাবৰ খেলুৱৈসকল হ'ল প্ৰায়বোৰেই

প্ৰাক্তন গৰ্ডনিয়ান। তাৰোপৰি বাহিৰৰপৰাও বছা বছা খেলুৱৈ আনি টীমটো শক্তিশালী কৰি তোলে। অৱশ্যে গৰ্ডন হাইস্কুলৰ টীমটোও সেও মনা বিধৰ নহয়। জাকত জিলিকা খেলুৱৈ খলিলুৰ ৰহমান হবিবুৰ ৰহমান, হামিদুল হক, নৃপেন দাস প্ৰমুখ্যে গৰ্ডন টীমত বিৰাজমান।

ফাইনেল খেলৰ আগদিনা ৰাতি স্বনামধন্য প্ৰধান শিক্ষক শ্ৰীমণিৰাম দাস বাবুয়ে টীম কেপ্তেইন চান্দ মহম্মদক হোষ্টেলৰপৰা নিজৰ বাসগৃহলৈ মাতি নিলে আৰু কাষত বহুৱাই লৈ পিতৃ সুলভ স্নেহ ভৰা কণ্ঠেৰে ক'বলৈ ধৰিলে—"চান্দ, কাইলৈতো আমাৰ ফাইনেল খেলখন আছে ?" "হয় চাৰ" বুলি চান্দ মহম্মদে শলাগিলে। স্বভাৱসুলভ ভঙ্গিমাৰে মৰমৰ চান্দৰ মুখলৈ কিছুপৰ চাই থাকি পুনৰ ক'বলৈ ধৰিলে—"শুনা চান্দ, প্ৰতি বছৰে আমাৰ টীমে ফাইনেল পায়, অথচ এবাৰো জয়যুক্ত হ'ব নোৱাৰে আৰু এই কাৰণত মই বৰ মনোকষ্ট পাই থাকোঁ, সমাজৰ আগত লাজো পাওঁ। অহা কালিৰ সাম্ভাব্য মনোকষ্টৰ বাবে মই এতিয়াৰপৰা ক্ষণ গনি আছোঁ। তুমি কিবা এটা কৰিব পাৰিবা নেকি ?"

"পাৰ্যমানে চেষ্টা কৰিম চাৰ, যদিহে কোৱামতে আপুনি মোক সহায় কৰে।" পৰাজয়ৰ গ্লানিৰপৰা উদ্ধাৰ পোৱাৰ পৰম আশাৰে এজন মহা প্ৰতাপী প্ৰধান শিক্ষকে নৱম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰৰ মুখলৈ অপলক নেত্ৰে কিছুপৰ চাই থাকি সুদৃশ্য গোঁফ্‌যোৰৰ মাজেৰে হাঁহি এটা মাৰি সুধিলে—"কোৱা, কি সহায় লাগে তোমাক ?" দক্ষ কেপ্তেইন চান্দ মহম্মদে ক'বলৈ ধৰিলে—"চাৰ, অহা কালিৰ খেলৰ বাবে আমাৰ টীমৰ প্ৰত্যেকজন খেলুৱৈৰ বাবে নতুন ছুচ, নিক্যাপ আৰু এংক্লেট যোগান ধৰিব লাগিব। খেল পথাৰত গৰ্ডন হাইস্কুলৰ সমগ্ৰ ছাত্ৰ আৰু শিক্ষকমণ্ডলীক উপস্থিত কৰাব লাগিব। খেল আৰম্ভ হোৱাৰ আগমুহূৰ্তত আপুনি খেল পথাৰত প্ৰৱেশ কৰি খেলুৱৈসকলক আশীৰ্বাদ দি আহিব লাগিব। খেল আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে গেম মাষ্টৰ চাৰে ছাত্ৰ কিছুমানক লগত লৈ চাৰিওফালে খেলুৱৈসকলক উৎসাহ দি থাকিব লাগিব। তেতিয়াহ'লে আপুনি দেখিব চাৰ—খেলৰ গতি কোনফালে বয়।"

প্ৰফুল্ল চিত্তে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি চাৰে ক'লে—"হ'ব চান্দ, এই বিষয়ে তুমি নিশ্চিন্ত হৈ থাকা, মই সকলো ঠিক কৰি দি আছোঁ।"

পিছদিনাখন যথা সময়ত খেল পথাৰত ৰেফাৰীৰ হুইচেল বাজি উঠিল। দুয়ো পক্ষৰ খেলুৱৈসকলে নিজ নিজ বেহ ৰচনা কৰি থিয় হ'ল। হেন সময়তে কেপ্তেইন চান্দ মহম্মদে অভিবাদন জনাই প্ৰধান শিক্ষক দাস বাবুক খেল পথাৰৰ মাজলৈ লৈ গ'ল। চাৰিওফালৰ হৰ্ষধ্বনি আৰু হাত চাপৰিৰে খেল পথাৰ ৰজন-জনাই গ'ল। খেলুৱৈৰ শাৰীত উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে প্ৰতিজন খেলুৱৈয়ে তেখেতৰ পদযুগল স্পৰ্শ কৰি সেৱা জনালে আৰু তেখেতেও মূৰত হাত থৈ আশীৰ্বাদ দি আহিল।

খেল আৰম্ভ হ'ল। গৰ্ডনিয়ানসকলৰ গাত দেওহে চৰিল। শিক্ষক-ছাত্ৰৰ হৰ্ষোল্লাসত খেল পথাৰ নিনাদিত হ'ল। কেপ্তেইন চান্দ মহম্মদৰ গাতো তৎ নাইকিয়া হ'ল। যিফালে বল যায় সেইফালে দৌৰি দৌৰি খেলুৱৈক উৎসাহ দি থাকি বিপক্ষ

দলক বিব্ৰত কৰি তুলিলে। শেষত ৪—৩ গ'লত গৰ্ডন টীম বিজয়ী হ'ল। কেপ্তেইন চান্দ মহম্মদে শ্বিল্ড্খন গ্ৰহণ কৰি শ্ৰদ্ধেয় প্ৰধান শিক্ষকৰ হাতত তুলি দিলে। আবেগ ভৰা চকুলোৰে চাৰে কেপ্তেইনক সাবটি ধৰি ক'লে—'তুমি মহান'।

স্কুলীয়া ছাত্ৰ জীবনত এজন বলিষ্ঠ ক্ৰীড়া সংগঠক হিচাপে স্বীকৃত হোৱা চান্দ মহম্মদ পৰবৰ্তী কালতো এজন দক্ষ আৰু সুকৌশলী ক্ৰীড়া সংগঠক হিচাপে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত খ্যাতি লাভ কৰে।

ইং ১৯৫৮-৫৯ (ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী) চনত কলিকতাত অনুষ্ঠিত হোৱা আন্তঃ বিশ্ব বিদ্যালয় ক্ৰিকেট মহোসৱলৈ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ক্ৰিকেট টীমৰ মেনেজাৰ হিচাপে তেওঁ যোগদান কৰে।

ইং ১৯৫৯ চনৰ মাৰ্চত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ত অনুষ্ঠিত হোৱা পঞ্চম আন্তঃকলেজ ক্ৰীড়া মহোৎসৱত শেখ চান্দ মহম্মদে সাধাৰণ সম্পাদকৰ দায়িত্ব লৈ সমষ্ট খেলসমূহ সুসংগঠিত আৰু শৃঙ্খলাবদ্ধভাৱে পৰিচালনা কৰে। এই খেল চলি থকা সময়ত উদ্ভৱ হোৱা অশুভ পৰিস্থিতি তেখেতৰ প্ৰত্যুপন্নমতিতা আৰু আনক মনাব পৰা শক্তি গুণৰ বলত অতি সহজে সমাধা কৰিব পাৰিছিল। এই কালছোৱাত সদৌ অসম আন্তঃকলেজ তৰ্ক প্ৰতিযোগিতাখন যোগ্যতাৰে পৰিচালনা কৰি সকলো ফালৰপৰা উচ্চ প্ৰসংসা লাভ কৰিছিল।

ইং ১৯৫৯-৬০ (ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী) চনত জয়পুৰত অনুষ্ঠিত হোৱা সৰ্বভাৰতীয় স্কাউট ৰেলিত উত্তৰ-পূবসীমান্ত ৰেলৱেৰ স্কাউট লিডাৰ কন্টিনজেন্ট লিডাৰ হিচাপে যোগদান কৰে। উক্ত ৰেলিত দক্ষতাৰে নাও খেলৰ কৃত্ৰিম প্ৰদৰ্শনী খেল দেখুৱাই পুৰস্কাৰ লাভ কৰে। অসমৰ হস্তশিল্পৰ উৎপাদিত জাপি প্ৰদৰ্শন কৰিও তেওঁ প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰে।

পৰিশিষ্ট—

কেইটামান মহৎ গুণৰ সমন্বয়ত শেখ চান্দ মহম্মদৰ বিৰল ব্যক্তিত্ব গঢ়ি উঠিছে। ল'ৰালি কালৰপৰা গঢ় লৈ উঠা স্পষ্টবাদিতা, অন্যায়ৰ প্ৰতি নিৰ্ভীক প্ৰতিবাদ, ৰাজহুৱা ধনৰ প্ৰতি নিৰ্মোহ, সময় নিষ্ঠতা, যিকোনো জটিল সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈ সত্বৰে মোকাবিলা কৰাৰ ক্ষমতা, আনৰ ওপৰত আদেশ জাৰি কৰিব পৰা শক্তি, অসাম্প্ৰদায়িকতা, নিজ ধৰ্মৰ ওপৰত অটল বিশ্বাস ৰাখিও আন ধৰ্মৰ প্ৰতি ৰখা সমান শ্ৰদ্ধা, ন্যায় নিষ্ঠতা আদি গুণবোৰে তেখেতৰ অন্তৰাত্মাক মধ্যমণি ৰূপে ৰাখি চৌপাশে সমান দূৰত্বত পৰিভ্ৰমণ কৰি বিৰল ব্যক্তিত্বৰ (Towering Personality) অধিকাৰী কৰি তুলিছে।

তেখেতৰ সুস্বাস্থ্য আৰু দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ। খোদা হাফিজ।

"মহম্মদ বখ্তিয়াৰ হুচেইন মধ্যম বৰক্ষেত্ৰী মৌজাৰ কাজৰাৰী গাঁওৰ বাসিন্দা। জুলজিত এম্ এচ-চি পাচ কৰি বৰ্তমান গৱেষণা কাৰ্যত নিয়োজিত হৈ আছে।"

প্ৰতিবেশীৰ দৃষ্টিৰে জোনাব শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব

নাজিৰ আহমেদ

জোনাব শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবক মই বাহিৰৰ বগা-মানুহটোৰ লেখীয়া ভিতৰে বাহিৰে সমানেই চাফা, উদাৰ-ভাবাপন্ন লোক বুলিয়েই জানো। অসম বিধান সভাত ৭ বছৰ ধৰি (দুটা টাৰ্মত) সুদক্ষতা সহকাৰে অধ্যক্ষ পদ তেওঁ অলংকৃত কৰিছে। চুপ্ৰিম কোৰ্ট, গুৱাহাটী হাইকোৰ্টৰ এগৰাকী প্ৰসিদ্ধ অধিবক্তা হিচাপে জীৱনৰ বহু-বছৰ ওকালতি কৰাৰ নজীৰ বহন কৰাৰ লগতে তেওঁ শেহতীয়াভাৱে "অসম মানৱাধিকাৰ আয়োগ"ৰ তিনিজনীয়া বেঞ্চৰ অন্যতম সদস্য হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰি থকাৰ কথাও জানো। সেয়া আমাৰ মাজৰ আচল পৰিচয় নহয়। ঘটনাটো তেনেই কাকতালীয় বিধৰ। মোৰ ভতিজা, কটন কলেজৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুখ্য সহায়ক আলহাজ উজিৰ আহমেদৰ নুমলীয়া জীয়ৰী "আম্বিয়া" আৰু শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবৰ ভাতিজা "ইমামুল"ৰ শুভ পৰিণয় সম্পৰ্কত হোৱা আহ-যাহ, কথোপকথনৰ মাজত মানুহজনক মই নতুনকৈ আৱিষ্কাৰ কৰিছোঁ। আমি ইজনে সিজনক প্ৰতিবেশী হোৱাৰ লগতে আমাৰ ঘৰৰ লগত হোৱা বৈবাহিক সম্বন্ধই আমাৰ বন্ধুত্ব কটকটীয়া কৰিছে। অকল সেয়ে নহয়, শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব আমাৰ "জামাত"ৰ মানুহ। অঞ্চলটোত গঢ় লৈ উঠা ইছলামী শিক্ষানুষ্ঠান "হাফিজী আৰু ক্বাৰীয়ানী কাৰিকৰী মাদ্ৰাছা"খনৰো তেওঁ সভাপতি। সেয়ে চাগে গুৱাহাটী মহানগৰীৰ সকলো পথেই "শৰণীয়া গান্ধী বস্তি"লৈ গতি লৈছে। অৱশ্যে শ্বেখ চাহাবকে আদি কৰি ভালেমান "ভি-আই-পি"য়ে অঞ্চলটোত বসবাস কৰা বাবে যানবাহনৰ আহ-যাহ আৰু বিভিন্ন লোকৰ সমাগম চকুত লগা বিধৰ হৈছে। ঠাইখিনিৰ গুৰুত্ব বাঢ়িছে। কিন্তু এই অৱস্থা আগতে নাছিল।

আমি যেতিয়া মাটি ক্ৰয় কৰাৰ উদ্দেশ্যে ইয়ালৈ আহিছিলোঁ তেতিয়া বাটপথ বুলিবলৈ ইয়াত একোৱেই নাছিল। শিলপুখুৰীৰপৰা ভৰিৰ চেণ্ডেল হাতত লৈ একাঁঠু পানী ভাঙি ভাঙি শৰণীয়াৰ পাহাৰত উঠিছিলোঁ। তাৰপৰাই সম্মুখত দেখিছিলোঁ এখন খেতি-পথাৰ, পানীত উৎপন্ন হোৱা মেটেকাজাতীয় বিভিন্ন বিজাতৰীয় সৰু-বৰ গছ-গছনি আৰু পিছফালে বাঁহনি, জাৰণি, বিৰিণা আৰু ক'ত কি ! নেপালী সম্প্ৰদায়ৰ কেইঘৰ মান লোকে ইয়াত গৰু-ছাগলীৰ "বাথান" কৰিছিল। মহ-ডাঁহৰ কামোৰত হাত-ভৰি উখহে। জলাশয়ৰ পানীয়ে নাকনি-কাননি কৰে। তৎস্বত্বেও শৰণীয়াৰ "ফুটহিল"ৰ কাষে কাষে আমি (বসবাসৰ উপযোগী) জনৈক মাটিৰ মালিকৰপৰা

৬-৭ গৰাকী লোকে কঠাই প্ৰতি ১১০০.০০ টকা দৰত ভাগে ভাগে মাটি ক্ৰয় কৰিলোঁ। মোৰ ভাগত পৰিছিল একঠা মাটি।

সেয়া পঞ্চাশৰ দশকৰ কথা। আমাৰ লগৰ (আলহাজ) হজৰত আলী চাহাব, তৈয়ব আলী (আলহাজ) উজিৰ আহমেদ, ছবিয়ত-খাছিয়ত ভাতৃদ্বয়, চৈয়দ ইয়াকুব আলী আৰু কৈছাৰ আলীয়ে নিজা নিজা প্লটবোৰ দখল পূৰ্বক ঘৰ বন্ধা আৰম্ভ কৰিলেই। তাৰ আগেয়ে প্ৰথমে আমাৰ প্ৰতিবেশী হিচাপে আদিত্য দাস, অধ্যাপক নগেন শৰ্মা, ডাঃ নৃপেন শৰ্মাই মাটি ক্ৰয় কৰি ইয়াত সৰু সৰু ঘৰ কৰি আছিল। তেতিয়াৰ "ডি আই" দিল মহম্মদ চাহাবে খোপনি পুতিলেহি। পাহাৰৰ ৰঙামাটি কাটি কাটি আমিও খেৰৰ জুপুৰী এটি সাজিলোঁ। গঢ় লৈ উঠিল চহৰৰ বুকুত আটোম-টোকাৰিকৈ সজোৱা এখন সৰু গাঁও। ঠাইখনৰ নাম দিয়া হ'ল "নতুন শৰণীয়া"। পূৰ্বৰ নাম "লালমাটি"ও বাহাল থাকিল। এতিয়া উত্তৰ শৰণীয়া।

চাওঁতে চাওঁতে নতুন শৰণীয়া অঞ্চলটোলৈ আৰু ভালেমান ন-ন আলহী আহিল। বিল-খাল-ডোং সকলোবোৰ পুতি পেলোৱা হ'ল। "অসম টাইপ"ৰ ঘৰ, পকা-ঘৰ, বিল্ডিং আদিয়ে আগৰ খেৰী ঘৰৰ আসন পূৰালে। ইতিমধ্যে গান্ধীবস্তিৰ ঐতিহ্যপূৰ্ণ অঞ্চল, হাজী-মুচাফিৰখানা, ইছলামপুৰ ঈদগাহ, আৰু আশ-পাশৰ ঠাইসমূহত ধৰ্মীয়, সামাজিক শিক্ষা আনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠান গঢ়ি উঠিল। চৰকাৰী, বেচৰকাৰী স্বেচ্ছাসেৱী কাৰ্যালয়ত কাম কৰা লোক, উকিল, ঠিকাদাৰ, সাহিত্যিক, বুদ্ধিজীৱী, ৰাজনৈতিক নেতাৰ আৱাস ভূমি শৰণীয়া গান্ধীবস্তি অঞ্চলটো আজি আধুনিক সাজ-সজ্জা, নিয়ন-লাইটৰ পোহৰত জিলিকি উঠিছে। সৰ্বশ্ৰী হেম বৰুৱা, মকবম আলী লস্কৰ, জাহিদ চৌধুৰী, আমিনুৰ ৰহমান, জগন্নাথ শৰ্মা, চৈয়দ খাইৰুল হুছেইন আদি লোকসকল আমাৰেই প্ৰতিবেশীৰ ৰূপত আত্ম প্ৰকাশ কৰিছে।

চহৰীয়া কৃষ্টি সভ্যতাই গান্ধীবস্তি শৰণীয়া অঞ্চলটোক বাৰুকৈয়ে ছুইছে। স্ব-স্ব ধ্যান-ধাৰণাত মানুহখিনি ব্যস্ত। আত্মকেন্দ্ৰিক পৰিয়াল পদ্ধতি ইয়াতো বিদ্যমান। পাৰা-প্ৰতিবেশীৰ সুখ-দুখ, হৰ্ষ-বিষাদ, আদৰ-উল্লাসত এৰা-ধৰা কৰি, যান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ লগত তাল মিলাই গৈছে সকলোৱে। মনৰ মানুহ বিচাৰি পোৱা কঠিন হৈ পৰিছে। তাৰ মাজতে মানবীয় দৃষ্টিভঙ্গী আগত ৰাখি যিকেইগৰাকী বৰেণ্য তথা নমস্য ব্যক্তিয়ে অঞ্চলটোলৈ বিশেষ অৰিহণা যোগাইছে, সেইসকলৰ ভিতৰত জোনাব শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব ব্যতিক্ৰমী ৰূপত থিয় দিছে। এইগৰাকী আশাশুধীয়া ব্যক্তিৰ ৬৯ তম জন্ম দিবসৰ লগত সংগতি ৰাখি যিকেইগৰাকী সতীৰ্থ তথা শুভাকাংক্ষীয়ে "অভিনন্দন গ্ৰন্থ" প্ৰকাশ কৰাৰ যো-জা চলাইছে, সেয়া নিতান্তই প্ৰশংসনীয়। দিন যায়। কথা থাকে। মানুহ মৰে। স্মৃতি থাকে। জোনাব শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবে তেওঁৰ জীৱিত কালতেই নিজকে প্ৰতিফলিত কৰাৰ সুযোগ পাইছে। ৰাইজৰ আশিস্

পাইছে। ইয়াতকৈ ডাঙৰ সু-খবৰ আৰু কি হ'ব পাৰে ? মই এই আশাহতে তেওঁৰ সুস্বাস্থ্য আৰু সুদীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰিছোঁ।

আজিৰ যুগ বিজ্ঞানৰ যুগ। প্ৰতিযোগিতাৰ যুগ। যুগৰ সতে খাপ খুৱাই নিজক গঢ় দিয়াৰ যুগ। নিজৰ সতি-সন্ততিক মানুহ হিচাপে গঢ় দি কৰ্ম কৰি জোনাব শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবে তেওঁলোকৰ স্ব স্ব ক্ষেত্ৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ সুবিধা দিছে। কন্যা সন্তানকেইটিক সু-পাত্ৰত সমৰ্পণ কৰিছে আৰু নিজে মানৱসেৱাত ব্ৰতী হৈছে। "কওম আৰু ইছলাম'ৰ উন্নতিৰ হকেও অবিহণা যোগোৱাত কৃপণতা কৰা নাই। আচলতে "ভাল মানুহৰ সঙ্গ লাভে" একো একো গৰাকী নীৰৱ-কৰ্মীকো সৰব কৰি তোলে। আমিও ব্যক্তিগতভাৱে তেনে আদৰ্শৰ দ্বাৰা আদৰ্শান্বিত। "নিজকে আনৰ মাজত বিলাই দি প্ৰতিদানত একোৱেই নিবিচৰা" সত্যটো মই পৰাপক্ষত মানি চলোঁ। জোনাব শেখ চান্দ মহম্মদ চাহেবৰ ব্যক্তিত্ব, সততা, মহানুভৱতা এইবেলি শাশ্বতৰূপত প্ৰতিভাত হ'ব ইয়াতকৈ ডাঙৰ বতৰা আৰু কি হ'ব পাৰে ? আমিও এই ক্ষেত্ৰত অলপ হাত উজান দিছোঁ। ইয়াৰ বিচাৰ পঢ়ুৱৈ সমাজলৈ থ'লোঁ। ধন্যবাদ সহকাৰে আজিলৈ ইমানতেই ইতিৰ ৰেখা টানিলোঁ।

লেখক অসম চৰকাৰৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত জ্যেষ্ঠ আমোলা আৰু সমাজসেৱী।

জনতাৰ বন্ধু

শ্ৰীদেৱেন কলিতা

পৰম পিতা পৰমেশ্বৰে মানুহক পৃথিৱীত সৎ কামৰ বাবে প্ৰেৰণ কৰিছে। পৰমেশ্বৰৰ আশীৰ্বাদ শিৰোধাৰ্য কৰি যিসকল ব্যক্তিয়ে এই পৃথিৱীত মানুহৰ হকে কাম কৰিছে তাৰ ভিতৰত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ এজন আগশাৰীৰ ব্যক্তি। ১৯৭২ চনত অসমত তেতিয়া প্ৰবল নিৰ্বাচনী বতাহ বলিছে। ঠিক ঠেই সময়তে এই মহান ব্যক্তিজনৰ লগত মোৰ সম্বন্ধ ঘটে। মুকলমুৱাৰ বিশিষ্ট সমাজকৰ্মী মোৰ মহাদেউ হৰেণ মেধিৰ জৰিয়তে পোন প্ৰথমে এই মহান ব্যক্তিজনৰ লগত পৰিচয় হয়। তাৰপাছত মই আজিলৈ এইজন ব্যক্তিৰ লগত সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰি চলি আছোঁ। এজন আদৰ্শবান, ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ প্ৰতীক স্বপে এই মহান ব্যক্তিজনক মই শ্ৰদ্ধাৰে মানি চলিছোঁ। মোক নিজ সন্তানৰ দৰে এইজন ব্যক্তিয়ে আজিৰ সমাজখনৰ জনতাৰ লগত পৰিচয় কৰি দিবলৈ প্ৰবল ইচ্ছা ৰাখিছে। ১৯৭৮ চনত অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ হৈ বামুন্দীত "কৃষক সংঘ"ৰ জন্ম দিয়াৰ বাবে উৎসাহ প্ৰদান কৰা এইজন ব্যক্তিক অঞ্চলৰ কৃষক-বনুৱা ভাইসকলে শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰে। হিন্দু আৰু মুছলমানৰ একতাৰ প্ৰতীকচিহ্ন হিচাপে এই ব্যক্তিজনক আমি জীয়াই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ। তেখেতৰ আদৰ্শময় জীৱনৰ গতিত পৰমেশ্বৰ সদায় সহায় হওক, এয়ে কামনা কৰিছোঁ। অসম মাতৃৰ বুকুৰ সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহে শ্বেখ চান্দ মহম্মদক প্ৰকৃত পুৰুষ হিচাপে গণ্য কৰক। তেখেতৰ শতায়ু কামনাৰে মই পৰমেশ্বৰৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাইছোঁ।

শ্ৰীকলিতা সদৌ অসম কৃষক সভাৰ মুখ্য সংগঠক আৰু সমাজ সেৱক।

শম্ভুৰ আব্বাৰ মহানুভৱতা

নাছিৰ চৌধুৰী

আমি সৰু থাকোঁতে আমাৰ আব্বাজানে মাজে-সময়ে এনে এজন গুণী আৰু আদর্শবান ব্যক্তিৰ প্রসংগ আৰু উদাহৰণ দাঙি ধৰিছিল যিজন আছিল তেখেতৰ মতে অতি বহল মনৰ উদাৰ পুৰুষ, যিজন সকলো শ্রেণীৰ মানুহৰ মাজতে প্রিয়, যিজনাক বামুণ গোসাঁয়েও হেনো পাক ঘৰত ভাত খাবলৈ দিয়ে !! কাহানিও ভবা নাছিলো এই গুণী-জ্ঞানী, জাতপাতৰ উৰ্দ্ধত, সকলোৱে সমানে ভালপোৱা আৰু আব্বাই উদাহৰণ দিয়া ব্যক্তিজনৰ জোঁৱাই হ'ম বুলি। প্রথম অৱস্থাত মোৰ ভয় লাগিছিল এঁনে এজন উচ্চমনা অসমৰ বিশিষ্ট ৰাজনীতিজ্ঞ, দুর্নীতিৰ লগত অলপো আপোচ নকৰা ব্যক্তিজনৰ লগত মোৰ নিচিনা ক্ষুদ্র মতিয়ে চম্ভালিব পাৰিমনে ! তেখেতৰ লগত কথাপাতি মোৰ ধাৰণাই সলনি হৈ গ'ল। সাৱলীল প্রকাশ ভংগী, দেশ-বিদেশৰ খবৰ ৰখা, উপদেশতকৈ আৰ্হি ভাল পোৱা এই ব্যক্তিজনৰ লগত কথা নাপাতিলে এখেতৰ ভিতৰৰ সুন্দৰ মানুহজনৰ কথা কোনেও কল্পনা কৰিব নোৱাৰে। মই তেখেতৰ জোঁৱাই হ'লেও তেখেতৰ লগত দেশৰ ৰাজনীতিৰেপৰা শচীন তেণ্ডুলকাৰৰ শতৰাণৰ কথাও পাতোঁ।

১৯৯৫ চনৰ ছেপ্তেম্বৰ মাহৰ কথা। বিয়াৰ নিমন্ত্রণী পত্র দিবলৈ গৈছিলোঁ মোৰ ঘৰৰ ওচৰৰ অফিচত চাকৰি কৰা শিক্ষা বিষয়া এজনক। শিক্ষা বিষয়াজন বয়সত মোতকৈ যথেষ্ট ডাঙৰ যদিও মোৰ লগত তেখেতৰ সম্পর্ক বৰ মধুৰ। কথা প্রসংগত মই বৈবাহিক সম্পর্ক কৰিব খোজা পৰিয়ালটোৰ বিষয়ে চমু বর্ণনা কৰিব লগা হ'লোঁ। মোৰ কথা শুনি বিষয়াজনে এক প্ৰকাৰ চিঞৰি উঠিল। তেখেতৰ আনন্দৰ উল্লাসে মোক বৰ হতভম্ব কৰিলে। তেখেতে কলেজীয়া জীৱনৰ সংগীৰ কথা ক'বলৈ ধৰিলে। একেলগে হোষ্টেলত আছিল হেনো তেওঁলোক। ৰাতিপুৱাৰ দৈনিক বাতৰিখনক লৈ হোষ্টেলৰ ল'ৰাবোৰৰ প্রায় আপত্তি নুগুচে। বাতৰি কাকতখনৰ প্রথম পঢ়োঁতা আছিল তেখেতৰ সংগীজন। এদিন হোষ্টেলৰ ল'ৰাবোৰে বিৰক্তিত অথবা অপমান কৰিবলৈ এই যুৱকজনক (সংগী) প্রশ্ন কৰিলে বাতৰি কাকতখন কিবা জানিবলৈ নে দেখুৱাবলৈকেহে পঢ়ে," উত্তৰত এই চৌখিন যুৱকজনে হোষ্টেলৰ ল'ৰাবোৰৰ আগত কিছু সময় আগত পঢ়া বাতৰি কাকতখনৰ মুখ্য বাতৰিবোৰ কাকতখন নাচাই সকলোকে হতভম্ব কৰি খৰ-খৰকৈ মাতি শুনাইছিল। চৌখিন, কোট-টাই পৰিহিত এই যুৱকজনেই কটন কলেজৰপৰা বিশ্ব বিদ্যালয়লৈকে সকলোতে শিক্ষাগুৰুসকলৰ 'চান্দ' আৰু ছাত্রসকলৰ মৰমৰ 'চান দা' নামেৰে বিখ্যাত হৈ পৰিছিল। বিষয়াজনৰ কথাবোৰ মোৰ কিবা সাধু সাধু যেন লাগিছিল। তেখেতে আৰু বহুত কৈছিল যিবোৰ প্রকাশ কৰিলে লেখা বৰ দীঘলীয়া হ'ব।

ব্যক্তিগত জীৱনত এখেত এজন বিশাল হৃদয়ৰ গৰাকী। এখেতসকলৰ বিয়া-সবাহত ভিক্ষাৰী তথা মাউৰা ল'ৰা-ছোৱালীক নিমন্ত্ৰণ কৰা হয়। তেওঁবিলাকক প্ৰথম তথা সন্মানজনক আপ্যায়ন কৰা বাবে আমিবোৰ বাৰ বাৰ সকীয়নি খাব লগা হওঁ। এইবোৰ এখেতৰ মহানুভৱতা। ধৰ্মীয় জীৱনটো এখেতে নৈষ্ঠিক ইছলামীয় সত্ত্বা বজাই ৰাখি চলে। নামাজ-ৰোজা নিয়মিতভাবে পালন কৰে। কোৰাণৰ কেইবাটাও চুৰা এখেতৰ কণ্ঠস্থ যদিও গীতাৰপৰা ৰামায়ণলৈকেও এখেতৰ জ্ঞান কম নহয়। ধৰ্মীয় গোড়ামীৰ উৰ্ধ্বত যদিও আজান শুনিলে এতিয়াও নামাজলৈ উঠি যোৱা আমাৰ প্ৰায়েই দৃষ্টিত পৰে। বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা সময়তো এখেতে সময় মতেই নামাজ আদায় কৰিছিল।

'সংযম আৰু সাহস' এই দুয়োটা এখেতৰ অন্যতম গুণ। ১৯৮০ চনৰ আন্দোলনৰ সময়। এখেত তেতিয়া বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ। ছাত্ৰসন্থাই এই চৰকাৰক অবৈধ ঘোষণা কৰাত নিজৰ লৰা-ছোৱালীক স্কুল কলেজত পঢ়াবলৈ কষ্টসাধ্য হৈ পৰিল। মেডিকেল কলেজত চিট্ পাইয়ো ছোৱালীক পঢ়াব নোৱাৰিলে। তথাপিও ধৈৰ্য নেহেৰুৱাই নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক পঢ়া-শুনাৰ পৰিৱেশ গঢ়ি তুলিবলৈ উৎসাহিত কৰিছিল। ইয়াৰ মাজতেই ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে কোনোৰকমে পৰীক্ষা ক্ৰমত বহি সুখ্যাতিৰে উত্তীৰ্ণ হৈছে এয়েই নহয় সৰ্বোচ নম্বৰ পোৱা হেতুকে 'নেহেৰু বঁটা' পোৱা ঘটনাও ইয়াৰ মাজতেই ঘটিল। ছাত্ৰ সন্থাৰ ঘেৰাও কাৰ্যসূচী জনামতে প্ৰায় দুসপ্তাহকাল চলিছিল। আন্দোলনৰ শীৰ্ষ পৰ্যায়ৰ নেতাই এই ঘেৰাও কাৰ্যসূচী পৰিচালনা কৰিছিল। এখেতৰ বাহিৰে পৰিয়ালৰ সকলো সদস্য ঘৰতে দুৱাৰ-খিৰিকী মাৰি ভিতৰত থাকিব লগা হৈছিল। সেই সময়ৰ বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হিচাপে চি আৰ পি পুলিচৰ সহায়ত ঘেৰাওকাৰীসকলক ওফৰাই পঠাবলৈ এখেতৰ নিশ্চয় এঘন্টা সময় নালাগিলহেঁতেন। নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক ধৈৰ্য তথা সংযমী হোৱাৰ উপদেশ দিয়াৰ বাহিৰে কোনো পদক্ষেপ লোৱা নাছিল। অৱশেষত ছাত্ৰ সমাজে এখেতৰ সৎসাহস, দুৰ্নীতি মুক্তৰ কথা জানিব পাৰি নিজেই ঘেৰাও কাৰ্যসূচী প্ৰত্যাহাৰ কৰিছিল।

গধূলি সময়ত কেতিয়াবা অৱসৰ থাকিলে জীৱনৰ অভিজ্ঞতাবোৰ আৱৃাই আমাক সাধুকথাৰ নিচিনা কৈ যায়। তেখেতে আমাক প্ৰায়েই কয় "জীৱন মানেই সুখ আৰু দুখৰ সমষ্টি। দুখৰ কাৰণে দুখ কৰি লাভ নাই কাৰণ দুখৰ অবিহনে সুখৰ ধাৰণা কৰা অসম্ভৱ। আচলতে দুখৰ অভিজ্ঞতা নোপোৱাকৈ সুখৰ অভিজ্ঞতা কেতিয়াও পাব নোৱাৰে। সেইদৰে যদি মানুহে সুখৰ স্মৃতি মনত ৰাখিব নোৱাৰে তেতিয়া মানুহে হেৰুৱাই পেলাব জীৱনৰ আকৰ্ষণ।"

এইজনা প্ৰবাদপুৰুষ, চিনাকি-অচিনাকি সকলোকে হাঁহিৰে সম্ভাষণ জনোৱা, গোড়ামী নথকা ধাৰ্মিক ব্যক্তি মোৰ শহুৰ আৱা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

লেখক চৌধুৰী গুৱাহাটী 'পল্টন বজাৰ হায়াৰ-ছেকেণ্ডাৰী স্কুলৰ অংকৰ বিষয় শিক্ষক।

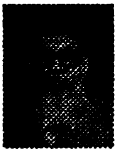

ডাঙৰ বাবাক মই যিদৰে জানো

ইমামুল ইছলাম

আমাৰ বৰ দেউতা শ্বেখ চান্দ মহম্মদ সদায় পোন বাটত চলা বিৰল ব্যক্তিত্বৰ মানুহ। চৰম দুৰ্যোগ আৰু বিপৰ্যৰ সময়তো তেখেতে পৰম ধৈৰ্যৰে থাকিব পাৰে। তেখেত সততা আৰু মহানতাৰ প্ৰতীক। সৎভাৱে জীৱিকা উপাৰ্জনত তেখেতৰ প্ৰচেষ্টা। লোভ আৰু লালসাই বৰদেউতাক ঢুকি নেপায়। এটা সৰু ঘটনা ১৯৮৬ চনত অসম গণ পৰিষদ দলে চৰকাৰ গঠন কৰিলে। বৰদেউতাই দিছপুৰ এৰি গান্ধীবস্তিলৈ আহিল। নিজৰ বস্তুবাহানিবোৰ দিছপুৰৰ কোৱাৰ্টাৰৰপৰা গান্ধীবস্তিৰ ঘৰলৈ লৈ আহিল। ঘৰত কেইখনমান পৰ্দাৰ ওপৰত তেওঁৰ চকু পৰিল। ঘৰৰ সকলোকে সুধিলে এইকেইখন কেনেকৈ গান্ধীবস্তিৰ ঘৰ পালে ? আচলতে দিছপুৰৰ চৰকাৰীভাৱে দিয়া। বৰদেউতাই কঢ়া নিৰ্দেশ দিলে পৰ্দাকেইখন ঘূৰাই দিবলৈ। পৰ্দাকেইখন ঘূৰাই দিয়া হ'ল।

১৯৮৬ চনৰ ১০ জানুৱাৰী। অগপ চৰকাৰৰ শপত গ্ৰহণ অনুষ্ঠানৰ বিৰাট আয়োজন। স্থানীয় নেহেৰু ষ্টেডিয়ামৰপৰা এফালে উলুবাৰী আৰু আনফালে আমবাৰীলৈ মানুহৰ বিৰাট সমাগম, বিৰ দি বাট নোপোৱা অৱস্থা। সিদিনা ৰাতিপুৱা ১০ বজাত বৰদেউতা মুকলমুৱা ঘৰৰপৰা আহি গান্ধীবস্তি পালে। আহিয়েই দেখিলে টেবুলৰ ওপৰত অগপ চৰকাৰৰ শপত গ্ৰহণ অনুষ্ঠানলৈ নিমন্ত্ৰণী পত্ৰ। জীৱনত মই বৰদেউতাৰ যথেষ্ট গালি খাইছোঁ, কিন্তু সেইদিনা খনৰ কথা মোৰ সদায় মনত থাকিব। সেয়া যেন এক অনুশীলন, বিৰোধীজনৰ প্ৰতি কেনে সদয় হোৱা উচিত। আমি সৰু মানুহ, মনটোও সৰু। মই ভাবিব পৰা নাছিলোঁ কংগ্ৰেছ চৰকাৰৰ শোচনীয় পৰাজয়ৰ পিছত বৰদেউতায়ো যে সেই অনুষ্ঠানত ভাগ ল'ব। কোনো সংকোচ নোহোৱাকৈ ডেকা শক্তিৰ মাজত উপস্থিত হৈছিল বৰদেউতা। সেইদিনা বোধহয় তেৱেঁই আছিল একমাত্ৰ বিৰোধী নেতা। বৰদেউতা আছিল প্ৰকৃত অৰ্থত ৰাজনীতি কৰা মানুহ। বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ দৰে পদবীত থাকিও অতি সাধাৰণ জীৱন যাপন কৰিছিল। জনমান সত তথা সতীৰ্থ মহলত তেওঁ ক্লিন ৰাজনীতিবিদ হিচাপে পৰিচিত। আজিৰ ৰাজনৈতিক তথাকথিত নেতাৰ তুলনাত তেওঁ আছিল একেবাৰে নিষ্কলংক।

তেওঁ দিছপুৰৰ চৰকাৰী বাসভৱন এৰি গান্ধীবস্তিৰ নিজা ঘৰটোত থাকিবলৈ লৈছিল। চৰকাৰী বাসভৱন এৰি আহিবৰ সময়ত তেওঁ তাৰপৰা বোধকৰোঁ কুটা এগছো অনা নাছিল। আনিছিল মাথোঁ অভাৱ অনাটনবোৰ। সেই সময়ত তেওঁৰ আৰ্থিক অৱস্থা অত্যন্ত শোচনীয় হৈ পৰে। টকা-পইছাৰ অভাৱৰ বাবে তেওঁ দেৰাডুনত পঢ়ি থকা

পুত্ৰ সন্তানক গুৱাহাটীলৈ ঘূৰাই লৈ আহিল। অভাৱত পৰি বহু সময়ত ধাৰ কৰিব লগা হোৱাতো মোৰ জ্ঞাত। ১৯৮৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত তেওঁ গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ Senior Central Govt. Standing Counsel পদত নিযুক্ত হয়। এই পদবীটো পোৱাৰ পিছত তেওঁৰ আৰ্থিক অৱস্থা কিছু পৰিমাণে ভাললৈ আহে। অসম বিধান সভাৰ কাৰ্যকাল শেষ হোৱাৰ পিছত তেওঁৰ এই আৰ্থিক অনাটনৰ মুখ্য কাৰণ আছিল, তেওঁৰ ধন ঘটাৰ প্ৰতি থকা অনিচ্ছা। নিজৰ চিৰ পৰিষ্কাৰ ভাৱমূৰ্ত্তিক বজাই ৰাখি তেওঁ কোনোদিনেই কোনো দুৰ্নীতিৰ আশ্ৰয় লোৱা নাছিল। অসৎ পথেৰে ধন ঘটাৰ মানসিকতা তেওঁৰ মুঠেই নাছিল। দুৰ্নীতি কৰিবলগীয়া হ'ব পাৰে বুলিয়ে তেওঁ কেবাবাৰো কেবিনেট পৰ্যায়ৰ মন্ত্ৰীত্বৰ পদবীও অস্বীকাৰ কৰিছিল। নিজৰ দীঘলীয়া কৰ্মজীৱনত তেওঁ কোনো দিনেই অন্যায় বিষয়ত আপোচ কৰা নাই। সুদীৰ্ঘ কাৰ্য্যকালত নিজৰ ক্ষমতাৰ কোনো দিনে অপব্যৱহাৰ কৰা নাই। নিজে যিটো উচিত বুলি ভাবিছিল সেইটোহে তেওঁ কৰিছিল। কাৰোবাৰ অনুৰোধত নতুবা কাৰোবাৰ হেঁচাত কোনোদিনে তিলমানো অন্যায় কাম কৰা নাই। তেওঁ যেতিয়া পূৰ্ণ ক্ষমতাৰ অধিকাৰী হৈ মুকালমুৱা উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ উপাধ্যক্ষ্য পদতো নিজ ভাতৃক দিবও পাৰি বুলি কোৱাৰ বিপৰীতে, ৰবদেউতাই যোগ্য জ্ঞান কৰি সেই পদটো শ্ৰীৰজনীকান্ত শৰ্মা ডাঙৰীয়াকহে দিয়াইছিল। সাধাৰণভাৱে বি. এ. পাছ কৰাৰ পিছত বৰপুত্ৰক যিকোনো এটা অফিচাৰ পদত নিযুক্তি দিব পাৰিলেহেঁতেন ; কিন্তু নিজ পুত্ৰ উপযুক্ত নহয় বুলি ৰবদেউতাৰ সিদ্ধান্ত। তেওঁ ভাবিছিল যোগ্যজনক প্ৰতাৰণা কৰি তেনে কৰিলে, জাতিটোৰ অন্যায় হ'ব আৰু নিজ পুত্ৰক নিযুক্তি দিয়ালে আজিৰ মৃতপ্ৰায় ষ্টেডফেডৰ দৰে অৰ্দ্ধচৰকাৰী বিভাগত। বৰ্তমান প্ৰায়বোৰ উচ্চ পদবীধাৰী বিষয়া, মন্ত্ৰী দুৰ্নীতি তথা স্বজন তোষণৰ অভিযোগত অভিযুক্ত ইয়াৰ বিপৰীতে ৰবদেউতা আছিল স্বজন তোষণৰ ঘোৰ বিৰোধী। তেওঁ কেতিয়াও যোগ্যজনক বঞ্চিত কৰা নাছিল।

ৰবদেউতাৰ দৈনন্দিন জীৱন নিৰ্বাহৰ পদ্ধতি আছিল তেনেই সাধাৰণ। ব্যক্তিগত জীৱন খুব সহজ সৰল। খোৱা-লোৱা কথা-বতৰা পিন্ধা-উৰা সকলো ক্ষেত্ৰতে সৰল, অকৃপণ আৰু মিতব্যয়ী। তেওঁৰ চৰম অভাৱৰ দিনতো গাঁওৰপৰা কোনোবা মানুহ আহিলে শুদামুখে উভতি যাবলৈ নিদিছিল। ক্ষমতাত থকা সময়তো তেওঁ সাধাৰণভাৱে জীৱন যাপন কৰিছিল। কোনোদিনেই অনাহকত কোনো অপব্যয় কৰা নাছিল। কোনোবাই কিবা সহায় বিচাৰি আহিলে পৰাপক্ষত পিছহোঁহকা নাছিল।

১৯৯১ চন মানৰ কথা। ডাঙৰ ল'ৰাৰ বিয়াৰ কথা ভাবিছিল। বিয়া-বাৰু পাতিলে ঘৰ লাগে। সেয়ে তেওঁ এটা নতুন ঘৰ সজাবলৈ যো-জা কৰিলে আৰু মোক মাতি নি কথাটো জানিবলৈ দিলে। এইখিনিতে এটা কথা জনাই থওঁ, ৰবদেউতাই বহুক্ষেত্ৰত নতুন কাম কৰিবলৈ ঠিক কৰিলে মোক মাতি নি জনাইছিল আৰু মোৰ মতামত লৈছিল। বৰ্তমানেও তেওঁ মোক তেওঁলোকৰ প্ৰায়বোৰ সমস্যা তথা সিদ্ধান্তৰ বিষয়ে আগতীয়াকৈ জনাবলৈ নাপাহৰে। ৰবদেউতাৰ মই এজন ল'ৰাৰ দৰেই। তেওঁ

পৰিকল্পনা কৰিছিল এটি অসম আৰ্হিৰ ঘৰ বনাবলৈ। কথাটো তেওঁ মোক জনোৱাত, মই তেওঁৰ সিদ্ধান্তৰ বিৰোধিতা কৰি R.C.C. তিনি মহলীয়া ঘৰ পৰিকল্পনা কৰিবলৈ ক'লোঁ। কিয়নো গুৱাহাটী চহৰত তেওঁলোকৰ একেডৰাই মাথোঁ মাটি, তাৰে আধা মানত ইতিমধ্যে পুৰণি ঘৰটো আছেই। বৰদেউতাৰ তিনিজন ল'ৰাৰ ভৱিষ্যতৰ কথা চিন্তা কৰি R.C C. ঘৰটো বনাবলৈ ক'লোঁ আৰু সেইমতে শেষত তেওঁ মান্তি হ'ল। ঘৰৰ কাম আৰম্ভ হ'ল কিন্তু শেষ নহ'ল। আধৰুৱা অৱস্থাত বন্ধ কৰি দিবলগীয়া হ'ল। অসম আৰ্হিৰ ঘৰটো বনাবলৈ তেওঁৰ পক্ষে যিটো কিছুপৰিমাণে সহজ অংক আছিল, R.C.C. বনাবলৈ তেনেই নিমিলা অংক। ঘৰটোৰ কাৰণে মই তেখেতৰপৰা অজস্ৰ গালি খালোঁ। ঘৰটোৰ কাম কৰিবলৈ তেওঁ ধাৰ কৰিবলগীয়াত পৰিল। কোনোমতে তলৰ মহলাৰ এটা অংশৰ কাম শেষ কৰিলে। আধৰুৱা ঘৰটোত নিজে থাকি অসম আৰ্হিৰ পুৰণা ঘৰটোত বৰপুত্ৰৰ বিয়া পাতি থাকিবলৈ দিলে। কেইবছৰ মান পিছত দ্বিতীয় পুত্ৰৰো বিয়াৰ বয়স হোৱাত আকৌ একেই সমস্যাই দেখা দিলে। ঘৰৰ সমস্যা। ঘৰৰ প্ৰয়োজন হোৱাত ওপৰ মহলাত এটা কমৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। এইবাৰ অৱশ্যে তেওঁৰ দ্বিতীয়গৰাকী পুত্ৰই ঘৰ বনোৱা কামত আৰ্থিক ভাৱে সহায়ৰ হাত আগবঢ়ালে। তেওঁৰ দ্বিতীয় পুত্ৰই গুৱাহাটীৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ত ওকালতি কৰে। ল'ৰাৰ প্ৰতি থকা কৰণীয় কৰ্তব্যও পূৰ্ণ হ'ল। আধৰুৱা হৈ ৰ'ল মাথোঁ ঘৰটো।

ইতিমধ্যে ঘৰটোৰ নামত তিনি চাৰি লাখ টকা ধাৰ লাগিছিল। বৰদেউতাৰ হাত খন খুব দীঘল। হাত মেলিলে ঢুকি পাইছিল হিতাকাংক্ষী সহায়কাৰীজনক। বৰদেউতা এতিয়াও ধাৰৰপৰা মুক্ত হ'ব পৰা নাই। যেতিয়া তেওঁ ল'ৰা-ছোৱালীৰ থকা ঘৰৰ সমস্যাৰ কথা ভাবে তেতিয়া মোক শলাগে, R.C.C. ঘৰ বনাবলৈ কোৱা বাবে। আৰু যেতিয়া ধাৰৰ কথা মনত পৰে সৰ্বপ্ৰথম দোষিব বিচাৰে—মোক।

ব্যক্তিগত জীৱনৰ বৰদেউতা আছিল অত্যন্ত ধাৰ্মিক। নিজৰ দৈনন্দিন জীৱনত ইছলামৰ নীতি নিয়ম আৰু অনুশাসন পূৰাপূৰি মানি চলে। নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত নিষ্ঠাবান হ'বলৈ সকীয়াই দিয়ে। ইছলাম ধৰ্মৰ পাঁচোটা পালনীয় কৰ্তব্য (ফৰজ) ৰ ভিতৰত তেওঁ হজো সমাপন কৰিছে। নিজৰ ধৰ্ম নিজে মানি চলি আন ধৰ্মৰ প্ৰতি তেওঁ সমানে শ্ৰদ্ধাশীল। আন ধৰ্মৰ বহু পৰিয়ালৰ লগত আত্মীয়তা আছে। তেওঁ অকল মুছলমান লোকৰ মাজতো সমানে জনপ্ৰিয় এনে নহয় ; বৰং সকলো ধৰ্মৰ লোককেই সমানেই শ্ৰদ্ধাৰ চকুৰে চায়। মানৱতাবাদ তেওঁৰ জীৱনৰ বৈশিষ্ট্য।

তেওঁৰ জীৱনৰ ইমানবোৰ কথা লিখাৰ পিছত যদি এটা কথা নিলিখোঁ তেন্তে মোৰ লিখনি আধৰুৱা হৈ ৰ'ব। মই আগতেও উল্লেখ কৰিছোঁ যে দুমহলীয়া ঘৰটো বনাওঁতে তেওঁৰ বহু টকা ধাৰ লাগিল, তাৰে কিছু ধাৰ পৰিশোধ কৰিছে যদিও এতিয়াও ভালেখিনি ধাৰ পৰিশোধ কৰিবলৈ বাকী আছে। সেয়েহে তেওঁ মনতে ঠিৰাং কৰিছিল গাঁওৰ ঘৰ-মাটি বিক্ৰী কৰিব বুলি। এদিন তেওঁৰ সিদ্ধান্তৰ কথা মোক জনালে। কিন্তু মই গাঁওৰ ঘৰ-মাটি বিক্ৰী কৰাৰ পক্ষপাতী নহয়। এক প্ৰকাৰ বিৰোধিতাই কৰিলোঁ।

কিয়নো তেওঁৰ ৰৰপুত্ৰ আৰ্থিকভাৱে দুৰ্বল আছিল। চৰকাৰী চাকৰি কৰে যদিও মাহৰপৰা মাহ ধৰি দৰমহা নাপায়। সেয়েহে গাঁওৰ মাটি-ঘৰ ৰৰপুত্ৰক দিবলৈ মই প্ৰস্তাব দিছিলোঁ। মোৰ প্ৰস্তাৱত হয়তো তেওঁ মৰ্মাহত হৈছিল ; কিয়নো ইয়াৰ কিছুদিন পিছত কথা প্ৰসংগত তেওঁ মোক কৈছিল যে তেওঁ মোক খুব বেয়া পাইছে। কাৰণ গাঁওৰ ঘৰ-মাটি বিক্ৰী কৰি পোৱা টকাৰে তেওঁ ঋণ মুক্ত হ'ব বিচাৰিছিল।

পৰিস্থিতিৰ লগত কোনো দিনেই হাৰ মানিব নোখোজা ৰৰদেউতাই আজি সত্তৰ বছৰ বয়সতো সমানে যুঁজি গৈছে জীবনৰ সৈতে। জীৱনত এসোপা ধন-সম্পত্তি আৰ্জিব নোৱাৰিলেও এটা বস্তু তেওঁ আৰ্জন কৰিছে। সেয়া হৈছে সততা। সততাই মানুহক মহৎ কৰে।

আমাৰ সকলোৰে আশা-ভৰসাৰ কেন্দ্ৰ-প্ৰেৰণাৰ উৎস ৰৰদেউতাৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

লেখক চাকৰিসূত্ৰে অভিযন্তা আৰু সমাজ সচেতন লোক।

কৰ্মযোগী চান্দ মহম্মদ চাহাব

মহঃ লতিফুৰ ৰহমান চৌধুৰী

ইং ১৯৩১ চনৰ এক শুভক্ষণত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মুকালমুৱা গাঁৱত জন্ম লাভ কৰিছিল এটি শিশুৱে। এদিন এই শিশুটিয়েই ডাঙৰ দীঘল হৈ নিজৰ অপৰিসীম বুদ্ধি-সাহস আৰু দৃঢ়তাৰ বলতেই সমাজ তথা দেশৰ এজন বিশিষ্ট ব্যক্তি হিচাপে পৰিগণিত হ'ল, সেইজনেই হ'ল মাননীয় শ্বেখ চান্দ মহম্মদ।

অসম বিধান সভাৰ সন্মানিত অধ্যক্ষৰ আসনখন দুবাৰকৈ শুৱনি কৰিছিল এইজনা মহান ব্যক্তিয়ে।

শুকুলা দাড়িৰে সুগঢ়, ইছলামিক সাজেৰে থকা এই মহান ব্যক্তিৰজনৰ সান্নিধ্যলৈ আহি বহু কথা শিকিলোঁ। তেওঁৰ মহত্ব উপলব্ধি কৰিলোঁ।

তেখেতৰ সৰলচেতিয়া মন। শাসনত অতি কঠোৰ। অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে কেতিয়াও আপোচ নকৰা সদায় পিন্ধনত ইছলামিক সাজ টুপী দাড়িৰে পাছ ওৱাক্ত নামাজ খটি নকৰা মানুহজনেই গীতা, ভাগৱতৰ কথাৰ উদ্ধৃত দিও প্ৰকাশ কৰে বিভিন্ন সাৰুৱা কথা। ৰাজনীতিৰ ইমান গুৰু দায়িত্ব বহন কৰিও তেওঁ আল্লাহৰ ধ্যান ধাৰণাত নিজকে নিমজ্জিত কৰি ৰাখিছে।

সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ বেলিকা সেৱামূলক কাম-কাজ আৰু সৎকামবোৰত আগভাগ লোৱা নিজৰ উপাৰ্জনেৰে ভাই-ভনী, ইষ্ট-কুটুম্ব আদিৰ সেৱাত আগবাঢ়ি যোৱা দুখীয়া মানুহৰ লগত উঠা বহা কৰা আৰু তেওঁলোকৰ সেৱা শুশ্ৰূষা কৰাত তেওঁ সদায় ব্যস্ত থকা দেখা যায়।

ভাবিলে আচৰিত লাগে সত্তৰ দশকত ভৰি দিয়া এইজনা ব্যক্তিৰ কৰ্মৰ প্ৰতি থকা অনুৰাগ। তেওঁৰ কৰ্ম সহিষ্ণুতা শলাবলগীয়া।

এদিন জহকালি দুপৰীয়া। এটি সৰু কোঠালীত নিজৰ পুৰণি ফাইল পত্ৰ, কিতাপ ঠিকঠাক কৰি নিজেই সজাই আছিল। দেখিলোঁ পৰিয়ালৰ কোনো এজনকো দিগদাৰী অসুবিধা নকৰি একাণপতীয়াকৈ মুৰত কাপোৰ বান্ধি কামবোৰ কৰি আছে। হঠাতে ময়ো উপস্থিত হ'লো। তেখেতক অলপ সহায় কৰিম বুলি কাষ চাপিলো। কিন্তু মোৰ মানসপটত ভাহি উঠিছিল এইজনাই সেই মহান ব্যক্তি যিজনে ইংলণ্ডৰ ৰাণী এলিজাবেথৰ লগত একে লগে কথা-বতৰা পতা, খোৱা-লোৱা কৰা আৰু সুযোগ্য

অধ্যক্ষ হিচাপে বিদেশত প্ৰতিনিধিত্ব কৰা ; কিন্তু নিজৰ কৰ্মখিনি নিজেই কৰি গৈ আছে দ্বীধাহীনভাবে।

বৰ্তমান সমাজৰ আশা-নিৰাশাৰ দোমোজাত যি সন্ধিক্ষণৰ সৃষ্টি হৈছে এনে সময়ত এই মহান ব্যক্তিসকলৰ সাৰুৱা কথা সমাজৰ অমূল্য সম্পদ।

আল্লাহৰ ওচৰত দোৱা কৰিছোঁ, যাতে তেওঁ তেখেতৰ সুস্বাস্থ্য আৰু দীৰ্ঘায়ু দান কৰে।

প্ৰবন্ধ লেখক চৌধুৰী জালুকবাৰী উঃ মাঃ বিদ্যালয়ৰ বিষয় শিক্ষক।

চান্দ মহম্মদ পেহাৰ বদান্যতা

মঃ মান্নাফ উদ্দিন আহমেদ

১৯৭৮ চন। মই জনতা হাইস্কুলৰ ৭ম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। আমাৰ বাৰ্ষিক অধিৱেশন আৰু বঁটা বিতৰণী সভা। সভাৰ মুখ্য অতিথি অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব। বঁটা বিতৰণ তেখেতেই কৰিছে। নিৰ্দিষ্ট সময়ত বঁটা ঘোষণা কৰিছে বাৰ্ষিক পৰীক্ষাৰ সৰ্বোচ্চ নম্বৰৰ। নিম্ন শাখাৰ সৰ্বোচ্চ নম্বৰ বঁটা ল'বলৈ আগবাঢ়ি তেখেতৰ সন্মুখত উপস্থিত হ'লো। মনত উগুল-থুগুল ভাব। বঁটা হাতত লৈ তেখেতে সুধিলে "কিমান শতাংশ নম্বৰ পাইছা ?" উত্তৰটো দিলো। তেখেতে ক'লে "কম হৈছে আৰু বেছি পাব লাগিব।" লাজ লাগিল। কিন্তু কুমলীয়া মনত উৎসাহবোধ কৰিলো। ইমান ডাঙৰ মানুহে কৈছে গতিকে আৰু ভালদৰে পঢ়িবই লাগিব। উল্লেখযোগ্য যে সেই সভাতেই মই তেখেতক প্ৰথম দেখা পাওঁ।

২য় ঘটনা ১৯৭৯ চনৰ। মই নৱম শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। আমাৰ ছাত্ৰ আন্দোলন। কাৰণ ছাত্ৰসকলৰ ঐচ্ছিক বিষয়ৰ পাঠদান কৰিবলৈ শিক্ষক আছে কিন্তু শ্ৰেণী কোঠা নাই। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে উচ্চ গণিত, পৌৰ বিজ্ঞান আৰু অৰ্থবিজ্ঞান আদি বিষয় পঢ়িবলৈ নাপাইছিল। উল্লেখযোগ্য যে এই কাৰণে ময়ো উচ্চ গণিত ল'বলৈ নাপালো ; যদিও দশম শ্ৰেণীত মই নিজা উদ্যোগত উচ্চ গণিত পঢ়িছিলোঁ। প্ৰথম অৱস্থাত ছাত্ৰসকলে কেবাদিনো শ্ৰেণী বৰ্জন কৰিলে। কোনো ফল নধৰাত পিকেটিং কৰিলে। উপায়ন্তৰ হৈ প্ৰধান শিক্ষাগুৰু মোহন চন্দ্ৰ চৌধুৰীদেৱে অভিভাৱক আৰু শিক্ষকসকলৰ সাধাৰণ সভা পাতিলে। ছাত্ৰসকলৰ কেইজনমান প্ৰতিনিধি সভাত আৰু বাকীসকল বাহিৰত। স্কুলৰ পৰিৱেশ বিশৃংখল। সভাত সমস্যা সমাধানৰ কোনো পথ উদ্ভৱ হোৱা নাই।

হঠাতে বৰপেটাৰ দিশলৈ গৈ থকা বৰক্ষেত্ৰীৰ স্থানীয় বিধায়ক তথা অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদ চাহেব আমাৰ স্কুলৰ সন্মুখত উপস্থিত হয়। ছাত্ৰসকলক বাহিৰত যেনে তেনে দেখি তেখেতে স্কুলৰ সন্মুখত গাড়ী ৰখায় আৰু ছাত্ৰ আন্দোলন বুলি জানি নামি আহে। লগে লগে সভাৰপৰা প্ৰধান শিক্ষাগুৰু মহোদয়ে আগবাঢ়ি আহি তেখেতক গোটেই সমস্যাটোৰ বিষয়ে অৱগত কৰায় আৰু তেখেতৰ পৰা সমস্যা সমাধানৰ উপায় বিচাৰে।

সভাত তেখেতে ছাত্ৰসকলক অতিৰিক্ত কোঠাৰ বাবে অনুদানৰ ব্যৱস্থা কৰিব বুলি আশ্বাস দিয়ে আৰু ছাত্ৰসকলক আন্দোলন প্ৰত্যাহাৰৰ পৰামৰ্শ দিয়ে। তেখেতৰ পৰামৰ্শমতে সেইদিনাই ছাত্ৰসকলে আন্দোলন প্ৰত্যাহাৰ কৰে। ইয়াৰ কিছুদিন পিছত তেখেতে এটা অনুদান উলিয়াই দিয়ে। এই অনুদানেৰে স্কুলৰ পূব দিশৰ তিনিটা কোঠা নিৰ্মাণ কৰা হয়। তেখেতৰ সময়োপযোগী সহযোগিতাই স্কুলৰ শৈক্ষিক পৰিৱেশ উন্নত

কৰাৰ লগতে তেতিয়াৰেপৰা অনেক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নিজৰ পছন্দৰ ঐচ্ছিক বিষয় লৈ পঢ়ি সুখ্যাতিৰে উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ গৌৰৱ প্ৰদান কৰিছে।

১৯৮১ চনত কটন মহাবিদ্যালয়ত P.U. বিজ্ঞান শাখাত প্ৰথম বাৰ্ষিকত নাম লগাইছো। গুৱাহাটীত মোৰ কোনো চিনাকি মানুহ নাই। চান্দ মহম্মদ চাহাব মোৰ স্থানীয় অভিভাৱক যদিও মোৰ লগত এখেতৰ পৰিচয় নাই। জেঠাদেউ এজনে এখেতৰ লগত মোৰ পৰিচয় কৰাই দিলে আৰু এই পৰিচয়ে ক্ৰমান্বয়ে মোক বহুতো ওচৰ চপাই নিছিল।

নানা ঘাত প্ৰাতিঘাতৰ মাজেৰে পঢ়িছো। যিমানবাৰ তেখেতৰ ওচৰলৈ গৈছো সিমানবাৰেই বিভিন্ন অভিজ্ঞতাৰ কথা কৈছে, উৎসাহ দিছে। আৰ্থিকভাৱে মই জুৰুলা যদিও এখেতক ক'বলৈ লাজ লাগে। তথাপিতো এখেতে নিজেই পইচা-পাতি ইত্যাদিৰে সহায় কৰে। ঘৰত লগ পোৱা প্ৰতিবাৰেই "তই কিবা খালিনে" বা তই ভাত খাই যাবি" বুলি ক'বই। তেতিয়া নিজৰ এনে ভাব হয় যেন কিবা পুণ্যৰ ফলতহে এনেহেন মহৎ ব্যক্তিৰ সান্নিধ্য পাইছো। এনেকৈয়ে এদিন মই এখেতৰ বাসভৱনত মোৰ বন্ধুবৰ ইমামুল ইছলামৰ লগত থাকিবলৈ ল'লো। সেই সময়ত বিধান সভাৰ অধিবেশন চলি আছিল। এখেতে মোক Watch and ward হিচাপে সচিবালয়ত চাকৰিত সুমাই দিয়ে যিটোৰদ্বাৰা মই আৰ্থিক দিশত যথেষ্ট সকাহ পাইছিলো।

যোৰহাটত ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়ি থাকোতে এবাৰ মই পইচাৰ অসুবিধাৰ বাবে দুমাহৰ মেছ দিউক্ত দিব আছিলো। হোষ্টেলৰপৰা ঘৰলৈ আহি অভিভাৱকৰপৰা পইচা বিচাৰো যদিও পইচা গোটাব নোৱাৰিলো। উপায়হীন হৈ বন্ধুবৰ ইমামক মোৰ সমস্যাৰ কথা ক'লো। মোৰ বন্ধুৱে চান্দ মহম্মদ চাহাবক অৱগত কৰিলে। সেইখিনি সময়ত তেখেতৰ হাতত পইচা নাছিল কিজানি সেয়েহে মই ৰাতিপুৱালৈ ৰখিব লগা হ'লো। ৰাতিপুৱাই এখেতে কাৰোবাৰ পৰা পইচা লৈ মোক দিলে আৰু মই হোষ্টেললৈ আহি মেচৰ পইচা পৰিশোধ কৰিলো আৰু হোষ্টেলত থাকিব পাৰিলো।

আৰু এটা অন্য কাহিনী মোৰ এতিয়াও মনত আছে যিটো নকলে হয়তো মোৰ লিখনি আধৰুৱা হৈ ৰ'ব। এখেত তেতিয়া বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ। এখেত আৰু এখেতৰ পৰিয়াল ডিব্ৰুগড়লৈ গৈছিল। যোৰহাটৰ অতিথিশালাত জিৰণি ল'বলৈ সোমাইছিল। এই খন্তেক জিৰণিতে এখেতে মোলৈ মনত কৰি ড্ৰাইভাৰ আৰু চিকিউৰিটিক মোক হোষ্টেলৰপৰা আনিব পঠালে। হোষ্টেলৰপৰা আহি এখেতৰ লগত বহু কথা পাতিলো। এখেতে মোৰ কিবা অসুবিধাৰ কথা শুধি মোক ভালদৰে খুৱাই বুৱাই, আৰু পইচা ইত্যাদি দি মোক আকৌ হোষ্টেলত থৈ আহিল। এখেতৰ এই সহানুভূতি, আৰ্থিক সহায়, উপদেশ আদি কৰি যিমান ধৰণে সহায় কৰিলে এই সহায়ৰ ঋণ মই জীৱনত কেতিয়াও পৰিশোধ কৰিব নোৱাৰিম।।

মঃ মান্নাফ উদ্দিন আহমেদ দূৰসংযোগ বিভাগৰ অভিযন্তা।

মান্যবৰ শ্বেখ চান্দ মহম্মদক মই কি ভাবে জানো

সন্তোষ কুমাৰ বৈশ্য

১৯৪৬ চন। মই কমাৰকুছি এম. ভি. এম. ই স্কুলৰপৰা গৈ নলবাৰী গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ষষ্ঠ মান শ্ৰেণীত নাম ভৰ্ত্তি কৰো আৰু থকা মেলাৰ বাবে স্কুলৰ হোষ্টেলতে থাকো। আমাৰ হোষ্টেলৰ লগা-লগিকৈ মুছলিম হোষ্টেল। দুয়োখন হোষ্টেলৰ ল'ৰা বিলাকৰ খুব মিলা-প্ৰীতি আছিল। কিছুদিন যোৱাৰ পিছত মই সুন্দৰ চেহেৰাৰ বগা ল'ৰা এজনৰ লগত চিনা পৰিচয় হওঁ। তেখেত মোতকৈ তিনি শ্ৰেণী ওপৰত পঢ়ে। তেখেতেই হ'ল শ্বেখ চান্দ মহম্মদ। মই তেখেতক চান্দবাবু বুলি মাতিছিলো আৰু মোক বৈশ্য বুলি মাতিছিল। গৰমৰ বন্ধৰ সময়ত ঘৰৰপৰা আহোতে গুড়া সান্দহ আৰু গুড়াৰ লাৰু আনি হোষ্টেলৰ ল'ৰা বিলাকক ভগাই দিছিল। মাজে সময়ে মুকালমুবাৰপৰা দেউতাক আহিলেও খোৱা বস্তু তেখেতলৈ আনিছিল আৰু আমিও তাৰে ভাগ পাইছিলোঁ। তেখেতৰ মনত ডাঙৰ সৰু উচ্চ-নীচ ভাব নাছিল। তেখেতৰ সৎসাহস, কৰ্তব্যনিষ্ঠা আৰু পৰোপকাৰী আৰু স্পষ্টবাদী বুলি জানো। সুখ্যাতিৰে মেট্ৰিক পাচ কৰি কটন কলেজৰ পৰা বি. এ. পাচ আৰু আইন কলেজৰপৰা ল পাচ কৰি কিছুদিন ওকালতি কৰি বিধান সভা সমষ্টি বৰক্ষেত্ৰীৰপৰা নিৰ্বাচিত হৈ সন্মানীয় অধ্যক্ষ পদ অলঙ্কৃত কৰিছিল। চৰকাৰী বাসভৱনত মই তেখেতক এদিন দেখা কৰিবলৈ গৈছিলো। দেখা পাই মোক সাবতি মাৰি ধৰিলে। মই আনন্দত আত্মহাৰা হলো। তেখেতৰ ওচৰলৈ সহায় উপদেশ আদি বিচাৰি যোৱা মানুহ বিলাকক কেতিয়াওঁ অৱজ্ঞা অৱহেলা কৰা দেখা নাছিলোঁ। যোগ্যজনক তেখেতে নিযুক্তিৰ বাবে ন্যায় বিচাৰ কৰিছিল। তেখেতক মই বহুতো গুণৰ অধিকাৰী হিচাপে দেখা পাইছিলো। সেই সৰু কালতে লগ পোৱা আৰু এতিয়াও তেখেতৰ সহায় সহানুভূতি মৰম স্নেহ আজিও পাহৰিব পৰা নাই আৰু তেখেতৰ কৰ্মময় জীৱনটোক আজি মই সুঁৱৰিছো। আজি তেখেতক সম্বৰ্ধনা জনাবলৈ পাই মই বৰ আনন্দিত হৈছো তেখেতলৈ মই হিয়াভৰা আন্তৰিক সম্বৰ্ধনা জনাইছো আৰু দীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰিছোঁ।

শ্ৰীবৈশ্য কেন্দ্ৰ বিভাগৰ অৱসৰ প্ৰাপ্ত বিষয়া।

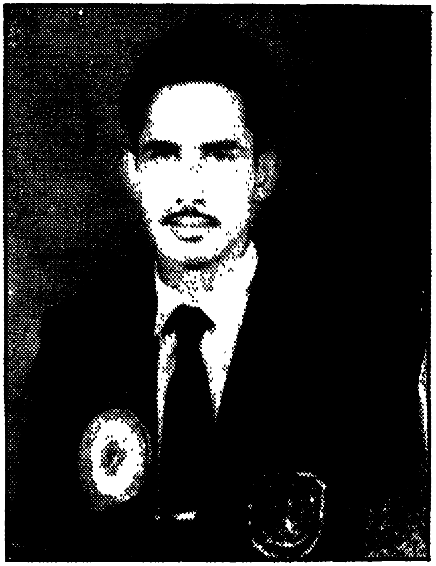

Sheikh Chand Mohammad, General Secretary, University Law College, Guwahati & Asstt. General Secretary, Gauhati University, Sports Board.

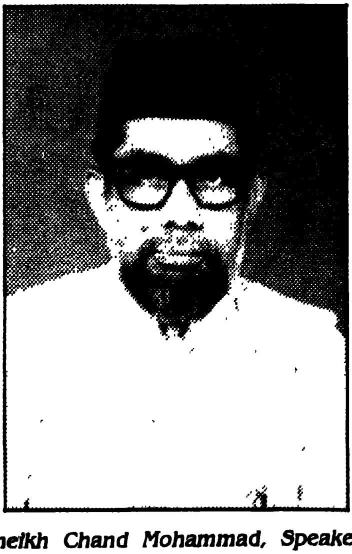

Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly, Dispur, 1980.

নতুন পুৰুষৰ দৃষ্টিত শ্বেখ চান্দ মহম্মদ

গুণেশ্বৰ কৈবৰ্ত্ত

১৯৮৫ চনৰ কথা। আমি তেতিয়া কলেজৰ প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ ছাত্ৰ। সেই বছৰৰে ১৪ আগষ্টৰ মাজ নিশা সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ সৈতে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এক চুক্তি হয় আৰু সেই চুক্তি অনুসৰি অসমৰ হিতেশ্বৰ শইকীয়া নেতৃত্বাধীন চৰকাৰে পদত্যাগ কৰে আৰু ১৬ ডিচেম্বৰত বিধান সভাৰ নিৰ্বাচন ঘোষণা কৰা হয়। সেই অনুসৰি ৬০ নং বৰক্ষেত্ৰী বিধান সভা সমষ্টিৰ বাবে কং ই দলৰ প্ৰাৰ্থীৰূপে পুনৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰে সেই সময়ৰ বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ শ্বেখ চান্দ মহম্মদে। সেই সূত্ৰেই তেখেতে ভোট বিচাৰি আমাৰ গাঁৱলৈ আহোঁতে প্ৰথম বাৰৰ কাৰণে তেখেতৰ সতে অতি ওচৰৰপৰা সাক্ষাৎ হোৱাৰ সুযোগ পাওঁ আৰু নিৰ্বাচন সংক্ৰান্তীয় কথা-বতৰা পাতোঁ। ইয়াৰ পূৰ্বে তেখেতক গাড়ীৰে অহা-যোৱা কৰা অবস্থাতহে দেখিছিলোঁ। এমুখ ডাঢ়ি, মূৰত এটা ক'লা টুপী, চকুত ডাঠ চশমা, চিকচিকিয়া দাঁতেৰে সৈতে প্ৰচণ্ড ব্যক্তিত্ব সম্পন্ন মানুহগৰাকীৰ সৈতে কথা পাতি সেই বয়সতে আমি তেখেতৰ প্ৰতি বেচ আকৰ্ষিত হৈছিলোঁ। স্পষ্ট ভাষাত গ্ৰাম্য ঠাঁচত কোৱা তেখেতৰ কথাবিলাক এতিয়াও আমাৰ কৰ্ণকুঁহৰত বাজি আছে। কথা-বতৰাৰ অন্তত তেখেতে গাঁৱৰে কেবাজনো মুখিয়াল লোকৰ ঘৰলৈ গৈছিল। লগত আছিল তেতিয়াৰ বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ, বিশিষ্ট গীতিকাৰ নবীন চন্দ্ৰ কাঠ হাজৰিকা। 'আছু' আৰু অগপৰ ধুমুহাত সেই বাৰ অৱশ্যে কংগ্ৰেছ দল পৰাজিত হয় আৰু চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াও পৰাজিত হয়।

বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ হৈ থকা সময়ছোৱাত তেখেতৰ বিষয়ে নানান কথা শুনিবলৈ পাইছিলোঁ। হয়তো তেখেতৰ বিৰুদ্ধবাদীসকলে তেওঁৰ বিষয়ে নানান কথা সজাই-পৰাই কৈছিল। কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত দেখিছিলোঁ তেখেতৰ ব্যক্তিত্বৰ এক অনন্যৰূপ। দুখীয়া আৰু যন্ত্ৰণা কাতৰ মানুহৰ প্ৰতি তেখেত সদায় সংবেদনশীল আছিল। এনে উদাহৰণ আমি বহু দেখিছিলোঁ। বেমাৰী নিৰাশ্ৰয় মানুহৰ কাৰণে তেখেতে মুখ্যমন্ত্ৰীৰ সাহায্য পুঁজিৰপৰা ধন আনি নিজে বিতৰণ কৰিছিল। চৰকাৰী 'ৰঙা ফিটা' আৰু কাৰ্যালয়ৰ জটিলতাৰ কথা বুজি তেওঁ এই ধন চিনাকি মানুহৰ হাততো পঠাইছিল। গুৱাহাটীৰপৰা মুকালমুৱাৰ ঘৰলৈ আহোঁতে বাটতে গাড়ীৰপৰা চিনাকি মানুহ লগ পালেই তেনে সাহায্য হাতে হাতে সংশ্লিষ্ট ব্যক্তিলৈ পঠাই দিছিল। এটা চহীও কাৰোপৰা লোৱা নাছিল। এই ঘটনাসমূহে তেখেতৰ সৱল মন আৰু বহল হৃদয়ৰ পৰিচয় দিয়ে।

সততে কোৰাণ শ্বৰীফৰ উপদেশ মানি চলা পৰম ইছলাম ভক্ত চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াক পৰৱৰ্তীকালত অজস্ৰবাৰ লগ পাইছোঁ। কাকো কেতিয়াও তেওঁ ফাকি নিদিয়ে। স্পষ্ট ভাষাত কথা কয় তেওঁ। কথা কওঁতে মাতটো ডাঙৰলৈ কয় যদিও ভয় কৰাৰ কোনো কাৰণ নাই। কাৰণ অন্তৰখন বৰ কোমল তেওঁৰ। জীৱনৰ আদিতে শিক্ষকতা কৰিছিল কাৰণেই বোধকৰোঁ কথা কওঁতে শ্ৰেণীত পাঠদান কৰা যেন লাগে। নিজৰ অধ্যৱসায়, কষ্ট সহিষ্ণুতা আৰু পাৰদৰ্শিতা গুণৰ কাৰণেই তেওঁ অতিকৈ পিছ পৰা ঠাই এখনৰপৰা গৈ বিধান সভাৰ অধ্যক্ষৰ দৰে অতি মৰ্যদাপূৰ্ণ আসনত অধিষ্ঠিত হৈছিল।

উচ্চ চিন্তাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ সৰল জীৱন যাপনৰ পোষকতা কৰি চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াই মহাত্মা গান্ধীৰ আদৰ্শসমূহক বিশেষ শ্ৰদ্ধা কৰে। সত্যবাদিতাক তেওঁ নিজেও অন্তঃকৰণেৰে স্বীকাৰ কৰে আৰু পালন কৰে। অধ্যক্ষ হৈ থকা সময়ত এবাৰ বিদেশৰ এখন ডাঙৰ সভাত উদ্যোক্তাসকলে তেখেতৰ চিনাকি দিওঁতে নামৰ পিছত এম. এ. এল. এল. বি. বুলি কৈছিল। কিন্তু তেখেতে লগে লগেই এই ভুলৰ সংশোধন কৰি কৈছিল—'মই এম. এ. পাছ নহয়, মই এগৰাকী সাধাৰণ গ্ৰেজুৱেট আৰু আইনৰ স্নাতকহে'। উপস্থিত সভাসদে তেখেতৰ এই স্পষ্টবাদিতাত মুগ্ধ হৈছিল। নিজৰ আভুৱা ভাৰিবলৈ তেওঁ সদায় বেয়া পায়। নিজৰ বিষয়ে অত্যধিক প্ৰশংসা বা তোষামোদো তেওঁ বেয়া পায়। সেই বাবে তেওঁ সদায় প্ৰচাৰৰপৰা নিলগত থাকে। 'কৰ্মই প্ৰকৃত ধৰ্ম'—এই আপ্ত বাক্যশাৰী হাড়ে-হিমজুৰে পালন কৰি চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াই সদায়েই কৰ্ম সংস্কৃতিত গুৰুত্ব দি আহিছে।

বিধান সভাৰ সদস্য হৈ থকা কালছোৱাত তেওঁ তেওঁৰ সমষ্টি সঘনাই ভ্ৰমণ কৰি ৰাইজৰ দুখ-সুখৰ বুজ লৈছিল। বহু বছৰ চহৰত থাকিও তেওঁ নিজৰ গ্ৰাম্যাঞ্চলটোক পাহৰি যোৱা নাই। এতিয়াও তেওঁ সঘনাই মুকালমুৱালৈ আহি থাকে। গাঁৱৰ মানুহৰ লগত একেলগে এসাজ খাই, নামাজ পঢ়ি তেওঁ খুউব আনন্দ পায়। তেওঁৰ কথা বতৰাত গ্ৰাম্য ঠাঁচ মন কৰিবলগীয়া। গুৱাহাটীত থাকিও তেওঁ কথা-বতৰাত বহু গাঁৱলীয়া শব্দ প্ৰয়োগ কৰে। ই তেওঁৰ গ্ৰাম্য প্ৰীতিকে সূচনা কৰে বুলি ক'ব পাৰি।

তেখেত এতিয়াও অনৱৰতে অতি ব্যস্ত হৈ থাকে। কামৰ মাজত থাকিহে তেখেতে ভাল পায়। সাম্প্ৰতিক ৰাজনীতিৰ ধামখুমীয়াৰ পৰা নিজকে কিছু আঁতৰত ৰাখিছে তেওঁ। প্ৰকৃততে এই ৰাজনীতিৰ লগত নিজৰ আদৰ্শ তেওঁ একীভূত কৰিব পৰা নাই। খাপ খুৱাব পৰা হ'লে হয়তো বহু সুযোগেই পালেহেঁতেন তেওঁ। কিন্তু সেইবোৰত নিজৰ নীতি আৰু আদৰ্শক বিসৰ্জন দিব খোজা নাই।

বহুমুখী ব্যাক্তিত্বৰ অধিকাৰী শেখ চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ জীৱনটো নতুন পুৰুষৰ বাবে এক আদৰ্শ জীৱন। তেওঁৰ আদৰ্শই নতুন প্ৰজন্মক গোহৰৰ বাট দেখুৱাব পাৰে।

শ্ৰীগুণেশ্বৰ কৈৱৰ্ত এজন সংবাদসেৱী, উদীয়মান লেখক আৰু সাহিত্য-সমালোচক।

চান্দ মহম্মদ চাহাবৰ বিষয়ে দু-আষাৰ

হাফিজ হিলাল কাছিমী

আল হামদু লিল্লাহ ! এইখন পৃথিৱীত আল্লাহ ত'লাই বহুতো জ্ঞানী, গুণী মানুহৰ সৃষ্টি কৰিছে, ইনচা-আল্লাহ তাৰ ভিতৰত আমাৰ বিশিষ্ট ধাৰ্মিক, নিষ্ঠাবান, কৰ্মী আলহাজ্জ শ্বেখ চান্দ মোহম্মদ চাহাবো এজন। অইন ধৰ্মৰ প্ৰতি যে ইছলামৰ বিদ্বেষ নাই, সেয়া তেখেতৰ লগত থাকিলে গম পোৱা যায়। তেখেত এজন প্ৰকৃত ইছলামিক মানুহ। অইনৰ প্ৰতি, মানৱতাৰ প্ৰতি তেখেতৰ শ্ৰদ্ধা অতি বেছি। তেখেত এজন প্ৰবীণ ৰাজনীতিবিদ, জ্ঞানী, লোভহীন, নানান অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ লগত জড়িত এক অক্লান্ত কৰ্মী। তেখেতৰ কৰ্ম, চৰিত্ৰই এক প্ৰকৃত ইছলামিক চৰিত্ৰ বহন কৰে। আল্লাহ তালাই তেখেতক অপাৰ অনুগ্ৰহ, ৰহমত দান কৰক। আমিন।

হাফিজ হিলাল কাছিমী চাহাব গুৱাহাটী হাফিজীয়া আৰু কাৰিকৰী মাদ্ৰাছাৰ (ইছলামপুৰ) অধ্যক্ষ।

মোৰ উপদেষ্টাজন

শ্ৰীচিত্তৰঞ্জন পাটোৱাৰী

মই কলেজত পঢ়ি থকাৰপৰাই শ্বেখ চান্দ মহম্মদক জানো ; যদিও আচলতে তেখেত বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ পদত অধিষ্ঠিত হোৱাৰ সময়ৰপৰাই আমাৰ এটা ওতঃপ্ৰোত সম্বন্ধ গঢ়ি উঠিছে। মই মোৰ ৰাজনৈতিক জীৱনত যিসকল ৰাজনৈতিক নেতা আৰু কৰ্মীক লগ পাইছোঁ সেইসকলৰ ভিতৰত চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়া মোৰ কাৰণে শ্ৰেষ্ঠতম ব্যক্তি বুলি গণ্য কৰোঁ। সকলো ধৰণৰ ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক সমস্যাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব লগা হ'লে মই চান্দ মহম্মদ ডাঙৰীয়াৰ পঁৰা পৰামৰ্শ আজিও লৈ আহিছোঁ। তেখেতে মোক সদায় সহজ সৰলভাৱে সজ উপদেশ দি আহিছে।

শ্বেখ চান্দ মহম্মদ এজন অসম তথা ভাৰতবৰ্ষৰ শ্ৰেষ্ঠ Non-Communal ব্যক্তি বুলি মই গণ্য কৰোঁ। তেখেতৰ ওচৰত কোনো জাতিভেদ নাই, অন্তৰত হিংসাৰ ভাৱ নাই। শান্তিত সকলোৱে বাস কৰাটোৱে তেওঁৰ অন্তৰৰ একান্ত ভাবনা। তেখেতৰ জন্মদিনত মই মোৰ হিয়া ভৰা ওলগ জনালোঁ। তেখেতে দীৰ্ঘায়ু লাভ কৰি অসমৰ ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক সমস্যাৰ অন্ত পেলোৱাত সহায় কৰক এয়ে মোৰ কামনা।

শ্ৰীচিত্তৰঞ্জন পাটোৱাৰী অসমৰ প্ৰাক্তন মন্ত্ৰী।

ল'ৰালিৰ বন্ধু—চান্দ মহম্মদ

অৰবিন্দ শৰ্মা

চান্দৰ কথা লিখিবলৈ বহোঁতেই উইলিয়াম পেইন্'ৰ সেই বিখ্যাত কথাষাৰ মনলৈ আহিছে।

"A true friend unbosoms freely, advices justly, assists readily, adventures boldly takes all patiently, defends courageously and continues a friend unchangeably."

সেয়া আছিল ১৯৪১ চনৰ কথা। অৰ্থাৎ চান্দ মহম্মদ আৰু মোৰ বন্ধুত্বৰ কথা ক'বলৈ গ'লে আমি ১৯৪১ চনলৈ ঘূৰি যাব লাগিব। আমি তেতিয়া নলবাৰীৰ গৰ্ডন হাইস্কুলৰ ছাত্ৰ। ৩য় নে ৪ৰ্থ শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ আমি। মই (ক) শাখাৰ ছাত্ৰ আছিলোঁ। 'খ' শাখাত চুটি-চাপৰ, মৰমলগা মুখৰ ল'ৰা এজনক দেখা পাইছিলোঁ। মৌখিক চিনা-পৰিচয় তেতিয়াও হোৱা নাছিল। সহপাঠী দুই-এজনৰপৰা গম পাইছিলোঁ সেইজন আমাৰ শ্ৰেণীৰ নবাগত। মুকালমুৱাৰপৰা আহিছে বুলিও কোনোবাই কৈছিল।

আমি ছাত্ৰ হৈ থকা অৱস্থাত বিদ্যালয়সমূহত প্ৰায়ে খেলা-ধূলা, গীত-মাত আদিৰ অনুষ্ঠান চলি থাকিছিল। শিক্ষাগ্ৰহণত বা শিক্ষাদানত ব্যাঘাত নজন্মোৱাকৈ অনুষ্ঠিত হোৱা এনেবোৰ কাৰ্যসূচীয়ে ছাত্ৰসকলৰ শাৰীৰিক আৰু মানসিক দিশত উৎকৰ্ষ সাধন কৰাত সহায় কৰিছিল। সেইসময়ত বিদ্যালয়খনেই আছিল আমাৰ আনন্দৰ থলী আৰু আকৰ্ষণৰ মূল কেন্দ্ৰ।

গৰ্ডন হাইস্কুলতো আমি শ্ৰেণীভিত্তিক, শাখাভিত্তিক প্ৰীতিখেল প্ৰায়ে খেলিছিলোঁ। এনে ধৰণৰ এখন ফুটবলৰ প্ৰীতিখেলত চান্দ মহম্মদ মোৰ বিপক্ষৰ দলৰ খেলুৱৈ আছিল। মই বেক'ত আছিলোঁ। চান্দ মহম্মদৰ ভৰিৰ এটা গোৰ মোৰ পেটৰ তল অংশত লাগিছিল। এটা অপ্ৰীতিকৰ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছিল যদিও আমি দুয়ো বুজাবুজিলৈ আহোঁতে যেনিবা পৰিস্থিতিয়ে স্বাভাৱিক গতি লৈছিল। কৰ্তৃপক্ষৰ কৰ্ণগোচৰ কৰাৰপৰাও আমি বিৰত থাকিলোঁ। ঠিক তেতিয়াৰপৰাই চান্দ মহম্মদ আৰু মোৰ মাজত বন্ধুত্ব আৰম্ভ হ'ল। সময় বাগৰি যোৱাৰ লগে লগে আমাৰ বন্ধুত্ব বেছি গাঢ় হৈ গৈ আছে। গৰ্ডন হাইস্কুলৰপৰা লগ পোৱা চান্দক কৰ্মজীৱনৰ পাতনিতে ৰেল বিভাগৰ চাকৰিতো লগালগি হওঁ। পিছলৈ চান্দ মহম্মদ শিক্ষকতা জীৱনলৈ গ'ল, ওকালতি বিভাগলৈ গ'ল, কিন্তু আমাৰ মাজত সদ্ভাৱৰ একো পৰিবৰ্তন আজিও হোৱা নাই।

আমাৰ জীৱনৰ বিভিন্ন অধ্যায়ৰ এক মুখ্য চৰিত্ৰ আছিল চান্দ মহম্মদ। সেই ল'ৰালিৰ দিনৰপৰা আমি দুয়ো দুয়োৰে বাবে আছিলোঁ—বন্ধু দাৰ্শনিক আৰু পথ প্ৰদৰ্শক। আমাৰ নলবাৰীৰ ঘৰৰ প্ৰত্যেক অনুষ্ঠানতে চান্দৰ উপস্থিতি বাধ্যতামূলক আছিল।

আমাৰ ঘৰৰ পুৰণি গোড়ামীয়ে চান্দ আৰু মোৰ বন্ধুত্বৰ ওচৰত সেও মানিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ভাল বন্ধু পাবলৈয়ো হেনো মানুহক ভাগ্য লাগে। মোৰ 'বন্ধু ভাগ্য' খুব ভাল আছিল।

চান্দ মহম্মদৰ স্পষ্টবাদিতা, একনিষ্ঠত সততা আদি গুণে মোৰ ব্যক্তিত্বৰ ওপৰতো অলপ হ'লেও প্ৰভাব পেলাইছিল সেই ল'ৰালি কালতে।

চান্দ আৰু মই বৈবাহিক জীৱনলৈ যোৱাৰ পিছতো আমাৰ দুয়োখন ঘৰৰ মাজত সম্ভাব অটুট থাকিল। মোৰ ল'ৰা-তিৰোতাৰ মনতো 'চান্দ মহম্মদ' বিশ্বাসী বন্ধু আৰু শুভাকাংক্ষী।

চান্দ মহম্মদে মোৰ লগত আলোচনা নকৰাকৈ যিদৰে কোনো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ নকৰে, ময়ো চান্দৰ লগত আলোচনা কৰিহে যিকোনো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰি ভাল পাওঁ।

শেহত, চান্দ মহম্মদৰ দীৰ্ঘজীৱন কামনা কৰিলোঁ। ভগৱানে তেওঁক নিৰোগী কৰি দহৰ সেৱাত আত্ম নিয়োগ কৰাত সহায় কৰক। চান্দৰ সৰলতাই তেওঁক মহান কৰক। চান্দৰ ব্যক্তিত্ব আৰু কৰ্মৰাজি নতুন প্ৰজন্মৰ বাবে আদৰ্শ স্বৰূপ।

আমাৰ দুয়োৰে বন্ধুত্ব চিৰ-যুগমীয়া হওক। জনমে জনমে যেন চান্দ মহম্মদৰ দৰে বন্ধু লাভ কৰোঁ এই আশা মনত পুহি ৰাখিলোঁ।

চান্দ মহম্মদ অসমৰ আকাশত ভোটতৰা হৈ জিলিকি থাকক।

সীমান্ত ৰেলৱে বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত কৰ্মচাৰী।

পৰিয়ালৰ সদস্যৰ দৃষ্টিত মানুহজন

১। সহধৰ্মিণীৰ দৃষ্টিত

আমাৰ দুয়োৰে জন্ম ঠাই মুকালমুৱা। আমাৰ দুয়োটা পৰিয়ালৰ মাজত আগৰ পৰাই আহযাহ আছিল। অলপ সম্পৰ্কীও। আইতাৰ মুখত শুনিছোঁ, মোৰ জন্মৰ দিনা বোলে এওঁ আমাৰ চোতালত খেলি আছিল। আইতাই ৰগৰ কৰি কৈছিল "মোৰ নাতিনীক তোমাৰ লগত বিয়া দিম। তাকে শুনি তেওঁ কিবা কিবি কৈ দৌৰি আঁতৰি গৈছিল। আল্লাহৰ ইচ্ছা, আইতাৰ সেই ৰগৰেই বাস্তৱত পৰিণত হ'ল। ১৯৫৬ চনৰ ৫ এপ্ৰিলত তেওঁৰ লগত মোৰ বিয়া হ'ল।

মোৰ মা ১৯৫১ চনত ঢুকায়। মৃত্যুৰ আগতে তেওঁ তেওঁৰ (মোৰ ভাবী স্বামী) মাকৰ আগত তেওঁৰ ল'ৰাৰ লগত মোক বিয়া দিয়াৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰি গৈছিল। সময়ত আমাৰ বিয়া হোৱাত মোৰ মৰহুমা মাতৃৰ ইচ্ছাও পূৰণ হ'ল।

আল্লাহৰ ইচ্ছাত আজি ৪৩/৪৪ বছৰ আমাৰ বিবাহিত জীৱন অতিবাহিত হ'ল। বহু তিতাকেহা অভিজ্ঞতাৰে আমি জীৱন পথত আগবাঢ়িছোঁ। তেওঁৰ জীৱনৰ সুখ দুখৰ সহভাগী হ'বলৈ পাই মই নিজকে ভাগ্যৱতী বুলি ধাৰণা কৰিছোঁ। তেওঁ বহল মনৰ উদাৰ পুৰুষ বাবে সকলো সময়তে মই ভাল ব্যৱহাৰ পাওঁ। তেখেতৰ মন মেজাজ মই ভালদৰে বুজি পাওঁ আৰু সেইমতে আচৰণ কৰাৰ বাবে আমাৰ ভিতৰত, আল্লাহৰ দয়াত, কোনো দিনে সংঘাত সৃষ্টি হোৱা নাই ; কেতিয়াও দাঁতে ওঠে লগা নাই।

তেখেতে প্ৰথমে ৰেলৰ চাকৰি আৰু পিছত হাইস্কুলৰ চাকৰি কৰিছিল। পিছত চাকৰি এৰি দি ওকালতি কৰিবলৈ লৈছিল। তেতিয়াৰপৰা গুৱাহাটীত ঘৰ ভাৰা লৈ আমাকো গাঁৱৰপৰা আনি লগত ৰাখিছিল। আমাৰ ঘৰলৈ সকলো সময়তে নানা ধৰণৰ মানুহ আহিছিল। কোনো মানুহকে আতিথ্য নকৰাকৈ তেখেতে যাবলৈ নিদিছিল। অভাৱ অনাটনৰ মাজতো তেখেতৰ ধৈৰ্য আৰু মনৰ সন্তোষ আছিল। অভাৱগ্ৰস্তক সহায় কৰিলে আৰু আলহীক খুৱালে মানুহ দৰিদ্ৰ হৈ নাযায় বুলি তেখেতৰ বিশ্বাস।

সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ প্ৰতি তেখেতৰ বৰ মৰম। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক লগ পালে তেখেতে সদুপদেশ আৰু উৎসাহ দিয়ে। দুখীয়া ল'ৰা-ছোৱালীয়ে কিবা সাহায্য বিচাৰিলে পাৰ্যমানে সহায় কৰে। এবাৰ এজন ছাত্ৰই পৰীক্ষাৰ ফিজ দিব নোৱাৰি আমাক টকাৰ কথা ক'লে, আমিও দিম বুলি কলোঁ ; কিন্তু ল'ৰাজন যোৱাৰ সময়ত আমি টকাখিনি দিবলৈ পাহৰিলোঁ। মনত পৰাত তেখেতে ৰাতি ১১ বজাত বিশ্ববিদ্যালয়লৈ গৈ ল'ৰাজনক টকাখিনি দি আহিছিল।

তেখেতে খোৱা-লোৱাত কিছু বাচবিচাৰ কৰি খায়। পিন্ধন উৰণত লাহ বিলাস নাই। কিন্তু তেখেতে পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতাক বৰ পছন্দ কৰে।

যিকোনো বেয়া কথা দেখিলেই তেখেতৰ খং উঠে ; কিন্তু লগে লগে খং দমাবও পাৰে। তেখেতৰ খঙতকৈ মৰম বেছি।

কথা দি কথা নৰখা আৰু ফাকি ফুকাক তেখেতে বৰ ঘৃণা কৰে। নিজেও প্ৰতিশ্ৰুতি পালন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে।

নিজে অভাৱ অনাটনৰ মাজত থাকিলেও অন্যায়ভাৱে অহা টকা পইচা গ্ৰহণ কৰিবলৈ তেখেত প্ৰস্তুত নহয়। অধ্যক্ষ হৈ থাকোতে কোনোবাই কিবা কামত ভেটি যাচিলে তেখেতে বৰ খং কৰিছিল আৰু তেনে নকৰিবলৈ মানুহজনক সঁকিয়াই দিছিল। অভাৱৰ সময়ত কোনোৱে যদি অযাচিতভাৱে কিবা টকা আগবঢ়াইছিল তেনেহ'লে তেখেতে সেইটো ঋণ হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু পৰিশোধ কৰিছিল।

আল্লাহৰ ওপৰত তেখেতৰ গভীৰ বিশ্বাস। পাপ কামলৈ ভয় কৰে ; যিকোনো কামৰ বাবে আল্লাহৰ ওচৰত এদিন দায়ী হ'ব লাগিব বুলি অনুভৱ কৰে।

—কবুৰাণ নেছা

২। ডাঙৰ বোৱাৰীৰ দৃষ্টিত

মোৰ বাবা আৰু শহুৰ বাবা আগৰপৰাই বন্ধু আছিল। দুয়ো ৰেলত চাকৰি কৰিছিল। মাজে সময়ে তেখেত আমাৰ ঘৰলৈ গৈছিল। দুয়োজনৰ বন্ধুত্বৰ খাতিৰত তেখেতে মোক তেখেতৰ ডাঙৰ বোৱাৰী হিচাপে ডাঙৰ ল'ৰালৈ বিয়া কৰাই আনে। তেখেতক মই যদিও বিয়াৰ আগৰপৰাই জানিছিলোঁ বিয়াৰ পিছত ভালকৈ জানিবলৈ সক্ষম হওঁ।

ঘৰত থকা সময়ত ডাঙৰ বোৱাৰী হিচাপে ময়ে তেখেতৰ ভালেখিনি আলপৈচান ধৰো। তেখেতে ৰাতিপুৱাই উঠি নামাজ আৰু কোৰআন পঢ়াৰ পিছত মই চাহ-পানী দিওঁ। প্ৰথম অৱস্থাত তেখেতলৈ মোৰ অলপ ভয়ো লাগিছিল। পিছত দেখিলোঁ তেখেত বৰ মৰমিয়াল, ভয় কৰিবলগা মানুহ নহয়। তেখেতে নিজৰ ছোৱালীৰ দৰেই মোক মৰম কৰে। তেখেতৰ দৃষ্টিত নিজৰ ছোৱালী আৰু আমাৰ মাজত একো পাৰ্থক্য নাই। তেখেতৰ দীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰোঁ।

—নুৰ জাহান বেগম

৩। সৰু বোৱাৰীৰ দৃষ্টিত

১৯৭৭-৭৮ চনৰ কথা। আমি দক্ষিণ শৰণীয়া মচ্‌জিদটোৰ কাষত ভাড়া ঘৰত আছিলোঁ। গতিকে আমাৰ অহা যোৱা কৰাৰ প্ৰধান বাট আছিল তেখেতৰ ঘৰৰ সন্মুখেদি যোৱা বাটটো। তেখেতৰ ঘৰৰ সন্মুখত থকা পুলিচবিলাক দেখি দেখি মোৰ মনত সদায় কৌতুহ'ল হয় এইটো নিশ্চয় কোনোবা ডাঙৰ মানুহৰ ঘৰ। এদিন মোৰ

Sheikh Chand Mohammad with his wife, sons and daughters.

Sheikh Chand Mohammad with his kins and family members.

'মা'ৰ লগত গেছৰ চিলিণ্ডাৰ আনিবলৈ যাওঁতে মোৰ শিশুসুলভ মনে ৰব নোৱাৰি মাক সুধিয়েই পেলালো। তেতিয়া মায়ে কৈছিল এইয়া স্পীকাৰ শেখ চান্দ মহম্মদৰ ঘৰ। তেতিয়াৰপৰাই মই এই নামটোৰ লগত পৰিচিত হওঁ। তাৰপিছত মাজে মাজে তেওঁৰ নাম কাগজে পত্ৰই পাইছিলোঁ যদিও কোনো দিনে সান্নিধ্য লাভ কৰিবলৈ সৌভাগ্য হোৱা নাছিল।

তেখেতক মই লগ পাওঁ ১৯৯৬ চনত মই যেতিয়া অধিবক্তা হিচাপে গুৱাহাটী হাই কোৰ্ট বাবত যোগদান কৰো এজন বৰ খণ্ডাল কৰ্তব্য পৰায়ণ জ্যেষ্ঠ অধিবক্তা ৰূপেহে। কাৰণ senior মাননীয় আফটাব হুচেইন শইকীয়াৰ ভনী বাহাৰুণ শইকীয়া বাইটিয়ে তেওঁৰ প্ৰায়বিলাক case তেই সহযোগিতা কৰিছিল। তেতিয়া মই দেখিছিলোঁ বাইটিয়ে কৰ্মত অলপ হেমাহি কৰিলেই ৰবকৈ বকিছিল। সেইবাবে বাইটিয়েই নিজৰ কাম পেলাই হ'লেও বৰ মনোযোগেৰে তেখেতৰ কাম কৰিছিল। কেতিয়াবা কিবা ভুল কৰিলে তেখেতৰপৰা পলাইয়ো ফুৰিছিল। সেই সময়ত বাইটিৰ মই বৰ ঘনিষ্ঠ আছিলো গতিকে বাইটিৰ তেওঁৰ প্ৰতি থকা ভয় মই ৰবকৈ উপলব্ধি কৰিছিলোঁ। তেখেতৰ চাল চলন পৰিহিত পোচাক আদিৰপৰা মোৰ মনত ভাব হৈছিল তেখেত গোড়া মুছলমান।

কালৰ গতি কোনফালে বয় কোনেও নাজানে। এবছৰ মানৰ পিছত তেখেতৰ বোৱাৰী হ'বলৈ মোৰ সৌভাগ্য ঘটে। তেখেতৰ সন্নিধ্য লাভ কৰি তেখেতৰ প্ৰতি মোৰ যি আগৰ ভাবধাৰা আছিল সম্পূৰ্ণ সলনি হয়। তেখেত এজন সৎ সাহসী, কৰ্মনিষ্ঠাবান ব্যক্তি। কৰ্তব্যপালনত কোনোবাই হেমাহি কৰিলে তেখেতে কটু কথা ক'বলৈকো কুণ্ঠাবোধ নকৰে। তেখেতে দিনটোৰ বেছিভাগ সময় লিখা পঢ়া কৰি কটায় যদিও তাৰ মাজত কিছু সময় নাতি-নাতিনীহঁতৰ বাবেও উলিয়াই লয়। দুখীয়াসকলৰ প্ৰতি তেখেতৰ মৰম অসীম। কাৰণ ঘৰত যেতিয়া কোনোবা ভিক্ষাৰীয়ে খুজিবলৈ আহে যিমান পাৰি সিমান সোনকালে বিদায় দিবলৈ কয় যাতে সি গৈ আৰু দুই চাৰিঘৰত খুজিবলৈ সময় পায়। ঠিক তেনেকুৱা ব্যৱহাৰ ঘৰত বিক্ৰী কৰিবলৈ অহা পাচলীবালা কণীৱালা আদিৰ লগতো কৰিবলৈ কয়। তেখেতে মানুহক খুৱাই নাইবা একেলগে খাই বৰ ভাল পায়। এই সকলোবিলাক গুণৰপৰা এখেতৰ মানৱ প্ৰেমৰ প্ৰকাশ পায়। তেখেত এজন ধৰ্মনিষ্ঠ ও ধৰ্ম নিৰপেক্ষ ব্যক্তি। তেখেতে দিনটোত পাঁচবাৰ নামাজ পঢ়াৰ উপৰিও ৰাতিপুৱাতেই উঠি সদায় কোৰাণ পঢ়িবলৈ নাপাহৰে। তেখেতে নিজৰ ধৰ্মক যেনেদৰে ভাল পায় আৰু সম্মান কৰে আনৰ ধৰ্মকো সেইদৰে একেই সম্মান কৰে। এই প্ৰতিভাসম্পন্ন ব্যক্তিগৰাকীৰ গুণ ইমান ব্যাপক যে এই কাগজৰ গণ্ডীত আবদ্ধ কৰিব নোৱাৰি। তেখেতৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰিলোঁ।

—ছাহিলা বেগম

এডভোকেট, গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়

৪। ভতিজাৰ দৃষ্টিত

মোৰ বাবা কৃষক। বেছিভাগ সময় কৃষি আৰু সৰু সুৰা বেপাৰ বণিজলৈয়ে ব্যস্ত থাকে। আমাৰ পঢ়াশুনাৰ প্ৰতি যতন ল'বলৈ তেওঁ অপাৰগ। সেয়ে গাঁৱত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত পঢ়া শেষ কৰাৰ পিছত মোৰ বাবাৰ সহোদৰ ভ্ৰাতৃ, মোৰ শ্ৰদ্ধেয় খুৰাদেউ শেখ চান্দ মহম্মদে মোক তেখেতৰ লগত গুৱাহাটীলৈ লৈ আহে। তেখেতৰ মৰম, যত্ন আৰু সুদৃষ্টিৰ মাজত থাকিয়ে হাইস্কুল আৰু কলেজৰ শিক্ষা শেষ কৰোঁ। পিছত চাকৰি লাভ কৰি বিয়া-বাৰু কৰাই প্ৰতিষ্ঠিত হোৱালৈকে সকলোখিনিতে মোৰ খুৰাদেৱ আছিল। তেখেতৰ যত্ন আৰু সাহায্য অবিহনে আমাৰ অৱস্থা যে কি হ'লহেঁতেন।

জীৱনৰ সুদীৰ্ঘকালে খুৰাৰ ছত্ৰছায়াত থাকিলোঁ ; কিন্তু কোনোদিনে মোক তেখেতে নিজৰ ল'ৰাতকৈ বেলেগ দৃষ্টিৰে নাচালে। মোৰ প্ৰতি তেখেতৰ এই পুত্ৰসম দৃষ্টিৰ বাবেই বহুতে ভুল কৰি মোক তেখেতৰ ল'ৰা বুলি ধাৰণা কৰিছিল। খুৰাৰ ঋণ মই কেনেকৈ পৰিশোধ কৰিম ? আল্লাই তেওঁক দীৰ্ঘজীৱি কৰক।

—আটিকুৰ ৰহমান
খণ্ড উন্নয়ন বিষয়া
বোকাজান, কাৰ্বি আংলং

৫। প্ৰথমা কন্যাৰ দৃষ্টিত

মই বাবাৰ বিষয়ে কি কম একো উৱাদিহ নাপাও। কিয়নো আমাৰ জীৱনৰ প্ৰতি মুহূৰ্ত্ততে বাবাৰপৰা পোৱা নানান বহুমূলীয়া উপদেশ তথা নানান শিকনিৰপৰা আজিও আমি মুক্ত নহয়। বাবাই আমাক সৰুৰেপৰা সত্যবাদী, সাহসী আৰু পৰোপকাৰী হ'বলৈ উপদেশ দিছিল। সৰুতে বাবাই শিকোৱা বহুতো কথাৰ মৰ্ম সময়ত বুজি পোৱা নাছিলো যদিও এতিয়া তাৰ অৰ্থ বাৰুকৈয়ে উপলব্ধি কৰিছোঁ। বাবা হিচাপে আমাক আটাইকেইটা ল'ৰা-ছোৱালীক সমানে মৰম, আদৰ তথা যত্ন লৈছিল, কোনো ক্ষেত্ৰতে পক্ষপাতি কৰা দেখা নাছিলো। বাবাক আমি কোনোদিনে কোনো বিপদতে বিচলিত হোৱা দেখা নাছিলোঁ। বাবাই আমাক শিকাইছিল ল'ৰা-ছোৱালীক এসোপা টকা পইচা দি যোৱাৰ কোনো মূল্য নাই তাতোকৈ সিহঁতক এষাৰ ভাল কথা শিকাই যোৱাৰ মূল্য অধিক। বাবাই কোনো ক্ষেত্ৰতে টকা-পইচাক অগ্ৰাধিকাৰ নিদিছিল সদায়ে আদৰ্শকহে আগস্থান দিছিল। দেখাত বাবাক খুউব খঙাল যেন লাগিলেও প্ৰকৃতপক্ষে

বাবা অতি মৰমিয়াল আৰু অতি ধৈৰ্য্যশীল—সেইটো কৰ্মক্ষেত্ৰতহে দেখা গৈছিল। স্বভাব-চৰিত্ৰৰ বিষয়ে আমি বাবাক দেৱতাসদৃশ ৰূপতে পাইছো। সৰুৰেপৰা বাবা সকলো ভাল কামতে আগৰণুৱা। বাবা নিজে এটা অনুষ্ঠানস্বৰূপ। আমি বাবাক বৰ্তমানলৈ আমাৰ মাজত পোৱাটোকে আটাইতকৈ ভাগ্যৰ বিষয় বুলি আমি বিবেচনা কৰিছোঁ।

সদৌ শেষত বাবাৰ সুস্বাস্থ্য কামনা কৰি আৰু দীৰ্ঘায়ু জীৱনৰ কামনা কৰি আল্লাহৰ ওচৰত কাতৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিছোঁ।

—মিছেছ জায়েদা বেগম

৬। দ্বিতীয়া কন্যাৰ দৃষ্টিত

সততা, পৰোপকাৰ, ধৈৰ্যশীলতা আৰু বেয়া কথাত বহু ডাঙৰ মানুহকো বেয়া বুলি ক'বলৈ অকণো ইতস্ততঃ নকৰা আৰু বহুতো গুণৰ অধিকাৰী বুলি বাবাক মই জানো যদিও মই ভবাতকৈও যে বহুত বেছি এই কথা জনা নাছিলোঁ সৌ সিদিনালৈ। কিছুমান বিশেষ ধৰণৰ ব্যক্তিয়ে এই গুণৰাশি অৰ্জন কৰিব পাৰে আৰু তেওঁলোক সমাজৰ নমস্য। কৰ্মজীৱনত অশেষ কষ্ট কৰি আমাক ভাত কাপোৰ দিয়া, পঢ়িবলৈ কোৱা আৰু পঢ়োৱা বা সৎ উপদেশ দিয়াৰ বাহিৰে বাবাৰ বাকী দিশটোৰ কথা ভাবিবলৈ পাহৰিয়েই গৈছিলোঁ। সিদিনাখন জানিব পাৰিলোঁ কেইজনমান মহান ব্যক্তি আমাৰ ঘৰত একত্ৰিত হৈছে তেওঁলোকে হেনো গুণীৰ গুণ গাব বিচাৰিছে। সেইদিনাই যেন মই সাৰ পালোঁ। জীয়াৰী হিচাপে বাবাক জনাখিনি জানো মনৰ দৃষ্টিত মেলি ললোঁ। ভাবিবলৈ ধৰিলো এনে ব্যক্তি সমাজত কেইজন। আজি যদি মোক কোনোবাই কয় নিজৰ বাপেকৰ গুণ জীয়েকে গাইছে তথাপিতো মই বাবাৰ বিষয়ে দুআষাৰ কমেই। লগতে মহৎ ব্যক্তিকেইজনৰ মহৎ কাৰ্যক শ্ৰদ্ধাৰে শলাগিছোঁ।

সৰুকালিৰেপৰা বিভিন্ন দিশত বিচিত্ৰ ৰূপত মই বাবাক দেখি আহিছোঁ। বেয়া কথাত তৎক্ষণাত খঙাল মূৰ্তি ধাৰণ কৰা বাবাক মোৰ ভয় লাগে। মিছা কোৱাজনক বাবাই খুব বেয়া পাইছিল। জীৱনটো নানা ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে পাৰ কৰা বাবাই সকলো সময়তে সজাগতা অবলম্বন কৰিছিল। ভাইটি বা ককাইহঁতে সাধাৰণ পলমকৈ ঘৰ আহি পালেই দুআষাৰ ক'বলৈ নেৰিছিল আৰু কেতিয়াবা ঘৰ আহি নোপোৱা পৰ্যন্ত পদূলিত বৈ থাকিছিল। মই তেতিয়া ভাবিছিলোঁ বাবা ইমান ভয়াতুৰ নে ? আইতা বৰদেউতাহঁতে কোৱা সকলো কথা মিছা নেকি বাৰু ? তেওঁলোকে কৈছিল, “চান্দ মহম্মদৰ দুৰ্দান্ত সাহস আৰু মনোবলৰ অলেখ কাহিনী আছে।” তাৰ কিছুমান আমাক কৈছিলও। কিন্তু সেইজন বাবাই মই মেডিকেলত চিট পোৱাৰ পিছতো পঢ়িব দিয়া নাছিল একমাত্ৰ ভয়ত। তই ছোৱালী মানুহ.......ইত্যাদি” বহুকথাই বুজাইছিল। সেই সময়ত অসম আন্দোলনৰ ভৰপক'। বাবা কংগ্ৰেছৰ বিধায়ক। বাবাৰ কাৰ্যক বা মানুহজনক বহুতে সমীহ কৰি চলে যদিও অসাধুলোকে অনিষ্ট সাধন কৰিব পাৰে

বুলি সদাসজাগ বাবাই চিন্তা কৰিছিল। পাহৰুৱা প্ৰতিষ্ঠানটোৰ সুৰক্ষাৰ অভাৱ বুলি হয়তো বাবাই ভাবিছিল। ফলত মোৰ মেডিকেলত পঢ়া নহ'ল।

কৰ্মজীৱনত আন এশজন উকীলৰ নিচিনাই ভাবি অহা বাবাৰ জনপ্ৰিয়তা মই সেইমুহূৰ্তত উপলব্ধি কৰিছিলোঁ, যেতিয়া মানুহবোৰে আহি বাবাৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰি আপোনাৰ কাৰণেই ৰক্ষা পৰিলো বুলি কয়। ওকালতি কৰা সময়ত ফৌজদাৰী কেচৰ উকিল হিচাপে বাবাৰ এই সুনাম আছিল। দৰকাৰী মোকৰ্দমা থাকিলে গাত তৎ নাথাকে। ৰাতি বহু দেৰিলৈ বহুতো কিতাপ গোটাই লৈ অধ্যয়ন কৰি থাকে। একে পৰিৱেশ গঢ়ি তুলিছিল বিধানসভাৰ কাম কাজবোৰত। বিধান সভা অধ্যক্ষতা কৰা কিমান দায়িত্বশীল তাৰ গুৰুত্ব বুজিছিলো একমাত্ৰ বাবাৰপৰা। বিধানসভাৰ অধিৱেশন চলি থকা দিনকেইটাত বাবাই কোনো মানুহকে সাক্ষাৎ দিব নিবিচাৰিছিল। বিধান সভালৈ যোৱা আগমুহূৰ্ততো কিতাপবোৰ উলিয়াই লৈছিল বোধহয় বিচাৰি পাইছিল বিধান সভাৰ মজিয়াত দিব লগা ৰায়টোৰ সমাধান।

নিজৰ অফিচিয়েল কামৰ কাগজ, কিতাপ-পত্ৰ আদিৰ উপৰিও ঘৰৰ সকলো কাম-কাজৰ হিচাপে, আদি বাবাই ইমান পৰিপাটীকৈ ৰাখিছিল যে কোনোদিনেই কামত আউল লগা নাছিল। মা আৰু আমি ভাই-ভনীবোৰও ঠিক তেনেকুৱা হোৱাটো বিচাৰিছিল। কথাটো ভাবিলে আচৰিত লাগে। ইমান কৰ্মব্যস্ততাৰ মাজতো আনকি নিজৰ বয়সৰ কথা পাহৰি নিজহাতে প্ৰতিটো বস্তুৰ খুঁটি-নাটি অকণো আউল নলগাকৈ কৰিব পাৰিছিল।

বাবাৰ পিতৃ-মাতৃৰ প্ৰতি ভক্তি আছিল অপৰিসীম। ককাদেউতা বহুত আগতে ঢুকাইছে। সৌসিদিনা আইতাই এশবছৰ পূৰ্ণ কৰি ইহকাল সম্বৰণ কৰিলে। আমি আইতাক ভালদৰে পাইছো। পৰোপকাৰী শব্দটো আইতাৰ ক্ষেত্ৰত ভালদৰে খাটে তদুপৰি আইতাৰ মুখত কোনোদিনে কোনো মানুহক বেয়া বুলি কোৱা নুশুনিলোঁ। মানুহক ভাল পাবলৈ শিকিছিলোঁ আমি আইতাৰপৰা। এই আদশ আৰু ইয়াৰ পূৰ্ণাঙ্গ ৰূপ দিছিল বাবাই। আইতা জীৱিত থকা অৱস্থাত বাবাই প্ৰায়েই মুকালমুৱালৈ গৈছিল।

সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ লগত বাবাৰ এনেকুৱা ব্যৱহাৰ যেন বাবাও সিহঁতৰ মাজৰে এজন। ঘৰত থকা আজৰি সময়খিনিত প্ৰায়েই নাতি-নাতিনীহঁতৰ লগত ধেমালি কৰি কটায়। আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰেও বাবাকহে বেছি পছন্দ কৰে। মোৰ লৰাটোক যেতিয়া বাবাই চুমা খাবলৈ দৌৰা-দৌৰি কৰে তেতিয়া মোৰ এটা কথা প্ৰায়েই মনত পৰে। সৰু কালত বাবাই ন্যায়ালয়লৈ ওলাই গ'লে মোক সদায় চুমা খাই গৈছিল। এদিনাখন বাবাই ব্যস্ততাৰ বাবে মোক চুমা নোখোৱাকৈ গুচি গ'ল। মোৰ এতিয়াও মনত পৰে সেইদিনাখন গোটেই দিনটো মই কান্দি আছিলো। খুৰাদেউৱে মোক চুমাটো দিব খুজিছিল। মই কৈছিলো—'তুমি কিবা মোৰ বাবা নেকি ?'

ল'ৰা-ছোৱালীৰ বিয়া-বাৰুৰ ক্ষেত্ৰত বাবাৰ এটা সুকীয়া ধাৰণা আছিল। বাবাৰ ধাৰণা মতে ল'ৰাই ছোৱালীক বাহিৰতে স্কুল-কলেজলৈ যাওঁতে চাব পাৰে। যদিহে

ল'বাৰ ছোৱালীক পছন্দ হয় তেতিয়াহে বিয়া-বাৰুৰ ক্ষেত্ৰত আগবঢ়াটো বাবাই বিচাৰিছিল। ঘৰলৈ ছোৱালী চাবলৈ আহি আন কিছুমানৰ দৰে অপচন্দ হৈ গলে ছোৱালীবিলাকে যিটো মৰ্মান্তিক আঘাত পায় তেওঁ সেইটো কেতিয়াও নিবিচাৰিছিল। নাৰী অধিকাৰক সন্মান দিয়া বাবাই ভাই-ভনীবোৰৰ মনৰ ইচ্ছাত কোনোদিনেই হস্তক্ষেপ কৰা নাছিল মাথো ইয়াৰ সুফল আৰু কুফলৰ ওপৰত নজৰ ৰাখিব কৈছিল। যিয়েই নহওক আল্লাহৰ ৰহমতত তথা বাবা মাৰ দোৱাত আমি ভাই-ভনীকেইজনীৰ কোনো বিশৃংখল নঘটাকৈ সুকলমে বিয়া-বাৰু হৈ সুখে সন্তোষে দিন কটাইছোঁ।

জীৱনত হাজাৰ দুখেও ঢুকি নোপোৱা মোৰ শ্ৰদ্ধেয় বাবা মোৰ সদায়ে পূজ্য। সৎ উপাৰ্জন, সৎকামেৰে আমাক ডাঙৰ-দীঘল কৰাত বাবাই অশেষ কষ্ট কৰিবলগীয়া হৈছে যাৰ ঋণ হয়তো আমি জীৱনত কেতিয়াও সুজিব নোৱাৰিম। বাবাৰ দীৰ্ঘায়ু জীৱন কামনা কৰিলোঁ।

—ৰুণু বেগম

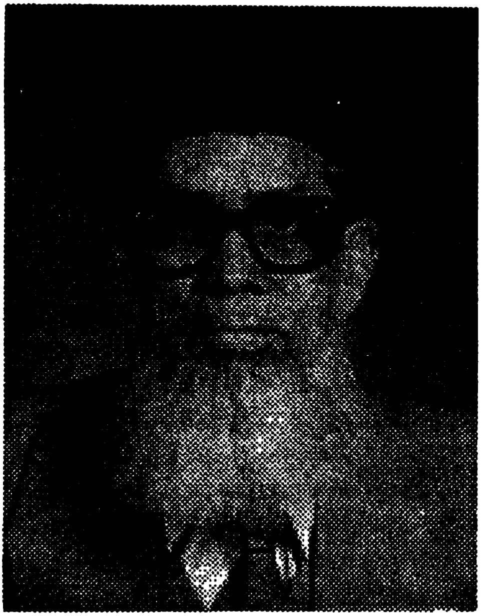

শ্বেখ চান্দ মহম্মদৰ কেইখনমান ৰচনা আৰু কেইটামান ভাষণ

ভাৰতৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষতা —এইটোৱেই বাস্তৱ

ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ ওপৰত বিভিন্নজনে দাঙি ধৰা বিভিন্ন মতভেদৰ ভিতৰত নিশ্চয়কৈয়ে এইটো ক'ব পাৰি যে প্ৰথমে ইউৰোপতে ইয়াৰ কথা ঘুনুক ঘানাকৈ শুনা গৈছিল। প্ৰখ্যাত লিখক হলিয়াক এই ধাৰণাৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত। ১৮৫৯ চনত তেওঁৰ 'ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ সূত্ৰ' নামৰ গ্ৰন্থত কেতবোৰ সূত্ৰ ডাঙি ধৰে। তেওঁৰ মতে ৰাজনীতি আৰু আইনৰ এটা নৈতিক ভিত্তি আছে যাক হাতিয়াৰ হিচাপে লৈ মানৱজাতিয়ে সৰ্বোচ্চ সুখ লাভ কৰিব পাৰে। ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ আন এজন জন্মদাতা হ'ল আন্ড ইউজিন্ স্মিথ। তেওঁৰ অন্যান্য ৰচনাৱলীৰ ভিতৰত 'ভাৰত' নামৰ গ্ৰন্থখন ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ এক অমূল্য অৱদান।

'ধৰ্মনিৰপেক্ষ' বা ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ অৰ্থ সহজে হৃদয়ঙ্গম কৰিব নোৱাৰিলেও বুজিবলৈ বেছি টান নহয়। ধৰ্মনিৰপেক্ষ ৰাষ্ট্ৰৰ এটা মূল চৰিত্ৰ হ'ল—ই সকলো জনসাধাৰণৰ বাবে ধৰ্মৰ স্বাধীনতা সূচায়। সহজ ভাষাত ক'বলৈ গ'লে সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি যিজন ব্যক্তিৰ সমভাব যিজন ব্যক্তিয়ে নিজ ধৰ্মৰ বাহিৰেও অন্য ধৰ্মলৈ শ্ৰদ্ধা সহকাৰে মূৰ দোঁৱায় আৰু যিজন ব্যক্তিয়ে অইন ধৰ্মৰ প্ৰতি অনুৰাগ থকা ব্যক্তিক ঘৃণা নকৰে আৰু যাৰ অন্তৰত ঘৃণাৰ ভাবৰ লেশমাত্ৰও অনুভূতি নাই তেওঁকেই ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদত বিশ্বাস থকা ব্যক্তি বুলি নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি। এই নীতি সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ ক্ষেত্ৰত সমানে প্ৰয়োজ্য অৰ্থাৎ যিখন সমাজৰ লোকে আন সমাজত থকা বেলেগ বেলেগ ধৰ্মাবলম্বীলোকক সমাদৰ কৰে আৰু তেওঁলোকৰ পূজা বা প্ৰাৰ্থনাত বাধ্য-বাধকতাৰ সৃষ্টি নকৰে সেইখন সমাজক ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ সমাজ বুলিব পৰা যায়। ঠিক তেনেদৰে যিখন দেশে অইন দেশৰ ধৰ্ম বিষয়ত 'সহনশীলতা' নীতি অৱলম্বন কৰে আৰু ধৰ্মক্ষেত্ৰত মতানৈক্য থকা সত্বেও বৈদেশিক নীতিকে ধৰি আন আন সম্বন্ধ ছেদ নকৰে বৰং আইন-কানুন প্ৰণয়ন কৰি তাৰ কাৰ্যকাৰিতাৰ প্ৰতি সজাগ হৈ থাকে—সেই দেশখনেই হ'ল ধৰ্মনিৰপেক্ষ দেশ। তাক ধৰ্মনিৰপেক্ষ ৰাষ্ট্ৰ বুলিও জনা যায়।

ভাৰতবৰ্ষ এখন ধৰ্মনিৰপেক্ষ ৰাষ্ট্ৰ। এই ৰাষ্ট্ৰখনত ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ প্ৰয়োজন অতিকৈ বেছি। ভাৰত হ'ল—বিভিন্ন ধৰ্মাবলম্বীলোকৰ বাসভূমি। অতীতৰ ইতিহাসৰ পাত মেলিলেই দেখা যায় যে সম্ৰাট অশোকৰ দিনৰেপৰা ভাৰতৰ পবিত্ৰ ভূমিত ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ যি বীজ সিঁচা হৈছিল সেই বীজেই সম্ৰাট আকবৰৰ দিনত এক বৃহৎ বট বৃক্ষত ৰূপান্তৰিত হ'ল। আনকি সেই বট বৃক্ষৰ ছাঁয়ে আলমগীৰ ঔৰংজেৱ আৰু ছত্ৰপতি শিৱাজীৰ দিনতো শ্ৰান্ত পথিকৰ গা জুৰাইছিল। শিৱাজীয়ে যেতিয়া চুক্তিৰ

চৰ্ত লৈ সম্ৰাট ঔৰংজেবৰ ওচৰলৈ আলোচনাৰ বাবে গৈছিল—তেতিয়া শিবাজীৰ গা-ৰক্ষী ব্যক্তিদ্বয় আছিল—মুছলমান-মহম্মদ জামাল আৰু মহম্মদ ঘৌচ। শিবাজীৰ গুৰু ৰামদাসক মুক্তি দি মন্দিৰ সজাই দিয়া দৃষ্টান্ত সম্ৰাট ঔৰংজেবৰ মহান ধৰ্ম সহনশীলতাৰ বাহিৰে আন একোৱে নহয়। পলাশী যুদ্ধতো মিৰ্ মদন নামৰ হিন্দু সেনাপতিজনৰ চূড়ান্ত ত্যাগে দেশ প্ৰেমৰ লগতে ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ কথাও সোঁৱৰায়।

থূল-মূলকৈ ক'বলৈ গ'লে আজিৰ ভাৰতবৰ্ষ যিটো স্তৰত উপস্থিত হৈছে তাৰ ভেটি নিৰ্মাণ হৈছে, হেজাৰ যুগৰ সহনশীলতাৰ অজস্ৰ স্ৰোত ধাৰাই কঢ়িয়াই আনি সঞ্চিত কৰা অহিংসাৰ বিঘিনিনাশক এই ভেটি হৈছে যুগমীয়া আৰু কালজয়ী।

তাহানি পূৰ্বাঞ্চলকে ধৰি অসমৰ মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদাৰ নীতিয়েও সেই কথাকে দোহাৰে। ইতিহাস মণ্ডিত কথা ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ জ্বলন্ত প্ৰতিচ্ছবি। এই দেশ লৰ্ড বুদ্ধৰ দেশ। যাৰ বাণী Live আৰু Let Live. পীড়িত জনতাৰ সঞ্জীৱনী পানী আৰু মুমুৰ্ষু হতভগাৰ আশাৰ কল্পতৰু জীয়াই থকা আৰু অইনকো জীয়াই থাকিবলৈ দিয়া—'মহান বাণী প্ৰচাৰ কৰা গৌতম বুদ্ধৰ দেশ।' কোনোবাই তোমাৰ গালত চৰ এটা মাৰিলে আনখন গালো পাতি দিবা' বুলি কল্পনাই ঢুকি নোপোৱা সভ্যতাৰ সীমা ৰেখাৰ এখোপ ওপৰত সু-সভ্যতাৰ অনুসন্ধান দিবলৈ সক্ষম হোৱা জাতিৰ পিতা মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীৰ এই দেশ।

যুগে যুগে ধৈৰ্য ত্যাগ সহনশীলতা আৰু অহিংসাই খাপে খাপে গঢ়ি তোলা এই দেশৰ কৃষ্টি সভ্যতাৰ বুনিয়াদ হৈছে প্ৰগতিমুখী। এই প্ৰগতিবাদতে আত্মনিয়োগ কৰা লক্ষ লক্ষ জনতাৰ নেতৃত্ব বহনকাৰী গান্ধীজীৰ অন্যতম শিষ্য হিচাপে খ্যাত তেতিয়াৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহেৰুৰ মন্ত্ৰীসভাই দেশৰ বাবে ১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী তাৰিখে সংবিধান গ্ৰহণ কৰে। এই সংবিধানক নতুন ৰূপ দিয়া হ'ল—সমাজবাদ (Socialism) আৰু ধৰ্মনিৰপেক্ষতা (Secularism) অন্তৰ্ভুক্ত কৰি ৪২ তম সংশোধনীৰ জৰিয়তে। ইমান দিনে চলি অহা ধৰ্মনিৰপেক্ষতাই স্বীকৃতি লাভ কৰিলে। আইনৰ গণ্ডীৰ ভিতৰত ইয়াক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। কিন্তু লগে লগে ইয়াক বিৰোধ কৰা চক্ৰটোৰ কাৰ্যকলাপ সক্ৰিয় হৈ পৰিল। ধৰ্মনিৰপেক্ষতাক গ্ৰহণ কৰিবলৈ অমান্তি হোৱা এক অতি ক্ষুদ্ৰাংশই যিটোৱে নিজ ধৰ্মৰ শ্ৰেষ্ঠতাতে মছগুল হৈ আছিল, তেওঁলোকৰ চকু মেল খালে আৰু লগে লগে পুনৰাবৃত্তি হ'ল সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষৰ। ইয়াৰ কাৰণ বিশ্লেষণ কৰিলে দেখা যায় যে আমাৰ সমাজত বেলেগ বেলেগ চিন্তা ধাৰাৰ বিভিন্ন ব্যক্তিৰ নানা ভাবধাৰাৰ জোঁট লগোৱা গোটটোৱেই ইয়াৰ কাৰ্যকাৰিতাত বিধিপথালি দিলে। যাৰ ফলত দেশৰ বিভিন্ন অঞ্চলত আমি দেখিবলৈ পালো সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ আৰু ইয়াৰ বিষাক্ত পৰিণামৰ জ্বলন্ত বিভীষিকা। এনেধৰণৰ ঘটি যোৱা ঘটনাবোৰ হৈছে লোকহৰ্ষক, হৃদয় বিদাৰক আৰু ইতিহাসৰ কলঙ্কিত অধ্যায়। যদি সেয়ে হয় তেন্তে ভাৰতবৰ্ষত ধৰ্মনিৰপেক্ষতাই ইয়াৰ কোটি কোটি জনগণক আৰু লগতে বিশ্বৰ সহস্ৰ জনতাক বাট দেখুৱাই যোৱাত উজুটি খাই পৰিব নেকি ? আৰু যদি উজুটি খাই পৰে, তেন্তে তাৰ বিকল্প কি ? ইয়াৰ বিকল্প নাই। কিয়নো বিভিন্ন ধৰ্মাৱলম্বীলোকৰ বাসস্থান ভাৰতবৰ্ষত ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ প্ৰয়োজন আছে। আজিৰ

ভাৰতবৰ্ষত ধৰ্মৰ ভিত্তিত বসবাস কৰি থকা প্ৰধান সম্প্ৰদায়সমূহ হ'ল—হিন্দু, মুছলমান, খৃষ্টিয়ান, শিখ, বৌদ্ধ, জৈন আৰু জেৰোষ্টিয়ানসকল। এই প্ৰতিটো সম্প্ৰদায়ৰে নিজ নিজ ধৰ্ম আছে আৰু বিভিন্ন ঠাইত পূজা-পাতল আৰু প্ৰাৰ্থনাৰ বাবে মঠ-মন্দিৰ, মছজিদ, গীৰ্জা আৰু উপাসনাৰ আস্থান নিৰ্মাণ কৰা হৈছে। দেশখনৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ শতকৰা ৮২.৭২ ভাগ হৈছে হিন্দু সম্প্ৰদায়ৰ লোক। হিন্দু সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ ভিতৰতে শতকৰা ১৪.৬৩ ভাগ হৈছে অনুসূচিত জাতি আৰু ৬.৯৩ ভাগ হৈছে অনুসূচিত জনজাতি আৰু দুয়োটা মিলি হৈছে শতকৰা ২১ ভাগৰো অধিক। ইয়াকে Scheduled Caste and Scheduled Tribe বুলি জনা যায়। মুছলমান বা ইছলাম ধৰ্মাৱলম্বীলোক হ'ল দেশখনৰ দ্বিতীয় প্ৰধান সম্প্ৰদায় আৰু শতকৰা হিচাপত মুঠ জনসংখ্যাৰ ই হ'ল ১১.২১ ভাগ। দক্ষিণ ভাৰতৰ প্ৰদেশ কেইখনত খৃষ্টান ধৰ্মৰ লোকৰ সংখ্যা শতকৰা ৬০ ভাগ হ'লেও সমুদায় জনসংখ্যাৰ হিচাপত ইয়াৰ শতকৰা হিচাপ হৈছে ২.৬০ ভাগ। শিখ সম্প্ৰদায়ৰ লোক হৈছে শতকৰা ১.৮৯ ভাগ যদিও পঞ্জাবত শতকৰা ৬০.২২ ভাগেই শিখ সম্প্ৰদায়ৰ লোক। বৌদ্ধ ধৰ্মৰ লোকৰ সংখ্যা ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ শতকৰা হিচাপত হৈছে মাত্ৰ ০.৭৩ ভাগ। কিন্তু দেশৰ সৰ্বমুঠ বৌদ্ধবাদীৰ শতকৰা ৮৫ ভাগৰো অধিক বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ বাসস্থান মহাৰাষ্ট্ৰত যদিও সেই ৰাজ্যৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ই শতকৰা ৬.৪৭ ভাগহে। আনহাতে অৰুণাচল প্ৰদেশৰ শতকৰা ১৩.৩ ভাগ হৈছে বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী লোক। মহাৰাষ্ট্ৰ, ৰাজস্থান আৰু গুজৰাটৰ জৈন ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ সমাৱেশ ঘটিলেও এই ধৰ্মৰ লোক ভাৰতৰ সমুদায় জনসংখ্যাৰ শতকৰা হিচাপত হৈছে ০.৪৭ ভাগ। আনহাতে জেৰোষ্টিয়ানসকলৰ জনসংখ্যা এক লাখৰো কম—ইয়াৰ মুঠ সংখ্যা হৈছে ৯১,২৬৬ জন। জনসংখ্যাৰ শতকৰা হিচাপ কিছু পুৰণি। এই মাত্ৰ উল্লেখ্য কৰা মতে দেখা যায়, এই দেশৰ বিভিন্ন ধৰ্মাৱলম্বী লোকসকলৰ মাজত শান্তি, সম্প্ৰীতি ৰক্ষা কৰাটো অতি সহজ কাম নহয়। যদি বিভিন্ন ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ মাজত ধৰ্ম সহিষ্ণুতা নেথাকে, ইটোৱে যদি আন এটি ধৰ্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাভাৱ নেদেখুৱায়, তেন্তে বহুযুগৰ ঐক্যৰ ৰছিদাল ছিঙি থানবান হৈ পৰিব। ভাৰতবৰ্ষত শান্তি বিৰাজ কৰিবলৈ হ'লে এটাই মাত্ৰ পথ আৰু সেই পথ হৈছে 'ধৰ্মনিৰপেক্ষতা'ত অটল বিশ্বাস ৰাখি তাক বাস্তৱত কাৰ্যকৰী কৰা দায়িত্ব বহন কৰা। কিয়নো—ধৰ্মৰ নামত অতি সোনকালে আৰু সহজে লোকক জাগ্ৰত কৰিব পাৰি, চেতনা জগাই তুলিব পাৰি। 'ধৰ্ম'ৰ নামত মানুহ অন্ধ—কথাষাৰেও তাকেই সোঁৱৰাই দিয়ে। সেয়েহে ভাৰতৰ গৌৰৱ সৌধ নিৰ্মাণত অৰিহণা যোগোৱা মহাপুৰুষসকলৰ আদৰ্শ অস্তমিত হ'ব দিব নোৱাৰি তাক আমাৰ ন-পুৰুষে জীয়াই ৰাখিবই লাগিব। ভাৰতৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষতাই যে দেশবাসীৰ সুখ-স্বাচ্ছন্দ্য বঢ়াব তাত কোনো সন্দেহ নাই। ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ বিকল্প নাই—কিয়নো ইয়েই বাস্তৱ।

'দৈনিক অগ্ৰদূত' কাকতত প্ৰকাশিত
১০ আক্টোবৰ, ১৯৯৮

জ্ঞানী অজ্ঞানীৰ আদৰ্শৰ প্ৰতীক—
হিন্দু ধৰ্মৰ মূল অষ্টাদশোপাধ্যায় গীতা

হিন্দু ধৰ্মৰ আবিৰ্ভাৱ, সৃষ্টি বা পাতনি বুলি মুখা বান্ধিলে আমি সহজে গীতাকেই ইয়াৰ প্ৰধান উৎস বুলি ঠাৱৰ কৰিব পাৰো। তাৰউপৰি পুৰাণ, উপনিষদ, বেদ, মহাকাব্য মহাভাৰত আৰু ৰামায়ণে হিন্দু ধৰ্মৰ বিভিন্ন স্তৰৰ কাৰ্য ইয়াৰ প্ৰসাৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। হিন্দু ধৰ্মনো কেতিয়াৰপৰা আৰম্ভ হয়—বোধহয় মোৰ সীমিত জ্ঞানেৰে প্ৰত্যক্ষভাৱে উত্তৰ দিয়া টান। বৈদিক যুগৰ ইতিহাস লুটিয়াই চালে অনুমান কৰিব পাৰি যে খৃষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ আৰু ষষ্ঠ শতাব্দীৰ মাজত হিন্দু ধৰ্মৰ উৎপত্তি। আনহাতে ইছলাম আৰু খৃষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ আৰু উৎপত্তিৰ সময় সহজে অনুমান কৰিব পাৰি।

ধৰ্মনো কি আৰু কিয় ইয়াৰ উৎপত্তি হ'ল এইটো এটা ৰহস্য। এইটো হ'ল ৰহস্য ভেদ কৰি মানুহৰ মাজত শান্তিৰ সৃষ্টি কৰা ভগবানৰ নিজমুখে নিৰ্গত কৰা বাণী ঃ

"যদা যদা হি ধৰ্মস্যগ্লানিৰ্ভবতি ভাৰত।
অভ্যুৎথানমধৰ্মস্য তদাত্মানাং সৃজাম্যহম্।।
পৰিত্ৰাণায় সাধূনাং বিনাশায় চ দুষ্কৃতাম্।
ধৰ্মসংস্থাপনাৰ্থায় সম্ভবামি যুগে যুগে।।"

যেতিয়াই সমাজত ব্যভিচাৰ, অত্যাচাৰ আৰু দুৰ্বলৰ ওপৰত সবলৰ উৎপীড়ণ বাঢ়ে তেতিয়া ভগৱানে বিভিন্ন ৰূপত বিভিন্ন বেশত মৰ্ত্তধামত অভ্যুত্থান হৈ সকলো ধৰণৰ উৎপীড়ন মষিমূৰ কৰি শান্তিৰ সৃষ্টি কৰে। এই শান্তিৰ বাৰিধি হ'ল ধৰ্ম। মাথো ইয়াৰ প্ৰচলন সমাজ, স্বভাৱ আৰু পৰিৱেশ হিচাপে বিভিন্ন ধৰণৰ যেনে-সনাতন হিন্দু ধৰ্ম, পবিত্ৰ ইছলাম ধৰ্ম আৰু খৃষ্টান ধৰ্ম। কিন্তু আমি যদি অতি গভীৰভাৱে উপলব্ধি কৰোঁ এই তিনিও ধৰ্মৰে উদ্দেশ্য, লক্ষ্য আৰু শেষ এটাই। ইয়াত কোনোটো ধৰ্মৰে বিভেদ নাই। আনহাতে গীতা, কোৰাণ বা বাইবেলৰো সাৰমৰ্ম এক।

যিবোৰ মানুহে আত্মজ্ঞানত মদমত্ত হৈ থাকে তেওঁ ধৰ্ম, ঈশ্বৰ, প্ৰকৃতিৰ নীতি নিয়ম নামানে। সেয়েহ গীতাত কৈছে যে প্ৰকৃত আত্মজ্ঞান নহয় মানে মানুহে বুজিব নোৱাৰে যে তেওঁ অকৰ্তা। আনকি শ্ৰীশ্ৰীৰামকৃষ্ণ পৰমহংসদেৱেও কৈছে ঃ

"যতক্ষণ না ইশ্বৰ দৰ্শন হয় ততক্ষণ আমি কৰ্তা এই ভুল থাক্‌বে। আমি, সত্‌কাজ কৰেছি, অসৎ কাজ কৰেছি—এই ভেদবোধ থাকবেই থাক্‌বে। এই ভেদ বোধ তাৰই মায়া তাৰ সংসাৰ চালবাৰ জন্য তাৰ এই বন্দোবস্ত। যে তাকে লাভ কৰেছে, সেই এই মায়া পাৰ হতে পাৰে।

ঈশ্বৰ সব কৰেছেন, তিনি যন্ত্ৰী আমি যন্ত্ৰ এই বিশ্বাস যদি কাৰত হয় সে তো জীৱমুক্ত। তাৰ আৰ ভয় নাই।"

জগতৰ সকলো পুৰুষেই যে ব্ৰহ্ম বা ঈশ্বৰ, এই বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ড এটা যন্ত্ৰ— য'ত সকলো জীৱে প্ৰকৃতিৰ গুণত মোহিত হৈ, প্ৰকৃতিৰ পৰশত আপ্লুত হৈ পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ মংগলৰ বাবে শান্তিৰে নিজ নিজ কামত অগ্ৰসৰ হৈ আছে আৰু ইয়েই সত্য ভগৱানক পোৱাৰ বা ধৰ্মৰ পন্থা।

ধৰ্ম, সংস্কৃতি আৰু প্ৰচলিত নীতি নিয়ম বিভিন্ন সমাজৰ ভাৱৰ আদান প্ৰদান, মনৰ মিলাপ্ৰীতি আৰু শান্তিৰ দূত স্বৰূপ। ধৰ্মই আমাক ভক্তিমাতা বা ঐশ্বৰিক জ্ঞানৰ যোগেৰে সম্প্ৰীতি আৰু ঐক্যৰ বাণী দি আহিছে। পূৰ্বাঞ্চল হিন্দু সম্মিলনে নিশ্চয় আমাৰ এই বিভিন্ন সংস্কৃতি, ধৰ্ম আৰু ভাষাৰে আবদ্ধ হৈ থকা ভাই বন্ধুবোৰৰ ভিতৰত এটা নতুন ঐক্য আৰু শান্তিৰ পৰিবেশ জগাই তুলিব।

ধৰ্মৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল সকলোকে স্ৰজন কৰ্তাৰ ওচৰলৈ সমভাৱে সাদৰি অনা। আমাৰ সকলোদিশৰ কৰ্মক প্ৰকৃততে ধৰ্মইহে প্ৰতিফলিত কৰে। অদৃশ্য হৈ থকা বাবে অবাস্তৱ নহয়। এই এটা অলৌকিক শক্তি যিয়ে বিশ্বত সকলো ধৰ্মৰ সৃষ্টি আৰু প্ৰসাৰ বৃদ্ধি কৰিছে আৰু ইয়াৰ পৰাই হিন্দু ধৰ্ম, ইছলাম ধৰ্ম, খৃষ্টান ধৰ্মৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছে। সকলো ধৰ্মৰে মুখ্য উদ্দেশ্য কেনেকৈ সৃষ্টিকৰ্তাৰ ওচৰত বিলীন হ'ব পাৰি।

বিশ্বত এনে কোনো ব্যক্তি নাই যিজনে ধৰ্ম বা ধৰ্মবিশ্বাস নোহোৱাকৈ থকিব পাৰে। অৱশ্যে কিছুমান মানুহো নথকা নহয় যিবোৰে আত্মম্ভৰতা বা স্বকীয় গণ্ডীত ধৰ্মক নামানে বা অবজ্ঞা কৰে। এই মানুহবোৰক ধৰ্মই কি ভাবে সামৰি লয় কোৱা টান। কিন্তু এইটো কথা নিশ্চয় মন কৰিব লাগিব যে আমাৰ অলৌকিক স্বৰ্গীয় শক্তি এটাৰ লগত সদায় অবিস্মৰণীয় সম্বন্ধ ঘটি আছে আৰু এই শক্তিটোৱে জীৱনৰ সকলো দিশতে প্ৰভাৱ পেলাই কৰ্তব্যৰত কৰিছে। কাৰণ সত্যই হ'ল ধৰ্মৰ প্ৰকৃত অৰ্থ।

ধৰ্মই হ'ল কৰ্ম। মানুহৰ কৰ্তব্য পালন আৰু প্ৰকৃতিৰ নীতি নিয়ম অনুসৰণেই হ'ল ঐক্যৰ মূল মন্ত্ৰ। হিন্দু ধৰ্মৰ মূল অষ্টাদশোপাধ্যায় 'গীতা' জ্ঞানী অজ্ঞানী সকলোৰে আদৰ্শৰ প্ৰতীক। সেয়েহে গীতাত কৈছে ঃ

"সৰ্বধৰ্মান্ পৰিত্যজ্য মামেকং শৰণং ব্ৰজ।
অহং ত্বাং সৰ্বপাপেভ্যো মোক্ষয়িষ্যামি মা শুচঃ।।"

'দৈনিক অসম'
১১ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮২

মোৰ জীৱনৰ স্মৰণীয় ঘটনা

উনৈছশ আশীৰ তৃতীয় প্ৰহৰ। পৃথিৱী শৰৎ ঋতুৰ কবলত। ছেপ্টেম্বৰ মাহ। ২৬ তম কমনৱেলথ পাৰ্লিয়ামেণ্টৰী কনফাৰেন্সৰ প্ৰস্তুতি পূৰাদমে চলিছে 'লুচাকাত'। আফ্ৰিকা মহাদেশৰ জাম্বিয়াৰ লুচাকা এখন বুৰঞ্জী প্ৰসিদ্ধ নগৰ আৰু ৰাজধানী। কমনৱেলথ ৰাষ্ট্ৰৰ অন্তৰ্ভুক্ত সকলোবোৰ দেশৰ প্ৰতিনিধিয়ে যোগদান কৰিবলীয়া এই অধিৱেশনৰ বাবে নিমন্ত্ৰণী পত্ৰ পাই মন উগুল থুগুল হৈ পৰিল। ল'ৰালি কালতে পঢ়া আফ্ৰিকাৰ হাবি জংগলৰ কল্পনাৰ ছবি বাস্তৱত দেখিবলৈ পাম কিযে আনন্দ।

পৃথিৱীৰ এক বৃহত্তম গণতন্ত্ৰ ভাৰতৰ প্ৰতিনিধি দলটোক নেতৃত্ব দিয়া তেতিয়াৰ লোকসভাৰ অধ্যক্ষ ড° বলৰাম জাখৰৰ নেতৃত্বত ভাৰতীয় দলটোৰ এজন সদস্য তথা অধিৱেশনৰ এজন প্ৰতিনিধি হিচাপে মই '৮০ চনৰ ১৪ ছেপ্টেম্বৰত গুৱাহাটীৰপৰা লুচাকা অভিমুখে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰি ১৯ ছেপ্টেম্বৰৰ সন্ধিয়া ৬-১৫ বজাত লুচাকা নগৰ পাইছিলোঁ। কেনিয়া-নৈৰবী হৈ কৰা এই ভ্ৰমণ আছিল এটা মধুৰ সপোন।

লুচাকাৰ হোটেল PAMODZI ত উঠিলো। ৬১৮ নং কোঠাটো সকলো ধৰণৰ সুবিধা থকা। ইতিহাসত পঢ়াৰ নিচিনা এই হোটেলখন যেন কেৱল কোনোবা ৰজা-মহাৰজাৰ বাবেহে সজোৱা। হোটেলৰ ৬১৮ নং কোঠাটোত মই থাকিবলৈ লওঁ।

সন্ধিয়া হোটেলৰ কমৰ খিৰিকীৰে বাহিৰৰ আকাশৰ সৌন্দৰ্য উপভোগ কৰি থাকোতে হঠাতে মনটোৱে উৰা মাৰিলে মোৰ সেউজীয়া অসমভূমিলৈ। উৰা মাৰিলে বৰক্ষেত্ৰী বিধানসভাৰ সমষ্টিৰ ৰাইজৰ মাজলৈ। মনৰ গতি অতি তীব্ৰ আছিল। মানস চক্ষুয়ে তেতিয়া কেৱল বৰক্ষেত্ৰীৰ জনগণকহে দেখিলে। কিন্তু হঠাতে কফি কঢ়িয়াই অনা হোটেলৰ বয়টোৰ উপস্থিতিত বৰক্ষেত্ৰী ৰাইজৰ আগত এখন ডাঠ পৰ্দা থিয় হ'ল। 'মানস চক্ষুয়ে তেতিয়া বৰক্ষেত্ৰী ৰাইজক চিনিব নোৱৰা হ'ল। মনতে বৰক্ষেত্ৰী ৰাইজলৈ সশ্ৰদ্ধাৰে প্ৰণাম জনালোঁ। পিছ মুহূৰ্ততে ৰাজ ৰাজেশ্বৰীৰ হোটেলখনত আবদ্ধ হৈ পৰিলোঁ।

জনামতে 'স্বৰ্গ, মৰ্ত্য আৰু পাতাল' এই ত্ৰিলোক বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডৰ অংশ। স্বৰ্গ দেখা নাই যদিও আকাশমাৰ্গেৰে বহু ওপৰলৈ উৰি স্বৰ্গলৈ যোৱা যেন লাগিল। এই পৃথিৱীত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছোঁ, ইয়াতেই ঘূৰি ফুৰিছো, আকাশমাৰ্গেৰে উৰি স্বৰ্গপুৰীলৈ যোৱা যেনো পাইছো, তেন্তে পাতালপুৰী নো ক'ত ? জীৱনৰ এই সৌভাগ্য কণো লুচাকা মহানগৰীত ঘটিল। লুচাকা ভ্ৰমণৰ সময়ত পৃথিৱীৰ উপৰিভাগৰপৰা প্ৰায় নশ মিটাৰ গভীৰত অৱস্থিত মুফুলীৰা তামৰ খনি চোৱাৰ সৌভাগ্য হ'ল। প্ৰথমে ৫০০ মিটাৰ এখন লিফটেৰে আৰু বাকী ৪০০ মিটাৰ আন এখন লিফটেৰে গৈ পাতালপুৰী

মুফুলীৰা তামৰ খনি পালো। বিভিন্ন দিশত কাম কৰি আছে বিভিন্ন কৰ্মীয়ে। মূল্যবান ধাতু তাম ইয়াত উৎপন্ন হয়। ৰেলগাড়ীয়ে কঢ়িয়াই আনিছে তামবোৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ। এঘণ্টামান সময় মুফুলীৰাত কটাই ভূমিপৃষ্ঠলৈ ওলাই আহিলো। অনুভৱ হ'ল যেন মানুহৰ বিশ্বাসৰ পাতালপুৰী ভ্ৰমিলো। এয়া আছিল ২২ ছেপ্তেম্বৰৰ অভিজ্ঞতা।

২৩ ছেপ্টেম্বৰৰ নিশাটো কটোৱা হ'ল নেখনেল পাৰ্কত। বনৰীয়া জীৱ-জন্তু আৰু মানৱ জাতিৰ এক অপূৰ্ব বুজাবুজিৰে এই পাৰ্কখনত নাই কি ? হাতী, বাঘ, সিংহকে ধৰি সমস্ত বন্য প্ৰাণীৰ বাসস্থান এই জাতীয় উদ্যানখন। পাৰ্কখনত নিৰ্মাণ কৰা হৈছে কিছুমান 'কটেজ'ৰ ৰূপৰ ঘৰ। তাত এনিশা কটালো। দিনতেই ভয় লগা হাতী, সিংহ, বাঘৰ মাজত নিশাটো ভয় ভয়কৈ কটাইছিলো। অকলে থাকিবলগীয়া হোৱাত নানা দুচিন্তাই আবৰি ধৰিছিল। নিশা ঘৰটোৰ ওচৰৰে হাতী অহা-যোৱা কৰাৰ শব্দ শুনিবলৈ পালো। ভয়ত মোৰ অষ্ঠ কণ্ঠ শুকাই গৈছিল। বাৰে বাৰে ভাব আহিছিল যে হাতীবোৰে যদি মোক আঁচুৰি আঁচুৰি মাৰি পেলায়। আল্লাহৰ ওচৰত নিজকে সমৰ্পণ কৰি টোপনি অহাৰ বাবে চেষ্টা কৰিছিলো। কিন্তু টোপনি হ'লে নাহিল। এটাই মাথোঁ চিন্তা—হাতীয়ে যদি মহতিয়াই মোক মাৰি পেলায়, আৰু যদি মোৰ মৃত্যু জন্মভূমিৰপৰা হেজাৰ হেজাৰ মাইল দূৰৰ দেশ এখনত হয়, মোৰ সমান দুৰ্ভগীয়া জানো কোনোবা আছে। সেই সময়ত মোৰ ধৰ্মপত্নী বেগম কবুৰান নেচাৰ লগতে ল'ৰা-ছোৱালী কেইটিয়ে 'বাবা' বুলি মতা শব্দবোৰে যেন মোক বৰকৈয়ে অচল আৰু বিহ্বল কৰি তুলিছিল।

প্ৰধানমন্ত্ৰী অটলবিহাৰী বাজপেয়ীৰপৰা এখন চিঠি পালো। চিঠিখন ১৯৯৮ চনৰ ১২ অক্টোবৰত লিখা। *(চিঠিখনৰ প্ৰতিলিপি ইংৰাজী শাখাত আছে)*

চিঠিখন পঢ়ি ১৯৮০ চনৰ ২১ ছেপ্টেম্বৰৰ ডায়েৰীৰ পাত লুটিয়ালোঁ।

লুচাকাত আয়োজিত ২৬ তম কমনৱেল্‌থ পাৰ্লিয়ামেণ্টৰী অধিৱেশনৰ সভাপতিয়ে প্ৰতিনিধিবিলাকৰ উদ্দেশ্যে পতা সভা হলৰপৰা সন্ধিয়া ৬-৫৭ বজাত (জাম্বিয়া সময়মতে) ভাৰতীয় দলৰ অন্যতম সদস্য অটল বিহাৰী বাজপেয়ীয়ে এটা ইংগিত দি মোক লবি (Loby) লৈ মাতি লৈ আহিল আৰু মোক সুধিলে—

'ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধী এক নায়কত্ববাদী নহয়নে ?'

'হয়'—মই ক'লোঁ।

'তেওঁক প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ গাদীৰপৰা আঁতৰোৱা সম্ভৱ নে ?' বাজপেয়ীয়ে সুধিলে।

'অসম্ভৱ, কাৰণ তেওঁৰ সমকক্ষ নেতা নাই।'—মই ক'লোঁ।

'মই নোৱাৰিম নে ?' বাজপেয়ীয়ে দোহাৰিলে।

'নাই, আপুনি নোৱাৰে, কাৰণ আপুনি ভাৰতৰ সাম্প্ৰদায়িক দলৰ এজন নেতা—মই ক'লো।

বাজপেয়ীয়ে তেতিয়া ক'লে—'মই সাম্প্ৰদায়িক নহওঁ আৰু দলটোকো সাম্প্ৰদায়িক হ'বলৈ নিদিওঁ।'

'তেন্তে এদিন নহয় এদিন আপুনি ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী হ'বই বুলি মই ক'লোঁ।

১২ অক্টোবৰৰ চিঠিখন ইয়াৰেই উমান পোৱা যায়।

৩০ ছেপ্টেম্বৰ আৰু ১ অক্টোবৰ তাৰিখে অধিৱেশনত ভাগ লোৱা মোৰ বিষয় দুটি হ'ল—

(1) Africa South of the Sahara : The Beginning of a new ERA.

(2) The Role of Parliament in Relation to public Interprises.

সেয়ে তেৰ দিনীয়া বাজপেয়ী চৰকাৰ, একুৰি তেৰদিন লুচাকাত অনুষ্ঠিত ২৬তম কমনৱেলথ অধিৱেশনৰ সময়ছোৱা আৰু বৰ্তমানৰ তেৰ মহীয়া অটল বিহাৰী বাজপেয়ী চৰকাৰ মোৰ জীৱনৰ অন্য এক উল্লেখনীয় ঘটনা স্মৃতি।

দৈনিক অগ্ৰদূত,
২৫ এপ্ৰিল, ১৯৯৯

বিশ্বনবী আৰু তেখেতৰ আদৰ্শ

বিছমিল্লাহিৰ ৰহমানিৰ ৰহিম ঃ

সকলো প্ৰশংসা পৰম কৰুণাময় আল্লাহ তাআলাৰ বাবে যিজনে আমাক "আচৰাফুল মখলুকাত" বা জীৱ শ্ৰেষ্ঠ মানুহ হিচাপে সৃষ্টি কৰি আমাৰ পাৰ্থিৱ জীৱনৰ প্ৰয়োজনীয় অগণন নিয়ামত দান কৰিছে আৰু সত্য পথত চলাৰ বাবে আমাক জ্ঞানবুদ্ধি দান কৰাৰ উপৰিও মুক্তিপথৰ সন্ধান দিবৰ বাবে মহামান্য পয়গম্বৰ আৰু মহাপুৰুষসকলক পঠাইছে। লগতে বিশ্বনবী হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ ওপৰত দৰুদ আৰু চালাম পঠাও যিজনক আল্লাহ পাকে গোটেই বিশ্বৰ বাবে 'ৰহমত' বা কল্যাণৰূপে পঠাইছে, যিজনে মানব জাতিৰ ইহকালৰ আৰু পৰকালৰ মঙ্গলৰ বাবে এটি পৰিপূৰ্ণ দ্বীন বা জীৱন ব্যৱস্থা কায়েম কৰি গ'ল।

বিশ্বনবী হজৰত (ছঃ)ৰ পবিত্ৰ স্মৃতিত উদযাপন কৰিবলৈ ওলোৱা আজিৰ এই চিৰাত সম্মিলনত মোৰ দৰে এজন সাধাৰণ লোকক সভাপতিৰ পদ যাচি মোক যি সম্মান দেখুৱালে তাৰ বাবে মই ৰৰক্ষেত্ৰী চিৰাতুন্নবী সম্মিলনৰ কৰ্মকৰ্তা আৰু বামুনবড়ী অধিৱেশনৰ অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ ওচৰত কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলোঁ। মোৰ এই সংক্ষিপ্ত ভাষণত মহানবী (ছঃ) ৰ জীৱনী আৰু তেখেতৰ শিকনি ও আদৰ্শৰ ওপৰত অলপ আলোকপাত কৰোঁহক।

• এসময়ত আৰবৰ অৱস্থা পৃথিৱীৰ ভিতৰত আটাইতকৈ শোচনীয় আছিল। চুৰি, ডাকাইতি, মাৰামাৰি, কটাকটি, অত্যাচাৰ, অবিচাৰ, ব্যাভিচাৰ, মদ্যপান, নাৰীহৰণ ইত্যাদি কোনোটিৰে অভাৱ নাছিল। সেই সময়ৰ আৰববাসীয়ে আল্লাক পাহৰি গৈছিল। কুসংস্কাৰৰ অন্ধকাৰে গোটেই দেশখনক আগুৰি পেলাইছিল। হজৰত ইব্ৰাহিম (আঃ)এ আল্লাৰ এবাদত কৰাৰ বাবে কাবা ঘৰ সাজিছিল, আৰু সেই কাবা ঘৰতে আৰববাসীয়ে ৩৬০ টা দেৱতাৰ মূৰ্ত্তি স্থাপন কৰি পূজা কৰিছিল। কাবা ঘৰত উলঙ্গ হৈ তোৱাফ কৰিছিল। নাৰী জাতিক পশুৰ নিচিনা ব্যৱহাৰ কৰিছিল। বিবাহিত স্ত্ৰী যিকোনো সময়ত তালাক হৈছিল। অবৈধ যৌনাচাৰৰ ব্যাপক প্ৰচলন হৈছিল। কোনো কোনো নিৰ্দয় পিতৃয়ে কন্যা সন্তানক জীয়াই জীয়াই পুতি থৈছিল। সমাজত বিশৃংখলতাৰ সৃষ্টি হৈছিল। দাস প্ৰথাৰ প্ৰচলন ব্যাপক হৈ উঠিছিল। হাট-বজাৰত দাস কিনা বেচা হৈছিল। মুঠৰ ওপৰত আৰব দেশৰ অৱস্থা সেই সময়ত অতি ভয়াবহ হৈছিল।

এনে ভয়াবহ সময়তে ৫৭০ খৃষ্টাব্দৰ ২৯ আগষ্ট ১২ ৰবিউল আউৱাল সোমবাৰে চুবহে চাদিকৰ সময়ত ৰহমতৰ বিশ্বনবী হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)এ আৰবৰ

মক্কা নগৰীত জন্ম গ্ৰহণ কৰিলে। পিতৃ আব্দুল্লাৰ ঔৰসত মাতৃ আমিনাৰ গৰ্ভত বিশ্বনবীৰ জন্ম হ'ল। তেখেত গৰ্ভ অৱস্থাত থাকোঁতে পিতৃৰ আৰু ৬ বছৰ বয়সত মাতৃৰ বিয়োগ হয়।

আৰবৰ প্ৰচলিত নিয়ম অনুসৰি বিবি হালিমাই শিশু নবীৰ তত্বাৱধানৰ ভাৰ লৈছিল আৰু ৫ বছৰ বয়সত মাতৃ আমিনাক ঘূৰাই দিছিল।

তেখেত আছিল ইব্ৰাহিম (আঃ)ৰ বংশধৰ। তেখেতৰ পিতা আব্দুল্লা পিতামহ আব্দুল মতালিবৰ পিতা হাছিম আৰু হাছিমৰ পিতা আব্দুল মান্নাফ।

বিশ্বনবী (ছঃ)য়ে মানৱ জাতিৰ মাজত শান্তি সম্প্ৰীতি আৰু শৃংখলা স্থাপনৰ অৰ্থে আহিব, সেই বিষয়ে হিন্দুৰ বেদ, পুৰাণ, খৃষ্টানৰ বাইবেল, বৌদ্ধৰ ধৰ্মপুথি, পাৰ্চীৰ জিন্দাবেস্তা, ইহুদীৰ তৌৰাত আদি ধৰ্মগ্ৰন্থত উল্লেখ আছিল।

নবী (ছঃ)ৰ জন্মৰ সাত দিন পিছত পিতামহ আব্দুল মতালিবে—"আকিকা" উৎসৱ কৰি কোৰেছ বংশৰ নেতৃবৃন্দক ও আত্মীয় স্বজনক দাৱাত কৰিলে। উৎসৱৰ শেষত আব্দুল মতালিবক শিশুৰ নাম সোধাত অজানিতভাৱে 'মোহাম্মদ' বুলি ক'লে। নবী গৰ্ভত থকা সময়ত মাতৃ হজৰত আমিনাই মাজে সময়ে সপোনত পুত্ৰৰ নাম 'মোহাম্মদ' আৰু 'আহমদ' ৰখা দেখিছিল। সেইবাবে তেখেতেও মোহাম্মদ নাম ৰখা জানি আহমদ নামটোও ৰাখিলে।

মহানবী (ছঃ)এ নবুৱত পোৱাৰ বহু আগতে 'হৰফে ফোজ্জাৰ' নামৰ অন্যায় যুদ্ধৰ ভয়াবহ পৰিণতি দেখি মৰ্ম্মান্তিক আঘাত পাইছিল। সেই সময়ৰ "ওকাজ" মেলাই এই যুদ্ধৰ প্ৰধান কাৰণ আছিল। এই যুদ্ধ প্ৰায় ৫ বছৰ ব্যাপি চলিছিল। এই যুদ্ধ গোত্ৰ বিৰোধিতাৰ বাবে সূত্ৰপাত হৈছিল আৰু সমূহ গোত্ৰতে বিয়পি পৰিছিল। এই যুদ্ধত হাছিমী বংশও লিপ্ত হৈছিল। গতিকে মোহাম্মদ (ছঃ)এ পিতৃবংশৰ লগত যোগদান কৰিলে। তেখেতে নিজে যুদ্ধক্ষেত্ৰত তীৰ আগবঢ়ালে। এয়ে আছিল তেখেতৰ যুদ্ধৰ প্ৰথম অভিজ্ঞতা। আৰববাসীৰ নিষ্ঠুৰতা আৰু বৰ্বৰতা তেখেতৰ চকুত ধৰা পৰিছিল। বিনা কাৰণত হাজাৰ হাজাৰ আৰববাসীয়ে প্ৰাণ হেৰুৱাব লগা হ'ল। ঘৰে ঘৰে কান্দোনৰ ৰোল উঠিল, বহুতো নাৰী বিধবা হ'ল আৰু বহুত শিশু পিতৃহীন হ'ল।

এই অৱস্থা দেখি তেখেতে যুদ্ধত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ নকৰিলে। মোহাম্মদ (ছঃ)এ কনিষ্ঠ পিতৃব্য জুবায়েৰক লগৰীয়া হিচাপে লৈ এই যুদ্ধৰ পৰিসমাপ্তি উপায় চিন্তিলে।

ইতিমধ্যে সন্ধিৰদ্বাৰাই এই আত্মঘাতী যুদ্ধ শেষ কৰা হ'ল। কিন্তু হজৰত (ছঃ)ৰ মনত তেতিয়াও শান্তি নাছিল। তেখেতে অতি পীড়িতক ৰক্ষা কৰাৰ কাৰণে আৰু অত্যাচাৰীক লগে লগে বাধা দিবলৈ দৃঢ় সংকল্প হ'ল। আগতে আৰবৰ প্ৰথাত দোষী নিৰ্দোষী বিচাৰ নকৰি বংশক সমৰ্থন কৰিছিল। এই কুমনোবৃত্তিয়েই আছিল সকলো সৰ্বনাশৰ মূল কাৰণ। "যিয়েই নহওক অন্যায়কাৰীক বাধা দিবই লাগিব"—এয়ে হ'লে

হজৰতৰ (ছঃ) দৃঢ় পণ। ইয়াকে সৰোগত কৰি কেইজনমান উৎসাহী ডেকাক লৈ "হিলফ্ উল্ ফজল" নামে এটি সেৱা সংঘ গঠন কৰিলে আৰু সেৱক সকলে আল্লাৰ নামত এই বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে—

১। আমি নীচ, অসহায় আৰু বিপদগ্ৰস্ত লোকক সহায় কৰিম।

২। অত্যাচাৰিতক (মজলুমক) সহায় কৰিম।

৩। দেশত শান্তি আৰু শৃঙ্খলা ৰক্ষা কৰিম।

৪। অত্যাচাৰীক প্ৰাণে পণে বাধা দিম।

৫। বেলেগ বেলেগ বংশৰ মাজত শান্তি সম্প্ৰীতি স্থাপনৰ চেষ্টা কৰিম।

তৰুণৰ এই আদৰ্শ বিশ্ববৰণীয় আৰু এই আদৰ্শ পালন কৰিলে আজিৰ বিশ্বত শান্তি বিৰাজ কৰিব। মানৱ জাতিয়ে সকলো দিশত অগ্ৰসৰ হ'ব।

সেই সময়ছোৱাত আৰববাসীয়ে হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ক সকলো সময়তে সজ নিষ্ঠা, সজ আচৰণ, সত্যবাদিতা আৰু সৎ কৰ্ম দেখি "আল আমিন" উপাধিৰে ভূষিত কৰিলে।

বিবাহ—সেই সময়ত মক্কা নগৰত কোৰেছ বংশৰ খাদিজা নামৰ এগৰাকী সম্ভ্ৰান্ত বিধবা মহিলাই বাস কৰিছিল। এখেত সেই সময়ৰ সতী সাধ্বী পুণ্যময়ী অদ্বিতীয়া নাৰী আছিল। যি সময়ত আৰবৰ মহিলাৰ অৱস্থা অতি তুচ্ছ আছিল, সেই সময়ত এই গৰাকী মহিলাই আপোন মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰি পবিত্ৰভাৱে জীৱন যাপন কৰিছিল। তেখেতক মানুহে খদিজা নুবুলি "তহিৰা" অৰ্থাৎ পবিত্ৰ বুলি মাতিছিল। এখেতৰ আগতে দুবাৰো বিবাহ হৈ পুত্ৰ-কন্যাও জন্মিছিল। দ্বিতীয় স্বামী ঢুকোৱাৰ সময়ত অজস্ৰ সা-সম্পত্তি এৰি যায়। খাদিজা যেনেকৈ অজস্ৰ ধন-সম্পত্তিৰ অধিকাৰিণী আছিল তেনেকৈ তেখেতৰ অন্তৰো শুদ্ধ আৰু সততাৰ ঐশ্বৰ্য্যেৰে ভৰপূৰ আছিল। 'আল আমিনৰ' গুণ-গৰিমা গোটেই আৰবতে বিয়পি পৰিছিল। তেখেতৰ ত্যাগ, সেৱা আৰু সজ চৰিত্ৰৰদ্বাৰাই সকলোৰে হৃদয় জয় কৰিছিল। বেপাৰ-বাণিজ্য সকলো ক্ষেত্ৰতে তেখেত কম নাছিল। যিমান বাৰ বেপাৰলৈ গৈছিল তেখেত সিমান বাৰতে প্ৰচুৰ লাভবান হৈছিল। সেই সকলোবোৰ কথা বিবি খাদিজাৰ কৰ্ণ গোচৰ হোৱাত তেখেতে এদিনাখন মোহাম্মদ (ছঃ)ক মাতি আনিলে। বিবি খাদিজাই তেখেতৰ সকলো বেপাৰ বাণিজ্যৰ ভাৰ মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ হাতত অৰ্পণ কৰিব বিচাৰিলে। এই কথা মোহাম্মদ (ছঃ)এ মনে মনে আনন্দ অনুভৱ কৰিলে আৰু এই প্ৰস্তাৱ তেখেতে অগ্ৰাহ্য নকৰিলে। দদায়েকৰ অনুমতি পোৱাৰ পিছত খাদিজাৰ ওচৰত সন্মতি প্ৰদান কৰিলে। এনেকৈ দিনবোৰ গৈ থাকিল। সময়ত বিবি খদিজাই মোহম্মদ (ছ)ৰ গুণত আৰু কাৰ্যত মুগ্ধ হৈ বিবাহ বান্ধোনত সোমোৱাৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। এইবেলি খাদিজাৰ বিবাহ প্ৰস্তাৱতো মোহাম্মদ (ছঃ) ৰাজী থাকিল। দুয়োপক্ষৰ অভিভাৱকে মহা আনন্দেৰে মেহাম্মদ (ছঃ) আৰু খদিজা বিবিৰ শুভ-পৰিণয় সম্পন্ন কৰিলে। সেই সময়ত নবী জনাৰ বয়স আছিল ২৫ বছৰ আৰু হজৰত খাদিজাৰ বয়স আছিল ৪০ বছৰ। বিবি

খাদিজাৰ জীৱিত কালত মোহম্মদ (ছঃ)এ দ্বিতীয় বিবাহ কৰা নাছিল। যেতিয়া হজৰতৰ (ছঃ) ৫০ বছৰ, তেতিয়া ৬৫ বছৰীয়া হজৰত খাদিজাৰ মৃত্যু হৈছিল।

বিবাহৰ পিছত বিবি খাদিজাই জায়েদ নামৰ এজন দাসক ওকাজ মেলাৰপৰা কিনি আনি মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ খিদমতৰ বাবে অৰ্পণ কৰিলে। কিন্তু ইয়াৰ পৰিণতি কি হ'ল । বিশ্বনবী হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)এ জানো আনক দাস ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিব ? তেখেতে এক আল্লা বিনে কাকো প্ৰভু বুলি বিশ্বাস নকৰে। সকলো মানুহ তেখেতৰ চকুত ভাই ভাই। গতিকে নিজে অন্য এজনৰ প্ৰভু বুলি ভবাটো মহা অন্যায়। তেখেতে জায়েদক মুক্ত কৰি দিলে। অকল সেয়ে নাছিল, তেখেতে জায়েদক মৰম চেনেহ কৰিছিল অপাৰ। সেই কাৰণে মানুহে জায়েদক জায়েদবিন মোহাম্মদ অৰ্থাৎ মোহাম্মদৰ পুত্ৰ বুলি সম্বোধন কৰিছিল।

নবুৱত প্ৰাপ্তি—হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)এ ৪০ বছৰ বয়সত হেৰা পৰ্ব্বতৰ গুহাত দিনে ৰাতিয়ে এবাদত কৰিব ধৰিলে। ৰমজান মাহ, এদিন গভীৰ ৰাতি মোহাম্মদ (ছঃ) ধ্যানমগ্ন। হঠাতে তেখেতে শুনিব পালে যে কোনোবাই "মোহাম্মদ" বুলি মাতিছে। মোহাম্মদ (ছঃ)এ চকু মেলি দেখিলে এক জ্যোতিময় ফিৰিস্তা তেখেতৰ ওচৰত উপস্থিত। তেওঁৰ জ্যোতিয়ে গুহা পোহৰ কৰি পেলাইছে। এওঁ আল্লাৰ বাণীবাহক ফিৰিস্তা জিব্ৰাইল (আঃ)। মোহাম্মদ (ছঃ) তেতিয়া স্তম্ভিত। বাহ্যজ্ঞান লোপ পাইছে। এক মহা মুহূৰ্তৰ সন্মুখীন হৈছে। নুৰৰ আখৰেৰে লিখা এক জ্যোতিৰ্ময় বাণী মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ চকুত ভাঁহি উঠিল। জিব্ৰাইলে মোহাম্মদক (ছঃ) ক'লে—"পঢ়া"। মোহাম্মদ (ছঃ)এ কঁপি কঁপি উত্তৰ দিলে "মই পঢ়িব নাজানোঁ।" হজৰত জিব্ৰাইলে তেতিয়া মোহাম্মদ (ছঃ)ক জোৰকৈ সাবটি ধৰিলে। মোহাম্মদ (ছঃ)এ তেখেতৰ সমস্ত অস্তিত্ব পোহৰ যুক্ত হোৱা যেন অনুভৱ কৰিলে। ফিৰিস্তাই তেখেতক পুনৰ ক'লে—"পঢ়া"। মোহাম্মদ (ছঃ)এ এইবাৰো আগৰ দৰে উত্তৰ দিলে—"মই পঢ়িব নোৱাৰোঁ।" জিব্ৰাইলে তেতিয়া পুনৰ সাবটি ধৰিলে। এইদৰে তিনিবাৰ কৰাৰ পিছত মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ মুখৰপৰা ওলাই আহিল "ইকৰা বিস্‌মি ৰব্বিকাললাজী খালাক"। মোহাম্মদ (ছঃ) আচৰিত হ'ল। এই সময়ত তেখেতৰ মনত কি ভাব উদয় হৈছিল সেইটো মাথোঁ অনুভৱ কৰাৰ কথা, বৰ্ণনা কৰিব নোৱাৰি। মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ জ্ঞান আহিল। দেখিলে আকাশৰ পথত জিব্ৰাইল থিয় হৈ আছে। তেখেতৰ ভয় লাগিল। উপায়হীন হৈ দৌৰি আহি বিবি খাদিজাৰ ওচৰ চাপিল। তেতিয়া ৰাতি পুৱাইছে। সূৰ্যই পূবফালে আকাশ ৰঞ্জিত কৰিছে।

দুৱাৰৰ শব্দ শুনি হজৰত খাদিজাই তাৰাতাৰিকৈ দুৱাৰ খুলি মোহাম্মদক (ছঃ) দেখিলে, আৰু ব্যগ্ৰ হৈ সুধিলে—"ঘটনা কি" ? "মোহাম্মদে (ছঃ) ক'লে" "মোক ঢাকি দিয়া, মোক ঢাকি দিয়া। মোৰ ভয় লাগিছে।" বিবি খাদিজাই এখন কম্বলেৰে মোহাম্মদ (ছঃ)ক ঢাকিলে আৰু শান্তনা দিব ধৰিলে। অলপ পিছতে মোহাম্মদে (ছঃ)এ গোটেই কথাটো বিবি খাদিজাক খুলি ক'লে, বিবি খাদিজাই আনন্দিত হৈ ক'লে—

“হে আবুল কাচেম, কোনো ভই নাই। আল্লাৰ শপত তেওঁ আপোনাক কেতিয়াও অপদস্ত নকৰে। আপুনি আত্মীয়-স্বজনৰ কল্যাণ কৰে, পীড়িতক সেৱা ও সাহায্য কৰে, অতিথিক আশ্ৰয় দিয়ে, ঘোৰ বিপদতো সত্যক পালন কৰে। গতিকে আল্লাই আপোনাক বিমুখ নকৰে। মোৰ দৃঢ় বিশ্বাস আল্লাৰ কিবা মহান উদ্দেশ্য আপোনাৰ দ্বাৰা সাধন কৰিব।” উপযুক্ত সহধৰ্মিণীয়ে এনেকৈয়ে মোহাম্মদ (ছঃ)ক শান্তনা দিলে।

জিব্ৰাইলৰ জৰিয়তে আল্লাই কোৰানৰসমূহ বাণী ৰছুল (ছঃ) লৈ পঠাইছে। আৰু তেখেতে বিশ্বত এই বাণী ডাঙি ধৰি ইছলাম প্ৰচাৰ কৰিছিল। আল্লাই ইছলাম প্ৰচাৰৰ বাবে হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ক মনোনীত কৰিছিল। আৰু তেখেতৰ জৰিয়তে এই ধৰ্ম গোটেই বিশ্বত প্ৰচাৰ হৈছিল। এই ধৰ্মৰ মতে আল্লাহ নিখিল বিশ্বৰ একমাত্ৰ প্ৰভু। তেওঁৱে ৰ'ব। অৰ্থাৎ তেৱে স্ৰজনকাৰী, পোষণকাৰী আৰু ধ্বংসকাৰী। তেওঁৰ বাহিৰে দ্বিতীয় আৰু কোনো ৰব নাই। হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) আল্লাৰ মনোনীত ও প্ৰেৰিত দূত। আল্লাৰ পাক কালামৰ প্ৰথম প্ৰকাশ কি সুন্দৰ, কি মধুৰ ! যুগ যুগান্তৰ ধৰি যি মহা সত্যৰদ্বাৰা শান্তি স্থাপনৰ বাবে ধৰণীয়ে অপেক্ষা কৰি আছিল, যি বাণী প্ৰেৰণ কৰিব বুলি আল্লাই বহুত আগতে প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল, সেই বাণী এতিয়া অৱতীৰ্ণ হ'ল। এই বাণীৰ আৰম্ভণিয়েই হ'ল পাঠ কৰা অৰ্থাৎ জ্ঞান লাভ কৰা। সমগ্ৰ কোৰ-আনত প্ৰথম বিষয়বস্তু হ'ল জ্ঞান। জ্ঞানৰ প্ৰসঙ্গ লৈয়ে হ'ল হজৰতৰ পয়গম্বৰী জীৱন আৰু ইছলামৰ নতুন জয়যাত্ৰা। জ্ঞান সাধনাই হৈছে সৰ্ব প্ৰথম ও সৰ্ব প্ৰধান পয়গাম।

ইয়াৰ পিছতে ইছলাম প্ৰচাৰৰ বাবে হজৰতৰ জীৱন আৰম্ভ হ'ল। হজৰতৰ সহধৰ্মিণী বিবি খাদিজাই সৰ্ব প্ৰথম হজৰতৰ হাতত বয়েত হয়। এই মহীয়সী নাৰী ইছলামৰ সৰ্ব প্ৰথম ভক্ত। প্ৰথম মুছলমানৰ গৌৰৱ এই গৰাকী নাৰী।

জিব্ৰাইল (আঃ) আহি হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ক নামাজ পঢ়িবলৈ শিকালে— লগে লগে অৱতীৰ্ণ হ'ল জগতৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ প্ৰাৰ্থনা “চুৰা ফাতেহা” হজৰত আলী মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ পিতৃব্য পুত্ৰ। মেহোম্মদ (ছঃ) আৰু খাদিজাৰ বিয়া হোৱাৰ পিছৰেপৰা আলী তেখেতসকলৰ লগত আছিল। আলীয়ে দেখিলে যে তেখেতসকলে নতুন পদ্ধতিৰে উপাসনা কৰিবলৈ লৈছে। এদিনাখন আলীয়ে মহানবী (ছঃ)ক এই প্ৰাৰ্থনাৰ বিষয়ে সোধাত তেখেতে ক'লে—” অদ্বিতীয় লাচাৰিক— “সেই পৰম সুন্দৰ আল্লাক, যিজনা সৰ্বশক্তিমান তেওঁকে আমি এই পদ্ধতিৰে উপাসনা (নামাজ) কৰিব লাগে।” তেতিয়া আলীয়ে নামাজ পঢ়া আৰু এই নতুন ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ আগ্ৰহ দেখুৱালে। এই ক্ষেত্ৰত হজৰতে (ছঃ) আলীক দেউতাকৰ অনুমতি ল'বলৈ আদেশ দিলে। কিন্তু আলীয়ে উত্তৰত ক'লে—“আল্লাৰ উপাসনাৰ বাবে দেউতাৰ অনুমতি নললেও হ'ব।” ইয়াৰ পিছত আলী বয়েত হ'ল। তেওঁ ইছলামৰ দ্বিতীয় ভক্ত।

তৃতীয়তে মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ পালিত পুত্ৰ জায়েদে ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। তাৰ পিছত ক্ৰমাগতভাৱে আবুবাকৰ ছিদ্দিক, ওচমান গণি আৰু আন বহুতে ইছলাম গ্ৰহণ কৰিলে। এইদৰে প্ৰচাৰ কাৰ্য আগবাঢ়িল। তেতিয়া মক্কাৰ কোৰেছবিলাকৰ মাজত ভয়

সোমাল। জানোচা তেওঁলোকৰ ধৰ্ম লুপ্ত হয়। তেওঁলোকে নতুন ইছলাম ধৰ্মাবলম্বীসকলৰ ওপৰত অত্যাচাৰ আৰম্ভ কৰিলে। এনেকৈ পাঁচ বছৰ অতিক্ৰম হোৱাৰ পিছত অত্যাচাৰৰ মাত্ৰা বাঢ়িল। অৱশেষত কোৰেছবিলাকে হজৰত (ছঃ)ৰ প্ৰাণ নাশৰ বিষয়ে চিন্তা কৰিলে। মক্কাত অত্যাচাৰত তিষ্ঠিব নোৱাৰি হজৰত (ছঃ)এ মক্কা ত্যাগ কৰি মদিনালৈ গ'ল। মদিনাবাসীয়ে আগৰপৰা হজৰত (ছঃ)ৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈ সেই ধৰ্ম গ্ৰহণৰ সুবিধা বিচাৰি আছিল। ৰবিউল আউৱাল মাহৰ ৮ তাৰিখ সোমবাৰে নবীজীয়ে মদিনা পালে। মদিনাবাসীয়ে তেখেতক আৰু তেখেতৰ লগৰীয়াসকলক অদি আদৰ সাদৰ কৰি স্থান দিলে। মদিনাবাসীক আনচাৰ অৰ্থাৎ সাহায্যকাৰী আৰু মক্কাৰপৰা যোৱা সকলক মহাজেৰ অৰ্থাৎ দেশ ত্যাগকাৰী বুলি কোৱা হৈছিল। মহানবীয়ে আনচাৰ আৰু মহাজেৰসকলক ভাতৃত্বৰ বান্ধোনেৰে আৱদ্ধ কৰিলে। কিছুদিন মদিনাত থকাৰ পিছত তাতো বিপদে দেখা দিলে। সেই সময়ত মদিন্যত পৌত্তলিক (মূৰ্ত্তি পূজাৰী), ইহুদী আৰু মুছলমানে বাস কৰিছিল। তেওঁলোকৰ মাজত যাতে ভৱিষ্যতে কোনো সংঘাত সৃষ্টি নহয় তাৰ বাবে এখন উচ্চ পৰ্যায়ৰ সংসদ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। এটা জাতিয়ে নিজ নিজ ধৰ্ম পালন কৰিব। বাহিৰৰ কোনো শত্ৰুৰ লগত কোনো সম্প্ৰদায়ে ষড়যন্ত্ৰত লিপ্ত নহ'ব। মদিনা নগৰ কোনো বাহিঃশত্ৰুৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হ'লে তিনিও সম্প্ৰদায়ে মিলি বাধা দিব। নিজৰ ভিতৰত কোনোবাই বিদ্ৰোহ কৰিলে নাইবা ষড়যন্ত্ৰত লিপ্ত হ'লে তাক সমুচিত শাস্তি বিহিব। এই ক্ষেত্ৰত ৰছুলৰ আদৰ্শহি চূড়ান্ত হ'ব। আজিৰ দিনৰ জাতিৰ সংগঠন, আন্তৰ্জাতিক জাতিসংঘ (U.N.O.) আটলান্টিক চনদ এই আটাইবিলাক বিশ্বনবী হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ চিন্তা, ধ্যান আৰু স্বপ্নৰ ফল। আজি যদি বিশ্বত শান্তি লাগে, সেয়া ৰছুলৰ নীতিৰে সম্ভৱ হ'ব। নবীজীয়ে বিশ্বত শান্তি স্থাপনৰ বাবে বদৰ, অহুদ, খয়বৰ ইত্যাদি যুদ্ধ কৰিব লগা হৈছিল। বিশ্বনবী (ছঃ)ৰ জীৱিত কালত সন্মুখীন হোৱা কাৰ্যবোৰ অতি লক্ষণীয় আৰু তাৰ সুফল আজিৰ মানৱে পাইছে। তলত ইয়াৰ কেইটামান উল্লেখ কৰা হ'ল—

১। হজৰত (ছঃ) ৰ সৰ্বধৰ্মৰ প্ৰতি উদাৰতা
২। বিধৰ্মী লোকৰ লগত সৎ ব্যৱহাৰ।
৩। বিশ্ব ভাতৃত্ব আৰু মানৱতা।
৪। স্বাধীনতা আৰু গণতন্ত্ৰ।
৫। সাম্যবাদ স্থাপন।
৬। ক্ৰীতদাসৰ মুক্তিদান।
৭। জ্ঞান সাধনা।
৮। আল্লাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰতা।
৯। ক্ষমা দান।

১০। ন্যায় বিচাৰ।
১১। জীৱৰ প্ৰতি দয়া।
১২। শ্ৰমৰ মৰ্যাদা।
১৩। গৃহীৰূপে।
১৪। স্বামীৰূপে।
১৫। স্বাৱলম্বীতা।
১৬। বীৰ হিচাপে।
১৭। আদৰ্শ প্ৰতিষ্ঠা।
১৮। বিবাহ প্ৰথাৰ উন্নয়ন।
১৯। বহু বিবাহৰ প্ৰচলন।
২০। বৈজ্ঞানিক ৰূপ।
২১। বিশ্বৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ সফল মানব হিচাপে।

ইছলাম ধৰ্মৰ ধৰ্মপুথি হ'ল কোৰআন চৰিফ। এই ধৰ্মৰ মূলমন্ত্ৰ ও ভেঁটি হ'ল কলিমা, নামাজ, ৰোজা, হজ আৰু জাকাত। প্ৰত্যেক মানুহে (মুছলমানে) কলিমা পঢ়ি এক আল্লাহ আৰু তেওঁৰ ৰছুল হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ)ৰ ওপৰত বিশ্বাস কৰে। বিশ্বৰ গোটেই মুছলমানৰ বাবে নামাজ আৰু ৰোজা অপৰিহাৰ্য। ধনী আৰু সমৃদ্ধিশালী মুছলমানৰ বাবে নামাজ ৰোজাৰ ওপৰত হজ আৰু জাকাত জৰুৰী। ইয়াৰ এটিও বাদ দিব নোৱাৰি। মহানবী হজৰত (ছঃ) ৰ মুখৰ বাণী, তেখেতে কৰা কৰ্ম আৰু তেখেতৰ সমৰ্থিত কৰ্মৰ বৰ্ণনাকে হাদিছ বোলে ! ইছলাম সমাজত কোৰআনৰ পিছত হাদিছৰ স্থান।

শেষ নবী—হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) ৰ পিছত আৰু নবী নাই। তেখেতৰ আগৰ নবীসকলে বিশ্বৰ মঙ্গলৰ বাবে বহুখিনি কৰি গৈছে। বাকীখিনি আমাৰ নবীয়ে সম্পূৰ্ণ কৰিলে, সম্প্ৰতি আৰু কৰিবলগীয়া নাই। তেখেতৰ পিছত কোনোৱে নবুৱতী পাব নোৱাৰে, কাৰণ আল্লাই সেইটো সম্পূৰ্ণ কৰিছে। তেখেতৰ আগৰ কোনো নবীয়ে উম্মতৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব লোৱা নাছিল।

পৃথিৱীৰ মনুষ্য জগত, প্ৰাণী জগত, উদ্ভিত জগত আৰু জড়জগত আমাৰ নবীজীৰ (ছঃ) এন্তেকালৰ পিছত কোনো নবীৰ পদ পৰশত ধন্য হ'ব নোৱাৰিব। আমাৰ নবী 'চাইয়েদিল মোৰচালিন' অৰ্থাৎ প্ৰেৰিত নবীসকলৰ নেতা। হজৰত মোহাম্মদ মোস্তাফা (ছঃ) গুছি গ'ল, আমাক দি গ'ল অপৰিৱৰ্তনীয় গ্ৰন্থ পবিত্ৰ কোৰআন চৰিফ।

বিশ্বনবী ঃ হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) ৰ আগতে বহুতো নবী এই পৃথিৱীলৈ আহিছিল আৰু ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। কিন্তু সেই ধৰ্ম প্ৰচাৰ হৈছিল বিশেষ এটা অঞ্চল আৰু বিশেষ সময়ৰ বাবেহে। আনহাতে আমাৰ নবীৰ প্ৰচাৰিত ইছলাম ধৰ্ম গোটেই

বিশ্বৰ বাবে আৰু গোটেই বিগত আৰু অনাগত দিনৰ বাবে। সেইবাবে ইছলাম বিশ্ব-ধৰ্ম আৰু হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) বিশ্বনবী।

ইছলামী চৰিত্ৰ—আৰবীত চৰিত্ৰক 'আখলাক' বোলে। মানুহক পাৰস্পৰিক অধিকাৰ ও কৰ্তব্য সম্পৰ্কিত আচাৰ-আচৰণ ও কাৰ্যাবলী সুস্থ, সুন্দৰ আৰু যথাযথভাৱে পালন কৰাকে আখলাক বোলে। আখলাক শব্দ বহু ব্যাপক। প্ৰত্যেক মানুহৰ মাক-বাপেক, পৰিয়াল-পৰিজন, আত্মীয়-স্বজন, বন্ধু-বান্ধৱ, ওচৰ-চুবুৰীয়া, দেশ আৰু সমাজ, আনকি জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰো আখলাকৰ অন্তৰ্ভুক্ত। ই ব্যক্তি জীৱনৰপৰা আন্তৰ্জাতিক জীৱনলৈ ব্যাপি আছে। যি সজ গুণে বা ব্যৱহাৰে মানুহক সৎ আৰু মহান কৰি তোলে তাক উত্তম আখলাক বোলে। আনহাতে যি অসৎ গুণে মানুহক নীচ আৰু হীন কৰি তোলে তাকে নিকৃষ্ট আখলাক বা কুচৰিত্ৰ বোলে। জাতি, বৰ্ণ, বংশ নিৰ্বিশেষে যিকোনো ব্যক্তিয়ে সৎ গুণৰ অধিকাৰী হ'ব পাৰে। মানৱ জাতিৰ পাৰ্থিৱ জীৱনৰ যাৱতীয় সুখ, শান্তি আৰু নিৰাপত্তা উত্তম আখলাকৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। পাৰলৌকিক সুখ, শান্তি আৰু নিৰাপত্তাও ইয়াৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। এজন চৰিত্ৰবান মানুহক সমাজেও শ্ৰদ্ধাৰ চকুৰে চায় আৰু তেওঁ মহান আল্লাহ্ আৰু তেওঁৰ ৰছুলৰ প্ৰিয়পাত্ৰ হয়। ইছলামৰ উত্তম আখলাকে যি শিক্ষা দান কৰিছে সেইটো বিশ্বৰ যিকোনো জাতি বা সমাজৰ বাবে এটি উত্তম আদৰ্শ। মহানবী হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) ৰ জীৱনৰ আদৰ্শ উত্তম আখলাকৰ এটি নমুনা। পৱিত্ৰ কিতাপত ইয়াৰ বিশদ বৰ্ণনা আছে। তাৰ ভিতৰত তাকোৱা, চুবুৰ, চুকুৰ, জিকিৰ, তাফাক্কুৰ, তাদাব্বুৰ, আদল, এহচান, খিদমতে খালাক আৰু তালাবুল ইলিম বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।

বিশ্বৰ ৰাজনীতিত হজৰত মোহাম্মদ (ছঃ) এ প্ৰচাৰ কৰা ইছলাম ধৰ্মৰ অৱদান তলত উল্লেখ কৰা কথাখিনিয়ে পৰিস্ফুট কৰি তোলে।

ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত সামাজিক অধিকাৰসমূহ—

১। জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ ঃ ই মানুহৰ জন্মগত অধিকাৰ। ৰাষ্ট্ৰনায়ক বা তেওঁৰ কোনো প্ৰতিনিধি নাইবা কোনো শক্তি বা ব্যক্তিয়ে নাগৰিকৰ এই অধিকাৰ খৰ্ব কৰিব নোৱাৰে।

২। সম্পদ ও সম্পত্তিৰ অধিকাৰ ঃ ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত হালাল উপাৰ্জন কৰি নিজৰ ব্যক্তিসম্পদ অৰ্জন, ভোগ আৰু সঞ্চয় কৰাৰ অধিকাৰ প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ আছে। নাগৰিকৰ জীৱনৰ নিচিনা তাৰ সম্পত্তি ৰক্ষা কৰাও ৰাষ্ট্ৰৰ দায়িত্ব।

৩। ব্যক্তি মৰ্য্যাদাৰ অধিকাৰ ঃ জীৱন আৰু সম্পদৰ দৰে ব্যক্তি মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ অধিকাৰো প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ আছে। প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ মান সম্মান ৰক্ষা কৰা ৰাষ্ট্ৰৰ কৰ্তব্য। ৰাষ্ট্ৰই সদা সৰ্বদাই দৃষ্টি ৰাখিব লাগে যাতে এজন সাধাৰণ মানুহৰ মৰ্যাদা ক্ষুণ্ন নহয়।

৪। ব্যক্তি স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ ঃ ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ ব্যক্তি স্বাধীনতা স্বীকৃত। ইয়াত কাৰো ওপৰত আনৰ অন্যায় আৰু অহৈতুক প্ৰাধান্য নাই। ধৰ্ম, বৰ্ণ, পেশা নিৰ্বিশেষে সকলোৰে ব্যক্তি স্বাধীনতা আছে। যিকোনো মানুহে নিজৰ ৰাজ্যত স্বাধীনভাৱে চলাফুৰা আৰু কাজ-কৰ্ম কৰিব পাৰে, যদিহে সেইটো ৰাষ্ট্ৰৰ নাইবা আনৰ ক্ষতিকাৰক নহয়।

৫। বাক্ স্বাধীনতা ঃ নিজৰ মতামত প্ৰকাশৰ আৰু প্ৰচাৰৰ অধিকাৰ ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ সমান। কোনেও কাৰো ওপৰত জোৰ কৰি অপবাদ থাপিব নোৱাৰে আৰু তেনেকৈ কাৰো বক্তব্যও বন্ধ কৰিব নোৱাৰে। প্ৰিয়েই হওক বা অপ্ৰিয়েই হওক, ইছলামে প্ৰত্যেককে নিজ মতামত প্ৰকাশ আৰু সমালোচনা কৰাৰ অধিকাৰ দিছে। এই অধিকাৰৰপৰা কোনেও কাকো বঞ্চিত কৰিব নোৱাৰে।

৬। স্বধৰ্ম পালনৰ অধিকাৰ ঃ নাগৰিকৰ ধৰ্ম যিয়েই নহওক, তাৰ নিজৰ ধৰ্ম পালনৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত স্বীকৃত। একত্ববাদ ইছলামৰ মৌলিক নীতি হ'লেও পৰধৰ্ম আৰু পৰমত সহিষ্ণুতাত ইছলামৰ দৃষ্টি অতি উদাৰ। সেই কাৰণে নাগৰিকৰ জান-মালৰ নিচিনা তাৰ ধৰ্ম পালনৰ অধিকাৰ ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত বিদ্যমান। প্ৰয়োজনবোধ নাগৰিকৰ ধৰ্ম পালনৰ নিৰাপত্তা বিধান ও সাহায্য ইছলামী ৰাষ্ট্ৰৰ অন্যতম কৰ্তব্য। পৰধৰ্মৰ ওপৰত হস্তক্ষেপ কৰা ইছলামৰ নীতি নহয় আৰু পৰধৰ্মৰ প্ৰতি কোনোৰূপে কটাক্ষ দৃষ্টি কৰিবলৈকো ইছলামে নিষেধ কৰিছে।

৭। অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদৰ অধিকাৰ ঃ ইছলামত ব্যক্তিগত, পাৰিবাৰিক, সামাজিক নাইবা ৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰত কোনো অন্যায়, অবিচাৰ, অনাচাৰ আৰু অত্যাচাৰৰ স্থান নাই। ইছলামী ৰাষ্ট্ৰ ন্যায়, নীতি আৰু সুবিচাৰৰ এটি আদৰ্শ সংগঠন। প্ৰত্যেক নাগৰিকে ইয়াৰ একোজন সদস্য। কোনো ব্যক্তি বা চৰকাৰী প্ৰতিনিধি নাইবা কোনো সংগঠনে কোনো অন্যায় কৰিলে তাৰ প্ৰতিবাদ কৰাৰ অধিকাৰ প্ৰত্যেক নাগৰিকৰে আছে। অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰা ইছলামৰ অন্যতম শিক্ষা।

৮। ঐক্যবদ্ধ হোৱাৰ অধিকাৰ ঃ মানুহৰ সামাজিক নিৰাপত্তাৰ বাবে ঐক্যবদ্ধ হোৱাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে। সংঘবদ্ধ হ'লে সামাজিক অনাচাৰ আৰু দুৰ্নীতিৰপৰা ৰক্ষা পোৱা যায়। আনকি চৰকাৰে কোনো ৰকমৰ অন্যায় কৰিব খুজিলে ঐক্যবদ্ধভাৱে ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিবপৰা যায়। ঐক্যবদ্ধতাৰ মাজত যথেষ্ট কল্যাণ নিহিত আছে। যিকোনো অন্যায়ৰ বাবে ঐক্যবদ্ধতা অতি প্ৰয়োজন।

৯। আইনৰ অধিকাৰ ঃ ইছলামত আইনৰ চকুত সকলো সমান। ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত সৰু-ডাঙৰ, শাসক-শাসিত, উচ্চ-নীচ, ধনী-দুখীয়া, অভিজাত-সাধাৰণ সকলোৰে বাবে আইন সমান।

১০। শিক্ষাৰ অধিকাৰ ঃ সুনাগৰিক হ'ব লাগিলে সুশিক্ষাৰ প্ৰয়োজন। কিন্তু সকলো নাগৰিকৰ সুশিক্ষা গ্ৰহণৰ বাবে সমানে ক্ষমতা নাথাকিবও পাৰে। সেই ক্ষেত্ৰত

ৰাষ্ট্ৰই সকলো নাগৰিকৰ বাবে যথোপযুক্ত ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ইছলামত জ্ঞান শিকা, স্ত্ৰী-পুৰুষ নিৰ্বিশেষে অত্যাৱশ্যকীয় বুলি ধৰা হৈছে। সেই কাৰণে জনগণৰ শিক্ষাৰ পথ সুগম কৰি দিয়া ৰাষ্ট্ৰৰ দায়িত্ব। এটা জাতিৰ অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰিব লাগিলে শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ, আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ, ভাষাৰ উৎকৰ্ষ সাধন আৰু সংৰক্ষণ অপৰিহাৰ্য।

১১। ৰাজনৈতিক অধিকাৰ ঃ ভোট দান, বাসস্থানৰ অধিকাৰ আৰু অভিযোগ উত্থাপনৰ ব্যৱস্থা ইছলামী ৰাষ্ট্ৰত সুন্দৰভাৱে ৰখা হৈছে।

১২। অমুছলিম নাগৰিকৰ অধিকাৰ ঃ মৌলিক অধিকাৰসমূহত মুছলমান ও অমুছলমান নাগৰিকৰ মাজত কোনো প্ৰভেদ নাই। মুছলমান নাগৰিকৰ নিচিনা অমুছলমান নাগৰিকৰো জানমাল আৰু মান মৰ্যাদা ৰক্ষাৰ দায়িত্ব ইছলামী ৰাষ্ট্ৰই বহন কৰে।

ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান আদিত ধৰ্মীয় সংস্কাৰ আৰু ধৰ্মীয় অনুভূতিত অমুছলামনৰ পূৰ্ণ স্বাধীনতা থাকিব। তেওঁলোকৰ ধৰ্মীয় প্ৰতিষ্ঠান উপাসনালয়ৰ ৰক্ষণা-বেক্ষণৰ সুব্যৱস্থা কৰিব লাগিব। তেওঁলোকৰ ধৰ্মীয় কোনো কামৰ বাবে কটাক্ষ দৃষ্টি কৰিব নোৱাৰিব।

অসহায় আৰু দৰিদ্ৰ অমুছলামানক মুছলমানৰ নিচিনা সাহায্য আৰু ৰক্ষণাবেক্ষণ কৰিব লাগিব।

জিহাদ ঃ ইছলামত জিহাদৰ স্থান উচ্চ শিখৰত। জিহাদৰ অৰ্থ কঠোৰ পৰিশ্ৰম বা অবিৰাম চেষ্টা সাধনা বা কোনো কামত সৰ্বশক্তি নিয়োগ কৰা। সাধাৰণতে ৰণক্ষেত্ৰত সশস্ত্ৰ যুদ্ধ কৰাকে জিহাদ বোলে। কিন্তু ইছলামৰ দৃষ্টিত জিহাদৰ অৰ্থ অতি ব্যাপক। সত্য আৰু ন্যায়ৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে শাৰীৰিক, মানসিক আৰু আৰ্থিক সকলো শক্তিৰে পাৰ্যমানে কৰা কঠোৰ চেষ্টা, সাধনা, শ্ৰম আৰু ত্যাগক জিহাদ বোলে। ইছলামত জিহাদক পাঁচটা ভাগত বিভক্ত কৰিচে।

১। ব্যক্তিগত কৰ্তব্য পালনত জিহাদ ঃ সকলো প্ৰতিকূল অৱস্থাতে ব্যক্তিসত্বা বজাই ৰাখি ব্যক্তিগত কৰ্তব্যত ৰত থকাক ইছলামত মানৱ জীৱনৰ প্ৰথম জিহাদ বুলি কোৱা হয়।

২। দৈহিক জিহাদ ঃ জীৱনৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰা, জিহাদৰ চৰম ও পৰম মুহূৰ্তত দায়িত্ব পালন কৰাকে দৈহিক জিহাদ বোলে। সত্য আৰু ন্যায়ৰ প্ৰতিকূল অৱস্থাই যেতিয়া সীমা অতিক্ৰম কৰি যায় তেতিয়া জিহাদৰ প্ৰয়োজন হয়। আত্মৰক্ষাৰ বাবে আততায়ীক হত্যা কৰা যেনে যুক্তিসঙ্গত তেনেকৈ ধৰ্ম স্বাধীনতাত হস্তক্ষেপ কৰা সকলৰ পৰা ধৰ্ম ৰক্ষাৰ্থে সিহঁতৰ বিৰুদ্ধে জিহাদ অপৰিহাৰ্য। কিন্তু সামান্য কাৰণত বা তুচ্চ উদ্দেশ্যে জিহাদ ঘোষণা কৰা নহয়। মক্কাৰ মুছলমানসকলৰ ওপৰত বছৰ বছৰ ধৰি অমুছলমানসকলে অত্যাচাৰ কৰিছিল। তেওঁলোকে মুছলমানসকলক মাতৃভূমিৰপৰা জন্মগত অধিকাৰ খৰ্ব্ব কৰি দেশ ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। অৱশেষত মুছলমানসকলক পৃথিৱীৰপৰা চিৰদিনৰ কাৰণে নিশ্চিহ্ন কৰাৰ ষড়যন্ত্ৰ

কৰিছিল। কেৱল তেতিয়াহে মুছলমানসকলক জিহাদৰ অনুমতি দিয়া হৈছিল, যাতে তেওঁলোকে ইছলামী জীৱন ব্যৱস্থা আৰু ৰীতি-নীতি সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰি নিজৰ জান আৰু মালৰ হেফাজত কৰিব পাৰে।

আৰ্থিক জিহাদ ঃ পৃথিৱীত ব্যক্তিগত বা সামাজিক প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰতে গঠনমূলক কামৰ বাবে অৰ্থৰ প্ৰয়োজন অপৰিহাৰ্য। অৰ্থ অবিহনে কোনো বিপ্লৱ, কোনো মিচন, কোনো সংঘ স্থায়ী হ'ব নোৱাৰে। সেই কাৰণে আৰ্থিক জিহাদৰ গুৰুত্ব কম নহয়। আৰ্থিক জিহাদৰ কোনো সীমা ৰেখা নাই। যেতিয়া কোনো ধৰ্মীয় বা জাতীয় জীৱনত সমস্যাই দেখা দিয়ে তেতিয়া সেই সমস্যাৰ লঘুত্ব বা গুৰুত্ব অনুপাতে অৰ্থৰ যি প্ৰয়োজন হয় তাক ত্যাগ কৰা অপৰিহাৰ্য হয়। কিন্তু সমস্যাই যেতিয়া চৰম সীমা পায় তেতিয়া যথাসৰ্বস্ব বিলাই দি জিহাদৰ পৰম দায়িত্ব পালন কৰা কৰ্তব্য হৈ পৰে। এই বিষয়ে মহান আল্লাই কৈছে—"......তোমালোকৰ ধন সম্পদ আৰু জীৱন উচৰ্গা কৰা, আল্লাৰ পথত জিহাদ কৰা, যদিহে তোমালোক জ্ঞানী।" (কোৰআন)

৪। জ্ঞান আহৰণৰ জিহাদ ঃ পৃথিৱীত সকলো প্ৰকাৰৰ অনিষ্ট, অকল্যাণ, বিপৰ্যয় আৰু ধ্বংস সাধন হয় একমাত্ৰ মানুহৰ অজ্ঞানতা আৰু মূৰ্খতাৰ বাবে। যি জাতিয়ে জ্ঞান চৰ্চা বাদ দি অজ্ঞানতাৰ মাজত বাস কৰে, সেই জাতিয়ে চৰম বিপৰ্যয়ৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়া হয়। পাপ-পুণ্য, ন্যায়-অন্যায়, কল্যাণ-অকল্যাণ, আৰু সত্য-অসত্যৰ মাজত প্ৰভেদ নিৰ্ণয় কৰিব নোৱাৰা জাতিৰ অমঙ্গল সুনিশ্চিত। সেই কাৰণে সত্য আৰু ন্যায়ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাই জ্ঞান আহৰণৰ অন্যতম জিহাদ।

৫। নফচৰ লগত জিহাদ ঃ যিকোনো অৱস্থাতে কোনো সৎ কৰ্ম আৰু কল্যাণকৰ কামৰ বাবে চেষ্টা কৰাই জিহাদ। মানুহৰ লগত লোভৰ সম্বন্ধ অতি ঘনিষ্ঠ। নীচ প্ৰবৃত্তি আৰু লোভৰ বশৱৰ্তী হোৱাই মানুহৰ নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক অৱনতিৰ একমাত্ৰ কাৰণ। প্ৰবৃত্তি উন্মত্ত বাসনাত মানুহে সদায় পৰাজয় স্বীকাৰ কৰে। সেই কাৰণেই প্ৰবৃত্তি আৰু নফচক সংযত কৰি ৰখাই মানুহৰ প্ৰকৃত জিহাদ। জগতত এই প্ৰকাৰৰ জিহাদ চিৰকাল থাকিব। সেই কাৰণে ইছলামত এই জিহাদৰ নাম "জিহাদে আকবৰ" বা সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ জিহাদ।

জিহাদ একমাত্ৰ আল্লাহৰ উদ্দেশ্যে, অন্য কোনো পাৰ্থিৱ উদ্দেশ্যে নহয়। আল্লাই কোৰআনত ঘোষণা কৰিছে—"যিসকল মোমিন তেওঁলোকে আল্লাৰ পথত জিহাদ কৰে আৰু যিসকল কাফিৰ তেওঁলোকে ছয়তানৰ পথত জিহাদ কৰে।"

পবিত্ৰ কোৰআনৰ বৰ্ণনামতে যি ব্যক্তি বা জাতিয়ে নিজৰ অৱস্থা পৰিবৰ্তন কৰিবলৈ নিজেই চেষ্টা সাধনা কৰিব, আল্লাহ পাকে সেই ব্যক্তি বা জাতিৰ অৱস্থা পৰিবৰ্তন কৰিব।

প্ৰাক ইছলামী যুগত আৰব জাতি আছিল পৃথিৱীৰ ভিতৰত আটাইতকৈ পিছপৰা জাতি। নৈতিকতা, মানৱতা—সকলো পিনৰপৰা অধঃপতনৰ চৰম সীমাত উপনীত

হোৱা সেই জাতিয়ে মহানবী (ছঃ)ৰ শিক্ষা আদৰ্শক আকোৱালি লৈ কেইবছৰমানৰ ভিতৰতে বিশ্বৰ ভিতৰত এটি সুসভ্য আৰু উন্নত জাতি বুলি চিনাকি দিব পাৰিলে। আজিও যদি আমি তেখেতৰ শিকনি আৰু আদৰ্শক সাৱধি কৰি যাত্ৰাপথত আগবাঢ়ো, তেনেহ'লে নিশ্চয় আমাৰো অৱস্থাৰ পৰিবৰ্তন হ'ব, ইহকাল, পৰকালৰ জীৱন শান্তিময় হ'ব। ইছলামৰ প্ৰেম-প্ৰীতি, উদাৰতা সহনশীলতা আৰু সংহতিৰ আদৰ্শই বিশ্বলৈ শান্তি কঢ়িয়াই আনিব।

আচ্ছালামু আলাইকুম ইয়া ৰছুলুল্লাহ।

বামুনবড়ী শেখ চান্দ মহম্মদ

১ - ৩ - ৯২

(জনাব শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাব ৰৰক্ষেত্ৰী চিৰাতুন্নবী সম্মিলনৰ প্ৰতিষ্ঠাপক সভাপতি। তেখেতৰ চেষ্টা আৰু নিৰ্দেশনাত এই সম্মিলনে সমাজ আৰু দ্বীনিসেৱা কামত লাগি আছে। কেইখনমান উচ্চ মানৰ ইছলামী গ্ৰন্থ এই সম্মিলনে প্ৰকাশ কৰিছে। এই সম্মিলনৰ ৩য় অধিৱেশন অনুষ্ঠিত হৈছিল ১৯৯২ চনত বামুনবড়ীত (ৰামপুৰ)। সভাপতিৰ আসনৰপৰা তেখেতে যি অভিভাষণ পাঠ কৰিছিল সেইটো ইয়াত তুলি দিয়া হ'ল। সম্পাদক)

জাতীয় সংহতি সুদৃঢ় কৰক

জাতীয় সংহতি সপ্তাহ পালন কাৰ্যসূচী উপলক্ষে মই প্ৰথমে বৰাক উপত্যকাৰ সকলো শ্ৰেণীৰ জনসাধাৰণক আন্তৰিক অভিনন্দন জনালোঁ।........... ভাৰতবৰ্ষ হৈছে পৃথিৱীৰ বৃহত্তম গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ। ইয়াত বিভিন্ন ভাষা-ভাষী, বিভিন্ন ধৰ্ম, বিভিন্ন জাতিৰ লোকে বসবাস কৰে। এই বিভিন্ন ভাষা-ভাষী আৰু ধৰ্মৱলম্বী লোকৰ লগত সুস্থ সৌহাৰ্দ্য আৰু ভ্ৰাতৃত্ববোধ অক্ষুন্ন ৰাখি দেশক প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই নিয়াই সকলোৰে লক্ষ্য হোৱা উচিত। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ মূল ভাবধাৰা বৈচিত্ৰৰ মাজত ঐক্যক মানি লৈয়ে দেশক প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই নিব লাগিব। হিন্দু, শিখ, বৌদ্ধ, জৈন, পাৰ্চী আৰু মুছলমান সহ বহু ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ বাসস্থান এই ভাৰতবৰ্ষ। এওঁলোকৰ ভিতৰত সম্প্ৰীতি বজাই ৰাখি জাতীয় সংহতিক সুদৃঢ় কৰি তুলিব লাগিব। অন্য ধৰ্মৰ প্ৰতি সহনশীলতাই হৈছে ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা। ভাৰতবৰ্ষৰ এই ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ আদৰ্শই দেশক বিশ্ববন্দিত কৰিছে। বিভিন্ন জনগোষ্ঠিৰ মাজত শান্তি সম্প্ৰীতি ঐক্য বজাই ৰাখি উন্নয়নৰ পথত আগুৱাই যাব লাগিব। সেই কাৰণে অনৈক্যৰ বীজ ৰোপন কৰিলে চৰকাৰৰ উন্নয়নমূলক প্ৰচেষ্টা বিঘ্নিত হ'ব। বিভিন্ন জনগোষ্ঠিৰ ভিতৰত বিদ্বেষ সৃষ্টি কৰাৰ অন্তৰালত ক্ষুদ্ৰ স্বাৰ্থান্বেষীসকলে কাম কৰি আছে। বিশ্বত শান্তি সৃষ্টি কৰাৰ উদ্দেশ্যেই বিভিন্ন ধৰ্মৰ সৃষ্টি হৈছে। কোৰাণত কোৱা হৈছে এজন পুৰুষ আৰু এজনী নাৰীৰপৰাই মানৱ জাতিক সৃষ্টি কৰা হৈছে। সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি সদ্ভাৱ ইয়েই হৈছে প্ৰতিটো ধৰ্মৰ মূলকথা। বৌদ্ধ ধৰ্মত কোৱা হৈছে—অহিংসাই পৰম ধৰ্ম, খৃষ্টান ধৰ্মত কোৱা হৈছে আনৰ পৰা যি ব্যৱহাৰ আশা কৰা আনকো সেই ব্যৱহাৰ কৰা উচিত, জৈন ধৰ্মত কোৱা হৈছে—আনে কি কৰিব বা নকৰিব সেইটো ডাঙৰ কথা নহয়, কিন্তু নিজক সদায় সৎ হিচাপে ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিবা। মাধৱদেৱৰ নামঘোষাত কোৱা হৈছে—"অব্যক্ত ঈশ্বৰ হৰি কিমতে পূজিবা তাকে ...... ৰাম বুলি শুদ্ধি কৰা মন।" কোৰাণত কোৱা হৈছে আল্লাহ বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডৰ সকলো ঠাইতে বিৰাজমান। আকৌ কোৱা হৈছে নিজৰ ধৰ্মক যেনেকৈ পালন কৰিব। তেনেকৈ আনৰ ধৰ্মকো সন্মান কৰিবা। গান্ধীজীয়ে কৈছিল, আল্লা ঈশ্বৰ তেৰে নাম, সবকো সুমতি দে ভগৱান। ইকবালৰ ভাষাত— "চাৰা জাহা চে অচ্ছা হিন্দুস্থা হমাৰা, হম বুলবুলে হাই উচকী, বহ গুলিস্থা হমাৰা।" এইবোৰৰপৰা এটা কথাই লক্ষ্য কৰা যায়—সকলো ধৰ্মৰ লক্ষ্যই মহৎ।

(১৯৮৩ চনৰ ১১ নৱেম্বৰ তাৰিখে শিলচৰত জাতীয় সংহতি সপ্তাহ উপলক্ষে এখন সভাত শেখ চান্দ মহম্মদ চাহাবে যি ভাষণ দান কৰিছিল তাৰে কিয়দংশ ইয়াত তুলি দিয়া হ'ল। ভাষণটো ২০ নৱেম্বৰ, ১৯৮৩ৰ দৈনিক প্ৰাগজ্যোতিত প্ৰকাশিত—সম্পাদক)

হিন্দুস্তানী সমাজৰ উন্নতিয়ে দেশৰ উন্নতি

মাননীয় সভাপতি ডাণ্ডৰীয়া, অতিথিবৃন্দ, পূৰ্বোত্তৰ হিন্দুস্তানী সমাজৰ সদস্যবৰ্গ আৰু ভাইভনীসকল। আপোনালোকে আজি মোক এই সম্মিলননৈ মুখ্য অতিথি হিচাপে আহ্বান কৰি আনিছে। তাৰ কাৰণে মই আপোনালোকক বহুত বহুত ধন্যবাদ জনালোঁ।

আজিৰ এই সম্মিলন কোনো ৰাজনৈতিক সম্মিলন নহয়। ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হৈছে অসম আৰু পূৰ্বাঞ্চলৰ মণিপুৰ, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা, আৰুণাচল প্ৰদেশ, নাগালেণ্ড আৰু মণিপুৰত বসবাস কৰা প্ৰায় ২৫ লাখ হিন্দুস্থানী লোকৰ কেনেকৈ সৰ্বাঙ্গীন উন্নতি কৰা যায়, তেওঁলোকৰ সামূহিক উন্নয়নৰ হকে কিদৰে উপায় উদ্ভাৱন কৰা যায় সেই অঞ্চলৰ এই বৃহৎ জনগোষ্ঠিৰ উন্নতিৰ লগত গোটেই দেশৰ উন্নতি সম্পৰ্কিত।

আমি আজি দেখিবলৈ পাইছোঁ যে এই সমাজৰ ৮০% লোকেই কল-কাৰখানা, মিল আদিত কাম কৰে আৰু পৰিশ্ৰমমূলক কাম যেনে ঠেলা, ৰিক্সা, ঘোঁৰাগাড়ী আদি চলোৱাত ব্যস্ত থাকে। দেশৰ উন্নতি সাধন কৰিবলৈ হ'লে এই জনগোষ্ঠিৰো উন্নতি সাধন কৰিব লাগিব, তেওঁলোকৰ অৱস্থা ভাল হ'লেহে তেওঁলোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীক শিক্ষা দিব পাৰিব। শিক্ষাৰদ্বাৰা তেওঁলোকৰ ভাষাটো উন্নতি হ'ব।

মই আপোনালোকৰ ওচৰত এই অনুৰোধ ৰাখিব খোজো যে যিসকল এই সম্মিলনৰ কৰ্মকৰ্তা, সমাজৰ যিসকল শিক্ষিত আৰু উচ্চ শ্ৰেণীৰ লোক—যিসকলে এই সমাজৰ উন্নতি কামনা কৰে তেওঁলোকে এই পিছপৰা সমাজক পথ দেখাওঁক, সিহঁতক শিক্ষিত কৰক, আৰ্থিক সাহায্য দিয়ক আৰু সেই গৰীব শ্ৰেণীৰ কান্ধত কান্ধ মিলাই আগবাঢ়ক ; তেতিয়াহে সকলোৰে উন্নতি হ'ব, সমাজৰ উন্নতি হ'ব, দেশৰ উন্নতি হ'ব।

মোৰ আৰু এটা অনুৰোধ আপোনালোকে সমাজৰ স্থানীয় লোকসকলৰ লগত মিলিজুলি বাস কৰিব। কাৰণ সকলোৰে মিলিজুলি থাকিলেহে দেশৰ ভাল হ'ব।

মই এই কথা জানিব পাৰি ভাল লাগিছে যে এই সম্মিলননৈ নগৰৰ মেয়ৰ, মন্ত্ৰী আৰু ভালেমান গণ্যমান্য লোক আহি ইয়াৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰিছে। মই আপোনালোকক জনাও—এই সমাজৰ মংগলৰ হকে মোৰপৰা যি সহযোগ বিচাৰে তাৰে বাবে মই প্ৰস্তুত। মই এই সম্মিলনৰ সফলতা কামনা কৰোঁ আৰু প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ ভগবানে আপোনালোকৰ মংগল কৰক। জয় হিন্দ

(১৯৭৯ ইং চনৰ ৮ এপ্ৰিল তাৰিখে পূৰ্বোত্তৰ হিন্দুস্থানী সমাজৰ গুৱাহাটী অধিৱেশনৰ মুকলি সভাত মুখ্য অতিথি হিচাপে খেখ চাদ মহম্মদ চাহাবে হিন্দীত যি ভাষণ দান কৰিছিল তাৰে কিছু অংশ ইয়াত অনুবাদ কৰি দিয়া হ'ল। তেখেত সেই সময়ত অসম বিধান সভাৰ উপাধ্যক্ষ আছিল।—সম্পাদক)

SHEIKH CHAND MOHAMMAD FELICITATION VOLUME

ENGLISH SECTION

***Chief Editor* :**

Dr. P. N. Hazarika

***Editors* :**

Md. Mafir Ali
Sheikh Samsher Ali

Sheikh Chand Mohammad Felicitation Volume : *A treatise on the life and works of Skeikh Chand Mohammad, formerly Speaker, Assam Legislative Assembly, and member, Assam Human Rights Commission, edited by Dr. P. N. Hazarika, Mafir Ali and Samsher Ali, published by Ayub Ali, General Secretary Sheikh Chand Mohammad Felicitation Committee, Gandhibasti, Guwahati-3.*

1st published : February, 2000

Price : Rs. 200.00 only

Printed at : *Purbadesh Mudran,*
Rehabari, Guwahati-8

FOREWORD

It is a fact of history that there were many people who devoted their lives for the welfare of the people, advancement of education and to end poverty, hunger and diseases. But very few people have succeeded due to the diversity and pluralism of the Indian society. Sheikh Chand Mohammad has always been striving to bring about development of the people irrespective of caste, creed and religion and has been successful to a great extent. His faith in secularism, his impartiality and incorruptibility have been adored by the people with whom he has come across.

He was a social worker since his college days and his colleagues followed his path. He was a traditional leader. "As a General Secretary of the Union, he proved himself to be successful. He could run the Union in a cohesive manner without any hitch. He launched various projects for the Union. At that time, social service camps in the rural areas were organised for improving the sanitation and improvement of poorly laid road. I could visualize at that time that Sheikh Chand Mohammad was showing the sign of leader in making" writes Hon'ble Justice Mr. D. Pathak, Chief Justice High Court (Rtd) and the then Professor-in-charge of University Law College Union. In appreciation of his spirit of service rendered for the betterment of the people, the people of his native village in particular and his colleagues, admirers and well wishers of Assam in general have come forward to felicitate him on the occasion of his 69th birth-day. Accordingly, a Felicitation Committee was formed by his admirers and well-wishers and the Committee has decided to bring out a Felicitation Volume. An Editorial Board has also been constituted for this purpose. We had invited message from the Hon'ble Governor of Assam, Hon'ble Speaker, Lok Sabha and Hon'ble former Dy. Chairman

Rajya Sabha and Union Minister Sri R. N. Mirdha and articles from others to this Volume. We are happy that many of them have responded readily. It is hoped that the materials included in the Felicitation Volume will serve to inform academic, political and lay readers about his life, various activities and precious contributions made during his student days and also as the Speaker, Assam Legislative Assembly, the role he played in various International and National Forums and as one of the Members of the Assam Human Rights Commission.

(Dr. P. N. Hazarika)
Chief Editor

Sheikh Chand Mohammad
Felicitation volume

Contents

Page No.

1. Sheikh Chand Mohammad as I know him — 1
   Justice D. Pathak
2. Sheikh Chand Mohammad as I know him — 3
   Justice S. N. Bhargava
3. Sheikh Chand Mohammad as I know him — 5
   D. N. Barua
4. Sheikh Chand Mohammad as I know him — 7
   Sri Silvius Condpan
5. My good friend Mr. Sheikh Chand Mohammad — 9
   Sri S. N. Bhuyan
6. A man of unimpeachable integrity — 12
   Sri Abdul Majid,
7. Sri Sheikh Chand Mohammad — 14
   Sri B. P. Saikia
8. Sheikh Chand Mohammad–
   A multifaced personality — 18
   Sri Vijay Hansari
9. My Beloved Chand-da — 22
   Prof. Sukhendu Shekhar Dutta
10. Sheikh Chand Mohammad–Why I admire him — 24
    Dr. Yamini Phukun
11. Sheikh Chand Mohammad — 27
    Sri Mukaram Ali Laskar

12. Sheikh Chand Mohammad as I Know him 28
Sri Rasamay Dutta

13. Friendship's Garland 29
Prof. Kamaleswar Sarma

14. Sheikh Chand Mohammad 33
Sri Beni Madhab Mahanta

15. Chand—My Friend 35
Sri T. Hussain, IAS (Retd)

16. My acquaintance with Sheikh Chand Mohammad 39
Dr. Sailajanand Bharali

17. Sheikh Chand Mohammad
as I know him in Cotton College 40
Dr. Gazi G Ahmed

18. Sheikh Chand Mohammad
as I know him 42
Mr. K. N. Sarma Barooah

19. Sheikh Chand Mohammad Sahab
as I know him 43
Dr. B. C. Das

20. Sheikh Chand Mohammad : A man of
many sided personality 45
Prasanta Sarma, Jiban Singh,
Abir Patra, Ramen Choudhury

21. Sheikh Chand Mohammad
as I know him 48
Sri Ram Chand Kataria

22. Destiny of Man 49
Sri Diganta Barooah

23. A Few words for my Grandfather 50
Sheikh Mohar

24. Sheikh Chand Mohammad–
My Grandfather 51
Mr. Adam Ali

25. The White man with white beard whose
heart is also white 52
Rumi Sharma

26. My father who has hit the light of my heart 53
Sheikh Jamal

27. Sheikh Chand Mohammad–
A symbol of impartiality and incorruptibility 56
Dr. P. N. Hazarika

28. Annexure 67

Sheikh Chand Mohammad as I know him

Justice D. Pathak,
Retd. Chief Justice, High Court

In 1958 I joined as a part-time lecturer in the Gauhati University Law College. During 1958-59 session I found Sheikh Chand Mohammad as a student of the Law College. One afternoon when I was in the teachers' common-room, Shri Sheikh Chand Mohammad approached me to have some discussion for formation of a Students' Union of the college. That was my first encounter with him. He broached the subject in such a manner with full details to impress upon me that the Law College must have a separate Union of its own as till then the Law College students were only a part of the post-Graduate Students' Union. He placed before me the scheme of the proposed Union with the draft Constitution. He requested me to put in a word to the Principal of the College to allow the formation of the Union. I took him along to the Principal, Dr. J.C. Medhi to place before him the proposal for constitution of the Gauhati University Law College Students' Union. At first the Principal was not agreeable because of the fact that a Students' Union became a source of lot of trouble to the administration. However after lot of deliberation the Principal agreed to the proposal provided I offered myself to be the Professor-in-charge of the Union. I had to agree and accordingly for the first time the Gauhati University Law College Students' Union was constituted. Election for the office-bearers of the Union was held and Sheikh Chand Mohammad was elected as the General Secretary of the Union.

As a General Secretary of the Union he proved himself to be successful. He could run the Union in a cohesive manner without any hitch. He launched various projects for the Union. At that time social service camps in the rural areas were organised for improving the sanitation and improvement of poorly laid roads. These constructive works brought good name for the Union. As a General Secretary he exuded confidence to

lead the members of the Union for rendering service to the society. In the meetings of the Union I noticed that he used to open his deliberations in a very convincing way with appropriate reasons to the approbation to the members to the Union. I could visualize at that time Sheikh Chand Mohammad was showing the sign of leader in making. In the next term, 1959-60 Session he was elected as Vice-President of the Union.

After obtaining his LL.B. degree, few years later, he enrolled himself as an Advocate of the High Court of Gauhati from 1966 to 1978. His practice at the Bar was not very long because he tried to involve himself in a very absorbing manner in politics with a view to serve the people. In 1978 he was elected as an M.L.A. and soon thereafter he was elected as a Speaker of the Assam Legislative Assembly. Again in 1983 he was elected as an M.L.A. for the second time and was also elected as a Speaker for the second time and continued as such till 1986.

I do not like to record anything about his political works as I did not have any interaction with him during that period. His performance as a public leader is an open book for the public to judge.

Sheikh Chand Mohammad was appointed as Senior Central Government Standing Counsel from 1986 to 1993 for the Guwahati High Court. He was designated as a Senior Advocate of Gauhati High Court and was also an Advocate of the Supreme Court of India. His performance as an Advocate at the Bar must be very satisfactory and that is how he got his designation as a Senior Advocate of the High Court. Since 1996 he has been serving as one of the members of the Assam Human Rights Commission.

Sheikh Chand Mohammad is a dignified person with amiable disposition. His public relation is very good and that is how he has got a cluster of friends and admirers. He is very outspoken but never means to annoy anybody. His whole career is characterised by hard work and sincerity. He has the trait of extending helping hands and good counsel to anybody who approaches him.

It has given me great pleasure to write this short piece on Sheikh Chand Mohammad.

In fine, I wish him happy, prosperous and long peaceful life.◆

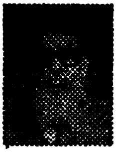

Sheikh Chand Mohammad as I know him

Justice S. N. Bhargava
Chairperson,
Assam Human Rights Commission

My association with Sheikh Chand Mohammad is a very brief one. I met him for the first time on March 29, 1996 when he joined as a member of the Assam Human Rights Commission and since then I have been working with him to protect and promote Human Rights for the people of Assam.

His association as a member, in the Assam Human Rights Commission has been of immense help to the commission itself and to me personally too, whenever we have organised seminars, workshops, etc., and besides day to day works in the office. Social service has been his hobby from the very beginning of his working life and that seems to be a reason why he can be so devoted to his work as a member of the Human Rights Commission. He is hard working, systematic, sincere in all his works, which he undertakes or entrusted to him. He is a great asset to the human rights movement and being the senior most member, has been guiding and advising in all the important matters and problems relating to Assam Human Rights Commission. He is straightforward, frank speaking and always try to establish the truth. In the last three years' association with him I feel him to be my elder brother, guiding me and treating me with love and affection.

He is a soft-spoken man. I was very much impressed by his simplicity, but firmness. He believes in simple living and high thinking. He has always been advocating for Human Values which has become a rare commodity these days. I have heard that in his youth, he was a sports person with repute. He had been associated with the football, volleyball in the sports arena of Assam. He was a good organiser too, organising various public activities and functions in his capacity.

He was a practising lawyer when he joined active politics. He earned his name and fame as a member of Assam Legislative Assembly and was conferred with the distinction of being elected as the Speaker of the Assam Legislative Assembly. He served as a Speaker for long seven years, from 1979-86. He widely travelled throughout the world and had visited almost all the important countries in his official capacity as a representative of India in some International events.

Sheikh Chand Mohammad has retired from active politics now as he feels that the present politics of India has lost its ethics and indulges in disrespect and criminalisation.

During the tenure of his Speakership, I have heard, he was the embodiment of nationalism and discharged his duties as a Speaker without fear and favour. He always believes in national unity and has no prejudice towards any religion, faith, languages and has always looked forward to communal harmony. He believes in Sarba Dharma Sadvab. For these special characteristics of his principles he earned great faith amongst the members of the opposition parties. Sheikh Chand Mohammad is an eminent advocate and that is why he has been conferred with the distinction of being a senior advocate. Even to-day he is respected by members of the Bar in the Gauhati High Court. He is an honest, most disciplined and simple living man in day to day life and a strict follower of teaching of the Holy Koran in the real sense of the term and still prays in accordance with the tenets of Holy Koran. His life should be a source of inspiration to the youngsters.

I still remember one incident that he had narrated to me that during a tour to a foreign country where he met Sri Atal Behari Vajpayee very closely and he was so impressed by Atalji that he wrote in his diary that Atalji will one day become the Prime Minister of India. I saw the note myself in the diary of Sheikh Chand Mohammad. He told me that his note has also been shown to Shri Atal Behari Vajpayee after he became the Prime Minister of India.

The organisers have done a good job by publishing a felicitation volume on Sheikh Chand Mohammad on the occasion of his Public Felicitation. I hope this volume will certainly focus the life and multifarious works of Sheikh Chand Mohammad. ✧

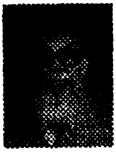

Sheikh Chand Mohammad as I know him

Mr. Justice D. N. Barua
Vice-Chairman,
Central Administrative Tribunal

Shri Sheikh Chand Mohammad Felicitation Committee requested me to write a few words about Shri Sheikh Chand Mohammad. I am delighted to write about him.

Sheikh Chand Mohammad is known to me for more than two decades. My association with him was mostly as a colleague in the Bar and also as a Judge. While I was in the Bar I had the occasion to appear in Courts against him. During that period, I found him to be absolutely honest and persuasive. When he was a Senior Central Government Standing Counsel, I saw him discharging his duty most efficiently and honestly. He could be said to be a true Government Standing Counsel who never gave up the cause of the Government when there were points to support. At the same time he never hesitated to speak out against the Government when the actions of the Government were not backed by any legal or constitutional provision. His actions in this regard, I understand, did not annoy the Government. I found him to be an upholder of the rule of law.

Shri Mohammad was a lawyer who never wanted to win a case by any means. If law would not permit any governmental action, he would not hesitate to tell it to the Court. Besides, I remember on one occasion which I appeared for a petitioner and he appeared for the Government, the Court has passed an order in favour of the petitioner. Somehow, by mistake, the Stenographer typed an order contrary to the order dictated by the Court. As usual, it was not always possible for the Judge to scrutinise each order in detail at the time of signature. Thus the order showed a completely different direction prejudicial to the petitioner. When this was brought to the notice of Shri Sheikh Chand Mohammad, he at once appeared before the Judge and

informed him that the order passed was not the order dictated. The order was thereafter corrected by the Judge. I was overwhelmed at this attitude of Shri Sheikh Chand Mohammad. Some lawyers would have pretended ignorance about it or would have supported the wrong order. From this, my respect for him was raised to a great extent. As a Standing Counsel he earned reputation as an honest and diligent counsel for the Central Government. He never unnecessarily engaged himself in arguments which he considered to be futile. This is one of the great qualities of a lawyer.

Shri Sheikh Chand Mohammad maintained similar discipline and honesty in the political field also. He never sacrificed his principles for some personal gains. He was elected to the Assam Legislative Assembly from Barkhetri Constituency in 1978 and also became the Speaker of the Assam Legislative Assembly in 1979 when the Office of the Speaker fell vacant. He was elected for the second time as a Member of the Assam Legislative Assembly in the year 1983. He also became the Speaker of the Assam Legislative Assembly for the second time in 1983. I understand that he successfully conducted the Assembly proceedings as a Speaker. During this period he widely travelled all over the world and attended Conferences, Seminars and took active part in deliberations. It is said that he was also a successful Speaker. In Bar he earned reputation and commanded respect from the members of the Bar. He was designated Senior Advocate by the High Court. At present he is one of the Members of the Assam Human Rights Commission. In this field also he has been doing immense service for the cause of human rights with the Chairman and other Members of the Commission.

On the occasion of Public Felicitation to Sheikh Chand Mohammad for his distinguished career and as an upholder of the cause of justice, I pray to the Almighty to give him long life with good health to enable him to discharge his manifold activities for the welfare of the society. ✧

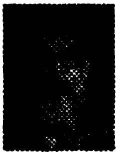

Sheikh Chand Mohammad as I know him

Silvius Condpan
Leader of the Opposition
Assam Legislative Assembly
Dispur, Guwahati-6.

I met Sheikh Chand Mohammad for the first time in the office of the N. F. Railway, Maligaon Railway Headquarters in 1958 when I joined Railway service. He was one of the very strong and powerful Trade Union Leader of the N. F. Railway Mazdoor Union. I personally know that he was bravely leading the agitation of the Railwaymen towards fulfilment of their grievances before the General Manager. After a few years, he left us to join the Bar to start his career as a legal practitioner. Before it I met him as one of the prominent leader of the All Assam Students Union along with former Minister Sri Dulal Barua. Under his leadership we the Members of A.A.S.U. were involved in different agitations mostly for the establishment of the Guwahati Refinery, construction of bridges over the Brahmaputra. There-after a gap of 20 years I met Sheikh Chand Mohammad again in Assam Legislative Assembly as an elected member to the Assam Assembly on Janata Party ticket. He was elected as Speaker, Assam Assembly in 1979 there-after both of us were re-elected on Congress (I) nomination in 1983. He was re-elected as Speaker of Assam Assembly for the second time in 1983. As a Speaker I found him equally a brave person to put the House in order and thus facilitate the Members to deliberate on various matters of public interest. He never allowed the Members in the House of any sort of deviation from the Rules & Procedure of the House. On many occasions, he did not hesitate to request the Ministers from the Chair to come to the House fully prepared to answer to the information sought by the Members. I remember that during his tenure as Speaker, the House used to have very healthy atmosphere during the Session. His role in the Indian delegates in the Commonwealth

Conferences and Seminars was praiseworthy as because as Indian delegates he used to play a very effective role to represent India befittingly. Moreover, Sheikh Chand Mohammad also played a prominent role in the Guwahati Bar Association and he was upgraded as Senior Advocate of the Gauhati High Court. Due to his extra-ordinary qualities in different walks of life, Sheikh Chand Mohammad of late has become Member of the Human Rights Commission and is contributing a lot to make the State Human Rights Commission to play its effective role for public interest. Sheikh Chand Mohammad is a person whom I found to be a person upholding the principle of secularism. On many occasions, I had close deliberations on many of our past experiences in different walks of life and could find that he never likes of mix-up caste, creed and religion in the democratic polity of our country. In social life, he very much advocates the quality of honesty, truthfulness by every one in any walks of life which he thinks are the basic necessity for the country.

With the above remarks I humbly offer my felicitation to Sheikh Chand Mohammad on the occasion of his public felicitation and urge upon others to follow his qualities which will be a best way to felicitate him. ✧

My good friend Mr. Sheikh Chand Mohammad

S. N. Bhuyan, *Sr. Advocate*
Former Advocate General, Assam

My association with Mr. Sheikh Chand Mohammad (better known as Chand Mohammad), gave me an opportunity to know him to some extent, intimately. In the year 1953, when he appeared in the B.A. Final Examination, I got into the B.A. final classes, after my return from the jail, confined for political grounds. Having been successful in the B.A. final examination in 1954, I got admitted into the Post-Graduate Classes of the Gauhati University and I was elected General Secretary of the Post-Graduate Students' Union.

I am glad to know that Mr. Chand Mohammad was elected the first Secretary of the Gauhati University Sports Board in 1958-59 and was instrumental in organising and conducting the 5th All Assam Inter College Sports Festival, of which I was the Founder General Secretary organised and conducted, for the first time in 1955. He was a sportsman althrough, in actions, dealings, conduct and temperament. Chand means "Moon" and Mr. Chand Mohammad was cool, calm and gentle. He radiated moon like rays of hope and good will.

Mr. Chand Mohammad was a practising Advocate for a considerably long period. A member of the Gauhati High Court Bar Association from 1966 to 1978, he earned respect and appreciation for his sincere devotion to practice. He was always fair to his clients and to the Court. For his legal acumen, he was appointed Senior Central Government Standing Counsel in 1986 and rendered valuable service till September, 1993 with credit.

Mr. Chand Mohammad used to come to my Chamber when I was the Advocate General of Assam from 1983-85 and 1993-95 and gave his company for hours together, with illuminating discourses and conversations on various topics. He narrated his experiences of wide travels, meetings and

conferences where he participated in deliberations. I was amazed to find his depth of knowledge on various subjects. He is a learned man. His association with me as an Advocate, brought him closer to me and I noticed that he was a gentleman per excellence. He was not only an Advocate of high order, but also an eminent Social Activist who worked sincerely for the good of the society. I have benefitted a lot from his association. Though he is a widely travelled man and participated in various forums both National and International, he disliked self aggrandisement and publicity and remained content with his simplicity.

Mr. Chand Mohammad is deeply religious with firm belief in his faith. But the most important trait of his life is that he is secular in all respects—thoughts, actions and practice which was his philosophy of life. He respects and values all faiths without any discrimination. To him service to mankind in the teaching of all religions and he is unswervingly following that path. This aspect of sterling quality of his head and heart endeared him to all sections of the people and society.

Mr. Chand Mohammad adorned the high office of the Speaker of the Assam Legislative Assembly twice, once when the office of the Speaker fell vacant in 1979 and then again in 1983 when he was elected Speaker and remained in office till 1986. He was impartial and conducted the proceedings of the Assembly without fear or favour and maintained the dignity of the high office. I sometimes attended the Sessions of the Assembly and keenly observed the proceedings. Once when I wanted to retire from my seat, I proceeded forward towards the Speaker to go out. Here the Speaker Mr. Chand Mohammad gently pulled me up and corrected my error that I should retreat going backwards. This is a parliamentary norm to be followed. I was obliged to the Speaker for his kind advice. Later on when he met me, he advised me to attend the Assembly when it was necessary and when I would be summoned to render legal opinion and advice, as the Advocate General, for whom a seat in the Assembly is always reserved. I valued his advice and acted accordingly. The Speaker has his own staff and he is the Appointing Authority. Sometimes, I as an Advocate General had to appear in the High Court to defend the actions of the

Speaker and it is my satisfaction that I discharged my duty creditably and rendered my assistance to the Court.

Presently, Mr. Chand Mohammad is a member of the Human Rights Commission, Assam : a right man in a right position.

Mr. Chand Mohammad wears an innocent look with a loving smile. His personality cannot be measured only by outward appearance. It is so deeply rooted in his life, only a fraction comes out to the open and many good qualities lie hidden inside which require to be brought to light by unearthing them through constant efforts.

It is in the fitness of things that arrangements are being made to offer felicitation to Mr. Chand Mohammad, a successful man in life who has so many good things for our emulation. With his glorious past, he can now confidently look forward for a more successful life dedicated in the service of human beings.

Mr. Chand Mohammad is one of my good and close friends. He has honoured us by giving us this opportunity to offer felicitation to him. Mr. Chand Mohammad bears good will to all and malice to none.

I wish him all the best and offer my humble and respectful felicitations to him.

May he live long to serve the society. ✧

A man of unimpeachable integrity

Abdul Mazid
District & Sessions Judge (Retired)

Born at Mukalmua of Nalbari Revenue Circle of Kamrup district 69 years ago Sheikh Chand Mohammad popularly known as "Chand" did his schooling at Nalbari was graduated from Cotton College and got his LL.B. Degree from Gauhati University Law College. He came of a middle class Assamese Muslim Family and had to struggle, as usual, for survival. He joined the Bar of Gauhati High Court as an Advocate and by dint of his legal acumen, hard labour and perseverance he made his mark in the legal profession and had the distinction of becoming Senior Standing Counsel of the Union Government.

Politics, however, was imbibed in his blood. Politics and Chand are inseparable as he always thought that people's cause could be best served through politics. He never indulged in cheap politics like the present day so called politicians most of whom were interested in self aggrandisement at the cost of the people who elected them. Chand was made of sterner stuff. He not only made a mark as a charismatic mass leader but stood out in administration proving his mettle in the office he held as Hon'ble Speaker of Assam Legislative Assembly. He attended a number of Commonwealth Parliamentary Conference held in different Commonwealth Countries of the World and also Commonwealth Seminar in London as one of the Indian Delegates successfully and fetched name and fame for the country particularly for the State of Assam. He established his credentials as an able administrator and secular leader of unimpeachable integrity earning "Mr. Clean Image." He never allowed his image to be tainted by corruption, nepotism or favouritism which are, in the present day world, rare commodities. That, however, does not mean that he was not approachable. Anybody high or low, irrespective of his or her age, caste and religion could approach him for redressing

grievances and he was ever ready to help them out if those were genuine and true.

He is extremely simple and well mannered and was known as epitome of sobriety and civility but was outspoken and always stood for right cause.

I had the opportunity to work with him as a member of University Law College Students' Union in 1958-59 when Chand encouraging. It will not be out of place to mention about a small incident during 5th All Assam Inter College Sports Festival in 1958-59 where large number of delegates, sportsman and women of all the colleges of North East under the Gauhati University (as there was one University then) gathered to participate in it who were accommodated in the campus of Assam Engineering College at Jalukbari. There was an altercation between one of the Joint Secretaries of Food Committee on one hand and Students, Union General Secretaries of Cotton College, B. Barua College and Pragjyotish College on the other over certain matter. I happened to be present. Anticipating trouble myself immediately rushed to the Sports ground of Gauhati University at a distance of one kilometre, on a bicycle and had reported the matter to Chand who was in over all charges of the Sports Festival in the capacity of its Secretary. He snatched away my cycle, rode it himself taking me as his pillion rider and appeared at the spot. "Never must you quarrel" uttered he, "else it can bring disrepute to the students community." Needless to stay that his august presence and towering personality brought to an end the otherwise tense situation. He proved himself to be the true leader from his student days.

Most of his admirers, perhaps, were not aware that Chand, besides being sports organiser, was a good Sportsman too. He evinced keen interest in games and sports since his school days and creditably played major games like football, cricket and volley ball for which he became cricket captain, football captain and volley ball captain of Nalbari Gurdon High School in 1946, 1947 and 1948 respectively. In the annual sports of University Law College in 1958-59 his team won first prize in 4 x 400 meter relay race and he secured 2nd prize in 100 meter race. He also got 3rd prizes in sac race and in three legged race.

Being sportsman in true sense of the term he strictly followed the rules of the games in all aspects of his life throughout. ❖

Shri Sheikh Chand Mohammad– As the Manager of the Gauhati University Cricket Team in the Inter-University Cricket Tournament in Calcutta

B. P. Saikia
Registrar (Rtd.)
Gauhati High Court

It is very heartening to know that the Sheikh Chand Mohammad felicitation committee of Gandhibasti, Guwahati, has decided to accord public reception to Shri Sheikh Chand Mohammad on his 69th Birthday who is connected with various social, educational, cultural and legal activities of our State for a long time.

The felicitation volume Editorial Board, has also decided to bring out an "Abhinandan Granth" on the various activities of Shri Skeikh Chand Mohammad. We congratulate the organisers of the functions and pray for the grand success of the public reception and the 'Abhinandan Granth'. I am grateful to the organisers for giving me an opportunity to write an article on Shri Sheikh Chand Mohammad on the above subject.

I met Shri Sheikh Chand Mohammad at the Gauhati University Law College in early sixties. Though he was senior to me we were close friends and discussed various matters to remove the difficulties of the Law Students. Shri Sheikh Chand Mohammad by his simplicity and outspokenness would attract anybody who happened to meet him. Shri Sheikh Chand Mohammad developed keen interest in sports and social works since his school days. For his zeal towards various sports he was made the Captain of the Cricket, Football and Volley-ball teams in the Gurdon High School, Nalbari in the years 1946, 1947 and 1948. He was elected as the General Secretary and the Vice President of the Gauhati University Law College in1958-59 and 1959-60 respectively. He was also elected as the Secretary of the Gauhati University Sports Board in 1958-59. He took

active part in organising the 5th All Assam Inter College Sports Festival in 1958-59 as well as the All Assam Inter College Debating competition in 1958-59.

In those days the Gauhati University Cricket team participated in the All India Inter University Cricket Tournament for the Rohinton Baria Trophy. To select the Gauhati University Cricket Team, the outstanding cricketers of the different colleges of Assam including the Cricketers of the University and Law Colleges were invited to attend seven days conditioning camp at the University Playground at Jalukbari. We thirty Cricketers had our camp at Jalukbari and attended our net trial regularly under the supervision of the selectors. Considering the performances of the players at the earlier matches and at nets 15 players were selected to represent the Gauhati University Cricket Team against the Calcutta University to be played at the historic Eden Garden in Calcutta. We were happy to know that Shri Sheikh Chand Mohammad was appointed as our Manager. Every budding Cricketer possesses a keen desire to get an opportunity to play in the Eden Garden which is considered as one of the best Cricket grounds in the world. We, the selected players were very much excited in getting the opportunity to play in the Eden Garden. Shri Sheikh Chand Mohammad of the Law Faculty met the players individually and enquired about our problems and took necessary steps for our safe and comfortable journey to Calcutta. As I also belonged to the Law Faculty, I assured him all the co-operation and help. We, the players assembled at the appointed place and stayed overnight in a quarter next to the present State Bank of India building at Jalukbari.

We arrived Howrah Station early morning and proceeded to our camp at the Ballygunge area. Our Manager Shri Sheikh Chand Mohammad took full care of the players being the senior most member of the team and nobody had any problem about anything whatsoever. In the train Shri Sheikh Chand Mohammad, whom we all addressed as "Dada" informed me about the birth of his eldest son and asked me not to disclose the same to anybody. I thought within myself that I would disclose the happy news only in Calcutta where we would get nice sweets. Calcutta University made fine arrangements for our stay in the Ballygunge area. On the next day of our arrival in Calcutta we went to the Aryan Club ground in the Maidan, where we had extensive net practice for about 3 hours. We

made a visit to the Eden Garden and we were immediately charmed by its beauty. The velvet carpet like out field and the turf wicket of the Eden Garden were neatly maintained. I had the great fortune to witness the India-Vs-Australia Cricket Test Match in the famous ground earlier. We came to the Esplanade area to catch our Tram to our camp in the Ballygunge area. I realised that it was the best time to divulge the happy news of our Dada that he became the proud father of a son a few days ahead of our departure from Guwahati. As soon as I broke the happy news all the players requested Shri Sheikh Chand Mohammad for sweets and he immediately obliged to our request by treating us with various types of sweets and tea at Kalpataru Restaurant in Chowringhee. We all prayed to the Almighty for the long life with good health for the new born son.

Our match against the Calcutta University started in the Eden Garden behind the Scheduled time due to the heavy fog. The Calcutta University team was a formidable one with M.P. Barooah from Assam and P.C. Paddar and other stalwarts. The match was very keenly fought and the Gauhati University team lost by a narrow margin. The author of the article had the pleasure to play in this Eden Garden in later years as a member of the Assam Ranji Trophy Team. On one such occasion M.P. Barooah aforesaid was the skipper of the Assam Team. Though the Gauhati Cricket Team lost the fixture against the Calcutta University the memories of the said tour will remain as green as the Eden Garden due to the love, affection and sympathetic attitude shown to the players by its Manager Shri Sheikh Chand Mohammad. The author of this article could not resist the temptation in describing other noble virtues of Shri Skeikh Chand Mohammad.

Shri Sheikh Chand Mohammad after obtaining his B.A. and LL.B. degree from the Gauhati University was enrolled as a member of the Gauhati Bar in 1966. As he had deep urge for public service he spared no pains in establishing the Raghunath Choudhury High School in Mukalmua, Nalbari and served as the Headmaster for four years. He also served as the President, Managing Committee of Raghunath Choudhury High and Higher Secondary School, Mukalmua for 17 years, for his abilities in managing the public works he was elected President

of Anchalik Pragati Sangha, Mukalmua and President Mukalmua Gaon Panchayat and the President of Guwahati Hafiz and Karikari Madrassa, Islampur, Guwahati.

Due to his great urge for social service and faith in democracy he embarked on politics and became an active member of the Indian National Congress. He was elected to the Assam Legislative Assembly from the Barkhetri Constituency in 1978 and was elevated to the prestigious seat of the Speaker, Assam Legislative Assembly. He was re-elected to the Assam Legislative Assembly for the second time in 1983 and again became a Speaker till 1986. Shri Sheikh Chand Mohammad represented India in the Commonwealth Parliamentary Conferences held in Wellington, New Zealand, Lusaka.Nassau, Canada and the Commonwealth Parliamentary Seminar held in London while he was the Speaker of the Assam Legislative Assembly. He was also one of the members of the delegation of the good will mission of India to Mecca during the Haj in 1985. Shri Sheikh Chand Mohammad visited several countries which included Hong Kong, Sydney, Auckland, Wellington, Singapore, Bangkok, Paris, London, Rome, Frunkfurt, Nairobi, Dar-Es-Salaam, Adis Ababa, Lusaka, Cairo, Kawait, Dubai, Geneva, Los Angels, Tokyo, Bagdad, Mecca, New York, Washington, Moscow, Nassau, Saskatchewan etc.

He made a mark as a Lawyer and was appointed as the Senior Central Government Standing Counsel in the Gauhati High Court from 15.3.96 to 1.9.93. He was also designated senior Advocate, Gauhati High Court and he also became an Advocate of the Supreme Court of India. At present he is serving as a member of the Assam Human Rights Commission since March, 1996.

During his tenure as the Senior Central Govt. Standing Counsel in the Gauhati High Court, we met very often and exchanged views on various problems. I always found him accommodating and sincere in his approach.

Shri Sheikh Chand Mohammad besides being a person with various qualities was endowed with a sense of humour. He could mix up with people of different age groups due to his amiable nature.

I wish a long and healthy life for Shri Sheikh Chand Mohammad so that he can serve the mother land with his varied experience for a long period. ✧

Sheikh Chand Mohammad – A multifaced personality

Vijay Hansaria
Advocate, Supreme Court

Sheikh Chand Mohammad is a familiar name to the people of Assam who with his unique brilliance of academics, polity, sportive exuberance and a social enthusiasm possesses a rare personality among the Assamese intelligentsia. I am going to portray my columns as of a first hand experience of this rare personality as I am fortunate enough to have a considerable proximity with him.

Mr. Sheikh Chand Mohammad was born on 1st March 1931 in Mukalmua of the then Kamrup district. As a child, young Chand Mohammad showed his sparkle of being a potentially multifaced personality. He even as a child was keen to involve himself in the social pursuits of his neighbourhood. His spirit of team efforts in due course landed him to be involved in numerous sporting pursuits as of cricket, football, volleyball, etc. During his school days spirited Chand Mohammad was motivated enough to lead the cricket, football and the volleyball team of his high school as the Captain in a number of occasions. Young Chand Mohammad grew up with his hyper enthusiasm into a young and promising person destined to motivate and lead in whatever front he may be. His qualities of being outspoken, frank and courageous earned him admiration from diverse quarters.

Soon after his entry into the post-matric education he became much more actively involved in the student activities. He was elected as the first General Secretary of the Gauhati University Law College in 1958 of which he subsequently also held the post of vice-president during the year 1959-60. Further in 1958 in recognisation of his qualities of leadership and motivation he was elected as the Secretary of the Gauhati University Sports Board having jurisdiction over all the affiliated colleges under the University. Under his able guidance and

leadership the Gauhati University was vibrating with life and glory. He was instrumental in organising and conducting the 5th All Assam Inter-College sports festival 1958-59 and also the All Assam Inter-College Debating Competition. The University authorities being confident of his capabilities had also selected him as the Manager of the Gauhati University Cricket Team which participated in the Inter-varsity Tournament at Calcutta in 1958-59.

Mr. Chand Mohammad sharing his concern to the cause of social consciousness was all along a devoted scout and had proved himself to be a true follower of the De Badwinic philosophy giving a helping hand being sensitive to the social cause. He led the N.F. Railway scout contingent in the All India Scout Rally held at Jaipur held in 1959-60.

Mr. Chand Mohammad had great respect for education was also highly conscious of educating the masses. He as a resident of Mukalmua was responsible enough to take up his sincere efforts to rejuvenate his native place by establishing the Raghunath Chowdhary High School at Mukalmua. In order to give its initial nurturings Mr. Mohammad served as its Headmaster for 4 initial years. He also served as the president of its Managing Committee for 17 long years. The residents of Mukalmua regarded him as their natural leader. He was the President of Anchalik Pragati Sangha, President Mukalmua Gaon Panchayat and a number of local socio-cultural organisations.

This young and energetic personality being true to his promises of social service upthrusted his efforts further to join the mainstream politics. In 1978 Mr. Mohammad was elected as a member of the Assam Legislative Assembly by posing in candidature of the Janata Party. Further on 7th November 1979 he adorned the chair of the Speaker of the Assam Legislative Assembly. Subsequently to that he joined the Indian National Congress and remained as an active member of the party. In 1983 he was once again elected to the Assam Legislative Assembly on Congress (I) nomination. Mr. Mohammad was graciously elected for the second time in 1983 as the Speaker of the Assam Legislative Assembly and continued in this capacity till January, 1986.

His entry into the field of politics was with the spirit of welfare philosophy. As a member of the legislative assembly he

was true and devoted to the constituency from which he was elected. It was because of his genuine efforts of social upliftment of which the people at large at his constituency chosen him to be the leader to spearhead their cause in the Legislative Assembly. As a member of the Assembly it was observed that he was highly august, sober and disciplined to his fellow members. He was highly parliamentary in his speeches and dealings in the Assembly. With his dignified and yet simplistic ways of conduct in the Assembly Mr. Chand Mohammad could even win over his opponent. He had a very strong sense of humour which earned admiration from his friends and foe alike. It was nothing but because of his extraordinary capability of motivation and leadership that he was elected as the Speaker of the Assam Legislative Assembly. He was in fact a Speaker representing the entire House of Legislature. He was supported by one and all because of his impartiality. He had great faith in democracy and had taken his role as of an austere priest to lead and guide the functions of the Legislative Assembly. A man of immense potentiality was instrumental to make the presence of Assam felt in various nooks and corners of the world. He was aptly selected as a member of the Indian Contingent to the Commonwealth Parliamentary Conferences at Wellington in 1979, Lusaka (1980), Nasau (1982), Douglas (1984), Saskatchewan (1985). Besides, he also attended the Commonwealth Parliamentary Seminar held in London in 1980. He as the Speaker of Assam Legislative Assembly held a pivotal role and acted as a guardian of the rights and privileges of the members.

I would assert that my affinity towards this multifaced personality was centered in the convergence point of he being an advocate. As an advocate he was true to his spirit of justice and fairplay. He was a person devoted to the cause of social justice and was highly concerned about the unprivileged section of the society and fought their cases with great zeal and devotion. In original shade Mr. Chand Mohammad was out and out a lawyer. A lawyer de-facto who would rest at nothing but the justice. His rapport at the Bar in Guwahati is known to all. A person with distinctive amiability and simplicity was able to win over the hearts of almost all the lawyers at the Guwahati Bar. He is popular amongst the junior and senior lawyers alike. He would mingle with the seniors and juniors alike and was

highly concerned about the wellbeing of the upcoming lawyers. In the court he is often seen advising the junior lawyer with his rich experience. His sense of motivation and appreciation had led many an advocates to the forefront of the profession in Guwahati Bar. Mr. Chand Mohammad had a very good rapport with the Bench. His courteous dealings and behaviour in the Court proceedings, and his extreme sense of self-control was evident from the fact that even in the most excitable moments in course of an argument he would never interrupt his brother counsel while submitting. I personally have deep admiration of his sense of appearance. I have always noticed him strictly adhering to his neat and decent dress-code which always gives a boost to his extrinsic personality.

His association with the Bar was not only confined as of an individual pursuit but by way of a collective approach. He was concerned about the progress and prosperity of the members of the Bar as a whole. As an advocate Mr. Chand Mohammad was true to the spirit of justice. He was a person who was out and out an Advocate in true sense, who fought and asserted for the cause of Justice and fairplay in whatever forum he might have been.

On his day of felicitation I forward my best wishes to this versatile personality and pray God to give him enough strength to enlighten the present day social gloom with the presence of his effulgent personality for years to come. ✧

My beloved Chand-Da

Prof. Sukhendu Shekhar Dutta
M.L.A., 103 Old MLA Hostel,
Dispur, Guwahati-6.

I came to know the name of Sheikh Chand Mohammad when he became Speaker of the Assam Legislative Assembly. At the time, my cousin brother Sri Rasamay Dutta, Retd. Deputy C.C.S. of N.F. Railway in course of his conversation with me, narrated the story of his close association with his beloved 'Chand'. He spoke eloquently in appreciation of his good friend. That day, I developed a sort of mental acquaintance with the man – Sheikh Chand Mohammad. But I did not get any opportunity to see the "man" about whom I heard so much from my brother Sri Rasamay Dutta.

The opportunity came unexpectedly. Only recently, a good friend of mine, Sri Ram Chandra Baruah of Guwahati came to my quarters at old M.L.A. Hostel, Dispur and spoke much in appreciation of Sheikh Chand Mohammad. He rang up his beloved 'Chand-Da' and discussed an important matter with him. Baruah asked me too, to speak a few words with 'dada'. I agreed and conversed with the honourable person. I started talking by referring the name of my 'dada' Sri Rasamay Dutta. He responded like an well-acquainted person and spoke all in praise for his dear friend 'Rasamay'. The telephonic conversation was short but cordial. He invited me to his residence.

Some other day, along with my friend Ram Baruah, I went to the residence of 'Chand-da'. The conversation was so cordial that in no time I fell in love with him and started calling him 'Chand-da'. He also reciprocated with elder brotherly gestures.

This is the short story of my relation with Sheikh Chand Mohammad. I do not know much about him. But I have discovered a 'real man' in him. On the day of our meeting he spoke about eternal human values and relations. He also

appreciated the life style and political sagacity of Sri Atal Behari Vajpayee. I, as a BJP, MLA, felt that Chand-Da's mind' is not at a distance from my 'mind', my political thinking and affiliation. His scholarly discourses impressed me much.

On his 69th birthday, I pray to the almighty God to grant our 'Chand-Da', a long and peaceful life. The society expects more services from such a noble soul. ✧

Sheikh Chand Mohammad : Why I admire him

Dr. Yamini Phukan
Senior Advocate,
Gauhati High Court

Born in a village, Sheikh Chand Mohammad is a simple man. Although he spent most of his life in a city (Guwahati) and considerable time with self-serving politicians, he retained his rural simplicity, genuine warmth of heart and human sympathy. It is for his straight-forwardness and simplicity in manners. I admire him most. This reminds me what one Lessing said, "The most agreeable of all companions is a simple, frank man, without any high pretensions to an oppressive greatness—one who loves life, and understands the use of it ; obliging alike at all hours ; above all, of a golden temper, and steadfast as an anchor. For such an one we gladly exchange the greatest genius, the most brilliant wit, the profoundest thinker."

My admiration for Sheikh Chand Mohammad preceded my formal acquaintance with him. It may sound strange but true. My friend Bhabendra Nath Sarma, Advocate, Gauhati High Court, now practising in the Kohima Bench of the said High Court, one day told me that 'Chand da' and Bhairab Sarma (a reputed lawyer on the Civil side) are very kind hearted and they look into the interest of the juniors in the profession. This remark he passed before I knew personally both Sheikh Chand Mohammad and Mr. Bhairab Sarma. Both Mr. Bhaben Sarma and myself were students of English literature. Our heads were filled with ideas and concepts which are diametrically opposite to the ground reality of our poverty-ridden country whose millions shed the sweat of their brow to keep their body and soul together. In the over crowded bar with cut-throat competition, we found ourselves, to our great horror, that we were friendless and there was no guiding spirit. To earn something and make a footing in the profession became our obsession. Bhaben

Sarma's remark drove me to get acquainted with Mr. Sheikh Chand Mohammad and Mr. Bhairab Sarma.

I found Mr. Chand Mohammad very sober and soft spoken, cool and sympathetic. He has inherent humility and a sense of responsibility towards his clients. I conducted a good number of criminal cases with him and Mr. Gauri Sankar Bhattacharyya led us. Mr. Mohammad always urged upon his clients to make payment to me which was my due as professional fee. I observed in the legal profession that only few among many, concern themselves with whether their juniors are duly paid. Mr. Chand Mohammad was one among those few. And in course of time, I found that he did not encourage those litigants who deliberately work against the interest of society as a whole. But he did not beat his drum displaying this virtue. Being a friend of the poor, the poor litigants, who are incapable of meeting legal expenses, flocked to him. He derived genuine contentment if he could wriggle out a poor litigant.

In 1978, he became a Member of the Assam Legislative Assembly and Deputy Speaker. After subsequent elections, he became the Speaker of the Assam Assembly. Such an exalted position did not breed vanity in his mind. Whenever he met us, he beamed his usual friendliness and cordiality and whenever we wanted to witness an Assembly Session, we banked upon his hospitality unhesitatingly.

He became a Senior Central Government Standing Counsel in the Gauhati High Court at a very critical time. The State (Assam) then was under the President's Rule and the Army was deployed to tackle the terrorist problem. The Army used its own methods to tackle the terrorists and consequently a large number of Writ Petitions were filed in the Gauhati High Court. A cool tempered man as Mr. Sheikh Chand Mohammad was, he tackled the situation in a well-coordinated manner without causing any rumbling in anybody's heart. Complicacies did not arise in many such cases because of his decided sincerity.

In politics, one has to compromise but a man of principle cannot go on compromising. Once Mr. Sheikh found the affairs of the Congress party unbearable. So he resigned from the Party (Cong-I) and along with others, started a new political party. This Party, however, did not take off. Sheikh can call a spade a spade, face to face with a person. However, he has a way of speaking that does not jar. While he was Deputy

Speaker, I asked him whether he could exert his influence to do something. He expressed his inability in the most polite form. In the recesses of my mind, I appreciated this refusal.

He has a religious bent of mind but his outlook is secular par excellence.

It is said that familiarity may not always breed contempt but long familiarity may wear off the edge of admiration. My long familiarity with Sheikh Chand Mohammad has not bred any contempt for him, it has never disminished my pleasure when I meet him. This is because he is simple in living and manners. A lovable gentleman, I wish him a long, healthy and creative life.✧

Sheikh Chand Mohammad

Mukarram Ali Laskar,
Senior Advocate,
Gauhati High Court

I know Sheikh Chand Mohammad for many years from his Law College student days when I was also a student of Law in the University and since then we are very close to each other. I have found him as a softspoken man having respect for truth and I have also found him quarrelling with others for vindication of the same. As a public man I have also found him as a just man, a respecter of truth and also a soft-spoken as well and I have the occasion to see him differing with the party he held for the same.

As a Lawyer we were together and he and I used to prepare his brief for the next day he has to argue the same and in difficult cases he and I were together to argue the same. Of all the lawyers in Guwahati specially among the Muslim Lawyers, he has a great admiration for me and I too for him and we are still maintaining the same. We visit our party office together also.

I have found Sheikh Chand Mohammad as an extremely honest man and this quality attracted me to him and he too for me. He was a public man but he never amassed wealth from his public life unlike most of the public men today. Coming down from public life, I have found him a penniless man. He used to attend court even without a car.

In private life, we often talk to each other of all the problems faced by us and our views are very close and identical too.

I am overwhelmed with joy to know that arrangements are made to felicitate Sheikh Chand Mohammad on the occasion of his 69th birth day and I offer my hearty felicitation to him on this auspicious occasion.✧

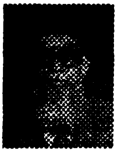

Sheikh Chand Mohammad
As I know him

Rasamay Dutta,
Advocate,
Gauhati High Court

Sheikh Chand Mohammad is a man of towering personality, honesty, integrity and straight forwardness.

I came across Sheikh Chand Mohammad in late fifties when he was working in N.F. Railway Head Quarters, Maligaon. He continued his studies while serving. We were both in the University Law College together and this intimacy continued even after he joined the public life, became Speaker of Assam Legislative Assembly.

He is one of the few Politician who was never guided by self interest or patrisan or communal politics. During our University life a group of University students had some quarrels with some local boys of a nearby village which ultimately took communal colour. It was Chand Mohammad who stood like a colossus and controlled the situation. Similarly, during 1960 Language agitation in Assam, there were tensions in Railway Colonies of Pandu-Guwahati-Maligaon Complex. At that time due to Railway strike of 1960 all the senior Trade Union Officials were out of Assam as Assam was exempted from the strike call. Shri Chand Mohammad along with Shri Indibor Konger, present president of the N.F. Railway Mazdoor Union, faced the situation and saved the Railway Colonies from any fratricidal clash.

I sincerely believe that we have not seen the last of Sheikh Chand Mohammad and the nation may call him to discharge some more responsibility towards the society.

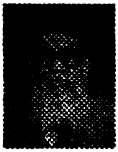

Friendship's garland

Prof. Kamaleswar Sarma

"Flowers are lovely ; love is flower-like ;
Friendship is a sheltering tree ; "

- S.T. Coleridge

Life of Sheikh Chand Mohammad (hereinafter called Chand) resembles the story of an apple. The story goes that when the apple was full-grown and well-established as King of Fruits there were many claimants to its fame and efficacy. First came the tree with its tall claim of bearing the fruit in its branches over the time. Next came the Earth telling that the tree stood secure only because of its roots held firmly in its soil. Then came the Honey-Bee telling that because of its constant care and concern, the apple was ripened from the blossom. Last but not least came the High Heaven giving its verdict that though each one must be praised for playing their part ably and properly, the highest praise must go to the Maker of all things who has made the apple so sweet and so delicious. It is the act of God, a Divine Will, that has made the fruit a doctor's despair: An apple a day keeps the doctor away.

The success-story of my dear friend, Chand, has many elements all rolled into one. In the first place there arises before our mind's eye the gentle, affable stature of his father, Late Sheikh Anadar Ali, representative figure of the first class village nobility of Mukalmua–granary and dairy of Kamrup. Next comes his mother, Late Phulchani Begum, a perfect picture of self-effacing love and affection who died only the other day on 18th June '99 at the ripe old age of 101. She was fully bathed in the rose-tinted water of her son's glorious career. Then we must name his wife, •Madam, Kaburan Nessa who came to his life rather in her early teens but filled the whole tenure of his being with joy and hopes, with all the tenderness and sweetness that a perfect help-mate can offer. She has been both a queen of the kitchen and a queen of the heart of the Chand's life. Then

comes the large family of his uncles, aunts, brothers, relatives and later on sons and daughters, sons-in-law and daughters-in-law and a host of grand children. To all of them he was apple of their eyes. Then comes the teachers—the teachers of Nalbari Gurdon High School where we met in 1943 and became life-long friends.

Of all the teachers of Nalbari Gurdon High School we must name Syed Yaqub Ali, the second Maulavi, first. His was a magic charm that captivated all students. To Chand and to all other Gurdonians he was "a friend, Philosopher and guide." Chand lived in his cottage under his guardianship. This was a place to which I frequented after the classes were over and shared the afternoon tiffin with Chapatis and all that made by my friend and by my teacher. I cannot forget the warmth and geniality that I felt in their company. A life long celilbate Yakub Maulavi considered the school as his home and the students as his children. The school had an illustrious band of devoted teachers headed by the towering personality of Late Mani Ram Das, the king-size Headmaster of the school. Like Thomas Arnold of Rugby High School he raised the status of Nalbari Gurdon High School to a centre of excellence. We were proud to be inheritors of that high tradition of the school.

Next we met at Cotton College. In the Golden Jubilee Year of 1951-52 we were Cottonians. Those were halcyon days of our life. As General Secretary of the Cotton College Students' Union Society I had the good fortune of welcoming and shaking hands with Sir C.V. Raman, the Nobel laureate who was the Chief Guest of the function. The celebrations passed off with full pomp and gaiety. After the Jubilee Dr. Hiranya Bhuyan joined the College as its Principal. We considered it as a gift of the Jubilee. Under Dr. Bhuyan's stewardship the college gained a new lease of life in scholarship, in sports, in Union activities. During his time and under his inspiring guidance we undertook a series of welfare activities in the college. The foremost of them was the establishment of a College Canteen. This was inaugurated by Shri Omeo Kumar Das, the then Education Minister of Assam. The aim of the Canteen was not only to give a good food at cheaper price but to inculcate the habit of self-service and self-disciplines beginning from the queue system and coupon system till then unknown in this part of the country. The Canteen did yeoman's service in our time. It was interesting

to see the teachers and students line up before the counter to buy coupon, collecting tea and snacks and disposing the used utensils in the proper place themselves. But as all good things wither in the absence of a congenial atmosphere, the canteen was also given a goodbye in no time. Another event of far-reaching consequence was the change of election system of the students' Union. Hitherto the method followed was cumulative one, where members were elected first and the members themselves elected the other bearers. We wanted it to be replaced by a general system of direct voting for each portfolio. Dr. Bhuyan, the Principal, liked the idea very much "One man, one vote, one portfolio is a very good thing. You arrange for a referendum". As per his orders the referendum was held and the Direct System of voting was declared winner. Since then voting has been continuing in the Cotton College Union Society as per this system which has been accepted as a boon by the Cottonians. But at the time of changing the old for the new many of us had to spend sleepless night. There were violent opposition from the votaries of Cumulative System. They believed that by forming a group they could return a candidate to the Union portfolios will be decided by themselves afterwards. "The Group" so formed had the advantage of casting all 8 votes in favour of one in the cultural section and 8 votes in favour of another in the Athletic Section. The referendum stood for abolishing all groupism and sectionalism in the system. At this stage Sheikh Chand Mohammad came out with his bright powers of sympathy and ready powers of action. He threw himself heart and soul in support of the General Election. "Cottonians are not communal, not sectarian. They are all for General voting." He shouted at the top of his voice and his was the lonely vote from a particular group boycotting the referendum. When the General system won by an overwhelming majority Chand's joy knew no bounds. He stood for a cause ; a general cause. There were arguments and counter-arguments, heated debates and endless discussions. Even some teachers were reported to have been involved in the process. Shri Gopal Sarma Barua, the then Addl. D.P.I., Assam, came down from Shillong to study the situation. Apparently he was on a fact finding mission deputed from above. Dr. Bhuyan, the then Principal, explained the matter to him so succinctly that he returned to Shillong in a happy frame of mind wishing us all

peace and success. The referendum day was a very peaceful one. The results were accepted in a very joyous mood. The general system came into being. The Cottonians gave themselves a new constitution. Elections were held in accordance with the provisions of the new constitution. The doubts and fears expressed by the prophets of gloom were all dispelled. The transition was unexpectedly smooth true to the spirit of the Cottonians and the noble tradition of our Alma-Mater of which Chand was a fearless and eloquent spokesman. His contribution was indelibly marked in the process of the change over. He declared with great gusto and elan ; "Old order changeth yielding place to New."

These are the formative influences in Chand's life—the family, the village, the school, the college, the charming circle of his friends, well-wishers and admirers. His friends are legions. It seems he was born for friendship. They transcend all boundaries of region and religion. He shuns parochialism and jingoism, he hates hatred ; loves life. He ponders like Browning. "How good is life ; the mere livings". He makes no distinction between high and low, rich and poor, colour and creed. He follows in practice what Lamartine preached : "If God is your father, man is your brother". His reactions to man and things are always kindly, never hostile. Kindness is a language the deaf can hear and the blind can read. Kindness is the secret of his power of making friends and remaining friends. He is full of robust optimism. Laughs uproariously. Loves intensely. Prays regularly. Serves all humanitarian causes sincerely. Fights legal battles honestly. Joins politics in the best possible spirit of a social worker. Nobody who comes near him misses his ever-smiling face ; the magnetic touch of his radiant personality.

All these are great qualities of his head and heart. But these do not clearly indicate the greatness that lies patent in him and gets gradually unfolded during the course of action of his later years and raises him to the exalted position of Honourable Speaker of Assam Assembly from 1979 to 1986. Like the ripeness of the apple it was the Divine Will that raised him so high in people's estimation. I wish him a long, happy, healthy life and offer one of my most valued and most treasured friendship's garland to him.

Sk. Chand Mohammad

Beni Madhab Mahanta
Senior Advocate,
Gauhati High Court

I am happy to learn that a public felicitation is slated to be accorded to my friend Sheikh Chand Mohammad on his birthday. I wish many happy returns of the day.

If my memory is correct, I recall to have met Mr. Chand Mohammad in the Guwahati Lawyers' Association some time in 1966 or 1967. I happened to be present there for some professional duty and I recall that General Elections of 1967 were due. Mr. Chand Mohammad was then an youthful person, and an ardent and budding political activist. At the relevant time, he was associated with Mr. Gaurishankar Bhattacharyya who had parted company with Communist Party (S) and set up his People's Democratic Party. Later Mr. Chand Mohammad joined the Indian National Congress (I) and as far as I understand, he has been associated with that party all through.

I am happy to say and recall that Mr. Chand Mohammad was always a free and outspoken person and firm to the principles one admires in a person connected with party politics.

Now a days, especially after the advent of chauvinistic wave and morally devoid of any principles basic to human beings, and the traditions of Assam ; the Assamese in the broader context of India and its unified struggle for freedom from British Colonial rule one has to acknowledge the role of persons like Mr. Chand Mohammad. In the years that I have known him, I have always found him to be a person above all narrow or sectarian traits that have led to the shambles of the body politics of Assam over the last four decades. The crisis that afflicts Assam requires drastic remedies and in this pursuit social and political morals need to be reinstalled. Mr. Chand Mohammad has the background to take an initiative in this along with all

right-thinking persons irrespective of political affiliation and other divisions but upright, honest and sincere to the cause of the grass root interests of the people of Assam. I feel the trends that the 1999 Election to the Lok Sabha have thrown up in Assam bode further dismemberment of the Assamese Society on communal lines.

I wish Mr. Chand Mohammad all the best and may he live long to serve the common men of Assam. ✧

31st C.P.C. at Saskatchewan, Canada in 1985. Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly speaking in Conference.

Chand - Mr friend

T. Hussain
I.A.S. (Rtd.)

It was the twilight zone of life, when I entered the precinct of Cotton College and arrived at the compound of the then Cosmopolitan Hostel with high hopes of curving out a future. On the first day, I was greeted by a simple and good natured senior Cottonian at the door step. He, being aware of the situation, when a new student away from the warmth of the family in the midst of a strange environment, rendered all possible assistance in ameliorating and adjusting myself with the boarders of the hostel. Within a few days he impressed me so much that with his encouragement, I took part in the Inter Hostel Mohomood Memorial Debating Competition and obtained a prize and got recognition as a debator in the College. Chand Mohammad at that time was acting as Mess Secretary of the Hostel and his sincerity in the management of the mess was so satisfying that even though he was in the final years, we urged him to continue as such, so that we utilise his personal supervision in providing the best possible meals for us. Chand's personality, impartiality and fair sense of judgement, attracted the attention of all of us and by taking leading role in all affairs he showed the signs of his future leadership by displaying keen sense of justice and fair play, in handling matters, concerning students and College Authorities.

At the time of elections to the office bearers of the Cotton College Union in the mid fifties, some tensions prevailed amongst the students centering on Upper and Lower Assam biasness and Dulal Baruah and Sheikh Chand Mohammad by dint of their quality of leadership succeeded in bringing about an amicable settlement which ensured a sense of confidence. The courage, dedication, righteousness displayed by both these students showed the signs of budding political leaders and time proved them so.

In those days, the students were simply scared of approaching the teachers to get their grievances redressed, both

as a boarder in the hostel or as a student in class. Chand always showed the moral courage to represent the grievances of the students before the Superintendent of the hostel or the Principal of the College to the great relief of the students. His approach to the College Authorities was always reasonable, polite and firm. He never lost his temper while talking with his friends and professors, and his convincing arguments always yielded results.

After College education, both of us secured appointment in the Railways with the motive of earning and learning. We were messing together at Maligaon Railway Colony and attended Law College together. Chand made his presence felt there by taking active part in all social gatherings. In the midst of this new environment, Chand became a popular name amongst his friends and colleagues. Our official residence at Maligaon was the centre of all social and cultural activities in which Chand was the centre of attraction due to his courageous approach to all problems concerning to office and the students community. The only Law College in Assam was headed by late Dr. J.C. Medhi, an erudite scholar in law and few dared to face him to mitigate the grievances of the law students. It was the responsibility of Chand to face the towering personality of Dr. Medhi to place before him various issues concerning Law students.

Chand displayed keen interest in the extra-curricular activities of the University Law College and was so popular among the students community that we elected him the General Secretary and the Vice President of the Law College Students Union, a responsibility he discharged to the best of his abilities. He was the first Student Secretary of the Gauhati University Sports Board. It was during his tenure as General Secretary of the Law College Union the Inter-College Debating Competition and Inter College Sports Festival were organised under the auspices of the Law College and the Gauhati University Sports Board and the College campus was echoed and re-echoed with lot of fun-fare. Under Chand's leadership the Union activities attracted the attention of the then academic circle at Guwahati even though the students and teachers were only part time teachers and students in Law College. The aspirations of Chand as the budding politician got manifestation while he was a student in Law College. While a student he dared to contest the Assembly Election from Hajo Constituency in spite of my ridicule at him for his ever ambition in politics at such tender

age. But determination and singularity of purpose of my friend Chand, ultimately took him to one of the most prestigious political positions in state politics. There, as an honest and sincere politician, he made a mark in the otherwise polluted political atmosphere in Assam. Every one who has got slight knowledge and interest in the political activities of the State a decade back, will appreciate the qualities of Chand Mohammad who never lost touch with his friends and old colleagues, while enjoying the high position as a Speaker. There was no discrimination on his part in his behaviour towards the poor. He shared rich experience of his visits to many foreign countries as a member of the Indian delegations with his friends. By taking active part in deliberation in various International Forum he brought laurels to the State of Assam. At present, he is Hon'ble Member of the State Human Rights Commission. With his valuable experience both in the official and political field, he will surely be able to do justice to those who really need a human touch to their aggrieved soul. Chand, whose heart is full with the milk of human kindness, is the right person to be selected as a member of the Commission which is looked upon by many with scepticism and distrust. Chand will surely remove the prevailing scepticism with confidence and bring hope in the midst of despair.

Chand Mohammad, as a student leader was impartial, friendly, kind hearted and secular as a politician. He was honest, upright, courageous and simple in all aspects of his behaviour. As a happy and contended family man, Chand is still active in the field of social and religious activities. I shall be happy to see him vigorously active with a joyous companion in the realm of his life and do pray to Allah to bestow him with more mental and physical strength to render yeoman service both to the society and the State in improving the degrading state of the political and social environment. Let his ideals and principles act as a lesson to the new generation of today when despair and darkness in thoughts and ideas as well as dishonesty in political life are vitiating the whole social atmosphere around us, let Chand's ideals survive and last longer.

Chand Mohammad, born in the nondescript village of Mukalmua of then Kamrup District, managed to rise to this political horizon in North-East, by virtue of qualities which are rarely found in the politicians of today. In those days as College

friends we lived a life of our own in a world less crowded, simpler and honest. The product of that age like Chand Mohammad is a vanishing tribe, longer they live the better, longest the best.

These few lines are simply fond recollections of my failing memory due to passage of time passed in association with a man who had all the qualities of head and heart to endear himself to all. Though Chand passed through the battalions of corrupt and morally degraded political leaders, his cronicle of action and thought remained unsullied and as a reward, he is now leading a contented life with a happy family and I wish him long and prosperous life for days to come so that his life may be beacon light to the generations to follow. ✧

My acquaintance with Sheikh Chand Mohammad

Dr. Sailajananda Bharali,
Director of Public Instruction (Retd.)

As per request of the felicitation committee in connection with the celebration of 69th birth day of Sheikh Chand Mohammad I am happy to write a small note from my memory, regarding him.

My acquaintance with him began since 1979 when he was the Speaker of Assam Legislative Assembly. As an educationist he was the founder Headmaster of Raghunath Choudhury High School at Mukalmua which was afterwards upgraded to a Higher Secondary School. He is not only basically an educationist but also a lover of sports heading his school team as a student captain in foot ball, volley ball and cricket, he became the first secretary of the Gauhati University Sport Board in 1958. This showed his organising capacity in sport of Assam.

As a man of logical bent of mind he has a special quality to hear the grievances of people most attentively and not casually and tried effectively to solve the problem. I still remember a small incident that occurred when Speaker Sheikh Chand Mohammad was also the president of the Mukalmua Raghunath Choudhury Higher Secondary School. The post of Vice Principal of the school fell vacant and there were 2 or 3 aspirants for the post. His own younger brother was also a candidate for the post and there was a political tug-of-war. Chand Mohammad was very clear in his mind that the post should go to the senior most graduate teacher as per rules of the education department and there was no question of any political or family tie. He requested me to go ahead as per rules. Thus, the post of the Vice Principal was filled up by one Shri Rajani Sarma.

On the day of his 69th birth anniversary, I pray to the Almighty for his lonq and healthy life to serve the people of Assam. ✧

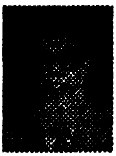

Sheikh Chand Mohammad as I know him in Cotton College

Dr. Gazi G. Ahmed,
Director,
Dr. B. Barooah Cancer Institute

In 1950, soon after the great earthquake, I had joined the Cotton College as a science student and was allotted shared room in the Cosmopolitan Hostel which had to be changed from time to time and as a result the boarders had the opportunity to learn about the colleagues in detail and therefore the compatibility. One Colleague in particular I found compatible was Sheikh Chand Mohammad for his intelligence and charming personality. He could make friends easily for his transparency, helpful attitude and uncontroversial nature. He was also resourceful and reliable for which he was liked by the teachers.

Although Chand Mohammad Saheb as I used to call him was. one year senior to me and studying Arts in B. Barooah College it was a pleasant occasion when in the evening we all returned to our rooms after the day's work and exchanged our experience. This is where Chand Mohammad Saheb was the dominating figure by virtue of his mode of expression with clarity and assertion. He used to deliberate in detail on a certain point which could be related to sports, politics, current affairs or a person and in the latter his diplomacy had its roots then itself as we never heard of any confrontation with any other contemporary students who were also in the limelight including Shri Dulal Baruah, Shri Abdul Muheeb Mazumdar, Shri Giasuddin Ahmed to name a few who took the leadership of the people of Assam subsequently.

In 1954 I was detached from the company of Chand Mohammad Saheb for the pursuit of my medical career and after long 20 years I meet him again at Guwahati now as successful politician attaining the topmost place in the

Legislature as the Honourable Speaker. His success and confidence as an advocate is reflected in his maintenance in the profession in uniformity. Now looking back to our association in the College days what I saw in him as the team leader in sports, as a debator and a highly popular figure has all been translated into reality through his unique achievements in later life. ✧

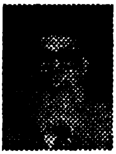

Sri Sheikh Chand Mohammad, as I know him

K. N. Sarma Barooah
I.P.S.
S.P. Investigation Cell, A.H.R.C.

It gives me immense pleasure to know that a Book is going to be published to felicitate my senior friend philosopher and guide, Sri Sheikh Chand Mohammad, popularly known as "Chand Mohammad" "Chandkaka".

I used to know him since 1958–when he was serving in the N.F. Rly and came to his close contact in the Assam Human Rights Commission where he has adorned the prestigious Chair of the Member of the Commission.

Although he had an illustrious career both in the Bar and Legislature, Sri Skeikh Chand Mohammad had not changed. A man of simple living and high thinking with very clear perception pertaining to the socio-political and economic problems facing by the people, his role in this regard will be remembered by the people for all time to come.

A man of high principle Sri Skeikh Chand Mohammad had dedicated his life for the cause of common people and he strives for the same.

Sri Sheikh Chand Mohammad is a Gandhian in the true sense of the term. He preaches and practises Gandhian philosophy in all aspects of life. Although there had been many changes in the country, he has not changed his political doctrines. He had no ambition for any office of profit and is highly satisfied with what he possesses i.e. immense blessings and goodwill of the people.

Out and out a Muslim, he may be regarded as an authority in the Islamic Thought. He expounds the Islamic doctrines for achieving communal harmony, peace and welfare of the people belonging to different communities. He is a symbol of secularism and communal harmony. The nation had produced a few secular leaders like him who commands respect and love of all sections of the society.

May God give him a happier, longer healthy life to fulfil his mission of service to the mankind.✧

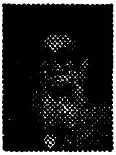

Sheikh Chand Mohammad Saheb as I know

Dr. B. C. Das
Rtd. Dy. C.M.O./N.F. Rly
Panbazar, Guwahati

It gives me great pleasure to be given an opportunity to write a few words about my dear friend Sheikh Chand Mohammad. Pening these few lines, has brought to my memory a host of jovial days back all those golden memories of our long association, together.

We go a long way back to 1963 at Maligaon, when I met a young man greeted me in such a friendly manner, as if we knew each other for a long time. Since then we both become firm friends. I can still picture him as a handsome, healthy and bright young man bursting with life and mind full of ideas to improve the society.

He soon left the security of a job as he did not like to be confined in the four walls, and went to his native village Mukalmua joined as Teacher in a private school. He took great pain in upgrading the Raghunath Choudhary,- School to high & higher Secondary School. He also involved himself in various other activities in the villages. Often he would visit my house after long days work and in the following morning proceeded to his village.

I would wonder how a man of such a simple habits, could have a deep probing mind constantly striving to contribute what little be could do to society & its people.

His life took a different turn when he entered the world of politics. He became and active member of Indian National Congress. He was elected as MLA in the year 1978 and also in 1983. He was elected Speaker, Assam Legislative Assembly twice. His whole hearted commitment to his work and his incorrupt, selfless nature, was brought to the forth, when he refused lucrative portfolio offered to him.

It is believed that behind the strength and success of a man lies a woman and this is true in his life too. His wife is a very simple and pious lady and has always extended her whole hearted undivided co-operation, support and encouragement in all his endeavours.

Though Sheikh Chand Mohammad is a Muslim by birth, he has always respected all religions with clear belief of existence of one God, one faith and one way. He has not allowed religion to bias his views.

What I say is even though he has reached the pinnacle of his life's achievement, he has never forgotten old friendship and love we cherish for each other. ✧

Sheikh Chand Mohammad a man of many-sided personality

Prasanta Sarma, Jiban Singh, Abir Patra and Ramen Choudhury

It's our good fortune to know Sheikh Chand Mohammad, former Speaker of the Assam Legislative Assembly and advocate of the Gauhati High Court and the Supreme Court, from the days of our early childhood. We have much regard and affection for him and look at him with awe and reverence.

Sheikh Chand Mohammad is blessed with a rare intellect. Even when he was very young, he was known for his high thinking and his method of working.

He is imbued with the spirit of service, and has the interests of the poor and the downtrodden uppermost in his mind. A man of vision and compassion, Sheikh Chand Mohammad was not born with a silver spoon in his mouth. But by dint of sheer dedication and devotion he rose from a humble position to the pinnacle of glory. We are sure that today everyone in the state, without distinction of party, creed or religion, would agree that Sheikh Chand Mohammad adorned the office of the Speaker with dignity, distinction and unimpeachable integrity. And the manner in which he conducted himself as Speaker, vindicated India's basic commitment to democracy and secularism.

As a true representative of the people, he focussed his attention on the development and other legitimate needs of our state. He was a good orator. As a delegate to Commonwealth Parliamentary conferences and seminars, he made a deep impression on the statesmen and people of other countries, and earned greater esteem and friendship for India.

A man of steely determination, Sheikh Chand Mohammad has the ability to turn his dreams into reality, planning and executing them with immaculate perfection. He has been a wise guide to our people. He reflects the best in the heritage of

civilized man. He is an unusual amalgam of steadfastness and gentleness, representing the finest flowering of the composite culture of our country.

It is rare to find so intergrated a personality as Sheikh Chand Mohammad. His life is rich and varied. Every visit to him, every conversation with him, is enriching experience. That is the feeling of most people who met him. He is an erudite scholar and thinker. With his wealth of knowledge and experience, he has a disarming simplicity. And although he rose to the highest positions in the land, he retains the humility of true greatness. He was so little attracted to pomp and power, that the high offices which he held, had to be thrust upon him. He set the highest standards of coduct for himself, and every act and gesture of his is living proof of this high integrity, ennobling all around him. An elder statesman, whose soft words of wisdom are heard in defence of all that is of enduring value in public life.

Many influences moulded his personality—the teaching of Islam and other great religions of our country and the world. He has an inquiring mind, not an accepting one. He is free from dogma or narrowness of any kind and bent his fastidious intellect to a search for harmony and in the interest of a larger purpose.

A secular to the core, Sheikh Chand Mohammad has a mind and heart which encompass adherents of all faiths. Indeed he believes no man can follow his own religion truly unless he equally honours other religions. As he transcends the barriers of caste, creed and religion, he has no inhibition in taking part in the festivals of other religions. Whenver we invited him to our religious functions, he made his presence felt. This quality of his endears him to one and all.

To the downtrodden and underprivileged and the oppressed, he is the very personification of freedom. When he was in his legal profession, he would take up the litigation of the poor and needy free of cost, and ensured justice to them. And they in turn were indulgent to him and gave him all their love most abundantly and extravagantly.

He is closely in tune with the mass mind, interpreting it and at the same time moulding it. His intellect did not feed on derived information. He fashions his ideas as tools in the course of his experiments in the laboratory of his own life.

Looking back on his chequered career, we are better able to realise the full impact of his personality and of his teaching, though a total assessment is still beyond us. We are too near to him and are still in a state of transition.

All said and done, let his cherished values, the constructive work he did as representative of the people and social worker, the distinction he brought to every position he held, serve as a beacon for generations to come.

Shri Sheikh Chand Mohammad as I know

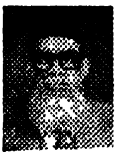

Ram Chand Kataria
Proprietor, Indian Law House, New Delhi

It was in 1979, when I first met him at Guwahati. He was then the Hon'ble Speaker of the Assam State Legislative Assembly. He received me in such a nice manner as if we knew each other for long. Through his behaviour he really proved the proverb "Love at first sight" to be true.

With the passage of time, I came to know more about him, as he was not only a strict & disciplined administrator but also a very polite and helpful friend, philosopher and guide to all his subordinates at office, but never a boss.

In the social set-up, too, he is very well known to be sympathetic and helpful to the poor and needy.

Being a God-Fearing and believer of natural Laws, he deserves to be where he is today. May God Bless him and make him more resourceful to serve the mankind.

Good luck, my friend.✧

Destiny of man

Diganta Barooah

The Almighty up above there,
Must be a bit worried -
Looking at the lesser mortals like us !
He must be ruing
Over His decision -
To give us just one moon (Chand),
Which disappears every now and then
To play with our destiny ! ?
Must be angry with Himself,
Why He made -
Just one moon for the earth,
While making a dozen other,
For the other barren plots -
Where they need, not even one !
Still, Oh ! God,
We are more than grateful to you,
For having given us,
At least a moon (Chand) -
Whom we can rely upon
in our days of gloominess ;
We are sure and certain,
Whenever the cluster of darkness comes,
To spread its nightmarish ordeal,
The 'Chand' is there for us,
To unleash its 'Chandni' to
Protect us from the omen of gloom !
We can only on bended knees,
Pray to the Almighty -
Not to snatch away,
The only moon (Chand)
Which is so precious
and dearer to us,
As it and only it can,
Rescue us from -
The demon called 'DARKNESS'
in the centuries to come
.........!!

A few words for my grandfather

Sheikh Mohar
Class-I
Grandson of Sheikh Chand Mohammad

My name is Sheikh Mohar. I love my grand father very much. He also loves me. Sometimes I do some mistakes, then he gets angry with me. But still, I love him so much. When he becomes ill, then I feel very sad I get everything from him, dresses, books etc.

I wish him great success in his life.

Sheikh Chand Mohammad : My grandfather

Md. Adam Ali,
Class-X
Sarumotoria, Guwahati-5

I was born on October, 6, 1984. On that day my grandfather was at Moscow, Russia. He was returning from the 30th. Commonwealth Parliamentary Conference held at Douglas, Isle of Man. He attended the Conference as a member of the Indian Contingent being Speaker of Assam Legislative Assembly. I came to know it from my mother.

I spent most of my childhood time at Gandhibasti with my grandfather. During the period I have learnt about various aspects of life such as discipline, punctuality, cleanliness and behaviour. He also told us different types of stories relating travelling abroad.

In 1989 Dr. Balram Jakhar, the Hon'ble Speaker of Lok Sabha came to my grandfather's house at Gandhibasti. At that time I was also present there. My grandfather introduced me to Dr. Jakhar and he took me in his lap and petted me. I felt very glad. It is a memorable event for me.

One day I took some mathematical books of my uncle and kept on my grandfather's table and I did not keep it in actual position. Finding his table in an indisciplined manner my grandfather became angry and questioned my grandmother about this. Hearing their conversation, I confessed my crime. He scolded me and advised me not to repeat this in future. This was also a memorable day for me. In this way I have learnt innumerable lessons from my loving Ata (grandfather).

In my every birthday my loving Ata visits us without any invitation and wishes me with a beautiful gift. I also expect his presence in my mind on my birthday.

During the period till 1999 I have learnt about various aspects of my grandfather. He is a man of punctuality and discipline. From him I have learnt the immortal lesson, "Honesty is the best policy". Though he sometimes scolds me yet I love him because I know that he loves me very much.

Before stopping my writing I wish him a long peaceful life.✧

"The White man with white beard whose heart is also white"

Rumi Sarma
Class-XII
Kendriya Vidyalay, CRPF,
9th Mile, Amerigog, Guwahati-23

People like white, wise men always speak of endless qualities of white. White is peace, it indicates selfless-sacrifice. Where is no substitute of white. White is pure, white is never ending.

Whenever I see a white man, I become happy and more so when he is in white. Hardly, any one can imagine my happiness, whenever I see a white skin in white clothes possessing white beard. But something enlightens me more, probably every one, i.e., the whiteness of heart. The above quotation pervades whenever I see Sheikh Chand Mohammad in T.V. in car having a VIP light and whenever he walks gently with Madam in street. He has been real creation of God as he possesses a big heart, a heart of kindness which I like to call white.

While he was in prime youth of his life definitely he was more white and I missed it as I was not born.

On the felicitation day, i.e., on 1.3.2000, I appeal to countrymen to be white in heart and mind like Sheikh Chand Mohammad.

May God bless him. ✧

My father who has lit the light of my hope

Sheikh Jamal

I have never been more undecided in my life about what I write and what not to, then I am now. To write about my father in a small article is like having to choose a few drops from the mighty ocean. Still, I will try to briefly present a few of his features and incidents which have had an indelible impact on my life and personality.

At one level, he might be a leader, visionary or social worker, but to his children he has been an ideal father - loving, caring, encouraging and occasionally strict. Love, it is said, is purest when it is unconditional, and that is what we children have always received from father. He has taught us to accept success with modesty and face failures with dignity. With my limited experience, I know not what a great man embodies. But I am certain that if honesty, self-denial, moral integrity, love and secularism are the hallmark of a great man, then father surely qualifies for one.

During my early childhood, he, being the Speaker of Assam, was very hard-pressed for time. Still, he took pains to fulfil all my wishes. He has never raised his hand on me. It is with amusement that I recollect telling someone as a kid, that he was scared of me, for why else would be listen to everything I said. Father used to accompany me to Dehra Dun, where I did a few years of my schooling. There I had him all to myself and we used to go for long walks, chatting like friends. With infinite patience, he listened to my childish tales, now and then, suggesting solutions to my problems or explaining things I couldn't understand. He has never tried to impose his will on me, and this I suppose has helped me to learn from my mistakes and be responsible.

My academic performances in school and Higher Secondary have been reasonably good. Behind all these has

been father's unwavering support He always says that I should take care of my health first and then worry about studies, for it is only in a healthy body that a sound mind can reside. He is still very particular about discipline. His way of living has been an example for others. Even at this age, father's discipline and jest for life is unmatched.

After Higher Secondary, I enrolled myself in a Regional Engineering College. There, I had trouble adjusting to the new environment and as such, took admission in B.Sc. (Maths. Hons.) in Cotton College. Everyone considered this a misfortune and sympathised with me, thus depressing me further. It was father alone who seemed absolutely convinced that this turn in fortune was a blessing in disguise. His conviction gave me the strength to carry on with added determination. He told me not to lose faith in God and to stand by what I believe to be correct, even when against heavy odds.

I still remember the way father conveyed the news of my being the Best Graduate of Gauhati University (1997), when I was doing my post Graduation from I.I.T., Delhi, I was naturally happy, but even though it was a telephonic conversation, I could easily make out that he was far more delighted and proud than I was. The honour of being the Best Graduate is surely a result of his prayers and blessings. For father, the happiness of his children is his happiness, their well being his primary concern.

I have always had father's support and guidance during any of my major problems. This has been true even when I have been far away from home, and I hope it remains so forever. During campus recruitments in I.I.T., Delhi, I was selected by the Tata Consultancy Services. I qualified their written tests and interview. Only a Medical Test remained for the final selection and I took it in Dec. '98. Due to some discrepancy in my eye-sight I was called for re-examination, and nullification of my selection seemed a distinct possibility. By some strange coincidence, father was then in Delhi, attending a Conference. I came to meet him for his opinion in a very depressed state of mind. Never once did he show any anxiety for the job. Instead, he expressed happiness that barring the old problem in eye-sights, I was totally fit. He simply said that whatever God does will be more beneficial in the long run. His very presence and

optimism dispelled all worries from my mind. The medical re-examination too passed off smoothly. Who else can I give credit for whatever I am today ?

I have always gained from my experiences with father. Even if we had differences on a few issues, we have resolved them through talks in which each one explains the reasons for his point of view. After these talks, I generally come to realize my misconceptions, but there have been instances when father has gladly accepted my viewpoint as more appropriate Despite his fame and recognition, he has never hesitated to welcome the better solution to a problem, even if it differs from his own.

All my siblings have got married and are well settled Yet, in the time of crisis, it is only father who sees us through. His impact and importance in our lives is something which cannot be expressed but can only be felt

Keeping in view the numerous experiences concerning father that have benefitted and educated me, it is but natural for me to be unsure about which of these to pen down, when the list is so long. However, there is something I am sure of—that, I am proud to be his son. ✧

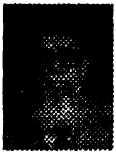

Sheikh Chand Mohammad– a symbol of impartiality and incorruptibility

Dr. P. N. Hazarika
Former Secretary,
Assam Legislative Assembly &
Advocate, Guwahati High Court

Third son of late Sheikh Anadar Ali, Chand Mohammad was born on first March, 1931 in a village known as Mukalmua situated in the then Nalbari Circle of the Kamrup district. He secured scholarship in L.P. School Final Examination and later passed the Matriculation Examination from the Gurdon High School, Nalbari in 1949. He also passed the B.A., Examination from Cotton College, Guwahati and LL.B. Examinations from the Gauhati University.

The Indian Independence Act was passed by the British Parliament in 1947 granting independence to India in 1947. The Constituent Assembly which first met on 9th December, 1946 completed the drafting of the Constitution on 26th November, 1949. The Constituent Assembly adopted the Constitution of India providing for parliamentary form of Government for governing the whole country. Since Parliamentary mechanism had been considered as the most suitable form of government to bring about social development by inculcating missionary spirit in the people particularly the people living in the village to make them rise above their old communal and parochial interest. Dr. Rajendra Prasad, the President of the Constituent Assembly in his presidential address declared–"To all we give the assurance that it will be our endeavour to end poverty, squalor and its companions, hunger and disease, to abolish distinction and exploitation and to ensure decent conditions of living. "Sheikh Chand Mohammad who was a college student when the Constitution of India was adopted in

1950, is one of the few legislators who has been sincerely believing this pledge even after ceasing to be an active politician. He had developed great interest in the Constitution as the institutions proposed in the Constitution of India provide for a Parliamentary form of Government both at the Centre and the State and this is one of the most outstanding features of the Indian Constitution. Within the federal framework the Constitution of India enables the Parliament and the State Legislatures to come together by way of contact or participation. The examples of such participation can be found when the State Legislatures elect representatives to the Rajya Sabha and also participate in the election of the President of India. Sheikh Chand Mohammad found the Constitution of India most fascinating because the Executive as envisaged in the Constitution is accountable to the elected representatives of the people which is the basic principles of parliamentary democracy. Therefore, successful functioning of parliamentary democracy depends largely on the incorruptibility of the Executive, impartiality and clean image of the Speaker and honesty and integrity of the elected representatives of the people.

A peep into Sheikh Chand Mohammad's memorable days of student life both in school and colleges which haunt his mind now, reveals that since his college days he became a leader in various fields for his unusual capacity to tackle problems when confronted during the period when he held various positions in the University Law College which satisfied even his ardent adversary.

He was a notable sportsman since his school days and held Captainship of Football, Volleyball and Cricket and later he had the privilege of serving as the First General Secretary and First Vice-President of the Gauhati University Law College Union in 1958-59 and 1959-60 respectively. He was also selected as the First Secretary of the Gauhati University Sports Board and led the Gauhati University Cricket Team as Manager to Calcutta for participating in the Inter-varsity Tournament. He also played a significant role in organising the Fifth All Assam Inter-College Sports Festival in 1958-59. His role in organising the Inter-

College Debating Competition in 1958-59 was crucial. He led the N.F. Railway scout Contingent to All India Scout Rally held in Jaipur in 1959-60 as Contingent Leader. His zeal for reform and social service and his faith in secularism was revealed when he took lead successfully in changing the then prevailing cumulative system of voting procedure for the election of Office Bearers of the Cotton College Union to that of General System of voting which was hailed by all. His respect for all religions as depicted in his article "when there is a creation, there is a Creator" is an example of his faith in all religions. His letter to the Editor which was published in the Hindustan Standard, Calcutta dated the 6th January, 1960 clearly reveals his patriotism, power of the student community and their duty and this letter along with the article "Democracy and Political Parties" published in the Assam Tribune dated 24-4-98 are annexed herewith as Annexure-IV (g,f,h respectively). The primary object of his life was to bring about progress and development of poor, toiling masses and downtrodden irrespective of caste, creed and community. His respect for education is noteworthy. He firmly believes that those who respect education, they also respect knowledge, for it is the knowledge that shows the right path to the people. He had made notable contributions towards the establishment of Raghunath Choudhury High School in his native village Mukalmua and he served as its founder Headmaster for four years and also served as the President, Managing Committee of the said school for 17 years. He looked upon the educational institutions and the organisations offering public utility services as most sacred and so also the students, the youths and sport were very dear to him. He never failed to attend any meeting and other functions of these institutions pertaining to the advancement of education, sports, problems of teachers and student community and offered his suggestions even when he was extremely busy with official works. A few of his available speeches which he delivered inside and outside the State of Assam are annexed herewith indicating the place, date and occasions of delivering the speeches in Annexure iii.

Sheikh Chand Mohammad enrolled himself as a member

Sheikh Chand Mohammad. Speaker Assam Legislative Assembly, with Dr. P. N. Hazarika Secretary, left & Dr. Nazma Heptulla, Dy.Chairman Rajya Sabha in the middle.

of the Guwahati Bar Association in 1966. He served as Assistant Secretary of the Guwahati Bar Association for one term. After demitting the office of the Speaker, Assam Legislative Assembly in 1986, he rejoined the Bar and he was appointed Senior Central Government Standing Counsel, Gauhati High Court from 15th March 1986 to 1st September, 1993. Since March, 1996 he has been serving as one of the members of the Assam Human Rights Commission.

For the first time Sheikh Chand Mohammad was elected to the Assam Legislative Assembly in 1978 and he was elected as Deputy Speaker on 30th March, 1978 and thereafter as a Speaker on 07-11-79. Although he was offered the post of Cabinet Minister twice, he did not accept the same as he developed great interest in the functioning of democratic institutions. He was elected to the Assam Legislative Assembly again in 1983 and was elected as the Speaker of the Assam Legislative Assembly for the second term.

It is relevant to mention that the Speakers of the Parliament and State Legislatures have to discharge onerous and highly responsible duties. They are the custodians of rights and privileges of the members and therefore, a heavy responsibility is cast on the Speakers to guide and conduct the debates in the House smoothly. The Speaker must see that the deliberations in the House reflects the will of the people and must maintain the dignity and decorum of the House by commanding respect and confidence of the members by his impartiality for preserving the image of the democratic institution. Speaker Sheikh Chand Mohammad developed keen interest in the proper interpretation of the Rules of Procedure and Condcut of Business in the House and the Constitution of India pertaining to the Legislative Business of the House. He encouraged the members to participate in the discussion freely and fearlessly and to offer constructive suggestions for consideration of the Executive. Speaker Sheikh Chand Mohammad had been able to maintain the dignity, decorum and authority of the House. He reminded the members of the House that for proper functioning of the House restraint, tolerance and patience were necessary without

which parliamentary democracy could not sustain. Since he had no thirst for power and hates duplicacy and vanity, so he had been able to maintain a clean image and was above corruption. Like his predecessors, he never aspired for administrative and financial powers as the depended entirely on the Secretary, Assembly whom he took into full confidence. In addition to the maintaining the order in the House, he used to give his decisions on various issues and points of orders raised by the members in the House on the spur of the moment. When notices of breach of privilege or contempt of the House are received by the Speaker, he has to decide whether there is a prima-facie case of breach of privilege or contempt of the House. He faces a very delicate situation when members raise point on issue during zero hour without due notices to the Secretary or Speaker which create fuss in the House. Impartiality of Speaker requires him to listen to a lone and dissenting voice with patience to strengthen the forces of democracy.

As already indicated, Speaker Sheikh Chand Mohammad had been able to acquire sound knowledge of the working of the Rules of Procedure of the House and intricacies of the Parliamentary practice and procedure immediately after election to the posts of Presiding Officers. He could, therefore, discharge his duties and responsibilities properly and impartially and earned for him a great respect from all. A perusal of one of his rulings would show that Speaker Sheikh Chand Mohammad was always impartial while giving his decisions on matters raised by the members in the House. It may be stated that on 30.03.1980 when the Hon'ble Home Minister moved supplementary Demands for Grants, No. 4, the Hon'ble members also moved cut motions on the Demand and after discussion the Home Minister wanted to withdraw the said Demand for Grant. But the Hon'ble member Shri Dulal Baruah and others objected and contended that the Minister was not entitled to withdraw the demand as the money included in the Demand has already been spent. He has contended that neither Rule 145 nor Rule 146 has contained any provision

empowering the Minister to withdraw the Demand. He has also referred to the Parliamentary practice and Procedure by S.S. More where it has been stated that the fate of a demand is decided by vote only and not otherwise. At this the Hon'ble Home Minister stated that there was a precedent of such withdrawal. After a long argument the Hon'ble Speaker Sheikh Chand Mohammad pronounced his impartial Ruling which satisfied the House and the same is annexed at Annexure-vi.

He actively participated in the Presiding Officers Conference and Symposiums held along with the Conference on important parliamentary subjects. He has also contributed several articles for publication in the Journal of the Assam Legislative Assembly and also for publication in the Commemorative Foundation Anniversary Volume and also delivered brief speeches in the First Great Kerala State Jamat Council on 11-01-1981 at Trivandrum and also at Martyrs Day observed on 28-05-1981 at New Delhi. He had attended the 10th Biennial All India Conference of National Federation of Railways Porters, Vendors and Bearers held at Bhupal on 30-09-1982 and delivered speeches in these functions.

Speaker Sheikh Chand Mohammad became very popular with other Speakers of India and abroad and acquired many a friendships which he highly cherished. In this connection an interesting event can be cited to show the popularity of Speaker Sheikh Chand Mohammad with all. Once when Shri A.B. Vajpayee also attended the 26th Commonwealth Parliamentary Conference held at Lusaka, Zambia as one of the Delegates of India, representing Indian Parliament, Speaker Sheikh Chand Mohammad also attended the conference as one of the Indian Delegates. One day after reception accorded to the Delegates by the President of Host Country, both Speaker Sheikh Chand Mohammad and Shri A.B. Vajpayee M.P. met and discussed various matters in jovial mood and during discussion Speaker Sheikh Chand Mohammad remarked "Mr. Vajpayee one day you will be Prime Minister of India and you will have to look after the interest of the Indians" and both of them enjoyed the remark. When Shri Atal Behari Vajpayee became Prime Minister

of India, Sheikh Chand Mohammad congratulated the Hon'ble Prime Minister drawing his attention to his remark made about his becoming Prime Minister and Hon'ble Prime Minister conveyed his thanks to the Speaker vide his letter dated October 12, 1998 enclosed in Annexure-VII.

I had the privilege of serving under several Speakers of Assam Legislative Assembly and came in contact with Speakers of India and abroad. I found that Speaker Sheikh Chand Mohammad endeavoured to uphold, maintain and advance the traditions set up by his illustrious predecessors in office. He had also contributed several articles for publication in the Souvenirs as per request made by different authorities. One of the most important articles viz. "The Supreme Parliamentary Functionary" was contributed by him as requested by the then Speaker, Madhya Pradesh Assembly for inclusion in the Souvenir published on the occasion of celebrating Silver Jubilee Function of Madhya Pradesh Legislative Assembly and an article on "Contribution of Islam towards Modern Society" which was also published in the Souvenir, North East India Muslim Conference, Guwahati, Dec '86 and the same are annexed as Annexure-II.

It may also be mentioned that Sheikh Chand Mohammad always believed in human frailty and had courage to excuse everybody even when some one does great harm to him. He believes in the memorable saying "To err is human, to forgive divine". Imbibed by this ideal he did not agree to take action against a person who attacked him causing physical injury when he was delivering the Presidential Speech in the Annual meeting of the Bani Kanta B.T. College, Lachitnagar, Guwahati. Although the then Chief Minister, Assam along with D.I.G. (S.B.) met him and wanted to carry on raid to detect the culprit, Speaker Sheikh Chand Mohammad did not agree with the suggestion to raid the area on the ground that some innocent persons might be harassed by the raid for no fault of their own. The gravity of the situation was such that the then Hon'ble Prakash Mehrotra, Governor of Assam, Justice Baharul Islam, Judge of the Supreme Court of India, New Delhi, Shri Saiful Haque, Additional District and Sessions Judge, Dibrugarh and

Sri D.K. Barooah, Former Speaker, A L.A., Governor of Bihar and Union Minister, New Delhi conveyed their sympathy to him for the unfortunate happening vide their letters annexed at Annexure-V.

One of the significant development of the modern time is the emergence of the Commonwealth Parliamentary Association which is an association of Commonwealth Parliamentarians, who irrespective of race, religion or culture are united by Community of interest, respect for the rule of law and ideals of Parliamentary Democracy. In order to provide a brief background notes about the origin, growth and development of the Commonwealth Parliamentary Association, Annual Parliamentary Conference and Seminar including Regional Seminars organised by the Headquarters and Main Regional Branches have been described in Annexure-1(v). It may also be stated that an orientation Seminar was held for the benefit of the newly elected members of the Assam Legislative Assembly in March, 1984. The Hon'ble Governor of Assam, the Hon'ble Speaker Lok Sabha, Dr. Bal Ram Jakhar and the Hon'ble Deputy Chairman of Rajya Sabha, Shri Shyma Lal Yadav addressed the seminar in addition to the Hon'ble Chief Minister of Assam. The Hon'ble Speaker Sheikh Chand Mohammad offered welcome address and also delivered the concluding speech in the Seminar which are annexed as Annexure-1(vi) (a), (b). The Hon'ble Deputy Chairman of Rajya Sabha was overwhelmed with joy for organising the Orientation Seminar under the guidance of the Speaker most successfully and congratulated him and the officials of the Assam Assembly Secretariat which is annexed as Annexure-1(vi) (c).

It is relevant to mention that Speaker Sheikh Chand Mohammad attended Annual Conference on five occasions held in different Commonwealth Countries and Annual Seminar in London. Besides, he also attended and participated in the Regional Seminar organised by the Indian Main Branch, New Delhi. In his speeches delivered in Conference and Seminars, Sheikh Chand Mohammad made constructive suggestions for the solution of the international problems which were

appreciated by all the delegates representing the Commonwealth Countries of the world. He earned the confidence of the members of the World Body for his suggestions to solve the problem which were under discussion and in appreciation of his suggestions. Members of the World Body elected him as one of the Members of the Executive Committee of the Commonwealth Parliamentary Association representing the Asia Region. His speeches delivered in different Annual Commonwealth Conferences, Clarifications sought by him in the Commonwealth Parliamentary Seminar held in London are annexed in Annexure-I.(iv) Similarly the speeches delivered in the Commonwealth Regional Seminars held in New Delhi and Symposium held alongwith the Presiding officers Conferences in different states of India are also annexed in Annexure-I(vii) indicating the occasions and subjects on which he spoke and the countries and States of India where the same were organised.✧

SHEIKH CHAND MOHAMMAD
FELICITATION VOLUME

ANNEXURE

Indian Delegation at Wellington, New Zealand, 25th Commonwealth Parliamentary Conference.

ANNEXURE – I

A Brief Introduction to Commonwealth Parliamentary Association

Sheikh Chand Mohammad while serving as the Speaker, Assam Legislative Assembly also functioned as the Ex-officio President of the Commonwealth Parliamentary Association, Assam State Branch. He attended the 25th, 26th, 28th, 30th and 31st. Commonwealth Parliamentary Conferences held in Wellington, New Zealand in 1979, Lusaka, Zambia in 1980, Nassau, Bahamas in 1982, Douglas, Isle of Man in 1984 and Saskatchewan, Canada in 1985 respectively as one of the Delegates of India Representing the Assam State Branch. He also attended the 29th Commonwealth Parliamentary Seminar, London in 1980. A brief background note about the Commonwealth Parliamentary. Association is given below indicating the historical background and its development.

The Empire Parliamentary Association was established in England in the year 1911 at the instance of late Amery who was a noted statesman and distinguished Parliamentarian. He suggested that "His Majesty's faithful commons from each part of the Empire, should by delegation of their members, be present at the coronation of King George V". The suggestion of Mr. Amery was approved and invitations were sent. When the delegations from different parts of the then British Empire including Indian delegation met in London in 1911, the Empire Parliamentary Association was born. Later the said Empire Parliamentary Association was transformed . into the Commonweatlh Parliamentary Association at the initiative of Sir Howward D' Egville who drafted the Constitution of the Association. The Association held a number of conferences even during the World War-I in 1916 and thereafter in 1926, 1928, 1935 and 1937. In 1935 and 1937 the subjects discussed were "International

Affairs, Defence, shipping and communication, Trade, Finance, Agriculture, Migration and Parliamentary Government. After the World War-II, significant changes took place throughout the World and particularly in British Empire in as-much-as India, Pakistan and Ceylon became independent.

These Countries even after achieving independence wished to remain within the Commonwealth realising that the established link could continue to assist free nations to advance their common interests.

Commonwealth of Nations is a voluntary association of independent sovereign states each responsible for its own policies. The Commonwealth functions at different levels. The meeting of the Heads of Government of the Commonwealth countries is known as 'Summit Meeting'. Commonwealth Ministers of Finance, Education, Law etc. also meet is separate meetings held at an interval in different countries. Similarly, the parliamentarians of the Commonwealth countries meet in different forums of the Commonwealth Parliamentary Association viz. Conferences, Seminars and Regional Seminars. The subject discussed in the Parliamentary Conferences and Seminars include subjects pertaining to economic, political, parliamentary practice and procedure such as the Commonwealth and World Security, Refugee problem, International Terrorism, parliament and mass media, Building a new International Economic order, parliament and the Executive, World peace and Development, the future of United Nations and How the United Nations can be strengthened, preservation of Environment, Africa South of the Sahara : the beginning of a New Era, security of Smaller States, the Role of parliament in Relation of public Enterprises, Parliamentary privileges with special references to confidentiality, the Cabinet System versus the Presidential System in Commonwealth Countries, the Role of parliament and parliamentarians in influencing the Direction of the Economy etc. The subjects are discussed in the Plenary and Panel Sessions. In a Panel Session, the participant can seek clarification from other members which is not allowed in Plenary Session.

25th Commonwealth Parliamentary Conference was held in

Wellignton, New Zeland in 1979 and the Speaker Sheikh Chand Mohammed attended the said conference as a delegate of India. He was requested to speak on "The Refugee Problem" and 'Terrorism' which are selected for discussion as the Refugee Problem became serious. It is relevant to mention that the Refugee Problem became a World-wide phenomenon after the Second World War. There were news that there are Palestinian Refugee Camp in Lebanon. About tens of thousand of refugees left Cambodia to find a new shelter on the borders of South East Asia after invation of Cambodia by the Vietnamese in 1975. Thousands and thousands of Khma Ronge troops fled and took shelter in Thailand. Australia had resettled about 26000 refugees upto July, 1979. Speaker Sheikh Chand Mohammad within the limited time allotted to delegates spoke on the Refugee Problem as follows :-

ANNEXURE – 1 (i)

25th Commonwealth Priiamentary Conference Held in Wellington, Newzealand in 1979

Subject Discussed :

(a) The Refugee Problem (b) International Terrorism

(a) The Regufee Problem

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chariman, refugee problems are essentially human problems, and moral consciousness of mankind must solve them. In the 20th century voluntary agencies, both national and international, had given all kinds of help to refugees. Due to economic problems, the legal question of protection and status, and immigration policy, the Government and international government agencies had to take over the refugee problems in many cases.

There were 40 million homeless and uprooted man in the first half of the 20th century. But by 1966 the number was 11 million. Between 1967 and 1970 there was an upsurge in the numbers and by the end of 1970 a total of 18.173 million were in existence according to figures given by the United States Committee for Refugees. They were spread over 80 countries of Africa, Asia, Europe, Latin America and North America. The number was reduced by 2,470 million during 1971.

Although the Indo-Pakistan war made some people refugees the total was 15.7 million, these millions became refugee in stages, group by group. The United Nations Relief and Rehabilitation Agency was established in 1943 by agreement of 44 nations. In 1948 the International Regugee Organization was

set up. The United Nations General Assembly recognized the responsibility of the United Nations for the international protection of the refugees, and decided in its fourth session in 1949 to appoint a High Commissioner for Refugees. That was adopted at the fifth session of the General Assembly and the office came into existence on 1 January 1951 for a period of three years.

Since then the mandate of the United Nations High Commissioner for Refugees has been extended from time to time by the General Assembly. In 1977 the General Assembly decided to review the requirements of the office of the High Commissioner with a view to determining whether it should continue beyond 31 December 1983. The High Commissioner, prince Sadruddin Aga Khan resigned, and Mr. Paul Mortling from Denmark was elected High Commissioner for 5 years beginning 1 January 1978. Dr Elfan defines a refugee as anyone who has been uprooted from his home, has crossed a frontier, whether artificial or traditional, and looks for protection and sustenance to a Government or authority other than his former one. This differes from a migratory movement and person displaced. The problem of the refugee is scattered all over the world. In Africa we saw the commencement of the regugee movement in 1960 and it became a major problem in 1963. Before that people moved from place to palce for other purposes but they were not refugees. The refugees were found usually in southern, eastern, and central countries of Africa. According to a 1977-78 report of the United Nations High Commissioner for Refugees, Zaire had 5.3 million refugee; Angola 3.59 million, Tanzania about 163,500, Mozambique about 50,000 in 1977, and Sudan had 250,000 in 1978.

The partition of India, from where I come, in 1947 resulted in a two-way flight of about 18 million people across the new borders. They had to be resettled. Again, in 1971, about 10 million refugees came from Bangladesh. They were sent back, but the burden like economic, political and administrative, fell on the Indian Government. The cost was estimated as Rs. 306 crores. India also had to deal with the problem of the refugees of

Indian orgin who for a variety of reasons were forced out of countries such as Burma, Sri Lanka, and Uganda. The pressure of that responsibility is still there.

With this background India feels deeply about the refugee problem everywhere. India's record speaks of a deep commitment to the recognized norms of international conduct in dealing with the refugee problem. I hope that there will be no further refugee problem. Birth is an accident. No one is born because of his own sweet will, or because of his desire to live in any place, to have any religion, or to be of any race. So it cannot be man's fault that he is born anywhere. It is God's desire. To create the refugee problem is to go against God. I submit, therefore, to this conference that something should be done about proper resettlement of refugee as soon as possible on humanitarian grounds.

I submit, also, that this august body, the Commonwealth Parliamentary Conference should arrive at a consensus so that a full stop can be made to the problem of refugees.

ANNEXURE – 1 (i)

25th Commonwealth Priiamentary Conference Held in Wellington, Newzealand in 1979

(b) International Terrorism

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman, the definition of terrorists has been explained already by many delegates. We all agree. We want to stop terrorism and hijacking. We must talk about the causes as to why these things take place, and how to stop it. There are many causes, and many of my friends have already explained them. But it is increasing day by day. According to a study on International Terrorism undertaken by a Specialist on that subject, 708 incidents of International Terrorism took place (between 1968 and mid 1975) 705 lives were lost and 1,700 people were injured.

In 1977 there were 27 hijackings and by these hijackings and international terrorism the relations between countries are disturbed. In the 1950s and the part of the 1960s there was a lesser number of hijackings, but at the end of 1960s it increased and became a major crisis to the world.

In 1969, there were 86 hijackings of which 73 were successful and 13 were unsuccessful. In 1970 there were 80 of which 53 succeeded and 27 failed. In 1971 there were 61, 36 succeeded and 25 failed. In 1972 thrre were 60, 22 succeeded and 38 failed. In 1973 there were 21, 11 succeeded and 10 failed. In 1974 there were 21, 4 succeeded 17 failed. In 1975 there were 19, 2 succeeded and 17 failed. In 1976 there were 19, 6 succeeded and 13 failed. In 1977 there were 25, 4 succeeded and 21 failed.

There were some conferences to stop these things. The first conference took place in Tokyo in 1963, the second in the Hague in 1970, the next was in Montreal in 1971 and there was a conference in Rome in 1973. There were many conferences

and they wanted to stop the hijackings and aircraft crises. Why did these conferences and conventions fail? There were some drawbacks for which the conference did not come into success. First, hijackers and other countries who were helping the hijackers were punished as by the law of the countries, and there was no International code so there were differences in punishment. If a crime was commiteed in one country there was less punishment than if the crime was committed in another country. The second cause of failure was that the convention did not provide for legal sanction for non-compliance with its provisions. It became desirable for an adhoc committee, but there was no adhoc committee.

There is a need to re-examine whether there is further scope to supplement these measures or to improve the existing bilateral and multilateral agreements. The hijacking issue and related acts of terrorism can be solved only when all countries of the World act together. International Civil Aviation Organisations should continue to seek ratification of the Tokyo or Montreal Conventions and to other Committees and Conferences so that there is common ground.

In July 1979 a Bangaladesh Aricraft was hijacked to India and was taken to Calcutta Airport although it was 'meant for Dacca. The person was arrested by Indian Authorities and sent to Bangaladesh.

I believe that there should be a meeting or a conference of all the powers of the World who should come to a conclusion that there should be a common law for punishment to stop the hijackers. India is ready to support any meeting to stop hijacking and other terrorism in the World.

Sheikh Chand Mohammad with his Wife and Grand Children.

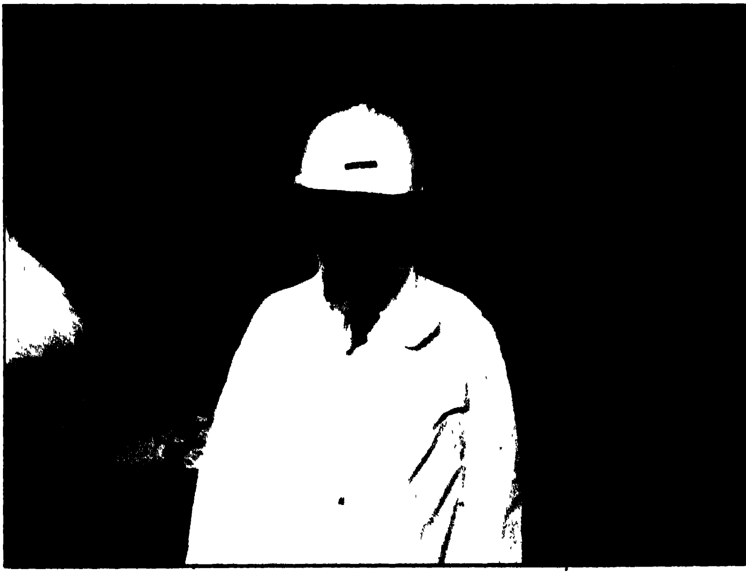

26th C.P.C., Lusaka Zambia, 22nd September 1980 in Mufulira Copper Ore.

ANNEXURE – 1 (ii)

26TH C P C, LUSAKA, ZAMBIA, HELD IN 1980

Subjects Discussed :

(a) "Africa South of the Sahara : The Beginning of a new Era"

(b) The Role of Parliament in Relation to public enterprises.

(a) "Africa South of the Sahara : The Beginning of a new Era"

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman and the Hon. Parliamentarians, at the very outset, I congratulate the honourable delegates who have spoken on this subject. One of the laudable objects of the Commonwealth is to safeguard the dignity of man and safeguard the liberty of people without discrimination based on race, colour, creed or political belief. International organisation like the U.N. has been set up to foster human equality and promote the principles of self determination and non-racialism. The United Nations and other International Organisations are to play vital roles for achieving peace and progress of the modern world ensuring human equality.

In Africa, almost all the countries have achieved political independence. Zimbabwe has become independent only recently. The independence of Zimbabwe has ushered a new era in African Nations. The only country now under minority rule is South Africa. Namibia have not been able to attain independence due to a stalemate which we hope will be settled soon. It is hoped that Namibia will overcome all the difficulties within a short time and get the independence status very shortly. The hope of the majority non white poeple of South Africa to become an

independent country will also be realised within a short time. Because the history says that the days of segregation of the majority people by the minority is almost over. It is firmly believed that the minority rule of South Africa will come to an end soon when the whole of Africa will rejoice.

Mr Chairman, the legitimate aspirations of the people of Africa who have since been liberated for economic development, deserves very serious consideration by all countries of the World. Political independence will be meaningless without economic development. At present, most of the countries of Africa are landlocked. South Africa is standing as a stumbling block in the matter of communications with the result that these countries cannot have an outlet to the sea. The transport and communication bottleneck is telling heavily upon the economic development of the African countries. Therefore, it should be the endeavour of all the countries of the Commonwealth irrespective of colour, creed and race to extend their help for the improvement of transport and communication facilities. In this task the international organisations like the UN and Commonwealth have an important role to play.

It has been admitted by the Organisation of African Unity (OAU) that during the last decades, they did not put required emphasis on economic development. Now we are happy to learn about the formation of regional organisation which will promote economic activities of the entire continent. We are also happy to know about the meeting of Southern African countries at Lusaka for planning regional economic cooperation and OAU Summit at Lagos to discuss economic problems of Africa held in last April.

We believe that with a concerted effort it would be possible for African friends to identify the areas of cooperation in different fields. The cost of transport and communications may be considerably higher due to obvious reasons, but this has to be given priority as the success of all economic activities depend on good transport and communications. All these can be done by OAU as it is the better agency to finalise the economic strategy of Africa, South of the Sahara. But we are sure that unless the industrially advanced countries extend a helping hand for the

economic development of this country, no improvement will be possible and there will be no end to human suffering. It is also necessary that African countries should have local organisations and they should enter into bilateral relations with other countries for the improvement of their economy. It may be agriculture, it may be transport, it may be industries, it may be health or hygiene. In all these fields the experience and expertise must come from advanced countries. Only then the hopes of the people will be fulfilled and the dignity of man will be upheld.

Mr Chariman, fruits of independence can be enjoyed where there is economic prosperity. Therefore, political independence must be associated with economic development. To promote the economic activity, certain factors are unavoidable. For instance, for setting up industry, irrigation and other facilities for the development of agriculture, experts in scientific and technological fields for promoting scientific and educational culture are required. All these can be achieved with the help and goodwill of industrially advanced countries of the world. Only then the continent of Africa from North to the South will prosper. Unless these are done there will be no world peace or harmony for which this great institution stands. So, let us cooperate and work hands together for peace, progress and prosperity of the world.

Thank you all.

ANNEXURE – 1 (ii)

26TH COMMONWEALTH PARLIAMENTARY CONFERENCE LUSAKA, ZAMBIA

(b) The Role of Parliament in Relation to public enterprises.

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

• Mr. Chairman, Hon'ble Members and my fellow delegates. The method of parliamentary financial control may very from country to country, but the real financial control is the same in all parliamentary forms of democracy. What is followed in Great Britain may not be used in Canada, India or Australia. But what is common amongst all these countries is the Executive accountability to the Parliament. Parliamentary financial control is exercised in many different ways. It may be exercised either by the House itself or through its committees. This can be done when the budget is presented to the House.

Since the budget contains voluminous details about plans and estimates of different departments, public undertakings, corporations etc. the floor of the House may not be suitable for such detailed examination. Therefore, the Committees of the House are constituted for detailed examination of plans, estimates and corresponding expenditure on behalf of the House. This is one of the characteristics of the Parliamentary form of Government. The Committee performs its duties outside the House, but enjoys the power, privilege, etc. that have been enjoyed by the House.

So, the Committee, is regarded as a miniature House. The Departmental Secretaries and Representatives of corporations or Public Undertakings appear before the Committees and explain in the policy of the Government in framing their plan and estimates of expenditure. Here the Committee finds an opportunity to examine the policies of the Government and suggest improvement. The Departmental undertakings of

corporations are run by some autonomous bodies. So far as the public enterprises are concerned, in India, the Parliament and the State Legislatures have constituted a Committee known as Committee on Public Undertakings, for examining the public enterprises. The Committee evaluates the performance of the public enterprises in the context of autonmoy and efficiency of the public undertakings whethr the affairs of the undertakings are being managed in accordance with the sound business principles and prudent commercial practices. But in this task, the scope of the Committee is very much limited and circumscribed for which the Committee is not entitled to examine, the matters of major Government policy as distinct from business or commercial functions of the public undetakings ; matters of day-to-day administration ; and matters for the consideration of which machinery is established by any special statute under which a particular public undertaking is established. In this connection, I would like to put the questions for answer afterwards. First, I would like to know whether these three limitations to which I have referred are justifiable and whether such limitations also exist in Great Britain or any other Country?

Secondly, I would like to know whether the concerned Minister-in-Charge of the Departments of Public Undertakings appear before any Committee for examination, and whether asking a question about the functioning of a public undertaking will affect the autonomy of the enterprise ?

Thanks to you all.

ANNEXURE - 1 (iii)

30TH COMMONWEALTH PARLIAMENTARY CONFERENCE AT DOUGALS, ISLE OF MAN IN 1984

Subjects Discussed :

(a) "The Role of Parliamentary and Parliamentarians in Influencing the Direction of Economy"

(b) "The Cabinet system versus the Presidential System in Commonwealth Countries"

(c) "Parliamentary Privilege with special reference to Confidentiality

(d) "The Security of Small States"

30th, Commonwealth Parliamentary Conference was held in Douglas, Isle of Man in 1984. As usual the Conference was attended by 190 Presiding officers including Ministers and Members of Commonwealth Parliaments and Legislatures. There were six Plenary and six Panel Sessions in which various subjects of International importance were discussed and the Participants expressed their views and offered suggestions. Sheikh Chand Mohammad was requested to speak on "The Cabinet System versus The Presidential System in Commonwealth Countries" in Panel 'A' discussion, "Parliamentary Privilege with special reference to confidentiality" in Panel 'C' discussion and "The Role of Parliament and Parliamentarians in influencing the Direction of the Economy" in 3rd. Plenary Session and "The Security of Small States" in 5th. Plenary Session. A perusal of the speeches except the speech on "The Secutiry of Small States" as appended herewith are self explanatory and are currently under discussion for and against the same in various forms.

So far as the subject "The Security of Small States" is concerned it is relevant to mention that the Commonwealth consists of 49 Countries. There are 27 States with less than a million and about fifteen of them have population of less than two hundred thousands. These small states have various problems such as problems of military, security, the problem of economic development, national security, infrastructure problem as these small Countries do not have good roads, ports, housing, water supplies etc. International financial agencies are also not very much helpful to them in extending adequate financial assistance. Briefly elaborating these problems, Sheikh Chand Mohammad offered a few suggestions for the security of Small States in his speech appended herewith.

ANNEXURE – 1 (iii)

(a) The Role of Parliament and Parliamentarians in Influencing the Direction of the economy

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman,

I am extremely grateful to you for giving me this opportunity to speak a few words on this important subject.

Sir, a country can be governed democratically either through cabinet form or through a presidential form. But executive accountability to Parliament is more evidence in Parliamentary form of Government than in Presidential form. It must be admitted that executive accountability to Parliament is a unique feature in a parliamentary democracy. As in other democratic countries of the Commonwealth, the Executive in India is drawn from and is responsible to the Legislature. The executive is charged with the responsibility of executing affairs of the Government and the Executive is collectively responsible to the Legislature. The executive is to justify all the actions taken by the Government on behalf of the House. The House is entitled to evaluate the performance of the Government and in the process of evaluating the performance of the Government, the role of individual members are very significant. They are entitled to put questions to elicit information as to why a particular act has on has not been done. In addition to putting questions the members have various opportunities within the framework of the rules of procedure of each House of Legislature to call for information on matters of public importance. Thus, the members can exercise administrative control as well as financial control over the actions of the Executive. While the administrative control can be exercised on the floor of the House, detailed financial control is

30th C.P.C. at Douglas, Isle of Man, 1984, Sheikh Chand Mohammad makes a point while Dr. the Hon'ble Rupuke Robati of the Cook Islands listens.

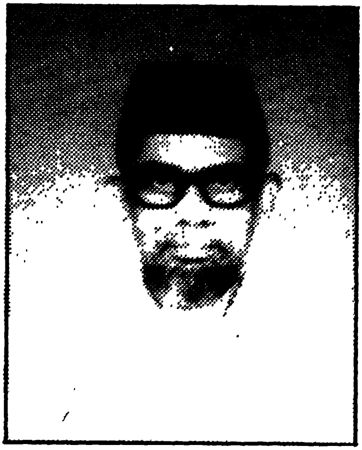

Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly.

exercised through Financial Committees. There has been rapid expansion of Governmental activities in the field of economic development of the people which has resulted in the proliferation of administrative apparatus and other Organisations. Major occasions for review of administration arise during the discussion on the Motion of Thanks – on the President in case parliament or Governor's address in case of State Legislature and also during the discussion on the Budget. In a parliamentary democracy, as we all know, the Executive owes its existence to the pleasure of the Legislature and the Executive has a responsibility to win the confidence of the members by getting their proposals approved by the House.

It is generally believed that the parliamentary procedure in India is a replica of the procedure of the British House of Commons. Although the fundamental principles governing both the procedures may be the same in India the procedure has been elaborated with the result some new devices are made available to the members. For example, the Calling attention Notice, Short Duration Discussions, Presentation of Action Taking Report, Constitution of the Committee on Government Assurance are Indian innovations.

Thus, it will be quite evident that Parliament affords adequate opportunities to the members for examining the actions of the Government and to suggest remedial measures. If the members are vigilent and keep a close and intelligent watch over Government actions they may be very much effective and make necessary suggestion for tonnin up the administrator whenever any lapses are found. Again, through the recommendations of the Committees the members may justify an alternative policy to make the same more economic, effective and beneficial to the Society. The Parliament also enacts suitable law to further the objective and programmes for economic development for bringing about desired social changes through peaceful means and democrative process. The members of Parliament have also been associated with the formulation of the Five Year Plans. With the introduction of planning in India, members get opportunity to

express their opinion in various Plan Committees and can suggest improved and effective methods for implementation of various programmes. Thus the members can play a very significant role in the sphere of planning to bring about socio-economic transformation of our Society.

Concluding, it may be stated that Parliament occupies a pivotal position in all Countries where Parliamentary Democracy functions and through this improtant people's institutions it is possible to bring about economic and social progress, and necessary social changes. As the Supreme Legislature of a Country, it affords all the opportunities to the members to offer constructive criticism and suggestion for the purpose of bringing about improvement in political, economic, social, cultural and other vital fields. Therefore, Parliament plays a vital role as a vehicle of social change.

ANNEXURE - 1 (iii)

(b) The Cabinet System versus the Presidential System in Commonwealth Countries

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman,

I consider it a great privilege to speak a few words on this improtant subject.

Sir, I have carefully listened to the speeches of other delegates and having heard them I am of the view that when we discuss abut the Cabinet System versus the Presidential Sytem in Commonwealth Countries we should look into one important aspect, that is, we should examine "how far a country is democratic in form and in function. It is certainaly a crucial issue, determination of which will show suitability of one system over the other where democracies exist. Sir, we all know that democracy can be practised through Parliamentary System which is also known as Cabinet System and in Presidential System as in America.

One of the important aspects of Parliamentary democracy, which has been functioning in Great Britain and in India, is that the Executive is accountable to the Legislature and the Executive must justify its actions in accordance with the principle of accountability. The elected members enjoy adequate opportunity to evaluate the performance of the Government through procedural devices. Through this device, the members can call for information from the Executive on all matters of public improtance and may ask to justify their administrative actions on the floor of the House. Apart from this administrive accountability, financial accountability is assessed through the Financial Committees of the House. Therefore, such a system affords adequate opportunities both to the rulling as well as to the opposition members to know the manner in which Government of the day has been functioning. If the members are vigilant,

intelligent and keep a close watch on the activities of the government, they can point out Government failure and may even cut the lease of life of the Executive. This acts as a deterrant for which the Executive always try to implement the plan and programme according to the wishes of the House. However, one short coming as I have seen in such a system is that party discipline is very rigid in a Parliamentary Democracy particularly when the rulling party faces trial. Parliamentary Decocracy will funcion well when the people select their representatives on merit who are capable of serving the interest of the people and whose public image can command respect. For this, I feel that there should be a free press for creating effective public opinion for selecting right persons. These conditions are substantinally fulfilled in Great Britain and India and I, therefore, feel that Parliamentary form of democracy functioning in these two countries is serving the interest of the people well.

So far as Presidential System is concerned, the party discipline is not rigid as in Britain or in India. It is because the President is not required to resign even when his proposal is defeated. He is also not responsible to the Congress or to any elected bodies. Defeat of President's proposal also does not involve his resignation or elected House is also not dissolved. My feeling is that democracy can be better practised through Parliamentary System where involvement of the people is intimate and the representatves are supposed to be well aware of the tune and temper of the people which help them to ventilate the grievances of the people on the floor of the House for redressal.

Thank you Sir.

ANNEXURE–1 (iii)

(c) Parliamentary Privilege with Special Reference to Confidentiality

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman,

I would like to speak very briefly on the Parliamentary Privileges as enough has been said on this matter. I would confine myself to one point, viz., whether such privileges are at all necessary. It has been firmly established that Parliament and Legislature must be endowed with this power to protect their dignity, status as a highest people's institution. The Parliament or Legislature must also be vested with the power for punishing the wrong doers so that these Institutions may enjoy the respect and regard from all concerned ensuring freedom of speech and expression. I quite agree with the recommendations of the Committee of Privileges of the House of Commons that it should be sparingly used. In this connection, it reminds me one of the most important observations of Mr. Galdstone which touches all aspects of Parliamentary Privileges and is full of wisdom. He said, I quote -

> "Breach of privilege is very wide net, and it would be very undersirable that notice should be taken in this House of all cases in which Hon. Members are unfairly criticised. Breach of privilege is not exactly to be defined. It is rather to be held in the air to be exercised on proper occasions when in the opinion of the House, a fit case for its exer cise occurs. To put this weapon unduly in force is to invite a combat upon unequal terms where soever and by whom sever carried on......... Indeed, it is absolutely necessary that there should be freedom of comment. That freedom of comment may, of course, be occasionally abused but I do not think it is becoming the dignity of the House to notice that abuse of it."

Thus it will be quite evident that recommendation of the Committee to the House of Commons is on the line of observation of Mr. Gladstone and it will be good for all if panel power of the House is sparingly used.

As regards the confidentiality of Parliamentary Privileges, I am inclined to agree with the existing procedure of maintaining confidentiality so far followed in India, namely ;

(1) Right to exclude strangers.
(2) Right to admission to the various galleries of House including the press gallery.
(3) Secret Sessions of the House.
(4) Right to control publication of Debates and proceedings.
(5) Right to take action for premature publication of pro ceedings, evidence or report of a Parliamentary Committee, and
(6) Circulation of paper of document marked "Secret" or "Confidential" without the permission of the Speaker.

The secrecy is required to be maintained in dealing with these matters in public interest. If such secrecy is divulged either by member of the House or any outsider they should be dealt with according to the procedure for violating the provisions of the rules or orders of the Speaker, otherwise there will be no sanctity of the House and the authority of the House will also be diminished.

Thank you Sir.

ANNEXURE – 1 (iii)

(d) Security of Small States

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman, Sir,

I come from one of the biggest developing countries of the world and I am naturally interested to know the types of problems faced by the Small Countries in respect of defence and economic development. What I have heard from some honourable delegates so far, it appears that the small territories that have chosen independence, the security poses as a great problem. But some of the territories that are not fully independent, they get protection from major neighbouring country. If we think about these territories, we have to be concerned about the future of these small states. Can we identify certain areas that are vital to the security of small countries ? It really needs an in-depth study. We may consider whether the security of small States can be grouped in terms of territorial problems.

From what I have heard so far, it appears to me that the security of smaller countries arises from external threat. Various points have been realsed by several Hon. delegates about the manner in which several smaller countries have been facing serious threat to their security. We know that resources of small countries are limited and they cannot afford to maintain huge militiary forces for the defence of their motherland as maintenances of such force will involve heavy expenditure. It must be admitted that if the smaller countries spend large amount of many for maintenance of military force of out their limited resources, their economic development will surely receive a set back. We understand that small country has been facing serious problem from her neighbours as the military forces of major

neighouring countries enter into such small country on a small pretext. Such problems are really very serious and in human and unless some kind of arrangements are made for collective security, the economic development of smaller countries will be held up. Therefore I humbly submit that let us consider whether there can be any possibility of the smaller countries regional grouping or federation for the sake of their security and the bigger countries of the Commonwealth can offer adequate safeguard for their economic development as well as their security. I hope this Conference of the Commonwealth Parliamentary Association, Isle of Man will give serious thought to it and find out some appropriate measures to safeguard the security of the smaller countries of the Commonwealth. Then only the smaller countries will be able to think of all-round progress including the economic one.

Thanks to you all.

Sheikh Chand Mohammad is delivering speech in the 30th C.P. Conference at Douglas.

ANNEXURE – 1 (iv)

29th Commonwealth Parliamentary Seminar, London - 1980

Like the Commonwealth Parliamentary Conferences, the Commonwealth Parliamentary Association and United Kingdom Branch of the Commonwealth Parliamentary Association jointly organised an Annual Seminar on Parliamentary practice and procedure and is held at Westminster for members of the Commonwealth Parliaments and Legislatures. In addition to this, the Canadian, Asian, Australian and Pacific Regions also hold their own seminars which is known as commonwealth Regional Seminars.

Like the Commonwealth Parliamentary Conferences, the Seminer is very useful as it affords an opportunity to the Parliamentarians and Legislators to meet and exchange views regarding the functions of public representatives and on intricate issues on parliamentary procedure. Members of the Association, no doubt come from a different regions who speak different languages and follow different customs and manners, but very often the members of the association agree on the major issues like political, Social, economic and are able to carry them into affect in a spirit of cooperation. The sentiments which binds the members of the Commonwealth Parliamentary Association is the feeling that they approach the common problems of the States sharing a common democratic approach. Such an approach upholds the dignity of the individual, encourage respect for law and order and strengthen judicial and administrative systems ensuring happiness of the people of the Commonwealth Countries.

It is relevant to mention that the subjects discussed in the Seminars, differ from the subjects discussed and deliberate in the Conference, while in the Conferences the subjects on International problems and importance are discussed, in the seminar subjects of discussion are confined to the Parliamentary

Practice and Procedure such as Legislative process of the House, planning and parliamentary programme for the year, the select committee on Bills, Parliamentary financial year and the work of the financial committees of the House, members' relationship with the media, the parliamentary party system and whip, parliamentary Privileges, Westminster and other parliaments, critical functions of the House etc. In a seminar, members are entitled to seek clarifications from the participating members as well as from the Chair during Question and Answer Session which is not available in the Conferences.

Participating in the 29th Parliamentary Seminar, London, Sheikh Chand Mohammad asked a member of clarifications as indicated below. The purpose of seeking the clarification was to compare the provisions and procedure followed in the House with that of the provisions and practice followed in India in respect of the matters raised in the clarifications. Since the clarification sought for are self exploratory except the proceedings of Assent to the Bills and expunction of words from the debates, a belief reference to the relevant provisions made in the Constitution of India and in the Rules of Procedure and conduct of Business in the Assam Legislative Assembly has been made.

In this connection it is relevant to mention that Article 200 of the Constitution of India provides under the heading "Assent to Bills"– "When a Bill has been passed by the Legislative Assembly of a State or in the case of State having a Legislative Council has been passed by the both Houses of the Legislature of the State, it shall be presented to the Governor and the Governor shall declare either that he assents to the Bill or that he withholds assents therefrom or that he reserves the Bill for the consideration of the President."

It is evident from a perusal of the above provision that no time limit has been fixed within which the Governor of a state has to give assent to the Bill passed by the Legislature of a State after it is sent to the Governor for assent. With a view to entertaining the practice followed in Westminster, the Speaker, Assam Legislative Assembly, Sheikh Chand Mohammad raised this point and the reply to the clarification has been indicated in the summary proceedings of the seminar as follows :- "Mr. Chand Mohammad (Assam) asked if there was a limit of time between passage of a Bill and Royal Assent. Mr. Birley replied that there

was not a limit, but that Royal Assent usually followed promptly."

Similarly, Speaker Shekih Chand Mohammad had sought a very improtant clarification about expunction of unparliamentary words and expression. It may be mentioned that Rule 304 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Assam Legislative Assembly provides that "If the Speaker is of opinion that words have been used in debate which are defamatory or indecent or unparliamentary or undignified, he may, in his discretion order that such words be expunged from the proceedings of the House." It is also pertinent to mention that once the order for expunction of words etc. is pronounced, the same would be expunged from the official proceedings of the House. But in the House of Commons Official proceedings is prepared by Messrs. Hansard the printers of the House of Commons. In addition to Hansard, an official record of the proceedings of the House of Commons is prepared containing what has actually been said by the Members in the House without expunging even the unparliamentary words or expression. These records are generally not available for the general public. But in India this is not so. The procedings of the Seminar as recorded is quoted below :-

"Mr. Chand Mohammad (Assam) asked whether unparliamentary language could be expunged from the record of the proceedings of the House by the Speaker Suo moto, Mr. Sweetman replied that the Speaker could give direction to the Hansard editors, but that the Speaker would not abuse this procedure by allowing anything that had actually been said to be omitted from the record."

In addition to the above other clarifications sought by the Speaker, Sheikh Chand Mohammad during deliberations of the Seminar are quoted below :-

Mr. Chand Mohammad (Assam) asked about the number and powers of the Deputy Speakers. **Mr. Speaker** said he had three deputies, all of whom he needed. If too much strain was placed on the occupant of the Chair, he became irritable, which was bad for the House. While he was in the Chair, the Deputy Speaker enjoyed nearly all the Speaker's powers, but if a difficult situation developed the Speaker would be sent for. The Speaker took the Chair at the start of the sitting for questions and statements, and for the period leading up to main divisions at 10 p.m.; the Deputy Speakers did the night work. The Speaker alone had power to select a manuscript amendment ; this

occasionally meant that during a report stage the Speaker had to be woken in the middle of the night.

Mr. Chand Mohammad asked whether temporary Chairmen were used. **Mr. Speaker** said a temporary Chariman could only take over if the occupant of the Chair fell ill ; in that case he would suspend the sitting.

In reply to **Mr. Chand Mohammad** (Assam), **Mr. Bradshaw** said that the costs of replying to oral and written questions were £ 33 and £17.50 respectively. .

Mr. Chand Mohammad (Assam) asked whether the House had ever taken action against the media. **Mr. Ryle** replied that conflict between the House of Commons and the media had a long history - as recently as the eighteenth century it was treated as an offence to report the proceedings of parliament. Recent sanctions against journalists had included the withdrawal of a journalists' lobby pass, following premature publication by the journalist of a draft report before a select committee, and a journalist being called to the bar of the House to be reprimanded by the Speaker.

Mr. Chand Mohammad (Assam) asked what action the Speaker could take against distortion or worngful reporting of parliament. **Mr. Whitehead** referred to the ultimate sanctions of parliamentary privilege and proceedings for contempt of parliament. However, there had been no example in the last half-century of papers being silenced in the United Kingdom, except to a very limited degree during the second world war.

Shri Chand Mohammd (Assam) emphasised the importance of the President in the Indian constitution. In the Upper House of parliament, twelve Members were nominated by the President, and all had to be over 30. One third were re-elected every two years. For the Lower House, election was by universal adult suffrage, although property qualifications had once existed, and some seats were reserved for specific groups. In an emergency the length of a parliament could be extended for a short period. The written constitution and the office of President both constrained parliamentary sovereignty.

Mr. Chen (Hong Kong) asked who decided which third of the Members of the Upper House had to seek re-election after two years. **Shri Chand Mohammad** replied that it was done by rota.

Mr. Nixon (Ontario) asked in what circumstances the federal Government could dissolve state assemblies. **Shri Verma**

said it could do so if it felt that the parties in power in state assemblies lacked majority support. **Shri Chand Mohammad** added that it could also do so in circumstances where a state Government has lost its majority in the House.

Mr. Chand Mohammad (Assam) asked about the committee of privilege and the status of its recommendations. **Mr. Baker** said that the privilege committee was composed of very senior Members. He reiterated the problems caused by the absence of useful sanctions and cited the case of a journalist who might have been proceeded against for breach of privilege following the leak of a parliamentary paper, but the fact that he had refused to name the MP who had supplied him with his information made it very difficult for the House to take action against him.

Speaker Sheikh Chand Mohammad further sought clarifications pertaining to salaries etc. of the British M.P.'s and Mr. M.T. Ryle replied as follows:-

An M.P. is elected for up to 5 years (although an election may be called earlier).

The salary of an ordinary M.P. is £ 9,450.

The salary of the Prime Minister is £ 22,000 plus a parliamentary salary of £ 5, 265.

The salary of a Cabinet Minister is £19,650 plus a parliamentary salary of £ 5,265.

The salaries of Ministers of State range from £12,625 to £15,225 plus in each case a parliamentary salary of £5,650.

The salary of a junior Minister (Parliamentary Secretary) is £9,811 plus a parliamentary salary of £5,650.

The pension of a Member depends on length of service. At age 60 he is paid a pension of 1/60 of his retirement salary for each year of service up to a maximum of 45/60 at the age of 70.

If you need further information I suggest you write to Mr. F.J. Wilkin, the Accountant, Fees Office, House of Commons.

I am afriad the information you ask about facilities of M.P.'s cannot readily be summarised in a short note.

21st March 1980

ANNEXURE - 1 (v)

Commonwealth Parliamentary Association

Third Regional Seminar on Parliamentary practice and procedure for Asia, South East Asia and Africa regions of the Commonwealth Parliamentary Association under the auspices of the India Branch of the CPA : New-Delhi on 22.1.1984

Discussion on -

(a) "Time of the House : Focus on important issues."

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman and distinguished delegates :

I feel it to be a gréat privilege to address this august gathering. The subject of discussion on "Time of the House : Focus on important issues" is a very important one. In a parliamentary system of Government, all business fixed in the agenda for each day should to transacted by the Parliament and the Legislatures, by using the time of the House effectively and purposefully.

The main functions of Parliament and the Legislatures are many. They are required to perform very many functions, such as legislative, financial, redressing the grievances and scrutinising the functioning of the executive etc. Every minute of the House is very important and valuable as it costs the nation heavily. So, the members of the House should be conscious about the value of time and endeavour to utilize the same for the common benefit of the people.

In order to transact the business of the House effectively, separate times are allocated to the Government and private members as well. Members should utilize the allocated time for the disposal of important matters by participating in the debates in an orderly manner. Now a days time is past changing and to keep pace with time we must be aware about the need of the hour as today people are facing maximum problems requiring attention of the authority.

The poor people and the working classes expect help and sympathy from the authorities for their livelihood and upliftment. Barring a few, the economic condition of the majority of the people is such that they can hardly afford to get two meals a day. So, it is the sacred duty of the parliamentarians and the legislators to maintain the link between the people and the Government to focus their problems for remedial measures. The legislators are the official representatives of the people and the Parliament and the Legislatures are the institutions of the people. The legislators are duty bound to bring to the notice of the House, important matters of public importance in accordance with the provisions made in the rules and procedure of the House by offering constructive suggestions.

I have had the privilege of serving as Speaker for the second term and have seen, quite a number of important questions, given notice of by the members, remain unanswered for obvious reasons. I am of the view that the answering of admitted questions should be made obligatory within two weeks from the date of receipt of such notice by the concerned Ministry. The rules of the House should also clearly provide for it. This will encourage the legislators to put forward the grievances of the people effectively. I also feel that adequate opportunity should be given to members to bring important matters involving public interest to the notice of the House to discharge their duties. I am of the view that in addition to other devices for bringing important matters to the notice of the House, the Zero Hour which is the most informal also provides opportunity to the members. The Members should be allowed to raise important issues which according to the Speaker merit Consideration in the House during the Zero Hour. I feel that judicious allocation of time for such issues will serve a useful purpose. But, when this opportunity is misused, the Speaker should have the discretion to

refuse raising of such issues. Since the Indian Parliament and the Legislatures have evolved this convention, my feeling is that this convention should be continued.

Since the time of the House is limited, it should be the endeavour of all political parties to apportion the time to individual members to participate during the discussion on the Address of the President or the Governor, as the case may be, and the general discussion on the budget. This will enable the individual members to participate in the discussion effectively. Care should also be taken to ensure that the same member does not repeat what has already been said to the exclusion of some other members.

Finally, I agree with the suggestion of some of the Hon'ble delegates that the duration of the session, particularly the budget session should be longer because in this session the President addresses the both Houses of Parliament, and the Governor addresses the State Legislature. This address contains normally the proposed legislation and other policies and programmes of the Government. Here the members are required to express their views on the Govt. Proposals and offer criticisms and suggestions on the policy of the Government, as well as on the budgetary provisions contained in the budget. If the duration of the Sessions is made longer, the discussion on the Motion of Tanks on the President's or the Governor's Address may be longer and the Members get the required time to participate in both the discussions, viz, Motion of Thanks and the general discussion on the Budget. Longer period of the Session is, therefore, essenatial to give the Members the required opportunity to discharge their responsibility. When the Members get time to express their grivendces, they can offer constructive criticism and suggestions, and a healthy atmosphere will prevail in the House.

, With these words, I thank you, Mr. Chairman, for giving me this opportunity to speak a few words.

29th Commonwealth Parliamentary Seminar, London 1980

10th March 1980, The Commonwealth Day Westminster Hall, House of Parliament, London, Her Majesty, The Queen Elizabeth & Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly.

29th Commonwealth Parliamentary Seminar, London 1980

17th March 1980, 10 Downing Street, London, Reception by Hon'ble P.M., U.K. & Rt. Hon. Margaret Thatcher, P.M., U.K., London & Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly.

ANNEXURE – 1 (v)

Commonwealth Parliamentary Association

Third Regional Seminar on Parliamentary practice and procedure for Asia, South East Asia and Africa regions of the Commonwealth Parliamentary Associations under the auspices of the India Branch of the CPA : New-Delhi on 24.1.1984

Discussion on –

(b) "Financial Accountability to Parliament : How to make effective."

Mr. Chairman and my fellow delegates, I have the pleasure to address this august gathering on a vital subject "Financial accountability to Parliament : how to make it effective".

In a parliamentary form of democracy, financial accountability of the executive to the Parliament and the State Legislatures ensures the supremacy of the legislature over the executive. The Constitution itself contain provisions enabling the Parliament and the State Legislatures to have control over financial matters. For example, the Parliament and the State Legislature are required to sanction grants to the executive for running the administration, implementing various projects and schemes and to impose taxes.

Articles 114 and 204 of the Indian Constitution stipulate that no money shall be withdrawn from the Consolidated Fund of India and the State either by Parliament or the State Legislatures except under appropriations made by laws enacted by Parliament and State Legislatures concerned. Similarly, Article 265 of the constitution provides that no tax shall be levied or collected

except by authority of law. It is, therefore, mandatory for the executive to get the approval of the Parliament and Legislatures as the case may be in respect of taxation proposals. The House is the final authority to decide whether to impose tax or not.

However, the floor of the Parliament or the Legislature is not suitable for making a detailed study as the House being a large body cannot effectively scrutinise the actions of the Executive. Therefore, the work of detailed scrutiny is done through Committees of the House. Thus administration comes in direct contact with Parliament and the Legislatures.

It is generally believed that Parliamentary Committees constitute the foundation of the effectiveness of the parliamentary system. Because it is through the Committees that the Parliament or the State Legislatures investigate, scrutinise, supervise, correct and ehhance the policies of the Government. Thus, the Committee system, if it properly works, can strengthen the foundation of democracy and safeguard the democratic institutions. By far the most effective parliamentary control over the economic affairs of the Government is exercised by the three financial Committees and they are the Estimates Committee, the Public Accounts Committee and the Committee on Public Undertakings. But now we are concerned to make financial accountability more effective.

I would like to mention that the Hon'ble Deputy Speaker of Lok Sabha in his keynote address has rightly observed that it has become much more difficult in achieving a genuine and meaningful public accountability due to the technically of the estimates which is not easily intelligible to the Legislators. It must be admitted that although the manner of presentation of the Budget has been simplified, yet the legislators find it difficult to understand the intricacies of the Budget. Since they cannot get the desired information, they cannot effectively participate by putting forward the facts and figures in support of their arguments. Unless the members understand the details of the

Budget, they cannot scrutinise the same and offer comments. The criticism and comments are always desirable in a democracy and these alone can evoke public opinion. It is therefore essential that information regarding various budget proposals should be simplified so that not only the members but also the public can understand the estimates of the Government. The debate on the Budget serves as guidelines to the executive as well as other agencies of scruitiny. So to make the debates meaningful, I am of the view that the Budget proposals should be made easily understandable to all concerned. This will help an effective debate which is highly essential in the present day.

It is true that the three fiscal Committees scrutinise the performance and Governmental spending. But is is done after a long years of the events. So the actions of the Committees become less effective. The Comptroller and Auditor General may be requested to expedite the presentation of the Report to the House to have a better effect. If necessary, the method of audit should be so devised as to make it possible for the C&AG to present the reports relating to the accounts of the State within the next year so that the P A C and Public Undertakings Committee can examine the lapses of the Executive when the matter is still current. I am glad to note that the Government of India has introduced Performance budgeting as a mandatory measure in all Ministries.

It is common experience of all of us that many demands for grants are guillotined without discussion. We must look into this matter very seriously and devise some methods so that discussions on all admitted cut motions can take place.

I am of the view that if a time scheduled could be fixed for each demand for grant and the time allotted for discussion on all cut motions, and if necessary, by extending the time for voting on Demands by two or three days, the practice of guillotine can be avoided.

Lastly, I am of the view that constitution of a separate Standing Committee for State Legislatures may not be of much help as it will be difficult to allot specifically any subject for examination or scrutiny without overlapping the work of other Committees. I, therefore, submit that the strength of the Members of the three fiscal Committees should be increased so that each Committee may constitute at least two or three Sub-Committees to examine the Government Departments and public Undertakings simultaneously. The recommendation of the sub-committee, when approved by the full committee, may be presented to the House for information and follow up action to be taken by the Government. This will strengthen the Committee system and through those Committees financial accountability can be achieved to a large extent. I have no doubt in my mind that if the recommendations of the Committee are reasonable and capable of being implemented, the Government will readily accept and implement them.

With these words, I conclude.

Thank you.

Date 24.1.84

ANNEXURE – 1 (vi)

The Orientation Seminar for Legislators of Assam Legislative Assembly

(a) Welcome Address by Sheikh Chand Mohammad, President, C.P.A. (Assam State Branch) and Speaker, Assam Legislative Assembly.

Hon. Deputy Chairman, Rajya Sabha, Hon. Chief Minister, Distinguished Guests, My Collegues, Ladies and Gentlemen

I am extremely happy to extend you all a very hearty and warm welcome to the First Orientation Seminar for the legislators. The Seminar has been organised under the auspices of the Executive Committee of the Commonwealth Parliamentary Association (Assam State Branch). Since most of the members are new, I propose to speak a few words about the Commonwealth Parliamentary Association which has been described as "an Association of Commonwealth Parliamentarians who, irrespective of race, religion, or culture, are united by community of interest, respect for the rule of law and the rights and freedoms of the individual citizen, and by pursuit of the positive ideals of Parliamentary democracy". At the summit of the Association, the Heads of the Commonwealth Countries meet periodically to exchange informal views. The Finance Ministers of Commonwealth Countries meet annually to discuss international monetary and other economic issues. Parliamentarians of the Commonwealth Countries meet annually in a Commonwealth Parliamentary Conference. The Conference is held annually in Parliament is the Main Branch and all State Legislatures of India are State Branches. Thus Commonwealth Parliamentary

Association is divided into Main and State Branches. The affairs of the Association are managed by an Executive Committee of the Main as well as State Branches. Our Executive Committee of the Commonwealth Parliamentary Association (Assam State Branch) has decided to hold the First Orientation Seminar on Parliamentary matters for the benefit of our Legislators.

I am indeed grateful to the Chief Minister who is also a Vice-President of the Association and other members of the Executive Committee for encouraging me to hold the Seminar. We are particularly grateful to the Chief Minister and the Government of Assam for all the supports they have extended to us for holding this Seminar.

The Seminar has been arranged to provide a forum especially to the new members to gain basic and fundamental knowledge about parliamentary practice and procedure. We are all aware that to be an effective legislator he must be conversant with the rules of procedure of the House as well as other prevailing conventions. A member has to study the application of various rules of procedure under which different notices may be given for raising issues on the floor of the House. Since it is not possible to discuss various kinds of motions or resolutions in a particular Seminar, the Executive Committee selected three important subjects viz. 'Question Hour', 'Privileges of Legislatures and of the Members' and 'Executive Accountability to Legislature' for discussion in the First Orientation Seminar. Though the subjects selected are only three but I hope that the modest beginning will help us to expand our activity in future.

I have attended a number of Seminars and symposia and I can therefore say boldly that a Seminar may provide adequate information to the Legislators as the deliberations are informative, educative and thought provoking. Those who take interest in the Seminar they can derive immense benefit from the deliberations which is looked upon as an intellectual exploration into various facets of democracy.

We are grateful to the Hon. Speaker, Lok Sabha Dr. Bal Ram Jakhar, and Hon. Deputy Chariman, Rajya Sabha, Shri Shyma Lal Yadav for giving their consent to deliver key note

addresses on the subjects included in the agenda despite their heavy engagements due to the Budget Session of Parliament. I, on behalf of the Commonwealth Parliamentary Association (Assam State Branch) convey our deep gratitude to them for their sympathy and affection for us.

Parliament and Legislatures are growing institutions and the present practice and procedure of dealing with certain issues concerning the business of the House may not be adequate to meet the emerging needs of the time. The Legislature shall have to adjust itself to these realities by adopting new procedure to meet the new situation. Since the Seminar of this type provides opportunities for exchanging views on all issues of vital importance and since our distinguished guests who are regarded as authorities in matter pertaining to the business of the House. I am sure that we will derive immense benefit from the deliberations of the Seminar. We hope that we will be benefited by their experience in due course. I am also sure that there is bound to be short comings in the matter of their accommodation and other facilities and I hope that the distinguished guests will kindly excuse us for the short comings.

With these words, ladies and gentlemen I welcome you all once again.

JAI HIND.

ANNEXURE – 1 (vi)

(b) Concluding Speech of the Hon'ble Speaker Assam Legislative Assembly in the Orientation Seminar.

The first Orientation Seminar for Legislators of Assam Legislative Assembly has been organised with a view to acquainting the members more intimately the practice and procedure of the House under which the members can give notices of various business of the House. In this connection it is essential to point out that in all the businesses of the Legislature – be it legislation, ventilation of people's grievances, voting on demands for grants, discussion of matters of urgent public importance or even a Private member's resolution, the executive comes in. Therefore, there has been a close association and intimate involvement of Legislature and the Executive. Since the success of the Parliamentary democracy depends on the role of the individual member– their knowledge about the practice and procedure of the House, Zeal, enthusiasm and the institutional arrangements available to them, these are some of the reasons for which the Orientation Seminar has been organised to discuss the importance of the "Question Hour", 'Privileges of the Legislature and of the Members' and 'Executive Accountability to Legislature', All these subjects are important and inter-related.

It is known to all that a Seminar provides adequate information to the Legislators as the deliberations are informative, educative and thought provoking. It is also looked upon as an intellectual exploration into various facets of democracy. Inaugurating the Seminar, Hon. Chief Minister, Assam Shri Hiteswar Saikia explained the scope and objects of the Seminar stated -

> "It brings together the Legislators belonging to all Political parties at a common forum and gives an opportunity to discuss a number of subjects relevant to the duties and responsibilities of Legislators. Such a Seminar will provide insight in to the working of our Legislatures."

Third Regional Seminar on Parliamentary Practice and Procedure for Asia, Southe-East Asia and African Regions of Commonwealth Parliamentary Association In New Delhi from 21st to 23 January 1984.

Member of the seminar with the CPA Working Party and Headquarters Secretariat staff outside the Parliament House Annexe in New Delhi.
Sheikh Chand Mohammad, Hon'ble speaker, Assam Legialative Assembly, 6th from the left, middle row.

Speaking about the Executive Accountability to Legislature, Hon. Speaker, Lok Sabha has reminded the members that the legislators are responsible to the people and the executive is responsible to the Legislature. The Legislators who represent the people express the will of the people on the floor of the House. Whatever is done by the executive in implementing the policies, Programmes etc. approved by the House, the executive is accountable to the Legislature. Hon. Speaker, Lok Sabha observed "You are the representative of the people. We have came here not to serve ourselves, not to aggrandise our interest. We are to serve the State and through the service of the State the Nation. When you serve the State, the people of the State to its best interest, you fulfil your duties. Therefore to fulfill the duties". The members are required to effectively participate in the House as well as in the works of the Committees of the Legislature. It was agreed that the Committee system should be strengthened so as to enable the Legislature Committees to examine and scrutinise in detailed expenditure of the executive.

The Question Hour has a great potency and through this question procedure, a member can elicit information.

In my key note address I stated –

"The object of a member in asking a question to a Minister if not limited to reveal the more facts of Government activity but to throw light on many important aspects of a matter which have not been taken note of by the Government. A member may ask a question in order to air grievances, to make a Minister divulge information or to embarrass the political head of a Department, by making him own up a mistake. He may also try to achieve publicity for some idea. In short, it can be used for supervising the general policy and administrative acts of different departments of Government.

Similarly all of us know that the legislatures and parliament must have certain rights and privileges to safeguard their own interest. Articles 105 and 194 respectively deal with the power and privileges of the legislatures and of the member. The importance of these particular rights has been summed up by the hon'ble Deputy Chairman, Rajya Sabha in the following words-

> " It is worth mentioning that all privilege has a common basis, the authority and dignity of the House as a whole. The privileges provide, within reasonable limits,

a protection and immunity absolutely essential if the Legislatures are to fullfil their proper functions, If members are to be able fearlessly to speak their mind and to pursue for redressal the grievances of those who elected them. It is for us to protect and preserve these privileges by our actions and behaviour".

Delivering the valedictory address by the Governor of Assam, Shri Prakash Mehrotra emphasised the importance of 'Question Hour' and its proper utilization. "If members are vigilent they may obtain not only information from Government but also receive assurances from the Ministers concerned. 'However, I would like to point out that questions lose their significance if they are politically motivated, or aimed at raising unwarranted dust, or allegations, against persons in authority". - said the Governor. He also hoped that the Parliamentary Privileges would be claimed by the members with a sense of responsibility and restraint. All the Members appreciated the suggestions which found expression in the vote of Thanks.

I have noticed that about one hundred members out of 109 attended the Seminar and showed a keen interest by seeking clarifications on various important issues from the Chair and from the key note Speakers. Several members also participated as Speakers on the subjects. On the whole, I have found there has been a keen interest generated in the deliberations of the Seminar. I quite appreciate the suggestion of the Hon. Governor of Assam who said " I would wish you to continue the good, tradition of organising such Seminars regularly so that our Parliamentarians also can rate amongst the best in the world."

I also agree that such a Seminar will definitely serve the vest interest of our democracy.

ANNEXURE – 1 (vi)

(c) Appreciation Letter of Hon'ble Shyamlal Yadav, Hon'ble Deputy Chairman of Rajya Sabha

Shyam Lal Yadav,
Deputy Chairman,
Rajya Sabha

Phone (Off : 38 1171
Res: 37 84 55
Off : 32, Parliament House
New Delhi.
Res : 4 Akbar Road, New Delhi.

My dear Sheikh Saheb,

Back in Delhi, I hasten to thank you most sincerely for the warm welcome you extended me during my brief visit to Gauhati. I was happy to note that the Seminar organised by you was a real success in as much as you were able to enlist the full cooperation of your Government, including the Chief Minister and the Governor. Their presence at all meetings and functions did really add the desired prestige for the discussions at the Seminar. I only wish that in the Seminars that you may hold in future you would try and see that delegates from the Legislatures of neighbouring States also participate in the deliberations.

Though the programme chalked out for me during the two days in Gauhati was rather hectic, I must say I did really enjoy my visit.

Once again thanking you, your Deputy Speaker, the Secretary of your Legislature and all the staff working under you.

Yours sincerely,
Sd/- Shyam Lal Yadav.

Sheikh Chand Mohammad,
Hon'ble Speaker
Assam Legislative Assembly,
Dispur, Gauhati.

ANNEXURE – 1 (vii)

Symposium held in Jaipur on 23-10-78.

Subject discussed on -

(a) "Role and duties of members : their opportunities within the frame work of Parliamentary Procedures."

Sheikh Chand Mohammad (Deputry Speaker, Assam)

Mr. Chairman, Sir, I am very grateful to you for giving me this opportunity to speak a few words on this auspicious occasion on the "Role and duties of member : Their opportunities within the framework of parliamentary procedure. "Sir, the subject is very very important not only for the members but also for the Presiding Officers.

Sir, in a parliamentary democracy particularly in the present age of controversies and conflicts, the members of Parliament and Legislatures are to play a vital role in shaping the destiny of the country and as such they have many important duties to perform.

Sir, while we talk on the role and duties of a member in a parliamentary form of democracy, we should have in mind that the members have duties and responsibilities to discharge towards their people and the House. The primary duty of a member is to look after the well-being of the electors of his constituency whom he represents. The member must have constant touch with his constituency to keep himself conversant with the problems and difficulties of the people.

It is also a sacred duty of all members to attend all meetings of the House as well as the meetings of the Legislature Committees to voice the grievances of their constituencies on the floor and contribute their advices on the problems coming up before the House for decision.

It hardly needs empathizes that all members are expected to be very regular to attend the meetings of the House and Legislative Committees to enable them to watch vigilantly the proceedings of the House and the Committees and to leave nothing unchallenged which is harmful to the interest of the electors.

In the meetings of the Legislature Committees the Legislators not only get ample scope to examine and scrutinize the actions of the Executive but they can also examine whether the policies and programmes of the Government have been formulated from a comprehensive national out-look.

Sir, so far as opportunities are concerned, I don't like to speak much. These are laid down in the Rules of Procedure of each House. On the whole a member gets ample chances within the framework of a parliamentary procedure to exercise his influence. Sir, it is the bounden duty of a member to bring to the notices of the House and Ministers, the various problems faced by his electors. While doing so a member must follow a code of conduct. He must strictly observe the Rules and practices of the House and must obey the directions and order of the Chair. 'Provisions for giving notices, questions, call attention, half an hour and two & half hours discussion are there in the Rules of procedure of the each House. If members are interested, they may utilise these opportunities very effectively in discharging their duties.

Sir, I do not want to take much time of the House. I shall conclude mentioning only one main point. The most important point, that has to be remembered by all members of the House, is the maintenance of decorum and dignity of the House, respect for the House should be enforced at any cost. Constant disturbances of the debates by improper behaviour of the members should be checked, because there seems to be a visible trend in this direction both at the Centre and in the States. This mars the dignity, sanctity and solemnity of atmosphere of the House and if this tendencies is not checked all parliamentary institutions will be ineffective. For this, the Presiding Officers have also some responsibilities. As far as possible the Presiding Officers should try to pacify the recalcitrant attitude of some unyielding members by persuasive methods. Since parliamentary democracy means a continuous conflicts between the

Government and Opposition, or in the words of Ivor Jennings "A conflict between his Majesty's present Government and His Majesty's alternative Government" the opposition will always try to take advantage of the Government mistakes and flood the electorate with propaganda that the Government, however, good its motives, is in fact doing bad for the people. The Presiding Officers shall have to maintain a balance. He must inclucate a spirit of responsibility for raising the quality of the members. It is true that the Presiding Officers cannot over rule the majority, yet the Speaker's authority is supreme. In the words of May & Ivor Jennigs "The speaker's authority is greater than his powers." Therefore, he has to use his authority to see that every point raised in the House is heard and only then the proceedings of the House can be conducted smoothly.

Sir, I conclude by quoting what our host, the Hon'ble Speaker of Rajasthan said in his welcome Address :

"The Speakers to act as custodians of democracy in action and safeguard the rights and privileges of the members, irrespective of their group or party affiliations, to enable them to strengthen the democratic process. Nevertheless the Presiding Officers must hold their sacred trust and ensure that democracy grows from strength to strength."

Lastly, I pray to the Almighty to bestow enough strength and ability upon all Presiding Officers in particular and the people of India in general to serve Mother India - a cradle of democracy in true sense of the term, i.e. in letters and spirit.

Thank you Sir,

JAI HIND.

ANNEXURE –1 (vii)

Presiding Officer's Conference Hyderabad, 30-12-1981

(b) Symposium on : "Legislature as the mirror of people's aspirations - an assessment and task ahead."

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman, Sir, Hon'ble Presiding Officers in the distinguished gathering, I am extremely grateful to the Hon'ble Chairman for giving me this opportunity to speak a few words in this symposium. The subject of to-day is very interesting and useful to the Legislature and to the Presiding Officers because this will throw some light on the role of the Legislature as the mirror of people's aspirations, achievements since made and the task ahead. Sir, I quite agree with the sentiment expressed by the Hon'ble Speaker a few minutes ago about the duties and responsibilities of the Legislators and the Legislatures. It is a fact that the failure of the democratic system should be attributed to the persons who work this system. To-day we the legislators are responsible for maintaining the democratic structure of our society. Sir, the Lelgislature is an important parliamentary institution and it operates for the benefit of members elected by the people who are known as official representatives. It is conferred with legislative power to enact laws pertaining to political, economic, social, cultural and other vital spheres. We all know that the founding fathers of our constitution laid great emphasis on the welfare of the people of India. Article 38 of the Constitution echoes the aims and objectives of our constitution that have been enshrined in the Preamble to the Constitution.

It is therefore, quite clear that these Directive Principles have cast upon the States a specific duty of complying with the aims and objectives of the justice, social, economic and political.

The Directive Principles enjoin upon the State to direct their policies towards securing for all citizens, adequate means of livelihood and other protection for enjoying the other rights that are available in a Welfare State. It will be quite clear that a Welfare State can definitely be established if the objectives set out in the constitution are translated into action by the Government. These principles are certain positive mandate and not merely moral precepts. Whatever be the party in power, it must frame its policies and programmes for achievement of the objectives. These can be done by enacting the required laws by the Government with the approval of the House. It hardly needs emphasising that in 1974 when India attained her independence, the miseries of people were beyond description. The Government of India had to face a gigantic problem in bringing about development and transformation of societies. The Government of India has to build up a new socio-economic infrastructure which marked a significant development. We have made a considerable progress in science and technology. To-day we are really proud of our achievement in science field. Launching of Bhaskar Two and its performance is a testimony of our success in scientific field.

In the social sphere we have also made significant progress. Various progressive measures have been adopted in the fields of agriculture, cooperation, health, industry transport and social legislation. The spread of education amongst the masses resulted in more enlightened pattern of social relationship. The traditional social and economic disparities are gradually getting narrowed down. So it cannot be denied that we are making considerable progress towards equality and in achieving the objectives of the Constitution. This has become possible because our legislatures have approved various laws for the implementation of welfare programmes of the Government. But whatever achievements have been made so far cannot be said to be adequate. The problems of India are different from the problems of other countries. Because our problems are very much Challenging. We all know that Parliamentary democracy can function only when all sides of the House cooperate. It remainds me of one of the memorable observations of Pandit Jawaharlal Nehru who said: "Parliamentary democracy demands many virtues. It demands, of course, ability. It demands a certain devotion to work. But it

demands also a large measure of cooperation of self-discipline of restraint. I think it may be said without any partiality that it (Democracy) has functioned with a very large measure of success in this country." I quite appreciate the noble sentiment expressed in the observations which contained all the ingredients of democracy. If we follow these principles, viz. If we are disciplined and exercise our ability with restraint there is no reason why we shall not be able to make further progress in establishing an egalitarian society.

Parliamentary institution required periodical review of its Rules of Procedure, because new problems are cropping up almost daily. This is because the existing Rules of Procedure may not anticipate new problem that is taking place throughout the world.

The ruling party should see that there is a feeling of involvement of all the members in the policy making. Only then, we will be overcoming the real problem viz., how effectively we can make the Legislature an instrument of social change.

The role of Presiding Officer is also very vital in this context. He should give due consideration in admitting different kinds of business brought by members and encourage them to participate in the debates. The Presiding Officer should not decide issues himself when great controversy arises on the floor of the House and give the House an opportunity to express its opinion. Only then a stable parliamentary system of government can function and the legislature will be a bridge between the people and the executive. And when it is so, our Legislature will be the mirror of the People's aspiration and the guardian of their liberty. With these words, I thank you for giving me this opportunity to speak in the symposium.

ANNEXURE -1 (vii)

Presiding Officer's Conference Bombay, Maharashtra 4th January, 1984

(c) Sympositum : "Parliament, People and Administration"

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman, esteemed delegates and friends, the Symposium on Parliament, people and Administration, is very important in a democratic set-up. People, Parliament and Administration constitute the important links in a Parliamentary system of Government. India has adopted a democratic form of Government and a democratic way of life. The democratic system is operated through elections. Different Political parties participate in the elections and they set up their candidates for electing them to the State Legislature and Parliament.

Parliament and State Legislatures occupy a significant position in the Indian polity. They are regarded as institutions of great public importance. The people elect their representatives to these important institutions by exercising their franchise, and upon election they become the official representatives of the people.

India has adopted the Parliamentary system of government. The ideals and objects of the Constitution, namely, its basic philosophy, can be found in a nutshell in its preamble. The Constitution contemplates to establish India as a Sovereign, Democratic Republic and the Preamble indicates the objectives ; securing Justice, social, economic and political ; Liberty of thought, expression, belief faith and worship, Equality of status

and if opportunity to all ; lastly, the Preamble seeks to promote among all fraternity assuring the dignity of the individual and the unity of the nation.

From the above it will be quite clear that within the framework of the parliamentary system, the Government have to plan for economic development in India to build a new socio-economic infrastructure for establishing a Welfare State. Thus the responsibility of farming policies and programmes to bring about economic development of the people of India lies both the elected representatives of the people. Here in we get the link between the people and Parliament. The elected representatives shall have to enunciate policies keeping in view the ideals and objectives adopted by the Constitution, and the success of all these depends on the extent of involvement of the legislators in the nation-building works and their valuable contribution as well as effective participation in the debates and discussion in the House.

The Members must always work with a sense of dedication to the service of the people. Since parliament and Legislatures are decision making bodies, it should be the endeavour of the ruling and the Opposition members to create consensus among them which is the first and most essential requisite of real democracy by accommodation each other's views. If is done then everybody including the person whose Motion gets defeated during the course of deliberations may feel his share in making the decision and feel proud of the decision of the House.

Parliament and State Legislatures serve as living symbols and growing institutions. They cannot, therefore, afford to stand still. In order to build up a new socio-economic infrastructure the role of legislators is very vital. The role of legislators in this stupendous undertaking is crucial.

If people elect the Members to Legislatures, the Legislatures control the Executive. The Legislature is the link between the people and the government. It is the Lelgislature where the Members get opportunity to know the various government

policies and programmes undertaken for the welfare of the people. In this connection it may be stated that, since the attainment of independence, the Government have undertaken various developmental programmes for the development of all key sectors. Accordingly the role of the administration has changed considerably. Needless to say that the State Administration is encountered with many problems and for sloving them we must device some means. The growth of State activities has resulted in the corresponding expansion of bureaucratic machinery. All the plans and programmes undertaken by the Government are to be executed by the Members of the Legislatures and parliament though the bureaucratic machinery. The responsibility of Parliament and Legislature has been made a mere symbol and the successful execution of all schemes depends on the sincerity of the administration. Therefore, the role of administration is undoubtedly very important in realising the ideals and objectives of our Constitution. And the vigil of the Members of Parliament and Legislature on the success or failure of the Governmental programmes is equally important. Hence the people, Parliament and Administration are equally responsible for successful working of Indian parliamentary democracy, Thanking you, all.

ANNEXURE – 1 (vii)

Presiding Officer's Conference, Lucknow, 28-10-85

(d) Symposium on : "Legislators : Their duties, conduct and responsibilities."

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam)

Mr. Chairman, Sir, I am thankful to you for giving me this opportunity to speak a few words on this important subject. Sir, I have very little to add after the illuminating speeches delivered by the Hon'ble Chief Minister, Uttar Pradesh and yourself and many learned speakers who spoke on this subject. I will speak only on a few points which I feel are very important. The first thing is that the role of the legislator is to operate as a check on the executive and not to play the role of an administrator. Sometimes we misunderstand the main role of legislator is to operate a check on the Executive and not to play the role of an administrator, because the responsibility for running the administration rests with the Executive. Again, it is the primary duty of the legislator to ensure that governmental administration is carried out fairly and effectively, by holding the Government accountable for their various actions. The legislators can exercise this power thought various procedures and devices available under the Rules of Procedure and Conduct of business. The legislator can call for information from Government on every issue of public importance through these devices, and serve the cause and interests of their constituencies and its people. If the Members can properly exercise this power, they can exercise a tremendous check on the Executive. If the legislators are alert and exercise their powers, they will be able to function as effective critics of Government.

At the same time the Government in power must also recognize the legislators' position. These, I understand, are

important duties of the legislator. So far as their conduct is concerned, they must behave in a dignified manner inside and outside the House. They must behave properly. They must be honest, sincere and mindful of their duties. Thereby they will get the confidence of the people. People will have confident in them only when they see that their elected Member is of good character, of integrity, honesty and sincerity. Only then he will command the confidence of the people, both inside and outside the House.

Having been Speaker for a long time, I have seen that Government raise some important matter, the Opposition opposes it for the sake of opposition. Even when many right things are done by Government, the Opposition opposes them ; because they feel that it is the duty of the Opposition to oppose. This is not correct. It is not a healthy sign for the legislator, and for the country as a whole. For example, I found a legislator in our Assembly was opposing everything. One day I called him to my Chamber and asked him whether he understood certain issue. "Suppose, the rule says that 5 plus 7 totals 12 ; why should you oppose it?" He replied : I am in the Opposition, I must oppose. So things become difficult because of this.

We know that Congress (I) is ruling at the Centre, but in some other states whether the Opposition parties are in power. Congress (I) is in the Opposition. I think we should not oppose a thing because we are in the Opposition. Whenever the ruling party or the Government is speaking or doing something good, we must support it. Then alone will a healthy atmosphere prevail in the country, as also in the House.

Lastly, the members get ample opportunities to carry out in-depth investigations or actively participate in the wide-ranging discussions under the Committee system operating in the legislature, and they can contribute constructively to bring about an effective Government. The Committee system provides various opportunities to legislators to study and scrutinize the subjects in detail ; this will enable the legislature to function effectively.

Thank you.

ANNEXURE -1 (vii)

Point discussed in the Presiding Officer's Conference in Bangalore

(e) Discussion held in Bongalore on 18th January, 1981 along with the Presiding Officer's Conference subject Discussion on "No Confidence Motion."

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, A.L.A.)

Mr. Chairman, Sir, the motion of 'No Confidence' is undoubtedly a very important motion and its admission is regulated by the relevant provisions of the Rules of Procedure of each House. But so far as our Assembly is concerned, I would like to point out that moving of such a motion in the House is not allowed on two occasions. First, Second proviso to Rules 133 (I) of our Rules provides that "Provided further that no motion expressing want of confidence in the Minishy shall be allowed to be made, if a similar motion has been made in the same session. "Similarly, sub-rule (3) of rule 144 provides that "On the last day of the days so allotted, for discussion and voting or demands," the speaker shall forthwith put every question necessary to dispose of all the outstanding matter in connection with the demands for grants, and the consideration there of shall not be anticipated by any motion for adjournment or be interrupted in any manner whatsoever nor shall any dilatory motion be moved in regard there to." Except these two occasions, 'No Confidence' motion can be moved and discussed as per provisions of the Rules of Procedure as it is a substantive motion.

ANNEXURE –1 (vii)

Presiding Officer's Conference Banglore, 18th January, 1981

(f) Sheikh Chand Mohammad Speaker, A. L. A. expressed his views on the following points which were included in the Agenda of the Conference.

(i) Discussion on "Committee System"

Mr. Chairman, Sir, elaborate discussions have taken place regarding the item nos. 7(a) and (b). The importance of the committee system for carrying on detailed study has been recognised everywhere and accordingly the conference of the Presiding Officers held in Bhubaneshwar in January 1978 appointed a committee of Presiding Officers to study the working of the committee system. But, Sir, we do not know what progress has been made. I hope that this committee will expedite the submission of its report. I agree with the suggestion made by the Hon'ble Dy. Speaker of Lok Sabha that there should be a Planning Committee at the State level for the purpose of examining planning matters headed by the Chief Minister. So far as item No. 7(b) is concerned I have no suggestion. Thank you.

(ii) Discussion on "Legislature Secretariate-Staffing Pattern.

If is indeed another important point which requires serious attention of the Conference. Our Legislature Secretariat does not have any service rule for appointment and promotion of staff of the Legislature. I know that there should be uniformity at least in matters of staffing pattern and service rules of the legislature Secretariats in India. I fully agree with the suggestions made by the Hon'ble Speaker of the Haryana Assembly regarding staffing pattern and service rules.

ANNEXURE – 1 (vii)

Presiding Officer's Conference Patna the 8th November 1982

(g) Discussion on "Can a State Legislature adopt a motion recommending to the President not to assent to a Bill passed by another State Legislature.

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, A.L.A.)

Mr. Chairman, this item on the Agenda is really very important and it is broadly discussed and the Hon'ble Deputy Speaker of the Lok Sabha had explained the item thoroughly. So, I do not like to speak more, but very briefly I will speak on the item of the Agenda.

It is pertinent to examine what is a motion, what is the effect of passing a motion in a House, and whether it is in any way binding on any authority. These are the things to be considered. We all know that the motion is a proposal. It is a mere proposal submitted to the House for expressing its decision. When the House adopts a motion or a resolution, it is transmitted to the Minister concerned. Therefore, it is quite obvious that the decision of the House represents nothing but the sense of the House. It is not binding on any authority.

A legislature is a sovereign body in its own allotted spheres. If it feels that some development has taken place in the State Legislature in pursuance of the provision made in the concurrence list of Schedule VII of the Constitution and which according to another Legislature might effect democratic right of the people of the country, there be no bar for expressing its

concern by adopting a Motion although such adoption of the Motion cannot force any authority to take into account the views of that House. In effect, the adoption process of the Motion though has no binding force, it may strain the relations between or amongst the Legislatures of the Union of India. It would therefore, if possible, be better if one Legislature does not reflect its opinion on the decision of another legislature to maintain harmonious relations among the Legislatures of India.

Thank you Sir.

ANNEXURE – II

Articles published

(a) "The Supreme Parliamentary Functionary" published in the Souvernir on the occasion of Silver Jubilee Celebration of Madhya Pradesh Legislative Assembly on 17th November, 1981.

Sheikh Chand Mohammad (Speaker, Assam Legislative Assembly)

So long the Speaker exercises his authority impartially, he is always held in high esteem.....As guardian of rights and privileges of all the members, the Speaker extends equal facilities or opportunities to all members and he does not hesitate to maintain the dignity of the House if necessary by penalising the erring members.

India has adopted the parliamentary form of democracy. A Parliamentary form of Government can be practised through the Parliamentary institutions. These Parliamentary institutions are based on law and function in accordance with the Rules of Procedure and Conduct of Business adopted by them. The legislatures, both at State and National levels, are the supreme Parliamentary institutions as envisaged in our Constitution. These Legislatures are the basic apparatus of our democracy, and, therefore, proper functioning of democracy depends upon the proper functioning of these Parliamentary Institutions.

People's Institutions

The great merit of democracy is that it affords adequate opportunity to all public representatives to put forward their grievances before the house through various devices. These

Legislatures are people's institutions and through this institutional arrangement the public representatives may focus the grievances of their constituencies and other issues of national interest. The creative and constructive role of public representatives can help them to discharge their great responsibility if they are guided by larger interest of the country. In a parliamentary democracy, issues are discussed and debated in a free and frank manner. To ensure free and frank discussions, Articles 105 and 194 of the Constitution guarantee freedom of speech and other privileges-respectively to the members of Parliament and State Legislatures. In order to ensure smooth functioning of the House in an orderly manner, the Constitution makes provisions for important parliamentary functionaries, and the Speaker is the supreme parliamentary functionary inside the House. In order to understand the correct position of the Speaker we have to understand his role, status, duties and responsibilities entrusted to him. A peep into the evolution of the office of the Speaker is necessary for correct understanding of the power and status of the Speaker.

The First Commoner

In the past, the Speaker of the House of Commons was known as the first Commoner. During those days he used to preside over the House of Commons and whenever there was necessity he conveyed the feelings and sentiments of the members to the Crown. He also acted as the spokesman of the whole House and spoke on behalf of the entire House. His Supreme status had, therefore, become undisputed and he came to be known as the Speaker of the House of Commons.

In India, however, the position was somewhat different. When the 1919 Act was debated in the House of Commons, a Select Committee was appointed and the Select Committee recommended that there should be a nominated President in the Central Legislative Assembly in India at the first instance. It was also recommended that the person so nominated must be a Member of the House of Commons and he must be an eminent

person. Accordingly, Sir Frederick Whyte, who was Member of the House of Commons, was nominated as the first Speaker of Central Legislative Assembly and he continued till 1925 when Shri Vitthal Bhai Patel was elected as the President of Central Legislative Assembly.

Vitthal Bhai Patel

Shri Vitthal Bhai Patel held office for a long time. During that time the Parliamentary Practice and Procedure were not so much in Books. The Executive virtually controlled the House and they were most reluctant to part with their power. But Patel fought vehemently, and he succeeded so in sagefuarding the rights and privileges of the members and the people. He evolved quite a large number of valuable precedents which are definitely looked upon as precious guidelines even today. After him in 1947, the office of the President was designated as Speaker, and Shri G.V. Mavalankar became the first Speaker of Independent India.

The Speaker of the House of Commons is regarded as the custodian of rights and privileges of the members of the House of Commons. May has described the procedure of securing royal approval to the claim privileges as follows :-

"When the speaker has been approved, he lays claim, on behalf of the Commons, by humble petition to her Majesty, to all their ancient and undoubted rights and privileges, which being confirmed, the Speaker, with the Commons, retires from the bar of the House of Lords."

National Importance

In India, the privileges of the members of the Parliament and State Legislatures have been laid down in the Constitution as mentioned above. One of the main functions of the Speaker is to regulate the proceedings of the House according to the Rules of Procedure. What are the kinds of business that come up for discussion before the House? A reference to the various kinds of business transacted by the House will show the national importance of these functions. Since the Indian Legislature, their

functions, powers, privileges are indentical with Parliament at Westminster, a reference to the functions of the House of Commons is considered relevant. Sir William Blackstone, an English Judge and famous author of Commentaries, observed in a classic passage that "Parliament, hath sovereign and uncontrollable authority in the making, confirming, enlarging, restraining, abrogating, repealing, reviving and expounding of laws, concerning matters of all possible denominations, ecclesiastical or temporal, civil, military, maritime, or criminal." Thus the House can discuss all matters of national concern and criticise the conduct of Ministers. The House may also institute inquiries in the public interest into the conduct of person of public bodies, and in the last resort, the House may bring to justice a political offender in exercising its inherent powers.

Powers Distributed

The written Constitution of India has however, distributed the powers between the Centre and the States. The three Wings of Government viz. Executive, Legislature and Judiciary have been given supreme position in their own sphere.

In regulating the business of the House, the Speaker is guided by the Rules of Procedure and Conduct of Business in the House. What is the significance of Rules of Procedure? The obvious answer is that these rules and Procedure clearly provide not only the various opportunities available to the members to put forward their grievances before the House in due discharge of their duties and responsibility, but they also cover rights and privileges to the members which are essential to the popular representatives. The Rules of Procedure enable the House to transact business of various kinds in an orderly, smooth and effective manner. The observance of Rules and Procedure by the ruling benches as well as the opposition benches is a *sine-qua-non* of proper functioning of the House, and through the Parliamentary democracy. Herein comes the Speaker on whom is conferred the onerous responsibilities of enforcing the rules for conducting the business of the House smoothly and harmoniouly.

Duties and Responsibilities

It is necessary to examine the duties and responsibilities of the Speaker. The duties of the Speaker of the Lok Sabha and State Legislatures have been laid down in Articles 96 (1) and 185 viz. to preside over the House whenever the Speaker is present excepting when a resolution for the removal of the Speaker from office is under consideration ; to adjourn the House when there is no quorum under Article 100 (4) and 189(4) ; to permit a member who cannot adequately express himself in Hindi or in English to address the House in his mother tongue under Article 120(1) and 210(1) ; to exercise casting votes in the case of an equality of votes under Articles 100 (1) and 189 (1) ; to determine whether a bill is a Money Bill and to certify a money Bill under Articles 110(4) and 119(4) ; to preside over the joint sitting, of the two Houses in the case of Parliament only under Article 118(4).

Other Duties

In addition to the duties mentioned above, other duties of the Speaker have been laid down in the Rules of Procedure and Conduct of Business of each House. Although the main function of the Speaker is to regulate debates and Proceedings of the House he has many other responsibilities pertaining to the business of the House. All questions, Private Members' resolutions and Motions, Short Notice, Call Attention Notices are admitted by the Speaker.

In every Legislature there are the Ruling and Opposition benches. The members belonging to different political parties profess their respective ideologies and their election programmes. The Speaker has to be in a position to restore harmonious relations. Our political system is normally returned to Legislatures once in every five years through the ballot box. It is, therefore, necessary to understand the significance of a political party. What is the main object of a political party? The object of a political party has been defined by Edmund Burk in his book on "The

Thoughts on the Course of Present Discontent 1770" in the following words :

"Party is a body of men united for promoting by their joint endeavour the national interest upon some broad principles in which they are all agreed."

Political Parties and National Interest

The view of Burk clearly illustrates the object of a political party. The question now arises as to whether the party system has been functioning in our country in accordance with the ideal of *National Interest* and, if not, what changes are called for. It is undoubtedly a vital question as the transformation of policies into reality entirely depends on the proper behaviour of the Members of political parties, because they are the great dynamics or supreme instruments of democratic Governments. I refer to proper behaviour of the Members of different political parties because such behaviour strengthens the cause of democracy. It paves the way for smooth functioning of the House. It helps the Speaker to control and conduct the proceedings of the House with his great weapon of impartiality. It helps the Speaker to ensure freedom and fairness in debates by his independence. Only then the Speaker can promote a sense of National unity and Parliamentary democracy.

Impartiality of Speaker

I personally feel that it will not be possible for all of us to keep ourselves aloof from the party because unfortunately nothing has been done in the direction of evolving a convention that the Speaker should not be opposed during election by any other party both in the constituency and in the House so long as the Speaker wishes to continue as Speaker. Until it is done it is perhaps not possible for the Speaker to remain in isolation.

A question is very often asked whether the Speaker can be imprartial when he remains as a member of a potical party particularly the Ruling Party. In this connection it is relevant to mention that when Dr. Sanjiva Reddy was elected as the Speaker

of the Lok Sabha on 17th March, 1967, he resigned from the Party so that he might be absolutely impartial. But earlier, when Mr. Mavalankar was elected as Speaker of the Lok Sabha in 1952, he observed that "to expect the Speaker to be out of Politics altogether without the corresponding convention, is perhaps entertaining contradictory expectations." Thus it will be seen that there has not been a uniform decision with regard to the Speaker remaining as a partyman. I personally feel that it will not be possible for all of us to keep ourselves aloof from the party because unfortunately nothing has been done in the direction of evolving a convention that the Speaker should not be opposed during election by any other party both in the constituency and in the House so long as the Speaker wishes to continue as Speaker. Until it is done it is perhaps not possible for the Speaker to remain in isolation. But my firm conviction is that there will be no difficulty for the Speaker in severing connection from legislature party without renouncing the primary membership of the party for future election. After all, a public representative always looks after the future election.

Fundamental Values

Democracy is pursued to secure human dignity and its fundamental values in life. This cherished goal can be achieved if the House functions properly. Proper functioning of the House depends on the proper conduct of the business by the Speaker and on the full co-operation of all the Members of the House. The Speaker enjoys the confidence of the whole house and this enables him to exercise his power to regulate the proceedings of the House according to the exigencies of situation. His status as the symbol of the House commands great respect from all members, and this helps him to play the role assigned to him. It is indeed extremely difficult for the Speaker to convince all sides of the House. But his impartiality is accepted and all his decisions are respected. So long the speaker exercises his authority impartially, he is always held in heigh esteem. As the guardian of rights and privileges of all the members, the Speaker extends

equal facilities or opportunities to all members and he does not hesitate to maintain the dignity of the house if necessary by penalising the erring members.

Delicate Matter

It must be admitted that it is a very delicate matter. It is very often noticed that whenever the Speaker acts according to rules and procedure and reminds the Members to observe the same, or the other Party is annoyed. I have got some experience that whenever an Opposition Member stands up and makes a submission, he is very much disturbed by the Members of the Ruling Party. His submission, even when it requires, gives rise to serious controversy. At times great disorderly scenes take place inside the House requiring the House to be adjourned a number of times. When disorder takes place, tolerance disappears. The Presiding Officer becomes helpless and this affects the dignity and image of the Parliamentary institution. I feel that the responsibility of the Treasury Benches in maintaining the dignity of the Opposition is much more. I personally feel that whenever the minority makes a submission, the majority or the Ruling party should take it with sympathy. Otherwise, there will be degradation of Parliamentary institution. It is the Government's duty to give the opposition full opportunity to carry through the functions.

Difficult Task

How difficult is the task of the Presiding Officer to control the proceedings of the house cannot be described when no party listens to the voice of the Speaker. The behaviour of the members affects the dignity of the House. In all matters, the Speaker is there to safeguard the interest of the State. He must see that the business fixed for a particular day is completed or transacted according to rules and procedure. Any disturbance in the midst of discussion disrupts the order paper, and the business remains incomplete. Non-passing of a bill in time may create great insurmountable difficulty. For example, if an Appropriation Bill is

not passed within the specified time limit, the ultimate result will be diastrous and the public will suffer. In such a situation, the entire responsibility is laid on the chair. But can the chair persuade the members when they are determined not to listen to him? There have also been cases when the decisions of the chair was thwarted with the intention of defeating the Government. Such instances are not rare. I, therefore, observed earlier that the political parties should have evolved a code of conduct to respect the decision of the chair when there has been no real or apparent partiality. Unless this is done the Parliamentary institutions will présent a very sad picture and this will seriously affect the functioning of democracy.

Powers of Speaker

The powers of the Speaker in relation to the business of the House is not unlimited. The developments that took place in West Bengal, the Punjab and Tamil Nadu had caused great embarrassment. These developments are well known to all and, therefore, would not like to elaborate the same. In this connection the observation of Page Committee is very relevant. The observation which embraces all aspects of the powers and functions of the Speaker is as follows :-

> "The Principal duty of the Speaker is to regulate the proceedings of the House and to enable it to deliberate on and decide the various matters coming before it. Thus in considering the various notice or points raised before him or adjournment of the sitting, or placing matters before the House and the like, the Speaker should always bear this in mind and where in doubt, he should act in favour of giving an opportunity to the House to express itself. The Speaker should not so conceive his duties or interpret his powers as to act independently of the house, or to override its authority or to nullify its decisions. The Speaker is a part of the

House, drawing his powers from the House and in the ultimate analysis, a servant of the House, not its master."

It is quite clear from the above that the Speaker should exercise his discretionary power in adjourning House very carefully so that the House is not prevented from functioning.

The Highest Pedestal

Concluding, I would like to mention that the Chair of any Legislature is regarded as the most distinguished Chair. It is the highest pedestal in a Parliamentary institution. The occupant of this distinguished Chair has to be a man of great personality. Needless to say the debates and discussions of the House witness a touch of heat and passion, scene of unprovoked excitement, intolerance, baseless allegations etc. Such situations are natural outcome of some events that take place in our country. They are attributable to the Social, Political life of our people including the stresses and strains of economic life. It has, therefore, to be admitted that the office of the Speaker is more exacting than any other office in a Parliamentary institution. The role of Speaker is one of highest responsibility. He is to set up a standard of decency and decorum by his impartiality, action and jucidious decision. He can make the Government alive about their responsibility and remove the discontentment of the member. The process of Parliamentary decorum can be maintained only with the wholehearted co-operation of the members of the House. I sincerely hope that with the passage of time all the ominous features like disorder, pandemonium etc. will disappear and our Parliamentary institutions will acquire a great image as vibrant tools of democracy to serve our people in consonance with the goals set forth in our celebrated Constitution.

The article was written by Sheikh Chand Mohammad Speaker, Assam Legislative Assembly for publication in the Souvenir on the occasion of Silver Jubilee Celebration of Madhya Pradesh Legislative Assembly on 17 Nov. 1981.

ANNEXURE – II

(b) "Contribution of Islam Towards Modern Society" published in the Souvenir, North East India Muslim Conference, Guwahati, December, 1986

Sheikh Chand Mohammad
(Ex. Speaker, Assam Legislative Assembly)

"This day I have perfected your religion for you and completed my favour unto you and have chosen for you the religion of Islam." (Al Koran 5:4)

'Islam' literally means unconditional submission to Allah alone. It is a salvation from slavery which stands in the way of progress, virtue and human welfare. It inspires revolt of man against being chained by the fear of brute force, compulsion of sinful act and deprivation of property and self-respect. It helps in removing the subservient mentally from the mind of the individual making him a free bird under the open sky elevated by the Almighty over his head and on the earth spread below his feet for the benefit of the best creation - The man. The doctrine of Islam postulates that Allah alone is all powerful force in shaping the destiny of man who is accountable to Him alone on the day of judgement. Islam envisages a pure and beautiful individual life leading to a developed social system and a progressive civilisation. Its doctrines are adjustable to the changing world order and without any amendment.

Islam preaches peace but does not avoid war when necessity arises. "Mohammad, I have ordained one thing for you which you may not like but is essential. That is war. The whole world is fixed as a battle field except the mosque". (Al Koran). Islam, therefore, does not preach unconditional peace but reconcile apparently irreconcilable elements of war and peace. It believes in the natural instinct of man but not in the theory of

impracticability. The Bible says, "If you are slapped on one cheek turn him the other also. If your coat is taken away, give him the jacket also." Judaism says ; "Tooth for tooth, eye for eye. "But Islam says, "Tooth for tooth and eye for eye but if the offender submits and apologises, pardon him." Islam necessitates unconditional surrender to the Divine Injunctions which are comprehensive, universal and unending. The teachings of Islam, therefore, accomplished and provided a perfect social system which modern society can shun while marching for material and spiritual achievement.

Islam is founded upon five pillars. Admission that none except Allah is worthy of worship and Mohammad is His prophet, observing of prayers, payment of poor tax (ZAKAT), making pilgrimage, observance of fasting in the month of Ramadan. The declaration of unity of Allah and prophethood of Mohammad with firmness and sincerity infuses the spirit of absolute truth which gives an individual the real meaning of life - its direction and purpose. Only a verbal declaration of the faith is not enough. It is compulsory to perform religious rites and duties in congregation and not in isolation. In a modern society, the binding force of a social life is, therefore, supplied through the profession of Islam and this breaks the sense of isolation. When the ultimate Lord of human being is accepted openly, the fear of slavery to any earthly power is evaporated, releasing the mind to the dawn of freedom. The prayer in Islam regulates the spiritual side of an individual whose social obligation in a modern society is of multidimensional. That no amount of material gain can give social peace and individual salvation, is illustrated by the fact that in the West people are discarding wealth and rushing to the land of spiritual regeneration.

Standing lowly with folded arms bowing head in gratitude, prostrating towards Mecca as a mark of humility and constant recitation of words of praise, obsessed with fear, greatness and love of Allah, shows the equality of all before the Creator. The social tension generated by the high and low, rich and poor, governor and the governed does not exist in a society with this system of prayer. At least five times a day in a mosque, this drama of equality is enacted. The prayer performed regularly makes an individual disciplined, active, healthy and respectful to other religions too. The Imam is the leader of prayer and he

makes the whole society follow his examples in enforcing Divine Injunction. His leadership, therefore, infuses discipline of well trained army. The prayer creates a sense of love and fraternity when people of a locality assemble for prayer in a Mosque. Islam on the basis of equality, dealt the severest blow on the system of slavery and released millions from bondage. Prophet Mohammad said, "Even if a Negro slave becomes your leader, you should obey him, so long he leads you as per dictates of Allah. There is no compulsion in religion. "The path of righteousness becomes brighter than the wrong-direction" (Al Koran).

Zakat means the spending of one-fortieth of wealth in a Muslim's possession after every twelve months on the poor, the needy and the wayfarer and other items of charity and good doing as prescribed by religion. The payment for poor tax (ZAKAT) is exactly similar to that of the prayer. While in a modern society the tendency of accumulation of wealth in a few hands, has taken a serious turn, depriving the hungry millions from a morsal of food the widening gap between the rich and the poor is causing social unrest and class struggle. The observance of this religious duty by a Muslim through distribution of a part of his property to the poor, helps in easing the social tension and reduces the gap between the opposing social strata. There is bar in utilising the poor-tax fund in a modern society for social service and other welfare activities of the society. The Zakat has to be paid directly to the poor. Islam has first evolved the tax system which automatically helps in bringing the gap between the haves and have-nots and thereby acts as an antidote to the illogical communistic ideas bothering the world nowadays, Islamic communism, therefore, appeals to the good senses of its followers and does not need legal or physical force to regulate distribution of wealth.

Fasting creates fear of Allah. " You who believe, fasting is prescribed for you, even as it was prescribed for those before you, that you may ward off evils" (Al Koran). Fasting is obligatory for a Muslim in the month of Ramzan. Failure to observe fast on any day, without reason during the month of Ramzan is a great sin. In this context, the Prophet said, "Any one who does not, without illness or any other valid excuse, keep fast on a single day during Ramzan will not succeed in making amends for it even if he were to keep fast daily throughout his life in atonement."

In fasting in Ramadan one should not eat, drink and copulate from dawn to dusk. The instinctive urge of man is therefore suppressed. In a society with rich and poor living alike, the pangs of hunger is to be felt by all to appreciate the living of the poor. The affluent section of the society gets an opportunity to appreciate the living of the poor and compensates them through the payment of Fitra to them who also gets a chance of having a full meal after performing the Idd prayer. This lesson of self control and sacrifice that fasting inculcates is an essential element for development of a modern society. It creates a wave, a sympathy, fellow feeling and generosity.

Haj-Pilgrimage is one of the pillars of Islam. It is made obligatory to a Muslim who is blessed with means and material resources to perform it. Every Muslim once during his life-time is to undertake a journey to Mecca, the centre of unity and a light house for guidance 'Kaabah' which is the centre of divine religion and all Muslims perform prayers towards kaabah round the clock from all directions. This unity of human brotherhood shows that at one place the distinction of nation, races and languages evaporates like the mist before the sunrays. The wave of human brotherhood permeates the entire world and in this particular place millions of people gather from all parts of the globe making Haj as the biggest religious congregation of the world.

While postulating the above principles of Islam, it can be said that prophet Mohammad uttered the first word from Allah through Gibrial "Ikra" (Read). Education, therefore, is the first priority in Islam and it has been said in Hadith" The ink of a scholar is holier than the blood of a martyr". There is no conflict of Islam with modern sciences. Allah has created the whole universe for the service of humanity and man has been endowed with the ability of utilising it in various ways for his benefit. The advancement of science and education, essential for a modern living, has been encouraged by Islam. In modern society where people of various castes, creed, and religion are to reside peacefully, the language of Koran explicitly says, "Those who do not wage a war against your religion or try evict you from your abode, keep good relations with them, do justice to them because Allah likes them who are honest and do justice." T.W. Aronold in his book, "Peaching of Islam" says, "From the prevailing goodwill among the Christians and the Muslims in the Middle East

it can be safely said that there was no force applied while preaching the religion. Islam thus evolved a secular system where no discrimination was shown to any group of people for their difference in faith."

In the field of women liberation, Islam has not differentiated the females. They have been given equal rights both in life and after death. She has the same right to property also. Female education has been given utmost importance in Islam. Islam propagates the love for the country as it declares that the followers, who do not love his won country, can never, be a follower of Islam. Doing good for the country is a part of the faith. Anybody who questions the patriotism of a Muslim, questions the profession of his faith itself.

Islam teaches democratic values of the human society, which is accepted by the vast majority of the modern human populace.

As a progressive religion, Islam has given a clarion call to its followers to be disciplined, patriotic, educated, benevolent, democratic and secular. The philosophy of the religion once created an unbound theme resulting in the spread of religion across the continents. The same theme and spirit still prevails in Islamic precepts and culture, but unfortunately the vast majority of its followers are now lagging behind in all spheres of social life.

The reason of stagnation of Islamic society is required to be found out and remedial measures are to be taken by the social, political and religious leaders. The inferiority complex from which some Muslim youths are suffering are required to be removed through the teaching of the Koran and Hadith – the fountain head of all guidelines encompassing every fact of life. For a prosperous and happy India this vast section of the population professing the faith of Islam, must also march in all directions with the rest who also, shall have to reciprocate, otherwise Indian society will have to pay the price of keeping one of its limbs deformed. Government's responsibility of creating conditions conducive to all round development of this religious community should also be kept in mind keeping in view the pace of time.

ANNEXURE – II

(c) "How to be an effective Legislator", published in the Souvenir of Foundation Anniversary of Assam Legislative Assembly; 1995.

Sheikh Chand Mohammad

I was elected as member of the Assam Legislative Assembly for two consecutive terms. I was elected as the Deputy Speaker of the Assam Legislative Assembly in 1978 and as Speaker in 1979 and in 1983. During the period of my tenure as Deputy Speaker and Speaker I had privilege of dealing with legislators belonging to the ruling as well as opposition parties and I found that generally all the members were interested to serve sincerely and effectively as member ; but most of them were not fully conversant with the parliamentary procedure and intricacies of some of the provisions of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Assam Legislative Assembly. It was a great pleasure for me to discuss with the members as to how they could be more effective as members and I used to remind them that the Legislature was the Forum where the elected members should try to ventilate the grievances of the people generally and grievances of the people of the Constituency in particular which they represented and expose the inadequacies and short-comings of the administration. It is because in a parliamentary democracy, the legislators both in the State and national level play a crucial role. I am of definite view that to be an effective Legislator, he must have some capability to understand fully the various rules of Procedure and Conduct of Business. For this, the legislators must have requisite educational qualification which is not necessary for contesting election. Because with a good educational back ground, a legislator would not find difficulty to understand legislative procedure and also the procedure relating to financial and other important matter and also to go through reference books etc.

A legislator has to perform important duties both inside and outside the House. A legislator is expected to receive large number of letters, complaints from the people of his constituency as well as from other Constituencies also. It will be very much convenient to him if he sorts out letters, complaints etc. under different heads including news paper articles which will help him to lay his figures on the relevant papers at the required time. Similarly, he should compile files to keep all meterials received from the Legislature Secretariat pertaining to the business of the House, day to day agenda supplied during the Session and also the materials in relation to the functioning of different legislatures and ad hoc committees. A systematic filing system is absolutely necessary to be an effective legislator which will enable him to serve both inside and outside the House. So that the people of his constituency will be convinced that their representative was doing something worthwhile for them. A legislator must go to his constituency and hear the grievances of the people. Personal visit would enable the legislator to understand the problems of the people and may try to solve them by bringing the same to the notice of the appropriate authority.

It is most important to note that to be a good and effective legislator, he must be a man of honesty, integrity and must have a high standard of conduct. A legislator's duty does not end with his speeches inside House about the problems of his Constituency. He has also to meet departmental head of the Government and make representations on behalf of the people of his Constituency for the solution of burning problems. A Departmental head certainly hear the representations of the legislator and give priority to the problems if the legislator is a man of integrity and honesty and the other Government officials also certainly attach great important to his representations and would try to redress the grievances. To be an effective legislator, it would be his primary duty to behave courteously in the House and must always adhere to the well known traditions and conventions of the House. He should undér all circumstances be in a clam and composed manner and should not loose patience or get irritated when he does not get a chance to speak in the House. It is also very important to note that the parliament and the State Legislatures of India evolved a number of conventions over the years and all legislators should follow the same. For

example whenever legislators come inside the House or go outside the House in both cases, they should bow down to the Chair. Again, whenever a member is speaking, other members should not pass between the Chair and the member speaking. Members should be careful not to obstruct the proceeding of the House by raising unnecessary point of order and there should not be any unnecessary interruption in conduct of the business of the House. These are important because the conduct of member on the floor of the House is an example for others. Again, there are also a number of Constitutional Conventions which should always be followed by each and every member to maintain the dignity of the House. For example, no member should make any comment on the conduct of the President of India or the Governor and on the working of the Supreme Court or any other Court of law.

It was already pointed out in the beginning of this article that the Parliament/Legislatures and Forums where elected members get opportunity to ventilate the grievances of the people and may expose the inadequacies and short-comings of the Government, the members may do so by utilizing the various procedures laid down in the Rules of procedure of each House. Rules of each House contain provisions for putting questions, during question hour to obtain information. If the information furnished by the concerned Minister is not adequate or incomplete, the members may obtain the complete information by giving notice of half an hour discussion on a matter of public importance arising out of answers to question in accordance with the relevant rules. Members may also give notices of short Notice Questions, Calling attention to a matter of urgent public importances and notice to raise discussion on a matter of urgent public importance for short duration. Discussion on this item may not exceed two and a half hours. The Member may also give notice for adjournment of the House for the purpose of discussing a definite matter of urgent public importance.

It may be mentioned that the notices of different items of business viz. Questions, Half an hour discussion on the matter arising out of answer to questions, Short Notice Question, Calling attention notice, Notice for short duration discussion, Adjournment motions are admitted by the Speaker on fulfilment of the conditions laid down in the Rules of Procedure of the House. Therefore, the members shall have to be careful in tabling

the notices for different items to ensure that the same conform to the conditions laid down in the Rules of Procedure of the House. In order to be fully acquainted with the procedure, the Members qualifications play a significant role. In addition to these facilities to raise grievances of the people, the members may utilize other opportunities to raise public grievances through other devices viz. During the debates on Governors' Address which reveals the Government policies and also during the General discussion on the Budget and voting on Demands for grants. Members may also give notices of cut motions to various Demands for grants to raise discussion to expose the inadequacies and short comings of the administration. These facilities of raising matters on the floor of the House may prove the talent of the Members. To be an effective legislator, he must strictly follow the procedure of the House and devote himself to work for the interest of the people. It hardly needs emphasizing that a grievance is indirectly spotlighted by a question. Supposing a legislator asks a question in regard to an alleged hardship of the people of a particular locality due to the damages caused by storm, generally the answer will be in the negative. But if he asks whether it is a fact that the recent storm damaged the property of the people of a specific locality, that would be an effective question. But only an intelligent and experienced legislator will ask such a question. Similarly, as already mentioned the members have other opportunities of speaking during discussion on the Governor's Address, General discussion on the Budget and Voting on demands for grants. The members should therefore plan their speeches properly to avoid overlapping. When a legislator gives notice to participate in the aforementioned discussions, he should confine to a particular subject on each of these three occasions and must master a particular subject as best as possible and speak on it and if it is so done his speech would be very much effective. Similarly, If a member speaks about the short-comings of a particular department, say Agriculture or Public Works Department, during the General discussion on the Budget, he should select other Departments to give notices of Cut motions to be moved during voting on the Demands for grants so that through the cut motions he can draw the attention of the Government for taking remedial measures in setting right the drawbacks.

When a new member enters the Legislature, he may not be conversant with the formalities to be observed inside the House and also with the Rules of Procedure of the House. When I assumed the Office of the Speaker I was facing critical time while giving decisions on various points of order raised by experienced members on the spur of the moment. I had to study several books on Parliamentary practice and procedure to acquire knowledge. I must also admit that the speaker has also some responsibility in making new Legislators effective by giving opportunity to them to participate in the debate. I used to pull up backbenchers and asked them to speak when I found that those members hardly participated in the debates of the House. In order to familiarise the newly elected members with various procedures to be followed in raising matters of public importance in the House and the opportunities available to them on this regard, I organised an Orientation Seminar for legislators where Shri Shyam Lal Yadav, the then Hon'ble Deputy Chairman, Rajya Sabha, some eminent parliamentarians delivered talks to the newly elected members of the Assam Legislative Assembly about the intricacies of Parliamentary practice and procedure, legislative and budgetary procedure, rules to be observed by the members in giving notices of questions, Motions, Resolutions, Adjusment Motion etc. so that they might be effective members of the House and serve the people of their Constituencies and the State by making constructive criticism on important issues and also to enable them to make valuable contributions while participating in the debates and discussions in the House. Unlike in the past, the membership of the House has become a whole time profession and member must therefore work hard, by studying various reference books, debates of the Assembly and Parliament in the Library to equip them with the up-to-date knowledge. Only then, the members would be able to discharge their duties and responsibilities to the Society.

Concluding I must stress on the necessity of observing the rules of parliamentary decorum, (which is gradually disappearing), etiquette traditions, conventions of the House as these are not merely matters of form, but indispensable for the members to be effective and to build a successful Parliamentary Career.

Published in the "Foundation Anniversary of Assam Legislative Assembly Souvenir, 1995".

ANNEXURE - II

(d) "System of Parliamentary Democracy", published in the Souvenir, FAALA, 1996.

Sheikh Chand Mohammad

Faith in democracy inspired the Father of the Nations, Mahatma Gandhi who said "Democracy must, in essence, mean the art and science of mobilising the entire physical, economic and spiritual resources of all the various sections of the people in the service of the common good of all". Imbibed by the ideal of democracy, the other leaders of India who fought for the Country's independence adopted democratic form of government which affords persuasion, argument, debate, discussion, tolerance to others' views and collective decision. The Constituent Assembly formed our republican Constitution providing for the setting up of Parliamentary institutions both at the Centre and in the States. The Parliamentary form of Government functions with the willing consent of the people and the people enjoy the right to change or recall their representatives through the ballot box.

In a democracy there may be capitalistic or socialistic system of government, but is must respect the freedom of the individual and ensure common good of the democratic society as a whole. The Parliamentary democracy as envisaged in our Constitution empowers the citizens of India to administer the State and the country through their elected representatives.

The members of the National Parliament and the State Legislatures are elected by the people of India and these two institutions are regarded as the real guardian of the people. Whenever there has been any violation of basic tenets of democracy viz., individual liberty, freedom of speech and expression, inadequate measures for the development and welfare of the people etc. The people would be entitled to change the government formed by their elected members.

In order to preserve the democratic ideals, the Constitution

of India in its Preamble promises to secure "to all its citizens :

Justice, social, economic and political, liberty of thought, expression, belief, faith and worship ; Equality of status and of opportunity, and to promote among them all ; Fraternity assuring the dignity of the individual and the unity and itegrity of the Nation ;'" These are noble ideals and the same sets the tune of the constitution.

There are a number of features according to which the Parliamentary democracy has to function and these are – (1) that election must be held periodically after the expiry of the tenure of a Particular assembly or Lok Sabha. In this connection it is relevant to point out that while a particular Assembly say the 5th Assembly or 7th Lok Sabha may be dissolved before the expiry of their terms due to Presidential proclamation in respect of states and for instability of the Lok Sabha, but an extension of their terms by amending the relevant provisions of the Constitution would be viewed with suspicion by the people as the excess period of the Assembly or Lok Sabha will not have the popular mandate of the people. This will affect the legitimacy of the Government. Therefore in order to maintain its legitimacy, an Assembly or a Lok Sabha must be constituted with the members newly elected people's representatives after the fixed tenure. In order to attain the sacred goal of democracy, the Government must initiate adequate measures to ensure free, fair and fearless elections, on the basis of adult franchise.

It hardly needs emphasizing that the political parties play a significant role in a democratic society in educating the masses about the place and programmes of different political parties participating in the election which helps to create public opinion. Therefore, political parties are a fundamental pre-requisite of democratic government as they can create enlightened public opinion at different levels. It has to be admitted that there had been complaint that a particular political party in power sometimes tries to suppress the other political parties which is certainly unfair in-as-much as for the successful functioning of parliamentary democracy, there should be a strong opposition party and the responsibility of fostering the healthy growth of an effective opposition lies to a great extent on the ruling party. It is generally held that in a parliamentary democracy without a strong opposition is like a garden without flower. It is for this

reasons that Ivor Jennings in his book 'Democracy in Africa' had observed "it is an abuse of language to describe as a democracy and system of Government in which there are not at least two parties, each of which may be freely supported by an elector." The observation is full of wisdom because while the ruling party is entrusted with the responsibility of running the affairs of the government, the opposition keeps an intelligent watch over the functioning of the Government and makes comments and criticisms on the Government's functioning and such criticism helps the Government to consider and review its functioning. It is for this reason that in U.K. the opposition is known as "Her Majesty's Most Loyal Opposition" and the Leader of the Opposition is paid a salary from the public fund for performing the duty of opposing the Government. But the opposition must realise its limited functions. It must recognise the right of the majority party to rule. The sacred duty of the opposition is to point out and critise the weakness in public policies pursued by the ruling party but must not obstruct the functioning of the Government or render the functioning of the Parliament or Legislature difficult.

In the final analysis the Parliamentary democracy is a delicate instrument requiring careful handling. Since public morality and political ethics are the basis on which the pillars of Parliamentary democracy is built, the ruling party would be required to be careful about the arbitrary behaviour by the leaders or members on the ground that a change of Government will eventually made by the electorate. So long as they belief that man must function through institutions which have popular support, the Parliamentary democracy would be an ideal system of government for without these institutions as Lord Acton said– "Power corrupts and absolute power corrupts absolutely," no matter how ideal a person or a group of persons may be.

Foundation Anniversary of Assam Legislative Assembly Souvenir, 1996.

ANNEXURE - II

(e) "Assam Legislative Assembly Before and After the Indian Independence Act, 1947", published in The Journal of Assam Legislative Assembly, April, 1998

Sheikh Chand Mohammad

Legislatures are generally considered as political institutions as the Parliament and the State Legislatures spring from the people. A legislature is composed of legislators belonging to different political parties. All Lelgislators belonging to ruling and opposition parties are people's representatives and they are to voice the aspirations, grievances and also the frustrations of the people inside the House by means of various parliamentary devices such as questions, participating in the Motion of thanks to the Governor's Address and general discussion on the Budget, motion, resolution, calling attention of the Government to the suffering and needs of the people. The primary functions of the Legislators are to give more importance to the development of all sections of people of the society and draw attention of the Government to emergent needs of the people. The image of the Legislature as a representative institution largely depends upon the way the people's representatives behave inside and outside the House and the manner they discharge their duties and responsibilities.

In order to ascertain the role of Lelgislature, its scope and authority, it must be viewed in the context of political development that took place in Assam with the rest of India. Needless to say that with the passage of time, the population of the country considerably increased requiring higher production of food-grain to feed the growing population and to provide more educational facilities both general and technical. The State has now been facing growing educated and uneducated unemployment problems with the result that the educated youths

have become restless. Besides, the post independence period after sixties, the State of Assam has been confronting violence and unabated terrorism. Our Legislature provides a platform for debating and finding solution to these vital problems affecting the people of Assam. A brief description of the Assam Assembly before and after the enactment of Indian Independence Act, 12947 is given below to show how far the Assam Legislative Assembly could discuss and took effective decisions in this regard.

After the Government of India Act, 1935 came into force from 1937, the Legislature constituted for the then Province of Assam was bicameral. Prior to passing of 1935 Act, Assam has a Legislative Council. The strength of members of the Assam Legislative Assembly and Assam Legislative council were 108 and 21 respectively. The first session of the Assam Legislative Assembly was held on 7th April, 1937. The term of the Assembly was 5 years for all the Legislative Assemblies of India. But the term of Council was 9 years with one third of its members retiring after every three years. The House elected their Presiding Officers known as the Speaker and President of the Assembly and Council respectively.

The first Muslim League Ministry headed by the Hon'ble Maulavi Syed Sir Mohammed Saadulla as Premier took oath of office along with four other Ministers on 1st April, 1937 and had to resign on 15th September, 1938 for want of majority support in the House.

The next Congress Ministry headed by Sreejut Gopi Nath Bardoloi assumed charge of office of the Prime Minister on 19th September, 1938 and had to resign on 17th November, 1939. On the same day Sir Saadulla Ministry was sworn in. But the Governor of Assam by a proclamation issued on 25th December, 1941, under section 93 of the Government of India Act, 1935 suspended the Assam Legislative Assembly and assumed all powers vested by or under the Act in the Provincial Legislature. Sir Saadula again assumed office of the Prime Minister on 25th August, 1942 after the recovation of the proclamation on the same day. He resigned on 23rd March, 1945 and was sworn in again on 24th March, 1945. He again resigned on 10th February, 1946 when the Bardoloi Ministry was installed on 11th February, 1946 and he continued till his death on August 5, 1950. With the adoption of the Constitution of India on 26th

January, 1950, India became a Sovereign Democratic Republic. Bicameral Assam Legislature became unicameral with the abolition of the Assam Legislative Council in 1947.

Shillong was the capital of Assam since 1874 which was originally the headquarters of the Garo, Khasi and Jaintia hills. The total strength of the members of the composite State of Assam was 108. But in 1963, Nagaland was curved out of Assam as an independent State and the Strength of members of the Assam Assembly was reduced. With the passing of the North Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971, Meghalaya became a full-fledged State from Autotnomous State with a strength of 60 elected members. After conferment of full State-hood to Meghalaya, the Government of Assam decided to shift its capital of Assam to Guwahati in 1972. Accordingly, the Assam Legislative Assembly Secretariat and the Law Department of Government of Assam first shifted to Dispur, the then temporary capital of Assam and the Chamber of the Assam Legislative Assebmly was built afresh in 1972-73 at Dispur. All other departments of Government of Assam completed shifting to Dispur by the middle of 1974.

From the brief narration, it would be evident that the 1935 Act, did not stipulate welfare state. So the Legislature of Assam, under the 1935 Act, could not undetake the required welfare measure. Nor has the Legislature enacted any law for the development of trade and commerce. There was also no stability both in the Saadulla and Bardoloi Ministries to undertake any long term policy for development. With the passing of the Indian Independence Act, 1947 by the British House of Commons, colonial rule over India came to an end. The Constituent Assembly was set up in 1946 in accordance with the recommendation of the Cabinet Mission Plan and India became a Sovereign Democratic Republic from 26th January, 1950 on which date the Constitution of India was adopted. The Preamble to the Constitution of India sets its tone in a nutshell, the proposed parliamentary form of democracy and a new social order by securing to all citizens-Justice, social, economic and political, liberty of thought, expression, belief and faith and worship, equality of status and opportunity etc.

Our Constitution has also envisaged an open Government, free and fair elections and independence of the Judiciary,

freedom of speech and expression which are regarded as the basic features of the Constitution and are beyond the amending power of the Parliament. In order to achieve these objectives provisions have been made for an independent Election Commission, office of the Comptroller and Auditor General of India, Public Service Commission for the Union and the States for impartial selection of efficient and upright candidates for manning the different services of the Union and the States. The Govt. of India also constituted the planning Commission with Prime Minister of India as its Chairman for allocation of funds to different States of India for implementation of Plan and projects included in the Plan to ensure socio-economic development.

The shifting of Capital to Guwahati by the Sarat Singh Ministry in 1973 is indeed a very bold step which needs no elaboration, because Guwahati is situated centrally in Assam and the mighty Brahmaputra flowing through ancient city, Guwahati to provide communication link with the rest of the State and make it possible to undertake various development projects which could not be undertaken when the Capital was at Shillong.

Largest democracy of the world is functioning in India successfully during the last 50 years of India's independence and it will grow further with the goód-will and co-operation of all sections of people living in India.

ANNEXURE - III

Speeches delivered in meetings

(a) Inaugural Speech delivered by Hon'ble Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly Delivered in the First Great Kerala State Jamat Council on 11-1-1981 at Trivandrum.

Mr. President, Organisers of the Great Kerala State Jamat Council, Ladies and Gentlemen,

On this auspicious occasion, at the very outset I offer my best wishes to you all for a prosperous happy new year.

I greatly appreciate the honour of being called upon me to inaugurate the State Convention of Great Kerala State Jamat Council today. The honour you have shown to me is an honour not only to me alone but to all the people of the eastern most corner of the State of Assam. As you know the Speaker is the symbol of the House which consists of elected representatives of whole of Assam. I, therefore, offer my sincere thanks to Hon'ble President and other members of the Organisation for giving me this great boon opportunity to inaugurate this convention.

I must pay my tribute to the people who have formed this social & cultural organisation for promoting the good will, love and affection amongst the people in the field which concerns the humanity and spiritualism.

Mother India is a cradle of democratic ideals. Although our Constitution of India teaches us to establish a Secular, Democratic and Socialist India, there are forces here and there which are bent upon not allowing their country to achieve its cherished objectives. These forces are aiming at creating disturbances, disorder forming communalism in one place, regionalism in another place and so on.

Brothers in Islam, as you know, the only guarantee for the survival of the minorities of whatever nature in India is the success of the ideals of democracy, secularism and socialism. What is happening in different parts of India is really a demonstration by the detrimental forces of their strength and power. If it succeeds somewhere, the whole of India will be affected in no time.

The traditional method of organising conventions of this nature demonstrates the deep cultural urge of a community and eliminates the obstacles in the way of assimilation of diversities of which India is proud of. I belong to a State which is also culturally rich and has the reputation of assimilating heterogeneous elements in the flow of common Assamese culture. It is a coincidence that I get this unique opportunity of associating myself with this annual social and cultural meet of the people living on this southern part of this vast country whose art, culture, social cohesiveness have rightly influenced the mighty cultural renaissance of this vast country for ages. The climate of Kerala, the rural landscape, the cultural affinity, the hospitability and adventure of your people are known to many of us in Assam. This chunk of land has the privileges of nursing the cradle of Islam and living harmoniously in a peaceful atmosphere along with Hindu and Christian brothers and sisters and we are proud of not hearing any communal tension in your state. I am also proud of my State of Assam as the people living there whether putting on dhooti, pent, suit, lungi or pyjama are Assamese. The inhabitants of Assam live like brothers and sisters without any restriction of caste, creed and religion. Really the State of Kerala is an unity under diversities which correctly represent the characters of mother India. The characters of the Keralian Youth have spread out not only in the remote parts of India but also in the continents where they have carried the blessings and goodwill of our millions. The Keralians have also proved to be hard working and sincere wherever they have gone and they are shining examples to the Indian youths who have to learn lessons from you.

I am fully convinced that the followers of Islam in Kerala have the distinction of following the implications of Islam to the

fullest extent. The life of the Muslims in Kerala is being guided according to Islamic influence will be extending its horizon to embrace more and more people in this vast country and the result will be unique.

In 1205 the Muslim conquest of Assam brought noticeable changes in the Social and Cultural life of the native Hindus. The close contact of the native Hindus and Muslim settlers widened the horizon of experience of both the communities in social and cultural field. The emergence of Baishnava culture of Mahapurush Sankardev in Assam is direct influence of Islam in North East Region of India. With the Muslim invaders many Muslim saints entered Assam and from the traditions of the holi places some accounts of the can be found. 70 Alims Aulias were laid at rest in Hill-Garurachal at Hajo which is known as Poa Mecca.

In seventeenth Century Azan Fakir, renowned Muslim Saint, entered Assam with Mughals as early as 1612. He spread religion through Zikirs, as Assamese folk song through which he attacked the things which were against Sariat. Thus the advent of Islam has enriched the Socio-Cultural background of Assamese community and new literature of Zari and Gazal have taken birth in Assam.

The intermixture of three important religions–Islam, Christianity and Hinduism has given a new colour to the Kerala socio-cultural identifying the rich vitality of the 3 strong cultured union has given the impetus of oneness among the Keralites.

The more you study Islamic culture, you will be more patriotic as it teaches "Love for the mother land is the part of your religious faith". The more you hold cultural functions, the more conscious you will be about your own identity and more you seek to widen your scope in the committee of Indian Cultural heritage and more you know your nation and yourself.

The Muslims of Kerala will have to bear a great burden and the responsibilities. You are the most educated and highly qualified Muslims in India. You are also proud inhabitants of the most cultured and literate State in India. Muslims of India are therefore, looking towards you for your guidance and directions.

Brothers, I heard from a far of your success in achieving the

goal of securing justice in matters of service and education. I am proud that I have been invited by you, I am also proud that the Muslims of Kerala have secured special rights in respect of imparting Islamic education in schools to the Muslims. You have secured representation in service on the basis of population, thanks to the Secular spirit of all the people of the State. It should be ideal of other States also and you should all help us in achieving the same.

I want to conclude by saying that the Association has a noble aim and object. Since the aims and objects of the organisation are noble, it will continue to uphold the cause of humanity and uphold the dignity of man as a man and show respect to all people irrespective of religion to which they belong which is the essence of all religions.

With these words, I pray, Allah, gives you more and more energy to strengthen the bond of unity among the different communities, religions, groups and strengthen friendship with different States.

On being greatly indebted to you for giving me this opportunity of being in your midst for such a joyous occasion, I with the blessings of Allah inaugurate this function and wish the convention a grand success.

Thanks to you all.

ANNEXURE – III

(b) Speech of Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly Delivered on 28-5-81 at Martyrs day at New Delhi

Mr. President, Chief Guest of Honour, Respected Organisers, Ladies and Gentlemen Present,

At the very outset, I offer my hearty thanks to the Organisers specially to Yajee Ji for giving me this opportunity to speak a few words on this auspicious occasion.

At this auspicious hour, we are assembled here to pay tribute to the Martyrs and release the souvenir, homage to the Martyrs.

Really, I feel myself to be fortunate enough to be in the midst of this august gathering of yours on this happy occasion and I offer my best regards to them who made supreme sacrifice for the country's freedom.

People remember and follow the ideals of those great souls who understand the problems of the masses and identify themselves with the masses and guide them in the right path in their day to day life.

A Nation's history is a document of the heroes and the patriots who had shown gratifying examples to be followed in words and spirits.

Indian history of freedom struggle is full of sacrifices of those heroic sons and daughters who made supreme scarifice for driving out the British Imperialists from the Indian soil. Shall we not remember those heroes for a moment who smilingly went to the gallows for freedom of our mother country? Let us come forward and salute them.

Martyrs Rajguru, Sukhdev and Bhagat Sing were those worthy sons of India among others who were hanged by neck by the British Rulers for their participation in freedom movement.

It is gratifying to note that on 23rd March, 81 Balidan Divas was observed and a souvenir is released today and I am poor in expression associating myself in this evening with you all.

Life of Sahid Bhagawati Charan Vohra is more exemplary. He prepared bombs to blast out Lahore Central Jail to release Bhagat Singh and others who were detained in the said Jail and subsequently they were hanged. But in experimenting the bomb before use in blasting, the bomb burst out and Vohraji fell victim to it and thus came the end of this heroic son of our motherland. It was 28th May, 1930 while Vohraji died at Lahore. Today on this 51st Balidan Divas of Sahid Bhagawati Charan Vohra, I salute this heroic son of India and appeal to the younger generation to follow his ideals.

Political Independence is meaningless without economic independence or economic stability. One cannot conceive of economic stability without having political independence. The great sons and daughters of India aspired for political independence accompanied by economic stability. Many great souls of mother India had to make supreme sacrifice to earn freedom and achieved the goal of political independence. They played their roles very heroically.

But now it is the duty of the younger generation including us to shoulder the responsibility of bringing peace, prosperity and development to the country. Mere holding meetings and paying tribute in the meeting will not do. If we really want to show respect and pay tribute to the departed souls, we shall have to be very hard working and sincere in our duties. We shall have to scarifice our narrowness and meanness and we will have to work hard having hands together for greater interest of the country. Then only we may pay tribute and show respect to the great departed souls. Otherwise we will be failing in our duties to show respect to the departed souls and bring peace, prosperity and development to our mother India, cradle of democracy.

With these words I pray to Almighty to bestow enough strength and ability upon us all to serve our mother country in true sense of the term for which she will be boast of.

Once again I offer my hearty thanks to you all wishing the functions of today a grand success.

JAI HIND

ANNEXURE - III

(c) Speech Delivered by Shri Sheikh Chand Mohammad Speaker, Assam and Guest of Honour at the 10th Biennial All India Conference of the National Federation of Railways Porters, Vendors and Bearers held at Bhopal on 30.5.82

Mr. President, Revered Guests, Distinguished gathering, Ladies & Gentlemen present,

I am extremely grateful to Sri Yajeeji, the President, National Federation of Railways Porters, Vendors and Bearers for inviting me as Guest of Honour in this Conference. I also extend my healthy thanks to the Organisers of this Conference.

It is well-known that transport is a labour-oriented industry and it is all the more so in case of Railway transport. Our vast country is fully connected by different railways and the railway system stretching from East to West and North to South plays significant role in our economic life. The Railways being the oldest and biggest public sector undertaking, employ the largest number of workers, labourers at various stages. Licensed Porters, Vendors, Bearers are engaged at the grass-root level of this national industry. Their services are important because the passengers need various amenities such as foodstuff, water, assistance for lifting of luggages from one place to another which can ensure speedy movement of the passengers. And in this field, the Porters, Vendors and Bearers play a very important role. We all know that people are very busy now-a-days. They cannot spend their valuable time either waiting in a platform or for getting something of their daily necessities while travelling in train. In order that Railway travel may be attractive and comfortable, the Porters, Vendors, Bearers are entrusted for rendering required services to the passengers and their prompt services make the functioning of the entire railways system efficient. Therefore efficient functioning of railways depends to a

large extent on the regular and efficient services rendered by these grass-root workers.

The Porters, Vendors and Bearers play a very important role in the matter of providing amenities to the travelling passengers. It is needless to mention that we are not economically rich enough to have an air trip. Only a very small percentage of our population can afford to travel by air services. The Indian Railways provide the cheap means of transport to our people. We all know that due to obvious difficulties it is not possible for the passengers to reach their destination in time. Sometimes passengers are required to travel days together in train to reach their destinations. During the course of their journeys, the passengers depend upon the food supplied at the station or on the trains. The quality of food served to the passengers must be worth taking. We all know that during journey normal time schedule of taking food is generally disturbed. And therefore if food served is not up-to the standard, may affect the health of the travelling passengers. It is essential that the food should be served in a very hygienic condition so that the passengers may be encouraged to enjoy the food. I have no doubt in my mind that serving of wholesome food in hygienic condition will create an urge in the passengers to have such meals which will ultimately result in an increased sale. Once the sale increase the rate of meals can be reasonable which is another important factor for attracting more passengers. This may also ultimately help for an upward revision of tariffs on account of corresponding improvement of service. It is here the role played by the Vendors or Vending Contractors and Bearers becomes vitally important. They should ensure that the utensils used for serving food should be neat, clean and of standard design. Adequate care should be taken to ensure that food of every types should be brought and served to the passengers in a hygienic condition. Here the bearers' responsibility is certainly more than the Vendors. Because the Vendors may arrange good food and good utensils but actually foods are served by the Bearers. If they expose the foods to ants, insects and dust while bringing to serve the passengers serving of this kind of food may not only discourage passengers but these may affect the health of the people. This will further tarnish the reputation of the Indian Railways. We have seen that due to complaints of passengers, the Northern Railway

took action in 576 cases against the vending contractors once in a period of three years.

The Vendors and the Bearers employed by the Passengers are also human beings. They have also their own limitations. Many a time, it may so happen that in spite of their sincere desire to serve food to the travelling passengers, they may fail due to short duration of halts of trains at different stations and junctions. The Bearers may even sustain injuries also for rushing from one compartment to another and also to the Restaurants and Restaurants Cars. It is hoped that the Railway Authority will look into this aspect and increase the duration of halts in important stations and junctions. I also personally feel that best results can be achieved by resorting to motivation technique. If the best services of the Porters, Vendors, Beares are recognised by awarding commendation certificates, this practice will definitely enhance their social status and it will not only inspire them to render still better service, but a spirit of competition will take place which will remove the deficiencies.

The struggle of working class is a fact of history. Time has unfolded to us the tragic suffering of the unorganised labour. We cannot but pay our homage to the illustrious sons of India whose untiring efforts succeeded in introducing and enforcing the Indian Trade Union Act. The Trade Union Act has helped to bring together all kinds of floating and unorganised labour in one fold. I am extremely happy that through proper organisation of the Unions, National Federation of Railway Porters, Vendors and Bearers has been formed. This is indeed a very important instrument for redressing the grievances of the licensed Porters, Vendors and Bearers through peaceful means.

We have seen that the labour has to struggle initially for securing their rights. It is not due to the fact that rights are not admissible but because of want of proper sympathy due to misunderstanding. But the rights of the labourers cannot always be ignored. If the Union approach the authority with open mind I have no doubt in my mind that the claims of the labourers will be recognised and demands will be met. I understand, many of the recommendations of the Study Group have been implemented and I feel that with sympathy and consideration of the Railway Ministry, the interest of the labour will be protected to make our country really a welfare State. I am particularly

interested in five of the demands of the Federation namely - 1.Election of panchayet among the licensed Porters, 2. Licenced Porters be provided with shelters, 3. Licensed Porters be recognised as Class IV employees, 4. Licensed porters be allowed to procure Uniforms instead of monthly fees and 5. Commissions of Vendors be increased to 25% from existing 12% as fulfilment of these demands will not only ameliorate their conditions but also will bring an important social change.

I have no doubt in my mind that these grass-root workers need sympathy and kind consideration from the Authority and if the authority looks into their grievances in time and if it is delayed, this class of citizen may be drifted away by the interested circles from the main stream of the nation. A timely remedial measure as we all know can stop a labour agitation, strike, go-slow and work to rule etc. Such measures are likely to deteriorate the labour situation. Let us take pride in our Railways. Let us believe that all workers contribute to the growth and development of our Railways. Needless to say that smooth functioning of this great enterprise can ensure economic and industrial development of our great nation. A strike will retard the progress. In this connection I am reminded of an important observation of the then Railway Ministers late L.N. Misra who said "for each rupee that the railway lose in goods, or passenger earnings, the nation loses ten times over or more". This is because the agitation or strike affects the movement of goods and passengers which ultimately affect various industries in the country. Herein lies the truth of the observation I am quite sure that all labour disputes should be approached by adopting a dynamic policy which will certainly ensure active co-operation of all workers and labourers. Only then our Railway will prosper and serve the nation to become stronger.

It is also worth mentioning that the cooperative system prevailing at Central Bombay Rly. Station is rendering very effective service to this class of workers.

With these words I thank you all once again for giving me this opportunity to speak a few words in this august function.

ANNEXURE – III

(d) Speech by Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Assam Legislative Assembly, during the Silver Jubilee Celebration of the Kerala Legislative Assembly, Trivandrum, 13th September, 1982

At the very outset I would like to express my sincere gratitude to the Honourable Speaker, Kerala for giving me an opportunity to participate in the Silver Jubilee Functions of the Kerala Legislative Assembly. It is indeed a memorable occasion in the history of the Kerala Legislative Assembly and I am overwhelmed with joy to associate myself with this function.

The Parliamentary institutions are the symbols of democracy and they are the life and soul of a nation. What does a Legislature do? What are the opportunities available to the members who are the official representatives of the people? There are some of the questions which are engaging the attention of researchers, scholars and political thinkers.

Sir Ivor Jennings has described very accurately as to what does a Legislature do? He said, "Parliament is a hard working institution and a false impression is conveyed by 'anecdotal histories' and lobby correspondents - an impression of emotional debates, humorous and dramatic scenes and personal intrigues which make up part but not the whole of the life of Parliament, It is, nevertheless a living institution. It has indeed more life than any of the institutions that have been set up more or less in imitation of it. It is not a very dramatic place, but is holds an essential position in the very centre of the constitutional structure."

These observation of Sir Ivor Jennings clearly indicate the work done by Parliament and a Legislature, and the position it holds in Parliamentary Democracy. The Legislature consists or

members who guide the destiny of a nation.

Now, we have to examine the Parliamentary responsibility of a member. A member, to whatever party he belongs, has a duty to offer his services for the benefit of the people. He is to offer constructive suggestions while participating in the debates and in other activities in different spheres. The Silver Jubilee Function is correctly organised by arranging a Seminar to be held in two sessions to highlight the sacred functions of the members and the Legislature. The discussion on "Subject Committees and Budgetary control would help to focus attention the method of disposing of financial business through Subject Committees. The discussion on "Coalition Governments" will unfold the strength, stability and weakness of this form of Government. I shall confine myself to the first subject, viz., "Subject Committees and Budgetary Control."

We all know that budgetary procedure is a complicated one even for the experts to understand. How difficult it would be for the members, who are mostly laymen, to understand the complexities of budget can be easily realised. The form of the budget and documents accompanying it differ from country to country. Our Constitution contains provisions for laying the Annual Financial Statement before both Houses of Parliament and respective State Legislatures. As far as I understand it, the Annual Financial Statement contains major heads of accounts, including demands for grants with detailed estimates of expenditure in a condensed form. The Parliament and the Legislature can exercise effective control over the Executive when the appropriations are more explicit. It is here that the assistance of experts are necessary to understand the demands. Since the floor of the House is not suitable for this purpose, the Committee system provides a good forum for this purpose where the experts and departmental heads can explain matters to the members.

It is absolutely necessary that the Members of the Legislature should be fully conversant with all proposals of the Budget before authorising the expenditure by passing the Appropriation Bill.

In Australia and in the U.K., there are two major Committees. The Committee of Supply and the Committee of Ways and Means. Both these committees consists of Members of the whole House of Commons. All members of the House can take part in these Committees. That system, if adopted in India, could accommodate all back-benchers also. In 1966, the Supreme Soviet of the U.S.S.R. had seven hundred members distributed among the various Standing Committees like the Legislative, Planning, Budgetary, Economic, Credential, Foreign Affairs, etc. The Supreme Soviet of the U.S.S.R. had a total membership of 1517 ; to quote from a Soviet publication entitled "The Parliament."

> "In exercising supreme control of the Executive, the Supreme Soviet of the U.S.S.R. also acts through the appropriate Standing Committee."

I am indeed glad to know that the Kerala Legislative Assembly has launched upon a major reform in the legislative procedure by introducing what is known as Subject Committees. This system will afford considerable opportunities to the members to examine the demands for grants concerning departments of the Government. So far I understand, this system will also enable the members to examine legislation and to consider the draft of the rules to be framed by the Government or by other authorities in pursuance of the rule-making powers delegated by an Act of Legislature. This is one of the most important steps taken by the Kerala Legislature as this will help to expedite framing of subordinate legislation. We all know that there is inordinate delay on the part of the executive in publishing or in laying such Legislation before the Assembly, and the Subject Committee system may perhaps exercise influence upon the concerned departments to expedite finalisation of the rules and regulations for carrying out the purpose of the Act.

I also understand that the members of the Subject Committees will be entitled to know the reasons of the variations in budget allocations. They will also be entitled to know the adequacy or otherwise of the allocations, and, if necessary, recommend re-allocation among different sub-heads within the

same major heads of demand, or may even propose reduction. This shows that the Subject Committees are endowed with the wide powers, and if the powers are properly exercised, the Legislature can exercise effective financial control. A few minutes earlier, the Hon'ble Finance Minister of Kerala mentioned about the shortness of time now available for scrutiny of the budget estimates. The Hon'ble Minister for Industries also referred to it. One said that the budget could be scrutinised after is was passed by the Legislature and the other could not agree with that view. I think that once the budget is passed by the Legislature, a scrutiny thereafter will be of no use. So if maximum time can be given for scrutiny before it came to the Legislature, I think it will be good and I submit this before this august body. This will mean proper scrutiny of budgetary provisions with the assistance of experts and will ensure proper budgeting, reflecting the various welfare measures for the benefit of the people. The Budget is the Key-stone for the development of a country and the Committee system may help to achieve this end. One of the most important points to be remembered is the acceptance of the recommendations of the Subject Committees have been accepted by the Executive. This proves the usefulness of the subject committees. I hope other States in India will also introduce this system.

I express my deep gratitude again to the Hon'ble Speaker, Kerala Legislative Assembly, and thank the organisers of this function for giving this opportunity.

Jai Hind

ANNEXURE – III

(e) Speech in connection with the Celebration of FAALA on 7th April, 1995

Sheikh Chand Mohammad,
Ex-Speaker, Assam Legislative Assembly

The Hon'ble Governor of Assam, The hon'ble Speaker of Assam Legislative Assembly and the Hon'ble Ex-Speakers of Assam Legislative Assembly, Hon'ble Speaker and Deputy Speaker of the neighbouring States and the Hon'ble Ministers of Government of Assam, the MLAs of the present Assembly and the Ex-MLAs of the Assam Legislative Assembly and the ladies and gentlemen present here,

It is in a peaceful atmosphere we are assembled here to celebrate the Foundation Anniversary Day of the Assam Legislative Assembly. The 7th April 1937 was an auspicious day as on that day the first Assam Legislative Assembly was held in Shillong. It was a day when responsible Government in a democracy was installed. Since then the democratic institution has been functioning in this soil of Assam and to-day, we remember that auspicious day again in a different place. It is always good to remember and recollect the past and the method, manner of functioning of the democratic institutions. I quite agree with the observations made by the Hon'ble Governor of Assam and the other Speakers and I quite agree and appreciate the same. During my tenure as the Speaker of the Assam Legislative Assembly, I had the opportunity to serve this great institution to make it an effective forum in the interest of the proper functioning of the democracy, I believe that the Parliamentary Democracy functions properly if democratic institutions like

Parliament and Legislatures function smoothly.

It is the only place where the elected representatives of the people get opportunity to ventilate the grievances of their constituency, to make valuable suggestions and contributions for the development and welfare of the people in general and their respective constituencies in particular.

I therefore, hope that this great democratic institution will be strengthened and offer opportunity to the elected members for securing their interest for serving the people.

With these words and wishing a grand success of the function, I conclude.

ANNEXURE – III

(f) Speech in connection with the Celebration of FAALA on 7th April, 1996

Sheikh Chand Mohammad,
Ex-Speaker, Assam Legislative Assembly

Hon'ble Speaker, Assam Legislative Assembly, His Excellency the Governor of Assam, eminent jurist and veteran parliamentarian Shri Bhattacharyyaji, veteran Legislator Shri Gogoiji, veteran journalist Shri Kakatiji, and the Editor of the Assam Tribune, Mr. Deka and the Hon'ble Ministers and Ex-Ministers of Assam and the Hon'ble Members and Ex-Members of the Assam Assembly and the Ladies & Gentlemen and the members of the staff of the Assam Legislative Assembly. I have been asked by Mr. Talukdar to speak a few words. I think that I should speak about the fourth Estate of democracy that is the press. First is the Legislature, second is the executive and Third is the judiciary and the fourth the most important is the press, I have taken a note about this, so I like to analyse it before the august gathering. I am extremely grateful to the Hon'ble Speaker for giving me this opportunity to speak a few words in this august gathering. I shall be very brief in my speech on the role of press in a democracy. As a presiding officer of this August House, I found that the press played a significant role in conveying people the events that took place inside the house. It is indeed laudable service rendered by the press. The success of our parliamentary democracy in India can be attributed to a large extent to the free Press which many other Asian countries do not have and it must be admitted that our press is more free than many other countries.

In this connection, I would like to refer to Article 19 of the Constitution of India, which guarantees to the citizen of India Seven vital freedoms i.e. **First** freedom of speech and expression, **Second** freedom of Assembly, **Third** freedom of Association, **Fourth** freedom of movement, **Fifth** Freedom of residence and settlement, **Sixth** freedom of property and **Seventh** freedom of profession, occupation, trade or business. Right to express one's own conviction and opinions freely by words of mouth, writing, painting picture of any other mode is essential features of a democratic Government. But Indian constitution has not expressly mentioned about the freedom of the press like American Constitution. The right of freedom of speech and expression guaranteed by article 19(a) of the constitution includes the freedom of Press.

The freedom of press is very vital to all democratic society, because the Press is very often regarded as the instrument of opposition. The Primary task of the press is to publish the truth of every events occurring in the house or outside for the information of the general public. The press must carry the news of Parliament and the Legislature to the remote places of our country to benefit the electorate to build opinion. It is also the duty of the press to publish the problems and hardships of the people for redressal including the administrative lapses, shortcoming in Government providing as far as possible their back-ground. Only then the press will be able to reflect the true public opinion and be able to act as guide.

One of the most disturbing features taking place is the conflict between the press and the House or its members. I am glad to mention that so far as our Assembly is concerned very few such conflicts occurred. As far as I understand there is a cordial and cooperative relationship between the Assembly and the press. It needs hardly emphasising that if the press performs its duty properly, i.e. if the proceedings of the Legislature is reported without any distortion of any event taking place in the House,

there is no occasion for any Breach of Privilege Motion against the press. A faithful report of proceedings alone help in opinion building which is one of the sacred duties of press in a democracy. Such reporting alone, can help the people, to assess, the performance of the members of the house as well as the performance of the Government.

I am sure, if the report of proceedings of the House and other news are published objectively, the dignity of press, would also be enhanced, as we know that sensational news or yellow journalism mislead and misguide the readers. Needless to mention that a departure from the right path may involve the press in Breach of privilege of contempt of the House which is very detrimental for democracy. The press should therefore endeavour to bring to light the constructing side of the functioning of the House as well as the administration. Only then the press will acquire the position and status of the fourth Estate which is one of the most important and integral part of our democracy capable of playing the worthy role in strengthening the process of democracy. With these words I conclude and I offer my hearty thanks to you all again.

ANNEXURE – III

(g) Speech with the connection of foundation stone laying ceremony of North East Regional Institute of Parliamentary Studies, Training and Research, Guwahati 7th April, 1997

Sheikh Chand Mohammad,
Ex-Speaker, Assam Legislative Assembly

Hon'ble Speaker and Ex-Speaker of Assam Legislative Assembly, Hon'ble Chief Minister of Assam, Hon'ble Presiding Officers of North East States, Council of Ministers, Ex-Ministers of Assam, Hon'ble M.P.s and Ex-M.P.s and my colleagues, ladies and gentlemen–

Today, we are assembled here to celebrate the 60th Foundation Anniversary Function of Assam Legislative Assembly and at the same time, we are celebrating and enjoying the Foundation Stone Laying Ceremony of the North East Institute of Parliamentary Studies, Training and Research. As the Hon'ble Speaker of the Lok Sabha and His Excellency Governor of Assam have rightly pointed out everything in details, I have nothing to say. However, today we are assembled here, and I would like to say a few words.

As we know that success of Democracy depends on the effective participation of the legislators and ours is a large democratic country in the world. Members of the Parliament or Legislative Assembly cannot perform their duty well if they are not fully conversant with rules, procedures of conduct of business. This type of Institute will definitely help us to make the system more effective. Our Legislators have to raise various matters of public importance under the Departments of the Government

Only if we execute in proper direction, then the democracy is successful. Therefore, the Parliamentary Procedure requires big study about the implication of practice, procedure and conduct and how to raise such issue. With this procedure, some action oriented scheme is highly essential which is going to be fulfilled by the Foundation of the Institute. Therefore, it is expected that with the establishment of the Institute, a long standing requirement of the North Eastern States will be fulfilled. This Institute is very much important and useful for the legislators to learn procedures dealing with different matters by extending views and personal discussion. There would be research work in this line to improve the standard of the assembly and business of the House. Our Hon'ble Speaker spoke in the House that he received so many letters regarding the matter of North Eastern Institute of parliamentary Studies, Research and Training. I hope, this institution will be equipped with all sophisticated materials to train up the Members with regard to dealing with Parliamentary matter. With these few words, I wish the function a grand success.

Thank you all.

ANNEXURE - IV

Education

(a) Speech delivered as Speaker of the Inter-College Debating Competition under the Dibrugarh University at Jorhat, organised by the Rotary Club, Jorhat on 18th November, 1978.

Hon'ble Judges, my dear Competitors, respected Rotarians, ladies and gentlemen present.

So long I was absorbed in the crosscurrents and arguments of the debating competition. The Subject matter of the debate is up to date and the standard of the debators kept me confined to it.

It is an Inter-College Debating Competition under the Dibrugarh University. The Inter-College Debates furnish a platform for intellectual discussions of high order.

The year 1941 is remarkable in the annals of history so far the extra curricular activities of the students of Assam are concerned. During that year the Earl Law College, Gauhati, as pioneer, organised this unique Debating Competition for the first time in Assam. The budding lawyers of that time made the function more popular and interesting.

Debates have the traditional reputation of developing faculties of expression, resourcefulness and logical argumentation in an atmosphere of ideological conflicts and confusing thoughts.

Debates provide an ideal forum of discussions in which people can meet with sportsman's spirit. Art of debating can perform miracle in economic, social and political problems in countries in general and in democratic countries in particular.

Ours is a parliamentary democracy where debates have assumed a new significance and greater importance. And I believe that the art of debating will surely help human mind to

face the greatest challenge of time. India is looking forward for forceful debators to ventilate her grievances and also to establish her legal claims on national and international forums.

We also look forward for appearance of luminars in the eastern horizon to meet the longfelt demands of Assam and I am sure this type of competitions will help us a good deal in materialising our dream.

The students of today are citizens and leaders of tomorrow. So the student debators of today will have to find out the good and evils of the plans and programmes and make them understand to the masses with the help and arguments capacity. "Man is the only animal whom nature has bestowed with speak and argument" said Aristotle.

I hope that these shining debators of today's House will make their presence felt both in the State and National Political forum and help the State of Assam to make her voice more audible to the Nation.

ANNEXURE - IV

(b) Inaugural speech at Chhaygaon in Academic Council of High and Higher Secondary Schools on 12th March, 1979.

Mr. President, Respected Chief Guest, Dear Delegates, Ladies and Gentlemen present.

It is really a great privilege for me to inaugurate this Open Session of the 5th Annual Conference of the Academic Council of High & Higher Secondary School Board of the State. I must thank you all for giving me this opportunity to be in your midst for this notable purpose for which delegates from different parts of the State are meeting here.

No doubt, the work of our teachers in the society is above all. Their contributions in shaping and reshaping the society play an important role and by no means it can be missed. In other words contributions of teachers in our society will remain in the pages of our history.

I am well acquainted with your problems, and shall have to be solved. It is the duty of the Government to see that under no circumstances the teaching is hampered for slackness on their part. And at the same time I would like to remind your duties and responsibilities to be sincere in this great nation building job.

Voices are raised from different quarters about changing the present system of education and in doing so you shall have to stand as a main pioneer of our beloved Prime Minister, Shri Morarji Bhai Desai who had recently announced that the present education system demands a change and it is to be done in due course. I hope you will not sit idle in this task and I appeal to you all to render valuable suggestions in this respect.

Ours is a poor country, let your maximum produce to such a pupil who will be demanded at abroad and who will ultimately bring resources to our country along with name and fame.

I like to add a few words in this speech and that is

forwarded to the taught. I advise the pupils to devote time and energy to acquire knowledge. I like to quote poet Longfellow who said, "Art is long and life is short. Time is fleeting ...."

You, young friends, do not miss time, once it is missed it is missed forever. Do not be a burden to the old parents and a problem to your country, but be an asset to her.

I would fail in duty if I do not say a few words about the parents. Their duty and responsibility are also no less than the teachers and the Government. They must remain in vigil and proper care must be taken by the guardians with whom the pupils remain major time.

I once again congratulate you for giving me this opportunity of inauguration and hereby I declare, the Open Session inaugurated.

ANNEXURE - IV

(c) "Role of youths in the National Integration" in Souvenir of NSUI in August, 1983.

Sheikh Chand Mohammad
Speaker, Assam Legislative Assembly

By the term 'Youth' we generally mean the young people and it excludes the teenaged as well as the old. This is the best and finest period of human life and if this period is properly utilised, it will be beneficial to the individuals, society, country and the humanity at large. If the youth is not rightly utilised consequences are of horrible nature resulting in disintegration, separatism, unhealthy family living as well as leading the society to decay and destruction. For misuse of this period the country men suffer, the nation is pushed a step back and at last community of man lags behind in its flight to progress.

The period of youth is progressive, dynamic, constructive and fine, provided it is directed in the correct and proper way. Once it is mishandled, everything goes wrong. Because reverse is the picture. The period of youth is equally destructive

The fate of the society, community or of a nation depends to a great extent, upon the young stars living and they play a great role in achieving in various objectives for all round development of it. In this respect we must remember that proper direction must be given to them by the elders and if proper advice and suggestion are not imparted in time, the youth may miss the target. A synthesis of action is a must between the elders and youths and once this necessity is ignored the very vital of any nation is eaten up. Here a cautious look is solicited. But at the same time. We must not forget that youth does not mean the age group alone but the spirit, he or she maintains.

The youths must be properly guided by the forerunners, otherwise they may miss the goal. The youths are to play a very vital role for the proper upliftment of the society.

At a time, when the term National Integration is very frequently being used in all intellectual parlours still we find the

divisive forces are active in many parts of the country threatening the unity of the nation. If India is to be saved from its present melody, fear and distrust, prevailing among the different castes cautious section of the society, the youth shall have to play a vital role in this field.

Every religion emphasizes the need of achieving peace in which human race may flourish. Interpretation of religious talents with evil motive should be discarded and the younger generation is to keep vigilance on such miscreants.

Lord Krishna, Prophet Mohammad, Jesus Christ and Lord Buddha preached lasting peace and integration among all sections of people. It is, therefore, necessary on the part of the youths to take up the movement as their onerous responsibility of making people away of the danger of spreading discussion and hatred among all sections of people, so that the youths' opposition to the sinister design may have solitary effect on the evils.

Inspite of frequent campaign for national integration, the incidence of communal riots and caste violences have not completely disappeared from the society.

These disturbances are weakening the nation and the prevailing atmosphere of distrust, prejudice and narrow caste loyality are eating into the vital of the society. The minority and weaker section must be capable of feeling that they are also in the mainstream of the social life and with the advancement of education they are to get a slice in the bread of administration. The youths of all community may solve the problem, being in the administration, by greater devotion and more education and mutual co-operation and understanding.

The younger section of the country can devote themselves in this critical hour to persuade the misguided youth to shun violence and create condition of peaceful settlement of all problems and opportunity to mitigate their grievances.

Our's is a big nation. India is one of the biggest democratic countries of the world and various community with variety of interest live here. This country's contribution towards world peace and amity in global sphere goes beyond record. This must be maintained by our young generation at all costs. The contributions made by our fore-father must be kept in continuity and it is only possible when integration of our mother country

is preserved. The major share is to be borned by the youths. The youth must come forward to make an end of regionalism, parochialism and separatism which are the nation's wounds that may spread at the hands of the vested interest and reactionaries. Let the national youth meet at Gauhati take a vow that the interests of Indian nation are above all. Let the gathering of the dedicated youths in the north eastern part of the country carry the message of unity and integrity from door to door i.e., from Himalayas to Kanyakumari and Gujarat to Mizoram.

Let the youth army unstintedly carry out the orders of the General for liberating the masses from economic and social exploitation. Let the vow taken in the meet remain the working documents of national integration, dedication and sacrifice for a better and prosperous India.

"JAI HIND"

ANNEXURE - IV

(d) "Moral Education as Separate Discipline" published in Souvenir, City Montessori School, Lucknow in October, 1953.

Mr. Sheikh Chand Mohammad
Speaker, Assam Legislative Assembly

'Moral Education and its contents may vary in subject matter but the basic principles remain the same.'

Mr. Sheikh Chand Mohammad, Speaker, Legislative Assembly, Assam laid emphasis on the need of Moral Education to the Children of all age groups and classes. He said a society could not become strong unless its members were morally upright people. He stressed upon the identification of Moral Education as a separate discipline as this was the education that stood for the emancipation of the youth of the country.

'Moral Education and its contents may vary in subject matter but the basic principles remain the same. Its guidelines are required by both young and old and unless everyone conscientiously follows them, the whole purpose of these teachings is defeated. This subject should be treated as one of the compulsory subjects ; it should be made necessary for promotion. There is no harm in making the students memorize the different maxims even though they may not understand the different nuances. As they grow older, their importance and proper application will come automatically to them and they will grow up thoroughly immersed in morality and lofty ideas."

ANNEXURE - IV

(e) "Needs of Gifted and Talented Students" published in Souvenir, C.M.S., Lucknow, January, 1985

Mr. Sheikh Chand Mohammad
Speaker, Assam Legislative Assembly
Dispur, Assam

Needs of gifted and talented students are somewhat different than other students. It is because their method of study is different including their urge for knowledge on the subjects they study. Proper education alone can expand the human mind which is very important for the development and prosperity of the people. It must be admitted that a sound educational system services as the cornerstone of character and good citizenship ; it helps the students to understand their duties, responsibilities to others, to the society and to the country as a whole. Therefore, proper emphasis is required to be laid to the gaining of knowledge and its application for the transformation of our society. Only then, it can be said to have served the primary function of education. Education should instil and promote discipline among the students as well as those who teach. The spirit of knowledge which is looked upon as one of the important pillars of human wellbeing and human progress is required to be injected in the youthful minds of our students. In order to promote this spirit, effective educational institutions should be established and teacher, should be chosen for their competence and merit to impart instructions. Only then education will be real and purposeful.

It is heartening to note the achievements of the City Montessori School, Lucknow. The statement of results of this School pertaining to the last nine years are undoubtedly unique, rather unprecedented and deserve appreciation from all quarters. The achievements of this noble institution will open a new chapter in the history of our educational institutions and we

convey our deep appreciation and regard to the teachers and the taught. Also, it is gratifying to note that the First National Conference on Gifted and Talented Children was held on 13th January. 1985 under the auspices of the City Montessori School, Lucknow. All the six issues which were proposed to be discussed in the Conference are extremely important and cover all aspects regarding the quality and character and intellectual needs of gifted and talented students and the steps to be taken for promoting the achievements of such students.

I am also of the view that the Government of India in collaboration with the State Government should take steps to encourage those schools the result of which are outstanding by way of sanctioning award, to the school authorities as well as to the teachers. This incentive will encourage other schools to raise their standard to achieve better results. The motivation schemes which have been introduced by the City Montessori Schools are unique and as far as I know, the City Montessori School is a pioneer in the field of introducing such schemes. The profound effect of such motivation scheme should get due publicity for other institutions to follow. A special award should also be presented to the school for brilliant performance both for High School Board Examination and Junior High School Board Examination at a special ceremony or on the Republic Day to focus countrywide attention. Similarly the talented students whose results are uniformly brilliant should be awarded medals and prizes in form of cash and books in addition to other facilities. Only then our democracy will be successful as education and democracy are inseparable.

ANNEXURE - IV

(f) A letter published through the "Letters to the Editor" Column of the Hindusthan Standard of 6th January, 1960

Students' Organisations in Assam :

Sir, – It is observed with much pain that the student community in Assam have today become easy victims of narrow politics. As many as three students' organisations i.e. All Assam Students' Association, All Assam College Students' Association and All Assam Students' Federation, have cropped up with multifarious aims in view. The resultant splitting up of the compact mass of the student community of Assam has given a tremendous jerk to the unity of the students and much of the young energy is wasted in counteracting contradictory ideas. When the streams of activities of these three organisations are channelised in one direction – the betterment and welfare of the student community of the State in particular and of India in general, a miracle is performed. Divergent aims of separate organisations will only destroy the unity rather than cement it for concerted action. The office-bearers of these deferent organisations, specially those who hold more than one portfolios in these organisations may give an impetus towards the amalgamation of separate blocks into one unit which may work with speed for securing for themselves better educational facilities, financial help and scope of establishing contact with outside world to widen the horizon of their knowledge.

Assam a problem State of India, is now faced with fresh danger. In this hour of national crisis students' unity is a factor which has a vital role to play. An individual student or a group may differ from one another on a minor issue, but when the issue is concerned with the greater interest of the students or of the country, the student community must unite like a solid rock to offer resistance to the forces detrimental to the welfare of the country. The welfare of the students is the object of all students'

organisations by whatever name they may be called. In this hour of national crisis when the aggressing Chinese are threatening us with cleanched fists, every student should unite under one banner to offer every drop of blood for the sake of freedom and liberty. Sooner the narrower interests are sacrificed, the better, the soonest the best.

I, therefore, through the columns of your esteemed daily, earnestly request the students of all groups and organisations to forget the trifling bickerings among them and join hands with one another under the same leadership to work for the welfare of the students and also to strengthen the hands of the Government in resisting the Chinese incursions by all means. History of civil war, while the enemy is knocking at the gate, should not be allowed to be repeated. Chinese challenge to endanger our security should be courageously met by all, irrespective of parties they belong to or 'isms' they follow.

Yours etc.
Sheikh Chand Mohammad
Vice-President,
University Law College Students' Union,
Guwahati (Assam).

ANNEXURE - IV

A Mythological Approach

(g) "When there is a Creation, there is a Creator", published in the Assam Tribune dated 4th February, 1996.

Sheikh Chand Mohammad
Ex-Speaker, Assam Legislative Assembly

God is the Creator of the Universe. God is the Creator, preserver and destroyer of the Universe. He has created the Sun, the Moon, the Ocean, the Earth, the Air and everything in the Universe including human beings, animals, birds, ants, trees, creepers etc.

The Creator deals equally with all the beings on earth. The human beings are the Supreme creation of God.

The God has created the prophets, statesmen, greatmen and all other men. He has created everything for his creations to live on this earth. They are only to look for it for their living and enjoyment. So far the world is concerned, God has bestowed everything to every one.

The God has created the prophets among men. The Prophets have created the religions for the human beings on earth. The religions are nothing but the ways or paths to lead peaceful life on earth and to do good to his fellow human beings.

Fundamental principles of all the religions are the same and the creation of religions by the prophets is to bring peace to the world. The prophets never create a religion to do harm to fellowmen. A real follower of any religion cannot hate anybody or do any harm or injustice to anybody of different religions. A prophet of any religion teaches his followers to be truthful, behave everyone equally, with honesty and help all human beings. A religion teaches a man to work honestly for the development of his country and do something for the welfare of his countrymen, to bring all round development of the

humanity in general and his countrymen in particular. No religion teaches a man to do harm to his countrymen for degradation of his country.

God has created all the men on earth including the prophets. Man is the creation of God and the religions, races, castes, creeds and languages are nothing but the creations of some great souls, the creation of Almighty God. So a man's creation can never be above the creation of God. So no one should do harm to anybody for creation of a prophet, a God's creation.

A man who has no faith in any religion can do harm to human beings in the name of religion. Needless to say that the religions are created for the welfare of the humanity, all men are created by God, so they are all equal in the eye of Almighty God. Hence if a man hates a man (Creation of God), is not liked by the God and in the longrun he will be punished by the Almighty.

As the religions are different paths and ways to achieve salvation of human kind, a prophet never speaks ill of any religion. He only preaches principles of his religion before the fellow men. He does not make any force or coercion to anybody for his religion. What he feels and understands to be good for the people, he speaks those before the people. The people who understand the principles of a prophet to be good, he accepts the same and embraces his faith. Religion is not a matter of force or coercion but a matter of conviction.

A really religious man can never be a communal, as it does not teach so. A man of any religion cannot do any harm to anybody or his countrymen, but a communal man with poor understanding can do harm to his fellow men and to his own country.

To do all round development of country, all citizens must do some work and then only the motherland can develop to fullest extent. If a portion of a countrymen remain inactive some portion remain undone.

To bring full peace and prosperity to a family, all the members of the family must work together and so is the case with the country also. Hence all men in the country must work together for all round development of country forgetting or sacrificing the narrow selfish interest which is the hindrance for

the development of a country.

A communal man does not understand his religion/ community and does harm to his fellow country men which ultimately does harm to him also.

The birth of a man is an accident. A man is born in a particular society, religion, race or in an area as per order or desire of God. So man's birth in a particular religion or society is not a crime. God has given him birth in that society. If a man hates or does harm or wish to do harm to a member of a particular society or community who is not of his own, is a crime. Communal feeling does not remain in a particular community or religion. They are belonging to all communities and religions. They cannot understand the reality of the religion and they do harm to the men of his own country and as a result the country cannot prosper to the required need.

When some people do not understand the harm of the communalism, they nurse the same against some different community and religion. And in the long run, the feeling of a hatred becomes dangerous and does harm to the men of his own religion and community also. There is a saying-"A wise enemy is better than a fool friend."

A wise man never does harm to anybody as he is wise but a fool who does not understand the reality he does harm to his friends also.

A country full of people of different religions and communities is a real country. The citizens of that country can do miracle if they get united. A rose garden is a beautiful one but the garden composed of different type of flowers is more beautiful and charming.

A religious man cannot do any harm to the people of other faiths and hence they are the real workers of the society of men composed of different faiths, castes and creeds. They can never be communal in the society, there are some men in the society who do not believe in any religion but they are also not communal.

On the whole a man as a part of humanity is always useful to his society whether he lives among the members of his own community or religion or among the members of different religion, caste or creeds.

A man of learning never does any harm to a man because

of his birth in a particular community. God commits no mistake, hence man's birth in any religion or community is not a fault of his own.

Good men of different communities form a good society where peace prevails but men of bad character of one community or religion cannot form a good society. A good man is good and useful to all but a bad man is bad and harmful to the members of his own community also.

Now, it has been observed that some so-called educated persons in the society sometimes create all the chaos, confusion and corruption which disturb the peace in the society.

I feel that about 80% of the people in the society are good but 20% or less than that bad members of the society create all sorts of bad things in the society.

I therefore, request all our countrymen to follow their own faiths and allow others to observe their own faiths freely and without fear. Then there will be peace, progress and prosperity in our society or country consisting of members of different faiths, religions, races, castes and creeds. This is the only way to have a stronger India.

Jai Hind

ANNEXURE - IV

(h) "Democracy and Political Parties" published in the Assam Tribune, dated 24th February, 1998.

Sheikh Chand Mohammad
Former Speaker, Assam Legislative Assembly
& Member, Assam Human Rights Commission,
Guwahati

In the 50th year of our independence, our democracy has entered into a crucial phase, in onerous responsibility devolves upon the members belonging to both Ruling and Opposition benches alike to maintain the dignity and sanctity of the people's institutions viz., the Parliament and the Legislatures in the States.

It is important to note that prior to Fifth general election, the floor of the House was treated as a sacred place, the people used to read the proceedings of the House with great respect as the sitting of the House was considered as solemn occasion. The members behaved in a dignified way as competent legislators for which they were shown great respect by the people. Their behaviour inside and outside the Assembly enhanced the dignity of the House. It may be mentioned that from 1952 to 1967 the relations between the Ruling and the Opposition benches was one of mutual understanding and interdependence which is very much missing now-a-days.

It is very much disturbing to note that since eighties, the peaceful debate and discussion in the House is being replaced by pandemonium and disorder in the House requiring frequent adjournments. Even the Governors were prevented from Addressing the House. For example, the Governor of West Bengal, Shri K.V. Raghunatha Reddy was prevented from reading out his address in the State Assembly on Thursday, the 12th March, 1998, the opening day of the budget session. In

our State also Governor's Address was not always peaceful. On a number of occasions, the Governor's Address were greeted by slogan shouting, walkouts, unruly scenes, staging dharna in the well of the House etc.

In this connection it may be mentioned that Article 176 (1) of the Constitution of India has specifically laid down that the Governor of a State shall address the Assembly at the commencement of the First session of the Assembly each year. This is a mandatory provision. The clause (1) has laid down as follows :

> "(1) At the Commencement of the first session after each general election to the Legislative Assembly and at the commencement of the first session of each year, the Governor shall address the Legislative Assembly or, in the case of a State having a Legislative Council, both Houses assembled together and inform the Legislature of the causes of its summons."

The provision quoted above shows clearly that unless the Governor reads out his address, the causes of summoning the House would not be known ; because the Address deals in brief general political outlook, legislative measures to be introduced and other significant events of the State. So if the Governor is not allowed to read the Address silently, great disrespect would be shown not only to the Head of the State but also to the Constitution which is the supreme law of the land. It is customary to listen to the Governor's Address silently so that they might be able to know what would be policy and programme of the ruling party and the members would be able to focus their grievances during the debates on Governor's Address and through other Parliamentary devices.

It is relevant to mention that as representatives of the people, the members of Parliament and State Legislatures are to play a crucial role in shaping the destiny of our country and the States. They must co-operate with the Chair and allow to function the House instead of preventing it from functioning as had happened recently. While it is a sacred duty of each and every members of the House irrespective of party affiliation to point out defect and flows in the implementation of any policy

and programmes, it is also their duty to offer constructive suggestions for the benefit of the ruling party. Our democracy can function effectively if the collective will and wishes of the people's representatives are given due consideration by the party in power. Each Houses of Parliament and Legislatures comprise Ruling and Opposition Benches. It is the duty of both the ruling and the opposition benches to rally behind all the progressive measures. After all, the treasury bench and the opposition represent the people.

It must be admitted that the responsibility of making our Legislature truly democratic lies with the elected representatives. They must focus the hopes and aspirations of the people and also the changing moods and needs of the people in a disciplined way for consideration of the ruling party. The ruling party also must realise the difficulties, anxieties and frustration of the people as pointed out by the representatives objectively and take remedial measures. Only then our parliamentary institutions would be more relevant and truly democratic. The ruling as well as the opposition benches are the necessary organs of our democracy. Both should function fairly and should maintain a harmonious relationship and cooperation. While the ruling bench has to be ready to face fair criticism on its decisions and manner of functioning, the opposition must also be tolerant and very sincere in its criticism. If the Opposition Bench does not abuse its right of fair criticism, and the Ruling Bench simply ignores unfair and irresponsible criticism with tolerance, our democracy will grow from strength to strength and will prove that "Democracy without opposition is a garden without flower."

ANNEXURE - V (a)

No. GAS-21/81

RAJ BHAVAN
GAUHATI
January 24, 1982

Dear Mr. Speaker,

I am deeply distressed to hear about the dastardly attack on you by some miscreants on 22nd January, 1982, resulting in your hospitalisation.

I wish you a speedy recovery.

Yours sincerely,

(PRAKASH MEHROTRA)

Sk.Chand Mohammad,
Speaker, Assam Legislative Assembly.

ANNEXURE - V (b)

Baharul Islam
Judge

SUPREME COURT OF INDIA
NEW DELHI

10, Tughlak Road,
New Delhi
January 27, 1982

My Dear Chand Mohammad,

It pained me to hear that you were wounded by some miscreants. May Allah help them with sainty. I shall be glad to learn that you have fully recovered now.

May Allah help you.

Yours sincerely,

(BAHARUL ISLAM)

Mr. Chand Mohammad Ali,
Speaker, Assam Legislative Assembly,
Dispur, Gauhati-781006
Assam

ANNEXURE - V (c)

Shri Saiful Hoque, M.A., LL.B.
Additional District & Sessions Judge
Dibrugarh District
Dibrugarh

Date : 25th Jan., '82

My dear Jonab Chand Mohd. Saheb,

The news of the cowardly assault on you came to me as a shock. It had been beyond my imagination that an impartial dignitory like you should fall victim to such a shameless attack. I do, and I am sure, every person with sans reason will condemn such vandalism on you. I pray to the Almighty that He may grant you early recovery and sound health. Please accept my warm regards.

Yours sincerely,

(SAIFUL HOQUE)

To
Shri Chand Mohammad,
Speaker, Assam Legislative Assembly,
Dispur.

ANNEXURE - V (d)

Dr. K. Barooah

23 Tuglak Road
New Delhi,
8.2.82

My dear Chand Mohammad Sahib,

I was extremely surprised and grieved to learn about the murderous attack on you in a public place. Evidently there are dark and dismal days for our country when all values of civilised society are being eroded.

Please accept my deep sympathy. May you continue to enjoy a good and safe life.

With kind regards.

Yours sincerely,

(D. K. BAROOAH)

Jonab Chand Mohammad Sahib
Speaker,
Assam Legislative Assembly.

ANNEXURE - VI

Ruling by Hon'ble Speaker,
Sheikh Chand Mohammad,
Assam Legislative Assembly.

The question is – Whether the Minister can withdraw the Supplementary Demand once moved ?

I have examined the issue very carefully and found that under Rule 267 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in Assam Legislative Assembly a member who has moved an original motion or an amendment may withdraw the same with the leave of the House. We have a precedent also in our House. In 1970 the then Minister, Transport, late P. K. Choudhury was allowed to withdraw the Grant No. 60 on 14.5.70 which was included in the list of Supplementary Demands.

What has appeared in Rule 267 and also from the precedent cited by me withdrawal of a demand which has some in the form of a motion is permissible. There is no provision in the Constitution also barring or preventing the House to grant leave to the mover to withdraw his motion. The august House in this regard stands supreme.

But in case an amendment has been moved to the original motion the position becomes a bit different. There is nothing specifically mentioned in our Rules as to whether an original motion to which an amendment has been moved can be withdrawn without prior disposal of the amendments. Proviso to Rule 339 of the Lok Sabha Rules provides "that if an amendment has been proposed to a motion, the original motion shall not be withdrawn until the amendment has been disposed of."

In the absence of specific provision in or Rules regarding any matter we are to be guided by the Lok Sabha Rules.

In the present case the Demand (No. 4) has been moved to the House in the form of a motion and the cut motions came before the House in the form of amendment to the said motion.

Therefore Rule 339 of the Lok Sabha Rules provides the guiding principle in disposing of the point of order.

I, therefore, hold that the Demand No. 4 which is the original motion cannot be withdrawn until the cut motions which are truely speaking amendments to the demand are disposed of.

In other words the motion of withdrawal of the Demand can be taken up only after the cut motions are disposed of.✧

ANNEXURE - VII

प्रधान मंत्री

Prime Minister

New Delhi
October 12, 1998

Dear Shri Mohammad,

Thank you for your letter of 2 October, 1998. I do remember the 21st September, 1980 incident and cherish your association.

Whenever you happen to be in Delhi you could give a ring to my office so as to check whether my schedule of engagements would permit me to meet you.

With regards and best wishes for your health and happiness.

Yours sincerely,

(A. B. VAJPAYEE)

Shri Sheikh Chand Mohammad
Ex-Speaker,
Assam Legislative Assembly,
Gandhi Basti, Guwahati-3